

A.P. LOPUHIN

ISTORIA BIBLICĂ

5

OGORUL DOMNULUI
VOLUMUL XXXV

ISTORIA BIBLICĂ

LA LUMINA CERCETĂRIILOR ȘI DESCOPERIRILOR
CELOR MAI NOUĂ

NOUL TESTAMENT

TOMUL AL CINCILEA

alcătuită de Profesorul
A. P. LOPUHN

TRADUCERE
de
NICODIM
Patriarhul României

EDIȚIE ILUSTRATĂ

BUCUREȘTI
ȚIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI—STRADA PRINCIPATELE-UNITE NR. 60
1946

PREDOSLOVIE.

Cu tomul de față începem Noul Testament al Istoriei Biblice. Nu ne vom apuca să spunem câtă vreme ne-a cerut această ediție și câtă muncă, pentru că vremea este dar dela Dumnezeu, iar munca este datoria noastră. Dar uitându-ne acum înapoi, noi nu putem decât să-i mulțumim lui Dumnezeu și oamenilor de bine, că această ediție am isbutit a o aduce la sfârșit. Negreșit, rezultatul de față nu corespunde nici pe departe acelei idei, care s'a purtat pe dinaintea ochilor noștri, când ea, încolțind în mintea noastră încă în periodul fericitei noastre tinerețe, a fost desmerdată și legitimată de noi în inimă în curgere de aproape două decenii. Realitatea în totdeauna e mai inferioară decât idealul. La realizarea ideii s'au întâlnit nu puține împrejurări grele și împovărătoare, care, mai ales în vederea caracterului lor neașteptat, ar fi putut să sdrobească spiritul și să întrerupă energia, dacă viața aspră, care din copilărie ne-a deprins cu tot felul de necazuri, n'ar fi întărit în noi acel spirit de abnegațiune, care ne-a dat putere să suportăm toate până la fine, în speranța, că rugăciunea la Dumnezeu și slujba pentru rege nu se perd. Și acum, terminând această operă a noastră, noi dorim numai un singur lucru, ca toți cititorii noștri, și cei bine dispuși, și cei dușmănoși¹, să se refere către dânsa cu acel duh creștinesc de indulgență și sinceritate, care este condiția primă și indispensabilă de prețuire dreaptă a muncii altuia.

În alcătuirea acestor două tomuri, ca și a celorlalte patru, noi ne-am folosit liber de studiile celor mai buni bibliciști moderni și sub formă de suplamente am inserat în traducere (nu puține modificări și completări) cunoscuta operă a bibleistului francez F. Vigourouy „Noul Testament și cele mai nouă descoperiri arheologice“, în care cititorii pot găsi o mulțime de date ulmițoare pentru combaterea atentatelor critice negative la dem-

---

1. Vai, n'am scăpat nici de unii ca aceștia, deși în genere, cum cere dreptatea să spunem, de partea noastră s'au arătat atâta simpatie și aprobare din toate părțile ca anume dela ei am primit cea încurajare și tărie, fără de care nu era nici de cugetat să aducem la sfârșit bun o lucrare așa de mare.

nitatea istorică a cărților Noului Testament¹. La sfârșitul cărții e anexată o indicațiune vastă pentru toată Istoria Biblică atât a Noului, cât și a Vechiului Testament, și deasemenea o hartă geografică, care ne dă posibilitatea să ne însușim cât mai bine detaliile din mersul istoric al evenimentelor.

Deci, cu Dumnezeu înainte!

Intențiunea noastră a fost să dăm societății noastre culte o astfel de carte, în care ea, cunoscând într-o expunere accesibilă pentru toți²), cele mai bune rezultate ale cercetărilor și descoperirilor biblico-apologetice cele mai nouă, ar putea găsi pentru sine sprijinul cuvenit în lupta cu raționalismul și negațiunea, ce dau năvală la noi din toate părțile, și să se întărească în convingerea, că orce furtuni ar stârni spiritul necredinței moderne, acesta e neputincios de a zdruncina stânca cea neclintită, pe care se reazemă adevărul etern al Sf. Scripturi. Pe cât am putut izbuti a realiza această intențiune, nu ni e dat nouă să judecăm; dar noi ne mângâem cu credința dulce, că Judecătorul-Răsplătitor, în nesfârșita îndurare și indulgență către neputința noastră, și intențiunile cele bune le prețuește.

A. L.

S. Peterzburg.

11 Iunie, 1894

1. Nouă propriu ne aparține alcătuirea următoarelor capitole din suplente: III, IX, XX-XXII.

2. Pentru același critici, cărora li e insuficient însuși mărturia cărții, considerăm că nu e de prisos să le declarăm intenționat, că n'am scris-o nicidecum pentru specialiștii savanți, pentru care s'ar fi cerut cu totul alt metod, ci pentru acel public larg cult, care anume mai ales se poartă de vântul diferitelor doctrine și de aceea are nevoie mai ales de o hrană duhovnicească sănătoasă, și totuși nu are putința să și-o scoată din cercetările special științifice, grele la citire și aeci.

CARTEA INTĂIA.

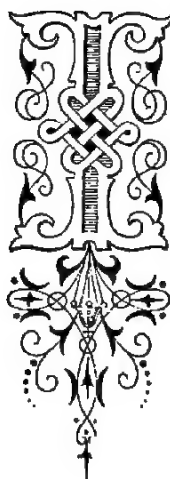
Dela Nașterea lui Hristos până la
botezul Domnului.

CAP. I.

INTRUPAREA ȚĂLUI DUMNEZEU — CUVÂNTUL, ZEMISLIREA SF. IOAN, ÎNAINTE MERGĂTORUL.

ntreaga istorie a neamului omenesc se învârteste împrejurul a două evenimente dintre cele mai mari: căderea în păcat și răscumpărarea. Primul dintr'insele s'a petrecut atunci, când a nime omul, călcând porunca lui Dumnezeu, s'a otrăvit pe sine și toată natura sa cu fructele păcatului și ale morții, aplicând pecetea neștersă a păcatului pe toată viața istorică a omenirii Vechiului Testament, și ea perzind din sine izvorul adevăratei vieți duhovnicești, a trăit numai cu nădejdea în răscumpărarea viitoare, făgăduită omului îndată după căderea în păcat. Răscumpărarea, cum ea s'a lămurit treptat într'o serie întreagă de făgăduințe și de prorocii, trebuia să dărâme împărăția păcatului, și a morții, ce se instaurase pe pământ și să restaureze din nou împărăția harului, pierdut cândva, ca izvor al adevăratei vieți duhovnicești. Dar restabilirea izvorului pierdut de adevărată viață, instaurarea vieții în locul morții, echivala cu crearea a unei noi vieți pe pământ, și răscumpărarea din această cauză, a putut să se săvârșască iarăși numai prin acel cuvânt Dumnezeesc, prin care se săvârșise la început și însuși creațiunea lumii. De aceea, după cum autorul cărței facerea a Vechiului testament, sf. Proroc

Moise, a început istorisirea sa despre facerea lumii cu semnificativele cuvinte „la început”, așa și autorul facerei Noului Testament, sf. Evanghelist Ioan a început istorisirea sa despre răscumpărare cu aceleași cuvinte „la început” ca să arate, că acel Cuvânt Dumnezeesc care avea să regenereze neamul omenesc cel căzut, este Cuvântul cel dela început, Acela însuși, care înainte de ființa vremelnică era la Dumnezeu și care însuși era Dumnezeu. „El era la început la Dumnezeu. Toate printr'Însul s'au făcut și fără de Dânsul nimic nu s'a făcut”. Dar El nu este numai cauza creării a toată făptura, ci este totodată izvorul vieții. „Într'Însul era viața, și viața era lumina oamenilor”. Omenirea căzută, care prin căderea sa în păcat pierzind adevărata viață, o putea găsi iară numai în acest Cuvânt Dumnezeesc și această viață adevărată singură putea deveni acea lumină, care putea să lumineze omului dela moarte spre viață. Pentru a da omenirii păcătoase putința să se împărtășească din acest izvor de viață, „Cuvântul s'a făcut trup și a locuit cu noi, plin de har și de adevăr; și noi, — adaogă evanghelistul, — am văzut slava Lui, slavă ca a unui-a născut din Tatăl”. Precum la începutul tuturor lucrurilor s'a săvârșit taina nepătrunsă de minte a creațiunii lumii, așa la plinirea vremilor s'a săvârșit o taină tot atât de nepătrunsă a întrupării lui Dumnezeu — Cuvântul. „Și cu adevărat, — sf. apostol Pavel, — mare este taina creștinătății, Dumnezeu s'a arătat în trup, s'a justificat prin Duhul, a fost văzut de ingeri, s'a propovăduit între popoară, a fost primit în lume și s'a înălțat întru slavă” (1 Tim. III, 16). Anume această mare taină a creștinătății alcătuiește obiectul Istoriei Biblice a Noului Testament.

Intruparea lui Dumnezeu — Cuvântul s'a săvârșit „la plinirea vremilor”, când omenirea păcătoasă își săcătuiase cu totul puterile moralo-duhovnicești și ajunsese la convingerea conștientă sau inconștientă, că viața mai departe în asemenea stare e imposibilă și că trebuie să vină de undeva izbăvirea. Și ea a venit de sus și a fost însoțită de evenimente, care fusesse prezise de profeți, ca niște semne, după care se putea cunoaște vremea arătării Mântuitorului lumii. Unul din semnele principale, cum prezisese prorocul Maleahi, trebuia să servească arătarea unui prevestitor sau inger, care trebuia să pregătească calea lui Mesia celui îndeobște așteptat¹⁾. Acest prevestitor a fost sf. Ioan înainte-

1) Maleahi, III, 1: „Iată Eu trimit pe Ingerul Meu și el va pregăti calea înaintea Mea”, și iarăși Maleahi, II, 5: „Iată Eu voi trimite la voi pe Iile prorocul înainte de sosirea zilei Domnului”.

mergătorul, și prin vestirea concepției și nașterii lui să și începe istoria biblică a Noului Testament (Luc. I, 5-25).

În timpul domniei lui Irod cel Mare în Iudeea, în unul din orașele preoțești nu departe de Ierusalim, anume în orașul Iudei sau Iuta¹⁾, trăia o pereche evlavioasă și anume preotul Zaharia cu soția sa Elisaveta. În situația preoției iudaice din timpul captivității babilonice se produsese o schimbare esențială. Adevărat, ca și înainte, încă de pe vremea lui David, preoții se împărțeau în „dejurnii” regulate, care săvârșiau cu rândul slujbele la templu, dar preoția nu mai avea însemnătatea dinainte. Insuși templu nu mai avea în el lucrurile sfinte de altă dată, de oarece într'insul nu mai era sicriul legii, nu mai erau tablele legii, precum nu se mai arăta nici strălucirea tainică a lui Dumnezeu, care cândva cerceta templu lui Solomon. În capul preoților, ca și mai înainte, stătea arhiereul, dar această vrednicie pierduse demult însemnătatea sa de altă dată, de oare ce mulți arhierei își pătasese cinul lor prin rivalități nedemne, prin întrigi lumești, prin viață deșartă, prin setea după avuții și prin alergarea după interese curat lumești, și politice. Sub Irod cel Mare arhieriei deveniseră simple instrumente a scopurilor politice, se puneau și se depuneau după capriciul regelui și se târau înjositor înaintea autorităților lumești. Dar perzindu-și importanța lor duhovnicească, arhieriei cu atât mai mare râvnă tindeau să ocupe situație socială cu atât mai avantajoasă, și repede împrejurul arhiereului se alcătuiă un întreg partid de preoți principali, care-și puneau de problemă principală a vieții lor, de a nu pierde cinul arhieresc din cercul lor, și dacă trebuia să obțină asta chiar și prin bani și după aceea să țină toată preoțimea și poporul supus sieși. Această „aristocrație preoțască” care consta în mare parte din saduchei, ce nu credeau nici măcar în viața viitoare, era o nouă dovadă a faptului, până la ce grad de decădere sub raport religioso-moral ajunsese poporul ales. Din fericire pentru el această aristocrație prezenta un cerc puțin numeros, iar alături de dânsul exista o enormă mulțime de preoți inferiori, care, stând la o parte de agitațiile politice, își îndeplineau modest datoria lor preoțască, mângâindu-se cu nădejdea, că în curând va veni Izbăvitorul făgăduit, Care va restabili vrednicia sfințeniei călcate în picioare. De oare

1. Părerile cercetătorilor sunt împărțite în această privință. Unii consideră orașul lui Zaharia Hebronul, iar unii, ca de exemplu Didon, socot locuința dreptului Zaharia în Anl-Carim (vechitul Carem, cele de două ceasuri dela Ierusalim. Îsus Navi, XV, 59). Vezi Didon, *Jesus Christ*. tom. II, pag. 419, suplement D.

ce preoția rămăsese ereditară, deaceea era foarte numeroasă. După mărturia lui Iosif Flavie, numărul preoților în acest timp ajungea până la 20.000 de oameni, cifră foarte mare pentru poporul iudeu, și deși ei trăiau în 13 orașe, destinate lor prin lege, totuși ei se puteau vedea neconținți pe ulițele Ierusalimului, când asistau neconținți la datoria slujbei lor. Mulțimea cea mai mare din ei erau saraci, de oare ce poporul era tare sgârbit la aducerea de prinoase; veniturile obișnuite constau din jertfe și mai ales din desatine sau zeciuiele, și afară de asta aristocrația preoțească răpea fără milă și acea parte sărăcăcioasă de prinoase, ce li se mai cuvenea. În asemenea stare de lucruri nu-i de mirare, că cea mai mare parte a preoției inferioare nu se distingea prin o cultură înaltă, cu atât mai mult, că ritualismul extrem de dezvoltat trebuia să răpească cu totul atențiunea lor, nedând puțința unei vieți independente a spiritului. Dar în împrejurările date aceasta a fost spre bine. Cultura aceluia timp era îmbibată de otrava indoelii sau chiar a deplinei necredințe, cum se observa mai ales la saducheii, sau de bucalismul fără suflet, încă și mai primejdios, împreună cu trufia nemărginită a pretinsei cuvioșii, cum se petrecea asta cu fariseii, și deaceea adevărata cucernicie se putea păstra anume în acel mediu, unde se păstra mai mult sau mai puțin modestia, care trăia cu sfintele tradiții și cu așteptările poporului. Nu se știe, ce situație ocupa propriu preotul Zaharia, dar după toate semnele el era om modest sub toate raporturile. El trăia în unul din orașele cele mai mici preoțești, departe de zgomotul marilor mișcări politice, ce se petreceau în lume, și ducând o viață liniștită și tihnită, adunând în sufletul său acea bogăție mare religioasă-morală, singura care și poate servi de temelie a fericirii. Femea sa Elisabeta deasemenea se pogora din neamul sacru preoțesc, și în realitate, ei amândoi își trăgeau genealogia lor dela Aaron. După viața lor ei răspundeau în totul cerinței înalte a credinței lor și legii lor, de oare ce ei amândoi erau dreapți înaintea lui Dumnezeu, purtându-se după toate poruncile și rândueile Domnului fără meteahnă" (Luc. I, 6). Dar nici această cuvioșie înaintea lui Dumnezeu, care instaurase pacea în sufletul lor, nu putea să înăbușe în inima lor o întristare tainică, care-i apăsa pe ei pe amândoi. Slăvitul lor neam, care dăduse slujitori lui Dumnezeu în curgere de aproape 1500 ani, era expus primejdiei unei conteniri totale, de oare ce ei amândoi erau bătrâni, și totuși până acum nu aveau copii. Se știe, ce nenorocire și rușine era pentru femeia biblică, stâr-

plădune. Pentru înlăturarea ei multe femei vărsase potop de lacrimi și cu rugăciune înflăcărată alergau la Dumnezeu pentru a le ridica asemenea ocară (Fac. XXX, 1-2; Reg. I. 11). Nașterea pruncului se considera ca o deosebită binecuvântare dela Dumnezeu, care adevărea că numele tatălui lui „nu se va șterge din Israel” și „nu va dispărea dintre frații lui” (Denter. XXV, 6; Rut. IV, 10). La popoarele vechi, în genere era puternică dorința de urmași, dar la poporul cel ales împreună cu asta se unea și dorința supremă, ca macar prin urmași să se unească cu Mesia cel așteptat. În vederea tuturor acestora se poate înțelege cât de mare era înfrustrarea evlavioșilor Zaharia și Elisaveta. Anii treceau unii după alți, și rugăciunile cu lacrimi ferbinți ale lor, ca să li se dăruiască copii rămăneau oare cum neascultate. Dar când anii

Vederea Ierusalimului modern.

înaintați făcuse pe perechea cea evlavioasă să piardă orice nădejde de împlinire a înflăcăratei dorințe a inimii lor, ea se împlini după planul rânduit de Dumnezeu și în împrejurări neobișnuite.

După îndatoririle slujbei sale, Zaharia trebuia la anumite date să vină la Ierusalim pentru slujba sa preoțească. El făcea parte din deurma lui Avia și când veni rândul acestei deurma, el plecă la orașul sfânt. Ierusalimul acestui timp prezenta o față deja cu totul alta, decât ceea ce era el în timpul trecut de dinaintea robiei babilonene. Peste dânsul trecuse multe furtuni istorice. Negreșit, el stătea tot pe acel munte istoric, era împresurat tot de acele localități istorice și sfinte pentru popor, dar în sine el prezenta un oraș cu totul nou, construit pe cenușa Ierusalimului anterior, deși deja reușise să se înveciească din nou. El datora

câteva ziduri, deasupra cărora se înălțau turlle și între dânsese se remarcă turnul Antonia, care servește de principală pază a noilor cuceritori păgâni ai orașului sacru, a romanilor. Acest turn era chiar în preajma templului, care, ca și înainte, continua să servească de centru nu numai orașului, ci și a toată țara, ba încă nu numai a Palestinei, ci, se poate spune, a tuturor țărilor, unde locuiau iudeii risipiriți. În capul poporului stătea un uzurpator al tronului lui David, neîubit de el, Irod zis cel Mare, care, simțind dependența sa de romani, se țara înaintea lor până într-atâtă, încât pentru a plăcea lor, nesocotind sentimentele supușilor săi, cel puțin a celei mai bune părți din ei, introduse în Ierusalim instituțiile păgâne romane, până și teatrele lor. Și pentru ca să înăbușe murmurul poporului și totodată pentru a satisface setea sa de construcție, el în același timp construie din nou templul săracăcios de până atunci zidit cu mijloacele săracăcioase ale poporului la întoarcerea din robia babilonică, și ridică cu adevărat un templu măreț, care alcătuia un lucru de admirație pentru străini. Conduc de gândul trufaș să întrecă pe Solomon, Irod nu cruță nici osteneală, nici bani. Pe mii de căruțe cărea piatră; zece mii de lucrători sub conducerea a o mie de preoți ostentă la construirea lui, și cu ajutorul celor mai buni artiști și arhitecți a fost creat un templu, care uimea prin măreția și frumusețea sa. Nu degeaba s'a alcătuit proverbul iudeu, că „cine n'a văzut templul lui Irod, acela nu știe ce-i frumosul“. Aproape de curțile și pridvoarele templului se îngrămădeau gloate de oameni cei mai diferiți. Aicea erau eliniști, sosiți la sanctuarul național, se poate zice din toate unghiurile lumii; Galilieni cu temperamentul lor aprins și cu graiul lor suigeneris; iudei din orașele și satele înconjurătoare și ierusalimieni spilcuiți; preoți și leviți în hainele lor albe; farisei vajnici și cu pasul fudul cu hainele lor largi în poale, cu clucurile legiului și cu filaterile trufaș așezate la iveauă, și saduchei delicați, cu manierele lor fine, manifestându-și necredința lor prin surâsuri ironice la vederea evlaviei de fațadă a fariseilor, protivnicii lor; iar prin curțile exterioare se îngrămădeau și păgânii, atrași de simțul simplei curiozități pentru cultul iudaic. Mulți din această mulțime felurită veneau aicea să se roage, alții să aducă jertfe sau să primească curățire, iar alții simplu ca să se vadă cu prietenii și cunoscuții lor, și să sfătuească despre lucrurile religioase și despre altele, în colonadele cele largi, care împrejmuiău templul, sau chiar pe cheștiuni judecătorești, care se rezolvau în una din încăperile templului de către Sinedriu. În curtea păgânilor sau în porticile

ei, ședeau cu lăzile lor schimbătorii de bani, cari pentru o plată fixată, schimbau orice monedă străină pe siclii sacrii, singurii care se primeau la templu. Tot aicea se vindeau și diferite animale și paseri, care se îngăduia de lege pentru jertfe, și în genere tot felul de lucruri, necesare la slujbă, iar la pridvoarele și zidurile templului se îngărmădeau saracii și diferiți ciungi, care cereau pomană. În această mulțime împestrițată ici - colea se arătau și membrii de ai aristocrației preoțești luxos îmbrăcați, sau pășind vajnic unii din cunoscuții cărturari și legiști, după care urmau învățăceii lor dornici de imitație. Acești cărturari sâmbăta și în sărbători eșau pe terasa templului, ca să predice poporului legea sau să răspundă la întrebările, ce li se puneau relativ de diferite subtilități ale cazuisticii iudaice legiste. Însfârșit se înțelege, că erau aicea și astfel de persoane, care, fiind însuflețite de sentimente religioso-morale mai alese, veneau la sanctuarul național, ca sub umbra lui să se dedee la cugetări asupra soartei trecute și viitoare a poporului și să se roage pentru vinirea cât mai degrabă a „Mângâerei lui Israil“, care trebuia să restabilească din nou slava dispărută a poporului celui ales.

În una din zilele de toamnă dreptul Zaharia, strecurându-se prin această mulțime, se îndreptă spre încăperea pregătită pentru dânsul la templu. În ziua următoare disdedimineață se începea dejurnea lui de slujire preoțească, și el trebui să se pregătească pentru asta. Porțile masive ale templului se deschiseră și prin oraș răsună întreitul sunet al trâmbițelor de argint, prin care preoții vesteau momentul aducerii jertfelor de dimineața. Poporul în gloate dese se îndreptă spre templu, unde preoții își împărțeau între dânsii complicatele îndatoriri ale slujbelor de peste zi. Actul cu deosebire solemn al slujbei sfinte era tămâerea cu înălțare de rugăciune pentru poporul, ce stătea în pridvor și în curte, și pentru săvârșirea ei preotul se alegea printr'un sorț deosebit, de oare ce acest act se considera atât de sfânt, încât săvârșirea lui se oferea fiecărui preot numai odată în an. Fericitul, căruia îi cădea acest sorț, se numea „bogatul“ (probabil din cauză că se lăsa la dispoziția lui bogăția darurilor duhovnicești superioare, și deasemenea și un cunoscut avantaj la împărțirea veniturilor) și el devenea persoana principală, asupra căruia de preferință se concentra atențiunea întregului popor adunat. De data aceasta sorțul fericit a căzut pe dreptul Zaharia. Nu e greu de închipuit starea dreptului bătrân, când lui pentru prima și pentru ultima

1) Vezi Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom. I, p. 114.

oră în viață îi căzu fericirea să săvârșască cel mai sfânt act al sfintei slujbe, care era accesibil pentru un preot, și încă în ne mijlocita apropiere de sfânta sfintelor. O agitație sfântă îl cuprinse, și el cu tremur de inimă începu să se pregătească pentru marea slujbă. Ca ajutoare i se dădură doi preoți, din care unul cu evlavie îndepărtă dela jertfelnic tot ceea ce putuse rămânea dela slujba precedentă și, înălțînd rugăciune, se retrase; celălalt aduse cărbuni aprinși, îi puse pe altarul tămâierii și deasemenea, înălțînd rugăciune, se depărtă, așa că în sanctuar rămase numai preotul slujitor. Între acestea, în templu răsună sunetul puternic al trâmbiței de argint, care, purtându-se chiar peste cuprinsul curților lui, dădea de știre poporului începutul slujbei sfinte. Preotul slujitor Zaharia, cu cădelnița de aur în mână, se apropia cu evlavie de altarul tămâierii. Iată, el stă înaintea perdelei, care despărța de dânsul Sfânta Sfintelor. La dreapta lui se afla masa pânilor punerii înainte, la stînga se afla sfeșnicul cel de aur, care revărsa asupra lui razele luminii tainic scânteind, iar chiar dinaintea lui se afla însuși jertfelnicul tămâierii cu cărbunii aprinși pe dânsul. Așlându-se într'un loc așa de sfânt, în prezența tainică a lui Dumnezeu, dreptul Zaharia, fără să vrea se umplu de simțul unei neobișnuite evlavii, căruia corespundea și tot poporul ce stătea în pridvor și se aprofundase într'o tăcere evlavioasă. La semnalul dat preotul aruncă tămâia pe cărbunii aprinși și un stîlp de fum bine mirositor îl cuprinse și pe el însuși și sanctuarul, simbolizînd rugăciunea pentru poporul ce se ruga și pentru tot israelul. Rugăciunea în asemenea împrejurare se ridică pentru ertarea păcatelor poporului, a înseși preotului slujitor și a familiei lui. Dar ca om drept și fără îndoială asemenea multor altor adevărat israiliți, „așteptînd Mîngâerea lui Israil“ și „așteptînd izbăvirea“ (Luca, II, 25, 38), Zaharia putu să adauge la asta și rugăciunea, ca să se implinească cât mai repede nădejdea așteptată a lui Israil, și să vie Mesia Cel vestit de proroci¹⁾. Și când el înălța această rugăciune, în care nu se poate să nu se fi amestecat și dorința tainică a inimii lui de a i se dăruia urmași, deodată i se arată Ingerul Domnului. Aceasta fu ceva cu totul neobișnuit. Chiar nici în tradiție nu se afla nici cea mai mică amintire, ca mai înainte cîndva Ingerul Domnului să se fi arătat

1) „Veșnicule Dumnezeu, strigă el către Iehova, preaslăvit să fie numele Tău, și să se slăvească el în lumea asta, pe care ai creat-o Tu după bunăvoința Ta! Prelungească-se asupra noastră împărăția Ta; Să vie răscumpărarea; să vie la noi Mesia cel dorit“. Vezi S. Vișneacov, „Sfântul Ioan înainte mergătorul“, p. 17.

unui simplu preot în timpul săvârșirii jertfei tămâerii, deși erau cunoscute două cazuri de arătare a Îngerului arhierilor în marea zi a îndurării, și anume lui Simon cel drept și lui Ismail, fiul lui Elisei. Nu-i de mirare, că „Zaharia, văzându-l s'a turburat și frică a căzut peste dânsul“. Dar acesta era un vestitor bun, Arhanghelul Gavriil, care avea să comunice dreptului Zaharia vestea care trebuia să servească de amanet bucuriei și pentru dânsul, și pentru evlavioasa Elisaveta, pentru tot Israilul și pentru toată omenirea. Sosise timpul împlinirii rugăciunilor înflăcărâte ale lui Zaharia și a tuturor celor de un gând cu dânsul. Curând trebuia să vie Mesia și dreptul preot se va învrednici de marea cinste să fie rudă cu El chiar și după trup: lui i se va naște un fiu, care însuși va pregăti calea Mântuitorului lumii. „El va fi nazareu, nu va bea vin, nici sică, și se va umplea de Duhul Sfânt chiar din pântecul mamei sale; și pe mulți din fiii lui Israil îi va întoarce la Domnul Dumnezeu lor. Și va merge înaintea Lui cu duhul și puterea lui Ilie, ca să întoarcă inimile părinților către copii, și celor neascultători chipul cugetării celor drepți, pentru a prezenta Domnului un popor pregătit“ (Luca, I, 13-17). În mare nedumerire Zaharia ascultă graiurile misteriosului binevestitor. Graiurile acestea erau cu totul neașteptate și îmbucurătoare, ca inima tremurândă a preotului să fie în stare să le primească deodată, cu atât mai vădit față de conștiință, că el și femeea lui sunt deja împovărați de ani. Oscilând între credință și îndoială, își exprimă el cu teamă dorința, ca bunăvestire să fie adevărată prin vre un semn văzut, capabil să-l convingă, că toată vedenia asta nu este o simplă amăgire a simțului agitat. „Pe ce voi cunoaște eu asta? – întreabă Zaharia nedumerit. – Căci eu sunt bătrân și femeea mea înaintată în vârstă“. Atunci Îngerul îi spuse: „Eu sunt Gavriil, celce stau înaintea lui Dumnezeu și sunt trimis să vorbesc cu tine și să-ți binevestesc aceasta. Și iată, tu nu vei grăi și nu vei avea puțință să vorbești până în ziua aceea, când se va împlini aceasta, pentru că n'ai crezut cuvintelor mele, care se vor împlini la vremea lor“. Apoi îngerul s'a făcut nevăzut, și numai fumul de tămâe în valuri dese răvârșea miros plăcut în sanctuar. Limit de toate acestea, bătrânul stătea în uimire mută, și fu până intru atâta cufundat în cugetarea la cele ce se petrecuseră, încât uită că afară îl aștepta mulțimea închinătorilor. Poporului, această întârziere neobișnuită în sanctuar deasemenea i se păru bănuitoare, și mulți se mirau de aceasta, iar unii probabil se și temeau, să nu se fi întâmplat ceva bătrânului preot în templu.

Dar iată, însfârșit, mult așteptatul bătrân eși din templu, ca să ocupe loc pe treptele ce duceau dela pridvor la curtea preoților, care stând în rând după cin, îl așteptau să dea binecuvântarea solemnă poporului, care binecuvântare de regulă preceda jertfele zilei. Ocupând locul său, Zaharia voi să rostească binecuvântarea, dar abia atunci simți, că asupra lui deja se împlinise cuvintele arhanghelului și fusese lovit de mușenie. Poporul privea și se mira. Bănuiala, că preotului i s'a întâmplat ceva acum deveni limpede pentru toți, și Zaharia se încercă să explice asta cumva prin semne.

Primind dela preotul respectat de toți binecuvântarea mută, poporul se împrăștiă prin oraș, ducând cu sine și răspândind istorisirea despre acest eveniment neobișnuit, pe care mulți îl înțeleseră exact anume în acel înțeles, că Zaharia „a avut vedenie în templu”. Lovit de mușenie, Zaharia nu contenii slujbele sale preoțești și a rămas la templu până la terminarea dejurnei sale, numai după trecerea săptămânii de rând, adică până în sâmbăta următoare, când se începea o nouă dejurne. Apoi se întoarse din Ierusalim în orașul său natal și aduse vestea mută, dar plină de bucurie drăgălașei sale Elisabeta.

Spre marea bucurie a fericitei perechi, făgăduința arhanghelului nu întârzie a se împlini. Elisabeta concepu ¹⁾, dar timp de cinci luni desmerdă tainic în inima sa această mare bucurie pentru dânsa și repeta cu entuziasm: „Așa mi-a făcut mie Domnul în ziua aceasta, în care a privit spre mine, ca să ridice dela mine ocară dintre oameni”.

Astfel, marea taină se apropia de împlinirea ei.

1) Biserica ortodoxă sărbătorește acest eveniment la 23 Septembrie.

Nazaretul cu vederea dealurilor ce-l înconjoară.

CAPITOLUL III

BUNA VESTIRE A PREASFINTEI FECIOARE MARIA ȘI NAȘTEREA SF. IOAN INAINTEMERGĂTORUL

ând drepții Zaharia și Elisabeta, trăind în căsuța lor pașnică, numărau cu bucurie săptămânile și zilele ce-i apropiau de împlinirea făgăduinței date lor, la nord, cam la 180 de kilometri dela dâșii, în micul orășel Nazaret, se săvârși altă taină încă și mai mare, încă și mai îmbucurătoare și totodată încă și mai înfricoșată. În acest orășel trăia ruda Elisabetei, tânăra fecioară Maria. Aceasta era rodul sfânt al multor rugăciuni cu lacrimi ale lui Ioachim și ale Anei, o pereche tot așa de sfântă, ca și Zaharia și Elisabeta. Această pereche se pogora din vechiul neam regesc al lui David. Propriu Ioachim se trăgea din tribul lui Iuda și avea de străbun pe regele David, iar Ana era fiica cea mai mică a preotului Matthan din neamul lui Aaron. Sfânta pereche trăia în belșug, pentru că Ioachim era om bogat și asemenea străbunilor poporului israilit, avea multe turme. Dar nu bo-

găția, ci înalta evlavie distingea această familie între celelalte și o făcea vrednică de mila lui Dumnezeu. Tradiția ne arată cu deosebire una din trăsăturile, care mărturisește, în ce măsură toată viața lor era pătrunsă de spiritul iubirii respectoase către Dumnezeu și al milei de cei săraci. Ei pe fiecare din osebneau două treimi din veniturile lor, din care o treime o jertfeau templului, iar pe ceialaltă o împărțeau la săraci. Dar cu toată această fericire de dinafară, inima lor, ca și inima dreptilor Zaharia și Elisabeta, era chinuită de o tristeță tainică, de oarece ei nu aveau copii. Mult și cu înflăcărare se rugaseră ei, ca Dumnezeu să deslege stârpiciunea lor, dar se împlinise deja cincizeci de ani dela căsătoria lor, și totuși ei nu aveau încă copii. Această dorință a venirii cât mai curând în lume a lui Mesia, comună tuturor dreptilor Vechiului Testament, și totodată trista convingere, că din pricina nerodirei lor, vor fi lipsiți de nădejdea de a se apropia prin urmașii lor de Acela, Care era așteptarea lui Israil, le pricinuia o întristare cu atât mai mare, cu cât nădejdea lor, în vederea vârstei înaintate, se întuneca tot mai mult, și asupra sufletului lor tot mai mult apăsa povara disprețului oamenilor. Într'o împrejurare, acest dispreț se exprimă cu deosebire de puternic, așa că din pricina întristării inima lui Ioachim era parecă să se sfărâme. Dar totodată această împrejurare servi ca punct de întoarcere în viața lui, de oarece chiar în acest moment se aprinse iar nădejdea demult stânsă.

În una din marile sărbători dreptul Ioachim, ca împlinitor exact al legii, veni împreună cu concetățenii săi la templul din Ierusalim, cu gândul să aducă, după obiceiul său, jertfă Domnului. El o prezentă cu toată căldura sentimentului său de respect; dar care nu fu mahnirea lui, când un oare care Ruvim începu să o respingă cu dispreț, zicând: „pentru ce tu înaintea altora dorești să aduci darurile tale lui Dumnezeu? Tu ești nevrednic de aceasta, ca un neroditor“. Acest reproș îl lovi mai tare ca ascuțișul unei săbii în inimă, și lui îi veni gândul strivitor, că și în realitate el probabil este așa de păcătos, încât merita ocara poporului. Cu adâncă întristare în inimă părăsi el templul și se aprofundă într'o rugăciune cu lacrimi, în care-și vărsă toată amărăciunea, care umplea sufletul lui. Vestea despre asta ajunse și până la Ana, și ea de asemenea plânse nemângâiată și se rugă Domnului. Aceste lacrimi neconținute sfâșiau și inimile tuturor vecinilor lor, și la o mare sărbătoare la Ana veni slujnica sa Iudit și cu duioșie din inimă îi zise: „Mult ai să-ți sfâșii tu sufletul? Acum nu e bine

să te întristezi, pentru că a sosit marea zi a Domnului". Eviavloasă Ana găsi în aceste cuvinte oare care mângâiere pentru sine, îmbracă hainele de sărbătoare și pela ceasurile nouă eși în grădină. Acolo ea șezu sub un pom de Laur și se ruga încetișor lui Dumnezeu: „Dumnezeule al părinților mei, – șoptea ea, – binecuvintează-mă și auzi plângerea mea, cum ai auzit tu pe Sara și ai binecuvântat-o prin dăruirea ca fiu pe Isac“. Cugetând astfel rugător, ea căută spre certu și văzu în ramurile pomului un cuib de vrăbie. Acest simbol al nașterii de fii iarăși se reflectă apăsător în inima sa, și ea, oftând, zise: „Vai mie, Vai mie, celeia ce n'am copii? Vai, eu m'am născut, ca să devin ocară și dispreț printre fiii lui Israil. Cui mă pot eu asemăna? Nu paserilor cerului, pentru că ele au copilași; nu dobitoacelor necuvântătoare, de oare ce și ele aduc rod înaintea Domnului; nu făpturilor din ape, pentru că și acelea aduc rod la vremea lor și Te binecuvintează pe Tine, Doamne!“ Când ea era cu totul absorbită de asemenea cugetări triste, deodată apăru înaintea ei un înger și-i spuse, că ea va naște un copil. Această veste în astfel de împrejurare neobișnuită o uimi așa de tare, încât ea exclamă: „Cum e viu Domnul Dumnezeu, așa copilul se va naște din mine, fie de genul feminin sau masculin, eu îl făgăduiesc Domnului, și el va sluji Lui în toate zilele vieții lui“.

Vrăbii de Palestina

Această veste de bucurie Ana nu întârziă să o comunice bărbatului său, care între acestea se retrăsese din pricina întristării în pustie și acolo petrecea în mijlocul turmelor sale. Ei amândoi nădăjduiau cu toată încrederea în făgăduința lui Dumnezeu, se umplură de bucurie, și vestea îngerului se împlini la vremea ei pentru ei; de oare ce în adevăr Ana născu o fiică, căria i se

puse numele Maria ¹⁾.

Ca rod sfânt al unor rugăciuni cu multe lacrimi, Maria a fost consacrată lui Dumnezeu, și când ea împlini trei ani, a fost introdusă la templul din Ierusalim, unde i se și dădu locuință în una din clădirile sfinte, alipite de templu. În templu locuiau nu

1) Sărbătoarea nașterii Maicii Domnului este la 8 Septembrie.

puțin oameni evlavioși, care se consacrase slujirii dumnezeiești. La iudei era în genere obiceiul de a se consacra primii născuți lui Dumnezeu atât cei de parte bărbătească, cât și cei de parte femească, și unii din acești consacrați se aduceau acolo la templu până la o vârstă mai matură. Între dâșii era o clasă de oameni, cunoscuți sub denumirea de nazorei, care prezenta ceva în genul monahilor din timpurile noui. Intrarea în biserică a Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, a avut loc într'o împrejurare solemnă. Când drepții Ioachim și Ana se apropiară cu fiica lor consacrată de templu, atunci întru întimpinarea lor a eșit cu cântare preoții care slujau în frunte cu însuși arhierul celui fericit timp¹). Punând pe micuța lor fiică pe prima treaptă a scării templului, evlavioasa Ana se adresă către dânsa cu cuvintele entuziaste: „Mergi, fiica mea, la Acela, Care te-a dăruit mie? Mergi, Chivot sfințit, către multmilostivul Stăpân! Mergi, ușa vieții, către milostivul Dătător de bunătăți! Mergi, sicriul Cuvântului, în templul Domnului? Intră în biserică lui Dumnezeu, bucuria și veselia lumii!” Întreg acest mediu măreț însufleți pe mititica până întru atâta, că ea singură se urcă pe toate treptele, în templu fu primită de arhieru și s'a educat la templu împreună cu alte ucenițe.

La templu Preasfânta Maria a trăit până la vârsta de paisprezece ani, și tot timpul l-a petrecut în rugăcuni; intervalele între acestea ea le consacra lucrului manual. Ea învăță la perfecție cititul și scrisul, de care s'a și folosit pentru a cunoaște legea Domnului. Distingându-se dela natură cu talente înalte, ea învăță cu plăcere, citea adesea sf. Scriptură și cugeta la cele citite. Înțelepciunea ei mira pe toți. Din lucru manual ea se ocupa cu torsul inului și a lânii, lubea să coase cu mătăsurii, cu deosebire haine și vestminte care aparțineau slujbelor preoțești, și în toate acestea era foarte iscusită. Arta sa ea a dovedit-o mai târziu prin aceea, că pregătea pentru Domnul Iisus Hristos litoane nu cusute, ci țesute de sus până jos, atât de frumoase, încât răstignitorii nu îndrăzniră să sfășie litoanul cu care fusese îmbrăcat Mântuitorul atuncea, ci hotărâră să arunce sorț, ca să cadă întreg unuia din ei.

Între acestea drepții Ioachim și Ana, fericiți prin o naștere așa de miraculoasă a unei fiice, cu pacea în suflet își încheiară călătoria lor pământească și se alăturară la străbunii lor. Maria

1. După tradiție, acest arhieru era Zaharia, identificat de unii tatăl lui Ioan Botezătorul, deși aceasta identificare întâmpină mari dificultăți.

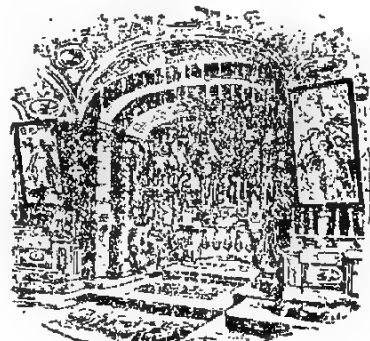
rămase singură la templu, dar în starea sa de orfană își găsi mângâere în devotamentul plin de iubire a rudeniei sale Elisabeta, soția dreptului Zaharia, în casa căroră ea, după toată probabilitatea, nu odată a fost și a stat ca oaspete. Dar iată pentru dânsa sosi acea etate, care după lege se socotea periodul majoratului, și după obiceiul predominant ea trebuia să se mărite. De oarece ea, și în puterea consacrațiunii Domnului, și după predispoziția sa personală preferă să rămână necăsătorită, dar între altele la iudei nu erau instituțiuni, care ar fi putut asigura siguranța și fecioria tinerei fete, apoi arhiereul și preoții, după o deosebită indicare a lui Dumnezeu, hotărâră să o logodească cu o rudă a sa, un bătrân evlavios, care descinzând, ca și ea, din neamul vechiu regesc al lui David, după înșeși anii săi și după înrudire, și încă și mai mult după pietatea sa, putea fi cel mai bun păzitor al fecioriei ei¹⁾. Acesta era Iosif, după meserie tâmplar, care locuia în Nazaret. De oare ce acolo după Ioachim și Ana rămăsese probabil casă, trecută de moștenire Mariei, apoi ei se mutară acolo în orașul lor natal, unde, după logodirea cu dreptul Iosif, își duceau o viață liniștită și pioasă. Educată din pruncie la templu sub influența binefăcătoare a neconținutelor lui slujbe sfinte și simbolice, dela naștere pregătită să slujească de vas cu totul curat marelui taine, tână fecioară și în Nazaret fu cu totul devotată împlinirii votului său și-și petrecea timpul în rugăciuni neadormite și în citirea cuvântului lui Dumnezeu. Asemenea tuturor oamenilor credincioși din poporul ales, ea orcând sosea timpul jerfei de dimineață, se retrăgea în camera sa deosebită și să deda tainic la rugăciune. În unul din aceste momente s'a și petrecut un mare eveniment.

În luna a șasea după tainica descoperire, făcută Zahăriei în templu, când Preasfânta Fecioară stătea singură la rugăciune sau citea din sf. Scriptură, în camera ei apăru acelaș arhanghel Gavriil și-i zise: „Bucură-te cea plină de dar! Domnul este cu tine; Binecuvântată ești tu între femei!“ Apariția cerescului binevestitor în

---

1) Unii din cei mai noi cercetători dovedesc, că Iosif nu era nicidecum bătrân, ci simplu om pios și feciorelnic, care se ținea riguros de rânduețele eselor ascetice. Dar această părere stă în impenetrabilă contradicție cu tradiția clară și bine determinată, care și-a găsit expresia în așa mari autorități, ca Origen, Grigorie de Nisa, Gurădeaur, Epifanie, Ciril de Alexandria, etc. și deaceia nu poate să aibă alt înțeles, decât o presupunere răsleată. Le Camus La Vie, p. 147. Vezi deasemenea Lecanu, Histoire de la S. Vierge, 1882, p. 126—127.

camera ei deosebită, și încă tocmai în ceasul rugăciunii firește că a trebuit să o turbure, și ea începu să cugete în sine ce fel de salutare este asta. Și îngerul îi spuse: „Nu te teme, Marie, că ai aflat har la Dumnezeu. Și iată vei concepe în pântec, și vei naște un Fiu, și-i vei pune numele Iisus. El va fi mare și se va chema Fiul lui Dumnezeu, și-i va da Domnul Dumnezeu tronul lui David, tatăl Său; și va domni peste casa lui Iacov în veci, și împărăția Lui nu va avea sfârșit”. Cuvinte slăvite, mărețe, pline de bucurie, dar totodată și nepăstrunse? Doar ea era fecioară din făgăduință, și cuvintele vestitorului se par protivnice naturei și nepătrunse pentru mintea omenească. „Cum va fi aceasta” – zise Maria către înger, – „când eu nu știu de bărbat”. Aceasta nu era îndoială, de care nu era capabilă inima sincer crezătoare a Mariei, ci numai o nedumerire a minții ei simple omenești. Atunci îngerul îi răspunse: „Duhul Sfânt va veni peste tine, și puterea Celui preînalt te va umbri; pentru aceea și sfântul ce se va naște se va chema Fiul lui Dumnezeu”, că la Dumnezeu nu-i nimica cu neputință, și ca dovadă despre asta îngerul arată, că Elisabeta, ruda ei, cunoscută deja tuturor ca stearpă, a conceput fiu acum, la bătrânețele ei, și era acum luna a șasa de când i se făcuse aceasta. Aceste cuvinte căzură în sufletul Mariei, ca niște raze luminoase de viață dătătoare, și luminară toată nedumerirea inimei sale celei fecioare. Plină de credință în măreața comunicare, preasfânta Maria îndepărtă dela sine toate socotelele omenești, și toată puterea credinței și a nădejdei sale în Dumnezeu se exprimă în răspunsul său către înger: „Iată, roaba Domnului! Să-mi fie mie după cuvântul tău!” Și s'a dus îngerul dela dânsa¹⁾.

*Interiorul bisericii Bunaovestire
din Nazaret.*

Primind o veste atât de măreață și tainică, Preasfânta Fecioară simți o nebiruită nevoie să împărtășască această bucurie cu cineva din cei mai scunpi inimiile sale. Dreptul Iosif, nici după aniș săi,

1) Locul bunei vestiri s'a eternizat în Nazaret prin o măreață biserică, în cuprinsul căreia se păstrează modesta locuință a Mamei Domnului. Inscriptia de aur iluminată de candelă pururea nestânse, glăsuiește solemn: Hic verbum caro fuit (aicea Cuvântul s'a făcut trup). Biserica aparține unei mănăstiri latine.

nici după situația sa, nu putea fi persoana, cu care ea ar fi putut împărți bucuria sa tainică. Mai potrivit pentru dânsa era să împartă această bucurie cu bătrâna sa rudenie Elisabeta, care și însuși primise o asemenea bucurie și care a fost pentru ea a doua mamă în timpul educației sale la templu. Și iată, ea imediat se pregăti și plecă la drum. Drumul nu era scurt, dar greu de străbătut, ci se cereau trei sau patru zile de călătorie printr-o localitate muntoasă. Dar înaripată de nepătrunsa sa bucurie, ea se duse pe jos și străbătu toată distanța ce o despărta de luta și, intrând în casa rudeniei sale, cunoscută ei, salută cu entuziasm și sărută pe Elisabeta. Această neașteptată apariție a Mariei și salutarea ei plină de entuziasm miră pe Elisabeta, și îndată a săltat pruncul în pânțele ei, și Elisabeta se umplu de Duhul Sfânt, și exclamă cu glas mare, și zise: „Binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul pântecelui tău! Și de unde mie cinstea aceasta, ca să vie maica Domnului meu la mine? că iată, când glasul salutării tale a ajuns la urechile mele, a săltat pruncul cu bucurie în pânțele meu. Și ferice de ceea ce a crezut, pentru că se vor împlini cele ce i s'au spus ei dela Domnul". Încă și mai bucurată de această salutare, Maria își exprimă entuziasmul inimii sale sfinte și curate în măreața cântare, care, alcătuind oare cum o urzală din cele mai binecuvântate sentințe ale Vechiului Testament, arată cât de adânc cunoștea și înțelegea sf. Scriptură. Și a zis Maria: „Mărește sufletul meu pe Domnul și s'a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul Meu, că a căutat spre smerenia roabei sale, că iată de acum mă vor ferici toate neamurile" ¹⁾. Ea proslăvește pe Domnul său, supunându-se în totul voinței Lui și preamărind slava lui prin o recunoștință entuziastă și prin devotament. Duhul ei, plin de o recunoștință nemărginită, ajunsese într-o stare de entuziasm sub înrăurirea îndurării Mântuitorului Dumnezeu spre dânsa. Ea, smerita fiică a poporului, mugurul depărtat al unui neam vestit cândva, mireasa unui tâmplar, s'a învrednicit unei cinste mari și negrăit de slăvite. „Că mi-a făcut mie mărire cel Puternic; sfânt este numele Lui; și mila Lui e din neam în neam spre cei ce se tem de Dânsul" ²⁾. Plină de conștiința de măreția sa neobișnuită, de viitoarea sa slavă universală, preasfânta Maria, așa de minunat slăvită în smerenia sa, cu o încredere pioasă prezice situația sa în viitor. În sine însuși ea nu este altă ceva, decât o unealtă a Proniei dumnezeiești. Dar și ca o unealtă

1) Compară: Ps. XXXIII, 3; XXXIV 9; 1 Reg. II, 1; Fac. XXX, 13.

2) Compară Ps. LXX, 10; CXXV, 2-3; CX, 9; CII, 17.

aleasă de Dumnezeu, ea ocupă o situație din cele mai înalte între cele mai bune alese și devine cea uşă, pe care trebuia să se arate Mesia în lume. „Arătat-a puterea braţului Său şi-a risipit pe cei mândrii cu cugetele inimii lor; pogorât-a pe cei puternici de pe scaun şi a ridicat pe cei smeriţi. Pe cei flămânzi l-a umplut de bunătaţi, iar pe cei bogaţi l-a scos afară deşerţi¹⁾”. În aceste cuvinte s’a exprimat ideea predominantă a Evangheliei, că smerenia este izvorul celei mai mari puteri şi bogăţii. Dumnezeu n’are nevoie de concursul nostru la împlinirea operelor sale. Omul trebuie să se smerească, să recunoască nimihnicia sa, ca să se facă plăcut lui Dumnezeu. Mândrii farisei, puternicii şi bogaţii lumii acestea, Irod, Cesarul, au fost lepădaţi, iar smerita Fecioară a lui Israil s’a învrednicit de cinstea ca să fie obiectul unei deosebite proslăviri în ceruri şi pe pământ. Mândria, tirania, şi bogăţia şi-au încheiat împărăţia lor. Dumnezeu îi va lepăda, ca să răsplătească cu iubirea sa, cu sfinţenia Sa, cu lumina slavei Sale, smerenia, supunerea blândă, sărăcia. Acest adevăr acum se recunoaşte întotdeauna de Israil. În acel timp, când vrăşmaşii lui Dumnezeu sunt doborâţi, el primeşte împlinirea făgăduinţelor, dată strămoşilor. „Primit-a pe Israil, pruncul Său, aducându-şi aminte de milă, cum a grăit părinţilor noştri, lui Avraam şi seminţiei lui până în veac²⁾”.

În această măreaţă cântare a Preasfintei Marii s’a exprimat în totul întreaga fiinţă a vieţii ei duhovniceşti, şi ce slăviile revelaţiei a dispoziţiei launtrice se manifestă în aceste cuvinte entuziaste. După exterior fecioara Maria oare cum nu se deosebea de celelalte fecioare, care apar în istoria poporului ales. Şi cu toate acestea ce izvor de cele mai înalte sentimente se ascundea sub exteriorul ei modest şi smerit. Din această cântare se vede, că Preasfânta Maria s’a nutrit în tinereţe cu minunatele sentimente ale cărţilor sfinte; inima ei a trăit cu amintirile despre slăvitele femei ale Vechiului Testament, şi când ea a trebuit să exprime tot focul entuziasmatei sale inimi, ca recunoştinţă către Dumnezeu, ea s’a folosit de ideile lor, de expresiunile lor, care evident neconţinut umpleau sufletul său. Entuziasmul său sfânt era aşa de mare, încât ea chiar nu vorbea, ci cânta. Limba evreească şi în genere este foarte potrivită pentru această trecere pe nesimţite de la forma prozaică la forma poetică. Sufletul semit, sub o profundă impresiune a vre unui eveniment izbitor, fără sforţări deosebite trece de la vorbirea obişnuită la imn şi treptat se înalţă

1) 1 Paral. II, 3—5; Ps. CXII, 7.

2) Compară Ps. XLI, 8; Ps. XXIX, 4; XCVI, 12; Mih. VII, 20; Luc. I, 47 — 55.

până la cel mai înalt ton al poeziei lirice. Și această însușire, într-o măsură miraculoasă s'a manifestat în acest moment la Preasfânta Maria. Acea tăcere, pe care ea a păstrat-o până acum despre dumnezeiasca taină, comunicată ei, încă și mai mult contribui, ca tot cuprinsul interiorului său să se reverse acum în cântarea entuziastă, când ea găsi posibilitatea să descopere persoanei de încredere taina inimii sale. Iată pentru ce din gura ei vorbiră deodată evlavie, bucuria duhovnicească, abnegațiunea, toate virtuțile unui suflet înalt. Sufletul celor mai mari și mai slăviți drepti ai Vechiului Testament, în acest moment și-au revărsat în sufletul ei, și în adevăr în Vechiul Testament e greu încă să găsim cuvinte mai înalte, decât acelea, care cu această ocaziune s'au revărsat din gura Preasfintei Marii. Asemenea lor, ea și iubea poporul său, și ultimul cuvânt al cântării ei a fost bucuria entuziastă, că poporul ei, înslăviți, s'a învrednicit să vadă împlinirea făgăduinței, dată cândva părinților lui.

Acoperământul ospitalier al lui Zaharia și Elisabetei, a reținut pe Preasfânta Maria timp de trei luni, după trecerea căror ea s'a întors la Nazaret¹). Curând după plecarea ei se împlini și făgăduința dată lui Zaharia. Elisabeta născu un fiu, și nașterea lui bucură nu numai pe însuși dreptii lui părinți, ci și pe toate rudele și vecinii, care sincer se bucurară cu dânșii. În ziua a opta, după lege, se săvârși tăierea împrejur, și totodată se puse și numele noului născut. Mama, care cunoștea taina bărbatului său, voia să dea copilului ei numele Ioan, dar rudele se împotriviră la asta, pentru că un astfel de nume nu existase niciodată în neamul lor, și stăruiau să se dea copilului numele tatălui său. Atunci au trebuit să se adreseze pentru curmarea discuției către însuși Zaharia, și când prin semne îl întrebară pe acesta, cum ar dori să se numească fiul său, Zaharia ceru o tăbliță și scrise pe dânsa: „Ioan va fi numele lui“. Toți se mirară de asemenea coincidență a dorinței lui cu dorința Elisabetei. Dar mirarea aceasta se prefăcu aproape în spaimă, când îndată după asta Zaharia începu iară să vorbească și explică celor adunați vedenia ce a avut el și făgăduința din templu, unde ingerul Domnului, vestindu-i nașterea fiului, odată cu aceasta a

1. Vadeaua asta (6 + 3) poate da motiv presupunerii, că rămânerea preasfintei Fecioare la lăutară, chiar până la nașterea fiului Elisabetei, care negreșit n'a putut să dea drumul iubitei sale rudeni, înainte de solemnitatea de bucurie familială. Dar istorisirea următoare presupune că Preasfânta Maria a părăsit lăutară înainte de nașterea lui Ioan. Vezi la Vișneacov, pag. 41, nota.

și pus înainte numele copilului Ioan, adică fiul harului Dumnezeuesc.

Istorisirea aceasta căzu adânc în inima tuturor celor ce au ascultat-o, și fără să vrea se gândeau la soarta viitoare a pruncului, iară „Zaharia, tatăl lui, plin fiind de Duhul Sfânt, și a prorocit, zicând: Binecuvântat este Domnul Dumnezeu lui Israel, că a cercetat și a făcut răscumpărare poporului Său, și a făcut mântuirea lui; și ne-a ridicat corn de mântuire în casa lui David, robul Său; cum a vestit prin gura sfinților Săi proroci celor din vechime, că ne va mântui de vrășmașii noștri și din mâinile tuturor celor ce ne urăsc; că va face milă cu părinții noștri și-și va aduce aminte de sfântul său așezământ, de jurământul cu care s'a jurat lui Avraam, părintele nostru, să ne dea, după izbăvirea noastră din mâinile vrășmașilor noștri, să-I slujim întru sfințenie și dreptate înaintea Lui, în toate zilele vieții noastre. Și tu, pruncule, te vei chema proroc al Celui preainalt, căci vei merge înaintea Domnului, ca să-I pregătești calea, să dai poporului Lui să înțeleagă mântuirea întru ertarea păcatelor lui, după bunătatea milostivirii Dumnezeului nostru, cu care ne-a cercetat pe noi Răsăritul cel de sus, luminând pe cei ce ședea în întunec și în umbra morții și să îndrepte picioarele noastre pe calea păcii” (Luca, I, 67-79). Toate împrejurările acestea, ca și entusiastul imn al dreptului Zaharia s'au tipărit adânc în sufletul celor de față, și ei s'au împrăștiat dela sărbătoarea familiară plină de sentimentul uimirii evlavioase, provocat de toate cele petrecute. „Pruncul însă creștea și se întărea cu duhul” (Luca, I, 80).

După întoarcerea sf. Fecioarei Maria la Nazaret, s'a aflat că ea are în pânțece dela Duhul Sfânt. Dreptul Iosif fu nu puțin turburat de semnele însărcinării ei. El negreșit nu știa nici de cercetarea ei de către inger, nici de sfaturile evlavioase ale Mariei cu Elisabeta în casa lui Zaharia. Neștiind nimic de taina săvârșită, el se simțea într'o situație extrem de dificilă. A pune la bănuială castitatea miresei sale nu îndrăsnea. Tot trecutul acestei fecioare curate, viața ei și mediul îi dădeau limpede să înțeleagă, că o asemenea bănuială ar fi fost o crimă. Și totuși grozava realitate fără să vrea i se aruncă în ochi. Duhul său drept se turbura de contrastul evidenței fizice și neîndoelnicia măreției morale a logodnicei sale. Nefiind în stare să deslege această contradicție, Iosif ajunse la gândul, că el, fără să jignească pe logodnica sa, prin declararea vre unei îndoiele sau bănuiele, poate pur și simplu să-i dea drumul. Astfel Iosif presupunea să

lese toată chestiunea asta în sama lui Dumnezeu. Aceste oscilațiuni lăuntrice negreșit nu puteau scăpa neobservate de ochiul pătrunzător al Preasfintei Fecioare, și ea nu putea să nu se teamă de urmările unei rupturi posibile. În asemenea situație cu adevărat penibilă Preasfintei Fecioare îi rămăsese o singură mângâiere, anume credința, că dacă ea s'a invrednicit de o taină așa de mare, de a deveni unealta întrupării lui Dumnezeu, apoi Pronia Dumnezească va regula toate spre bine.

Și în adevăr așa se și întâmplă. Când Iosif, preocupat de o mare neliniște în suflet și de gândul cum să iasă din această dificultate a sa, adormi odată și avu o vedenie. Visurile se recunoșteau la Iudei unul din mijloacele înaltei revelațiuni, și visul bun se considera unul din cele trei aspecte ale înaltei fericiri, așa că omul, care nu avea visuri bune, se considera chiar ca părăsit de Dumnezeu. Dreptul Iosif visă în somn îngerul Domnului, care-i spuse: „Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, femeia ta: că ce s'a conceput într'însa este dela Duhul Sfânt, va naște deci un fiu, și-l vei pune numele Iisus, căci El va mântui pe poporul Său din păcatele lor” (Mat. I, 20—21). Ca să încredințeze încă și mai bine pe dreptul de adevărul tainei comunicate lui, îngerul adevărului cuvintele sale prin un citat din Sf. Scriptură, care a fost obiect de mare învățătură pentru Iosif. „Și toate acestea s'au făcut, — continuă îngerul, — ca să se plinească cele zise de Domnul prin prorocul, care zice: iată, fecioara va lua în pântece și va naște Fiu, și se va chema numele lui Emanoil, ce se tâlcuește, cu noi este Dumnezeu” (Mat. I, 22—23). Această revelațiune, care spunea așa de multe pentru un astfel de drept, care fără îndoială împreună cu alți mulți drepți asemenea lui demult și înflăcărat aștepta mântuirea lui Israil, liniști cu totul pe Iosif, și el, ca să scape pe Maria de orice umbră de reproș din partea celor ce o înconjurau, întră formal cu dânsa în căsătorie, „o luă în casa sa”, unde Preasfânta Fecioară și-aștepta împlinirea mării făgăduințe. Dar împrejurările s'au aranjat așa, că împlinirea ei a trebuit să se săvârșească nu în Nazaret, ci în alt oraș depărtat, despre care deasemenea se prezisese de proroci¹⁾.

1) În literatura critică multe discuții au provocat sentința evanghelistului Matei relativ de viață conjugală a lui Iosif cu Maria. „Și n'a cunoscut-o, până ce a născut pe Fiul său cel întâiu născut”, sau în rusește: „Și n'a cunoscut-o, până ce în fine, ea a născut pe Fiul său cel întâiu născut”, (Mat. I, 25). Expresia „până ce”, sau pe grecește „Εως οὗ evident adevărește sau neagă un anumit lucru numai până la un anumit moment, după care urmează contrastul, așa că de aici unii s'au încercat să deducă concluzia, defavorabilă învățăturii Bisericii despre fecioria purulelnică a Preasfintei Maria. Dar la această obiecțiune s'a dat un răspuns satisfăcător deja de fr. Ieronim. Expresia aceasta, după inter-

pretarea ei, explică aceea, ce este îndoielnic și lasă fără amintire ceea ce e nelndoielnic. Așa spunând, că un anumit om nu se îndreptează până ce nu moare, nu înțelegem, că el în adevăr se îndreaptă după moarte. Așa și Ev. Matei zicând, că Preasfânta Maria a rămas neispitită de bărbat până la nașterea Fiului, vrea să înlăture numai îndoiala relativ de acest period determinat, neatingându-se de periodul următor și presupunând posibilitatea însuși cititorului să știe pe temelul istorisirii următoare a Evangheliei, că ea n'a mai avut copii. Expresia aceasta în genere nu odată se întâlnește în Biblie, anume în acest senz mărginit. Așa în istorisirea despre potop se spune, că corbul, slobozit de Noe din corabie „eșind nu s'a întors până ce a dispărut apa de pe pământ” (Fac. VIII, 7). Aceasta, negreșit, nu înseamnă, că corbul s'a întors după aceea, când s'a uscat pământul. Cuvântul „întăiu născut” deasemenea a servit nu odată de motiv pentru sfârșirea de a zdruncina învățătura Bisericii. „Dacă întăiu, discuta Lucian (Daemonax, 29), înseamnă nu unul; dacă este unul, apoi nu este întăiu”. Dar din toate se vede, că evangheliștii întrebunțau acest termen explicativ la lege și au dat aces titlu lui Iisus, ca unui consacrat după dreptul primei nașteri lui Dumnezeu Fiul. Întăiu născut adesea putea fi unicul, și legea cerea să se consacre lui Dumnezeu fiecare întăiu născut, care deschidea pântecul (Eș XIII, 2), fără referire la aceea, mai urmau oare după dănsul și alții copii, sau el rămânea unicul fiu la părinții lui. Astfel obiecțiunile indicate sunt cu totul lipsite de tărie, ca să poată zdruncina adevărata învățatură a Bisericii, că Preasfânta Maria, ca mireasă a Duhului S'ânt, și-a păstrat fecioria sa și după nașterea lui Hristos Mântuitorul. Vezi Le Camus, La vie de J. Christ, tom. I, pag. 166, edit. IV.

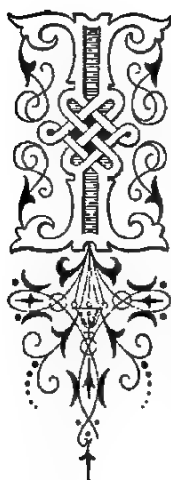

*Slavă întru cel de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, întru oameni bunăvoia
(Luca, I, 14).*

CAPITOLUL III

NAȘTEREA LUI HRISTOS.

n vremea lui, poporul iudeu se afla supus stăpânitorului lumii, supus Romei imperiale, și din vremea lui Pompei (dela anul 63 a. Hr.) plătea acesteia tribut. Pe tronul roman s'a urcat August, care toate puterile genului său de cărmuire îl îndreptă pentru instaurarea ordinei în vastul imperiu, care deabea trăise grozăviile zguduirilor sociale și a luptelor intestine. Mai mult ca orce aveau nevoie de pus în ordine trebile financiare, care ajunsese în totală desordine în timpul tulburărilor petrecute, și cu acest scop împăratul porunci să se facă numărarea populației din toate provinciile colosalului imperiu. Împăratul era până în așa grad interesat de acest important lucru, încât cu mâna sa proprie a făcut totalul datelor statistice a întregului imperiu, cu notarea cetățenilor și aliaților, suma tributurilor și impozitelor. Asemenea înscrieri în timpul lui s'au făcut trei, și anume la începutul domniei lui, la anul 726 dela fondarea Romei, la mijlocul domniei lui - în anul 746, și la sfârșitul domniei lui, cam pe la anul 750 dela fondarea Romei. Acum se făcea a doua din aceste înscrieri și, mișcându-se treptat

din provincie în provincie, ea infine ajunse și la Iudeea, care deasemenea trebuia să execute decretul marelui împărat ¹⁾. Propriu rege iudeu în acest timp era Irod cel Mare, dar ca unealtă romană el atârna în totul de romani; cu un servilism de rob era gata să execute toate dorințele cezarului; de aceea el a dat poruncă în toată țara, ca toți să se supună inscripțiunii cerute. Pentru a nu stârni în diferite popoare agitațiuni fără scop și de prisos și nemulțumiri, guvernul roman de obicei lăsa fiecărei provincii la voia ei să împlinească dispozițiile sale așa, cum aceasta era mai potrivit cu caracterul poporului și a obiceiurilor lui. Deaceia și în Iudeea înscrierea se făcu nu după sistemul romană, ci după sistemul vechi iudaic, după care fiecare trebuia să se înscrie nu în localitatea unde locuia, ci în acel oraș, din care se trăgea neamul cutarei sau cutarei persoană ²⁾. De oarece Iosif își trăgea genealogia sa dela David regele, atunci pentru înscrierea numelui său el trebuia să plece la Betleem, ca patrie a marelui său străbun regesc. Aceasta a fost evident în iarna anului 750 dela fondarea Romei. Dar de oarece iarna în Palestina e câteodată cu totul moale și caldă, așa că după ploile de Noemvrie câteodată se arată verdeață pe câmpii, unde se scot turmele la păscut, apoi cu toată lungimea drumului, Iosif se hotărî să ia cu sine și pe Maria, care deasemenea se pogora din neamul lui David și nu se putea să nu simtă dorința de a vizita orașul străbunului său regesc, mai ales acum, când se apropia timpul nașterii de către ea a Fiului lui David.

Făcând pregătirile necesare pentru calea destul de grea, adică apucând puțină provizie, necesară după calculul zilelor de călătorie, Iosif cu Preasfânta Maria plecară la drum. Pogorându-se pe coasta muntelui, pe care se afla Nazaretul, ei trebuiră să se îndrepte pe drumul, ce duce pe valea Ezdrilonului, care astăzi se pare pustie și părăginită, iar în vremea aceea ferbea acolo cea mai febrilă viață industrială. Galileea acelor timpuri, după mărturia lui Iosif Flavie, era până întru atât de des populată, că într'însa se numărau până la 240 de orașe și sate, din care cele mai mici numărau până la cinsprezece mii de locuitori ³⁾. Chiar

1) Evanghelistul Luca, precizând timpul ei cu date istorice exacte, zice: „În zilele acelea a eșt dela Cezarul August poruncă să se facă înscriere în tot pământul. Această înscriere a fost întâia în timpul cărmuirii lui Cvirinim al Siriei”. (Luca, II, 1, 2). Mai amănunțit despre asta vezi la sfârșitul cărții, într'un supliment deosebit: „Înscrierea lui Cvirinim în anul nașterii lui Hristos”.

2) Dealtmăntrelea acest metod de înscriere se practica câteodată și de romani, când cu deosebire se cerea de a determina drepturile persoanelor, care variau după obârșia lor.

3. I. Flavie, Vita, 45; Bell. Iud. III, 2.

dacă se admite că această mărturie cuprinde oare care exagerare, apoi totuși rămâne neîndoelnic, că populațiunea acestei provincii era extraordinar de deasă, așa că, după o tradiție arabă, omul în timpurile vechi putea călători acolo în curs de un an întreg și nu rămânea două nopți în același sat. Întreg drumul acesta trecea prin orașe și localități, care fără voe provocau în sufletul fiecărui călător serios scumpe amintiri istorice. Lăsând la stânga piscul rotund al Taborului, drumul se îndrepta direct spre sud către Isreel, cândva mândră capitală a necredinciosului Ahab. Puțin mai spre răsărit de Isreel se ridicau munții Ghelbua, unde a perit într'un grozav măcel cu filistenii, nefericitul rege Saul, care așa de dureros nu justificase nădejtile puse într'insul. La dreapta se vede Datanul cu bogatele lui pășuni, unde cândva a venit Iosif să cerceteze pe frații săi și a devenit jertfa grozavei lor zavistii și răutăți. Șerpuind mai departe printre cele mai bogate livezi, vii și ogoare, drumul ducea la Samaria, care atuncea deabia fusese reînviată de Irod și încă în așa splendoare, încât lingușitorul rege o consideră vrednică să se numească Sevastia, sinonimul grecesc a cuvântului latinesc August, în cinstea marelui stăpân roman. Dar evlavioșii călători nu se putură opri mult nici în Samaria, nici în alte orașe samarinene, de oare ce pretutindenea întâlneau privirile disprețuitoare sau nebinevoitoare ale samarinenilor, cu dușmănia lor de veacuri față de iudei, și de aceea făcând, poate, un popas la fântâna lui Iacov, aproape de Sihem sau de Sihar, ei se grăbiră să părăsască cât mai repede pământul samarinean, să-și găsească odihnă pe pământul sfânt al lui Israil. Și când ei trecură prin înălțimea Acravim, care alcătua linia de graniță între Samaria și Iudeea, în adevăr pășiră în această din urmă, atunci înaintea ochilor lor se deschise localitățile, legate cu cele mai sfinte amintiri pentru fiecare iudeu. Mai întâiu de toate înaintea lor apărură Sacrul Silom, unde cândva stătea cortul mărturiei și unde evlavioasa Ana venise cu rugăciune plângătoare pentru amărăciunea ce apăsă asupra ei pentru lipsa de copii, și apoi și Galgala, unde în urmă a împlinit vrednicia de judecător marele ei fiu, dobândit prin lacrimi, marele proroc Samuil. Mai departe drumul străbătea alte multe localități, vestite prin una sau alta din marele amintiri istorice, pânăce în cele din urmă îi scoase la porțile Ierusalimului. Dar ținta călătoriei lui Iosif și Maria nu era capitala Iudeei, ci patria strămoșului lor David, orașul Betleem, care se afla la vreo zece kilometri spre sud de Ierusalim. Betleemul era răsfirat pe coasta

unui munte destul de poncișă, pe care în rânduri neregulate se întindeau ulițele lui înguste și priporoase, și de pe care deal se deschidea împrejur o prea frumoasă panoramă de dealuri. Pe unul din aceste dealuri, cam la cinci kilometri spre răsărit, se înălța mândru castelul lui Irod, Irodium, și încă și mai departe spre răsărit, peste Iordan se înălța un grup de dealuri purpurii ale Moabului, pe care prin undulațiuni minunate se jucau razele soarelui ce răsărea sau apunea. Propriu muntele Betleemului din toate părțile prezenta prăpăstii, care în terase largi se lăsau spre văile înconjurătoare și pe alocurea erau acoperite cu vii și feluriți arbori roditori: maslini, smochini și meri granați. Intr'un mic șes, ce se alătura de oraș și acum în anumită vreme îngălbenesc lanurile de orz; anume acesta este câmpul, care aparținea bogatului Booz și pe care Rut, străbunica regelui David, aduna spicele, ce rămăneau după săcerători și și-a găsit fericirea sa, care a făcut numele ei slăvit în istoria poporului celui ales.

Pentru a pătrunde în orașul natal, călătorii trebuiau să facă un urcuș foarte greu la deal, și acest urcuș era cu deosebire greu în această vreme umedă de iarnă, când din pricina deselor ploii se muese și devenise lunecoase toate drumurile ce duceau sus; și încă și mai greu era drumul pentru Preasfânta Maria în starea ei de însărcinare (Luca, II, 5). Dar cu atât mai mare bucurie călătorii din Nazaret ajunseră ei la una din casele de oaspeți din preajma orașului sau hanuri, unde și socoteau ei să măe. Totuși când sosiră ei la han, atunci să văzu, că el e cu totul plin de lume venită de afară din toate părțile pentru înscriere, și pentru ei nu se găsi loc. Atunci, pentru ca să-și găsească și ei un acoperiș de adăpost, pentru noaptea rece ce venea, ei, în extremis, se hotărâră să se oprească pentru masă într'o peșteră din apropierea hanului, care totodată servea ca staul pentru vite domestice. Și anume acolo, în acest mediu sărăcăcios, s'a născut Împăratul lumii, Mântuitorul Hristos¹⁾.

În lume se săvârși cel mai mare eveniment, care trebuia să o regenereze cu totul, dar ea nu știa nimica despre cele petrecute și, obosită de nesfârșitele răutăți ale zilei, era afundată în

1) În evangheliile apocrife se zugrăvește amănunțit acest popas sărăcăcios, la care în ev. Luca se face o simplă amintire, și anume, că preasfânta Maria, înfășind pruncul, „îl așază în esle, pentru că nu-și găsiseră loc în han (Luca, II, 7). Dar că nașterea lui Hristos s'a săvârșit în peșteră, tradiția ne o comunică după asta Iustin Filosoful în al său „Dialog cu Trifon” (Cap. 78). Origen spune, că pe vremea lui încă se arăta pelerinilor această vestită peșteră (C. Cels. I, 51). Cam pe la anul 325 evlavioasa împărăteasă Elena, pentru a eterniza acest loc, construi pe dănaul o biserică (Eusebie. Demonstr. VII, și Vita Const. III, 41; Epiphanius, Haeres. XX, etc.).

somn adânc. Nu dormeau numai câțiva păstori saraci și simpli ai unui sat vecin, care străjuiau cu rândul împrejurul turmei încredințate lor, păzindu-o de lupi și de tâlhari. Deși aceștia erau oameni cu totul simpli, dar, ca locuitori ai unui sat, ce se afla aproape sub zidurile slăvitei patrii a marelui rege David (la un kilometru și jumătate dela Betleem) și totodată nu departe nici de Ierusalim și de templul lui, cu jertfele lui răscumpărătoare, pentru care mai ales erau predestinate turmele lor¹⁾, ei, fără înndoială, erau pătrunși de așteptarea obștească a lui Mesia, și timpul slobod al nopților plicticoase și reci nu odată le scurtau cu discuțiuni simple despre curânda Lui venire, măcar pentru aceea, ca să răspingă jugul păgânilor, care supuneau acum poporul lui Dumnezeu unei numărători rușinoase, ca să îngreuneze cu noi dări populația și așa destul de săracă. Imprejurul lor domnea o liniște de mormânt, întreruptă numai de slabul sberăt al oilor. Deasupra capetelor lor se întindea un ceriu senin, împetrișat de desene minunate ale stelelor scânteietoare priveau mute ca și cu mii de ani înainte, asupra acelorași câmpii, pe care cândva își păștea turma sa regescul David. Și deodată, în mijlocul acestei liniști de noapte „li se infățișe lor îngerul omnului și slava Domnului îi lumină”. Această arătare îi uimi și-i umplu de frică neobișnuită, dar îngerul îi liniști, numai decât, zicând: „Nu vă temeți, eu vă vestesc bucurie mare, care va fi pentru toți oamenii, căci acum vi s’au născut în cetatea lui David, Mântuitorul care este Hristos Domnul. Și iată semn pentru voi: veți găsi un prunc înfășat, culcat în esle” (Luca, II, 8-12). Cum au auzit ei această veste neobișnuită și ne putând măcar cât de puțin să o pătrundă cu mintea lor simplă, când văzură altă privesc, care confirma minunat cele spuse de înger, Ceriul de noapte cu nenumăratele lui stele deodată se lumină de o lumină ne mai văzută, în care se arată o mulțime de oaste cerească și deasupra pământului cufundat în somn, răsună o cântare îngerească triumfală, care vestea sosirea unei ere noi în istoria omenirii: „Slavă întru cel de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!” În sfêrile cerești se săvârși oare cum o slujbă dumne-

1). Dintr’un loc din Mișna (V. Casa VII, 7, 80 a) se vede, că turmele ce se pășeau în Migdal-Eder, cum se numea acest sat, erau destinate pentru slujbele dela templu, de oarece în această localitate era interzis să pășuneze turme de altfel. De aceea și păstorii acestor turme nu erau simpli păstori, care se aflau în plin dispreț la rabini din pricină, că însuși felul lor de tralu făcea pentru ei împlinirea regulată a prescripțiilor legii aproape imposibilă (Esdersheim, Lefe, p. 186).

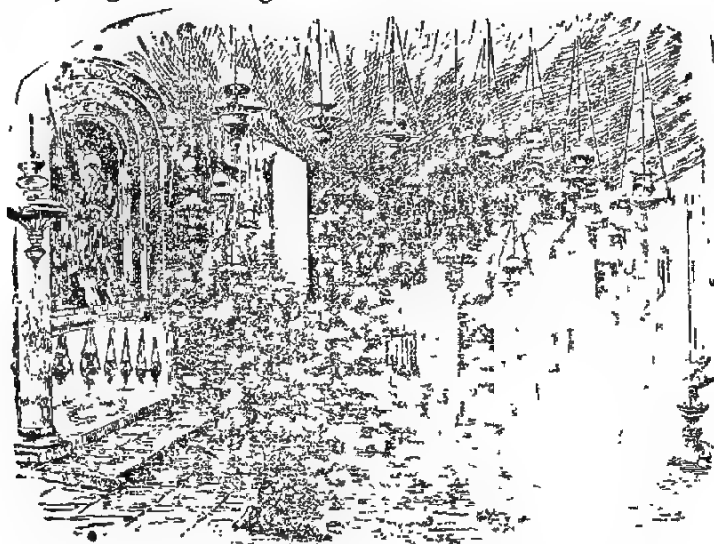
zeească solemnă, ce se desfășura asemenea aceleia, care se oficia în templul din Ierusalim. Când jertfa se pune pe altar, atunci muzica sfântă răsuna în trei răstimpuri deosebite, semnalate prin sunetul trimbițelor de argint ale preoților, așa că, cântarea sacră prezenta neconținut forma „întreitei cântări”. Tot o astfel de formă a întreit sfintei cântări o avu și cântarea îngerească în trei pozițiuni deosebite, cuprinzând în sine trei sfere esențiale a ființei : Cerul, pământul și inima omenească. Din toată istoria Vechiului Testament se știe încă numai un singur caz, când omul muritor s'a învrednicit să audă cântarea corului ceresc. Aceasta anume când prorocul Isaia într'o solemnă vedenie s'a învrednicit să vadă slava Domnului Savaot, și când serafimii care-l înconjurau neconținut strigau : „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot ! Plin este tot pământul de slava Ta !” (Is. VI, 1-3). Atuncea din aceste exclamațiuni tunătoare „se cutremurau pragurile de sus ale ușilor” și inima prorocului ce auzea se cutremură de groază. Acum cântarea îngerească, pe care se învredniciră să o audă niște simpli păstori, revărsă în inimile lor fericire, bucurie și pace.

Când tăcu corul îngeresc și uimiți de toate cele văzute și auzite, păstorii iarăși veniră în stâne și îndată se hotărâră să meargă la Betleem, ca să vadă, ce anume s'a întâmplat acolo, despre cele vestite lor dela Domnul. Pe drum se abătuseră pe la hanul delângă oraș, și apume acolo, în peștera vecină „au găsit pe Maria și pe Iosif, și pruncul culcat în esle”, toate anume așa cum li se vestise, și ei cei dintâi s'au închinat lui Hristos celui nou născut. Tot ei cei dintâi dintre oameni au devenit și binevestitori venirii Lui, de oarece imediat după asta au început a istorisi tuturor, „despre cele vestite lor despre Pruncul acesta. Și toți ceice auzeau se mirau de cele ce li se spunea de către păstori, iar Maria (căreia mai mult decât tuturora îi erau cunoscute împrejurările înfricoșate, minunate și divine ale evenimentului ce se săvârșise) păstra toate cuvintele acestea, punându le în inima sa. Și s'au întors păstorii, slăvind și binecuvântând pe Dumnezeu peniru tot ce văzuse și auzise, cum li se spusese lor” (Luca, II, 3-20). Păstorii negreșit nu întârziară să istorisască despre toate cele întâmplate și în Ierusalim, când ei duceau animalele de jertfă, și astfel taina nașterii lui Hristos începu să se propoveduiască în lume.

Nu se știe câtă vreme sf. Familie a șezut în sărăcăcioasa lor încăpere ; dar se poate nădăjdui, că cei dinprejur din com-pătimire pentru tânăra mamă cu minunatul ei Prunc, sub înrău-

rirea spuselor păstorilor despre vedeniile ce au avut ei, nu întârziară a le oferi o încăpere mai îndămănoasă chiar în han sau în vreo casă particulară din Betleem. Acolo în ziua a opta, spre împlinirea legii, pruncului i se săvârși ritualul tăerii împrejur. Acest ritual al vechiului testament avea în viața religioasă și familiară a Iudeilor aceeași însemnătate, pe care o are la creștini botezul și legea cerea riguros observarea lui la vremea cuvenită,

Interiorul Bisericii Nașterii lui Hristos din Betleem

de oarece acesta era un act solemn de consacrare lui Dumnezeu a noului născut în calitate de membru nou a poporului ales. Întru cât Iudeii însuși se refereau riguros către împlinirea acestei datorii în acest timp, se poate vedea din acea persistență, cu care cerea împlinirea acestui ritual, „Cartea Iubileilor”. „În ziua a opta, se spune într’însa, circumcide pruncul tău de parte bărbătească, căci în această zi au fost circumciși Avraam cu toți casnicii săi. Și nimenea să nu îndrăznească să schimbe această zi, nici să amâne ritualul circumciziunii pe mai târziu de ziua a opta, pentru că aceasta-i lege veșnică, întărită și scrisă pe tablele cerești. Cine nu va îndeplini aceasta, acela nu aparține fiilor făgăduinței, ci fiilor pierzării. Fiii lui Veliar sunt aceia, cari nu vor împlini aceasta”¹⁾. Dreptul de a săvârși circumciziunea aparținea de drept tatălui, cum făceau aceasta marii patriarhi Avraam, Isaac

1) „Cartea Iubileilor” după origina sa se referă la un veac a.Hr. și în genere poate servi de izvor pentru caracteristica vederilor Iudeilor aproape de timpul nașterii lui Hristos.

și Iacov, iar câteodată îl săvârșau și mamele¹⁾, deși aceasta numai în cazuri excepționale, cum se pare. Circumciziunea se săvârșea în cerul familial, în prezența rudelor de aproape sau a cunoscuților, care anume erau invitați la această sărbătoare familială, întocmai după cum la noi se invită rudele și cunoscuții la botez. Sfânta familie, aflându-se departe de orașul său natal, negreșit n'a putut să săvârșească acest ritual cu o sărbătoare solemnă, și de bună seamă ea s'a săvârșit în izolare liniștită a familiei, poate numai în prezența dreptului Zaharia și Elisabeta, care nu se poate să nu fi simțit nevoia să nu împărtășească marea bucurie rubitei lor rude. Propriu însuși ritualul circumciziunii era foarte simplu. Săvârșindu-l, tatăl rostea rugăciunea: „Să fie binecuvântat Iehova Domnul? El a sfințit pe iubitul său din pântecul mamei sale și a scris legea sa pe trupul nostru. El însămnă pe fiii săi cu semnul așezământului, ca să le transmită lor binecuvântarea lui Avraam, părintele nostru“. Toți cei de față răspundeau la această binecuvântare „amin“, după care se cântau locuri alese din psalmi²⁾. La săvârșirea circumciziunii noului născut i se dădea numele, și Sfântul Prunc a fost numit Iisus. Dreptul de a alege numele aparținea tot tatălui, deși negreșit în această privință chestiunea se deslega cu înțelegerea comună a celor din familie și chiar a rudelor, după o anumită consfătuire și cercetare a lucrului³⁾, și dacă acum dreptul Iosif alege anume acest nume pentru noul născut, aceasta singură de sine ne arată că era în totul pătruns de revelațiile cele către el și de împrejurările care în genere au însoțit nașterea pruncului, și credea în marea predestinație a zisului său fiu. Numele „Iisus“, care în evreește se scria Iehoșua sau prescurtat Iesua, adică „Iehova este mântuirea mea“, sau „Mântuitor“, era singur de sine sacru pentru poporul iudeu, și a fost dat cândva de Moise fiului lui Navi în semn, că el va mântui pe poporul său de greutățile vieții în pustiu și-l va introduce în pământul făgăduinței. Din acel timp numele acesta a devenit iubit în popor, și tot el, după o coincidență tainică, care a avut senz preînchipuitor, a fost purtat încă de arhiereul, care a condus pe captivii, ce se întorceau în patrie din Babilon. Dacă acum un asemenea nume slăvit se dădu pruncului, născut într'un mediu așa de sărăcăcios, apoi în aceasta nu

1) În 2 Macab. VI, 10 se spune, că Antioh Epifan dăde morții pe două mame pentru săvârșirea de către ele a circumciziunii a copiilor lor.

2) Hierosol. Berachoth, fol. 13, 1. Citat la Camus, la vie de J. Ch. I, 184.

3) Luca, I, 58—60, unde se descrie consfătuirea relativ de aceea, ce nume să se dea noului născut al dreptului Zaharia și Elisabetei.

se poate a nu vedea semnul prorocesc, a pruncului, care avea să săvârșească un lucru încă și mai mare: să scoată nu numai un popor, ci și toată omenirea din greaua robie a păcatului și a morții la pământul cel nou al făgăduinții, anume la viața veșnică. Numele Iisus era numele personal al Fiului lui Dumnezeu în viața sa pe pământ, dar la rând cu dânsul, Lui chiar din primele zile I se dădu un alt nume cu înțeles mult mai larg, și anume Hristos, care alcătuiește traducerea greacă a cuvântului evreesc Mesia, adică unsul. Adevărat, în Vechiul Testament acest nume câteodată se dădea regilor, preoților și prorocilor, ca unși de sus, mijlocitori între Dumnezeu și oameni; dar lui Iisus el s'a dat într'un sens deosebit de înalt, de oare ce El nu numai concentra în persoană demnitatea de mijlocitor, care în părți anumite se exercita de cei trei reprezentanți ai slujirii înalte pe pământ, ci se unea în sine divinitatea și omenirea, punând în contact mijlocitorul și pământul până atuncia despărțite între ele. Și din acel timp numele dublu al Mântuitorului — Iisus Hristos — a devenit semn de biruință pe acel steag, sub călăuzirea căruia toți cei osțeniți și împovărați, cei săraci cu duhul, smeriți și blânzi cu inima cuprind biruitor pământul și moștenesc împărăția cerului.

După legea lui Moise, toată femeia după nașterea fiului, se considera necurăță timp de 40 de zile¹⁾ și în tot timpul acesta nu mai putea să cerceteze templul, dar nici în genere să iasă din camera sa. Pe lângă toate calculele igienice, legea a voit să arate, că după căderea omului în păcat chiar cu conveșuirea legiuită în căsătorie și cu roadele ei sta în legătură o anumită parte de vinovăție, care și trebuia răscumpărată prin prinoase aduse lui Dumnezeu. Pe de altă parte, dacă pruncul era întâiu născut, atuncia el era în totul consacrat lui Dumnezeu²⁾. Prin această hotărâre legea afirmă puterea tradiției în Israil, cerând să se ofere lui Dumnezeu primele produse ale familiei, după cum tot Lui după lege se aduceau primele produse ale pământului și ale animalelor domestice. Fiecare fiu întâiu născut din această cauză se considera proprietatea lui Iehova și trebuia să servească la templu. Dar fiindcă legea împreună cu aceasta recunoștea deosebita instituție a preoției, purtătorii care erau toți membrii tribului lui Levi, atunci pentru primii născuți ai

1. Lev. XII, 1-4. Propriu „necurătenia” se mărginea la o săptămână, dar și în celelalte zile ale curățeniei femeia nu se putea atinge de nimic sfânt, după nașterea pruncului de parte femeiască, periodul necurăteniei se dubla.

2. Es. XIII, 2: Să-mi sfințești Mie pe tot întâiu născut, care deschide pântecul din ființă lui Israil, dela om până la dobitoac, pentru că ei sunt ai Mei.

celorlalte triburi se statornici dreptul de răscumpărare din obligația de a servi la templu. Așa că consacrarea lor Domnului, era numai un ritual, destinat a aminti poporului aceea, că el este proprietatea lui Iehova. Și iată, când a sosit termenul legal, Preasfânta Maria cu pruncul, negreșit sub ocrotirea lui Iosif, a plecat la Ierusalim și s'a prezentat preotului. Neîndoios că în împrejurările date tot ritualul acesta a fost numai o formalitate, de oare ce Maria, concepând și născând pe Fiul său în afară de condițiunile obișnuite ale firii, era scoasă din orice necurățenie, și Pruncul, ca fiu unul născut a lui Dumnezeu Tatăl însuși, nu avea nevoie de o osebită consacrare lui Dumnezeu. Dar smerenia, sfântă modestie a tăcerii despre lucrarea lui Dumnezeu și înalta cinstire a legii erau mult mai conforme cu duhul și caracterul Preasfintei Fecioare, decât divulgarea înainte de vreme a tainei celei mari. Deaceea ea plecă la templu, ca una din femeile obișnuite. În asemenea cazuri după lege se cerea a aduce un mel de un an ca jertfă arderei de tot și un pui de porumb și o turturică, ca jertfă pentru păcat (Luca, II, 21 și 24; Lev. XII, 1-8). Legiuirea lui Moise de altminterlea, se distingea prin o deosebită îndulgență, către persoanele lipsite și în deosebi către saraci; de aceea anumitor saraci, care nu erau în stare să aducă o jertfă așa de scumpă, se îngăduia să aducă în loc de aceasta, două turturele și doi pui de porumb, care se puteau cumpăra în curtea de afară a templului, unde se aflau anumiți vânzători de porumbei, împreună cu vânzătorii de alte animale pentru jertfă, cari invitau pe cumpărători. Porumbeii se vindeau la sărăcime așa de mulți, încât neamul lacom de negustori ai arhierilor îi făcu obiectul deosebit de speculă și le urcau prețul artificial până la o anumită înălțime, deși contra acestui lucru se ridicau râvnitorii legii. Maria era saracă și de aceea se prezentă cu jertfa sărăciei sale. Dar în afară de cheltuiala pentru cumpărarea porumbelor de jertfă se mai cerea încă să facă și o plată bănească în calitate de răscumpărare a fiului întâiu născut. Această contribuție era determinată de lege la cinci siclii sacrii (Numer. XVIII, 16), ceea ce făcea mai bine de 16 lei aur.

Despre curățire și aducere la templu în istorisirea evanghelică nu ni se comunică mai mult nici un fel de amănunțimi, dar această cercetare a templului s'a remarcat prin aceea, că în timpul ei Pruncul a fost recunoscut ca Mântuitorul lumii de dreptii Simeon și Ana (Luca, II, 25-28).

În Ierusalim în acest timp, ca și în alte locuri ale țării, erau

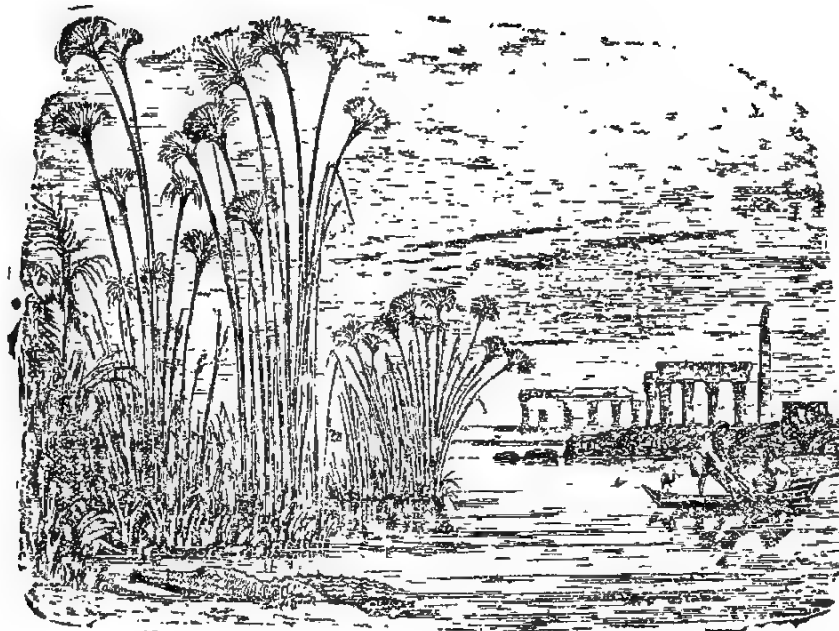
nu puțini de astfel de oameni adânc credincioși și evlavioși, care simțau mai mult greutatea timpului, prin care treceau, și mai ales însetau să vadă însfârșit mântuirea lui Israel. Din numărul lor făcea parte un oarecare Simeon, „bărbat drept și pios, care aștepta mângâierea lui Israel”. Acesta era deja la bătrânețe adânci, care văzuse în zilele lui nu puține mari răsturnări și care trecuse nu prin puține zguduri sufletești. Avusese el momente de grele îndoeli, care cu deosebire fusese greu de suportat pentru un suflet drept și credincios, și un asemenea moment servi chiar de armă de mare ispită și în același timp de mare bucurie pentru dânsul. După tradiție, citind vestita prorocie a lui Isaia despre nașterea lui Mesia din Fecioară, el se îndoia de putința unui asemenea lucru, și pentru această îndoială „i se prezise dela Duhul Sfânt, că el nu va vedea moartea, până nu va vedea pe Hristosul Domnului” ¹⁾. Făgăduința fu cu deosebire veselă pentru dânsul, dar anii treceau unii după alții, adăugând mereu asupra lui povara neputinții bătrâneței, și Mesia nu se mai arăta. În anii din urmă ai vieții sale devenise aproape locuitor permanent al templului și a pridvoarelor lui, unde el necortenit înălța rugăciuni pentru împlinirea cât mai repede a făgăduinței date lui. Și iată la templu apăru sf. Fecioară cu dumnezeescul său Prunc. La vederea acestui Sfânt Prunc săltă sufletul de Dumnezeu luminat a bătrânului. Simeon cu duhul său cel prorocesc înțelese, că acesta și este mângâierea lui Israel, acesta și este Mesia, Mântuitorul lumii. După săvârșirea asupra Pruncului a ritualului prescris de lege, Simeon îl luă în brațele sale bătrânești și slăbănoage, mulțami lui Dumnezeu și rosti acea măreață cuvântare, care a devenit imnul iubit al lumii creștine: „Acum – zise el – liberezi pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău cu pace ; căci văzură ochii Mei mântuirea Ta, pe care ai găsit-o Tu înaintea feții tuturor popoarelor ; Luminează spre luminarea popoarelor și slava poporului Tău Israel”. Iosif și Maria se mirau de toate cele ce auzeau, iară el, adresându-se către dânsii, îi binecuvântă, adăugând către Fecioara Maria cuvinte foarte semnificative, toată puterea căroră ea o putea înțelege numai în urmă : „Iată – zise el, arătând spre Prunc –

1) O tradiție consideră pe dreptul Simeon unul din cei șapte zeci de tâlcători, adică traducători ai Bibliei evreești în limba greacă. După această tradiție, în partea sa îl căzu să traducă cartea lui Isaia prorocului și el s'a îndoit de prorocia despre nașterea lui Emanuel dintr-o Fecioară (VII, 14), din care pricină l s'a și făcut prezicerea indicată. Potrivit cu această tradiție dreptul Simeon avea mai bine de 300 de ani la naștere. Alte tradiții îl consideră, fiul lui Hibel, dar în genere toate se unesc la părerea, că acesta era unul din cei mai vestiți bărbați în Israel.

acesta este pus spre cădere și spre sculare multora în Israel și ca semn contra căruia se va vorbi, și prin înseși sufletul tău va trece sabie, ca să se descopere cugetele a multe inimi". Când Simeon termină binecuvântarea sa pentru părinții Pruncului, s'a apropiat de dânsii bătrâna Ana, cunoscută cercetătorilor templului sub numele de prorociță. Aceasta era o femeie tot așa de dreaptă, ca și Simeon; ea se pogora din neamul lui Asir, prin urmare din Galileea. Aceasta avea vârsta de 84 de ani. Și decând ținea ea minte se săvârșise nu numai supunerea Ierusalimului de către Pompei romanul, ci se purtase și lupta înverșunată între frații Asmonei, Aristobul și Hircan, care a sdruncinat puterile morale ale poporului și a contribuit la cotropirea tronului lui David de către vicleanul idumeian Irod. Intreaga domnie a lui Irod cu grozăviile și vărsările ei de sânge, se desfășurase sub ochii ei și stârnise într'însa cu atât mai puternică dorința de a vedea mântuirea lui Israel. Pioasă din fire, trăind cu bărbatul său numai șapte ani și după moartea lui s'a consacrat cu totul la lucrul „slujirii lui Dumnezeu ziua și noaptea". Și pentru această abnegație, ea deasemenea s'a învrednicit să vadă pe Mântuitorul Lumii. Văzându-L ea slăvi pe Domnul și vorbi despre Dînsul tuturor celor ce așteptau mântuirea în Ierusalim.

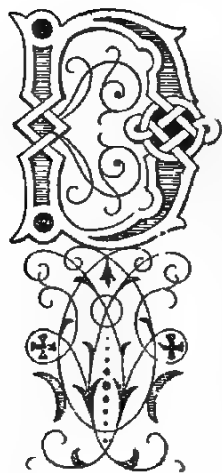
În persoana dreptilor Simeon și Ana, Mântuitorului lumii s'a arătat lui Israel, ca poporului celui ales, dar El nu zăbovi să se arate și păgânilor, care deasemenea trebuiau să participe la mântuire și această arătare a lui Dumnezeu păgânilor s'a săvârșit în niște împrejurări neobișnuite.

„Din Egipt am chemat pe Fiul Meu” Os. XI, 1; Mat. II, 13.

CAPITOLUL IV. INCHINAREA MAGILOR. FUGA ÎN EGIPT.

După întoarcerea la Betleem, sf. Familie a rămas acolo un timp oare care, trăind liniștit sub acoperământul sărăciei și necunoscutului. Între aceste vestea despre nașterea lui Mesia începu să se răspândească tot mai mult, și despre dânsa vesti și însuși natura până la cele mai depărtate margini ale pământului. Din depărtatul răsărit sosiră la Ierusalim niște călători vestiți, cunoscuți în vechime sub numele de magi sau cititori de stele, și aceștia spre mirarea locuitorilor capitalei Iudeei întrebă, unde s'a născut Hristos? Aceștia erau înțelepții haldeeni, care, ocupându-se cu observarea științifică a astrelor cerești, erau vestiți prin prezicerile lor a evenimentelor ce se petreceau în lume și a prefacerilor, ca aflându-se, după părerea veche generală în legătură cu schimbările în fenomenele cerești. Fiecare stea, după învățătura lor, își avea o deosebită însemnătate, și după una sau alta din situa-

țiile ei, sau după constelația ei prevestea sănătate sau boală, prosperitate sau nenorocire, viață sau moarte pentru persoane singuratece sau pentru popoară întregi. După mărturia lui Diodor Sicilianul, acești înțelepți orientali se ocupau cu deosebită îngrijire cu observarea celor cinci planete, cunoscute lor, pe care ei le numeau gâcitoare sau profetese. „Asemenea numire o dădeau ei acestor planete, pentru că în timp ce celelalte stele au un drum determinat în mișcarea lor, aceste planete rătăcesc pe alte căi și servesc de prevestitori ai viitorului, tâlcuind oamenilor voiața zeilor. După părerea lor, ele prevestesc una prin răsăritul lor, alta prin apusul lor și alta prin culcarea lor, ~ ceea ce e ~ și înțeles pentru ceice se ocupă cu grija în observarea lor. Într'un timp ele prevestesc furtună furioasă, în altul ploaie torențială sau secetă, apariția cometelor, eclipsă de soare sau de lună, cutremur de pământ, și în genere orice schimbare sub cer, spre fericirea sau nefericirea nu numai a popoarelor și provinciilor, ci și pentru regi și pentru poporul simplu¹⁾. După pozițiunea stelelor la nașterea pruncului înțelepții haldei găceau cât de fericită sau nefericită va fi viața pruncului; la sămănat găceau cât de bună sau cât de rea va fi recolta; la expediție cum va fi rezultatul războiului; și de oare ce aceste preziceri priveau obiectele, atât de interesante pentru fiecare, apoi magii se bucurau în orient de o enormă influență socială și la prezicerile lor toți luau aminte cu atențiunea încordată dela rege până la cel din urmă sătean sau muncitor. Știința prezicerilor astrologice pentru prima oară s'a născut în Mesopotamia, unde dezvoltarea ei a fost favorizată atât de cultul vechilor babiloneni, care consta din adorarea astrelor cerești, cât și de ceriul pururea senin, pe care stelele prin strălucirea lor fermecătoare fără să vrei îți pironește privirea și deprinde la observarea fenomenelor cerești. Cum și în genere în răsăritul antic, știința astrologică s'a concentrat în cartea sacrificatorilor, cari au fost păstrătorii exclusivi a înțelepciunii haldeene. Din Haldeea această înțelepciune a trecut în urmă la sacrificatorii persani, la care însuși vederile asupra vieții sub înrăurirea lui Zoroastru, avea un caracter mult mai înalt, care le dădu putință să priceapă mai adânc în genere fenomenele lumii duhovnicești.

Anume acești înțelepți orientali în timpul observațiilor lor științifice pe cerul bine cunoscut lor, fură frapați de apariția unei

1) Diodor Sicilianul, II, 30.

stele neobișnuite, ne mai văzută de ei niciodată până atunci. Fie care apariție de stea nouă, după învățătura lor, mărturisirea apariției pe pământ a vre unui om mare, care avea să exercite o mare influență asupra soartei lumii. Dar această stea nouă era așa de neobișnuită, încât ea stârni în magi un deosebit interes. Ce putea ea să însemneze oare? Răspunsul la această întrebare putea să-l spună pentru dânsii numai acea credință răspândită în toată lumea, care cuprindea în sine așteptarea curândei venituri în lume a unui oarecare rege tainic neobișnuit de mare, care trebuia să se arate în neînsemnata Iudee. Așteptarea aceasta ajunsese la cel mai înalt grad de încordare. Iudeii risipiți atunci prin toată lumea cunoscute făcuse cunoscute credințele lor religioase în toată lumea păgână, care ne mai crezând în zeii lor mincinoși și reci, lua aminte cu evlavie la tainele religiei iudaice și cu inima tremurândă aștepta aceea, ce era obiectul așteptării de veacuri a iudeilor, nutrind o nădejde vagă, că acest Rege de toți așteptat va produce o prefacere deplină în lume și astfel o va scoate din starea de nesuferit.

Cât de răspândită era această așteptare, asta se poate vedea din acea împrejurare, că asupra ei se întorsese și atențiunea chiar din partea unor astfel de istorici, ca Tacit și Suetoniu, care în genere se refereau către iudei cu un extrem dispreț, socotindu-i vrednici de a fi obiect al cronicilor lor. Ei transmit părerea ce circula în vremea lor, că în Iudeea curând se va scula un rege, care-și va supune toată lumea ¹⁾. Dacă asemenea părere circula în Roma, care, ca una ce era capitala lumii, centralizarea tuturor părerilor și zvonurilor, de unde la rândul lor se răspândeau până la cele mai depărtate unghere ale lumii, apoi nu-i de mirare, că aceeași părere putu să ajungă și în depărtatul răsărit și negreșit era cunoscută și înțelepților haldei sau persani. Dară la ei mai erau și alte date și mai esențiale pentru discutarea acestei chestiuni. Printre dânsii negreșit se păstrase urme ale vechilor credințe patriarhale, rămase pe malurile râurilor Mesopotamiei dela cei ce-și petrecuse viața acolo, marii reprezentanți ai adevăratei religii cu făgăduințele ei, ca Avraam și Iacov. Și că aceasta era așa, despre asta mărturisește vestita personalitate a magului mesopotamian Valaam, care în binecuvântările sale fără de voe, date poporului israilit a manifestat, că cunoștea deaproape adevărurile adevăratei religii și pe temeiul acestei cunoștințe și sub dumnezeasca inspirație, a

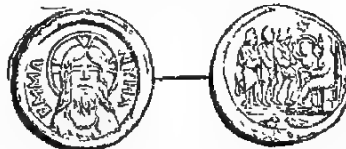
1) Tac. Hist. V, 3; Suet. Vita Vespasiane, Cap. IV.

rostit vestita prorocie despre aceea, că din Israel trebuie să răsară cândva o mare stea a mântuirii¹⁾. După aceia din cauza risipirii iudeilor, care în mare mulțime trăiau prin toate țările răsăritului și cu deosebire în Mesopotamia, și deasemenea și a traducerei cărților sfinte ale Vechiului Testament în limba grecească, general cunoscută atuncea, cu studiul căria fără îndoială se ocupau și sacrificatorii haldei (cum se vede aceasta din exemplul sacrificatorului Beroze, care a scris despre Babilonia pentru greci în limba greacă în veacul al III a. Hr.), păgânii răsăritului în genere, iar haldeii în special, cunoșteau bine așteptările iudeilor relativ de venirea lui Mesia. În fine cu această nădejde a lui Israel înțelepții haldeenii trebuie să fi fost bine cunoscuți mulțumită acelei împrejurări, că de clasa lor ținuse cândva prorocul Daniil, care cu o deosebită expresivitate a prezis venirea lui Mesia și chiar data precisă (vestita sistemă a săptămânilor) a venirii Lui. Toate acestea erau deajuns pentru magi la vederea stelei cerești, ce se arătase atuncea pe ceriu, ca să ajungă la convingerea deplină, că steaua asta vestește anume nașterea lui Mesia.

Dar ce fel de stea era asta? Fost-a oare aceasta în adevăr un fenomen astronomic, sau numai un semn văzut, care se arătase în chip miraculos haldeilor înțelepți, ca să vestească prin el lumii păgâne nașterea izbăvitorului demult așteptat? Astronomia modernă dă la întrebarea asta un răspuns uimitor. După cercetările astronomice se vede, că în acel timp sau aproape de acel timp, și anume în anul 747 dela fondarea Romei pe ceriu s'a văzut un fenomen stelar neobișnuit și anume o combinație interesantă în cel mai mare grad, a planetelor Jupiter și Saturn în constelația Peștilor. Asemenea combinație se produce odată la 800 de ani, iară în acel an ea a avut loc nu mai puțin de trei ori, și anume în Mai, Septemvrie și Decemvrie. Acest fapt acum se recunoaște de toți astronomii. Fenomenul acesta a fost nu numai neobișnuit după însuși ființa sa, dar prezenta și o priveliște foarte strălucitoare pe fondul cerului de noapte, și el nu se putea să nu atragă atențiunea tuturor celor ce se ocupau cu fenomenele stelare, și negreșit mai ales a celor ce se ocupau cu astronomia, adică anume a înțelepților haldeenii sau a magilor. Mai mult încă, în anul următor, adică în anul 748 dela fondarea Romei, la această combinație se alătură încă și Marte, care încă și mai mult sporî caracterul neobișnuit a întregului fenomen. Cîntea

1) Numer. XXIV, 17: „Îi văd dar acum încă nu-l; îl privesc, dar nu aproape. Răsare o stea din Iacov, și se ridică tolag din Israel". Vezi Bibl. Ist. V. T. tom I, pag. 713.

descoperirea acestui fapt remarcabil aparține vestitului Cepler, care pe temeiul acestei descoperiri, așază și însuși anul nașterii lui Hristos în anul 748 dela fondarea Romei¹⁾. La această descoperire, Cepler a ajuns mulțumită faptului, că pe vremea lui, anume în anul 1603—1604 a avut loc o constelație la fel a planetelor, și pe lângă aceasta el observă deasemenea, că, atunci când s'a produs combinația celor trei planete, între Iupiter și Saturn apărut o nouă stea lăaturalnică extraordinar de strălucitoare și revărsând o lumină suigeneris, și după presupunerea sa o asemenea stea trebuie să se fi arătat pe ceriu și în anul nașterii lui Hristos. Or cum am privi la această coincidență, dar ea în tot cazul este remarcabilă în cel mai înalt caz și fără voie aduce aminte de ziua psalmistului, că cerurile spun slava lui Dumnezeu. După aceea, în tăblițele astronomice ale chinezilor, vrednicia justă a cărora o a adevărit-o cu înalta sa autoritate vestitul autor al „Cosmosului” Humboldt, deasemenea se observă o stea colaterală către acea vreme. Pingre și alți astronomi presupun, că aceasta a fost o cometă, și după calculele lor ea trebuie să se fi arătat pentru prima oară pe ceriu în Februarie, anul 750 dela fondarea Romei. Iar aceasta după toată probabilitatea și este acel timp, când magii, care au fost la Ierusalim, pleacă spre Betleem să se închine noului născut Hristos, de oarece închinarea lor fără îndoială a precedat moartea lui Irod, care a avut loc în Martie același an 750. Mai mult încă, astronomicește s'a dovedit²⁾, că acest fenomen stelar s'a arătat înaintea ochilor acelora, care eșeau din Ierusalim, și că el, se poate zice, chiar le mergea înainte, sau îi conducea în direcția Betleemului. Toate acestea cu adevărat sunt miraculoase, chiar dacă noi ne-am mărgini aici

Veche medalie în amintirea închinării Magilor, cu chipul Mântuitorului Hristos.

la presupunerea unui simplu și curat fenomen astronomic. Dar dacă la asta vom adăoga credința, netăgăduită de știința sănătoasă, că în lumea stelelor, ca una ce se află în întregime în mâna cea puternică a atotfăcătorului Făcător, după voia Lui să se producă și asemenea fenomene neobișnuite, care es în afară de orice calcul astronomic, atunci steaua, care a uimit prin apariția sa pe înțelepții răsăritului, putea să aibă și caracter cu totul miraculos și supranatural, în care caz combinațiile naturale a planetelor au putut servi de indicii pregătitoare a apariției sale pentru înțelepți.

1) De stella nova, Praga, 1606; Vezl Edesheim, vol. I, pag. 213.

2) Astronomul Haldemitt, vezi Wieseler, Chron. Syn. p. 12. Erdersheim, ibidem.

Arătarea acestei stele neobișnuite în împrejurările expuse și sub influența așteptării lui Mesia, dominantă pretutindenea, a fost temeiul suficient pentru magii dela răsărit să ajungă la convingerea, că în lume în adevăr a sosit ceva mare, și anume s'a născut Hristos. Și dacă ei pelângă aceasta au primit și o deosebită revelație, de exemplu, în vis, care era unul din mijloacele contactului cu lumea superioară duhovnicească nu numai la iudei, ci și la haldei și în genere la popoarele răsăritului, apoi ei au și plecat din mediul lor câțva membri ¹⁾ să se încredințeze în adevăr de s'a săvârșit marele eveniment și în caz că el s'a realizat, să aducă daruri și închinare nou născutului Rege. Și iată ei, sosind la Ierusalim, începură a întreba de toți, „Unde este Regele Iudeei Celce s'a născut?” În întrebarea magilor sună încredințarea deplină întru aceea, ca acest Rege deja s'a născut și lor li era necunoscut numai unde se află El în momentul dat, dar negreșit, după presupunerea lor, în capitala Iudeei fiecare trebuie să știe despre aceasta. Dar care nu fu mirarea lor, când afluă, că acolo încă aproape nimenea nu știe despre marele eveniment ce se săvârșise, și iudeii întrebau mirați pe magi, cum au aflat ei despre nașterea regelui Iudeei. La asta magii le răspunseră, că ei „au văzut steaua lui la răsărit, și au venit să se închine Lui. Asemenea declarațiune nu trebuia să li se pară stranie, pentru că și între dânsii era foarte răspândită părerea astrologică, că soarta oamenilor se află în strânsă dependență de fenomenele cerești, mai ales de planete și de combinația planetelor, așa că de exemplu Iosif Flavie dădea o deosebită importanță faptului, că înainte de căderea Ierusalimului timp de un an întreg deasupra nenorocitului oraș luci o stea în formă de Sabie²⁾). Mulți din iudei, mai ales printre cărturari sau rabini se ocupau cu astronomia, așa că după expresia unui tratat iudeu, „Citirea în stele este desfătarea rabiniilor”. Părerea aceasta își găsește răsfângere și în Talmud, care spune, că „planetele dau înțelepciune și bogăție”, și în alt loc adaogă, că „viața și soarta copiilor atârnă nu de cucernicie,

1) În istorisirea evanghelică nu e însemnat numărul magilor, care au venit la Ierusalim. În tradiție deasemenea nu s'a păstrat amintirea despre numărul exact al lor, așa că sf. Ioan Gurădeaur și sf. Augustin îi numără până la doisprezece, dar după părerea predominantă ei au fost trei, probabil corespunzător cu același număr al darurilor aduse de dânsii. După închipuirile din catacombe magii se prezintă deasemenea diferiți; în număr de doi, de trei și de patru. Pe o vestită medalie veche în amintirea magilor ei sunt trei. Numele lor: Melchior, Gaspar și Baltazar. Memoria lor în biserica de apus să cinstește la 6 Ianuarie sub numele de trei regi. La biserica din Chioln se arată moaștele lor.

2) I. Flavie, *Beif. Jud.* VI, 5, 3.

ci de stele ¹⁾*. Ce se atinge de aceea, că și soarta lui Mesia celui așteptat de ei trebuia să se afle într'un raport sau altul cu lumea stelelor; aceasta ludeilor li era cunoscut mai mult decât altora, de oare ce vestita prorocie a lui Valaam despre steaua ce avea să răsară din Iacov (Numere. XXIV, 17), era inserată în cărțile lor sacre și ei dedemult o referise anume la Mesia cel așteptat, așa că de această credință s'au folosit chiar uzurpatorii în scopul de a influența mai puternic asupra maselor populare ²⁾. În vederea tuturor acestora, atât apariția acestor ciudați călători, și mai cu samă spusa lor stărniră în Ierusalim atențiunea generală și scopul venirii lor imediat a fost raportat lui Irod.

Vestea aceasta ca un trăsnet a lovit pe bănuitorul Irod, care în acest timp, împovărat de ani și de o boală urcicioasă, și simțind deja o nesuferită muștrare de cuget pentru toate păcatele și crimele sângeroase din viața sa ticăloasă, se afla în stare de tâmpenie aproape asemenea cu nebunia. În mijlocul strălucirii și luxului, ce-l înconjurau în magnificul palat, care în trecea probabil prin luxul și iscusința arhitecturii sale însuși templul, el urând pe toți și urât de toți, dându-și sama că acești supuși ai săi nu mai pot aștepta decât moartea lui, în singurătate posomorâtă se gândea la soarta sa. Situația sa deveni tot mai lipsită de nădejde. Nu cu mult înainte de aceea a fost chiar în palat o conjurație, care adusese într'o extremă turburare tot Ierusalimul. Fariserii în număr de șase mii refuzară să depună jurământ de supunere lui, și căpeteniile lor, cărora poporul le recunoștea darul prorocesc, chiar pe față afirmău, că după hotărârea lui Dumnezeu, Irod cu tot neamul lui va fi izgonit de pe tron, ca să-l curățe pentru Mesia. Și iată pentru a contribui la cât mai repede împlinire a prezicerii cu părtășia lor s'a organizat printre damele dela curte o conjurație, în care rolul principal l-a jucat eunucul Bagoa, crezând declarațiunii viclenilor farisei, că anume din el se va naște Mesia ³⁾. Conjurația a fost înăbușită în sângele pătașilor ei, cum aceasta demulte ori se făcuse deja și

1) „Planeta zilei, continuă Talmudul, nu are însemnătate, ci planeta ceasului (nașterii) are mare însemnătate. Acela, care s'au născut sub soare, sunt frumoși și nobili la înfățișare; cei ce s'au născut sub Mercurie sunt puternici la memorie și înțelepți; cei ce s'au născut sub Marte, sunt fericiți; cei ce s'au născut sub Lună sunt slabi și nestatornici; cei născuți sub Jupiter, sunt drepți”. Geikie Life of Christ, t. I, p. 145.

2) Așa Pseudo-Mesia, ce se ivi în timpul lui Adrian, se numea pe sine „Flut Itelei” = Bacohba, anume făcând aluziune la prorocia lui Valaam și în acord cu credința răspândită printre Iudei, că „când se va arăta Mesia, o stea se va arăta la răsărit, luminând cu strălucire mare, și această „stea a lui Mesia va sta la răsărit, cincisprezece zile” Sohar, la Eglre, și Peșltha Sataria la Numer. XXIV, 17. Geikie, tot acolo.

3) I. Flavie, Antichități, XVII, 2, 3.

mai înainte. Dar iată vărsând un întreg pârâu de sânge, pentru a nimici pe toți, câți aveau măcar cât de puțin drept sau pretenție de a ocupa tronul, el pozitiv se înspăimântă, când ajunse și până la el vestea, că anume acum, când puterile îl părăsise pe tiran și-l lipsau de puțință de a acționa cu energia de altă dată, anume acum s'a născut și Mesia, adevăratul fiu al lui David, căruia și aparține de drept tronul, ilegal ocupat de dânsul. Împreună cu dânsul și tot Ierusalimul, toată acea numeroasă clasă a populației, care uitând cinstea și conștiința, reușise să se aranjeze la curtea uzurpatorului, se bucura de bunăvoința lui și sub protecțiunea lui trăia pe socoteala poporului împilat și necăjit. Pentru astfel de oameni, de care era plin Ierusalimul, orice schimbare la stăpânire amenința cu o totală răsturnare a propriei lor situații, așa că alarmarea lor a fost cu totul întemeiată și înțeleasă. Acestei alarmări negreșit a contribuit nu puțin și bucuria neascunsă a aceloră, care înadevăr așteptau detronarea lui Irod și a casei lui, și se foloseau de orice zvon, ca să răspândească această idee. Atunci, ca să lămurească acest lucru important și în caz de nevoie să ia măsurile trebuitoare, Irod imediat „a adunat pe toți arhierii și cărturarii poporului, și le ceru, ca să-i răspundă la întrebarea: unde trebuie să se nască Hristos“. Teologilor învățați ai iudeilor nu le fu greu să răspundă la această întrebare. Știința lor deja demult determinase și cu totul regulat, că Mesia trebuia să se pogoare din Iuda, trib care devenise foarte văzut și mai vestit din poporul ales. Din el anume eșise David, străbunicul și prototipul lui Mesia, și cuvintele binecuvântării lui Iacov, că „nu va trece sceptru din Iuda, până nu va veni Împăciuitorul“, de demult fusese referite anume la Mesia. „Cât de frumos este regele Mesia“, — spune Targumul ierusalimlean cu ocazia acestei prorocii, — care se va ridica din casa lui Iuda“. „Rege se va scula dintre fiii lui Esei“, zice același Targum în alt loc, „și Mesia se va scula din fiii fiilor lui“. De aceea numirea „Fiul lui David“ neconținut se aplica regelui așteptat. Dar fiind descendentul lui David, El, după credința iudeilor, trebuia să se și nască în orașul lui David, adică în Betleem, și anume în acest sens învățații iudei amintind prorocia lui Miheia: „Și tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu ești nici decum mai mic între voivodatele lui Iuda; căci din tine are să iasă căpetenia, care are să pască pe poporul Meu Israel“¹⁾). Totodată printre iudei totuși era răs-

1) Mih. V, 2, Anume în acest sens prorocia aceasta se interpretează în targumuri. „Un arab spune unui iudeu după plugul său“, spune talmudu, „Mesia al tău s'a născut!“ „Unde s'a născut?“ întreabă iudeul. „În castelul regesc din Betleemul lui Iuda“, zice arabul.

pândită credința, că locul exact al nașterii lui Mesia va fi necunoscut. Exprimând în urmăndoiala sa relativ de mesianismul lui Iisus Hristos, iudeii discutau profund între dâșșii: „noi îl știm pe Dâșsul, de unde-i. Iar Hristos când va veni, nimenea nu va ști unde este“ (Ioan, VII, 27). Anume în acest înțeles și răspunsă în învățașii iudei teologi, la întrebarea lui Irod. Indicând Betleemul, ca un astfel de oraș, în care, după prorocia lui Miheea, se

Monastirea nașterii lui Hristos în Betleem.

poate aștepta nașterea lui Mesia, ei se mărginiră numai la această comunicare generală, ne determinând mai mult timpul și condițiile nașterii Lui. Asemenea răspuns, negreșit, n'a putut satisface pe Irod, și el după terminarea consfătuirii, chemând tainic pe magi, îi întrebă despre timpul arătării stelei, nădăduind pe această cale să determine timpul nașterii lui Mesia, și după aceea, lămurindu-le lor, că El trebuie să se nască în Betleem, îi îndreptă într'acolo, dându-le o vicleană însărcinare: „Mergeți și cercetați cu amăruntul despre Prunc, și, când îl veți găsi, să mă vestiți și pe mine, ca să merg și eu să mă închin Lui“. Neștiind nimica de dorința sângeroasă a regelui, magii plecară la drum și cu mare bucurie văzură, că steaua văzută de ei la răsărit li se arată din nou înaintea lor și-i duse numai bine la acel loc, unde era Pruncul nou născut, adecă Mesia. „Și intrând în casă, au văzut Pruncul cu Mama lui Maria, și căzind s'au închinat Lui; și deschizând vistieriile lor, I-au dus daruri: aur, tămăe și smirnă“, arătând astfel Pruncului, la sărăcăciosul domiciliu, onoruri, pe care ei nu le arătase nici lui Irod în palatele lui cele luxoase.

Aducându-și darurile lor și închinându-se miraculosului Prunc,

magii negreșit s'ar fi întors la Ierusalim, ca să împartă bucuria lor cu Irod și să-i dea prilej să se închine și el lui Mesia; dar revelația ce au avut-o ei în somn descoperi înaintea lor planul viclean al lui Irod, și ei „s'au întors pe altă cale în țara lor“. În același timp și Iosif primi o prevenire de sus despre pericolul ce se pregătește Pruncului, și după indicația îngerului se strămută în grabă cu familia sa în Egipt, care din timpuri depărtate era locul firesc de refugiu pentru toți cei prizoniți în Israil.

Între acestea regele, văzându-se înșelat de magi și bănuindu-i în depărtășie cu regescul Prunc, se umplu de o furie încă și mai mare, care luă chiar un caracter lugubru. El nu avea mijloace să afle pe regescul Prunc din neamul lui David, și încă și mai puțin negreșit s'ar fi apucat să-L caute într'o peșteră, care dădea adăpost turmelor păstorești aproape de un han din marginea Betleemului. Dar el știa, că Pruncul, asupra căruia în urma vizitei magilor începuse a privi, ca la un rival al său sau al casei sale, era încă prunc la sânul mamei sale; și de oare ce în răsărit mamele de obicei alăptează pe copiii lor timp de doi ani, atunci el nu se opri în fața celei mai grozave crime și dădu porunca sângeroasă: să se ucidă toți copiii de gen bărbătesc din Betleem și din împrejurimile lui „dela doi ani în jos“. Despre mijlocul cum s'a adus la îndeplinire această poruncă, nu se știe nimic. Copiii au putut fi uciși în taină, treptat și prin diferite mijloace, sau după spusa obștească, uciderea a putut fi săvârșită într'un ceas anume hotărât. Poruncile unor astfel de tirani, ca Irod, de obicei sunt acoperite de întunec nepătruns; ei umplu pe toți de groază și de uimire, față de care nu-i siguranță să vorbești chiar în șoaptă. Dar nici o tiranie n'a fost în stare să facă să tacă pe nefericitele mame, cărora li se lua cu așa sălbătăcie copiii, și bocetul disperat ce se auzea se părea, că pare că iar plângea marea strămoasă a lor Rahila, mormântul căruia se află lângă drum, cam la doi kilometri dela Betleem și adăoga glasul său la plânsul și bocitul nefericitelor mame, care-și jăleau fără mângăere copilașii lor măcălăriți¹⁾.

Între acestea, când în Betleem bătula furia dornică de sânge a lui Irod, sfânta familie trăia liniștită în Egipt. De oarece toată Palestina se afla sub stăpânirea acestui tiran, apoi el ar fi putut apuca Pruncul în orice loc și în orice ținut al ei, în Egipt însă sf.

---

1) După tradiție, din pricina furiei sângeroase a lui Irod au pierit 14.000 de prunci. Amintirea lor se cinstește la 29 Decembrie.

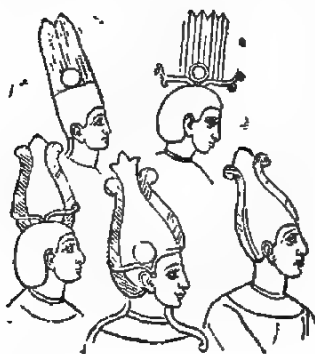

familie era în deplină siguranță. În acel timp țara faraonilor era oare cum ca o adoua Iudee, de oare ce de pe timpul Ptolomeilor, care se raportase foarte binevoitori către iudei și încurajase în tot felul strămutarea lor acolo, unde s'au așezat sute de mii din ei, și chiar în Alexandria cu cei 300.000 de cetățeni liberi, din cinci cartiere ale orașului, două ba poate și mai mult, erau ocupate de iudei. Ei aveau acolo templul lor în Leontopol, zidit în anul 160 a. Hr. deși ei la sărbători preferau să meargă la Ierusalim. În Egipt însă a fost făcută, cum se știe, traducerea Bibliei în limba greacă, și această traducere are o mare răspândire înlocuind originalul ebraic, ca unul ce este accesibil numai rabiniilor învățați, Rabinii egipteni erau vestiți prin erudiția lor, și în scopul de a face religia evreească mai înțeleasă și mai accesibilă grecilor și romanilor, ei se sileau să ridice iudaismul într'un fel de sistemă filosofică și întemeiară o deosebită școală teologică care în urmă căpătă o mare importanță. Deși Iosif era sărac, dar lui, ca meseriaș, nu-i fu greu să găsească acolo destul de lucru, de oare ce diferite clase de meseriași iudei în Egipt trăiau și lucrau în syndicate, care susțineau pe confrăți de meserie în caz de lipsă de câștig sau îi primeau pentru un timp în sindicatul lor. În asemenea syndicate trăiau meșterii aurari și argintari, făcătorii de bolduri, arămarii și țăsătorii, care și considerau de datoria lor să susțină pe confrății lor nevoiași. Un asemenea syndicat, după toată probabilitatea, alcătuia și lemnarii, și între ei Iosif fără o deosebită greutate, a putut să-și găsească sprijin sau ocupație, cu atât mai mult, că el, după tradiție, era lemnar iscusit și prin urmare om trebuincios în asemenea oraș mare și bogat, ca Alexandria sau Memfisul, către care tradiția pune mai ales sălaşul sf. Familiei în Egipt ¹⁾.

Totuși ne luând în samă acestea, că Egiptul putea da sf. Familiei nu numai adăpost contra lui Irod, ci și izvorul câștigului, la dreptul Iosif nu putea să nu fie dorința, ca după puțină cât mai repede să se întoarcă în țara natală. În esență nici grecii, care alcătuiau mulțimea cea mai de samă a orașelor, nici egiptenii săteni, nu erau deosebit de prietenoși către iudeii străini, cari cu sutele de mii inundaseră valea Nilului. Vechea dușmănie între țara Mișraim și fiii lui Isra'il în oarecare măsură continua a se manifesta și în acest timp. Iudeii urau pe sacrificatorii egipteni

1) Mai exact tradiția ne arată locul șederii sf. Familiei în Matarea, aproape de Iltopolis [nu departe de Memfis] unde și până astăzi se arată doi enormi sicomori, sub umbra cărora pentru prima oară și-au găsit odihnă drepții Iosif și Maria, cu Pruncul.

cu tainele lor absurde și cu simbolurile ridicole, și se mândreau în fața lor cu o religie mult mai curată și mai înaltă. În Egipt ei văzuse întruparea celui mai greșos păgânism și cel mai denaturat. Porunca „să nu-ți faci idol, și nici o asemănare” nicăirea nu se călca în așa măsură, ca anume pe malurile Nilului. Chiar Filon, care însuși își avea leagănul în Egipt, observa, că religia egipteană prezenta cea mai josnică din toate formele de idolatrie, de oare ce își căuta obiecte de adorare nu în ceru, ci și pe pământ, zeificând chiar și Nilul cu gadinile lui ¹⁾.

Găteți pentru cap a sacrificatorilor egipteni.

Iosif Flavie deasemenea a luat în răs religia, care diviniza crocodilul și momița, târătoarele și pisicile, și chiar romanul Iuvenalie să nu invenineze cu sarcasmul său pe poporul, la care „zeii creșteau prin grădinile de zarzavat”. Apostolul Pavel evident a avut în vedere idolatria egipteană, când vorbind de păgânism, îl mustră întru-

aceea, că el „slava nestricăciosului Dumnezeu o a schimbat în chip asemenea omului stricăcios, și a paserilor,

și a patrupedelor, și a târătoarelor (Rom. I, 22). Pe dealtă parte iudeii sufereau din pricina urei tradiționale față de neamul lor din partea egiptenilor, care nu încetau a repeta față de dânsii cele mai dușmănoase eşiri și să arunce asupra lor cele mai rușinoase clevetiri, care se încuibase în mintea lor din timpul eşirii iudeilor din Egipt. Printre egipteni circulau povești, că israiliții, pe care Moise i-a scos din Egipt, au fost niște leproși, pe care însuși fa- raon i-a izgonit din țară; grecii apucau această tradiție și cu obișnuita lor derizivă mușcătoare pentru concetățenii lor iudei, pe care ei deasemenea nu-i iubeau, întâmpinând în ei concurenți periculoși, în cariera comercială și industrială. Această ură din partea populațiunii egiptene crescuse încă și din acea pricină, că romanii, considerând pe iudei un element foarte conservativ și prin urmare de nădejde pentru guvern, le dădea deosebite privilegii, care firește stârneau zavistia contra lor. Lucrurile ajunse până acolo, că în contra iudeilor se stârniră și revolte fățișe, care se terminau cu devastarea cartierelor evreești, așa că bogata colonie iudaică din Alexandria se temea chiar de o totală izgonire

1) Philo, Mos. 3. Leg. ad Corl. M. 369.

și ruină¹⁾. În vederea acestora nu-i de mirare, că dreptul Iosif cu familia sa nu se putea să nu dorească ca oricât s'ar putea mai curând să se întoarcă în patrie.

Exact nu se știe, câtă vreme sf. Familie a trebuit să stea în Egipt, dar probabil nu mult. Uciderea pruncilor a fost ultima crimă mare a lui Irod, și curând chinuitoră boală îl culcă în pat. Urăta boală îi roase interiorul și în uricioasa rană se cuibășiră vermi. Putoarea nesuferită de la tiranul bolnav se răspândea prin toate camerele luxoase ale mărețului palat, alungând de la dânsul pe toți cei de aproape. Nefericitul rege se încercă să pună capăt suferințelor sale de neîndurat prin sinucidere, dar el fu împedecat de la asta, ca și cum degetul lui Dumnezeu ar fi determinat să supună toate părțile trupului său pedepsei, pentru toate crimele lui. Inseși respirația îi pricinuia durere și frigurile permanente îl făcea să sufere chinurile cele mai grozave ale setei, pe lângă care în același timp el nu putea cu nimic să satisfacă nici foamea sa. Cu un cuvânt, Irod trebuia să sufere toate chinurile truștii ale omului de toți lepădat și osândit, chinuri, care încă și mai mult se măreau de suferințele morale. Dar asta nu smeri deloc pe Irod. Știind că nimenea în toată țara nu va vărsa nici o lacrimă, el puse la cale un plan infernal: să nimicească chiar în clipa morții sale toată aristocrația țării, invitată cu viclesug la o petrecere în circ, ca macar prin lacrimile rudelor acestor uciși să semnaleze ziua morții sale. Din furtivă porunca lui în această privință n'a fost executată și Irod, încă numai cu cinci zile înainte de aceea, dând decret să fie ucis fiul său Antipatru, cu puțin înainte de paștile anului 750 de la fondarea Romei, muri în vârstă de 70 de ani, în anul 34 de domnie²⁾.

Vestea despre moartea crudului tiran se lăși repede pretutindenea și toți respirară ușurați. Această veste ajunse și în Egipt. Dreptului Iosif i se arătă îngerul Domnului în vis și-i zise: „scoală, ia Pruncul și pe Mama Lui, și mergi în pământul lui Israil, că au murit cei ce căutau sufletul Pruncului“. Cu sufletul ușurat Iosif plecă din Egipt. Dar sosind la hotar, el află, că în Iudeea s'a făcut rege Arhelae, fiul lui Irod, și s'a temut să meargă mai departe, de oare ce Arhelae fiind cu totul vrednic de tatăl său, chiar la urcarea pe tron își arată natura sa crudă, ordonând să

1) Iosif Flavie, Contr. Apion. I, 26.

2) Unii raportează moartea lui Irod către primăvara anului 753 de la fondarea Romei sau chiar către ianuarie a acestui an, bazându-se pe oare care date talmudice, dar în genere față de sărăcia de date, chestia asta nu-și poate găsi o soluțiune exactă.

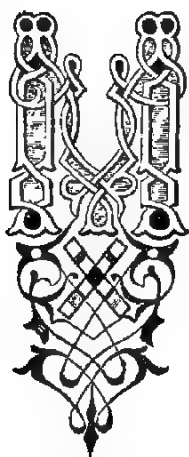
ucidă în templu trei mii de supuși ai săi. Greaua stare pe gânduri a lui Iosif în asemenea împrejurări i-a fost din nou deslegată prin o revelațiune, în care i se dădu indicație să se ducă în Galileea, care căzuse de moștenire lui Irod Antipa. Acest din urmă, distingându-se prin un caracter mai dulce și om de o politică mai sănătoasă, chiar dela începutul domniei lui întoarse toată acțiunea sa la întărirea prosperității provinciei sale, atrase într'însa străini folositori pentru țară și pe cât fu posibil se sili să îmbunătățească situația poporului său. Atunci Iosif părăsi intențiunea, ce se pare că o avea de a se așeza în orașul natal al regescului său strămoș David și plecă spre orașul său de mai nainte Nazaret, care astfel s'a învrednicit de cinstea de a educa în sine pe Mântuitorul lumii.

CAPITOLUL V.

COPILĂRIA MÂNTUITORULUI HRISTOS ÎN NAZARET.

Mântuitorul lumii, născut într'o peșteră, care servea la vreme rea de adăpost unor păstori saraci și turmelor lor și fusese culcat în esle, binevol să-și petreacă și toți anii creșterii sale în orașul, care nu corespunde nici decum ideii omenеști de măreție și slavă. Nazaretul era unul din acele orașele neînsemnate ale Galileei, care ca una ce era ocupată de o populație amestecată de iudei și păgâni, nu se bucura la adevărații iudeii de un nume bun. Limba stricată greco-iudaică sau aramaică și caracterul îndoielnic al religiei așezase această provincie așa de jos în părerea cărturarilor iudei, că la ei chiar se formase convingerea, că „din Galileea nu s'a sculat proroc“ (Ioan, VII, 52). Dar acest nume rău, împărtășită de toată Galileea, cu o deosebită putere cădea mai ales asupra Nazaretului, către care cu dispreț se refereau chiar până și Galilienii¹⁾. Cauza acestui lucru nu se știe, da ea se putea cuprinde sau în raporturile lui strânse cu păgânii, sau în înseși caracterul locuitorilor, care se distingeau prin o extremă necredință și răș-

¹⁾ Cât de limpede se vede asta din proverbul lor: „Din Nazaret poate oare fi ceva bun?“ Ioan. I, 46.

vrătiri crude, pe care în urmă a avut să le încerce și însuși Hristos (Mat. XIII, 51-58; Luca, IV, 16-28). În fine și în genere acesta era un orășel așa de nimica, încât cu dânsul nu stătea în legătură nici un fel de amintiri istorice din viața poporului ales și chiar însuși numele lui niciodată nu se întâlnește în Vechiul Testament ¹⁾. Dar cu toate acestea, Nazaretul, așezat în una din cele mai frumoase cotlovine ale Galileei și înconjurat din toate părțile de dealuri pitorești, prezenta locul potrivit, unde sf. Familie putea păstra în liniște și obscuritate dumnezeescul amanet, încredințat purtării ei de grijă, până ce va sosi timpul apariției lui Mesia la opera mântuirii lumii. Și anume acolo dumnezeescul Prunc a crescut sub acoperișul săracăcios a numitului său tată, Iosif, lemnarul din Nazaret. După mărturia expresivă a sf. Luca, „El creștea și se întărea cu duhul, umplându-se de înțelepciune și harul lui Dumnezeu era peste Dânsul“ (Luc. II, 40). Ca om adevărat, Pruncul Hristos încerca și neputințele omenești ale copilăriei, așa că vrâsta majoratului trupesc și duhovnicesc a fost ajunsă de Dânsul cu aceeași treptalitate, cum se ajunge ca de oameni obișnuiți. Evangheliștii nu ne comunică nici un fel de amănunțimi din viața copilăriei lui Iisus până la vrâsta lui de doisprezece ani, dându-ne lămurit a înțelege, că, contrar istorisirilor apocrife, care umplu copilăria Lui cu felurite minuni, chiar în jocurile copilărești, El a trăit viața omenească obișnuită, deși străin de orice păcat și creștea în condiții obișnuite vieții religioase, familiare și obștești de atunci. Aceste condițiuni, cunoscute contemporanilor, nu au nevoie de explicație deosebită a lor pentru cititor, pentru care lucru evangheliștii le-au și trecut sub tăcere, cum de obicei scriitorii trec sub tăcere condițiile vieții înconjurătoare de toate zilele, presupunându-o cunoscută lor. Dar pentru noi, despărțiți de acel timp de mii întregi de ani și care trăim cu totul în alt climat, pe alt țărâm, sub alte ceruri, în condițiuni cu totul altele religio-morale, socialo-familiare și de stat, condițiile vieții de atunci ne prezintă ceva cu totul neobișnuit, care cere studiu și lămuriri. De aceea nu-i deloc de prisos să ne lămurim anume acel mediu original, în care au fost petrecuți de Hristos Mântuitorul anii copilăriei sale cu amintirile ei, care se reflectează în următoarele cuvinte și pilde ale lui Hristos.

Fiind după omenire fiul unor părinți credincioși, din care

1) Dealtmîntrelea unii identifică Nazaretul cu Saridul sau cu En-Saridul, oraș, care pe vremea lui Iisus Navi înseamnă granița de nord a tribului lui Zabulon. I. Navi, XIX, 10-11; Edersheim pag. 145.

numitul său tată s'a învrednicit din partea evanghelistului de numirea de „Om drept“ (Mat. I, 19; „iară Iosif, fiind om drept“, etc.), adică, care din tinerețe împlinise legea lui Dumnezeu, iar Preasfânta Mamă a fost numită de inger „Plină de har“ ¹⁾, adică pentru evlavie și pentru morala ireproșabilă și pentru curățenia trupească plină de darurile înalte ale harului — Iisus astfel din anii copilăriei s'a educat în atmosfera cea mai curată a unei familii cu adevărat sfinte. Dar chiar și în afară de aceste condiții exclusive, care înălțau casa lui Iosif din rândul celorlalte case, se știe, că viața familială a poporului vechiu iudeu, cu toate ne cazurile istorice din soarta lui, și în genere prezenta un tablou foarte atrăgător și înălțător. La ei niciodată nu s'a pierdut din vedere acel ideal al fericirii familiare, care a fost realizat în viața patriarhului Isaac cu femeea sa Rebeica. Femeea între iudei niciodată n'a fost pogorâtă la starea așa de atârnată și disprețuită, cum era asta la celelalte popoare ale răsăritului, pentru că preasfânta carte a lui Dumnezeu îi învăța, că femeea este os din oasele bărbatului și trup din trupul lui și e menită să fie ajutorul lui (Fac. II, 20-22). Și femeea Vechiului Testament în cele mai bune reprezentante ale ei a justificat în totul situația sa vrednică și a realizat idealul fericirii familiare și a prosperității. Ea și-a lăsat urmele pe multe pagini a cărților sfinte, și s'a învrednicit de cele mai înalte laude. Idealul femeii bune, cum e zugrăvit el în cartea pildelor lui Solomon, ne zugrăvește înainte așa tip simpatic, care a putut să răsară numai pe terenul sănătos al vieții familiare solide și mărețe. „Cine și-a găsit femeie virtuoasă? întreabă regele Solomon. Prețul ei e mai mare decât al perlelor. — Se ridică copiii, — și o fericesc; se scoală bărbatul și o laudă; au fost multe femei virtuoză, dar tu le întreci pe toate. Fata delicată e amăgitoare și frumuseța deșartă; dar femeea, care se teme de Domnul e vrednică de laudă“ (Proverb. XXXI, 10, 28-30). Și înadevăr nici într'o literatură nu se poate găsi încă un ideal așa de înalt și frumos de femei și mamă, ca acela pe care ni-l prezintă poezia sacră acum nu mai puțin de trei mii de ani, când în Grecia abea încolțea viața civilizată, iar Roma nici nu era înscrisă pe harta lumii. Chipul, conturat de stilul inspirat de Dumnezeu al Înțeleptului, și-a păstrat înțelesul său pentru toate veacurile următoare. Cu veacuri întregi înainte de preasfânta Maria imnul entuziast al lui despre femeia virtuoasă era pe buzele fie-

1) Luca, I, 28: „Bucură-te cea plină de har, Domnul este cu tine; binecuvântată ești tu între femei“.

cărei fete din Vechiul Testament, pentru că sentințele cărților sfinte erau bine cunoscute întregului popor iudeu. Tabloul conturat într'însele a iubitoarei de fidelitate, a activității neconținute, a înțelepciunii, a gospodăriei, a crușării și a respectului de sine, a respectului nobil către bărbat și a evlaviei către Domnul, și în fine a iubirei materne și a îngrijirii de copii, prezenta obiectul demn al râvnii pentru multe femei din Vechiul Testament. Și acest ideal, după cum suntem în drept să așteptăm și să presupunem, a fost perfect realizat de Preasfânta Fecioară Maria în modestul ei cerc familiar, — atât în caracter, cât și în toate treburile casnice, și aceasta a fost prevăzut de Fiul lui Dumnezeu, Care-și alesese pe binecuvântata Mama, căutând la smerenia Ei și supunându-se smerit grijei Ei materne despre educația în copilărie și tinerețe.

Cu buna rânduială și tonul înalt al familiei, natural, se împreună respectul profund al copiilor către părinți. Fiecare copil găsim un ideal sacru de respect și de ascultare de părinți, în înțelegere de bună voie a lui Isaac chiar la junghiere, când aceasta a cerut-o voința tatălui. Fiecărui prunc iudeu din anii copilăriei i se inspirau cuvintele, pe care însuși Dumnezeu le scrisese pe tablele de piatră: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să se prelungească zilele tale pe pământ“. (Eș. XX, 12), și această poruncă se repeta mereu în lege (Lev. XIX, 8). Neascultarea de tată sau de mamă se ridică la gradul de crimă socială, care se putea pedepsi cu moartea. Copiii nevrândnici se supuneau la cele mai grele amenințări ale mâinii Dumnezeiești. În istoria sfântă copilul putea citi, ca Iosif, acest tip prea nobil de iubire sfântă, „întâlnind pe tatăl său, căzu pe grumazul lui și a plâns mult“ și „s'a închinat lui până la pământ“, cu toate că era mare demnitar al lui faraon (Fac. XLVI, 29; XLVIII, 12), și cum marele legiuitor al lui Israel, Moise, întâmpinând pe oaspetele său, „s'a închinat lui și l-a sărutat“ (Eș. XVIII, 7), Pruncul de timpuriu cunoștea istoria blestămului, care a căzut pe nerespectuosul fiu al lui Noe, și lui i se inspira legea, după care tinerii „Trebuie să se scoale înaintea persoanelor cărunte și să cinstească fața bătrânului“ (Lev. XIX, 32), și deasemenea și sentința înțeleaptă a fiului lui Sirah, care spune: „Din toată inima să cinstești pe tatăl tău, și să nu uiți durerile de naștere ale mamei tale. Adu-ți aminte, că tu ești născut din ei, și ce poți tu să le dai tu, cum ți-au dat ei ție?“ (Sir. VII, 29, 30) Și cât de adânc aceste inspirațiuni se înrădăcinase în poporul iudeu, ne arată aceea, cât de colosală și cu adevărat sfântă importanță se da binecuvântării părinților și

ce nenorocire se considera perderea sau privațiunea de dânsa.

Viața familială, care se întemeia pe asemenea principii prezenta un mediu foarte plăcut pentru educația morală a copiilor, pe care la rândul lor părinții îi considera cea mai mare binecuvântare pentru dânșii și o adevărată fericire, revărsând asupra lor toată puterea iubirii lor și a grijei lor. Îngrijirea lor se exprima cu deosebire în siguranța de a le da copiilor cea mai bună educație, și anume în spiritul legii Domnului. În opera educației luau parte amândoi părinții, cum se vede aceasta din istoria Susanei, despre care se spune, că „părinții ei, fiind drepti, învățară pe fiica lor legea lui Moise” (Dan. XIII, 3), și deasemenea din istoria lui Timotei, care „din copilărie știa sf. Scriptură și primise o educație religioasă dela mătușa sa Loida și de la mama sa Eunice (2 Pim. I, 5; III, 15). Dar mai important ca orice anume asupra tatălui apăsa datoria să învețe pe copiii de ambele sexe și să le predea legea și în genere sf. Scriptură, care alcătuiau aproape exclusiv obiectele culturii iudaice. Prin hotărâri directe se cerea dela orice tată, ca el să predea cu sârguință copiilor săi istoria sfântă a poporului său cu marele fapte și feluritele necazuri din viața străbunilor lor, precum și hotărârile legii, și să convorbească cu dânșii despre ele, fie stând în casă, sau aflându-se pe cale, plecând să se odihnească sau sculându-se din pat (Deut VI, 7; XI, 19; IV, 9-10). Lămurind hotărârile legii, rabinii cereau, ca copilul să înceapă învățarea legii pe de rost, când a împlinit cinci ani, iar rugăciunile începătoare ale slujbei de dimineața să i se predea din acel moment, când el a început a grăi. Neconținută rânduire a marilor sărbători cu ceremoniile lor natural stârnea curiozitatea copiilor relativ de ele, și explicarea însemnărilor lor se impunea părinților ca o datorie sfântă. Cartea pildelor lui Solomon abundă în dovezi despre aceea, cu ce îngrijire se împlineau aceste prescripțiuni atât de tata, cât și de mama. Într-o casă bine organizată și evlavioasă nu se pierdea nici o împrejurare potrivită — nici la masa dela prânz, nici dimineața și sara la lucru manual — pentru a inspira minților tinere respectul către Dumnezeu și neconținut de a le preda poruncile și legile, până ce ei le învățau pe de rost.

Asemenea rânduești predominau din veac în fiecare familie evlavioasă de iudeu. Dar educația familială mai târziu începu încet-încet să cedeze locul școlii. Școlile la început au fost introduse numai pentru educația și cultura orfanilor, care astfel nu aveau puțința să primească educație casnică; dar mai târziu în

școli au început să-și trimită copiii și însuși părinții și opera școlii, către timpul nașterii lui Hristos, căpătă pînă la iudei o largă dezvoltare. Fiecare oraș obligator trebuia să aibă școala sa de oare ce „orașul, zice Talmudu, care nu-și are școala sa, trebuie să piară” „Ierusalimul a perit de aceea, că a neglijat educația copiilor săi”¹⁾. Iosif Flavie nu odată vorbește cu mândrie de acea grijă, cu care iudeii se refereau la educația copiilor săi. „Despre educația copiilor săi, zice el, noi ne îngrijim mai mult decât de orice altă, și paza legilor și inspirația prin ele a evlaviei noi o considerăm ca lucrul cel mai important pentru toată viața²⁾. Aceia își ațăraseră asupra-le rușinoasa numire de „amhaareț” - „oamenii pămîntului”, care avînd copii, nu le-au dat cunoștințele cuvenite în legea Domnului cu ajutorul învățătorilor acasă sau în școală. Rabinii determinau exact însuși începutul învățătorei în școală, „să nu începi a învăța pe băiat (în școală), spune unui învățător savantul rabin Rabba, pînă la etate de șase ani; iar din acest an i-ai și-l învață, cum înveți boul, care din zi în zi duce povere tot mai grele”. Chiar numărul elevilor se definea exact pentru un învățător. Învățătorul putea să aibă în școală 25 elevi, iar dacă ei erau 50, atunci trebuia doi învățători; dacă însă erau 40, atunci trebuia un învățător și un ajutor, căruia trebuia să-i plătească o parte învățătorul principal și o parte parohia. Șeful școlii de obicei era havanul, adică șeful celei mai apropiate sinagogi, ba și însuși școala în majoritatea cazurilor se instala în sinagogă. În școală, copiii potrivit cu etatea lor, ședeau pe pardosală, cum e asta și astăzi în răsărit³⁾, în care caz învățătorul ocupa loc pe un postament deosebit mai înalt. Copiii cei mai mici aveau în mîinile lor, în calitate de abecedar, mici extrase din Biblie⁴⁾, de oare ce cărți după înțelesul nostru atuncea nu existau încă. În școlile orientale de astăzi lecțiile se scriu de elevi cu cretă pe plăci de lemn, în genul plăcilor noastre, de pe care apoi se pot șterge, ca să se scrie în locul lor altele. Așa, după toată probabilitatea, se proceda și în vremea veche. De problema principală a sa învățătorul își punea: să comunice copiilor cunoștința prețioasă a legii, neconținut adaptându-se la capacitatea și talentele lor, temperînd severitatea cu bunătatea, și mai cu samă avînd în vedere scopul suprem al educațiunii. A feri copiii de orice

1) Sabbath CXIX, 6, citat la Ginsburg. Syecel Bib.

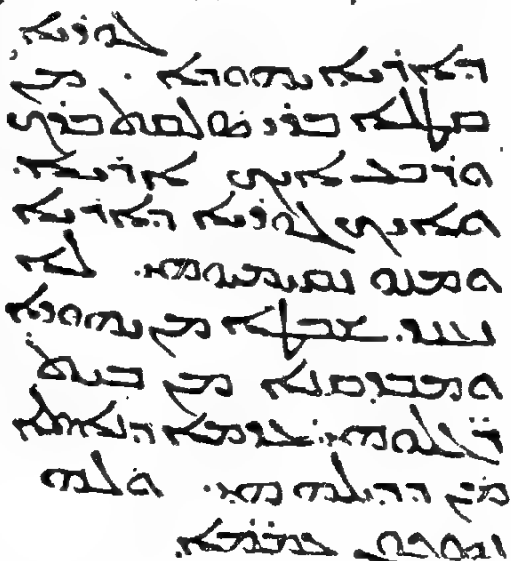
2) I. Flavie, Contr ap. I. 12.

3) Mai tîrziu au fost introduse și scaune.

4) Din cauza grijii despre păstrarea.

contact cu viciul, a cultiva într'înșii blândețea, chiar și când ei ar fi trebuit să suporte și cea mai mare nedreptate, mai curând a arăta păcatul în toată urâciunea lui, de cât a-l feri de consecințe, să inspire dreptatea riguroasă, a evita tot ce ar fi putut duce la idei neplăcute sau impresii și a face toate acestea fără nici o patimă, fără severitate peste măsură și în același timp fără slăbirea disciplinei, cu distribuirea rațională a timpului între ocupațiuni și repaos, cu grija cumpănită despre temeinicia cunoștințelor: iată în ce sta idealul, pe care fiecare învățător iudeu îl avea înaintea ochilor săi și pentru care anume era și înbrățișat cu așa respect înalt învățătorimea în Israel.

Ce se atinge de obiectele de învățătură, apoi în genere elevii până la vârsta de zece ani se ocupau exclusiv cu învățarea Bibliei, de la zece până la cincisprezece ani cu învățarea legii nescrise, sau a mișnei, după care elevul putea deja păși în acele discuțiuni teologice, care serveau de obiect principal de ocupație în școlile de rabini. Acest curs, negreșit, nu era obligatoriu pentru toți, așa că după trei sau cinci ani de învățătură băiatul dacă nu manifesta un deosebit succes și nu dădea mare nădejde în viitor sau simplu nu avea mijloace îndestulătoare pentru a urma să se cultive mai departe, atunci cultura lui se termina cu școlile inferioare. Învățarea Bibliei se începea cu cartea Levicului în parte cu acel scop, ca din anii timpurii să deprindă pe copii cu legiurile rituale, care se cuprind în această carte, și de asemenea pentru că ritualele, care se expun în această carte, erau mai mult cunoscute copiilor din cauză că ei neconținut au avut prilejul să le întâlnească și acasă, și în sinagogă. După cartea Levicului învățarea trecea la următoarele cărți ale Pentatencului, după aceea la cărțile prorociilor și în fine la celelalte cărți sfinte (agiografi). Ceeace astăzi alcătuește Gemara sau

Facsimile din manuscrisele Sifra (Fac. XXIX, 9, 10).

Talmud, se predă deja în școlile superioare, admiterea în care se făcea nu mai timpuriu de etatea de cinsprezece ani. La studiu se observa măsura cuvenită, și profesorii se îngrijau, ca să nu obosască peste măsură pe elevii lor prin o muncă peste măsură. În acest scop deja de mai înainte erau stabilite anumite ceasuri pentru predare în școală, și ocupațiile se scurtau sau se curmau cu totul în perioadele de arșiță ale lunilor de vară¹⁾ Nouă nu ni e descoperit: a frecventat această școală într'un grad sau altul dumnezeescul tânăr Iisus; după cuvântările Lui următoare ni se arată clar, că dumnezeescul Său duh întrecea înfinit prin profunzimea priceperii Sale a adevărului acele cunoștințe, pe care le putea da școala²⁾.

Alătura cu școala, dar în grad încă și mai profundă influență educativă-culturală avea asupra iudeilor contemporani lui Hristos sinagoga, sau casa obștească de rugăciune, care înlocuia în oare care măsură pentru locuitorii depărtatelor orașe și sate templul din Ierusalim. Însemnătatea ei, sinagoga pentru prima oară o dobândi în veacul Macabeilor, deși origina ei se referă la un timp mult mai vechiu și primele urme ale ei se întâlnesc deja în Babilon. După dărâmarea templului, captivii, ne mai având puțința să săvârșască într'insul jertfele statornicite, pentru satisfacerea nevoilor lor religioase se adunau prin case particulare și acolo se rugau împreună și erau învățați prin citirea legii și propoveduirile prorocilor și a preoților. Din acest obicei, sub conducerea învățatului preot Ezdra deja după întoarcerea din robie, se ridică o instituție formală pentru rugăciune și tâlcuirea legii, care în urmă s'a numit sinagogă. Sinagogile repede se lipiră de gustul poporului, care găsi în această instituție izvor bogat de învățătură religioasă, și către timpul vieții pământești al lui Iisus Hristos ele erau răspândite pretutindenea. Chiar în Ierusalim, cu toate că templul se restaurase, sinagogile căpătară importanță independentă în înțeles de instituțiuni de învățătură re-

1) Edersheim, Life, 232.

2) Unii teologi se apleacă să combată părerea despre aceea, că tânărul Iisus ar fi primit educație și instrucție în școală, răzămându-se întru aceasta pe cunoscutul loc: „și se mirau iudeii, zicând: cum știe acesta scripturile, fără să fi învățat?” Dar în cazul dat se subînțelege învățătura înaltă rabinică, care după părerea iudeilor (adecă după părerea rabinilor învățați) singură numai dădea puțința și dreptul de a tâlcui sf. Scriptură. Asemenea școală înaltă în Nazaret, față cu însemnătatea sa, după toată probabilitatea nu era, din care pricină și ajunse rabinii în extremă mirare, cum acest tânăr galileean din neînsemnatul Nazaret putea să știe așa de adânc Scriptura, fără să fi învățat, adecă neprimind înaltă cultură. Ce se atinge însă de cultura școlii începătoare, apoi nu avem nici un fel de temeluri serioase a o nega. Vezi M. Barsov, colecțiunea de articole despre interpretarea Tetravangelistului, t. I, pag. 204.

ligioasă, și acolo numărul lor se ridică până la 480. În alte orașe mari de asemenea erau câteva sinagogi: în Tiberiata 13, în Damasc 10, și în cele mai neînsemnate orașele și sate câte una. Sinagogile se construiau de obicei în locul cel mai vizibil al orașului sau satului, în cea mai mare parte pe malul râului (Fapt. XVI, 13) sau pe o înălțime, cu mijloacele obștești ale parohiei, și câte odată cu prinosul bogat al persoanelor avute (Luc. VII, 5). Ruinele unor sinagogi din Galileea ne dau puțința să ne facem despre dănsle o părere destul de completă. Sinagoga de obicei prezenta o clădire în patru colțuri, având intrarea principală în partea de sud și dispusă în lungime spre nord. Înăuntru clădirea se susținea de câteva rânduri de coloane, câteodată cu capitele frumos ornate în stil corintic sau ionic. Deasupra ușii dela intrare câteodată se făceau chipurile sculptate ale sfeșnicului de aur, a vasului cu mană, a mielului pashal sau a unei vițe de vie. Zidurile pereților erau făcute din pietre mari și în parohiile bogate se căptușau cu marmoră sau cu ștucatură, iar acoperișul greu se acoperea cu un strat gros de pământ, în scopul de a tempera razele ferbinți ale soarelui. Ce se atinge de dispoziția lăuntrică, apoi ea de obicei se construia după modelul cortului mărturie sau a templului, cu ale lor trei împărțiri. Prima, cea mai mare încăpere era destinată pentru cei ce se rugau; a doua, ceva ridicată dela nivel, pentru citeji și propoveduitori. După aceea o mică ridicătură într'însa, neconținut închis prin o perdea (corespunzând sfintei sfintelor din templu), servea ca loc de păstrare a sulturilor cărților sf. Scripturi. Rabinii cereau, ca această ridicătură să caute în direcția Ierusalimului, deși această cerință nu se observa totdeauna prin sinagogile de pe vremea vieții pământești a lui Iisus Hristos. Sinagogile erau zilnic deschise pentru rugăciunile de dimineața și sara, care erau înconjurate de oare care fast în zilele de sâmbătă și de sărbători. În anumite ceasuri poporul se aduna cu rândul la sinagogă, când șefii și oamenii de seamă ocupau primele locuri, și acolo se începea slujba. Slujba propriu, consta din rugăciuni și citirea legii și a prorocilor, deși în cazul prezenței vre unui cărturar învățat el putea adăuga o predică, adică vreo tâlcuire morală a locului citit din sf. Scriptură. După rugăciunea mută obștească a celor adunați, citețul rostea în auz binecuvântarea, la care poporul răspundea: „amin“, și după aceea se începea citirea din sf. Scriptură. Citirile acestea erau distribuite așa, ca în curgere de un an să fie citită toată sf. Scriptură. După aceea iară se rosteau rugăciuni, în care caz citirea lor că-

pătau caracter antifonic : o anumită propozițiune o rostea citețul, iar cea următoare după dânsul o rostea poporul în cor. Așa, citețul rostind slavoslovيا, zicea : „Noi aicea pe pământ trăind, vom slăvi numele Tău, cum să slăvește în ceruri, unde cum e scris în proroci, strigau unul către altul“, și poporul în cor rostea slavoslovيا, zicând : „Sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot, plin e cerul și pământul de mărirea Ta“, etc. rugăciunile iar se intercalau cu citirile legii cu alăturarea interpretării la ea și după aceea slujba se termina cu o binecuvântare de încheere. Rugăciunile se rosteau de obicei în dialectul simplu popular al Palestinei, dar în astfel de orașe, ca Cezareea, unde predomina influența greacă, ele se repetau deasemenea și grecește. Ce se atinge de Sf. Scriptură, apoi aceste citiri să făceau în limba veche evrească, dar pe loc se traduceau în limba populară de tâlcuitorii deosebiți, pe care-i avea fiecare sinagogă, sau de traducători. O slujbă la fel se făcea și sara, cu schimbarea rugăciunilor, și această rânduială se repeta neschimbat din zi în zi, lărgindu-se sâmbăta și în zilele de sărbătoare, și din această cauză sinagoga era nu numai izvorul educației religioase-morale, ci și un centru obștesc, împrejurul căruia se concentra toată comunitatea cunoscută și sub conducerea căria mergea toată viața obștească.

Nu poate fi nici o îndoială în acea privință, că evlavioșii părinți ai lui Hristos : dreptul Iosif și preabinecuvântata Maria, au fost vizitatorii permanenți a casei de rugăciune sau ai sinagogii, care, cum se pare era numai una în tot Nazaretul (Luca, VI, 16), și au luat cu sine și pe dumnezeescul Fiu, după ajungerea vrâstei de școală, unde El a auzit înălțarea de rugăciuni și de cereri către Tatăl Lui cel ceresc și citirea legii și a prorocilor.

Adânca și întreaga știință de către Dânsul a sf. Scripturi se vede nu numai din recurgerile sale prime la sf. Scriptură, ci deasemenea și din numeroasele indicațiuni, pe care El le-a făcut la Pentateuc și alte cărți și la prorocii : Isaia, Ieremia, Daniil, Ioil, Osie, Miheia, Zaharia, Manasie și cu deosebire la Psaltire, în care El, ca în o operă inspirată a Regesului său strămoș, găsea idei și sentimente tridite și apropiate inimii Sale. Avem toate temeiurile să presupunem, că în casa sa naturală permanenta citire a sf. Scripturi era un obicei pios nu numai al dreptului Iosif, ci și a preasfintei Maria, care precum în templul din Ierusalim „așa și în Nazaret înainte de logodire tot timpul îl consacra citirii sf. Scripturi, așa că, după tradiție, și arhanghelul Gavriil cu vestea lui cea bună a găsit-o în această sfântă ocupație. Această tradi-

ție ne arată; că sf. familie poseda un sul propriu al sf. Scripturi. Adevărat, în acel timp, în absența tiparnițelor sulurile acestea erau foarte scumpe, așa că un manuscris complet al Vechiului Testament întreg îl puteau poseda numai oamenii foarte bogați, pecând Iosif era sărac¹⁾. Dar acest manuscris a putut să i se procure lui prin moștenire dela străbunii lui sau a putut alcătui proprietatea preasfintei Maria, primindu-l ca moștenire dela părinții săi, care fusese foarte bogați și păstrându-l în casa sa ca pe o însemnată comoară. Și iată, ascultând citirea sf. Scripturi permanent și fără contenire, care intrase în rânduiala neschimbată și în felul de viață al sf. familiei; citirea în cercul familiar cu gura fericitului Iosif și a preabinecuvântatei Mariei, cu iubire maternă însufla dumnezeieștile cuvinte noului ei Născut Fiu. El era învățat de Duhul lui Dumnezeu, care se odihnea peste Dânsul, ca să binevestească saracilor, să vindece pe cei cu inima zdrobită, (Isaia, LXI, 1), și acest zilnic pios exercițiu putea să-L înrudească cu sf. Scriptură, să facă conținutul ei o parte constitutivă a ființei Lui, așa că El și grăia, și cugeta în duhul cuvântului dumnezeesc.

Limba, în care grăiau evreii contemporani lui Iisus Hristos, era aramaica, adică un amestec din vechea siriană cu haldeana²⁾, Hristos a vorbit în acea limbă, care era ușor de înțeles ascultătorilor. După unile citate ale Sale din sf. Scriptură se indică direct originalul ebraic, precum tot pe el ni-l indică semnele literare amintite de Hristos³⁾. Pe lângă asta trebuie de observat încă și aceea, că de oare ce cărturarii, și fariseii de obicei recurgeau la originalul evreesc al sf. Scripturi, ca astfel să frapeze prin asta pe protivnicii lor mai puțin învățați, apoi Hristos în ciocnirile cu ei îi putea izbi numai anume pe acest teren și cu același armă, și anume atuncea, la știința cea mai profundă a Lui în ale sf. Scripturi după literă și după înțeles o deosebită ascuțime și putere căpăta întrebarea lui indignată, cu care El așa de adese se adresa interlocutorilor săi preînvățați: „au doară voi n'ați citit?”.

Anume în asemenea condițiuni ale vieții familiare și sociale s'au desfășurat anii tinereții Domnului nostru Iisus Hristos. Dar ca

1) Dealtmătrelea deja în timpul Macabeilor mulți aveau la sine „cărțile legii” și trebuiau să le ascundă cu îngrijire, de oare ce descoperirea lor atrăgea asupra posesorului moartea din partea prigonitorilor, care cu furie se aruncau asupra acestor cărți, le sfășiau și le ardeau. 1 Mac. I, 56, 57.

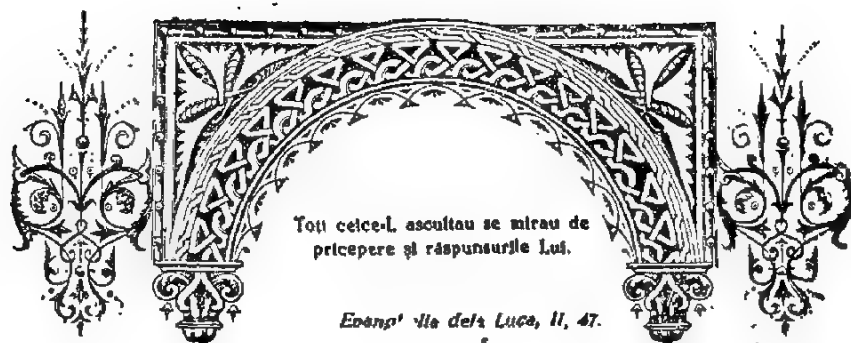
2) Întrebarea asta se examinează amărunit la sfîrșitul cărții, într'un supliment deosebit.

3) Mat. XXVII, 116; Marc. XII, 29—30; Luca, XXII, 37, și deasemenea Mat. I, 18; Luc. XVI, 17.

Dumnezeu om El stătea infinit mai sus de cât ei, și nici o psihologie nu-i în stare să urmărească taina maturizării ființei Lui Dumnezească-omenească. Una e neîndoelnică, că tendința întreagă a Spiritului Său a fost împlinirea voinței Tatălui celui ce-L trimisese, pentru slujirea căria El „a crescut și s'a întărit cu duhul, umplându-se de înțelepciune”, cum mărturisește evanghelistul. Oare cum cu scop încă și mai puternic exprimă baza principală a propășirii Lui Dumnezească și umană în înțelepciune, același evanghelist adăugând solemn: „și harul lui Dumnezeu era peste Dânsul” (Luca, II, 40 și 52). Și anume această înțelepciune dumnezească a Sa tânărul Iisus în chip miraculos o manifestă deja la vârsta sa de 12 ani într'o împrejurare foarte remarcabilă.

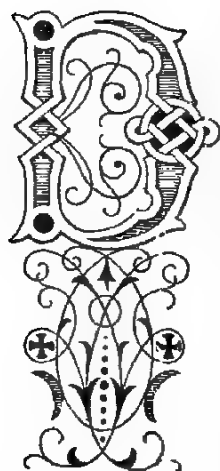

CAPITOLUL VI

IISUS LA VÂRSTA DE 12 ANI LA TEMPLUL DIN IERUSALIM.

epe timpul robiei babilonene, Iudeea cu o deosebită râvnă împlinea legea, care prescria tuturor bărbaților majori să se adune la Ierusalim la trei sărbători mari anuale. La cea mai mare sărbătoare și anume la Paști, la Ierusalim de obicei plecau și femeile, luând cu sine și copiii mai marișori, anume când ei atingeau vârsta de doisprezece ani. Aceste sărbători alcătuiau un eveniment însemnat în cel mai înalt grad pentru populație, care prin cei mai buni reprezentanți ai săi trimitea cele mai alese bunuri ale sale ca prinos al Său, în dar sanctuarului național. Dreptul Iosif, ca israelitean adevărat, împlinea fără greș această îndatorire a legii, și când tânărul Iisus atinse vârsta de doisprezece ani, cei impunea și Lui îndatorirea să îplinească legea, atunci sfânta familie plecă la Ierusalim, ca sub umbra templului să prăznuească marea sărbătoare în acest vestit an al vieții Fiului lor. Nazaretul se afla cam la 150 de kilometri de parte de Ierusalim, și de oare ce drumul închinătorilor străbătea prin o localitate deasă în populațiune, apoi partea de închinători

treptat se mărea prin grupuri noi de prin orașele intermediare și de prin sate și până la Ierusalim creștea, transformându-se într'o caravană enormă, care se mișca spre orașul sfânt cu cântări sacre și în dispoziție duhovnicească entuziastă.

Ierusalimul era orașul cel mai sfânt din țara sfântă, de oare ce într'insul se afla lucrul cel mai sfânt al poporului - Templul. Nimic necurat nu se îngăduia în acest oraș, și, după credința poporului, până și terenul într'insul se afla așa de sfânt, încât aicea niciodată șarpe sau scorpion n'a pricinuit vătămare cuiva. Dar dacă sfânt era însuși orașul, apoi cu atât mai sfânt era templul, cuprins între zidurile lui, cu toate localitățile dinprejurul lui. Insuși muntele templului ocupa al patrulea loc între locurile sfinte. Nimic necurat sub raport ritual nu se putea urca pe dânsul. Următorul loc după gradul de sfințenie era spațiul, care se afla între curtea păgânilor și curțile interioare, unde nu intra nimenea afară de israilit, și chiar și acesta putea intra, numai nefiind înținat prin atingere de trupuri moarte. După aceea venea curtea femeilor. Intr'insa nu putea intra nici un om necurat, chiar și după spălare. Încă și mai sfântă era curtea anterioară a israiliților, în care nu putea intra nimenea din acela, care aveau nevoie să se săvârșască pentru dâșii jertfa de îndurare. După aceea încă și mai sus în această privință stătea curtea anterioară a preoților, pragul căria cu excepția unor cazuri deosebite, indicate de lege, nimenea nu-l putea pași afară de preoți sau leviți. Spațiul dintre jertfelnic și templu avea încă și mai mare sfințenie, de oare ce într'insul nu putea intra nici chiar preotul cu oare care neajuns corporal, sau cu haina ruptă, sau dacă a gustat vin. Insuși templul stătea separat și înainte de a intra într'insul, fiecare preot trebuia să-și spele mâinile și picioarele. Dar în fine chiar și în templu se afla cel mai înalt centru de sfințenie, anume despărțitura, cunoscută sub denumirea de „Sfânta Sfintelor“, unde putea intra numai singur arhiereul, și încă și el numai odată în an, în marea zi a milostivirii.

Un asemenea oraș, cu marea lui sfințenie, nu se putea să nu fie obiectul celui mai entuziast respect pentru iudei. Iubirea lor către sfințenia lor națională a crescut cu deosebire din timpul grozavei lor izgoniri la Babilon. Simțul lor în această privință îl mărturisește limpede un psalm, în care se istorisește, cum captivii ședeau și plângeau la râurile Babilonului, când își aduceau ei aminte de Sion (Ps. CXXXVI), și același simț de respect către sfântul oraș se manifestă în credința targumului, că trupurile fu-

deilor drepti, morți în țări străine, pe cale subterană se vor aduna în muntele Eleonului, ca acolo, pe pământ sfânt, să ia parte la învierea dreptilor. Oriunde s'ar afla iudeul, și ei erau risipiți prin toate țările lumii cunoscute pe atunci, privirile lui de pretutindenea se îndreptau spre templu și aflau liniștire la vederea lăcașului lor național. În hotarele lui pentru dâșii pare că se cuprindea patria lor și cerească și pământească. Din toate marginile pământului răsună mereu același plâns evlavios, care așa de solemn era exprimat de inspiratul de Dumnezeu Psalmist: „Cum dorește cerbul de izvoarele de apă, așa dorește sufletul meu de tine, Dumnezeule! Insetează sufletul meu de Dumnezeul cel tare și viu: când voi veni și mă voi arăta înaintea feței Tale, Dumnezeule? Lacrămile mi-au fost pâinea ziua și noaptea, când mi se spunea în fie care zi: unde-i Dumnezeul tău? Amintindu-mi de aceasta, îmi revărs sufletul meu, pentru că am umblat prin mulțimea oamenilor, am pășit cu ei în casa lui Dumnezeu cu glas de bucurie și cu slavoslovie prăznuitoare (Ps. XLI, 2-5). Pentru iudei din orice țară vizitarea templului era scopul principal și slava întregii lor sisteme religioase. În Sinagogile și casele lor de rugăciune, răsipite pretutindenea, ei, la orice adunare, păstrau în sine acest simțământ sacru. Darurile și prinoasele lor curgeau spre dânsul, așa zicând, pârau din plin, parte spre împlinirea cerințelor legii, dar mai mult spre satisfacerea nevoilor evlaviei lor religioase. Fiecare iudeu, care avea mai mult de 20 de ani dela naștere, plătea anual o didrahmă în calitate de dare, stabilită de lege la primii născuți, și aceste sume mergeau la întreținerea templului și la aducerile sale de jertfe. Dar afară de asta în tezaurul templului neconținut curgeau și alte jertfe. Rabinii cereau zeciuile dela toți iudeii, oriunde ar fi trăit ei, și mulți din iudeii evlavioși fără îndoială le plăteau. „Aproape în fiecare oraș, spune Filon, există cutie pentru banii sacrii, și într'însul se depuneau prinoasele. La anumită vreme banii aceștia se încredințau oamenilor de seamă pentru trimiterea lor la Ierusalim. Cel mai de seamă oameni din fiecare oraș se alegeau pentru trimiterea acestei nădejdi a tuturor evreilor în toată siguranța ei, de oare ce pe plata acestui prinos legiuit se bazează

Cerb în răsărit.

nădejdea celor pioși¹⁾). Această dare anuală acurat o trimitea până și Egiptul, deși iudeii egipteni aveau templul lor deosebit în Leon²⁾ topole; ea curgea regulat dela iudeii din Roma și din tot apusul, din Asia Mică și din toată Siria. Dar mai cu samă ea sosea din Babilonia și din țările de peste Eufurat, de unde sumele acestei dări erau sub protecția a mii întregi de popor, care de bună voe își arătau dorința să însoțască banii sacri la Ierusalim și să-i păzească de furtul hoților parți³⁾). Astfel pentru templul din Ierusalim bătea, așa zicând, inima întregii lumi iudaice. Toți considerau ca cea mai dintăiu datorie să se îngrijească de aceea, ca să întrețină acest sanctuar în cea mai bună stare. Cărmuitorii străini puteau să stăpânească peste Palestina și chiar peste Ierusalim, și câtă vreme templul rămânea neatins, iudeii cu supunere se împăcau cu această situație. Dar dacă aroganța sau lăcomia vrășmașului violau sau chiar dacă numai amenințau să violeze intangibilitatea templului, atunci în toată lumea iudaică se răspândea simțul indignării, care imediat îi agita pretutindenea, și la bocitul, că templul este în pericol, ei apucau armele și dădeau jurământ solemn să nu se cruțe până la ultima picătură de sânge pe câmpul de luptă sau împrejurul jertfelnicului însuși, ca numai să apere Ierusalimul și sanctuarul dintr'însul.

La sărbătoarea Paștelor în Ierusalim, se îngrămădeau așa mulțime de popor, încât orașul sfânt trebuie să fi produs o priveliște neobișnuită. Multe mii, zice Filon, din multe mii ale orașelor și satelor săvârșesc pelerinaj la templu la fiecare sărbătoare; unii pe uscat, alții pe marea dela răsărit și apus, dela nord și dela sud⁴⁾). Chiar la sărbătoarea cincizecimii, care atrage mult mai puțin popor, enormele mulțimi de iudei și prozeiți, curgeau din toate părțile imperiului Roman, care atuncea cuprindea aproape toată lumea cunoscută (Fapt. II, 9, 11). După mărturia lui Iosif Flavie la un Paște, împreună cu populațiunea orașului au participat 2.700.000 de suflete⁴⁾). În oraș neconținut soseau caravane colosale, care produceau înviorare tot mai mare în el și în împrejurimile lui. Aicea se puteau vedea iudeii răsipirii din toate țările posibile. Sub umbra templului se întâlneau între dânsii parțenii, midenii, elamitenii, locuitorii Mesopotamiei în hainele depărtatului răsărit, cu lungile lor caravane de cămile și catări, parte din toate pro-

1) Philo, De Monarhio, II, § 3.

2) Iosif Flavie, Antic. XVIII, 9, 1; Philo, Legat, ad Capum § 31.

3) Philo, De Monarchia, II, § 1.

4) Iosif Flavie, Bel. Iud. VI, 9, 3.

vinciile Asiei Mici, Capadochiei, Pontului, Frigiei și Pamfiliei, cu țăsături deosebite în haine și limbă; mulțimi mari de iudei bogați din Egipt, locul sălășluirii iudeilor din diaspora, din Libia și din Cirenaica din Africa, închinători chiar din Roma Imperială și din depărtatele orașe și sate ale pustului Arabiei. Cu un cuvânt, toată lumea iudaică s'a adunat într'un singur loc. În acest oraș s'a concentrat tot, — și trecutul, și prezentul poporului lui Dumnezeu și se auzea acel graiu de limbi infinite, care, umplând văzduhul, cu adevărat era un măreț martor al slavei unui singur Dumnezeu adevărat peste toată lumea.

Caravanele închinătorilor se sileau să sosească la Ierusalim cu o zi cel puțin înainte de Paști sau, cel puțin la 14 Nisan, în sara căruia se începea înseși sărbătoarea. De oare ce orașul nu putea să încapă în sine pe tot poporul sosit, de aceea închinătorii se așezau afară din oraș în salașuri repede făcute din ramuri proaspete de copaci, împletite destul de strâns pentru acoperiș solid. În inseși orașul, mișcarea în vederea sosirii sărbătorii, se începea deja de mai înainte. Deja cu o lună înainte de Paști se începea repararea tuturor podurilor și a drumurilor, gropnițele din prejurul Ierusalimului, se înconjurau cu anumită îngrăditură sau se însemnau cu anumite pietre, așa ca ele să se poată vedea de departe, ca prevenire pentru închinători ca să nu se întineze prin atingerea de dânsule. În sâmbăta care preceda lui 14 Nisan, care se numea marea sâmbătă, prin sinagogi și chiar în templu se săvârșau anumite slujbe, și rabinii explicau poporului legea și însemnătatea sărbătorii. La 10 se alegeau mei pashali din e-normile turme, aduse în oraș în această vreme. Ziua de 14, începând cu apusul soarelui din 13. Era deasemenea prima zi a sărbătoririi azimelor (Eș. XIII, 7), și deaceia ea se numește „ziua pregătirii“ (Ioan, XIX, 14). Prin case, cum cerea legea, către acest timp nu trebuia să fie rămasiță nici a unei bucățele cât de mici de pâne dospită. Capul fiecărei familii cu sosirea serei începea să curățe casa sa cu rugăciunea: „Binecuvântat ești Tu, Doamne Dumnezeul nostru, Împăratul lumii, Celce ne-ai sfințit cu poruncile Tale și ne-ai poruncit să îndepărtăm dospitura“; după care el în tăcere cerceta toate încăperile, adunând toate fărâmurile, ce le găsea și le ardea. Casa înseși se supunea unei curățiri îngrijite și deacum nimenea nu putea intra într'o casă necurățită a vreunei păgân, fără să se expună la profanare. În cursul următoarelor șapte zile, nu se îngăduia a avea sau a mânca ceva dospit, pentru a evita întinarea, care ar fi privat de puțința de a mânca

pasha. După aceea cu o deosebită îngrijire se făcea coacerea înseși a azimelor. Sara, în 13 Nisan, „înainte de apariția stelelor”, capul fiecărei familii pleca în acest scop după apă, care o și scotea, rostind cuvintele: „această apă este pentru pâinea azimă”. După aceea, cu o grijă neobișnuită se frământa făina, și, după coacerea pânilor, una din ele, cu rugăciunea prescrisă, se punea deoparte pentru a se duce preotului la templu.

După amiază în ziua de 14 Nisan, era timpul celei mai mari mișcări, de oare ce în acest timp toți se grăbeau să-și termine pregătirile lor întru așteptarea, ca să răsunе din templu sunetul trâmbiței, care vestea sosirea sărbătorii înseși. Când răsună acest sunet, fiecare lua melul său și pleca cu el la templu, pe pereții curților căruia în cinstea sărbătorii se desfășurau covoară. Numeroșii mei pashali la început se examinau de preoți, ca ei să nu aibă vreo meteahnă: apoi se junghiau, după care copiii diferitelor familii, sau imputerniciții lor, ba câteodată și slujitorii templului, leviții, îi pregăteau pentru fript, și-și poate orcine închipui, câtă osteneală cerea aceasta, de oare ce aproape în același timp se cerea câteodată a junghia și a găti mai bine de 250.000 de miei¹⁾. Timpul exact pentru jungherea jertfei se considerau ceasurile „dintre cele două seri”, adică, dela apusul soarelui în 14 Nisan și până la ivirea stelelor, deși jertfele se puteau junghia și în ultimile trei ceasuri ale acestei zile. După terminarea jungherii meilor, cu toate ritualele statornicite întru aceasta, se începea gătirea lor pentru masa pashală. Meii se frigeau în mii de cuptoare anume pregătite deosebit în acest scop, și tot melul se propunea să se mănânce tot, așa, ca pe adoua zi să nu rămână nimic dintr'insul. Propriu după lege melul se putea mânca numai în curțile templului, dar de oare ce cu trecerea timpului, din pricina îmbulzirei închinătorilor, aceasta deveni imposibil, atunci rabinii îngăduiră să se mănânce în împrejurimile templului și al orașului. La masă putea sta până la zece sau chiar doisprezece inși. Femeilor li se îngăduia să asiste împreună cu ceilalți membrii ai familiei lor, deși nu se cerea dela ele să mănânce pasca. Copiii dela o anumită vârstă, și chiar robii și străinii, dacă erau circumciși, deasemenea puteau lua parte la ceremonie. Când se adunau toți membrii unei anume gospodării, atunci ei cu toții, după aprinderea lumânărilor, ocupau într'o anumită ordine locuri

1) I. Flavie, Bel. Jud. VI, 9, 3. Vezi închipuirea foarte vie a paștelor în timpul lui Iosia, în 2 Paral. XXX, 1-20.

pe dormeaze împrejurul mesei. Fiecăruia i se turna câte o ceașcă de vin roș c'un amestec de apă, și după o atingătoare binecuvântare din partea familiei, se bea. După aceea pe masa, pe care erau pregătite erburi amare și azime, precum deasemenea, și un blid deosebit cu mâncare de finice, stafide și alte fructe, se punea melul pashal. Capul familiei, luând un mănunchiu de erburi amară, îl mue în blid și, mulțămind lui Dumnezeu pentru crearea roadelor pământului, gusta o mică parte și dădea să guste fiecare din cei de față. După aceea se turna a doua cupă de vin cu apă, și fiul casei (Eș. XII, 26; 2 Paral. XXX, 1-20) sau cel mai mic dintre băieții de față întreba, care este înțelesul sărbătorii. Întrebările puse erau numai decât lămurite de rabini, așa cum sunt lămurite în cărți, în care caz din an în an la fiecare masă pashală se repeta toată istoria eliberării poporului israilit din robia egipteană în aceleași cuvinte în tot Israilul. După aceasta toți cei adunați cântau

prima parte a marelui Aliluia, adică psalmii CXII și CXIII, apoi urma rugăciunea, care se începea cu cuvintele: „Bindecuvântat ești tu, Doamne Dumnezeul nostru, Impăratul lumii, Care ne-ai izbăvit și pe strămoșii noștri din Egipt”. Umplându-se a treia cupă, care se petrecea tot așa, se cântau ceilalți psalmi ai marelui Aliluia (CXIV-CXVII), și apoi prin o rugăciune obștească se termina

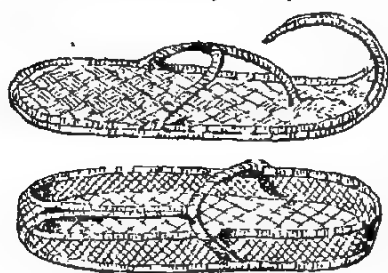

Turnul Antonu în Ierl.

toată sărbătoarea. La mezul nopții se deschideau din nou porțile templului, și poporul, care aproape nu dormise în timpul acestei nopți, în hainele sale de sărbătoare, se îndrepta cu cârdul, cu prinoase de recunoștințe, spre plinirea poruncii legii, ca nimenea să nu se arate înaintea feții lui Dumnezeu cu mâinile goale (Eș. XXIII, 15). Din aceste prinoase preoții luau partea lor legiuită și după aceea restul îl înapoiau jertfitorilor.

Sărbătoarea se prelungea toată săptămâna și trecea, afară de mâncarea melului pashal, în neconținute aduceri de jertfe, care se săvârșeau cu deosebită solemnitate de preoți. La aceste statorniciri religioase se adăoga și multe desfătări curat lumești, de oarece numeroasa înundație de popor atrăgea la Ierusalim și tot felul de industriași și negustori, și orașul sfânt gemea de înviorearea sărbătorească, ba câteodată și petrecaniile poporului, înfrâ-

nate numai de garnizoana sporită a armatei romane, care urmărea cu ochii în patru toate cele ce se petreceau în oraș din înălțimea turnului Antonia. Disdedimineață răsunau sunetele de trâmbiță a garnizoanei romane din turnul Antonia, după care se începea mișcarea în oraș. Trei sunete de trâmbiță din templu trezeau pe cei ce dormeau, cetățeni și închinători, și primele raze ale soarelui vesteau ceasul rugăciunii de dimineață. Ulițele se umpleau de lume deja dela ivirea zorilor, deoarece în orient poporul totdeauna se scoală foarte de dimineață. Vanzătorii de oi și de vite cornute, schimbătorii de bani și tot felul de industriași se grăbeau spre curtea păgânilor. Pelerinii din toate părțile orașului în grupuri mari se îndreptau spre templu, fără să țină samă, că în scop de rugăciune se deschideau și numeroase sinagoge. Oameni de cele mai diferite naționalități grăbeau spre sinagogile lor naționale, și în aceste adunări se puteau vedea reprezentanți din toate țările și de toate limbile. La ivirea primei raze a soarelui răsărind, fiecare își pleca capul rugător, oriunde se afla în această clipă. Un fariseu oarecare, intenționat, în așteptarea acestei clipe, eșa la uliță, se oprea pripit și lega la fruntea sa și la mână filacteriile, care se distingeau prin o mai mare lățime și fătoșie ca la ceilalți (Mat. XXIII, 5). După asta rugăciunea începea plină de înviore în oraș, mai ales la marele bazar, în așa numitul orașul nou de jos. Aceasta era o uliță lungă plină de mese și prăvălii. După a doua zi a sărbătorii, acolo se vinde minunată pâine de grâu din tribul lui Efreim. Pe mesele deschise erau expuse spre vânzare, prăjituri de smochine și stafide, diferite feluri de pești din lacul Tiberiadei și tot felul de rocodele de lemn. Tot aicea pe uliți, meseriașii se ocupau cu meseriile lor :

Sandali orientali (egipteni).

olariii făceau oale, și cismarii dregau încălțăminte. Vanzătorii de fructe ofereau cele mai bune smochine de Ierusalim sau de prin grădinile cele mai apropiate, spunând, că aceste fructe sunt stropite cu sânge de jertfe. Pretutindenea se puteau vedea preoții trecând, dând un colorit deosebit orașului sfânt. Fete cu învăltoarea

lor de cap deosebită și cu sulisorul legii în buzunar, fariseii cu filacteriile late și cu „poalele largi peste măsură a hainei, esei în hainele lor albe — cu aspectul vechilor proroci, legiști spilcuți, legionari romani, pelerini în hainele tuturor țărilor, gloate într'o

nesfârșită variațiune, se mișcau pe diferite ulițe ale orașului, umplându-l cu zgomotul lor de diferite limbi. Populațiunea Ierusalimului înțelegea în totul însemnătatea pentru dânsa a marilor sărbători anuale, de oare ce ea, se poate zice, trăia pe socoteala pelerinilor. Fie care din acești din urmă, afară de prinoasele pentru tezaurul templului, mai cheltuia oare care sumă și pentru nevoile sale în timpul șederii în oraș, precum și pentru cumpărarea de porumbei, mei și bol pentru jertfă, lemne pentru aducerea jertfei, ceea ce se vindea de ierusalimleni împreună cu o sumedenie de felurite lucrurile, ce se cumpărau de închinători spre aducerea aminte de vizita lor la Ierusalim. În vederea acestora, negreșit, că locuitorii Ierusalimului, chiar, în vederea lucrurilor lumești, prețuiau mult importanța templului lor.

După terminarea sărbătorii, caravanele închinătorilor pe același drum se întorceau înapoi. Sub influența dispoziției sărbătorești, drumul se înviora cu veselie și cu muzică. Pe alocurea călătorii se opreau, ca să se răcorească cu apă rece de izvor și să se întărească cu finice sau cu castraveți. Bătrânii gârboviți și femeile de obicei mergeau călări pe catări, pe care-i duceau de căpăstru bărbați maturi, iar copii se jucau împrejurul părinților lor sau a rudelor. La o astfel de mișcare a numeroasei caravane prea ușor era să nu se observe o vreme absența copilului său chiar și cei mai iubitori părinți, care puteau presupune, că el merge undeva cu alții copii sau rude. Dar de ce groază fură cuprinși Iosif și Maria, când în timpul unui mare popas ei nu putură găsi pe Iisus al lor în toată caravana, și chiar când nimenea nu le putu spune, unde-i El. Când toate căutările se dovediră zadarnice, părinților nu le rămase, decât să se întoarcă înapoi la Ierusalim, ca să vadă, nu cumva a rămas El acolo. Și ei înadevăr, adoua zi părăsiră caravana și se întoarseră repede înapoi. Această călătorie singuratecă a fost pentru ei mult turburată, de oare ce țara în acest timp se afla în turburare și pretutindenea mișuna banda răzvrătiților, care sub conducerea lui Iuda Galileianu și a fariseului Sadoc, cu armele în mână se răsculase contra proconsulului roman Coponie, care încercase poporul de dări după noua sistemă romană, prelucrată pe baza noii înscrieri făcute. Asemenea neliniștită stare a țării nu numai îngreua drumul lor, dar și spori într'înșii teama ca nu cumva față cu îndârjirea părților dușmane sub zidurile Ierusalimului, Fiul lor să nu se fi expus vre unei primejdii; și în

adevăr în acea zi de amărăciune și groază, sabie trecu prin sufletul Preasfintei Fecioare Maria ?

După sosirea în Ierusalim, Iosif și Maria începură cea mai amărunită căutare, dar nici în această zi, nici în timpul nopții sosite, nici chiar în dimineața zilei următoare, nicăirea n'au putut găsi pe Iisus, până ce însfârșit, îl căutară și-L găsiră în templu, unde El „ședea între învățători, ascultându-i și întrebându-i“ (Luca, II, 49). În răsărit copiii se dezvoltă intelectual mult mai repede și mai de timpuriu și de exemplu, David, Hircan și Iosif Flavie, chiar în copilărie manifestară deja trăsături, care într'un climat mai rece sosesec abea în anii mai târzii¹⁾. Iosif Flavie istorisește, că vre'o câțiva copii iudei, supuși la tortură în Egipt în vremea lui Vespasian, după căderea Masadei, suportară bărbătește cele mai crude torturi, numai ca să nu recunoască pe Cezarul drept stăpânitor al lor²⁾, și chiar în timpul de astăzi în Palestina copiii ajung câteodată majoratul complet: băieții la treisprezece ani și fetițele la unsprezece. Filon, care a scris pe vremea lui Hristos, definește diferite vârste ale omului prin trăsături destul de străine pentru concepțiile noastre. „La șapte ani, - zice el, - omul devine gramatist și logic; la paisprezece ani el e major, pentru că e capabil să devină tată unei ființe asemenea lui, iar la douăzeci și unu de ani statura și culoarea trec pentru dânsul“³⁾. „Fiul de cinci ani, zice cunoscutul rabin iudeu Iuda-ben-Tema, trebuie să citească sf. Scriptură tare (adecă în școală), fiul de zece ani trebuie să se consacre mișnei, cel de treisprezece învățării poruncilor, cel de cincisprezece studiului Talmudului, iar cel de optsprezece ani să intre în căsătorie. La rabini s'a păstrat tradiția, că Moise a părăsit casa tatălui său când era de doisprezece ani; Samuil a început a proroci, când i se împlinise doisprezece ani, și Solomon a rostit câteva din minunatele sale raționamente tot cam la vârsta asta. Din această cauză în timpul lui Hristos, ei considerau această vrâstă ca încheiere a copilăriei și sosirea majoratului. „După săvârșirea anului doisprezece - zice Talmudul, - băiatul trebuie să fie socotit june și să țină post în ziua îndurării. Până la treisprezece ani îndatoririle lui religioase trebuie să fie săvârșite pentru dânsul de tatăl lui, dar din ziua împlinirii a treisprezece ani tatăl mai mult nu mai răspunde de păcatele fiului său“. Astfel, dumnezeescul tânăr Iisus, care în acest timp împlinise doisprezece

1) Iosif Flavie, *Antichități*, XV, 10, 5; XII, 4, 6; VII, 2.

2) I. Flavie, *Bel. Jud.* VII, 10, 1.

ani, se considera după lege aproape om independent și capabil să dispună de timpul Său după chibzuința Sa. Educat în așa pi-oasă viață a părinților Săi, care iubeau cercetarea sf. Scripturi, El deja în acest an avea întinsă cunoștință în teologia iudaică ; dar, pe lângă cunoștința sa firească, asupra Lui mai era și pecetea științei dumnezeiești, și El aflându-se în templu, manifestă o astfel de iubire de știință neobișnuită, și o astfel de înțelepciune duhovnicească, că „toți câți îl ascultau, se mirau de înțelepciunea și de răspunsurile Lui“. Această adunare, evident, se produse în una din acele încăperi dela templu, care acum se destinau pentru învățarea poporului în ale sf. Scripturi din partea cărturarilor. Asemenea adunări se numeau școli, în care era liber accesul orșicui. Învățătorii sau rabinii ocupau loc pe o anumită înălțime, iar împrejurul lor, jos, se așezau în semicerc ucenicii sau ascultătorii. Cu prilejul sărbătorilor și a îngrămădirii poporului, în școala, unde s'a găsit Iisus, erau câțiva învățători, și vădit din cei mai vestiți din acel timp, și ei cu toții, ca reprezentanți ai legii ce-și trăia veacul, mirându-se de puterea duhovnicească a acestui reprezentant necunoscut lor al noului Testament. Printre învățătorii aceștea putea să fie și blândul Hilel, cel mai vestit dintre rabinii timpului său și care atunci se afla în cei mai înaintați ani. Alcea putea să fie deasemenea fiul lui Hilel, deși în acest timp Gamaliil putea să fie asemenea lui Iisus, numai băiat. Arhiereu în acest timp era Anan sau Ana, fiul lui Sit, abea numit atuncia în postul înalt, deși după toată probabilitatea el n'a asistat în templu, și astfel n'a putut vedea pe Acel Dumnezeu Tânăr, pe Care în urmă L-a dat la răstignire. Pe lângă dușmănia crudă între arhierei și rabinii, Ana nu prea dorea să învețe poporul, de oare ce el era ocupat cu trebile sale, cu monopolul comerțului de porumbei la templu, în care scop avea o mare crescătorie pe Elean, unde porumbeii, sub înrăurirea unei specule artificiale, se vindea cu un dinar bucata, deși legea-i alesese ca obiectul de jertfă pentru săraci în vederea obișnuitei lor eftinătăți. Printre vestitele persoane, care trăiau în acel timp în Ierusalim, erau cunoscute : rabinul Iohanan-ben-Zachai, vestit în urmă ca proroc din cauza prorociei făcute de dânsul despre peirea Templului, rabinul ben-Buta, care se bucura de mare nume în erudiția rabinică și evlavie, deși mulți ani a fost orb, de oare ce Irod poruncise să fie orbit ; Sadoc, care a luat parte la răscoala lui Iuda galileianu ; Nicodim, care în urmă a venit noaptea la Iisus, și bogatul Iosif Arema-teianul, în mormântul căruia a trebuit să fie îngropat trupul lui

Hristos. Toate aceste vestite persoane și altele se aflau în acel timp în Ierusalim, deși negreșit, se poate numai presupune, că ele erau printre învățătorii, care predau poporului legea în templu, și astfel au văzut pe Dumnezeuescul Iisus acolo.

Tânărul Hristos în templul din Ierusalim (Desen de Gustav Dare)

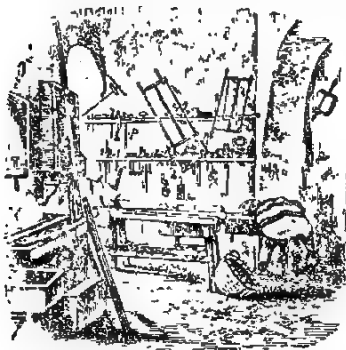
Găsindu-L aicea în această adunare de vestiți învățători ai poporului, bieții galilieni, părinții Lui, au fost cuprinși de frică la vederea cum tânărul lor Fiu vorbea îndrăsneț cu marii preoți și învățători ai poporului. Cuprinsă de spaimă pentru toate acestea

și mișcată de un amestec de simț de bucurie cu prilejul fericitei găsimi a Fiului său și de reproș pentru neliniștea pricinuită părinților, Preasfânta Fecioară Maria întrerupse minunata lui convorbire cu o întrebare de reproș maternal: „Fiule, ce ai făcut Tu cu noi? Iată, tatăl Tău și eu cu mare întristare Te-am căutat”. Și la această întrebare răsună din partea Lui dumnezeescul răspuns: „La ce trebuia să Mă căutați? Sau voi n'ați știut, că Eu trebuia să fiu întru cele ce sunt ale Tatălui Meu?” Aicea pentru prima oară din gura lui Iisus a răsunat mărturisirea, că Tatăl lui e Dumnezeu, și totodată s'a arătat de Dânsul clar conștiința soliei Sale dumnezeiești, ca prin propria Sa pildă să expună oamenilor datoria de a rămânea întru cele ce sunt ale Tatălui Ceresc. Părinților săi pământești El le dă a înțelege, că El mai înainte de toate este Fiul lui Dumnezeu și apoi numai în senz secundar e Fiul lor; pentru aceea și mai întâi de toate El trebuie să meargă pe căile Domnului și apoi pe cele omenești; și dacă e așa, atunci unde și trebuiau ei să-l caute, dacă nu anume pe această cale a lui Dumnezeu? Nicăiri deci ei nu trebuiau să-l caute, decât anume „în cele ce sânt ale Tatălui Său”. Mai întâiu de toate, negreșit, El mai întâiu înțelegea prin acestea templu, ca unul ce este casa prezenței lui Dumnezeu. Dar zisa aceasta are și un înțeles mai adânc. Intr'însa se cuprindea indicațiunea, că referința firească a filiației pentru tânărul Iisus trebuie să fi fost a ceda locul împlinirii voinței Tatălui Său Ceresc, care L-a trimis în lume pentru mântuirea oamenilor.

Răspunsul acesta a fost foarte înalt pentru simplii săi părinți, și „ei nu pricepură cuvintele spuse de Dânsul”, cel puțin în cel mai adânc înțeles al lor. Dar deși în sufletul tânărului Iisus cu așa putere miraculoasă sclipi conștiința originii sale divine, El, îndeplinind cu toată simplitatea datoria de supunere către părinți, „s'a dus cu dânșii, și a venit în Nazaret; și a fost în ascultarea lor”. Iar Preasfânta Mama Lui, pentru care toate aceste acte neobișnuite ale Lui și cuvintele Lui erau numai afirmațiuni noi ale tainei înfricoșate a concepțiunii Lui, cunoscută ei, „păstra toate cuvintele acestea în inima sa”.

După întoarcerea sf. Familii în Nazaret, viața lui Iisus în curgere de optsprezece ani iarăși rămâne necunoscută nouă, de oare ce evangheliștii nu ne comunică nici un eveniment dintr'însa. Acesta a fost timpul creșterii tăcute și maturizării tânărului Iisus în bărbat desăvârșit, cum El se și arată în istorie după trecerea celor optsprezece ani după semnificativa vizitare a templului și

revelarea întru Dânsul a Divinității. Ca Dumnezeu=om, El, înzestrat cu toate desăvârșirile naturii trupesti și duhovnicești, „sporea în înțelepciune și cu vrâsta, și în iubire la Dumnezeu și la oameni” (Luca, II, 52). După natura sa omenească supus tuturor nevoilor și neputințelor ei, El trebuia să muncească și să ajute bătrânului său tată în meseria lui de stoler (Marcu, VI, 3), dându-ne nouă prin aceasta lecție mântuitoare, că nici o înălțime a menirii omului nu-l scutește de obligația de a munci. În viața sa de toate

Atelier de stolerie în Nazaret.

zilele El se afla în raporturi permanente și apropiete cu familia înrudită a mătușei Sale Maria, care fusese măritată cu Alfeu, sau cu Cleopa, și care avea câțiva fii și fiice. Familia aceasta după moartea tatălui și după toată probabilitatea, a fost primită de Iosif sub îngrijirea sa, și după moartea sa, deasemenea cele două văduve au continuat să trăiască împreună așa că amândouă aceste familii

se contopiră în una și în închipuirea vecinilor copiii lor deveniră oare cum frați adevărați și surori adevărate, cum despre asta nu se spune în istorisirea evanghelică¹⁾.

Anume între acești tineri de aceeași vrâstă a crescut Hristos. Dar în tot acest lung period, evangheliștii au aplicat pecetea tăcerii și a tainei. Deaceia nu vom face incursiune cu curiozitatea noastră omenească în această taină sfântă, ci vom întoarce atențiunea la aceste evenimente externe, care, s'au săvârșit în acest timp. În acest period lung în soarta poporului israelit s'au săvârșit evenimente foarte importante, care, punându-l în raporturi politice cu totul nouă, prin înseși aceasta l-a pregătit pentru apariția lui Mesia, Care avea curând să se arate pentru opera mântuirii neamului omenesc²⁾.

1) Vezi Mat. XIII, 55, 56; Marc. VI, 3. După altă tradiție acești frați și surori ale Domnului erau copiii din prima căsătorie a dreptului Iosif, dar și una și alta din tradiții conglănuiesc deopotrivă cu istorisirea evanghelică. Acești frați au fost: Iacov, Iosie, Iuda și Simon, și surorile Estera și Tamara.

2) Următoarele capitole (VII—XIII) sunt alcătuite aproape exclusiv după cunoscuta scriere a lui Geikie, *Life and Words of Christ*, New-York. 1886, Chapters XVII—XXV.

CAPITOLUL VII

IUDEEA SUB STĂPÂNIREA LUI ARHELAE ȘI A ROMEI

u moartea lui Irod se înlătură mâna puternică, care în curs mai bine de o generațiune a împilat deopotrivă atât simțimintele întunecate ale dușmăniei, cât și sentimentele luminoase ale speranței poporului. Fanatismul deja de mult se grămădise în tainițele sufletului poporului și deja nu cu mult înainte de moartea tiranului se manifestă prin turburările din templu. Dar când el se pogori de pe scenă, atunci nu rămase nimenea, care să poată înfrâna sentimentele de atâta vreme îngrămadite, de nemulțămire și de dușmănie. Domnia lui în plănurile Proniei a avut de țintă a ei să amâne decăderea poporului iudeu și răsipirea lui definitivă pîntre popoare, ca în urmă să se contopească mai ușor în cealaltă omenire, și pe de altă parte să înlesnească deșteptarea mai puternică în popoarele păgâne compătımirea pentru iudaism și să-i cucerească drepturi solide printre

popoare în sensul de sarea pământului și pregătirea creștinismului.

Bucuria poporului cu prilejul eliberării tronului lui David de crudul edomitean nu mai cunoștea margini. Dușmănia dintre israiliți și edomiți era, așa zicând, istorică. Chiar protopărinții acestor două neamuri au fost dușmani de moarte între dâșii, și tradiția iudaică a aprins încă și mai mult această ură, comunicând, că Isav, în fine, a ucis pe Iacov prin o săgeată din arcu său¹⁾. Când Israil a ieșit din Egipt, atunci Edom, refuză să îngăduie israiliților să treacă prin pământul său și-l sili să mai șadă câțiva ani grei în pustiu (Numer. XX, 14-21; Jud. XI, 17, 18). Edomiții au fost dușmanii de moarte ai primului rege Israilit Șaul (1 Reg. XVI, 47). David i-a supus, și atât el cât și Solomon au domnit peste dâșii. În periodul de decădere al lui Israil sub domnia ultimilor regi, ei au fost vrăjmașii cei mai răi și mai neîmpăcați dușmani. Ei au ajutat haldeilor la cucerirea totală a Iudeii sub Nabuhodonosor și se bucurară de dărâmarea Ierusalimului, în nădejdea de a pune mâna pe bogatele lui pământuri și a le alătura la sălbaticele lor provincii de munte. Prorocii, începând cu Amos și Ioil în veacul al zecelea a. Hr.²⁾, i-au muștrat, ca pe cei mai răi vrăjmași ai teocrației. „Edom va fi o stepă pustie, — exclamă Ioil, — pentru că ei au strâmtorat pe fiii lui Iuda și au vărsat sânge nevinovat pe pământul lor” (Ioil, III, 19). „Așa zice Domnul, — prorocea Amos — pentru trei crime a lui Edom, ba pentru patru nu-l voi cruța, pentru că el a prigonit pe fratele său cu sabia, a înăbușit simțul de rudenie, a sforăit neconținut în mânia sa și pururea a păstrat furia sa. Și voi trimite foc asupra Temanului, și va mistui curțile din Bosor³⁾. Prorocul Avdie, după dărâmarea Ierusalimului de către Nabuhodonosor, a muștrat mușcător pe edomiți, pentru că ei erau printre dușmanii lui Israil în ziua aceea, când străinii prădau țara, și pentru că ei se bucurau cu răutate de Iudei în ziua nenorocită a peirei lor politice (Avdia, I, 11, 12 care a trăit pe la anul 585 a. Hr.). Ieremia și Iezechiel deasemenea au vestit mânia lui Dumnezeu asupra lor (Ier. XIX, 7-22; Iez. XXXV, 13-15). Și în adevăr, se poate spune, fiecare din proroci i-a declarat de dușmani ai lui Dumnezeu, pe care Israil a trebuit în urmă să-i supună nimicirii totale. În timpul robiei babilonene, ei au pus stăpânire pe o însemnată parte din

1) Cartea Iubiților, XXXVII.

2) Amos pe la anul 625, Ioil pe la 610, sub Iahaz, și Ieroboam II ai lui Isail, și Amaria și Ozie, regii Iudei.

3) Amos, I, 11, 12, Teman și Bosor sunt orașe adormite.

pământul Iudeei și au fost izgoniți definitiv numai de Ioan Hircan (pe la anii 135-106 a. Hr.), care i-a supus și i-a silit să se tace împrejur. O asemenea istorie sângeroasă întărește încă și mai mult dușmănia din naștere dintre dâșșii. „Tu mă urăști pe mine – zise Iacov către Isav în Cartea Jubileilor – tu m’ai urit pe mine și fiii mei pentru totdeauna, și în tine nu poate fi iubire frățească către mine. Ascultă cuvântul meu, pe care am să ți-l spun: când eu voi fi în stare să schimb pielea și coama porcului în lână, și când îi vor crește lui coarne în cap, asemenea coarnelor oarei, numai atunci voi avea iubire frățească către tine; și când lupii se vor împăca cu mieii, încât să nu-i mai mănânce sau fure, și când ei își vor întoarce inimile unii către alții, ca să-și facă bine unii altora, numai atunci voi fi eu în pace cu tine în inima mea; și când leul se va face prietenul bouului și vor merge în jug la plug, numai atunci eu voi afla, că te iubesc și voi păstra pacea cu tine; și când corbul se va face alb, numai atunci voi afla, că te iubesc și voi păstra pacea cu tine. Tu trebuie să fii desrădăcinat și fiii tăi deasemenea trebuie să fie stărpiți, niciodată nu vei avea tu pace” (Cartea Jubileilor, XXXVII). Anume așa vorbește un iudeu despre Edom, probabil chiar în timpul domniei lui Irod, și asta evident era cu totul firesc, că el în închierea exprimării acestor simțiminte prezice în capitolul următor, că fiii lui Iacov încă odată vor cuceri neamul urit al idumeilor și-l vor aduce în robia lor (Cartea Jubileilor, XXXVIII).

Și cu toate acestea reprezentantul acestui neam urit și disprețuit în curgere de mai bine de o generațiune a fost rege peste srail? Moartea lui a fost ridicarea rușinii naționale, care a otrăvit în chip negrăit inima poporului ales. Pretutindenea a înviat speranța, că uzurpatorul decedat se va dovedi ultimul din uriciosul ui neam pe tronul lui David. Dar nici acestei nădejdi nu-i fu dat să se realizeze. Succesorul lui Irod a devenit Arhelae, care în ochii lor s’a dovedit chiar mai rău decât tatăl său Irod, de oare ce el nu era numai om de sânge idumeian, dar mama lui aparținea unui neam la fel de nelubit, a samarinenilor. De aceea în popor, din sentimentul extrem de amărăciune și de rușine națională, începu să se ivească chiar dorința mai curând să se supue Romei, decât să aibă în cap lor pe fiul Edomului sau al Samariei.

Intrigile dela curte și cu deosebire umbletele stăruitoare ale lui Antipatru, care ura pe frații săi în calitate de rival, făcuse pe Irod să schimbe nu odată testamentul său în anii din urmă. În

sfârșit, se dovedi, că evident prin nimica nu se putea stânge rivalitatea dintre membrii neamului regal, decât numai prin împărțirea regatului, unirea căruia fusese opera vieții lui. Deaceia cu puțin înainte de asta provinciile dobândite peste Iordan fură rezervate lui Filip ¹⁾, fiul Cleopatrei, o fată din Ierusalim, cu care Irod s'a căsătorit pentru frumusețea ei. Galileia cu Pereia ei le rezervă fiului său Antipa ²⁾, iar Iudeea, Idumeea și Samaria cu titlul de rege se rezervară lui Arhelae ³⁾. Un timp fusese intențiunea să rezerve tot regatul lui Irod, fiul celei de a doua Mariamna, ca succesorul lui Antipatru, dar părășia mamei acestui prinț în intrigile rabinilor s'a dovedit fatală pentru dânsul ⁴⁾. Salomia, sora lui Irod, dușmanul neîmpăcat al neamului Macabeilor, primi în dar orașele Iannia și Azdat în șesul filistenilor și Fazail în dumbrăvile de Palmieri din Valea Iordanului.

Îndată ce Irod își dădu ultima suflare, primul lucru a surorii sale Salomia cu bărbatul ei, a fost să elibereze pe toți acei iudei frunțași pe care Irod îi convocase la Ierihon, ca să-i supună acolo masacrării în ceasul morții sale. După aceea ei adună oștirea și poporul la amfiteatrul din Ierihon și, citind scrisoarea, lăsată de răposatul rege către ostași, deschise testamentul său, care împreună cu inelul său, trebuiau duse la Cezarul spre întărire. Între acestea soldații proclamară rege pe Arhelae și imediat prestară jurământul de credință lui. La aceasta nu se scăpă din vedere, toate acele împrejurări, că Arhelae a dat un mare banchet chiar în noaptea morții tatălui său ⁵⁾.

După aceea, după pregătirile necesare, a urmat îngroparea lui Irod, care s'a săvârșit cu tot luxul dela curte și cu ceremonialul cel mai strălucit. Trupului răposatului i se dete toate onorurile regale : pe capul lui era așezată coroana și diadema, în mâna dreaptă i se puse sceptrul, și el, înbrăcat în mantie de purpură, odihnea pe un catafalc de aur, strălucit împodobit cu pietre scumpe. Când procesiunea funebră se puse în mișcare, fiii lui Irod și numeroasele sale rude pe ambele părți urmau sicriul. După dâșii se mișcau regimentele iubite ale lui Irod : corpul de gardă, dăruit lui, de August, în ziua morții Cleopatrei, regimentul tracic, legeonul german și legionul de gali, toți cu armele lor, cu steagurile și întreaga muniție militară ; mai departe în lunga

1) S'a născut pe la anul 22 sau 21 a. Hr.

2) S'a născut pe la anul 20 a. Hr.

3) S'a născut pe la anul 22 a. Hr.

4) I. Flavie, Bel. Iud. I, 30, 7.

5) I. Flavie, Anticități XVII, 9, 4.

procesie, se mișca toată cealaltă armată, călare și pedestră. Cinci sute de robi și libertini ai curții duceau erburile mirositoare și unsoarele pentru înmormântare, și toată această enormă procesiune, în sunetele de jale ale muzicii militare și negreșit a plângătoarelor năimite, se mișca încet către noul castel al regelui, Irodium, cam la cincisprezece kilometri spre sud de Ierusalim, unde răposatul rege încă în viață fiind și-a construit un mausoleu măreț. Dar toată această strălucire externă n'a fost în stare să ascundă faptul, cât de puțin iubit a fost el în popor și chiar în familia sa, pentru că Arhelae, care a pregătit toate acestea magnifice ceremonii de înmormântare, chiar acolo se certa cu rudele sale pentru moștenire, și abea trupul fu scos la oare care distanță de Ierusalim, și acolo se produse o turburare a poporului.

Arhelae cu o prefăcută tristeță a purtat doliu obișnuit de șapte zile după înmormântare și-l termină cu un strălucit ospăț de pomenire pentru popor. După aceea el își scoase hainele de doliu și, îmbrăcând obișnuita mantie regală, se îndreptă spre templu, unde rosti către popor, de pe tronul de aur o cuvântare, în care mulțumi iudeilor pentru exprimarea de către dânsii a sentimentelor de supușenie, și făcu mari făgăduințe pentru viitor, când el va fi întărit pe tron de către August. Poporul îl ascultă liniștit până la terminarea cuvântării. Dar îndată ce el o termină, imediat unii din popor începură să ceară ușurarea impozitelor, iar alții cerură eliberarea închisilor în temniță cu prilejul ultimei răscoale religioase. Toate acestea el le făgădui cu plăcere și se retrase la palat. Spre sară, totuși gloate de popor se urcară chiar la porțile palatului, și începură să plângă pe rabinii și tinerii, dați de Irod morții, pentru că ei în timpul ultimelor turburări au sfărmat vulturul de aur, care atârna deasupra templului, și cerură pedepsirea funcționarilor, care au executat porunca lui Irod; în același timp răsunară strigăte cu cererea depunerii lui Ioazar din neamul lui Boet, pe care Irod, înrudindu-se cu această familie prin legături de căsătorie, îl numise arhiereu în locul lui Matatia, partizanul cauzei poporului¹⁾. Încă și mai primejdioasă fu aceea, când poporul începu să ceară lui Arhelae, ca el imediat să se ridice contra romanilor și să-i izgonească din țară. Toate silințele lui de a liniști poporul se dovediră zadarnice. Din zi în zi turburarea sporea mereu, ceea ce contribuă la aceea, că orașul, cu prilejul apropierei sărbătorii Paștelor se umplu de nenumărate mulțimi de pelerini. Ordinea se putea statornici numai cu forța, și deaceia Arhelae

1) L. Flavie, Antichități, XVII, 6, 5.

recurse la acest mijloc. El îndreptă spre mulțime oștirea sa, se produse măcel pe uliță, în timpul căruia au fost uciși 3000 de oameni, și pelerinii pashali fură izgoniți din oraș, așa că au fost siliți să se împrăștie pe la casele lor fără să săvârșască obișnuitul praznic al paștelor. Furtuna indignării poporului, atâta vreme înfrânată de mâna de fer a lui Irod, acum se manifestă cu toată puterea.

Arhelae plecă imediat la Roma, lăsând în absența sa cârmuitor pe Filip. Cu dânsul a plecat Darido, sora sa Salomia și alți membrii ai familiei, evident pentru susținerea drepturilor lui, dar în realitate în scopul de a-l contrazice, pentru că ei îl urau, ca pe unul ce era fiul samarininencii, ba chiar mai mult: ca pe al doilea Irod. Antipa deasemenea plecă la Roma să se intereseze de drepturile sale la domnie în puterea unui testament anterior, și ca fiul cel mai mare, tainic și cu vicleșug era susținut în întreprinderea sa chiar de acei, care îl însoțeau pe Arhelae. Familia lui Irod în genere închina mai mult către înființare oligarhiei, în care toți membrii ei ar fi putut lua parte, decât pentru întărirea unui singur rege dintre dâșii; în cel mai rău caz, ea ar fi preferat un cârmuitor roman lui Arhelae sau Antipa; dar dacă va fi dat deja să fie pe tron unul din ei, atunci ei doreau pe Antipa, decât pe fratele lui, pe care-l urau toți. În Roma ambii pretendenți stăruiră cu râvnă pe lângă senatori în favoarea casei sale și se înjosiră îndeajuns prin certurile lor. Între acestea, din Ierusalim sosi o deputație în număr de cincizeci de iudei, în scopul de a protesta contra numirii ca rege a lui Arhelae și să roage de a uni Iudeea la Siria, ca parte a provinciei romane, sub autoritatea guvernatorului roman, în speranță, că Roma se va mărgini la supunerea externă și a strângerei dărilor, și va oferi poporului libertatea deplină în privința drepturilor religioase interne. Solia aceasta a fost primită cu mare entuziasm de iudeii din Roma, din care 8000 de oameni o însoți la templul lui Apolon, unde August le fixă lor audiența¹⁾. Deputația expuse amărunit și temeinic înaintea lui toate plângerile lor contra lui Irod, deși el acum nu mai era în viață, contra proscrierilor și confiscărilor lui, contra împodobirii de către dânsul a orașelor străine și neglijarea propriului său regat, contra impozitelor lui mari și contra a multor altora, cu care prilej solii mai declarară încă, că ei mai nădăjduiau la raporturi mult mai bune către dâșii din partea lui Arhelae, dar că ei acum au a de-

1. I. Flavie, *Antichități*, XVII, 11 1, 2.

plânge trei mii de concetățeni ai lor, uciși de dânsul în templu, chiar cu prilejul urcării sale pe tron. Poporul, ziceau solii, dorește numai un lucru, și anume: eliberarea de Irozi și alipirea la Siria. Vestea despre această audiență se răspândi repede în Iudeea, și se imprimă adânc în amintirea poporului. Odată cu aceasta deveni cunoscut tuturor, cum Arhelae dorind oare cum să întrecă toate măsurile joshiciei, ce mai rămăsese posibilă fraților, se aruncă, în fine, la picioarele Cezarului, și-l rugă de îndurare ¹⁾. Toate împrejurările acestea erau așa de general cunoscute, încât în urmă Hristos nu avu nevoie chiar să explice ²⁾, pe cine anume a înțeles în pilda Sa depre talanți (Luc. XIX, 12), în care vorbea, cum odată un om de neam mare s'a dus într'o țară depărtată, ca să-și ia domnie, și cum cetățenii, urându-l, trimiseră în urma lui o solie, care declarau puternic: „nu voim, ca el să domnească peste noi”.

Arhelae numai în parte reuși să-și ajungă scopul. Peste câteva zile după aceste mijlociri, din respect către testamentul lui Irod ³⁾ și fără îndoială, sub influența cadoului de zece milioane de drahme însuși cezarului (ceea ce alcătuește mai bine de zece milioane lei aur), afară de daruri în aur, argint, pietre prețioase și haine scumpe pentru Iulia, soția Cezarului, împăratul a ridicat pe tânărul pretendent la tron, ce se tăvălea la picioarele lui, și l-a numit etnarh al părții rezervate de Irod pentru dânsul, făgăduindu-i să-l facă mai târziu rege, dacă se va arăta vrednic de aceasta. Lui îi erau rezervate Idumeea, Iudeea și Samaria cu marele orașe Ierusalimul, Samaria, Cezareia și Iopia; dar Gaza, Gadara și Ipos, ca orașe grecești, au fost atașate la provincia Siria. Veniturile dela această parte erau foarte considerabile și se ridicau până la 600 de talanți, ceea ce constituie 6.000.000 lei aur. Antipa avea numai a treia parte din aceste venituri, iar Filip numai a șasea parte. Enorma sumă de bani, lăsată lui de Irod, Cezarul o întoarse fiilor, reținându-și sileși numai câteva vase scumpe spre amintire.

Când în Roma se petreceau aceste scene uimitoare, lucrurile în Palestina mergeau foarte rău. Indată ce Arhelae a plecat, tot poporul intră în mare turburare. Măcelul, săvârșit de dânsul chiar

1) I. Flavie, Antichități, XVII, 9, 7.

2) În pildă, Arhelae n'a putut fi numit pe nume, pentru că în pildă se subînțelege autoritatea altui rege duhovnicesc, sau Mesia, lepădat de Iudei, dar care avea să-i predea înfricoșatul judecăți.

3) I. Flavie, Antichități, XVIII, 8, 1.

la intrarea în stăpânire, a fost oare cum scântea într'un văzduh îmbibat cu materii explosibile și imediat începu să se aprindă flacăra revoluției. Multora acest timp li se părea potrivit pentru restaurarea teocrației, când, ca și mai înainte, regele ales de popor, ar fi numai Dumnezeu. Clasele bogate și toți aceia, care se ocupau numai de interesele materiale ale comerțului și industriei, doreau guvernarea numai de procuratorul roman. Ei se raportau cu o deopotrivă indiferență către religie, către guvernare și către lege, punând îndămânările lor personale și avantajele lor personale, mai presus de toate. Dar în curgere de câteva generațiuni în țară s'a format un partid, ideea și scopul căruia erau cu totul altele. Din timpul lui Ezdra o parte a poporului, cu toate vitregiile din viața sa istorică, cu o nebiruită persistență nutrea visul restaurării teocrației. Idealul sacru pentru dânsa era sistemul politic, cum este ea expusă în Pentateuc. Regii peste Israel, după părerea lor, erau uzurpatorii dreptului lui Iehova, din care pricină contra lor a și protestat în numele Lui, marele proroc Samuil. Pe păgâni acum ei nu-i puteau suferi, tot așa cum nu puteau suferi în vechime pe hananieni, pe care Dumnezeu a poruncit părinților lor să-i izgonească din Palestina. Pământul făgăduinței trebuie să aparțină în totul lui Iehova, și poporul Lui sub conducerea numai a arhierelui, cu îndepărtarea oricărui străin sau rege. Partizanii acestei păreri, poate că și simțau imposibilitatea restabilirii unei atare ordine de lucruri după atâtea schimbări petrecute în țară, dar ei nu voiau să recunoască aceasta. Străbunii lor s'au sculat contra stăpânirii persane și cu bucurie s'au predat biruitorului grec, deși cu condiția, ca lor să li se asigure deplina neatingere a instituțiilor naționale. Când stăpânirea greacă la rândul ei s'a expus stricăciunii și începu să amenințe „legea“, atunci contra grecilor s'au ridicat „pioșii“ hasadimi, și sub conducerea Macabeilor au golit sabia pentru religia adevărată, anume în forma teocrației. Ei au rămas credincioși acestei mari case patriotice, câtă vreme ea a recunoscut arhieria, vrednicia supremă în stat, și câtă vreme a fost nevoie să se lupte pentru apărarea credinței lor. Dar de îndată ce pentru dânsii se prezintă putința să îndeplinească slobod ritualele lor și să se dedee studiului religiei și legii, ei părăsiră rândurile Macabeilor, ne dorind să ia nicio parte spre întărirea autorității politice, căreia ei nu-i dădeau nici o importanță. În fine Iuda Macabeul a fost aproape cu totul părăsit de ei și a putut aduna împrejurul său numai o mână de adepți de vreo 3.000 de oameni, iar fratele care l-a moștenit

a trebuit să fugă cu mâna sa de adepți în ponoarele și mlaștele lacului Merom sau în huciagurile Galaadului. Pacea îndelungată, ce s'a păstrat în timpul cărmuirii lui Ion Hircan după terminarea de către dânsul a războaelor sale, a fost consacrată de rabini la crearea a marel „ogrăzi” împrejurul legii, cu scopul de a împedea pe totdeauna apostasia religioasă și descompunerea, care aproape omorâse iudaismul sub stăpânirea dinastiei siro-grece. Din acest timp noi și începem a auzi despre „necontactul” iudeilor cu celelalte popoare. Pîntre ei se ivi fariseismul, cu izolarea lor rituală și el nu ceda nici sub cele mai extreme urmări, de care a fost capabil fanatismul religios. Acest partid extrem deveni cunoscut sub denumirea de „farisei”, adică schismatic, pe când partidul palatului, care înconjura pe rege și care se mulțamea numai cu legea scrisă, în derădere era numit „saduchei”, adică dreptii.

Cu scurgerea timpului indiferența fariseilor sau a partidului extremist față de trebile politice sau concentrarea de către dînșii, a atențiunii lor, exclusiv numai la observarea și prelucrarea legii aplicară pecetea corespunzătoare și asupra dispozițiunii poporului în genere. În timpul luptelor intestinale între Hircan și Aristobul ambii frați Asmonei stătură cât fu posibil la o parte. „Poporul sacru”, care alcătuia „imperiul preoților”, nu voi să recunoască nici o deosebire alta, decât deosebirea după evlavie și cunoașterea legii, care erau numai virtuți personale și nu puteau fi transmise prin moștenire. Casa Asmoneilor, ocupând tronul, pierdu o însemnată parte din simpatia poporului, iar aristocrația preoțască, care alcătuia nobilimea curții, deveni pentru popor obiect de desgust. Dela ultimii ani ai cărmuirii lui Ioan Hircan, până la moartea lui Ianeu, rabini, trăind în înstrăinare, atrase la ei tot mai mult puterile vitale ale poporului, și folosindu-se de ocrotirea regală a Alexandrei, în loc să se îngrijască de bogăție și de întărirea puterii lor, ei se osteneau cu prelucrarea sistemului legiste, care ar fi putut să asigure triumful ideii lor. Abnegațiunea totdeauna e atrăgătoare, și recompensa ei a fost acel desăvârșit devotament al poporului către rabini, care nu cunoștea margini. „Iubește munca, ferește-te de politică și nu ocupa funcțiuni”, — aceasta era norma fundamentală a lui Șemaia, succesorul lui Simeon ben-Setah. Lupta între Hircan și Aristobul nu a interesat deloc pe farisei. Talmudul, care intrupează sentimentele rabinice și ideile lor, niciodată nu pomeneste nici măcar numele cuiva din cei cinci Macabei, nici măcar numele înșeși

al lui Iuda, așa că chiar pronunțarea și importanța cuvântului Macabeu nu era la locul său și nu era cunoscut alcătuitorului Talmudului. Istoria poporului era cu totul străină acestor farisei visători, care nu recunoșteau nici o autoritate pământească în genere.

Dar și între înseși rabinii și poporul fanatic până la orbire, mai era încă un partid mai extremist, a neîmpăcabililor. Pe unii din ei nu-i satisfăcea nici chiar toată asprimea și rigoarea rabinilor, și din când în când ba înăuntrul înseși cercului rabinilor, ba afară de el, se iveau oameni cu vederi și mai extremiste, care nu voiau să sufere nici un fel de compromise, care câte odată se admiteau și de farisei. Ei nu voiau să recunoască nici principe, nici rege, și cu atât mai puțin vreo autoritate străină păgână. Deja pe vremea lui Ioan Hircan printre ei începu să se audă murmurul de nemulțumire, și la glasurile lor se ridicase încă și mai răsunătoare în vremea lui Alexandru Ianei, care se silea să le înăbușe prin o aspră prigoană. Dar când a sosit Pompeiu, în calitate de cuceritor și decizător al soartei poporului Iudeu, atunci ei încă odată prin protestele lor persistente dovediră, că partidul lor era încă tare. În timpul luptelor intestine mulți din ei se luptau pentru principii Asmonei, dar sub Irod ei fură înăbușiți până întru atâta, că nici o acțiune politică din partea lor n'a mai fost posibilă, și au trebuit să se consacre studiului harnic al legii, ceea ce a făcut din domnia lui veacul de aur al rabinismului. Dacă nu în politică, apoi cel puțin în școlile lor, ei totuși au putut să aprindă spiritul lor patriotic a generațiunii ce se ridică, și unii din ei făcură aceasta cu mare izbândă. Chiar și în perioadele cele mai aspre ale domniei lui Irod, unii nu se temeau să exprime proteste tăioase contra uzurpării tronului de către el, care după convingerea lor aparținea numai lui Dumnezeu. Așa numiții bandiți, înfrânți de dânsul la Arbola, evident erau mai curând bande de asemenea patrioți extremiști, care se sileau să realizeze visul lor teocratic. Căpitănelul principal al acestor ziloși îndârjiți era un oarecare Ezechia, pe care Irod l-a prins numai cu mare greutate și l-a dat morții, deși fiul său, Iuda Galileianul, în urmă iarăși nu odată a ridicat steagul răscoalei pentru libertatea și întărirea poporului.

Cu ocazia răscoalelor, produse cu prilejul urcării pe tron a lui Arhelae, în Ierusalim a sosit Qintiliu Bar, care era în vremea aceea cărmuitorul Siriei și devenit în urmă, împreună cu legiunile sale jertfa lui Arminie în Germania. Producând câteva execuții

și presupunând, că ordinea e restabilită, el se întoarse la Antiohia, lăsând după sine în Ierusalim sub conducerea lui Sabin, o legiune întreagă în locul garnizoanei, care în timp de pace se considera cu totul indostulătoare pentru menținerea ordinii. Te miră de putea el face ceva mai rău, când a oferit comanda peste legiune unui astfel de om, ca Sabin, pentru că, asemenea cărmuitorilor romani în genere al celui timp, acesta era om cu totul fără principii, însetat numai după înbogățire, pentru dobândirea căria și tindea el la prima ocazie, necruțind nici un fel de mijloace. El a adus pe iudei la furie, făcându-i să dea în mâinile lui întăriturile Ierusalimului și apucând tezaurile lui Irod, pe care el imediat le prefăcu în proprietatea sa. Singurul său scop era jaful, și în această privință el nu considera prea îndrăzneț nici o silnicie nelegiuită. Matrapaslicurile și jaful duseră poporul până la atacuri furioase, și dispozițiunea revoluționară cuprinse nu numai orașul, ci și țara înconjurătoare. Evident, pentru iudei sosise momentul potrivit să se răscoale pentru dreptul libertății naționale, demult pierdute și, după izgonirea păgânilor, să restabilească iară teocrația sub conducerea rabinilor. În tâmpirea lor iudeii nu știau nici de prudență, nici de chibzuință, precum nici în genere nu luară nici oare care măsuri de prudență pentru cazul de nereușită. După părerea lor, pentru asigurarea izbândirii pentru dânșii, la caz de nevoie, se va săvârși minune, pentru că vădit se apropiase arătarea lui Mesia. Afară de asta, aceasta era vremea cincizecimei, și cete enorme de popor din Galileia, Iudumea, Ierihon și Pereia, dar mai ales din Iudeea, folosindu-se de timpul sărbătorii, se îndreptaseră spre Ierusalim, ca să ajute la luptă cu Iacomul păgân, care prădase orașul. Împărțindu-se în trei detașamente, răsvrățiții inundară orașul, și Sabin cuprins de groază, se retrase spre fortăreața Fazail. Dar asupra lui curând se deslănțui furtuna. Ocupând acoperișul construcțiilor templului, iudeii improșcară cu o grindină de pietre și de săgeți oștirea romană, trimisă pentru îndepărtarea lor, așa că în fine aceasta din urmă găsind toate celelalte mijloace nefolositoare, dădură foc și aproape nimiciră acele construcții ale templului, în care caz bărnele uscate de cedru și ceara, cu care erau lipite foițele de aur ale lor, dădură o hrană foarte plăcută pentru flăcări. Insuși templul acum se afla în mâinile romanilor, cari ochiră pentru sine jăfuirea tezaurilor lui, în care caz de partea lui Sabin însuși s'a cuvenit 400 de talanți, adică aproape patru milioane de lei aur¹⁾.

1) I. Flavie, Bel. Jud. II, 3, 2—4.

Dar aceasta nu făcu decât să infurie și mai tare poporul, ba chiar și armata lui Irod a fost până întru atâta de jignită prin aceasta, că toate detașamentele, exceptând regimentele samarinene, în număr de 3000 oameni, trecură de partea poporului. Intre acestea flacăra răscoalei se întinse peste toată țara. Soldații concediați ai lui Irod începură să facă prădăciuni în Iudeea, și 2000 din ei, alipindu-se cu detașamentul din Idumeea, se luptară vitejește contra partidului noului rege, silind pe vărul lui Irod, Ahia, trimis contra lor, să-și caute refugiu în fortărețe, așa că toată țara deschisă se afla în mâinile lor. Peste Iordan, în Perea, un oarecare Simon, fost cândva robul lui Irod, se puse în capul unei mare armate, proclamându-l pe dânsul de rege al lor, nădăjduind că cu ajutorul lui să elibereze țara lor și să restabilească într'însa libertatea religiei. Pătrunzind în văgăunile dintre Ierusalim și Ierihon, ei arseră palatul lui Irod din acest din urmă oraș și deteră focului și săbiei locuințele tuturor celor nedoriți de dânșii. Detașamentul de soldați romani, trimis contra lui Simon, totuși a risipit curând pe adepții săi, iară el a fost ucis. Mai departe la nord, în capul răzvrătiților se puse păstorul Afrong, care-și păștea turmele sale în pustietățile sălbatece ale țării de peste Iordan. Acesta era om de o statură colosală și de o putere neobișnuită, și cu patru frați ai săi, care se distingeau asemenea lui prin o statură înaltă, se silea să-și răzbune pe dușmanii țării sale. Adunând o mare gloată de adepți, începu o cruntă bătălie cu oștirile trimise spre potolirea sa, și a fost în stare să se mențină în curgere de câțiva ani, bucurându-se de mare simpatie și susținere din partea poporului.

Dar cea mai primejdioasă răscoală se produse în Galileea, care fusese și mai înainte focarul principal al ziloților, sub Ezechia, cu o generațiune înainte de aceasta. Fiul său Iuda, născut de cealaltă parte de Iordan, dar cunoscut sub numirea de Galileanul, întrupă deplin în sine duhul revoluționar al tatălui său. Visul vieții sale deveni reîntoarcerea țării la Dumnezeu, ca singurul adevărat rege al ei. Timpul, evident, favoriza răsvrătirea sa pentru „Dumnezeu și lege“, cum făcuse asta tatăl său și eroii poporului său în timpurile trecute. Galileenii viteji și devotați, pururea gata să se lupte, îndată ce răsună strigătul, că legea este în primejdie, se adunară în gloate mari împrejurul lui, și în capul lor Iuda săvârși o întreprindere îndrăznească, care-l făcu erou timpului său și proslăvi numele lui prin toate orașele și satele țării. Capitala Galileei era Sepforis, oraș puternic întărit pe un

munte și fostul loc al marelui arsenal din nord. Această fortăreață asemenea unei paseri, ceea ce înseamnă și însuși numele orașului, care șade pe vârful dealului ei, Iuda o luă cu asalt, și izbânda aceasta procură în mâinile lui o mulțime enormă de arme de tot felul și o mare sumă de bani.

Câtă vreme el a fost în stare să rețină autoritatea de partea sa, nu se știe. Romanii fără să piardă vremea, luară măsuri pentru înăbușirea atât a lui cât și a altor răsvrățiți. Var temându-se de siguranța detașamentului, lăsat de dânsul în Ierusalim, se îndreptă spre sud din Antiohia cu două legiuni suplimentare și patru detașamente de cavalerie, pelângă armatele ajutătoare, procurate de principii locali dinprejur, cum se cerea dela dâșii. La trecerea prin Berit, acest oraș îi dădu o nouă întărire prin un detașament de 1500 oameni, iar Areta, prințul Arabiei Petroase, îi trimise un mare detașament de armate neregulate de arabi sălbatici, călăreți și pedestrași. Toată această putere armată a fost concentrată în Ptolemaida, și din acest punct Var trimise pe fiul său cu un puternic detașament în Galileea, iar el se îndreptă prin șesul Ezdrilonului și Samaria spre Ierusalim. Samaria n'a luat nici o părtășie la acele răsvrățiri din pricina urei sale seculare contra iudeilor, și deaceea a rămas neatinsă. Var așeză lagărul său în satul Ar, care a și fost ars de arabi cu armatele ajutătoare din cauza urei lor contra lui Irod. A fost ars deasemenea Emausul, în care un detașament de soldați romani a fost atacat și în parte distrus de Afron. Cu apropierea oștirii romane în împrejurimile capitalei, iudeii, care asediau forturile ei, se împrăștiară imediat, și Var intra în oraș, neîntâlnind nicio împotrivire. Cu o prefăcătorie îndămănoasă, iudeii din Ierusalim aruncară toată vina răsvrățirii asupra ultimilor pelerini, asigurând, că ei înseși s'au aflat asediați de dâșii, ca și Sabin. Dar totuși armatele prinseră pe toți fugarii, din care 2000 de oameni au fost răstigniți dealungul drumurilor în împrejurimile Ierusalimului. Oștirea răsvrățiților, compusă din 10.000 de oameni, se împrăștie, și răzvrătirea în Iudeea, pentru o vreme a fost înăbușită. Unii din rudeniile lui Irod, care au luat parte la răscoală, au fost trimiși legați la Roma și au fost ultimele jertfe ale acestei vremi turburi. În același timp la nord implini cu izbândă problema sa și detașamentul de sub comanda fiului lui Var. Sephorisal a fost luat, locuitorii săi duși în robie, și însuși orașul fu ars până în temelie, deși iudeii în acest timp au izbutit să scape prin fugă, ca peste câțiva ani să ridice altă răscoală încă și mai groaznică.

Pacea astfel, a fost încetul cu încetul restabilită și tinerii principii încă odată, mulțămită ajutorului Romei, intrară în moștenirea lor. Dar țara era pustiită: cei mai viteji din tinerii ei perise pe câmpul de luptă, orașele și satele înfățișau mormane de cenușă fumegândă. Singură numai Samaria servise în folosul acestei răscoale, pentru că ea nu numai nu suferi nimica în acest timp, ci a treia parte de dările impuse ei a fost ridicată de pe umerii ei și impuse Iudeei, ceea ce deveni un nou temei pentru ura iudeilor contra „poporului cel prost” al Sihemului.

Natura senzuală, imorală și crudă a lui Arhelae, pelângă absența totală din el a tactului politic, ceea ce toate la un loc ridicară contra lui chiar și pe rudele sale și pe cei mai înțelepți sfetnici ai tatălui său, nelăsând nici o îndoială relativ de caracterul domniei lui. După părerea generală, el mai mult decât toți frații săi sămăna tatălui său. Din Roma el se întorsese umilit în proprii săi ochi prin aceea, că în genunchi ceruse domnia pentru sine, cu toate că poporul și toate rudele sale, afară de dreptul și respectabilul Filip, stăruiseră să împedice izbânda lui înaintea lui August. Unicul său gând acum era răzbunarea. Iisus, fost la începutul domniei lui Arhelae încă băetan, fără îndoială adesa auzi acum sau mai pe urmă, despre această călătorie a sa la Roma și de înjosirea sa, și deasemenea și de măsurile luate de dânsul de răzbunare furioase după întoarcerea sa. În pilda numită mai sus Hristos zugrăvește limpede toată istoria aceasta. Amintirea despre sălbatica răzbunare a lui Arhelae nu se poate să nu se fi stârnit în mințile celor ce au ascultat această pildă, după care domnul care stăruise pentru domnie, întorcându-se din lunga sa călătorie și chemând pe slugile sale, răsplăti bogat pe cei ce-i rămăseseră credincioși și dădu morții pe cei ce se împotriviseră ocupării domniei de către dânsul (Luca, XIX, 21-27). Arhelae începu domnia sa anume cu o așa răfuială cu slugile sale și cu dușmanii. Când el puse mâna pe domnie, zice Iosif Flavie, atunci se raportă crud nu numai către iudei, ci și cu samarinenii¹⁾. În Ierusalim depuse pe arhiereul din neamul lui Boet, acuzat de conjurație contra sa. Dar aceasta deși nu se poate să nu fi plăcut fariseilor și poporului, care considerau pe arhiereii din acest neam necurați²⁾, totuși bucuria lor nu a fost de lungă durată, de oare ce spre marea lor indignare, el oferi acest înalt cin succesiv la două din propriile sale creaturi³⁾. Ra-

1. Flavie, Bel. Jud. II, 7, 3.

2) Flav. Antiq. XVII, 9, 1.

3) Idem, XVII, 6, 4, 9.

portul său către poporul său în genere a fost așa de crud, încât iudeii și samarinenii uitară pentru o vreme dușmănia dintre dânsii și cu puteri unite tindeau la detronarea lui. Dar ofensa principală, aduse de el sentimentului poporului, a fost căsătoria sa cu Glafira, văduva fratelui său colateral Alexandru, cu care ea avea deja copii. După moartea celui de al doilea bărbat al ei, Iuba regele Libiei, ea se întoarse la tatăl său; prietenul lui Irod și Antonie, și anume acolo Arhelae s'a întâlnit cu dânsa la întoarcerea sa dela Roma. Reputația ei anterioară, dobândită de ea în Ierusalim, ar fi putut să-i facă să se gândească, dacă e bine să se ducă iară cu ea acolo, pentru că limba sa rea și trufașe și pătimășa disprețuire către Salomia, și deasemenea și către neamul lui Irod în genere, a fost una din pricinile principale ale morții primului ei bărbat¹⁾, pelângă care educația dată de ea copiilor săi după metoda păgână o făcu uricioasă și în ochii poporului²⁾. Căsătoria sa adulteră acum atrase atât asupra ei, cât și a lui Arhelae cea mai crâncină ură. Dar ei nu le-a fost dat să trăiască mult, așa că ea nici nu reuși să pricinuiască cuiva vreo neplăcere oare care. Se vede, că după întoarcerea la locul vieții de căsătorie anterioară, în ea se trezi amintirea despre bărbatul său ucis. Curând după aceasta ea văzu în vis, că el a venit la dânsa și o acuză de necredincioșia ei către dânsul, care se dovedi prin căsătoria sa cu Arhelae. Și visul acesta influență atât de puternic asupra ei, încât ea se bolnăvi și după câteva zile muri³⁾.

Arhelae nu se distingea prin așa înclinațiune către arhitectura păgână și către jocurile publice, căria până la pasiune era dedat tatăl său, și poate spre paguba sa proprie era mai puțin înclinat către declarațiunile solemne de lingușire față de împăratul și cărmuitorii de pe lângă dânsul, și în același timp, pe lângă cunoscuta timiditate, poseda destulă chibzuință pentru ca să nu bată pe monedele sale vre un semn păgân sau în genere neplăcut poporului. În Ierihon a restaurat cu mare splendoare palatul ars de Simon și întemeie pe coastele apusene ale văii Iordanului; în Samaria, numit de el în cinstea sa Arhelaída și înzeztrându-o cu minunate conducte de apă pentru udarea dumbrăvilor de palmieri din grădinile sale⁴⁾. Dar afară de aceasta el în genere n'a lăsat nici un fel de monumente despre domnia lui. Tot timpul și

1) Flav. Bel. Jud. I, 24, 2.

2) Flav. Antiq. XVIII, 5.

3) Flav. Idem, XVI, 13, 4.

4) Flav. Antiq. XVII, 13, 1.

inima lui au fost prea ocupate cu viciile și beția, ca astfel cu mare interes să se refere cu altă ceva. Între acestea ura poporului și a căpeteniilor lui, a fariseilor, care chiar dela început se siliseră să-l împiedece de a ajunge rege, cu trecerea timpului crescuseră tot mai mult. Lupta sa a continuat cu o insistență adevărat iudaică timp de nouă ani, aștită mai mult sau mai puțin fățiș de rudele etnarhului și de partidul lor dela curte. Însfârșit, la începutul anului al șaselea lucrurile luară o întorsătură critică. Iudeea și Samaria, o vreme sub influența împilărei comune împrietenite între ele, trimiseră împreună soli la Roma pentru acuzarea tiranului înaintea protectorului lui de jignirea majestății imperiale prin aceea, că porunca dată lui să păzască cumpătarea cuvenită în administrație n'a fost respectată. Arhelae se înpăimântă extraordinar. Asemenea răposatei lui femei, el era extrem de superstițios, și când a avut un vis, cum că zece spice perfect coapte au fost mâncate de boi¹⁾, el luă asta drept o prevestire rea. Pelângă asta el era înfricoșat de un oarecare Simon eseul, care-i explică, că cele zece spice însemnă zece ani, la care trebuie să se mărginească domnia lui. Această prezicere în împrejurările date era, de altminterlea, tare ușor. Solia la Roma își făcuse treaba ei. Cesarul fu cuprins de o mare indignare și porunci agentului lui Arhelae dela Roma, un om cu același nume, să plece imediat în Palestina și să ceară, ca suveranul lui să vină la Roma²⁾. Trimisul sosi la Ierusalim tocmai peste cinci zile după visul pomenit și găsi pe Arhelae la banchet cu prietenii săi. Ordinul imperial nu îngăduia nici o amânare, și înpăimântatul regișor plecă imediat în Italia. Acolo fu repede rezolvită soarta lui. Acuzatorii și acuzatul au fost puși față în față, și Arhelae a fost osândit la exil pe viață, și toată averea lui a fost confiscată în folosul împăratului. Ca loc al izgonirii lui a fost designată Viena în Galia, pe malul Ronului, ceva mai la sud de Lyonul modern. Acolo a și trăit el în sărăcie până la moartea sa între viile Franței de sud, făcându-se poate mai cu judecată și mai fericit ca om. Domnia lui a fost sfârșitul domniei casei lui Irod, de oare ce posesiunile lui au fost imediat alăturate la Siria în calitate de parte a acestei provincii romane³⁾. Dorința iudeilor a fost însfârșit satisfăcută, dar ei în curând au trebuit să simtă, cât de amar s'au amăgit, presupunând, că alăturarea țării lor la Roma putea să le asigure

1) Flav. Antig. XVII, 13, 3.

2) Ibidem, ibidem, XVII, 13, 2.

3) Flav. Antig. XVII, 13, 5.

neatârnarea religioasă. Castelul din Ierihon, dumbrăvile de palmieri și clădirea Arhelaida erau singurele monumente ale etnarhului, afară, bine înțeles, de acea amărăciune, pe care el a lăsat-o în inima fiecărui iudeu prin cruzimile și împilările lui.

În aceste ultime luni de agitație a poporului, se părea că s'a pogorât de pe scenă omul de 120 ani dela naștere, care arătase o înrăurire incomparabil mai mare asupra poporului, decât regișorii săi de nimica, anume Hilel, ucenicul blând și evlavios a lui Ezdra. Născut între iudeii din diaspora, anume în Babilon, el mulți ani în urmă a sosit în Ierusalim, în scopul de a vizita vestitele școli ale lui Avtalion și Șemaia¹⁾, pe care Irod prin prigoanele sale aproape le distrusese cu totul în anii cei de pe urmă ai domniei lui. Împreună cu ele, el ar fi înăbușit și pe rabini, dacă nu era acest geniu, educat în spiritul lor. Fiind deja om căsătorit, el nu avea alte venituri, decât câștigul zilnic de o jumătate de dinar, ce se câștiga de cânsul în calitate de cărător cu spatele sau de zilar. Adevărat, una din rudele sale era mare rabin și capul școlii din Babilon, iar alta a devenit om bogat în Ierusalim. Dar bogatul nu se îngrija deloc de dânsul, ci-l disprețuia fățiș, iar celalalt, deși ocupa o situație înaltă, era și el un asemenea sarac. Ne fiind odată în stare să plătească o taxă de nimic portarului școlii, Hilel totuși nu voi să scape știința, de care înseta sufletul său. Asta era iarnă, în ajunul sâmbetei, așa că ocupațiile în școală se făceau vinerea sara, prelungindu-se toată noaptea până sâmbăta dimineața. Ca să se folosească de lecție, care devenise pentru dânsul inaccesibilă, Hilel se cățără în nișa unei ferestre, pe dinafară, și șezu acolo tremurând de frig, de oare ce timpul era rece și ninge tare. Către ziuă, spune tradiția Șemaia observă lui Avtalion: „frate Avtalion, în școala noastră ziua de obicei e lumină, probabil că în dimineața asta e tare nou, de vreme ce aicea acum e așa de întunec”. Spunând asta, el se uită în sus și văzu un om în fereastră. Acesta era Hilel, care, învălit de zapadă, abea mai sufla. Dascălii și ucenicii îl introduseră în cameră, îl spălară, îl frecară cu ulei și, punându-l aproape de cămin, încetul cu încetul îl aduseră în simțire. „Pentru un astfel de om se poate chiar viola sâmbăta”, ziceau dascălii și ucenicii între dâșii.

După cinci sau șase ani după începutul domniei lui Irod, Hilel deveni căpetenia rabinismului în Ierusalim, ca dovedim-

1) Cam pe la anul 50 a. Hr.

du-se singurul om, care a învățat pe lângă Avtalion și Șemaia. Trecând apoi oare care vreme, apărură altă școală nouă sub conducerea lui Șemaia. Hilel, deși iudeu riguros, se distingea totuși prin înclinațiunea în oare care raporturi cu ideile umanitariste și liberale; Șemaia era întruparea spiritului îngust extrem fariseic și ca atare avea cu mult mai mulți aderenți, de cât rivalul său mult mai domol. Slăbiciunea lui Hilel, ca și puterea lui, se cuprindeau în iubirea sa de pace, de oare ce el foarte adesea se conducea de principiul pentru susținerea păcii. Până la noi s'au păstrat multe sentințe de ale lui, dar cea mai mare parte dintr'însele sunt mult mai inferioare chiar decât acelea lăsate de Epictet sau Seneca¹⁾. Din ele e cu deosebire remarcabilă generalizarea legii, făcută de dânsul pentru un păgân: „Ceia ce tu n'ai dori însuși, niciodată să nu faci aproapelui tău, — iată toată legea, iar tot restul este numai tâlcuirea ei“. Dar, asemenea tuturor rabinilor, sistema sa religioasă nu era sănătoasă în însuși baza ei. Principiul fundamental al ei era credința în răsplata riguroasă sau recompensa pentru fiecare act. „Asemenea pentru asemenea“, aceasta era suma întregii sale moralități. Văzând odată un craniu omenesc plutind pe râu, Hilel exclamă: „Tu te-ai înecat pentru că și tu ai înecat (pe cineva), și celce te-a înecat pe tine, va fi cândva înecat asemenea²⁾“. Aceeași, învață el, va fi și la înfricoșata judecată. „Acela, care a dobândit știința legii; — zice el, — a dobândit deasemenea și viața viitoare³⁾“.

În timpul izgonirii lui Arhelae, Copilul Iisus era de zece sau de doisprezece ani, trăind liniștit, departe de turburările lumești, în Nazaretul său Galileean, între munții săi pitorești. Între acestea, aceasta a fost un eveniment critic în mediul poporului ce perea, pentru că el atrase după sine urmări, care au umplut țara de groază și pregătea catastrofa definitivă, care după 60 de ani, s'a terminat prin o totală nimicire a lui Israel, ca popor.

Turburările și greutatea domniei lui Irod și visurile rabinilor deșteptară dorința generală după moartea lui despre aceea, ca Palestina să fie luată sub cărmuirea nemijlocită a Romei sub conducerea proconsulului Siriei. Când încă Arhelae umbla după tron, deputația trimisă către August ceruse deja aceasta, când, negreșit, se avusese în vedere, că iudeilor li se va oferi, sub conducerea arhierilor lor, să-și conducă trebile lor interne, con-

1) Vezi colecția lor la Keim, *Jesus von Nazarov* I, 25a.

2) Pircke Aboth, II, 6.

3) Ibidem. II, 7, 14.

form cu propriile lor obiceiuri, cum se oferise oraşelor feniciene sub conducerea arhonţilor lor, şi că Roma nu se va amesteca în aceste trebi, ocupându-se cu adunarea impozitelor şi cu trebile militare. Singurul temei pentru aşteptarea lor era totuşi numai această rugare a lor, de oare ce Roma niciodată n'a prezentat unor popoară aşa de mari, cum era cel iudeu, o independenţă reală, deşi să şi puteau folosi de un astfel de privilegiu.

Când Arhelae, după rugămintea poporului, a fost trimis în exil, atunci în popor iarăşi înviă nădejdea la restaurarea teocraţiei sub conducerea arhiereului şi a rabinilor, sub stăpânirea nominală a Romei. Surghinirea tiranului, de aceea a fost salutată cu bucurie generală, dar vestea, că în locul lui a fost numit un procurator¹⁾ sau vice-guvernator, cum s'ar putea numi el, şi că Iudeea de acum va fi enumerată la provinciile Siriei, proconsulul adecă guvernatorul-general al căria va şi fi căpetenia supremă a ei sub autoritatea supremă a împăratului, curând răsipi visul lor despre libertatea teocratică.

Proconsul al Siriei în acest timp era Publiu Sulpiciu Quiriniu, viteazul comandant şi sluga credincioasă a împăratului, deprins să poruncească şi să primească supunere. Insuşi el se trăgea dintr'un neam de jos comparativ, dar, mulţumită meritelor militare şi diplomatece, ajunse la aceea, că August l-a numit consul. El termină cu izbândă o expediţie în Asia Mică contra unui neam sălbatec de munţi, pe care el a izbutit să-l supună cu ajutorul asediului trecătorilor munţilor şi prin foame l-a silit la supunere, cu care prilej, ca să statornicească pacea în provincie pe viitor, pe toţi cei apţi de a purta arma l-a dus în captivitate, pe alţii l-a trimis în exil şi pe ceilalţi l-a enumerat în legiunile sale. După asta el s'a învrednicit de onoruri de triumf. Când tânărul nepot al lui August, Caius, a fost în chip trădător rănit în Armenia, el prin conducerea sa pricepută a lucrurilor, în locul lui, până întru atâta a izbutit să placă împăratului, că acela ca recompensă îi oferi provincia Siria. Pelângă toate acelea toţi cei ce-l ştiau

1) Procuratorii romani erau aşa zicând vice-guvernatori ai unor anumite ţinuturi ai provinciilor romane sub conducerea proconsulilor sau general-guvernatori ai fiecărei provincii. Ei în genere se ridicau din călăraşii romani, şi în îndatorirea lor în genere era adunarea veniturilor din ţinutul lor, precum şi conducerea treburilor judecătoreşti. În unele cazuri în provinciile mici sau în ţinuturi, care ţineau de o provincie mai întinsă, ei ocupau locul de general-guvernator şi în cazul acesta intru câţva comandau armatele şi erau judecătorii chiar şi în chestiuni de condamnări la moarte, dar totdeauna în dependenţă de general-guvernatorul provinciei. Aşa întocmai era situaţia procuratorului Iudeei şi Samariei dupe enumerarea lor în calitate de un ţinut al Siriei după exilarea lui Arhelae. Winer, Real-Wörterbuch, articolul Procuratoren.

sau se aflau sub autoritatea lui, resimțau asupra lor caracterul lui cel rău, de oare ce el era nu numai om rău și lacom, ci și josnic și răzbunător. Spre dovedirea acestora se poate arăta aceea, că el continua a acuza pe femeia sa de încercarea să-l strivească peste 20 de ani după ce se despărțise de dânsa. Proconsul al Iudeei, Quirinius a numit pe Caponie, călăreț roman, persoană încă necunoscută prin nimic alta. Curând după condamnarea lui Arhelae, el împreună cu Quirinius sosi la Ierusalim, ca să primească țara sub autoritatea lui August. Ei se opriră în palatul lui Irod, care deacum începu să se numească Pretoriu și servi de reședință a procuratorilor totdeauna, când ei se întâmpla să fie în Ierusalim în timpul sărbătorilor, de oare ce exceptând aceste cazuri ei în genere locuiau în Cezareea. Familia lui Irod a trebuit să se mulțamească cu vechiul castel a principilor Macabei, aproape de Keist.

Visurile de aur ale iudeilor despre restabilirea teocrației curând dispărură. Așa se terminase trecerea posesiunii în folosința coroanei romane, și Quirinius făcu cunoscut, că în urma acestora el trebuie să facă o înscrisoare a poporului sau o numărătoare și să facă totalizarea proprietăților și veniturilor în calitate de bază a introducerii sistemului roman de impozite, comună tuturor provinciilor de sub stăpânirea romană. Acum tuturor deveni clar până la evidență, că poporul s'a înșelat în așteptările sale. Bogații și săracii deopotrivă începură să protesteze contra acestei măsuri, care le făgăduia robie în loc de libertate, și matrapaslăcuri ruinătoare în loc de prosperitate. Și în fiecare țară în genere introducerea noului sistem fiscal, cu incursiunea ei în treburile particulare, cu amestecurile ei supărătoare în viața și comerțul, cu ale ei greutăți noi și neîncercate încă și cu violarea generală a acelei ordine a lucrurilor, cu care se deprinseseră toți, totdeauna e nepopulară. Dar în cazul dat, neîubirea către noua măsură sporește încă și mai mult din cauză că ea aducea jignire sentimentului patriotic religios. În asta toți vedeau o supunere directă și formală a țării unui guvern păgân, abrogarea legilor, cu care erau legate indistructibil interesele religioase și o bătaie de joc de făgăduința lui Iehova și a prorocilor lui, că Israil va fi ca nisipul de pe țărmul mării, care nu se poate număra (Fac. XXII, 16-19; Osie, I, 10). Din gură în gură se transmiteau vechile prorocii, care preziseseră, că numărarea poporului va fi semnul apropierei pierii lui naționale. Pentru fanatismul iudeilor această numărătoare era lucru de viață și de moarte, și pentru Quirinius, care nu

putea pricepe o asemenea stare de sentimente și care deja mai înainte, într'un timp mult mai liniștit a operat o asemenea înscriere, ea era un lucru simplu a înțelepciunii cetățenești. Astfel, la cel mai dintâiu pas la supunerea Iudeei, Romei, guvernul roman a trebuit să se ciocnească cu o extremă îndărătnicie a acestui popor *suigeneris*.

Impunerea sistematică și directă a dărilor pe țară din partea Romei, a devenit din acest timp izvorul permanent al urei și dușmăniei dintre cârmuitor și cârmuiți. Romanii râdeau de iconomia politică a rabinilor, care cu ifos percepeau de pe fiecare suflet un impozit de o jumătate de siclu în folosul templului, cu scopul abaterii molimei dela popor (Eș. XXX, 12, 13), și propuneau, ca în baza înscrierii fiscale imperiale să se pună acel număr de popor, care se obținea prin numărarea meilor, junghiați în Ierusalim la ultimile Paști. Dar dacă aceasta era ridiculul pentru romani, apoi pe de altă parte pentru iudei, aceasta era un lucru așa de sacru, încât din pricina lui se produceau răskoale neconținute, în timpul cărora mil de patrioți își vărsau sângele și mureau. Legea iudaică recunoștea impozitele și prinoasele libere numai în scopuri religioase, și, după învățătura rabinilor, înseși sfințenia pământului se baza pe aceea, că de pe fiecare ogor și arbore mergea zeciuială în folosul templului. Ei întrebau, cum pământul poate să rămână sfânt, dacă împăratul păgân va primi venituri din izvoară consacrate prin aceste desatine și prinoase lui Iehova? De aceea se năștea întrebarea fatală: E îngăduit oare a plăti bir Cezarului sau nu? — întrebare, care se deslega numai cu sabia, dar care ridica din nou după fiecare nouă încercare de împotrivire dărilor. Orice „adunare de impozite” la poarta orașului sau pod, era acea piatră de pătimire, de care se împedeca fiecare iudeu, ce citise legea, și deaicea în țară neconținut erau turburări, care se transformau în încăerări sângeroase.

Acest desgust posomorât al iudeilor contra impozitelor romane, a fost încă și mai mult sporit prin părțile rele ale sistemului roman. Impozite principale se cereau două: dare pe suflet și impozitul pe pământ, în care caz prima era impozit pe toți, care nu cădeau sub ultima¹⁾. Darea cea dintâiu era stabilită în puterea unei înscrieri deosebite și în Siria și Cilicia se încasa în proporție de un procent. Toată proprietatea de pământ a persoanelor particulare era supusă impozitului pe pământ, în care caz

1) Flav. Antig. XVII, 4, 3. Tacit, Ann. I, 78; XIII, 50-52; Liv. XXV, 3.

posesiunile iudaice ale coroanei au fost în întregime confiscate în folosul tezaurului imperial. Impozitul acesta s'a ridicat până la a zecea parte la cereale și a cincea parte la vin și la fructe, și era astfel foarte apăsător. Ambele impozite în mâinile unor deosebiți strângători, așa numiți „publicani”¹⁾, care cumpărau dreptul de a aduna impozitele pe cinci ani dela cenzorii din Roma. Acești strângători luau dările dela stat în arendă, dând asigurare de plată o anumită sumă pe provincie, impozitele căria se arendau de ei. Afară de cele două dări principale erau după aceea dări pe deasupra de calcule și dări locale. În caz, dacă recolta în Italia se prezenta insuficientă, atunci provinciile erau datorare să o aprovizioneze cu pâine după prețurile stabilite, și procuratorul din Cezareea avea dreptul să ceară pentru sine și suita sa toate prisosurile, ce se dovedeau necesare pentru ei. Afară de aceea mai erau luate și alte venituri și colecte în folosul guvernului imperial, — se luau vămi pentru Stat dela poruri și drumuri, deasemenea erau vămi pela porțile orașelor și la hotarele provinciilor sau ținuturilor, care deasemenea se percepeau de perceptori, dându-le ocazie la strâmtorări arbitrare. Toată sistemă aceasta în înseși temeiul ei era netrebnică, dând loc la tot felul de abuzuri. Cavalerii romani, care luau în arendă veniturile provinciilor, la rândul lor, le dădeau pe ținuturi altora, și aceștia iarăși, la rândul lor, le dădeau la alți chirigii, în proporții din ce în ce mai mici. Față de asemenea sistemă, în care interesele bănești personale jucau un rol așa de important, erau inevitabile urmările cele mai rele. Fiecare chiriaș și subchiriaș al veniturilor, obțineau anumite bacșișuri pentru sine, pe care desigur, la urma urmelor, trebuiau să fie plătite de nefericiții provinciali, dați spre jăfuire acestor „vameși”. Din această cauză impunerile, statornicite propriu de Roma, nu puteau fi măsurătoarea sumelor percepute. Proporția plăților se determina de persoana și jaful perceptorilor cu infinita lor sistemă a subdiviziunilor, reprezentanții căria pe treptele ei inferioare se și aflau propriu jăfuitorii mărunți, cunoscuți în Evanghelie sub denumire de „vameși”.

Aceasta se spori încă și mai mult prin aceea, că nu era nicio puțință de luptă cu dânșii. Publicanii erau în cea mai mare parte din cavalerii romani, a acelei clase privilegiate, din care se alegeau judecătorii. Aceștia erau capitaliștii imperiului, care alcătuiau din sine companiile, și aceste companii, asemenea com-

1) Publicani.

panfilor timpului de astăzi, se îngrijau mult mai mult de cantitatea venitului lor decât de mijloacele, prin care se obținea. Plângeri contra abuzurilor puteau fi prezentate numai la judecătorul, care între altele, poate el însuși avea în vedere să ia în arendă aceleași impozite în viitor, sau chiar eră copărtăș în vreo companie de arendași în prezent. Deaceea publicanii, fiind asigurați de nepedepsirea lor din partea legii, nu se sîchisau de strămătorile și matrapaslăcurile lor. Populația sătească cu deosebire era adusă de ei la totală ruină. Pe lângă asta în mare trecere se afla încă sistemul, după care persoanelor incapabile de a face plata, banii li se socoteau sub formă de împrumut, din care cauză acești împrumutători deveneau datornici particulari, întreaga proprietate a cărora mai curînd sau mai tîrziu se confisca pentru plata procentului ruînător.

Cesarul ne-a lăsat o închipuire evidentă a acelei soarte, în care ajunsese provinciile romane în puterea unei asemenea sisteme a dărilor. Vorbînd de Pius Scipione, proconsulul Siriei în anul 48 a. Hr. el istorisea, că acest proconsul lua dela orașe enorme rechiziții bănești și storcea dela închiriatorii dărilor o sumă dublă a plăților ce trebuiau să între în casa statului roman, odată cu aceasta pretinzînd deasemenea în contul său și acea sumă, care se cuvenea pe anul următor. Asemenea mîncătorie, putem fi încredințați, că întrecea cu mult tot ce putea suporta nefericiții lucrători ai provinciilor. Aducînd oștirile sale în Pergam, unul din orașele principale a provinciei Asia, el le încartîrui pentru iarnă în cele mai bogate orașe și, în scopul de a liniști nemulțămirea, ce se stîrnise într'însele, le oferi cîteva orașe pentru jăfuire. Contribuțiile bănești, impuse lor asupra provinciei, au fost stoarse cu o cruzime extremă, în care caz, în scopul satisfacerii lăcomiei proconsulului, au fost născocite diferite sisteme. Darea pe suflet a fost impusă asupra tuturor, atît robi, cît și liberi; impozitelor au fost supuși deasemenea coloanele și ușile, în care caz pentru plata lor se percepea cereale, soldați, arme, mașini militare și căruțe. Orunde se putea născoci vre un pretext oare care pentru o nouă impunere, se foloseau imediat de dînsul, și darea se percepea. Asupra orașelor și chiar asupra micilor sate și mici locuri întărite erau numiți oameni, investiți cu autoritatea militară, și celce se folosea de autoritatea sa, cu deosebire crud și fără omenie, se considera drept cel mai bun om și cetățean. Provincia era plină de lectori și călăi; era furnicar de slujbași storcători, care cereau ca plată a impozitelor mai mult decît se cuvenea,

silindu-se să se îndestuleze și ei. Peste toate acestea se cerea un enorm procent, cum era aceasta în obicei în timp de război, dela toți cei care erau nevoiți să recurgă la împrumut pentru plata impozitelor lor. Dela acești storcători nu erau scutiți nici cetățenii romani ai provinciei, de oare ce dela comunități și orașe se percepeau încă și sume complementare¹⁾. Cicerone, la pășirea sa în demnitatea de proconsul în Cilicia, a găsit situația lucrurilor în această provincie deopotrivă de tristă. După comunicarea lui el a scutit multe orașe de cele mai grele impozite și de uzura cea mai ruinătoare, și chiar de datoriile, care fals se contau asupra lor. Provinciile erau aproape cu totul ruinate de împilările și jafurile predecesorului lui, purtarea căruia, după cuvintele lui Seneca, a fost monstruoasă și mai curând sămăna cu purtarea unei fiare sălbatece rapace decât a unui om²⁾. Asemenea tablouri, zugrăvite chiar de romani, ne dau posibilitate deplină să ne închipuim toată nenorocirea nefericiților provinciali sau autoritatea proconsulilor și procuratorilor și nu în măsură mică ne explică cauza agitațiunii și răsvrătirilor iudeilor sub stăpânirea romană.

Iisus Hristos a crescut și s'a apropiat de vârsta matură în milocul murmurului contra unei atari sisteme, când nemulțumirea devenea din an în an tot mai puternică și mai inversunată. În fine senatul, după sfatul împăratului Tiberie, trimise în Siria pe nepotul imperial Germanic, cu scopul de a liniști ațățarea poporului. Iudeii deja mai înainte trimisese deputație la Roma, ca să arate ruina pricinuită țării lor de sarcina insuportabilă a impozitelor. Epuizarea crescândă a Palestinei din cauza împilării fiscale din partea romanilor și a familiei lui Irod își găsește o reflexiune luminoasă în multe locuri ale Evangheliei. În cuvântările lui Hristos noi întâlnim tot mai des indicațiuni asupra datornicului, creditorului și temniță. Această sistemă desordonată, care încet-încet a distrus în genere și imperiul, cu o deosebită greutate s'a prăbușit asupra unui așa popor agricol, cum erau iudeii. Stăpânul de casă e dator regelui, iar sluga e dator stăpânului de casă³⁾. Întrebarea: ce să mănânci sau ce să bei, deveni cea mai fatală pentru omul de rând. Creditorul, întâlnind pe datornic pe uliță, îl târa direct la temniță, până ce acela va plăti până la ultimul ban, și în caz de neplată să se vândă pe el și pe femeea lui și copiii lui și toate câte avea pentru strângerea datoriei lui.

1) Bell. Civ. III, 31-32.

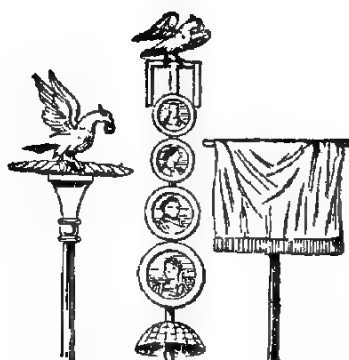
2) Cicer. ad Fam. XV, 4, 2.

(Luca, XII, 58; Mat. V, 25; XVIII, 25). Uleiul și grâul, lucruri de prima necesitate în viață, se luau datorie la cârmuitorii de casă a oamenilor bogați (Luca, XVI, 6). Construcțiile rămăneau neterminate din lipsa de mijloace (Luca, XIV, 29). Târgovețul prefăcea banii săi în scopul de ai păstra într'un singur mărgăritar, care la caz de nevoie îl putea ascunde ușor (Mat. XIII, 46). Mulți îngropau banii lor în pământ, ca să-i scape de acaparatori (Mat. XIII, 44). Speculanții scumpeau pâinea în piață și-și lărgeau jitnițele lor (Luca, XII, 16). În loc să are ogorul cu plugul, din lipsa mijloacelor se mărgineau să-l prășască cu sapa. „Ce să fac?” întreba stăpânul de casă ruinat, „să sap nu pot, să cerșesc mi-i rușine” (Luca, XVI, 3). În mijlocul acestei sărăcii generale huzureau numai cămătarii (Luca, XIX, 23), care repede își sporise capitalurile lor de cinci sau chiar de zece ori. Așadar în asemenea culori neconținut se zugrăvește în Evanghelie starea poporului iudeu sub stăpânirea romană și în cursul celorlalți ani ai vieții pământești a lui Hristos, ea a devenit din ce în ce mai rea, până s'a sfârșit prin o mare criză financiară, care s'a deslănțuit peste tot imperiul la cinci ani după răstignire.

Vulturi și steaguri romane.

CAPITOLUL VIII.

PROCURATORII ROMANI.

uinarea materială, pricinuită țării de Roma, firește spori neliniștea predominantă, și bandele unor fanatici, ce mișunau prin văgăuni, primeau neconținut întărire dela toți aceia, care sărăcise în această vreme grea ¹⁾. În popor neconținut se menținea agitația prin oare care povestire despre jignirea legii din partea romanilor. Ba ei „profanau sărbătorile“, ba intrau în Ierusalim cu steagurile lor militare sau oare care embleme păgânești, le introduceau în templu, ba pe muntele sfânt al Sionului așezau placa consacrată, sau vreo clădire oare care nouă publică, o împodobeau cu figuri păgâne sculptate. Jigniri reale sau inchipuite erau multe. Acuși-acuși se răspândea vestea, care umplea de groază, ba

că procuratorul a jăfuit tezaurul templului, ba că vre un soldat roman a sfâșiat cartea legii, ba că un păgân a pătruns în curtea templului, oprită pentru dânsul, sau vre un copil oare care păgân, în timpul jocurilor copilărești a batjocorit pe vre un iudeu ²⁾.

¹⁾ L. Flav. Bel. Jud. II, 12, 5; IV, 8, 2.

²⁾ Idem, Bel. Jud. II, 9, 4; XII, 6, 6.

Cele mai de nimica zvonuri sau întâmplări, căpătau o enormă importanță din cauza dispozițiunii agitate a poporului, și sute sau mii de vieți pereau în încăerările sângeroase. Inima poporului era aprinsă până la ultimul grad, și izbucnirile lugubre neconținute preveneau pe cezarul despre apropierea catastrofei.

Agitația, cauzată de efectuarea înscrierii poporului și a propriității de către Quirinius, a fost mare. Irod și Archelae se încearcă cu stăruință să evite în sistema lor a impozitelor asemănătoare cu desatina pentru templu și probabil pentru că veniturile lor, ei, pentru evitarea conflictului cu superstițiile poporului, le percepeau pe căi piezișe, sub formă de vamă și impozite pe case, piețe, sare, etc. Aceste impozite ale lor se răsfărgeau greu asupra poporului. Din această cauză August, din asemenea îndemn al bunei chibzuințe, a amânat multă vreme introducerea sistemului roman a impozitelor¹⁾. Dară Quirinius nu se sinchisi de asemenea calcule și chiar dela început provocă o crâncină împotrivire. Tot poporul văzu în desatină pe cereale și în alte două desatine pe vin și fructe, un atentat la drepturile lui Iehova. În capul opoziției pînă la rabinii, pași cunoscutul rabin Sadoc și s'a alăturat la Iuda galilianul, care iarăși apăruse în capul de luptă, chemând pe toți la arme. Quirinius totuși, nu-și întoarse atențiunea deloc la protestul rabinilor, și după cum el izbutise să smerească prin foame pe muntanii Ciliciei, i se părea, că va fi în stare să susțină ordinea și între iudei. Ambiția, lăcomia de bani și regimul, erau singurele impulsuri ale acestui soldat aspru și grosolan.

La început, se părea, că va reuși să-și ajungă scopul. Arhiereul Ioazar, irodian din casa lui Voet, stătu fățiș de partea lui și sfătui poporul din Ierusalim să admită liniștit înscrierea. Rabinii oscilară și se părea că nu sunt departe să treacă de acea parte, unde va fi mai sigur. Dar de această părere n'au fost toți. Cei mai hotărâți, oboșiți de nesfârșitele discuțiuni și de desbateri seci din sinagoga, se despărțiră de confrății lor și întemeiară o nouă școală, anume „școala ziloților“, care deacum a și ținut în mâinile sale soarta poporului. Fiind fanaticii iudaismului, ei se conduceau de o singură idee nedespărțită despre lupta cu Roma. Aceștia erau imitatorii și reprezentanții patrioților riguroși ai timpurilor Macabeilor și însuși numirea lor, ca și ținta activității lor, le împrumutaseră din cuvintele muribundului Matatia: „Deci, copii, răvniți pentru lege²⁾ și să vă dați viața voastră pentru așezământul

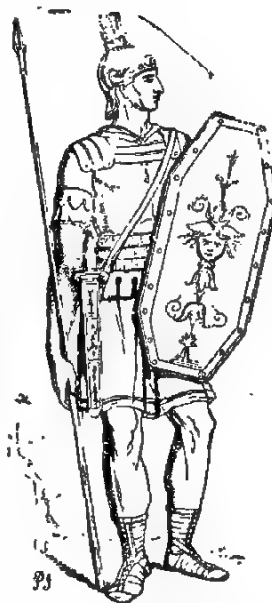
1) I. Flav. Antig. XIV, 10, 1—6.

2) Fiți ziloți ai legii.

părinților voștri¹⁾). La îndemnul confrăților lor de a se supune în pace guvernului, ei răspunseră cu cuvintele patrioților de altă dată: „cine ia asupra sa jugul legii, acela nu se mai află deja sub jugul omului, iar cine desbracă de pe sine legea, acela ia asupra sa jugul omului“ (2 Macab. II, 3). Astfel prezicerea, că această numărare a poporului, asemenea numărătorii făcute sub David, va avea ca urmare a sa secerișul morții, nu va rămânea fără împlinire. Pe malurile lacului Genisaretului, în ținutul ce chiar nu se presupunea s'a făcut înscrierea, anume în orașul Gamale se produse o furioasă răscoală și prin toată țara a trecut îngerul distrugerii în persoana lui Iuda Galileianu²⁾.

Iuda era una din acele persoane, care sunt cu deosebire capabile să producă impresiune asupra imaginațiunii poporului:

acesta era un entuziast, care stătea mai presus de toate închipuirile chibzuinței sau realizărilor a anumite întreprinderi, dar așa de mareș în entuziasmul său, că deși el a suferit o deplină neizbândă, în ce privește ajungerea scopului său, pilda lui a avut o influență păgubitoare în cel mai mare grad asupra poporului. Sub influența sa din mijlocul poporului apăreau pe nică pe ceas fanatici furioși și neîmpăcați, silnicile căroră două veacuri a dus la grozăviile marel răscoală, care s'au terminat cu pierrea poporului. Deviza sa era „nu este alt stăpân, afară de Iehova, nu este impozit, decât numai pentru templu, nu este prieten, decât numai zilotul“, și această deviză nebiruit îngrămădea împrejurul lui tinerețul țării. După părerea ziloților, supușenia credincioasă către Cezarul era închinare la idoli, tot închinare la idoli a plăti impozite guvernului păgân, plata de desatine sau vamă celui ce se considera necurat, se considera și se proclama jignire a tot celui curat și cel ce le cerea, se declara vrășmaș al lui Dumnezeu și al lui Israel, de două ori vrednic de pedeapsă, dacă acesta se dovedea că este iudeu. Ziloții la fel declarară război atât Romei, cât și tuturor confrăților lor, care și manifestau dorința de a trăi

*Soldat roman în pln
armament*

1) 1 Macab. II, 50.

2) Tăt el se numea Glavonitul și Gamala. I. Flav. Antiq. XVIII, 1, 1, 6.

în pace cu ea¹⁾). Focul și sabia pustiau țara. Casa de dinafară de oraș a saduceului bogat și hambarele partizanului bogat al Romei pereau pretutindenea în flăcări la prima ciocnire a acestor patrioți grosolani, dar viteji până la disperare, cu romanii. Ziloții socoteau, că împărăția lui Dumnezeu poate fi statornicită numai cu sabia. Insufleteți de duhul aspru al Vechiului Testament, își puneau drept exemplu săvârșirea de către Samuil uciderea lui Agog înaintea Domnului, considerându-se ca unelte ale lui Dumnezeu, în opera eliberării țării de vrășmași Lui, care, după părerea lor, erau toți afară de dâșii și de partizanii lor. Ei nu voiau, ca moștenirea lui Iehova să se afle în mâinile unor oare care stăpânitori, și în numele lui Iehova declarau fără cruțare război nimicitor tuturor păgânilor, ce s'au năpustit în moștenirea Lui, asemenea acelui război, care l-a poruncit Iisus Navi contra hananienilor.

De pe înălțimile dealurilor Nazaretului se putea zilnic vedea fum ridicat dela satele incendiate, și locuitorii țării, în curgere de câteva săptămâni au trecut prin agitațiuni puternice, primind acuși-acuși veștile ce veneau despre vreo nouă vărsare de sânge. Dar răscoala cu toate acestea a fost înăbușită, și Iuda a perit în luptă. Grozava istorie a luptei lui totuși n'a fost uitată de popor. După mulți ani Gamaliil a pomenit autorităților sinedriului, cum „în timpul înscrierii a apărut Iuda Galileianul, și a atras după sine destul popor; dar el a perit, și toți cei ce au ascultat de dânsul, s'au risipit“ (Fapt. V, 37). Chiar romanii au tras pentru dâșii o lecție de aducere aminte și niciodată n'au mai făcut încercări la o nouă înscriere; așa că proconsulul Casie Gall, chiar sub domnia lui Nerone, s'a mărginit la o numărătoare după obiceiul iudeu, și anume după numărul meilor pascali²⁾. În fruntea poporului în genere Iuda și fiii săi, a fost ca o nouă generațiune a eroilor Macabei, pentru că fiii lui Iacov, Simon, Menaim și Eleazar în anii următori, cu un uimitor elan au continuat lucrul tatălui lor. Nici unul din ei nu a murit liniștit în pat. Ei, sau au căzut în luptă contra romanilor sau de mâna proprie, ca să nu cadă de vii în mâinile vrășmașilor. Când a fost perdută de ei toată Iudeea, afară de fortăreața Masada, această din urmă întăritură a poporului său o comanda nepotul lui Iuda și cu mândrie declară tovarășilor săi, că precum anume neamul său cel dintâi s'a sculat contra păgânilor, așa toți repre-

1) I. Flav. Bel. Jud. VI, 9, 3.

2) I. Flav. Bel. Jud. VI, 9, 3.

zentanții săi cei din urmă continuau să se lupte contra lor, și ei anume, când deja era pierdută orice nădejde de izbândă a cauzei cu învoirea obștească au ucis 900 de oameni, care se găseau în fortăreață impresurată împreună cu dânsul, și în fine a dat foc și înseși fortăreței, așa că romanilor le rămase să triumfe numai asupra cenușei și trupurilor. Măreața sacrificare de sine al lui Iuda a devenit nemuritoare pildă și a neliniștit Roma în curgere de 70 de ani, așa că I. Flavie are dreptate, când spune, că deși răscoala n'a durat mai mult de două luni, dar ea a aprins spiritul grozav al distrugerii, care a făcut din Palestina o pustietate, a distrus templul și a risipit pe Israil în tot pământul, Galileea și Iudeea niciodată n'au manifestat idealismul lor măreț mai uimitor, de cât în persoana unor astfel de conducători, în vederea cărora poporul continuă să creadă și după sfârșitul lor tragic.

Între acestea Quirinius intru câțva și-a ajuns planul, și cătră sfârșitul anului dările și impozitele pe pământ au fost impuse după sistema romană¹⁾, cu acest prilej n'a fost făcută nici o ușurare față de impozitele împovărătoare de până atunci, din care, impozitele pe case și pe piețe era cu deosebire urâte poporului. Sub raport financiar rezultatul totuși a fost mult mai inferior decât acela, pe care-l așteptau romanii. Deși Irod se considera cel mai bogat rege al răsăritului, calculul tuturor sumelor impozitelor prezentat de Quirinius împăratului, alcătuită mai puțin de a 12-a parte a sumelor, care se primeau din Egipt. Tabloul trimis era separat pentru fiecare impozit, așa că August după întărirea lui să o poată propune pentru arendarea publicanilor.

Reacțiunea contra acestei impuneri păgâne, deși dedin afară înăbușită, cu toate acestea întâmpină o ferbinte simpatie în inimile tuturor iudeilor. Rabinii continuă să propoveduiască, că țara sfântă a fost proianată prin impozite plătite împăratului păgân, și orice nenorocire reală sau închipuită, cauzată de stihii, o atribuiau mâniei Celui Atotputernic contra acestor lucruri. „Din acel timp, când a fost călcată curățenia pământului, spuneau ei, a dispărut chiar aroma și gustul fructelor“. Zeciuiala romană s'a reflectat păgubitor asupra acelei dări, care până atunci se plătea templului, și de aceasta erau indignați cu deosebire rabinii. „Din acel timp, când desatinile au încetat a se plăti regulat, ziceau ei, recolta câmpului s'a micșorat“¹⁾. De aceea neconținut

1) Cam pe la anul 7 d. Hr.

trece din gură în gură întrebarea, nu despre aceea, dacă trebuie a plăti romanilor dare, ci despre aceea, dacă e permis în genere după lege să se plătească¹⁾.

Ne putem închipui în vederea tuturor acestora, ura și disprețul poporului contra acelora din compatrioții lor, care în asemenea împrejurări intrau în slujbă în compania publicanilor, luând în arendă impozitele uricioase, în calitate de strângători ai lor sau în calitate de vameși. Ura și disprețul înverșunat față de ei nu cunoștea margini. După cum grecii puneau pe strângătorii de dări pe aceeași scândură cu sicofanții (cu oamenii josnici și netrebniți sau cu fațarnicii), așa și iudeii, vorbind de dâșii, îi puneau la o laltă cu păcătoșii, păgânii, desfrânații, ucigașii și hoții²⁾. Alungați din societate, vameșii locali deveneau tot mai mult paria lumii iudaice. Fariseii cu groază evlavioasă se dădeau la o parte, ca să nu respire nici chiar aerul, infect prin respirația a fiului pierdut al casei lui Israil, care s'a vândut la o ocupație așa de rușinoasă. Mărturia vameșului nu se primea la judecătorii iudaice. Era oprit a șede la masă cu vameșul sau a mânca pâine la dânsul. Veniturile acestei clase de oameni se da ca exemplu a toată necurățenia, și toți îl evitau cu mare grijă, văzind în fiecare monedă din banii lor izvorul ispitei religioase și jignire. A schimba moneda pentru dâșii sau a primi milostenie dela ei însemna a jigni toată casa, așa că după asta se cerea o deosebită curățare³⁾. Numai lepădăturile poporului puteau pași la o slujbă atât de uricioasă. Lepădăturile și drojdiile societății singurile care puteau justifica slava acestei clase de oameni și puteau să trăiască în desmățul urât și în imoralitate (Mat. XI, 10; XXI, 31). Ași răzbuna pentru ura arătată lor, pe față ei nu adesa se și gândeau să o facă prin aceea, ca să smulgă cât mai mult venit dela dâșii. Cea mai rușinoasă smulgere în vămi și cea mai împietrită inconștiență în adunarea de impozite în plus sau amăgitoare devenise fenomene zilnice. Pentru dușmănia și ura ce li se arăta, ei plăteau cu dușmănie și ură societății (Luca, III, 12; XII, 38; XIX, 8).

În asemenea raporturi între cârmuitori și cârmuiți a și crescut Iisus, apropiindu-se de vrăsta bărbatului desăvârșit. Îmbătrânit în tradițiile sale de veacuri, răsăritul nu putea suporta ordinele sistematice ale apusului, care cereau încordare și care acum erau

1) Mischna Sota IX, 12, 13.

2) Mat. XXII, 17; Luca, XX, 22.

3) Mat. IX, 10; XI, 19; XVIII, 17; XXI, 31. Mischna Nedar, III, 6.

impuse lui, și încă și mai puțin putea suferi vizita din partea strângătorilor de dări, mai ales sub o sistemă așa de netrebnică, cum era sistemul roman. Războiul devenise aproape o stare cronică a lucrurilor, dacă nu în câmp deschis, apoi în necontenite reacțiuni peste toată țara. Chiar blanda școală a lui Hilel justifica întrebuințarea a orice fel de mijloace în scopul de a evita jafurile „vameșilor”, și rabinii în general, această chestiune o făcuse obiectul permanent de discuție în școlile lor. Relativ de dânsa, acuși-acuși se ridicau discuțiuni. Ziloții nu voiau să sufere nici chiar acele mici cedări Romei, care până atunci se îngăduiau de farisei. Acestor din urmă începu să li se reproșeze și aceea că ei în cărțile de despărțenie puneau numele împăratului alături de numele lui Moise, și disputa a fost terminată numai prin amintirea de către adepții lui Hilel către protivnicii lor, că asemenea ordine a fost sfințită de inșiși sf. Scriptură, care a admis numele lui faraon alături de numele lui Iehova (Eș. V, 1).

Înainte de a părăsi Ierusalimul, Quirinius a făcut o concesie poporului, aducând jertfă, ura sa, unealta tiraniei sale, anume pe arhiereul loazar. Acest năimit, care făcuse atâta pentru realizarea înscrierii și care în genere perduse orice respect al poporului, a fost lipsit de cinul său de același stăpânitor, care hotărât îl disprețuia, deși se folosise de serviciile lui și cinul de arhiereu a fost dat lui Hanan, fiul lui Sit, în neamul căruia a și rămas, cu mici întreruperi, mai bine de cincizeci de ani. Dar deși această casă arhierească s'a folosit astfel de înalte vrednicii, deja împrejurarea aceea, că ea și-a primit vrednicia aceea dela romani, precum și aceea, că ea aparținea partidului saduceilor, îl lipsau acum de orice însemnătate în destinele poporului. Ziloții se întăreau mereu în țară. Sub steagul lor se îngrămădeau tot cu mai multă plăcere oamenii cei mai nobili, cum se poate judeca după aceea, că din numărul lor era și unul din apostoli, și lor le aparținea deasemenea și tânărul Savlu (Mat. X, 4; Marc. III, 18; Fapt. XXII, 3). Rândurile lor se populau mai ales cu tineri. „Tineretul nostru”, se jăluia I. Flavie, „a adus statul la peire cu devotamentul său fanatic față de părerile furioase, însușite de acest partid¹⁾. Principiile acestui partid, în adevăr, erau distructive pentru orice guvern. „Cel ce e sub lege”, învățau ziloții, „acela e liber de orice autoritate alta”. Ei dădeau vot să recunoască numai pe Iehova în calitate de Rege al lui Israil și să nu cedeze nici în fața morții, nici dela uciderea celor mai de aproape rude ale lor,

1) L. Flav. Antig. XVIII, 1, 1.

dacă aceasta ar promite să servească opera libertății, cum o înțelegeau ei ¹⁾, în fruntea acestor furioși patrioți rămasăra fiili căzutului Iuda. Doi din fiili lui în urmă au fost răstigniți pentru o răscoală ²⁾. De remarcat e afară de asta, că din timpul înscrierii romane, nici o singură parte a Palestinei n'a fost încă mai puțin fără primejdie, decât aceea, care se afla direct sub stăpânirea romană. Dacă călătorul era amenințat de tâlhari între Ierihon și Ierusalim (Luca, X, 39), atunci e ușor de închipuit acea primejdie, care amenința pe fiecare în văile depărtate și pustii peste Hebron.

Primii șapte ani după alăturarea Palestinei la Siria, cu toate acestea au fost încă comparativ timp liniștit pentru iudei ³⁾. August își luă ca regulă mai curând să cruțe decât să ruineze provinciile, și această politică a sa el a obținut-o prin deasa schimbare a procuratorilor. Ce se atinge de chestiunile religioase arzătoare, stărnite în urma descompunerii păgânismului și răspândirii religiunilor orientale în imperiu, apoi el, după sfatul lui Mecenat, se ținea de calea mijlocie de aur. El susținea religia romană, dar în același timp proteja și credința națională a fiecărei țări. El personal disprețuia religiile străine și chiar în timpul vizitei sale la Ierusalim ⁴⁾ (cam pe la anul 20 a. Hr.), deși întreabă cu interes despre Dumnezeul iudeu, nu-l aduse nici un fel de jertfă. El chiar lăudă pe strănepotul său, pe tânărul Caius Cezar, pentru că acela a trecut prin Ierusalim ⁵⁾ asemenea unui roman, neaducând jertfă; dar în același timp el asemenea lui Cezar și lui Cicerone, nu voi nicidecum să aducă vreo jignire religiunii iudaice. Din contra, cedând dorinței lui Irod, el luă pe iudei dinafară sub protecțiunea sa, cum făcuse aceasta mai înainte Cezar, și îngădui trimiterea de bani la templul din Ierusalim din toate părțile imperiului. Afară de asta, el se raportă cu mare atențiune către iudeii din Roma, unde ei din timpul expedițiilor lui Pompei și Gabinie ⁶⁾ se înmulțiseră până întru atâta, că alcătuiau un mare cartier în capitală pe depărtatul mal al râului. Referindu-se către dâșii ca și către niște clienți ai lui Cezar, el lucra cu o remarcabilă bună voință și pricepere în toate, câte se atingeau de religia lor, drepturile lor sau prosperitatea lor. El recunoscuse formal sfatul iudeu din Alexandria, iar după alipirea Iudeei la Roma, porunci să aducă pentru totdeauna ca jertfă zilnică un bou și doi mei pe contul

1) Antip. XVIII, 1, 6.

2) Antiq. XX, 5, 2.

3) Mommsen, Monum. Antiq. III, 14.

4) Cam pe la anul 20 a. Hr.

5) Cam pe vremea nașterii lui Hristos.

6) Cam pe la anul 63 și 57-55 a. Hr.

său propriu și împreună cu împărăteasa Livia și alți membrii ai casei sale, trimițând daruri sub formă de vase prețioase de tur-nare la templu.

Asemenea politică n'a rămas fără urmări prielnice. August a devenit cunoscut în Roma în calitate de protector al iudeilor, și în provincii chiar și între înseși iudeii a început a se considera drept protector mărinimos al religiei lor. Această toleranță religioasă între altele exercită o importantă contribuție mai ales unui scop, pe care el nici măcar nu l-a avut în vedere. Ea-i asigură cucerirea înceată, dar sigură a apusului, la început prin mijlocirea iudaismului, acest pionier a unei credințe nouă și superioară, și apoi cu ajutorul creștinismului, căruia iudaismul îi pregătise calea.

Dar cu toată dorința lui August de a respecta particularitățile naționale și confesionale ale iudeilor, ei cu toate acestea se aflau în stare de agitație cronică. Samarinenii, folosindu-se de un prilej, încă și mai îndrăsneț își ridicară capul. Din timpul izgonirii lui Arhelae, ei nu se mai aflau deja mai mult în atâr-nare de Ierusalim. Membrii sfatului lor se bucurau de libertatea politică pe care o obținuse așa de multă vreme. Dar acest popor ușuratec n'a putut să se folosească cum trebuie de libertatea pusă la îndemâna lui. Sub Caponie, primul procurator după depunerea lui Arhelae¹⁾, s'a observat, că ei în noaptea spre Paști profanară templul din Ierusalim. Porțile templului, după obicei, erau deschise la mezul nopții spre sărbătoare, și niște samarineni știind aceasta și înainte, pătrunseră pe furiș în Ierusalim. Sub scutul întunerecului intrară în templu și prin curțile lui aruncară oase omenești, așa că arhiereul Hanan a trebuit să îndepărteze astfel din sanctuarul profanat pe închinători, care sosise dimineața la porțile templului. Pentru enormele mulțimi de închinători nu rămăsese nimic altă ceva de făcut, decât cu amărăciune să se împrăștie pe la casele lor, lăsând pe preoți să curățe templu și blestămând pe răutăcioșii și viclenii samarineni, cu atât mai mult, că acești din urmă, se pare, că nu au fost supuși pentru asta la nici o pedeapsă. La jalba iudeilor procuratorul se mărgini numai să le declare, ca ei să-și păzască cu îngrijire lăcașul lor sfânt²⁾.

Despre următorii doi procuratori, Marcu Ambivie și Anie Ruf, succesorii lui Caponie se știe tare puțin, exceptând aceea, că Iudeea, stoarsă de impozitele romane, se ruga să-i fie ușurate, și că în timpul celui dintâi muri Salomia, sora lui Irod, iar în

1) I. Flavie, Antig. XVIII, 3, 2.

2) Marc Aureliu dela 9—12, Anie Ruf dela 12—15 d. Hr. Tac. Ann. II, 42. Baudouin Hristos în vremea asta avea cam 13—19 ani.

timpul celui de al doilea muri însuși August¹⁾. Tiberie, noul împărat, după suirea sa pe tron, trimise în Palestina un nou procurator, în persoana lui Valerie Grat, care, din cauza neîubirii sale de schimbări, continuă în această demnitate timp de unsprezece ani²⁾. Sub dânsul lucrurile au mers din rău în mai rău. În timpul procuraturii sale el de cinci ori schimbă arhierul, detronă pe Hanan și pe rând dădu arhieria la diferiți membrii ai casei lui, ba deasemenea și unui partid saducheu nu tocmai mare, care rivaliza cu dânsa. La aceste schimbări în lăzile sale fără îndoială au căzut mari sume; dar astfel de înjosiri aduse înalților demnitari ai iudaismului prin necesitate a trebuit să ațîțe peste măsură pe iudei. După vicleanul Hanan, în calitate de succesor al său la arhierie a fost făcut un oare care Ismail, care la rândul său ocupă arhieria numai timp de un an. După aceea arhieria pentru un an se oferă fiului lui Hanan, Eleazar, dela care a trecut la Simon, iar acesta la rândul său trebui să o cedeze succesorului său Caiafa, ginerele lui Hanan, devenit în urmă judecătorul nedrept al lui Hristos. Simon e cunoscut în cronicile rabinice prin o nenorocire, care l-a ajuns în noaptea dinaintea marel zile a milostivirei. În scopul de a scurta lungile ceasuri, în curgerea cărora nu-i era îngăduit să doarmă, el se ocupa cu convorbirile cu un principe arab; dar, spre amărăciunea sa acest păgân în cuvântarea sa aprinsă scăpă pe haina arhierului un strop de scuipat și prin asta l-a făcut necurat, așa că la îndeplinirea slujbei din ziua a doua locul său a trebuit să fie ocupat de fratele său³⁾. Asemenea schimbări așa de dese și de nenorocite însfârșit, înjosiră arhieria până întru atâta în ochii tuturor, încât poporul continuă să considere arhierul adevărat pe Hanan, iar nu pe succesorii săi.

Între acestea sarcina impozitelor deveni așa de insuportabilă, încât la Roma, în anul 17, fu trimisă o deputație deosebită cu rugămintea pentru oare care ușurare a sărăcimii. Și în adevăr, toată Siria se afla, se pare, în ajunul răscoalei din pricina împălării strângătorilor de dări. Cu scopul liniștirii agitațiilor, a fost trimis în răsărit Germanic, nepotul împăratului, unul din oamenii cei mai nobili ai timpului său, dar, din nenorocire, împreună cu dânsul a fost trimis în calitate de proconsul al Siriei, Cnei Pizan, dușmanul lui de moarte, care curând îl împinse în certuri perso-

1) În anul al paisprezecelea după nașterea lui Hristos, când Iisus Hristos avea cam vreo optsprezece ani.

2) Dela anul cincisprezece pânăla anul douăzeci și șase după Hristos, adică, dela anul 19 la 30 al vieții lui Hristos.

3) Derembourg, 197.

nale, care aproape a dus la război între dânsii ¹⁾. Tiberie, om capabil și prudent, care încă nu căzuse în mizantropia disprețuitoare, prin care s'a distins el în anii de mai târziu ai vieții sale, nu găsi nici o eșire dintr'o asemenea stare de lucruri, decât într'o prelungire a duratei cărmuirii procuratorilor. „Fiecare funcțiune, zicea el de obicei, trezește lăcomie, și dacă funcționarul se folosește de funcțiune numai în curgere de timp scurt, neștiind când are să o predea, atunci firește el va fi prădalnic și va jăfui pe supușii săi până în ultimul grad, cât mai poate încă. Pe de altă parte, dacă el ocupă funcția un timp îndelungat, atunci el însuși va obosi jăluind și va deveni cumpănit de îndată ce va socoti suficiente cele adunate pentru sine. În timpul uneia din expedițiile mele, adăogi el ca lămurire a celor spuse, — eu din întâmplare am dat peste un soldat rănit, ce zăcea în drum, și un roi întreg de muște ședeau pe trupul lui plin de sânge. Unul din tovarășii săi, de milă, era gata să le alunge, socotind că însuși acel soldat e prea slab, ca să facă aceasta; dar rănitul îl rugă să-l lase mai bine în pace: dacă tu, îi zise el, vei goni aceste muște, tu mai degrabă îmi vei pricinui vătămare decât ușurare. Acestea s'au săturat deja și nu mă mai mușcă, cum 'faceau la început; iar dacă le alungi, atunci în locul lor vor veni altele flămânde și vor suge din mine ultima picătură de sânge” ²⁾. Păgânul fără inimă în purpură imperială, evident, se referea către supușii săi fără nicio milă și era cu totul departe de gândul de a se asă-măna bunului samarinean, ca să lege ranele vre unuia din popoarele supuse lui, și încă și mai puțin ranele iudeilor urâți de dânsul. Chiar în Roma el se raporta către dânsii cu o cruzime extremă, și pilda lui influență molipsitor asupra cărmuitorilor Palestinei. În anul 19³⁾ el izgoni pe iudei din Roma. „Patru mii de libertini molipsiți de această superstiție, zice Tacit, fiind capabili de a purta arme, au fost trimiși pe corăbii în insula Sardinia pentru stârpirea bandelor de hoți. Dacă ei ar fi perit acolo din pricina climatului, apoi aceasta n'ar fi fost o mare pagubă. Celorlalți li s'a poruncit să părăsască Italia, dacă ei pânăla o anumită zi nu se leapădă de obiceiurile lor necurate” ⁴⁾. Suetoniu istorisește, că Tiberie i-a silit chiar să-și ardă vestimentele și lucrurile lor sacre ⁵⁾. Dar Iosif Flavie se mândrește cu aceea, că aceia din

1) Tacit, Ann. II, 42—43.

2) I. Flav. Antig. XVIII, 6, 5.

3) Cam. pela anul 23 al vieții lui Iisus Hristos.

4) Tacit, Ann. II, 85.

5) Suetoniu, Tib. 36.

iudei, cari au fost enumerați în legiuni, au preferat mai curând să moară ca mucenici, decât să-și calce legea lor ¹⁾.

În Iudeea aceste măsuri au fost atribuite influenței lui Seian, uriciosul favorit al lui Tiberie. Fără îndoială, nu fără puțină spaimă s'a primit acolo în anul 26, când Seian se afla în culmea influenței sale la curte, vestea, că Valeriu Grat însfârșit a fost rechemat din funcție și în locul lui a fost numit Pilat din Pont ²⁾, clientul uriciosului curtezan. Clientul a fost în totul vrednic de patronul său. Vânzător, lacom, crud chiar până la desfătarea de sânge, neavând nici un fel de principii sau conștiință și în același timp nehotărât în momentele critice, el încurând a devenit omul, numele căruia a devenit cu deosebire uricios și nesigur în Iudeea. Către populațiunea Ierusalimului el se referea în chipul cel mai viclean. Garnizoana turnului Antonia până atuncea totdeauna

Ruinele Cezareei

lăsa steagurile sale militare în camera lor principală din Cezarea, de oare ce iudeii nu puteau suferi, ca cetatea sfântă să fie profanată prin prezența vulturilor și bustului împăratului, din care consta aceste semne. Pilat însă, evident, la prima schimbare a garnizoanei porunci noului detașament să intre în oraș noaptea cu emblemele jignitoare pe steagurile lor, și Ierusalimul a doua zi, spre groaza lui, a

văzut cum simbolurile idolatre atârnau mândru chiar în fața templului. Prin oraș se răspândi o ne mai pomenită agitație, și rabinii împreună cu poporul alcătuiră sfat cu privire la aceea, cum să îndepărteze aceste lucruri de sminteală și de eliberare. În Ierusalim începu curând să curgă gloate enorme de popor din toate țările. Oamenii cei mai aprinși îndemnau să se recurgă la forță, dar cumpăna înclină către partidul cel mai cumpătat, și o mulțime de cetățeni plecară la Pilat în Cezareea să-l roage pentru îndepărtarea steagurilor din orașul sfânt. Dar Pilat nu voi nici să audă nimica, și se referi către această cerere ca la o ofensă adusă împăratului. Totuși poporul continuă să-și manifeste cererea. În

1) I. Flav. Antiq. XVIII, 3, 5.

2) Cam pe la anul 30 al vieții lui Iesus Hristos.

curgere de cinci zile și cinci nopți el a asediat palatul lui Irod, în care locuia Pilat, neconținut făcând să răsunе văzduhul cu același strigăt pentru îndepărtarea emblemelor. Hotărându-se să o termene cu acest lucru, Pilat însăfârșit invită să se adune în ziua a șaptea la circ. Între acestea spațiul ce înconjura arena îl ocupă el cu detașamentul de soldați, și când iudeii au început să ridice iarăși strigătele lor răsvrătitoare, el, refuzând să le facă vreo cedare, ordonă armatei să între cu săbiile goale. Dar el nu avuse în vedere puterea fanatismului și perzistența poporului. Descoperindu-și piepturile și plecându-se ca pentru primirea loviturii săbiei, poporul răcnea, că este gata mai degrabă să-și dea viața, decât să se despartă de legea sa. Pilat, temându-se de mânia împăratului, în cazul când ar ordona un măcel, a trebuit să cedeze și steagurile au fost îndepărtate din Ierusalim.

Autoritatea lui Pilat asupra poporului a fost astfel înfrântă. Iudeii l-au biruit prin perzistența lor neînduplecată. Din acest timp ei au știut cum să obțină cedare dela dânsul. Strigătul stărnitor, neadmițând nici un refuz, a devenit deacum pentru dânsii mijlocul cel mai de nădejde, cum aceasta s'a dovedit, spre marele regret, și în ceasurile cele de pe urmă ale vieții lui Hristos. Dar Pilat n'a învățat nimica nici chiar din această lecțiune crudă pentru dânsul. Furios pentru înfrângerea sa, el se hotărî să-și răzune bune pentru ea prin o nouă uneltire, care, cum socotea el, va fi în stare să o ducă la îndeplinire. Rabinii afirmase, că legea lor nu îngăduia să expună chipuri, dar, evident, nimic nu împedea a expune în Ierusalim scuturi consacrate de felul aceloră, ce se consacrau împăratului de alți demnitari. Bazându-se pe aceasta, Pilat expuse pe palat deasupra muntelui Sion, unde locuia el, scuturi de aur cu inscripții, în care se însemna numele său propriu și numele împăratului Tiberie. Dar aceasta iarăși stârni o sârașnică turburare. La cea mai apropiată sărbătoare iudeii, în cap cu cei patru fii ai lui Irod: Filip, Antipa, Irod Vaetul și Fazarail, declarară, că asemenea simboluri sunt egal în înțeles jertfenicilor, și deasemenea sunt încă și mai puțin îngăduite decât emblemele de pe steaguri. „Incetează”, strigau ei când el mândru îi concia, „a stârni războiu și turburare. Împăratului nu-i fac cinste jignirile aduse legii”. Voința lui Tiberie constă în aceea, ca legile noastre să se respecte, iar dacă nu, atunci arată – ne, decretul sau o nouă prescripție, care să glăsuiască altmintrelea,

ca noi să trimitem cu acest prilej o deputație la dânsul¹⁾. Pilat, auzind de jalba presupusă către Tiberie, se sperie, de oare ce se temea, cum mărturisește Filon, ca deputația la Roma să nu descopere toate nelegiuirile lui, „condamnările lui pentru bani, jafurile lui, ruina de către dânsul a familiei întregi și toate lucrurile rușinoase, săvârșite de dânsul, nenumăratele torturi de persoane săvârșite din porunca lui, necondamnate de tribunal, și a tuturor cruzimilor lui de tot felul”. Totuși el găsi prea din cale afară, ca să cedeze, și a trebuit să propună ca lucrul să rămână la hotărârea împăratului; dar de oare ce Irod Antipa se bucura de bunăvoința lui Tiberie și susținea cu plăcere cauza poporului, apoi procuratorul încă odată suferi înfrângerea. Porunca lui Tiberie se dovedi direct contra lui și el, contrar voinței sale a trebuit să ridice scuturile și să le atârne în templul lui August în Cezareea. Iudeii se mângâiară, că împăratul a fost serios mâniat pentru pehlivănia proastă a lui Pilat. Deacum cererile zgomotoase ale mulțimii aproape totdeauna au fost încununate cu izbândă.

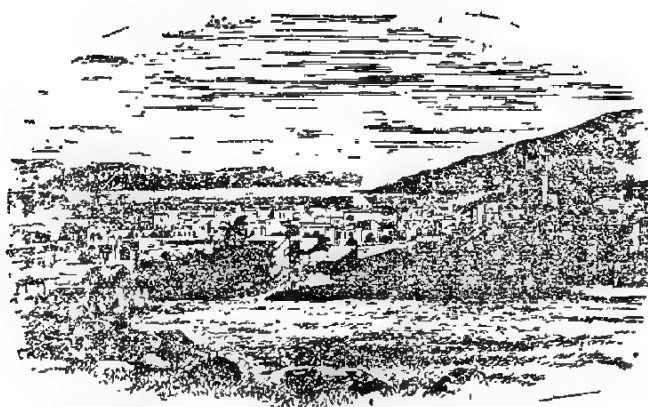
Trecând puțină vreme, Pilat iară ajunsese în ciocnire cu poporul la realizarea unui lucru, care incontestabil avea extremă importanță pentru Ierusalim și pentru care el primise deja învoirea autorității iudaice. Conducta de apă, care aproviziona orașul și templul cu apă, în decursul timpului se defectase, și Pilat luă asupra sa osteneala să facă o nouă conductă frumoasă, lungă de 37 kilometri²⁾, care trebuia să dea o cantitate îmbelșugată de apă pentru templu și cetățeni. De oare ce conducta aceasta era folositoare și pentru templu, apoi procuratorul socotea, că în acest scop era cu puțință în parte să se folosească și de banii din tezaurul templului, uitând, că banii aceștia erau „corhana”, adică consacrați lui Dumnezeu. Nu apucă să se răspândească bine vestea despre această intenție a lui, și imediat la sărbătoarea următoare pe ulițele orașului răsunară strigătele furioase, că templul e amenințat să fie jefuit, și mii de oameni se îndreptară spre palat, ca să repete obişnuitul protest, care a fost încununit cu succes în Cezareea. Dar procuratorul de data asta se pregăti din vreme pentru împotrivire. În mulțimea poporului el răspândi un însemnat număr de ostași de ai săi, îmbrăcați în haine iudaice și cum

1) Philo, Leg-adv. Cajum, 1093-1005; Antig. XVIII, 5, 1; XVIII, 1, 3.

2) Antig. XVIII, 3, 2; Bel. Jud. II, 9, 4.

răsună strigătul răsvăritor, soldații se aruncară asupra celor ce strigau cu ciomege și-i risipă repede, aruncându-i în mare groază, așa că mulți rămaseră pe loc greu răniți. Probabil cam pe acea vreme, când lucrările la conductă erau înaintate, aproape până la scăldătoarea Siluam, turnul ce se afla acolo a căzut și a ucis optsprezece oameni, care nenorocire rabinii o atribuiau mâniei lui Dumnezeu pentru întrebuințarea tezaurului templului la treburi civile (Luca, XIII, 4). Conducța întreprinsă de Pilat, după aceasta nu mai întâmpină nici o pedecă pentru terminarea ei.

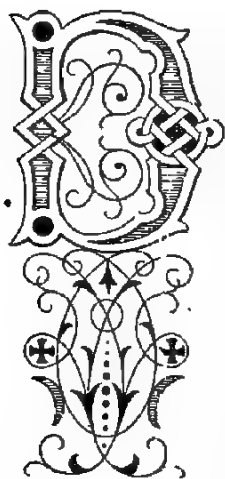

*Tiberiada, capitala Galileei, în timpul vieții pământești
a lui Iisus Hristos.*

CAPITOLUL IX.

IROD ANTIPA ȘI PROVINCEA NATALĂ A LUI IISUS HRISTOS.

După moartea lui Irod, Galileea ajunsese partea fiului său Irod Antipa, care a cărmuit-o aproape în tot cursul vieții pământești a Mântuitorului și timp de șase ani după moartea Lui ¹⁾). Mama lui a fost samarineanca Maltasa, așa că el a fost frate adevărat a lui Arhelae, care era cu un an mai mare decât dânsul. Fiind deja băiat de treisprezece ani el, împreună cu Arhelae și cu fratele său colateral Filip, a fost trimis pentru educație la Roma, unde ei toți au fost încredințați îngrijirii unui educator particular. În orașul imperial deja mai înainte trăise geniul cel rău al neamului lor, anume fratele lor colateral Antipatru, care era cu mult mai mare decât el. Acesta totdeauna a urât pe Arhelae și Filip, ca concurenți ai lui la tron, și acum se folosea de orice prilej ca să-i clevească înaintea tatălui, așa că poate de aceea ei, în anul 5 a.

¹⁾ Din anul 4 a. Hr. până la anul 30 d. Hr. — Antipa probabil s'a născut cam pe la anul 20 a. Hr.

Hr. au fost chemați în Iudeea. Dar aceasta spori încă și mai mult ura față de ei a lui Antipatru, și el izbuti să înrăiască până întru atâta pe tatăl contra lor, încât ei aproape se temeau să nu-i ajungă soarta celor doi fii a Mariamnei, care au perit în urma tot a unor asemenea intrigi. Lui Antipa, care evită intrigile lui Antipatru, peirea acestui din urmă, se pare, i-a fost de folos, pentru că Irod în al doilea testament al său, încheiat după torturarea lui Antipatru, nefiind în stare să învingă în sine sentimentele contra lui Arhelae și Filip, îi evita pe amândoi, și de succesor al său designă pe fiul său cel mai mic Antipa. Dar chiar înaintea morții el totuși se răzgândi și alcătui al treilea testament, în care rege fu designat Arhelae, iar Antipa și Filip fură designați tetrarhi, adică moștenitori pe câte o a patra parte din posesiunile tatălui, împărțite între dâșii.

Antipa primi numele său în cinstea strămoșului său după tată, așa cum fratele său colateral Antipatru primise numele în cinstea unchiului său. În Roma, după o ciudată coincidență, i se întâmplă să aibă de prieten al său și de coleg un om, viața următoare a căruia se aranjă cu totul altmintrelea, și anume pe un băiat cu numele Manaim sau Manail (Fapt. XIII, 1), care în urmă a devenit învățător creștin în Antiohia. Antipa a rămas în școală la Roma și după ce Arhelae și Filip au fost chemați în Iudeea, de oare ce caracterul său liniștit și iubitor de pace într-o măsură oare care l-a ferit de clevetirile lui Antipatru și de neîncrederea tatălui. Dar în același timp nu era nicidecum străin de anumite talente; altmintrelea unui om așa de pătrunzător, ca Irod, niciodată nu i-ar fi venit în minte să-l facă pe dânsul singur succesor al său. Și pe de altă parte, el niciodată n'ar fi fost susținut, cum în realitate a fost asta înaintea lui August din partea Salomei și de toată casa, și deasemenea și de cei mai cunoscuți reprezentanți ai lui Irod și a guvernului său, în pretențiile sale la coroană cu preferință înaintea lui Arhelae. Acest din urmă urât aproape de toți, întimpină în persoana lui Antipa un puternic adversar, și-și ajunsse scopul numai prin extrem de înjositoare tărări înaintea împăratului, Salomeea și sfetnicii lui Irod ridicând pe Antipa, după toată probabilitatea tindeau spre atingerea exclusiv numai a scopurilor lor, dar el însuși tinzind să ajungă la realizarea planului și a dreptului său, arată că pelângă liniștea externă a caracterului său, totuși era totodată om foarte ambițios.

Când el păși la cărmuirea Galileei, în anul 4 a. Hr. atunci el avea aproape 17 ani de la naștere. Provinciile lui erau risipite,

pentru că Galileea se afla la nord-vest, iar Pereea enumerată la dânsa la sud-estul țării, și pe ele le separa cu totul între dânsese provincia orașelor libere, cunoscute sub denumirea de Decapolia. Ele amândouă, și îndeosebi Galileea, se considerau atât de bogate, că ocupau al doilea loc în moștenirea tatălui.

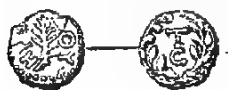
Sub conducerea înțeleaptă a sfinților tatălui său, Irinei și Ptolomei, Antipa mai întâi de toate își întoarse atențiunea la organizarea regatului său, care suferise tare mult dela romani și arabi în timpul războiului dintre ei, și deasemenea la consolidarea tronului după sine. În sudul Galileei el reînălță și întări puternic orașul Sepforis, situat cale de două ceasuri spre nord-vest de Nazaret, și l-a făcut capitala sa, și împreună cu aceasta prin împodobirea regatului său și prin întărirea contra atacurilor sirofeniciene și chiar romane. Orașul acesta înainte de aceea fusese luat și ars până în temelie de fiul proconsulului Bar, căruia i se poruncise să înăbușe rășcoala lui Iuda Galilianu, care făcuse Sepforisul principala fortăreață a mișcării sale revoluționare. Zdrobind banda lui în peșterile stâncoase dela Arbela, pe țărmurii Genisaretului, Bar vându locuitorii în robie, așa că Antipa a trebuit să atragă o nouă populație, când a restaurat orașul ¹⁾.

Întărind astfel granița sa din sud-vest, Antipa își întoarse atențiunea asupra laturii opuse, unde Pereea se atinge de provincia Navatiană și era accesibilă incursiunilor prădalnice ale arabilor, anume în localitatea din răsăritul mării Moarte. Pînă la stâncile prăpăstioase, vulcanice și prin piscurile acestei localități, el întări castelul Maher cu ziduri înalte și cu turnuri, construind sub apărarea lui o deosebită reședință pentru sine. Fortificațiile, construite la început de Alexandru Ianeu, dar distruse de romani în timpul luptelor asmonee, acum au fost făcute aproape inaccesibile, și Antipa se putea mândri, că el asigură regatul său și în punctele lui cele mai slabe. Lui, negreșit, nu-i putu veni în minte, că între zidurile acestui castel va trebui să se păteze cu cea mai grețoasă crimă, anume cu torturarea celui mai mare și mai sfânt proroc. Afară de aceasta Antipa nu se bîzua numai pe singură tăria zidurilor. Temându-se de prințul arab vecin Areta, ca de cel mai probabil vrășmaș al său, el se apropiă de dânsul, căsătorindu-se cu fiica lui. În scopul de a lînguși pe împărăteasa-mamă Livia, pe care Salomia, înainte de moartea sa, întâmplată cam pe la anul 10-13 d. Hr. o făcuse moștenitoarea sa și vecina lui,

1) I. Flav. Antig. XVII, 10, 9 XVIII, 2, 1.

el construi încă un oraș nou, căruia îi dăde numele Livia, anume la capătul de sud al Mării Moarte. Dela Salomia, Livia a mai dobândit afară de aceasta încă orașul Iamnia, cu ținutul dinprejurul lui din șesul Filistenilor, și Fizanlida și Arhelaida în Valea Iordanului, aproape de înșeși hotarele lui Antipa, așa că lui prin necesitate i se ivi dorința de a se afla în raporturi bune cu dânsa¹⁾. Afară de asta Livia în acest timp se bucura de bunăvoința iudeilor, pentru că ea făcuse templului daruri în vase de aur și alte lucruri prețioase.

În primii ani ai domniei lui sub August²⁾, Antipa în chip chibzuit se țină de o politică modestă, de oarece el nu izbutise în niciuna din încercările făcute de dânsul de a intra în raporturi mai strânse cu împăratul. După isgonirea lui Arhelae el se încercă să se folosească de moștenirea lui și să primească în genere toate posesiunile tatălui său: cum se statornicise aceasta după cel de al doilea testament al lui Irod, și, evident, pășea ca acuzatorul principal a fratelui său căzut. Dar ne dând nici o atențiune acestor pretențiuni, August alipf ludeea la Siria, rezervând lui Antipa să

Moneta lui Irod Antipa.

se mângâie numai cu acea idee, că acum el era singurul Irod, din care cauză deacum putea exclusiv să capete acest nume, cum și făcuse el pe monetele sale.

Raporturile sale cu Tiberie au fost mai satisfăcătoare. Cu ajutorul nenumăratelor manifestări de servilism și de ascultător devotament manifestate, negreșit, parte prin denunțurile și spionajul asupra proconsulilor, ceea ce așa de mult plăcea bănuitorului și despotului împărat, el reuși în sfârșit, după stăruințe de mulți ani, să dobândească o mare bunăvoință din partea împăratului³⁾. În expresiunea recunoștinței sale Antipa, căruia orașul Sepforis, ca unul ce se afla departe, printre dealurile Galileei, la marginea posesiunilor sale și în mijlocul unui popor mândru și nesupus, izbutise să nu-i mai placă drept capitală, se hotărî să-și construiască o nouă capitală pe malurile lacului Genizaret, aproape de izvoarele calde ale Emausului. Aceasta era cea mai frumoasă parte a posesiunilor sale atât după bogăția terenului, cât și după frumusețea locului. Orașul era, negreșit, dispus în stilul roman, și în cinstea împăratului domnitor, noua capitală a fost numită Tiberiada. Situația aleasă

1) I. Flavie, Antiq. XVII, 3, 2. Dio. Cass. I, V, 27.

2) E de remarcat, că în Evagheii el se numește simplu Irod. Vezi Marc. VI, 14 Mat. XIV, 1; Luca, XXIII, 7, 8, 11.

3) I. Flav. Antiq. XVII, 2, 3.

pentru dânsa era una din cele mai frumoase de pe lac la cotitura țărmlui, spălat de valurile limpezi¹⁾. Totuși un timp, localitatea aceasta s'a părut nu tocmai fericită, pentru că țărmlu mocirlos o făcea nesănătoasă. Dar ce era și mai rău decât toate, la săparea ulișilor s'au găsit urmele unui vechiu cimitir. Această descoperire a servit imediat pentru rabini drept motiv să-și exprime ruga lor, ca locul acesta să fie părăsit ca necurat din pricina oaselor morților. Dar Irod nu întoarse nici o atențiune la această cerere, și îndată ce au fost gata câteva uliși, umplu casele cu tot felul de oameni veniți, oferindu-le fiecăruia din ceice au voit să le ia. Totuși curând el a trebuit să recurgă la forță, ca să umple noul oraș cu locuitori, pentru că nici un iudeu serios nu voia să se așeze de bună voe în orașul, care se considera profanat. Ba chiar a fost nevoit să dea edificii și grădini robilor și săracilor, să clădească pentru dânsii case, să le dea anumite privilegii, și numai prin acest mijloc a fost în stare să populeze capitala sa. Dar prejudiciul nu părăsi Tiberiada nici după aceea, așa că și în anii următori vizitarea ei, după părărea rabinilor, făcea pe om necurat timp de șapte zile, și pentru depărtarea neurăteniei se cerea săvârșirea ritualului curățirei²⁾. Tiberiada se pomenește în Evanghelie numai odată (Ioan, VI, 2) și nu-i nici cea mai mică indicațiune a faptului, ca Hristos ar fi vizitat-o cândva. Cu toată împotrivirea aceasta, Irod a strâmutat într'insa reședința sa din Sepforis, și-și aranjă luxos palatul său, spre mare amărăciune a poporului, cu podoabele păgânești. Cu deosebire o mare turburare produse în rabini grădina, împodobită cu chipuri sculptate de animale. Interiorul palatului era gătit aproape cu strălucire imperială, și chiar în popor circulau istorioare că s'au aurit plafoanele, și candelabrele miraculoase și mobila de metale scumpe prin strălucirea lor orbea ochii. Când palatul și castelul a fost expus atacului poporului la începutul ultimului război iudaic, lustrele de bronz de corint, minunatele mese și toate serviciile de masă minunate din argint bătut la ciocan, au fost furate ca pradă³⁾. La rând cu acest mareș palat spre marea groază a iudeilor, el construi un amfiteatru, care era de ajuns de vast, ca să servească centrul celor mai numeroase adunări, și urmele căruia se pot încă vedea și astăzi⁴⁾. Orașul, afară de astă, era împodobite cu colonade grecești și cu statui de marmoră, și chiar în timpul de față

1) Antiq. XVIII, 2, 3; Bel. iud. III, 10, 1.

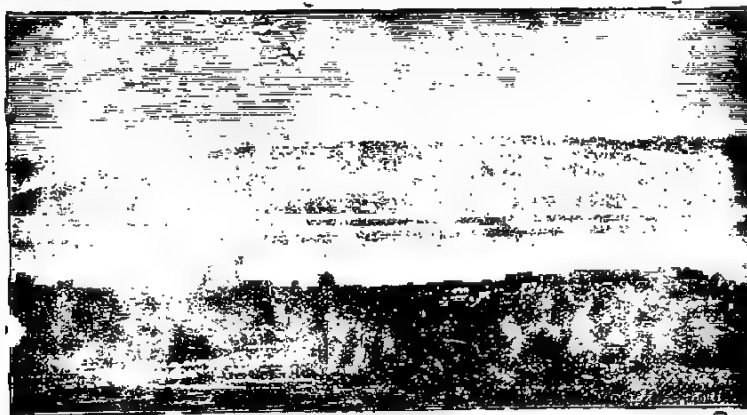
2), Antiq. XVIII, 2, 3.

3). I. Flav. Vita, 12, 13.

4). Ibidem. Bel. Iud. II, 2, 6.

de ruinele acestor clădiri luxoase, coloanele de granit și dărburile de marmură scumpe, de porfir și sienit, sunt risipite pe malurile pustii.

Cu toată această pasiune pentru luxul roman, Antipa dealtmătrelea nu uită nici pe iudei. Pentru dânsii el construie o mare sinagogă, în care putea să încapă o mare mulțime de închinători, așa că în vasta încăpere a ei, cu două generațiuni mai târziu, s'au produs adunări revoluționare ale galileenilor în marelui război cu Roma. În Tiberiada au fost strămutate împreună cu reședința guvernului arhivele provinciei, și pentru garnizonă a fost construită o fortăreață, în arsenalele căria se păstrau armele pentru 70.000 de oameni¹⁾. În curgerea următorilor cincizeci de ani Tiberiada a fost capitala incontestabilă a Galileei și exceptând Cezareea, orașul cel mai frumos al Palestinei. Zidirea ei a fost obiectul permanent al conversațiilor și curiozității prin orașele înconjură-

Tiberiada cu vederea lacului Gensaretului.

toare, și ea s'a produs tot timpul celor cinci ani, care au semnalat periodul de maturitate deplină a lui Hristos. Ea anume s'a început între anii 16 și 19 d. Hr. și clădirile au fost gata pentru locuire cam pe la anul 22, iar orașul însuși se afla numai la 25 kilometri dela Nazaret. Sepforisul deacum până la domnia lui Nerone rămase al doilea oraș al provinciei.

Cu Galileea stă în legătură cel mai mare interes, în vedere că ea a alcătuit provincia principală a slujirii lui Hristos, în care pe lângă aceasta El a petrecut aproape toată viața Sa. Anume prin orașele și satele ei a umblat El mai mult cu ucenicii săi și

1. Antiq. XVIII, 7, 2.

cu propoveduirea sa (Mat. IV, 23; IX, 35), și în Galileea anume și-a găsit El cea mai mare simpatie. De aceea cunoștea mai deaproape această țară, văzduhul căria El l-a respirat atâta vreme și în mijlocul populației căria a trăit El atâta vreme, e foarte interesant pentru a ne lămuri împrejurările vieții Lui pe pământ.

Provincia aceasta era situată în interiorul țării, care se atingea de Fenicia la apus și parte la nord, și deasemenea cu micul stat care se întindea dela acel punct, unde se termina Fenicia, până la lacul Merom la hotarul nord-est. Granița răsăriteană a ei era Iordanul, iar la sud ea se mărginea cu Decapolia și cu provincia Samaria. După întinderea sa ea era neînsemnată, de oarece avea în lungime dela răsărit spre apus nu mai mult de 115 kilometri și nu mai mult de 40 de kilometri dela nord la sud, deși hotarele ei în diferite timpuri s'au schimbat întru câtva. Partea nordică a ei e destul de mocirloasă și acoperită cu stuh desvoltat, în care se prăseau porci sălbateci și bivoli, iar din când în când se ascundeau hoții, și fugarii. Populația regulată se începea numai la sud, unde drumul caravanelor, care se întindea între Damasc și Acra, întretăind Iordanul, nu departe de locul cunoscut astăzi sub denumirea „podul lui Iacov”, cotea la sud spre Tiberiada. Cel mai important centru al țării era lacul Galileei, care, după numele noiei capitale, a primit numele de al Tiberiadei, și el cu tot dreptul se numește ochiul Galileei. În timpul lui Hristos, cum în parte chiar și acum, pe malurile lui natura revărsa toată bogăția luxuriantă a sudului. Țermurile acestui lac, între care se învăluiau minunata apă albastră, erau minunat cultivate și astăzi pe partea apusană a lacului prin vegetația sa felurită prezintă un contrast izbitor cu prăpastiile stâncoase, care garnisesc locul pe partea răsăriteană. O prea bogată localitate pe malul lacului acestuia era șesul Genisaretului, care în timpul vieții pământești a lui Hristos abunda în tot felul de fructe palestinene. Chiar munții erau atunci acoperiți de arbori. Văile și dealurile, după mărturia unui contemporan al lui Hristos¹⁾, erau acoperiți cu chipariși, cu cedrii, cu smochini, cu măslini, cu palmieri, balsamine, lămâi și alți arbori. Acum aceasta e o localitate desbrăcată, iar atunci era o livadă luxuriantă²⁾. După forma sa lacul samănă aproape cu o pară, și partea lată a lui e întoarse spre nord. În locul cel mai lat el are zece kilometri și în lung are aproape douăzeci de kilometri. În timpul lui Hristos țărmul apusan era tot sămănat cu orașe și sate,

1. Cartea Jubileelor, 19.

2. I. Flav. Bel. Jud. I, 15, 5.

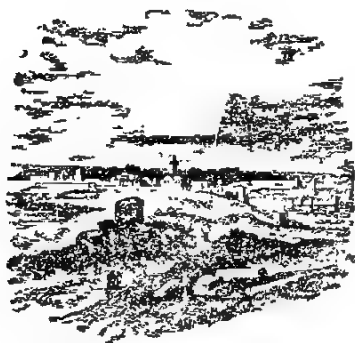
despre care adesea vorbesc evangheliștii. Malul răsăritean totdeauna a fost populat mai puțin, dar chiar și acolo în toate locurile libere de stânci se înălțau orașe și sate.

Spre răsărit de Iordan, din partea răsăriteană a fezerului se întinde dunga platoului înalt de aproape șase kilometri în lățime și douăzeci în lungime, care deasemenea era cuprinsă în Galileea, dar avea puțină importanță. Spre sud vest de lac, între înălțimile nordice și creasta Carmilului, se întindea șesul Ezdrilonului, fosta localitate industrială-comercială a Galileei. În acest mare șes mai mult decât toate celelalte părți ale provinciei clocotea viața și în timpul vieții pământești a lui Hristos era acoperit cu bogate lanuri, cu vii și livezi. În genere toată Galileea înfățișa o provincie atât de prosperă în toate privințele, încât scriitorii iudei niciodată nu mai obosau a o lăuda. Climatul ei, ziceau ei, prezenta aproape o primăvară veșnică; terenul ei era cel mai roditor din Palestina, și fructele ei pretutindenea erau lăudate pentru gustul lor. La douăzeci și cinci de kilometri împrejurul Sepforisului, și prin urmare împrejurul Nazaretului, ca cel mai apropiat vecin al său, țara, după spusa scriitorilor iudei, curgea miere și lapte. Și înadevăr, toată provincia aceasta încă și astăzi strălucește prin verdeață și bogăție în diferite nuanțe, și până astăzi justifică acele culori entuziaste, prin care ea se zugrăvește în cartea „Cântarea Cântărilor”¹⁾.

Produsele principale ale acestei binecuvântate provincii pe vremea lui Hristos era peștele din lacul Genisaretului, grâul, vinul și untdelemnul de măsline, pe care-l da abundant toată țara. Giscala, oraș situat în Galileea de nord, înseși numele său l-a primit dela „teren gras” al ținutului său, iar șesul Ezdrilonului, o parte a căruia se deschidea privirilor din Nazaret, era lăudat pentru slăvitele lui bogății în grâu. Hristos astfel a trăit în centrul unei provincii, lăudată pentru cerialele și untdelemnul său. În această provincie clocotea viața activă a agricultorilor, a vierilor și grădinarilor, și în zilele de târg cumpărătorii din toate părțile se grămădeau în târguri și sate pentru desfacerea produselor țării lor. Magdala, pe malul lacului Genisaret, purta comerț mare cu porumb, care se duceau pentru jertfe, așa că pentru acest comerț existau nu mai puțin de trei sute de prăvălii. Tot acest oraș era vestit pentru materiile sale de lână și vopsitorii, așa că o parte din oraș era vestită sub numele de orașul vopsitorilor. În celelalte

1) I Flav. Bel. Jud. III, 2, 3, Locul principal de acțiune în „Cântarea Cântărilor” se referă anume la Galileea în luxuasele ei grădini și cu simpleța comparativă a populației ei.

orașe se producea mult în din care femeile țesau cea mai fină pânză, iar satul Chefr-Hanomie, chiar în centrul Galileei, în toată țara era vestit prin produsele sale de oale și mai ales prin borcanele pentru uleiul de masline, care în cantitate enormă se cereau într-o țară așa de bogată în ulei.

Ruinele Tirului

Tăiat dela țărmul mării, galileeanul totuși din vârful dealurilor sale putea să vadă ușor albastrul mării celei mari, pe malul căria trăia un popor cu totul de altă credință și de alte moravuri. Dunga albă sclipitoare a litoralului și cuptoarelor fumegând a fabricilor de sticlă ale Fenicie, și clădirile sure și afumate ale Tirului, care stăteau în contrast izbitor cu zidurile albe ale caselor iudaice, comerțul viu atât pe apă, cât și pe uscat, aminteau fiecărui ga-

lileean, că lumea iudaică se termină cu dealurile sale și că pe șesul de pe litoral se începe o altă lume greco-feniciană. Dar și întorcând ochii dela această țară străină, galileianul putea vedea înaintea sa un minunat tablou, pe care îl prezenta propria sa țară. Înaintea ochilor săi se desfășura o luxoasă panoramă, în care orașele sămăneau văile și dealurile. Depe dealurile înconjurătoare ale Nazaretului se puteau vedea Giscala, Sepforisul, Safed, acest „oraș, ce stătea pe vârful unui munte“, Cana Galileea și Rimonul. Spre sud, peste șesul Ezdrilonului, la depărtatul capăt al lui se întindea șesul Megidon, unde cândva a căzut în luptă evlaviosul rege Iosia (2 Paral. XXXV, 22-23). Mai departe se vedeau văile pârâului Chison, care stârnesc în amintire, altă mare bătălie istorică, când taberele lui Sisara, înfrante de gloriosul Barac și Debora, au perit cu cârdul de tăbărârea fără de veste (Jud. V, 15). În partea răsăriteană a șesului se ridica pe coastele lui frumosul Israel, cândva capitala necredinciosului Ahab, unde Nabuftei avea vie și unde câinii au lins sângele trufașei și incorectivei păgâne Iezabela. Îlîndu-se lângă dealurile Ghelvuia, care se ridică la 1800 picioare deasupra nivelului mării, la jumătatea drumului între Isreel și Tabor, era situat satul Sunem, în care cândva prorocul Elisei s'a folosit de ospitalitatea bunei văduve sunemite, și patria Abisagei, cea mai frumoasă dintre fete

în regatul lui David. Și alcea alături, de ceia parte de dealuri erau situate orașele Vain, unde i-a fost dat în urmă unui tânăr să se scoale iarăși la viață de pe patul său de moarte, și Aendor, unde Șaul a văzut umbra lui Samuil chemată din mormânt. Aproape tot de acest deal, pe partea lui sudică, curgea din stâncă izvorul Harod, unde Ghedeon a supus ispitirii pe soldații cei ce se adunase sub steagul său pentru luptă contra prădalnicilor madianiți (Jud. VII, 1). Din partea sudică a văii, în care șerpuia pâraiașul acesta, se ridicau munții Ghelvua, unde a căzut într-o luptă disperată Saul cu trei fii ai săi (1 Regi, XXXI, 12).

Din vârful dealurilor Nazaretului se deschidea vederea asupra tuturor acestor localități, dar ea cuprindea încă și mai mult. I. Flavie spune, că în acel timp în Galileea erau peste două sute patruzeci de orașe și cincisprezece cetăți. Printre aceste din urmă în cea mai apropiată împrejurime a orașului natal al lui Hristos erau Taborul, Sepforisul și Ietopata, și după aceea puțin mai departe, dar tot în câmpul vederei, se aflau Șafed și Cezareea lui Filip. Din mărturia ev. Marcu se vede că, coastele dealurilor Galileii erau sămănate cu orașe, sate și cătune (De exemplu Marcu, I, 45; XII, 1; II, 23; VI, 6, 36, 56). Nici un petec de pământ nu rămânea nelucrat, și subîmpărțirile mărunte de pământ, din cauza desimei populațiunii, a dus chiar la aceea, că plugul a cedat locul sapei (Luca, XVI, 8). Pășunile erau transformate în lanuri, ca unele ce dădeau mai mult venit decât turmele, care se pășteau numai în munții sirieni și pe dealurile Iudeei. Despre bogăția terenului și înălțimea culturii mărturisește lămurit. I. Flavie. „Provincia aceasta, — zice el, — nu suferă niciodată de lipsa de populație, pentru că terenul roditor al ei totdeauna abundă în arbori de tot felul, și dă recoltă minunată agricultorului. Pământul se lucrează cu cea mai mare iscusință și nu rămâne nelucrat nici un petec. Pe lângă acele îndămânări pentru o viață fără lipsuri, pe care le prezenta această provincie, nu-i de mirare, că ea era sămănată cu orașe și sate populate, dintre care multe puternic întărite. Cele mai mici din ele au mai mult de 15.000 de locuitori”¹⁾. Ușurința, cu care I. Flavie mai târziu a năimit printre galilieni o armată de 100.000 de oameni, arată deasemenea densitatea populațiunii, care, probabil, se ridică până la două milioane suflete, și prosperitatea generală a țării se poate vedea din aceea, că Irod fără greutate a adunat în Galileea talanții de contribuție către romani.

1) Bel. Jud. III, 3, 2. Vito, 45. În loc de 15.000, probabil trebuie să citim 1.500.

Evangheliile adevăresc în totul toate acestea. Într'însele noi ne conținem întâlnim cea mai clocotitoare viață. Coastele dealurilor erau acoperite cu vii; în vii ferbea o muncă vioasă, câmpiile se sămăneau, grădinile se sapau (Mat. XX, 8; XXI, 28; Luc. IX, 62; Marc. 14, 4). În orașe se făceau mereu construcții; la mori ne conținem se măcina făină fină; jirnițele erau așa de pline, în cât posesorii lor se gândeau să facă altele noi mai mari, și afară din orașe se vedeau pietrele albe a numeroaselor cimitire (Mat. VII, 25; XXIII, 27; Luc. XII, 17, 18; XIV, 30; Marc. IX, 42). Pe drumuri și pela porți orbi și șchiopi așteptau milostenie dela trecători; muncitorii se angajau în piețe și zilarii se înșirau sara spre casă cu plugurile lor; în depărtare se auzea cântecele și jocurile tineretului fără de grijă, copiii se jucau și vorbeau în piețele și pe ulițele târgului, călătorii băteau pela uși până târziu noaptea (Mat. XI, 16; XX, 3; Luc. XIII, 25; XIV, 23). De dimineața până noaptea târziu se auzea zgomotul de variată viață, așa că oamenii, cufundați cu totul în deșertăciunea vieții, nu aveau nici să se gândească la ceva mai înalt. Unul cumpăra țarină și se ducea să o vadă; altul trebuia să încerce noua pereche de boi cumpărați, iar un al treilea era ocupat cu un alt lucru oarecare, cu vreo prăznuire, cu căsătoria sau cu vreo înmormântare (Luc. XIV, 18). După înseși zisa Domnului, ei mâncau, beau, cumpărau, vindeau, sămăneau, construiau, se însurau și se măritau¹⁾. Erau în totul ocupați cu ambiția lor, cu grijile, munca și plăcerile lor, ca și cum viața de aici niciodată nu avea să se mai isprăvească pentru dâșii.

Populația Galileei nu era curat iudaică, și într'înșă intrau mulți venetici diferiți din țările înconjurătoare. Cu toate acestea elementul iudeu predomina în totul peste ceilalți, deși în același timp, sub influența elementelor colaterale, iudaismul acolo pierduse considerabil din excluzivismul său și din îngustimea sa. Totuși, nefiind atât de excluziviști, cu confrății lor din sud, galileenii păstrară cel mai puternic devotament către lege. Ei în cărduri enorme vizitau Ierusalimul în timpul sărbătorilor anuale și erau profund devotați sinagogilor lor și nădejilor lui Israil.

Prin orașe trăiau fariseii și „legiștii“, și prezența lor prin înseși aceasta ne arată existența a o mulțime de sinagogi. La sud în deosebi o mare importanță se dădea tradiției, dar în Galileea poporul se ținea mai mult de lege. În Ierusalim rabinii se dădeau

1) Luca, XVII, 27. Aicea este vorba de contemporanii lui Noe, cari-și petreceau ară grijă viața înainte de venirea potopului.

la diferite subtilități legiste și ritualiste, sau introduceau oare care schimbări, iar galilienii nu sufereau novisme, se refereau cu mare respect către lege și neglijau mărunțișurile cazuistice fariseice. Atingerea de aproape cu păgânii, în același timp n'a influențat în chip rău nici asupra moralității galilienilor. În multe privințe ei moralmente erau chiar mai severi, decât adevărații iudei în Galileea, de exemplu în contactul sexelor la dânsii se interziceau multe din acelea, care se îngăduiau în Ierusalim. Religia lor era mai liberă, dar în același timp ea era mai profundă, se distingea prin mai puțin formalism, dar prin mai multă vitalitate¹⁾.

După caracterul lor galilienii se distingeau prin o aleasă bărbăție. Frica, — zice I. Flavie, — niciodată n'a fost un defect al galilienilor. Ei se deprindeau la războiu chiar din copilărie, și țara aceasta totdeauna a fost vestită prin oameni viteji. Aerul de munte pe care-l respirau ei, îi făcea patrioți voinici, dar în patriotismul lor ei se conduceau de râvnă către credința lor. Fiind devotați lui Irod din recunoștință pentru stărpirea hoților, care pustiau provincia lor după războaiele intestinale, și bine dispuși față de Antipa în curgere de 43 de ani a domniei lui, ei cu toate acestea se distingeau de ură adânc înrădăcinată față de Roma, stăpâna păgână a poporului ales. În răzvrătirile, ce au urmat unele după altele, ei cei dintâi pășau contra oștirilor romane și cei din urmă apărau ruinele Ierusalimului, rămânând fiii vrednici ai acelor strămoși, care „dându-și sufletul la moarte pe înălțimile câmpului“ (Jud. V, 18). În acest fel de familie, ca familia gilotului Ezechia și Iuda Galileianul, ura contra Romei trecu din generație în generație și a dat mucenici pentru cauza poporului²⁾. O mie cinci sute tineri galileni au căzut în ultima luptă cu Roma, și sunt încă puține acele istorisiri care ar fi mai atingătoare și mai uimitoare, ca apărarea galilienilor a fortărețelor lor una după alta, cu toată disperata lor luptă. Chiar Tit, ca să ridice duhul oștirii sale, îi dădu ca pildă mărețul eroism a acestor apărători ai libertății lor și devotamentul lor către comandanții lor. I. Flavie se mândrește cu acea nepăsare, cu care galilienii își puneau într'însul nădejtile lor. Deși orașele lor erau distruse în timpul războiului, femeile lor și copiii erau duși în robie,

1) Acele trăsături de simplitate, prin care se distingeau galilienii pescari, aleși ca apostoli, nu pot fi atribuite tuturor galilienilor. Lecția Mântuitorului, îndreptată către orașele galilene, înlătură părerea optimistă a autorului asupra pretenției religioasă profunde și vitale a Galilienilor. Vezi Mat. II, 20—22.

2) I. Flav. Antig. XX, 5, 2; Bel. Jud, II, 17, 8.

ei încă și mai mult se îngrijau de siguranța comandantului lor decât de propria lor bună stare¹⁾.

Adevărații iudei din sud, ca unii ce trăiau în orașul sfânt sau în apropiere de dânsul, în mijlocul școlilor rabinice și sub umbra templului, mândrindu-se cu înalta lor știință a legii și cu o mai mare curăție a sângelui, priveau la galilieni de sus. Ei nu puteau nici să se gândească, că Mesia ar putea să vină din această provincie, pentru că „din Sion va eși legea și cuvântul Domnului din Ierusalim (Es, II, 6). De aceea și Hristos și-a găsit mult mai mulți ascultători și ucenici prin orașele și satele Galileii decât în populația mândră, cu cunoștințele sale cărturărești ale Iudeei. Între acestea Galileia din cele mai vechi timpuri s'a distins prin o remarcabilă viață cuminte a poporului său. Nu numai fizicește și moral, ci și în prospețimea și puterea intelectuală, galilienii stăteau mai sus de populațiunea îngustă și istovită a adevăraților iudei, cari se dedeau la interpretări copilărești și la subtilitățile rabinice. Cea mai timpurie poezie a lui Israel a încolțit printre dealurile Galileii, când Barac și Debora au sărbătorit victoria lor asupra hananienilor. Cântarea cântărilor s'a alcătuit în sufletul celui mai înțelept rege sub impresiunea cerului senin și în văile luxoase ale acestei provincii, unde cel mai înțelept rege a putut cu propriii săi ochi să vadă, cum smochinul înfrunzește, cum vița de vie înmugurea, și merii granași se acopereau de floare. Prorocul Osie a eșit din tribul lui Zabulon, Naum din Eleașa care intra în alcătuirea Galileii, și tot din mijlocul Galilienilor au eșit aproape toți apostolii, și deasemenea și acele femei evlavioase, care s'au consacrat slujirii lui Hristos. Din Galileea însfârșit a eșit și numele marelui apostol al neamurilor, care în urmă s'a strămutat în Tars, în Cilicia, de oarece neamul lui aparținea orașului Galileean Giscala, deși străbunii lui la început se trăgeau din tribul lui Veniamin. Tal mudul în puține cuvinte caracterizează lămurit toată deosebirea, care separa aceste două provincii; Galileianul iubește cinstea, iar iudeul banii²⁾. Rabinii admit, că galileianii erau cumpătați, curați și religioși. Devotamentul lor credinței lor, se manifesta în iubirea lor față de templu și în vizitarea lui necontenită, cu toate că între dânsii se întindea Samaria dușmănoasa lor, și mulțămită anume râvnei lor. Pasha se prăznuia la Ierusalim în loc de șapte, opt zile. Când s'a arătat Hristos, atuncea ei cu aceeași râvnă și devota-

1) Bel. Iud. III, 7, 33; III, 7, 2.

2) Citată în Sepp. Lebeu Jesu, II, 20.

ment au început să-i slujască Lui. Urmărit în alte locuri, Mântuitorul necontenit afla adăpost între dânșii. Ei aproape până în timpul din urmă deschideau pentru El provincia lor, ca refugiu lipsit de primejdie contra prigonirii furioase a Iudeilor. Primele roade ale împărăției Sale El le-a adunat între ei, și anume comunității galiliene a dat El însărcinarea să răspândească și după moartea Sa Evanghelia în toată lumea¹⁾.

Spre răsărit de Iordan se întindea Perea, ținut deasemenea exclusiv în Galileea sub stăpânirea lui Irod Antipa și fostă într-o câțiva locuri slujirii la început al lui Ioan Botezătorul și după aceea al lui Hristos. Acest ținut era mai mare decât Galileea înseși și se întindea dela orașul Pela în nord până la fortăreața Mahera în sud, iar dela Iordan spre apus până la Filadelfia sau până la vechiul Arat-Amon spre răsărit. Astfel ținutul acesta era de aproape 120 kilometri în lungime și 50 kilometri în lățime, deși hotarele lui s'au tot schimbat în diferite timpuri. Perea era mult mai puțin rodnică în fructe nobile de cât Galileea. „Cea mai mare parte a ei, — zice I. Flavie, — prezintă un pustiu stâncos și mult mai puțin prielnică pentru produsele nobile, decât Galileea proprie. Pe alocurea, totuși, are un teren umed, care produce tot felul de roade, dar mai ales se dezvoltă maslinul, vița de vie și palmierul; terenul mai producea tot felul de roade și câmpia era presărată cu arbori de tot felul. În aceste locuri umede terenul este bine udat de pârae, care curg din munți și care niciodată nu sacă, nici chiar vara“. Aproape de pustiu, care mărginește acest ținut din partea răsăriteană, se afla fortăreața muntoasă a orașului Gherasa la 1800 picioare deasupra nivelului mării. Orașul acesta era lângă drumul caravanelor, ce șerpuia munții din Basara, și era locul unui însemnat comerț, unde mărețele sale ruine încă și astăzi ne arată, că în vremea lui Hristos acesta era cel mai frumos oraș din această provincie. Cele 230 de coloane, ce și astăzi stau martore, și ruinele caselor oficiale: baia, teatrele, templele, parcurile și forul, ba deasemenea arcurile de triumf ne dau posibilitatea să ne închipuim limpede măreția sa trecută. Dar e greu de urmărit deasemenea și linia zidurilor orașului. Dela arcul de triumf

1) Sf. Scriptură dă cu totul altă caracteristică galilienilor: „Poporul ce umbla în întuneric a văzut lumină mare; peste cel ce trăiau în țara umbrii morții, lumină a strălucit“. (Isaia, IX, 2). Din Evanghelie deasemenea nu se vede, ca galilienii favorizau în chip deosebit pe Mântuitorul; Chiar El zice: nu este proroc nesocotit, fără numai în patria sa și în neamul și casa sa (Marc. IV, 4); despre locuitorii Nazaretului se spune, că el răsculându-se, l-au izgonit din orașul lor, și ducându-L până în sprinceană muntelui, ca să-L arunce jos (Luca, 20). Rostirile Mântuitorului despre Morazin Vitisvada și Capernaum (vezi de la Mat.) XI, 20—24.

care se afla la marginea oraşului, se întindea un drum lung prin poarta oraşului spre for, care încă şi astăzi e încins de cincizeci şi şapte de coloane ioniene. Cu coloane erau deasemenea împodobite şi uliţile, care se întretăeau în unghiuri drepte. Provincia aceasta, când a fost străbătută de Hristos cu predica sa, în genere prezintă un tablou de viaţă vioasă şi de industrie. Dar din acel timp viaţa în această provincie, din cauza unor condiţiune neprielnice, s'a săcătuît şi a murit, şi Gherasa s'a pustiit pentru multe veacuri.

Din alte oraşe erau cunoscute Filadelfia, vechea capitala a lui Amon, Esevonul pe calea romană, care ducea din Damasc la Ierihon, Pela, construit ca post militar de veteranii lui Alexandru

Ruinele oraşului Gherasa.

cel Mare, şi deaceea numită pe numele propriei lor capitale macedonene, şi Gadara renumită pe vremea lui Hristos prin apele sale minerale. Gadara a fost restaurată din ruinele sale de Pompeii şi se fălea cu uliţele ei pavate cu bazalt, cu coloanele sale corintice şi cu edificiile sale masive în stil roman, în care a fost şi Hristos, de oarece în împrejurimile acestui oraş El a vindecat doi îndrăciţi (Mat. VIII, 28; Marc. V, 1). Numeroasele gropniţe scobite în dealurile înconjurătoare, încă şi astăzi prezintă o mărturie izbitoră a veracităţii istorisirii evanghelice.

Populaţiunea iudaică din Perea era puţin numeroasă, de oare ce într'însa predominau păgânii. În partea nordică a ei, de preferinţă trăiau sirieni, iară la sud, arabi. Inseşi oraşele acestei provincii în cea mai mare parte erau neatârdate cu ţinutul ce

aparținea fiecăruia din ele, și astfel, deși aflându-se în hotarele posesiunilor lui Antipa, în realitate nu alcătuiau parte integrantă cu posesiunile sale. Sub denumirea de Decapolia, care alcătuia un grup de zece orașe ale sale, — Filadelfia, Gadara, Gipnos Rafana, Dio, Pela, Gherasa și Canata, împreună cu Schitopole sunt situate pe malul apusean al Iordanului, alcătuiau sub nemijlocita stăpânire romană o alianță, alcătuită în scopul apărării contra bandelor locale de prădalnici și a hoardelor arabe, și aceasta în realitate le făcea pe ele oare cum un stat aparte. Lui Antipa de fapt îi aparținea numai acea parte din această provincie, care nu intră în conducerea acestor orașe.

Mai sus, dincolo de Perea, pe vremea lui Hristos se afla tetrarhia lui Filip, ce se întindea până la coastele Ermonului la nord și până la pustie spre sud. Ea cuprindea în sine ținuturile Glavonitida, Ituria, Trahonitida, Avramitida și Batanea. În toate ținuturile acestea în timpul vieții pământești a Mântuitorului, locuia o mare populație iudaică în mijlocul unei populațiuni încă și mai numeroase de sirieni, arabi, greci și fenicieni. Provincia aceasta se afla sub cărmuirea lui Filip, fiul lui Irod și a Cleopatrei ierusalimleanca. După etatea sa el ocupa mijlocia între Arhelae și Antipa și împreună cu dânsii s'a educat la Roma, dar s'a ținut cu totul la o parte de intrigile familiare și era destul de sincer, ca să mijlocească pentru cauza lui Arhelae înaintea lui August. Fiind cel mai bun dintre fiii lui Irod, el nu numai susținu cauza casei sale, dar s'a și bucurat de înalt respect înaintea romanilor, iar iudeii îl respectau în chip deosebit pentru că nu era fiul samarinencii, ci se trăgea din fiica Sionului. În curgere de 37 de ani ai domniei lui, el a fost nu mai puțin blând cu supușii săi, ca și iubitor de pace față de vecinii săi. „El manifesta, — zice I. Flavie, — cumpătate și liniște în viața și cărmuirea sa. Neconținut a trăit în țara supuse sleși și mereu călătorea printr'insa pentru instaurarea dreptății: scaunul său de judecată — sella curulis — pururea-l însoțea, așa că el putea fi imediat așezat în piață sau lângă drum, ca de pe el să audă plângerile fără nici o amânare¹⁾. Curtea lui consta numai din puțini prieteni, pe care el rar îi schimba, și despre el se spune, că în grija sa de popor lua dela dânsul aproape mai puține impozite decât i se cuvenea. Măsurat în ambiția sa, el se ocupa mai mult de cinstea modestă de a descoperi izvoarele Iordanului decât de slava zgomotoasă politică²⁾.

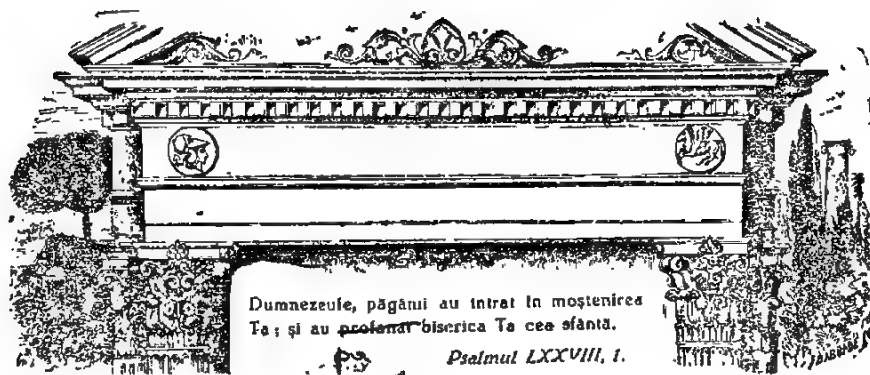
1) I. Flav. Antiq. XVIII, 4, 6.

2) I. Flav. Antiq. XVII, 10, 7.

În Evanghelia de el nu se pomeneste, deși mărturie bună în favoarea sa servește aceea, că Hristos nu odată a fost în hotarele posesiunilor lui, când se îndepărta dela vicleniile propriului său domnitor Antipa și de ura fariseilor galilieni. Filip era căsătorit cu nepoata sa Salomia, fiica lui Irod Filip, fratele său neincoronat, și care era vestită prin răutățile ei de Irodiadă. Domnia lui s'a prelungit în tot timpul vieții pământești a Mântuitorului și a murit înslărușit fără de copii, la un an după răstignire, în Vitsaida, sau Livia, pe malul lacului Galileei, și a fost pus în gropnița, pe care și-o făcuse singur ca loc al odihnei sale.

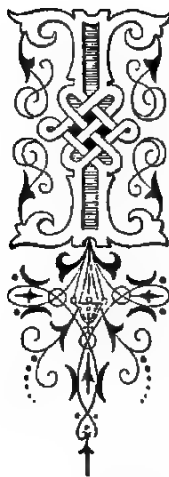

CAPITOLUL X.

LA ZORILE ARĂTĂRII LUI MESIA.

ncă nici un stat nu arătase atât de mare putere de asimilare a popoarele supuse sieși, ca imperiul Roman. Provinciile supuse lui de obicei mai târziu își înecau viața lor națională în viața cuceritorului lor. Legile lui, limba și religia într-o măsură mai mare sau mai mică se înrădăcinau pretutindenea, unde erau înălțați vulturii săi, și dovadă a triumfului său servește larga răspândire a rasei așa zise romană chiar și în ziua de astăzi. Dar cu totul altmintrelea era în Palestina. Acolo Roma se întâlnește cu o stare de lucruri necunoscută ei până atunci, asupra căreia ea nu întoarse atențiunea cuvenită, dar nici, nu fu în stare să o priceapă. Iberii sau Galil, fiind odată cucerii, nu le mai pricinui vreo nouă grijă cuceritorului, ci când primeau obiceiurile, civilizația și legile Romei. Numai munteii iudeii refuzau orice raporturi pașnice cu stăpânitorul lumii, se raportau cu dispreț trufaș, către cei mai mândrii fii ai săi și chiar în prezența lor, în țara lor, priveau ca la niște spurcați.

Școala cea aspră de veacuri, străbătută de poporul iudeu până la cucerirea Palestinei de către Roma, sub Pompeiu, făurise

dintr'însul sub toate raporturile un popor unic în felul său. Instituțiile religioase ale strămoșilor deveniră pentru dânsul obiectul devotamentului pasionat de neînvins, de care se entuziasma toată viața. Nenorocirea robiei babilonice, învățătura conducătorilor lui după întoarcerea din robie și a succesorilor lor și lupta religioasă-morală sub steagul unor astfel de patrioți plini de abnegație, cum au fost Macabeii, au făcut din iudei, încetul cu încetul un popor, a cărui existență era strâns legată cu legea lui; un popor, care era gata să suporte mai curând orice tortură și să se predea să fie mâncat de fiarele sălbatice în circ, decât să schimbe un singur cuvânt din cele ce se opreau de lege¹⁾. Și femeile erau gata să sufere toate chinurile muceniei decât să guste hrană necurată, și bărbații erau gata mai curând să se predea la tăiere în bucăți fără nici o încercare de împotrivire, decât să scoată sabia în ziua sâmbetei (1 Macav. II, 27-38). Toată viața lui era anturată de rituale și de instituțiuni religioase, care aveau pentru dânsul caracter absolut sacru. Contactul cu celelalte popoare după putință se admitea numai până la anumite limite. El se îndepărta de toate celelalte popoare, ca de necurătenie sau ca de lepră. Iudeul cum se cade evita pe păgân sau pe samarinean; fariseul se ferea de iudeul de rând; evreul ascetic se depărta de toți oamenii în genere în pustie. Frica de întinarea rituală silea pe fiecare să caute singurul refugiu de ea în pustie până ce însfârșit lucrurile ajunseră la o stare bolnăvicioasă, de felul acela, în care se aflau coloniștii samarineni ai insulelor mării Roșii, care rugau pe fiecare străin să nu se apropie de ei²⁾. Inseși țara, sfințită prin atât de multe curățiri, se considera sfântă, și deaceia pentru simțul poporului nu putea fi o întinare mai mare decât dacă cineva sub raport ritual necurat s'ar apuca să o profaneze prin prezența sa. Chiar și printre iudei, toți cereau unul dela altul susținerea sau restabilirea curățeniei sale; dar prezența păgânilor între ei făcea profanarea zilnică aproape inevitabilă. Îți poți închipui, ce groază a fost pentru popor, când chiar sfânta sfintelor, în care putea să intre numai singur arhiereul și încă și el numai odată în an, — după multe curățiri, a fost profanată de păgânul Pompei și când însuși numele Dumnezeului lor, pe care iudeii nu îndrăzneau să-L rostească, începu zilnic să fie supus la hule de către soldații romani păgâni! Plângerea psalmistului izbucnind din pieptul său în timpul deja demult trecut deveni din nou deviza fiecărui iudeu:

1) I, Flav. C. Apon. I, 8; II, 31, 32, 33, 38.

2) Jost. Geschichte, I, 7 II.

„Dumnezeule, păgânii au intrat în moștenirea Ta, și au spurcat biserica Ta cea sfântă!” (Ps. LXXVIII, ¹).

Asemenea nenorocire iudei o puteau atribui numai mâniei lui Iehova pe poporul său cel ales. În sinagogi neconținut se citeau cuvintele, în care limpede se exprima această judecată a lui Dumnezeu: „Și s'a aprins mânia Domnului asupra poporului Lui, și s'a îngreșat El de moștenirea Sa, și i-a dat pe dânșii în mâinile păgânilor, și cei ce-i urau au început să-i stăpânească” (Ps. CV, 40, 41). Inseși pământul se afla sub blestăm. Poporului i se părea că oarecum asupra lui nu mai cădea îndestulător roua binecuvântării, pare că fructele își pierduse aroma și gustul, și ogoarele nu mai dădeau secerișurile cuvenite²). Romanul practic nu putea pricepe pe un popor așa de idealist; după părerea sa, legea lui avea nu mai puțină importanță superioară decât și la iudei, dar legea lui era legea imperiului, iar legea iudeului era a Dumnezeului celui nevăzut; scopul ei principal era susținerea ordinii externe și a civilizației materiale, pecând iudeul se raporta neglijent la progresul material și se scula contra celei mai prime condiții de supunere politică.

Asemenea iudeului, romanul pleca dela ideea de datorie; dar aceasta era datoria, pe care el o datora statului; iudeul însă lepăda orice independență în ce privește autoritatea pământească și se ținea strâns numai de teocrație. Romanul se îngrija numai de viața prezentă, iar pentru iudeu toate cele prezente erau indifferente. Unul se închina celor văzute, celălalt celor nevăzute. Pentru iudeu, romanul era un om necurat și lepros; pentru roman iudeul era ridicol după religia sa și uricios în fața trufiei sale. Ambii se disprețuiau unul pe altul. Pompei a început cu aceea, că s'a raportat cu nepăsare către credințele lor sfinte, și succesorii săi au pășit pe urmele lui. Desrădăcinătorul casei lor regale și prietenul samarinenilor urâți de dânșii, a fost făcut rege în Ierusalim, și mai târziu procuratorii romani au stors orice vlagă din țară și au împilat poporul până la extrem, nedând nici o atențiune la cele mai delicate sentimente a lor. Religia romană consta din credința în puterea magică a numelui de roman și în invincibilitatea armeei romane; într'însa se diviniza numai forța brutală, fără suflet și crudă. Slujitorii unei astfel de religii nu puteau să înțeleagă nimic așa ceva înalt, ce alcătuia obiectul credinței iudaice, și pentru dânșii era ciudată însuși înălțimea

¹) Mischina citată la Gfrörer, *das Jahrhundert des Heils*, II, 196.

²) Idem.

pentru oameni de a da o importanță înaltă ideii, și încă și mai puțin a muri pentru ea.

Nu-i de mirare că, cărturarii iudei vedeau în imperiul roman a patra fiară a vestitei vedenii a prorocului Daniil, fiară, „care era deosebită de toate și foarte grozavă, cu dinții de fer și unghiile de aramă, mânca și sfărma, și restul călca cu picioarele” (Dan. VII, 19). „Doamne”, se spune în una din cărțile cele mai noi, „pentru noi ai creat Tu veacul acesta. Iar despre celelalte popoare, care se trag din Adam, Tu ai zis, că ele sunt nimica, ci-s asemenea scuipatului și toată mulțimea lor Tu o ai asemănat picăturilor, care picură din vas. Și acum, Doamne, iată aceste popoare socotite de Tine drept nimica, au început să ne stăpânească pe noi și să ne mănânce. Iară noi, poporul Tău, pe care Tu l-ai numit întâiu născutul Tău, unul născut, iubitul Tău, suntem dați în mâinile lor. Dacă pentru noi este creat veacul acesta, pentru ce nu primim noi moștenire cu veacul? Și până când aceasta?” (3 Ezdra, VI, 55-59). În urmă iudeii anume către romani aplicau cuvinte, în care se exprimă preamărirea iudaismului peste lumea cealaltă. „Ascultă, ce am să-ți vorbesc eu și ce are să-ți spună Cel preainalt – și cu privire la romani au interpretat iudeii aceste cuvinte – n-ai rămas tu ești oare rămas din cele patru hiară, pe care eu le-am pus să domnească în veacul Meu, ca printr'insele să vie sfârșitul vremilor aceloră, și a patra din ele a venit și a pus capăt tuturor fiarelor foarte înainte și a ținut veacul în mare groază și toată lumea în împilare grea și cu cea mai mare strâmtorare a celor de sub stăpânire și atât de multă vreme

*Vultur de mare
(Lev. XI, 13).*

a locuit pe pământ cu vicleșug. Tu ai judecat pământul nu după dreptate. Tu ai strâmtorat pe cei blânzi, ai jignit pe făcătorii de pace, ai iubit pe mincinoși, ai ruinat casele aceloră, care au adus folos, și ai dărâmat zidurile aceloră, care nu ți-au adus vătămare. Și a intrat la Cel preainalt jignirea ta, și trufia ta la Cel puternic. Și a privit Cel preainalt la vremile trufiei, și iată ele s-au terminat, s'a umplut măsura nelegiuirilor ei. Deaceia să dispari tu, vulturule, cu groznicile aripi ale tale,

cu grețoasele tale pene, cu relele tale capete, cu crudele tale ghiară și cu tot trupul tău netrebnic, ca să se odihnească tot

pământul și să scape de silnicia ta și să nădăjduiască în judecata și mila Creatorului său" (3 Ezdra, XI, 38-46).

O astfel de ură neîmpăcată și dispreț crâncen din partea unui popor așa de slab și în multe privințe așa de ridicol pentru romani, firește întâmpină împotrivire o neîubire la fel și, dacă e posibil, o și mai mare disprețuire. Iudeii la început în Roma în mare măsură constau din robi, și numărul lor din an în an se mărea, de oarece ei cărduri întregi se vindeau în piețele de nevoinici. Dar cumpărătorii găsiră, că robii dintre iudei, cu legea și cu ritualele lor pricinuiau mai multă grijă în gospodărie decât să fi fost buni de lucru; și deaceia li se îngădui să-și răscumpere libertatea pe prețuri foarte mari. Astfel în Roma se îngărmădi treptat o enormă mulțime de libertini iudei spre groaza romanilor în genere, care îi enumerau la una din cele mai mari plăgi ale orașului. Din cartea Faptelor Apostolilor se vede, cât de adesea au fost ei pricina turburărilor (Fapt. IX, 23; XIII, 45, 50; XIV, 1; XIV, 19; XVI, 10; XVII, 5; XVIII, 1, 2; XXI, 30). Mizerabili, zoiși, turburători, desgustători și neconțenit aroganți în nădejdea de a-și face prozeliti, iudeii au fost pe rând obiectul deosebit al glumelor, al injuriilor și al urei aroganților romani, și această ură a sporit din pricina acelei indulgențe care religia lor o găsi pînă la femeile și fetele romanilor. Demnitarii, cari plecau din Roma în Iudeea pentru guvernarea acestui popor, deja adusesese cu sine dispreț și desgust pentru dănsul, care-și găsisese expresia sa în dispoziția de a crede povestirile așa de revoltătoare și absurde, cum e aceea, cum că iudeii în templul lor s'ar fi închinând la un cap de măgar, ca la Dumnezeu¹⁾. Ce referințe către sine ar fi putut ei aștepta dela romani și dela guvernul român, aceasta se vede din multe sentințe ale scriitorilor romani. Vorbind de iudeii, trimiși în Sardinia, cu climatul ei ucigător pentru a nimici acolo pe bandiți, Tacit adaugă, că „chiar dacă ei vor peri din pricina climatului, nu va fi nici o pagubă“²⁾. Apolonie Teonul ar fi spus lui Vespasian în Alexandria: „Când cineva a venit de pe câmpul de războiu și a spus, că voi ați fi ucis pînă la 30.000 de iudei și în altă bătălie pînă la 50.000, atunci eu am luat pe vorbitor la o parte și l-am întrebat: ce-mi vorbești tu de asta; se poate oare să nu ai ceva mai demn de spus“³⁾. Chiar Marc Aureliu, cel mai înalt în vederile sale mai târziu, ar fi ma-

1) Fac. Hist. 51.

2) Annal. II, 85.

3) Philost. Ap. II, 33.

nifestat o așa ură către iudei, care după disprețul său mușcător întrece un raport tot așa de mușcător față de dâșii a tuturor celorlalți. „O marcomani, și sarmai!” exclamă împăratul trecând din Egipt în Palestina, și pomenind despre iudei: „eu am găsit în fine un popor, care e mai jos și mai rău chiar și decât voi”.

Dintru început iudeii se raportau către romani cu mirare și-i respectau pentru vitejia lor și pentru marile întreprinderi. Iuda Macabeul a obținut o alianță cu dâșii, și chiar și mai târziu, în timpul domniei lui Ioan Hircan poporul încă nutrea față de ei sentimente bune. Pricina pentru care s'a săvârșit asemenea schimbare bruscă, a fost greșala lui Pompei. Viclenia, cu care el a pus stăpânire pe țară și pe capitala Iudeei, obraznicul dispreț, cu care el a întinat Sfânta Sfintelor, și aroganța, care l-a făcut, în scopul înălțării triumfului său, să ducă în captivitate familia regală, care cu încredere se dăduse sub protecțiunea sa, stârniră în poporul iudeu o ură de nedesrădăcinat către inșeși numele de roman, — ură, care în trăsături înflăcărâte se înfățișează în literatura sa contemporană (în așa numiții psalmi ai lui Solomon și alții). Urcarea pe tronul lui David a uricîosului idumeian Irod, târâiturile acestuia înaintea Romei și trădarea față de ceea ce patrioții considerau operă națională, încă și mai mult întăriră într'înșii aceste sentimente.

În mijlocul tuturor acestor nenorociri și decăderi în viața sa, poporul totuși se menținu pe nesimțite în credința sa scumpă sufletului său, pe care o susținea în sine focul ferbinte al conștiinței sale religioase și morale. În cărțile lor sfinte neconținut se prezicea arătarea marelui Izbăvitor, care va izbăvi pe Israel din toate necazurile lui. „Toți prorocii, — spune talmudul, — au prorocit numai despre zilele lui Mesia”. În timpurile de mai târziu nădejdea aceasta o desvoltase cu deosebire largă în literatura națională. Încă cu patru veacuri înainte de nașterea lui Hristos cartea prorocului Daniil a produs o profundă impresiune prin prezicirile sale, ce au căpătat o răspândire generală, despre peirea păgânilor și înălțarea poporului celui ales pe cea mai înaltă treaptă a slavei sub stăpânirea lui Mesia (Dan. VII, 13, 14, 18). La început, aceste prorocii se interpretau în sensul aplicării lor la nenorocitul period al prigoanei religioase sub Antioh Epifanul (între anii 175–161 a. Hr.), care a provocat răscoala macabeică și s'a terminat prin o eliberare vremelnică a poporului, cu un mic luminiș de prosperitate, ca și cum ar fi prevestit împărăția lui Mesia. „Păgânii vor devora tot pământul, călcându-l și sfă-

rămându-l, dar împărăția și stăpânirea, slava cărmuirii de sub tot cerul se va da poporului sfânt al Celui Preasfânt, împărăția Căruia este împărăție veșnică și toate stăpânirile vor servi și se vor supune lui". În asemenea cuvinte Israil vedea slava viitoare politică în calitate de sediu al teocrației universale, care trebuia să înlocuiască regatele păgânești și să înflorească în stăpânirea sa veșnică peste toată omenirea. În capul acestei monarhii universale, după vederile lor, va sta „Fiul omenesc“, care va veni pe norii cerului și va primi stăpânirea, slava și împărăția, așa că toate popoarele, neamurile și limbile vor fi date Lui de către Cel vechiu de zile și vor sluji Lui în veci (Dan. VII, 13, 14, 18, 22, 23, 27).

Când slava repede trecătoare a periodului Macabeilor, după o scurtă strălucire, iarăși s'a întunecat și sub înrăurirea descompunitoare a cărmuitorilor de mai târziu a sosit decăderea entuziasmului religios, ca reacție apărură vasta literatură, care, întemeindu-se pe cărțile prorocesti ale lui Daniil, arată o profundă înrăurire asupra duhului poporului. După întoarcere a poporului din robia Babilonului, vocile vii ale prorocilor în mijlocul lui au muștit. Adevărat, au mai apărut și apoi proroci, ca Zaharia și Malahia, și după întoarcerea din robie, dar cu acești din urmă, după recunoașterea generală, s'a terminat seria prorocilor. În realitate și el, singur a vestit despre această construire a prorocilor, indicând la venirea lui Ilie, ca prevestitor sosirii zilei celei mari și groznice a lui Iehova (Ma'ah. IV, 6). Din acest timp în popor s'a înrădăcinat credința, că Ilie sau în genere „un proroc asemenea lui Moise“ (Deuter. XVIII, 10) se va arăta propoveduitor al lui Mesia și al împărăției Lui. Situația suigeneris a poporului inevitabil dădu acestei slave viitoare a lui un caracter mai degrabă politic, decât duhovnicesc, pentru că Împărăția lui Dumnezeu el o înțelegea în sensul teocrației, cum era ea pe vremea lui Moise, în sensul unui regat pământesc, în capul căruia stă Dumnezeu, iar Unsul Lui în calitate de locuitor împlinește legea Lui scrisă. Printre ei se afirma tot mai mult ideea că Unsul, adică Mesia, va reprezenta ceva în felul acelor conducători de popoară, care apărea în vechea lui istorie. Ei știau istoria lui Moise, Iisus Navi, judecătorilor și regilor; știau, că despre patriarhi în sf. Scriptură se spune că de unși lui Iehova sau Mesii Lui, și asemenea numire se aplica arhierilor și prorocilor, regilor și chiar regelui Persiei, Cyrus. Printre Iudeii de mai târziu, din timpul ce a precedat imediat arătării lui Hristos, cuvântul Mesia deveni numirea obișnuită a

Izbăvitorului, prezis de proroci, și aproape exclusiv mărginit de ei. Dar înțelesul lui duhovnicesc în realitate niciodată nu s'a deosebit de cel politic, și confundarea acestor concepții încă și mai mult a fost ajutată de învățații cărturari, care sub impresia agitațiilor petrecute în viața lor, și pozitiv și-au creiat chipul unui Mesia politic. Negreșit, în sufletul numai a puține persoane mai înălțate sufletește ideea despre împărăția lui Mesia rămăsese curată și înaltă. Inima unor astfel de persoane, ca Zaharia, Elisabeta, dreptii Simeon și Ana, etc. simțea lîmpede nevoea de răscumpărarea poporului de sub jugul său duhovnicesc și a stricăciunii. Dar numai anume persoane, înțelegând așa împărăția lui Mesia, erau străine de visurile mândre de închipuirea religioasă-politică a iudeilor. Ideia predominantă însă a rabinilor și poporului în genere, pe vremea lui Hristos era aceea, că Mesia va fi pur și simplu un rege mare, care va întemeia o împărăție neîntrecută în strălucire. Chiar ideea despre originea Sa cerească nu era generală, și aproape toți își închipuiau, că El va fi numai simplu un om-erou, care va duce pe iudei la biruință. După părerea lor, El însuși nu va ști, că El este Mesia, până nu va veni Ilie, însoțit de alți proroci, și-L va unge. Până atuncia el se va ascunde de popor, trăind necunoscut între dînșii. Cei mai buni rabinii învățau, că arătarea Lui o impedecau păcatele poporului, și că „dacă iudeii se vor pocăi măcar pentru o singură zi, El n'ar întârzia a se arăta“. La început El trebuia să se arate la nord, pentru că cele zece triburi israilite, au fost întâiu supuse robiei de către păgâni, cele dintăiu și trebuie să capete eliberarea. Mesia trebuia să elibereze pe Israil cu puterea armelor și să-i supună lui toată lumea. „Cât de minunat, – se spune în targumul ierusalimlean, – Regele Mesia, care se trage din casa lui Iuda! El își încinge mijlocul său și se pogoară și poruncește să se înceapă lupta contra vrășmașilor Săi și ucide pe regii lor și pe căpetenii, și nimeni nu e puternic până întru atîta, ca să i se împotrivească. El va roși munții cu sângele vrășmașilor săi uciși; hainele Lui roșite cu sângele lor, sunt asemenea cu coaja bobîțelor purpurii“, „hiarele câmpului în curgere de 12 luni se vor hrăni cu trupurile ucișilor, și paserile aerului se vor nutri cu ele în curgere de șapte ani“. Domnul, – se spune mai departe în Targum, – își vor răsbuna pentru noi pe taberile lui Gog. În ceasul acela va fi sfărmată puterea popoarelor; ele vor fi asemenea corăbiei, pe care sunt slărâmate catargurile și pe care e sfărmată cârma, așa că nu se mai pot ridica vintrelele deasupra

ei. Atunci Israel va împărți comorile popoarelor între sine, ~ marele depozit de pradă și de bogăție, așa că dacă între ei vor fi șchiopi și orbi, atunci și ei vor primi partea lor. Atunci păgânii se vor întoarce la Domnul și vor umbla în lumina Lui. Intemeiată astfel împărăția universală va fi raiul pământesc pentru iudei. În ziua aceea, ziceau rabinii, pâinea va crește din belșug până chiar și pe vârfurile munților, și tulpina verdețelor va fi asemenea arborilor de palmier sau coloanelor. Dar la acestea nu va fi nici o greutate la seceriș, pentru că Dumnezeu va trimite din salașurile sale vânt, care va sufla direct din spice făină. Un spic de grâu va fi la mărime cât două burdufuri din cei mai mari boi. Toți arborii vor aduce neconținut roade. Un strugure de vie va umple o corabie întreagă, și când va fi adus acasă, atunci vinul din el va curge ca din poloboc. Acest mare rege va avea o capitală mare, și deacum-Ierusalimul, capitala regelui Mesia - va fi slăvit fără încetare. În celelalte zile, ziceau rabinii, Dumnezeu va aduna la un loc Sinaia, Taborul și Carmilul, și pe ei va pune Ierusalimul. Orașul va fi așa de mare, încât va acoperi atâta spațiu, încât un cal abea-l va înconjura într'o zi de dimineață până sara. Hotarele lui se vor întinde până la porțile Damascului. Unii rabini vorbeau chiar, că casele într'insul se vor construi până la o înălțime de cinci kilometri. Porțile lui vor fi făcute din pietre prețioase și de perle, înalte de treizeci de coți și lățime. Țara împrejurul lui va fi plină de perle și de pietre prețioase, așa că iudeii din toate țările lumii pot veni și să ia dintr'insele cât îi trebuie fiecăruia¹⁾.

În acest măreț oraș, continuau să propovăduiască rabinii, Mesia va împărăți peste poporul care va fi tot alcătuit din proroci. De sub templu va curge un râu roditor și va uda pământul, și malurile lui se vor umbră de arbori, încărcăți de cele mai luxoase fructe. Nu vor mai fi nici boale, nici vreo lipsă; nu vor mai fi nici șchiopi, nici orbi, nici leproși, mușii vor vorbi și surzii vor auzi. Cu un cuvânt, asta va fi timpul împărăției slavei și a desfătărilor poporului iudeu.

Toate ideile acestea referitoare la Mesia, propoveduite de rabini în chip exagerat, își găsiră o reflexiune mai curată în literatura religioasă-națională a celui timp, ca de exemplu în așa numiții psalmi ai lui Solomon, scriși în timpul invaziei lui Pom-

1) E de remarcat, că toate aceste alurări rabinii le extrăgeau din²⁾sf. Scriptură, în care se așteptau să găsească locuri, cu care s'ar fi confirmat aceste păreri ale lor. Așa de exemplu ei se refereau la Is. II, 2; Zahar. IX, 1; XIV, 10, 20; Ioil, III, 1; Iezec. XXXII 12, etc.

peiu. Intr'înşii se exprimă încredinţarea tare, în venirea lui Mesia, care va restabili împărăţia veşnică a lui Dumnezeu, când fiii şi fiicele Ierusalimului vor fi iarăşi aduşi dela răsărit şi dela apus, pentru că Iehova s'a milostivit asupra stărei lor nenorocite ¹⁾. Psalmii 17 şi 18 cu o deosebită vioiciune şi frumuseţă reproduc înaintea noastră acele nădejdi, cu care a trăit neamul iudeu în timpul venirii lui Hristos şi care se exprimau în răscoala furtunoasă religioasă a lui Iuda Galelianul. Apoi în descrierea suferinţelor poporului iudeu, psalmistul se adresează cu rugăciune către Dumnezeu pentru răzbunarea contra păgânilor: „Alungă pe păcătoşi din moştenirea Ta, prefă în pulbere mândria nelegiuitorilor, sfarmă toată puterea lor, cum vasul olarului se sfarmă cu toiagul de fer. Nimiceşte cu cuvintele gurii tale pe păgâni, cari au călcat legea Ta, şi prin venirea Fiului lui David păgânii să fugă înaintea feţii Lui. Şi El va aduce popoarele păgâne sub jugul său, şi vor înălţa slava Domnului peste tot pământul. Şi va curăţi El Ierusalimul intru dreptate, aşa că, întocmai ca la început, păgânii vor veni din părţile depărtate ale pământului, să vadă slava lui şi chinuţii lui, istoviţii fii se vor întoarce cu daruri să vadă slava Domnului, cu care Dumnezeu va proslăvi sfântul oraş al Său. Şi El va fi Regele cel drept peste dânsul, care învaţă despre Dumnezeu. Printre dânsii nu va fi nedreptate în zilele Lui, pentru că ei cu toţii vor fi sfinţi şi Regele lor este Hristos Domnul. Israil nu va nădăjdui în cai, în căruţe, şi în arii, nu va aduna pentru sine argint şi aur pentru războiu, şi nu se va bîzui pe armată numeroasă în ziua luptei. Insuşi Domnul este Regele lui, şi nădejdea lui este în Dumnezeu atotputernicul, şi El va lovi pe toţi păgânii cu groază înaintea sa ²⁾. O descriere încă şi mai luminoasă a acestor aşteptări se cuprinde în cartea a treia a lui Ezdra. Indicând aceia, că la sfârşitul veacului acestuia se va face rege Isav (aluzie la stăpânirea edomită), scriitorul sacru zice, că în timpul vieţii lui, sau la moartea lui, se va pogori din ceriu Mesia cu acei bărbaţi, care n'au gustat moartea, şi cărţile vor deschide în faţa tăriei, şi toţi laolaltă îi vor vedea, şi va trâmbiţa trâmbiţă cu zgomot, şi faţa tuturor se va îngălbeni, auzind-o. Prietenii se vor lupta în acea vreme contra prietenilor, şi se va îngrozi pământul cu ceice trăesc pe dânsul, şi vinele izvoarelor se vor opri şi trei ceasuri nu vor curge. „Şi vor vedea oamenii cei aleşi, care n'au gustat moarte dela naşterea lor, şi se va schimba inima celor ce

1) Psalmi Solomonis, edit. Friesche; Ps. XI, 17.

2) Psalmi Solomonis, XVII Ediţia lui Giltgenfeld.

trăiesc, și se va preface în altă simțire. Căci răul se va nimici și va dispărea viclenia; va înflori credința, va fi biruită stricăciunea, și va arăta adevărul, care atâta timp a rămas fără rod" (3 Ezdr. VI, 18—28). Țara care până atunci era necunoscută și fără roade, va fi sămănată, spre rușinea păgânilor, care vor vedea, cu cât slava împărăției lui Mesia e mai presus de slava lor. Dar acest veac de aur va dura numai 400 de ani, la sfârșitul căruia va muri Hristos (3 Ezdr. VII, 28—29). Pământul va dispărea, morții vor învia și va veni marea judecată, după care „adevărul se va întemeia, credința se va întări; se va deschide răsplata, se va scula dreptatea, va înceta de a mai domni nedreptatea (3 Ezdr. VII, 33—35).

Asemenea literatură, care a avut o mare răspândire în popor, susține într-ânsa cele mai vii nădejdi în venirea curând a lui Mesia, — Mesia anume în acest înțeles. Tema asta după aceea a fost obiectul discuțiilor și în alte multe cărți, care înflăcărau sufletul în timpul lui Hristos. Deci, tot niște asemenea idei se dezvoltă în targumuri, în scrierile lui Filon și în cartea jubileilor. În timpul lui Mesia, citim noi în ultima, „zilele vor începe să se lungească și fiii oamenilor vor trăi mai mult din generațiune în generațiune și din zi în zi, până ce viața lor va ajunge aproape o mie de ani. Nu vor mai fi nici bătrâni, nici slăbănogiți de viață, ci toți vor fi asemenea copiilor și băștanilor, și-și vor petrece zilele vieții lor în pace și bucurie, și nu va fi între ei nici acuzatori, nici ademenitori; căci toate zilele lor vor fi zilele binecuvântării ¹⁾.

Rezultatul acestor înrăuriri a fost o asemenea stărnire duhovnicească în popor, care în veacul nostru rece și practic e greu aproape și de găcit. Iar între altele realitatea stătea oarecum în contradicție cu toate aceste nădejdi și cu atât mai puternic încă făcea să se aștepte realizarea lor cât mai repede. Lunga domnie a lui Irod a avut o enormă înrăurire asupra poporului iudeu. Rezultând dintr'un popor, urlat de iudei, și fiind fiul unui tată urcios, el își datora domnia sa senatului roman, care l-a prezentat o anume ca recunoștință pentru că el a fost în stare să calce în picioare voințele naționale ale poporului iudeu și să apuce titlul de rege iudeu, pe care înainte de dânsul nu l-a purtat nici un străin. După caracterul său, acesta era om crud și fără de suflet; viața lui și gusturile lui se distingeau prin o extremă senzualitate și prin un caracter păgân; toată natura lui mergea în împoncișare

1) Cartea jubileilor, XXIII.

cu toată viața și vederile iudeilor. El a ucis unul după altul pe membrii neamului său și între alții, pe ultimii reprezentanți ai casei princiare autoctone, care se cinstea de popor, a dat morții pe majoritatea rabinilor marcanți, a umplut țara de arhitectură păgânească, a întinat Ierusalimul cu circul și cu teatrul, a înjosit arhieria, a dat morții pe doi arhierii, mai întâi i-a depus, a profanat mormântul lui David prin căutarea de comori într'insul, a ars genealogiile naționale așa de mare însemnătate avea succesiunea nu numai în preoție, ci și în viața de toate zilele; în anii săi deja înaintați el arse de vii pe doi rabini vestiți și a ucis pe mulți tineri din Ierusalim pentru râvna pentru lege și, murind, lăsa în fine ultima poruncă să fie omorâți anume bătrânii poporului adunați, ca în ceasul morții sale să umplă țara de bocete și de durere, dacă nu după dânsul, apoi cel puțin cu prilejul morții lui. Jugul unui asfel de stăpânitor trebuia să și poarte poporul iudeu în acest timp de extraordinară agitație. Ura poporului către uzurpatorul străin era așa de mare, că în împotrivirea contra lui se uniră între ele ambele partide principale — a fariseilor și a saduceilor, cu toată deosebirea dintre ele. Cu excepția arhierilor, care au fost creaturile lui Irod, a curtezanilor, care se închinau forței zilei, și ostașilor devotați războinicului rege, printre iudei foarte puțini erau pentru Irod. Saduceii se depărta de curte, arhieria pentru un timp fu luată dela partidul lor. Ea fî dată unei familii din Alexandria cu care Irod se înrudea prin căsătorie, — o familie care trăia în totul cu alte idei, era devotată uriciosului rege și străină de popor chiar după origina sa. Din timp în timp începură să se ivească și propoveduitori înflăcărați, care prin învățătura lor înflăcăra duhul poporului împilat. Ultimii mucenici sub domnia lui Irod: Iuda fiul lui Sarifei, și Matalia, fiul lui Margaluta, au fost în realitate tribuni poporului, sub influența cu vântărilor stăruitoare ale căroră s'a produs acea mare turburare, când a fost doborât vulturul roman de aur, care atârna deasupra templului. Ei au fost arși, dar în locul lor apărură oameni de un gând cu dânsii, partizanii și amicii ai acelor numeroși oameni, care fugise în munți, ca din timp în timp să năvălească asupra armatei lui Irod. Deși irodianii, cum se numeau toți partizanii idumeianul urât de popor, îi considera bandiți, dar în realitate ei erau Macabeii timpului lor. „Urmașii lui Iuda Galileianu, zice Iosif Flavie ¹⁾ în toate părerile sale sunt de acord cu fariseii, adică cu poporul. Dar ei au o pasiune de nedeșdăcinat pentru libertate și nu vor să recunoască de stăpânitor al

¹⁾ I. Flav. Antiq. XXIII, 1, 6.

lor pe nimenea afară de Dumnezeu. Ei nu socotesc decât drept nimica orice pătimire, ce li s'ar întâmpla să sufere, orcât de grozave ar fi ele, și nu dau nicio atențiune pătimirilor, pe care rușeniile, sau prietenii lor ar avea să le îndure din pricina lor (pentru că acești din urmă s'au supus pedepsei în caz că ei n'au fost prinși ca vinovați). Dar nimica nu-i putea constrânge să recunoască vre un om oare care de stăpân al lor". Pentru predarea lui Ezechia, tatăl lui Iuda, la moarte, la începutul domniei lui Irod, Sinedriul, care încă continua să existe, a făcut chiar încercarea să tragă pe Irod la Judecată, ceea ce el niciodată n'ar fi făcut, dacă acesta ar fi fost un simplu bandit. Dar cum se raporta poporul către fiul său Iuda, aceasta se vede din cuvintele unui rabin: „În viitoarea lume Dumnezeu va aduna împrejurul lui Iuda oameni asemenea lui și-i va pune înaintea feții sale. Oamenii de felul acesta s'au prezentat deja lui Pompeiu în Damasc, mijlocind nu pentru Hircan sau Aristobul, ci pentru poporul lui Dumnezeu, instituțiile cărora niciodată nu erau binevoitoare autorități regale. Dar aceste idei pentru prima oară deveniră deviza unui partid deosebit organizat, anume sub domnia lui Irod și imediat înainte de moartea lui. Dar poporul se plictisise de judecătorii și de discuțiile lipsite de viață ale căturarilor. Subtilitățile și discuțiile lor legiste nu-i mișcau inima. Dar când apăreau astfel de oameni, ca Ezechia, Iuda Galileianul, Matatia și Iuda, fiul lui Sarifeu, atunci cuvântările lor aprindeau în inimile lui flacăra nepotolită a patriotismului. Acești oameni nu dădeau atențiune la subtilitățile goale, ci propoveduiau și stârneau. Discuțiile lor ei le întrețineau nu asupra unor oare care locuri obscure din cartea Eșirei sau Levitic, ci luau ca texte ale lor cuvintele inspirate ale prorocilor, sfaturile arzătoare și entuziaste ale lui Isaia și Ieremia. Anume aceste texte ei le repetau, le tâlcuiau și le desvoltau glozelor poporului ce cu sete le ascultau. Glasul vechilor proroci primi din nou vitalitatea lui și era până întru atât aplicabil la vremea ce se străbătea, încât părea că sfintele cărți ale lor erau scrise anume pentru el. Era deajuns, ca în loc de Ioachim să zici Irod, în loc de Babilon, să zici Roma, și posomoritele prorocii ale lui Ieremia, se părea, că sunt gata să se realizeze din nou și asupra noului Templu. Arborele aproape uscat al naționalității iudaice, se părea, că se însângera din nou. Pe terenul cuvântului lui Dumnezeu el inverzi din nou și iarăși întinse ramurile sale. Dar toți heralzii, sub stârnirea cărora se producea asemenea înviorare, au plătit slava lor primejdioasă cu moarte silnică.

În timpul vieții pământești a Mântuitorului în partidele religioase-morale s'au produs diferite schimbări. Voetuzimii, sau Alexandrinii, ridicați de Irod la vrednicia de arhieriei, deveniră irodieni, adecă aderenții regelui. Ei nădăjduiau, că sub protecțiunea regelui și a romanilor ei vor fi în stare să mențină trebile bisericești în starea lor prezentă și să mențină pentru dânșii privilegiile lor. Acesta era un cerc al acelor case arhieresti, despre cruzimea și trufia cărora vorbește așa de des Talmudul. Poporul ura așa de mult acest cerc arhieresc, încât pe ulițele Ierusalimului răsunau liber asemenea anateme asupra lui: „Blestăm casei lui Boet? Blestăm asupra casei lui Hanan¹⁾? Blestăm asupra șueratului ei de viperă? Blestăm asupra casei lui Ismailben — Fabi? Blestăm asupra pumnilor lor? Insuși ei arhieriei, fiii lor administrează banii, ginerii lor sunt căpetenii și slugi stălesc poporul cu ciomegile lor!“²⁾. Pridvoarele lăcașului sfânt, — conlinuă Talmudul, — răsunau de patru strigăte: Depărtați-vă de aicea, fiii lui Elie³⁾, voi ați profanat templul celui veșnic; depărtați-vă de aicea Isahar Chef Barcai, care se gândește numai la sine și profanează jertfele sacre⁴⁾. După aceea cu ironie amară răsună strigătul: Deschide porțile Tale, o, templule, și dă drumul lui Ismailben-Fabi, ucenicul lui Finees⁵⁾, ca să săvârșască el ritualele arhieresti? Și în fine răsună al patrulea glas: „deschideți-vă larg porților, și dați drumul lui Iahanan, fiul lui Nehedai, ucenicul îmbuibăților și iubitorilor de plăceri, ca el să devoreze jertfele⁶⁾. Că acest din urmă, urmând exemplul stăpânilor săi romani, a căpătat asemenea numire, va deveni de nemir, dacă e să credem spusele Talmudului, că el separa pentru bucătăria sa câte treizeci de viței, tot pe atâtea butoaie cu vin și patruzeci cuște cu porumbei⁷⁾.

Luxul și mândria unora din acești usurpatori ai vredniciei de arhieriu erau cu adevărat uimitoare. Despre Ismailben-Fabi se povestește, că mama lui a făcut pentru dânsul haină care a costat 100 de mine, adecă aproape 200.000 lei după cursul nor-

1) Arhierul Hanan, pomenit în Evanghelie.

2) Acest blestem se comunică în Talmud pe temeiul mărturiei lui Abba Saul fără Batait, care era în Ierusalim în timpul lui Agripa Isau curând după aceea și l-a a zis din gura lui Abba Iosif, locuitor din Ierusalim. Agripa a domnit între anii 37—41 d. Hr. adecă curând după răstignire. Geiger, Urschrift, 118.

3) Asemenea numire se dădea în genere preoților pentru necredința lor (I Reg. II, 22.

4) Anume despre el se știe că îmbrăca mănuși de mătăasă, ca să nu pătzeze mâinile în timpul slujirei jertfelor.

5) Unul din nevrednicii fii ai lui Finee.

6) Pesahim 37 ba și Keritot, 20 a vezi Derembourg.

7) Nu se știe, de altminterlea, pentru câtă vreme.

mai. Mama lui Eleazer-ben-Harsam a făcut pentru fiul său o haină la fel, dacă putem să credem asta, care a costat 20.000 de mine, adică 8.000.000 lei, dar haina aceasta era așa de subțire, încât ceilalți preoți nu-i îngăduiră să o poarte, pentru că el, din cauza transparenței ei, să părea că e gol. Alcea, negreșit, nu se poate să nu vedem o exagerare, de oarece în genere bogăția fabuloasă a acestui preot milionar servește drept temă favorită pentru fantezia rabinică. Dar astfel de exagerare în tot cazul își avea destul temei în realitate. Arhieria în genere se pogorâse în timpul din urmă până la ultima treaptă de stricăciune. „La ce timp, — întreabă rabinul Iohanan, — se referă cuvintele: frica Domnului adaogă zilele ?” — la vremile primului templu, care a stat aproape 410 ani și a avut numai 18 arhieriei dela primul până la ultimul. Dar la ce vreme se referă cuvintele: anii necredincioșilor însă se vor scurta ? — la timpul templului al doilea, care a durat 420 de ani și a avut mai mult de 300 de arhieriei, pentru că dacă s’ar referi 85 de ani la 5 arhieriei excepționali, apoi pentru toți ceilalți arhieriei, va rămânea nu mai mult decât câte un an de fiecare ¹⁾).

Fariseii și saducheii în acești ani întunecați au trebuit să se depărteze cu totul de pe arena vieții politice și să-și caute mângâiere în studiul legii și în atragerea poporului la școlile, unde ei învățau sau întrețineau între dânsii discuțiuni. Partidul extrem cel dintâi — anume ziloții — se foloseau în totul pentru scopurile lor de o iubire entuziastă și devotamentului tineretului ²⁾. Patrioții neînduplecați, care nu recunoșteau nici un fel de învoale și trame, ei visau, că și în slăbiciunea lor vor triumfa cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru care ei s’au luptat contra taberilor stăpânitorului lumii. Nici un fel de primejdie nu slăbiră patriotismul înflăcărat, nici o jertfă nu era grozavă pentru eroismul lor.

Astfel către timpul nașterii și creșterii lui Iisus Hristos religia iară deveni un factor principal în viața poporului iudeu. Sângerosul rege muri în zvonul despre curândă venire a lui Mesia. Vizita magilor, care a urmat curând după aceea, firește, la rândul său a întărit agitația poporului, care încă și mai mult crescuse din cauza uciderii pruncilor în Betleem. În toți se aprinse nădejdea, că se apropie o mare răsturnare a lucrurilor în soarta poporului și tot mai îndrăsneț apăreau oamenii, gata să conlucre la această răsturnare, — și anume întru slava lui Mesia cel așteptat. Răscoale disperate sub comanda lui Simon, robul lui

1) Joma, 9, a.

2) Antiq. XVII, 6, 8.

Irod, Iuda Galilleanu, și a păstorului din Perea, Atrung, — toți mai mult sau mai puțin, s'au ridicat sub înrâurirea acestei influențe. Deputațiile iudeilor, trimise la Roma cu rugămintea către August pentru înlăturarea lui Irod de la tron și pentru permisiunea de a restabili vechea teocrație, să ridice duhul în populația iudaică... a înseși Romei. Rabinii chinuți pentru răsturnarea vulturului de aur, și Iuda cu tovarășul său rabinul Sado, prin cuvântările sale, inspirate și prin citatele sale din sf. Scriptură, precum și prin eroismul său și prin înălțimea scopurilor sale, până întru atâta a excitat entuziasmul religios și a stârnit și înflăcărat patriotismul național, încât tineretul țării deacum cu o râvnă de neînvins pășea pe urmele lor. Chiar oamenii maturi priveau la dânsii, ca la slava veacului lor: Patriotismul din ce în ce mai mult se identificase cu râvna pentru lege, și războiul cu păgânii din pricina sa deveni simbolul credinței pentru poporul ațîțat.

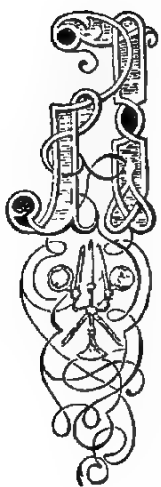

CAPITOLUL XI

APROPIEREA ÎMPĂRĂȚIEI LUI DUMNEZEU

nume în niște astfel de împrejurări s'au strecurat ani vieții necunoscute a lui Hristos în Nazaret. Evenimentele înconjurătoare, ce s'au produs atât în Galileea, cât și în Iudeea, n'au putut să nu fie obiectul discuțiilor pe ulițele și piețele, care alcătuiau centrul tuturor informațiilor și zvonurilor în orient, și așa sau altmintrelea să se reflecteze în inimile tuturor fiilor poporului. Nouă nu ne este descoperit, cum aceste împrejurări s'au reflectat în inima Dumnezeu-Omului, care creștea și se întărea cu duhul. (Luca, II, 40), deși din cuvântările sale următoare nu se poate să nu vedem, că El cunoștea deaproape evenimentele politice ale timpului său¹⁾. Dar pentru Dânsul lucrul cel mai important era pregătirea pentru slujirea ce-L aștepta față de voința lui Dumnezeu, și periodul tăcut al primilor treizeci de ani ai vieții Lui a fost, așa zicând, timpul al luptei lui nevăzute pentru sufletul Lui sfânt. Se poate presupune, că și El s'a amărât de timpurile rele ce-L împresurau, suferea la vederea necazurilor concetățenilor săi și de așa îndelungata domniei a

¹⁾ Cum la asta arată limpede pilda, dată deja mai sus din Luca XIX, 12.

răului. Dar El învăța a aștepta cu răbdare apropierea împlinirii vremilor, până ce „va veni ceasul Lui”. Viața Lui în Nazaret trecea așa de neobservată, încât chiar Natanail, care trăia în Cana Galileei, abea la câțiva kilometri dela Nazaret, niciodată nu auzise de dânsul până chiar la pășirea lui la slujirea obștească, și concetățenii Lui nu-și puteau închipui, ca în cunoscutul lor Iisus se ascundea ceva mai mult decât un tânăr stoler. Dar cu toată înstrăinarea aceasta de mișcările lumești, acești ani au servit pentru Dânsul ca pregătire pentru săvârșirea marelui opere a mântuirii omenirii, pentru care fusese trimis El de Tatăl său ceresc. Acești ani necunoscuți ai vieții lui Hristos ne învață, că viața, în înțelesul ei cel mai înalt, nu este numai activitatea, ci împărăția liniștită a iubirii datoriei față de Dumnezeu și de oameni în sfera rezervată nouă, că cea mai sfântă bucurie a vieții nu se cuprinde în sgomotul și strălucirea activității sociale, ci mai curând sălășluiește acolo, unde, mulțămită liniștei înconjurătoare, cerul, zicând, își găsește reflexiunea în duhul neturburat și ne agitat de nici un fel de smintele ale lumii.

Între acestea timpul se apropia tot mai mult de punctul, când trebuia să sosască ora arătării lui Mesia lui Israel. Împilațiunea politică în puterea reacției naturale, până la un grad ne mai pomenit a trezit în popor nădejdea într-o mare și curândă izbăvire. În alte vremi asemenea nădejdi se mărgineau numai în granițele înguste ale Iudeei, iară acum ele au esit până departe peste hotarele ei și agitară toată lumea. Ele coincidară cu simțul involuntar, de care în acel timp erau pătrunse popoarele tuturor țărilor, că starea prezentă a lucrurilor nu putea să continue mai departe. Împărăția răului în toată lumea atinsese, se pare, culmea sa. În Roma netrebnicul Srian, care fusese multă vreme favoritul lui Tiberie, căzu în fine, dar nu mai înainte după ce activitatea sa rușinoasă umplu de groază toată lumea. Schimbarea legiurilor vechi despre cămătărie atrase după sine ruina financiară în tot imperiul. Din cauza vânzărilor forțate, proprietatea pierdu aproape orice valoare. Pretutindenea se săvârșeau falimente. Tribunalele erau pline de oameni, care se rugau pentru schimbarea legilor uricioase, și între acestea capitaliștii reușise deja pe contul oamenilor săraci să îngrămădească enorme bogății. Industria decăzuse în toată lumea. Mulți din bogătași, pe de altă parte, fuseseră aduși până la starea de sărăcie, și strămtoarea generală a popoarelor devenea tot mai insuportabilă. Alături cu ruina generală, în Roma asupra tuturor apărură spionajul murdar, așa că se

ultase orice formă de judecată legală. Cărduri întregi de oameni, atât vinovați cât și nevinovați pereau în temnițele romane, pe reau bărbați, femei și copii, trupurile cărora se aruncau pur și simplu în Tîbru. Afară de asta, viciile lui Tiberie, înclădat pe toată lumea, deveneau din zi în zi tot mai monstruase. Anii și necumpănirea în plăcerile senzuale îngheboșase trupul lui, fața lui era acoperită cu coșuri urâte, dar în același timp înclinațiunea lui către plăcerile grețose crescuse tot mai mult și ca fără pedică să se dedea la ele, el se depărta de toți în insula Capreea, unde și petrecea vremea în cele mai grețose plăceri. Virtutea și viața deasemenea depindeau de mila lui: nimenea nu se putea considera în siguranță de părtășii și denunțatorii lui grețosi. Uciderile legale și confiscările fără suflet sporeau, imoralitatea și viciul domneau nedespărțite. Țările cele mai depărtate tremurau înaintea Romei, dar despre cărmuirea ei peste ele se poate judeca după acea cruzime, criminalitate și stricăciune, care domneau chiar în inșeși capitala lumii.

Ăflându-se sub o rea cărmuire, Orientul era adănc agitat de presimțiri agitătoare ale unei schimbări, ce trebuia să sosască. Nu numai iudeii, ci și țările înconjurătoare se aflau în stare de așteptare neliniștită. Așa, probabil, în același an, când răsună în pustie glasul înaintemergătorului, sacrificatorii egipteni declarară, că ei iarăși au văzut paserea cunoscută sub numirea de Phœnix ¹⁾. Fiind la început o emblemă mitologică a soarelui, Phœnix-ul încetul cu încetul începu să se considere simbol al circulațiunei vieții lumii, și după părerea egiptenilor, se arăta în anumite intervale, ca să se ardă și iar să se scoale din cenușa sa, ca semn tainic al sfârșitului unui mare perioadă universal și sosirei altuia. El s'a arătat pe vremea lui Iezostriș, a lui Amasis și a lui Ptolomeu al treilea rege al dinastiei macedonene. Arătarea lui acum s'a părut neobișnuită, de oarece intervalele revenirii lui se determinau la 1461 și 500 de ani, iar din timpul lui Ptolomeu au trecut numai 230 de ani. Între altele colegiile sacre ale sacrificatorilor din Roma, au afirmat aceea, ce a fost declarat de sacrificatorii din Egipt. După calculile lor deasemenea s'a început ultimul perioadă, anume luna universală a lui Apolon, după care trebuia să vină sfârșitul lumii. Virgiliu ²⁾ deja cu o generațiune înainte de Hristos a scris vestita sa a patra Eclogă, în care se înfățișază sosirea veacului

1) Tac. Ann. VI, 28.

2) În anul 70—19 a. Hr.

de aur, în care caz însuși tabloul a fost împrumutat dela prorocul Isaia, prin mijlocirea poemelor sibilnice iudaice, care aveau atunci o largă răspândire pretutindenea¹⁾. La aceeași presimțire adâncă în lumea antică despre marea schimbare ce se pregătea instalarea omenirii ne arată și legenda despre moartea marelui zeu Pan, care, după mărturia lui Plutarh, s'a alcătuit în timpul lui Tiberie. „În vremea aceea, — se spune într'însa, — o corabie, care venea din Corfu din grozavă pricină se opri, și cărmaciul, egipteanul Tamius, auzi dinspre insulele Ehitad un glas puternic, care-l numi pe nume și-l porunci, ca atunci când va sosi la Palad, să comunice tuturor, că marele zeu Pan a murit. Egipteanul a făcut cum i se spusese, dar îndată ce el răspândi vestea despre asta pe țărmurile ce i se înfruntau, îndată răsună împrejur mare plânset și acest sunet tainic umplu pe marinari de frică. Povestea aceasta, când se răspândi în Roma, turbură pe împăratul Tiberie, și deasemenea și poporul²⁾. Marele Pan în adevăr murise, și ceilalți zei plângeau la patul lui de moarte. Oracolii și vestitorii aceluși timp presimțau o mare primejdie a unei catastrofe universale ce se apropia. Zilele luminate ale veacului lui August trecuseră deja demult. Insuși atmosfera de deasupra Romei era îmbibată de sânge. Uciderile și sinuciderile erau fenomenul obicinuit și la modă, și până și femeile nu erau nepericuloase în fața lăncii³⁾. Ruina financiară atrase după sine sărăcia generală a mulțimei poporului. Chiar și provinciile sufereau de criza grozavă de bani. În Palestina se putea vedea, cum viitorul rege Agripa, dus până la extrema nevoie de bani, împrumută unde putu, cu bucurie primind banii, oferiți lui tainic sub formă de mituire. Datornicul, împrumutătorul și temnița, care așa de des se întâlnesc în pildele lui Hristos, erau numai o vie ilustrație a stării poporului în genere. Acesta era timpul de tranziție, timpul îndoelei generale, a neîncrederei și așteptării. În lumea păgână oămenii nu știau, ce să creadă despre viitor; în Iudeea ei așteptau arătarea fără de neveste a lui Mesia. Drama vechii obștii era jucată. Colosalul imperiu se ridicase pe ruinele naționalităților, care până atunci trăise viață separată, și această centralizație politică struncină credința în zeli locali, către care până atunci popoarele alergaseră după ajutor și ocrotire. După veacuri de războaie neîntrerupte între orașe și state sosi liniștirea generală, care se manifestă prin o totală prefacere în viață. Pe

1) Haesrath, Neutestamentliche Zeitgeschichte, II, 119.

2) Plutarh, De def. Orac. 17.

3) Tac. Ann. VI, 2.

urmele legiunelor, care răspândeau stăpânirea romană, urma stricăciunea și împilarea, și umpleau lumea de tendința nedeterminată spre moralitatea înaltă și cu nădejdea într-o religie mai înaltă decât sistemele învechite ale timpurilor trecute. Insuși triumful unui stat asupra tuturor celorlalte în afară de orice alta pregătea calea pentru noua credință a lui Hristos. Instrăinarea popoarelor dușmane între dănsese a fost zdrobită, și în sufletul tuturor se înfiripă ideea obscură, dar măreață a frăției umane generale, deși deocamdată sub forma supunerii unui monarh universal. Marele căi ale Romei dădură mijlocul îndămănos contactului cu toate țările. Guvernul ei și legile ei garantau ordinea și siguranța pretutindenea, unde ele căpătau putere, dar mai însemnat ca orice Imperiul roman a pregătit lumea pentru religia, care trebuia să se propoveduiască întregii omeniri, înlăturând nenumăratele pedici a națiunilor ce se concureau, cu invidia lor politică și cu prejudiciile de neînving, și unind toate popoarele într-o măreață alianță în calitate de concetățeni a unui și aceleiași monarhii mărețe.

Față cu o asemenea stare de lucruri, când organizația vechi obștii vădit fu distrusă, iar lumea nouă nu se sculase încă din ruinele celei vechi și s'a născut prevestitorul prevestit de proroci al apropierei noii ordine religioase morale de lucruri. Fiul dreptului preot, Ioan, a fost chiar din copilărie împresurat de influența, care a lucrat binefăcător la dezvoltarea caracterului lui. Fiind om de obârșie preoțească atât după tată, cât și după mamă, el și-a început viața sa în condițiuni prielnice, pe care le putea prezenta neamul vechiu, care se bucura de o mare cinstire în popor. În comunitatea orașului său natal părinții lui fără îndoială ocupau o situație văzută și respectată, și tânărul lor fiu din această cauză era înconjurat deasemenea de respect, care pe neștiință educă și înobilează pe om. Educațiunea lui timpurie, primită de dânsul dela nobilii săi părinți, trebuie să fi aplicat asupra lui, pecetea situațiunii lor și a cucerniciei lor. Din cei mai plăpânzi ani, copilul a putut auzi povestiri din istoria poporului său și din acel mare neam preoțesc, sângele căruia curgea în vinele sale. Ca fiu al unor riguroși râvnitori ai legii, Ioan a crescut în duhul împlinirii exacte al legii lui Dumnezeu, pravilele căria el le împlinea nu numai cu severitatea legistă, ci și în duhul pietății părinților săi. Părinții lui amândoi erau drepti înaintea lui Dumnezeu (Luca, I, 6) în mai înalt înțeles decât dreptatea rabinică. Religiozitatea lor era adâncă și sinceră, de oarece ei apar-

ținea la acel rest în Israel, care era însuflețit de idealul sacru al dumnezeieștilor porunci: el făceau dreptatea, iubeau mila și umblau cu smerenie înaintea lui Dumnezeu (Mat. VI, 8). Fiul lor moșteni de la dânsii aceste preanobile însușiri ale inimii și deja chiar din pruncie el manifestă o profundă evlavie (Luca, I, 15). Ca unic fiu al unui preot respectat, el ar fi putut în cursul întregii vieți să se bucure de respectul mormitor și să se desfăteze cumpătat în toată îndestularea; dar el de timpuriu se pătrunse de duhul marilor bărbați ai timpului și al poporului său, de care el a putut auzi multe de la părinți sau a citit în cărțile sfinte. Instrăinându-se de orice desfătare, sufletul lui, sub influența familiei, chiar a timpului și religiei, se umplu de setea înflăcărată a pusniciei, care-și găsi cea mai înaltă satisfacție a sa în ascetism și în lepădarea de sine. Inclinațiunea către nevoia ascetică în genere alcătuia trăsătura vizibilă în viața preoției iudaice. Simțind, așa zicând, pulsul elanului duhovnicesc, care bătea în inima poporului ce-l înconjura, cugetând la suferințele lui, la păcatele lui și la nădejdele lui, Ioan, deși și după însuși nașterea sa predestinat să fie preot, s'a consacrat înaltei chemări de proroc și-și jertfi viața sa pentru lupta cu așa de mult deplânsul rău și pentru renașterea religiei părinților săi.

Chemarea sa vitală negreșit în oare care măsură a fost predestinată de dorința și hotărârea părinților lui, care au avut loc înainte de nașterea lui. Ei încă de atunci dăduseră făgăduința, că el va fi nazoreu în curgera întregii sale vieți, și astfel formal îl consacrară lui Dumnezeu, și el însuși după aceea primi această făgăduință. Nazorii între iudei puteau fi dintre persoanele de ambele sexe, și ei se considerau în deosebi consacrați lui Dumnezeu. Obiceiul acesta exista în Israel din cele mai vechi timpuri¹⁾. Nazoreul trebuia să se abțină de la vin și de la băuturile tari, să nu bea nimic astfel, ce se pregătea din struguri, nu trebuia să mănânce bobite de vie nici crude, nici uscate. „În toate zilele nazoreatului său, exact glăsuia legea, nu trebuie să mănânce (și se bea) nimic ce se face din struguri, de la bobită până la coajă“. După aceea „în toate zilele nazoreatului lui, briciul nu trebuie să se atingă de capul lui“. Până la plinirea zilelor, pentru care s'a consacrat de nazoreu al Domnului, el e sfânt, trebuie să crească părul pe capul lui (Numer. VI, 3-5). Pentru înlăturarea oricărei întinări rituale de vreun trup,

1) Despre înființarea nazoreismului se vorbește în cartea Numere, VI, 1-21.

el niciodată nu trebuia să se apropie de vreun trup mort, chiar dacă acela ar fi trupul tatălui, sau al mamei sau al fratelui, sau al surorii sale: „pentru că este consacrat lui Dumnezeu” (Numer. VI, 6). Și în caz dacă acolo, unde se află el, ar muri un om, atunci întinarea putea fi îndepărtată numai prin o curățire de „șapte zile”, în care caz el nu trebuia să-și tundă capul său și să aducă o anume stabilită jertfă de curățenie. Insuși votul său în acel timp se considera violat și el trebuia să-l înceapă din nou.

Votul de nazoreu de obicei se da pentru un anumit timp (Fapt. XXI, 23-24), dar părinții puteau da votul pentru copilul lor sau pentru copii în genere înainte de nașterea lor cu consacarea lor lui Dumnezeu pentru toată viața. Așa a și fost aceasta cu Ioan, după cum fusese asta mai înainte cu Samuil și cu Samson, iar după tradiție și cu Iacov cel drept, fratele Mântuitorului. Dar și fiind consacrat lui Dumnezeu și osebit de toți ceilalți prin osebite semne, nazoreul cu toate acestea nu era sihastru în înțelesul deplin al acestui cuvânt, care s'ar fi îndepărtat total de familie, de viața obștească sau cetățenească. El se retrăgea numai dela anumite forme sau laturi ale vieții sociale, deși unele după propria sa dorință petreceau această abnegație și mai departe (Ier. XXXV, 6-7). Unii se îndepărtau în pustiu și munții Iudeei sudice și trăiau prin peștere, îngăduindu-și să se nutrească numai cu hrana grosiera a pustiuului și să se folosească de îmbrăcămintea cea mai sumară. Alții, asemenea lui Iacov cel drept, nu întrebuințau nici ulei de uns, deși în țările calde el alcătuește aproape o nevoie vitală, și nu mâncau carne¹⁾. Dorința de a evita orice întinare rituală, care-i făcea să se supună la asemenea nevoianță, decurgea din osebita lor consacrare lui Dumnezeu, raporturile deosebite către care cereau o permanentă curățenie rituală. Cerința de a evita atingerea de trupuri moarte era numai o repetare a ceea ce cerea dela omul sfânt sub raport ritual în concepția poporului, anume a preotului (Levit, XXI, 11). Infrânarea dela vin și dela băuturile tari ferea pe nazoreu de ispită, îndoit păgubitoare în omul, care s'a consacrat lui Dumnezeu, slujirea înaintea Căruia cere limpezime permanentă și trezirea duhului. Părul lung netuns era probabil semnul văzut al devotamentului întreg și neatins a omului întreg lui Iehova. Părul era simbolul bărbăției, cununa și podoaba ei și buclele ne tunse serveau astfel drept simbol consacării rațiunii și înaltele însușiri ale duhului în slujba lui Dumnezeu. Astfel considerându-se într'un înțeles deosebit

1) Eusebie, Istoria Bisericească, II, 23, 2.

„sfânt”, nazoreul pe viață stătea pe același nivel cu preotul și putea să intre în interiorul templului, cum vedem aceasta în exemplul lui Iacov cel drept.

Votul de Nazoreu adesa era dat în scopul ajungerei împlinirii vre unei dorințe, de exemplu a dorinței de a primi dela Dumnezeu sănătate, neprimejduire sau izbândă într'o anumită lucrare. Dar unde el se da pentru toată viața, acolo deja nu mai putea avea importanța de înțeles de mijloc, care să-i dea anumită putere în lupta cu vrășmașii poporului lui; ci pentru asemenea persoană, cum era Ioan, tot înțelesul nazoreatului consta în tendința sinceră către perfecțiunea religioasă superioară. La dânsul el era protestul vădit și nebiruit contra deșertăciunii lumești și a indiferenței duhovnicești a omenirii înconjurătoare.

Nazoreismul în curgerea istoriei Vechiului Testament a trecut nu prin puține oscilațiuni. Cea mai înaltă dezvoltare el a atins-o în timpurile lui Samson și Samuil, către sfârșitul periodului judecătorilor, când el a servit de pregătire pentru slăvita epocă a prorocilor și a contribuit la marea mișcare duhovnicească, care a însemnat timpul primilor regi. Dar deja nu mai mult, decât peste două sute de ani după David, prorocul Amos deplângea răceala și chiar batjocora, cu care poporul se raporta către nazoreism (Amos, II, 11). Cu toate acestea nazoreli totdeauna au fost mulți în Israil, și numărul lor a crescut mereu pe măsura apropierii timpului venirii lui Hristos ¹⁾. Dar regretabil, că printre nazorei erau puțini de aceia, care ar fi corespuns deplin chemării lor. „Eu niciodată în viața mea”, spune Simeon cel drept ²⁾, „nu mi-a plăcut să mănânc din jertfele pentru păcatul nazoreului. Dar iată odată, a venit la mine din sud un om, care dăduse votul de nazoreu. Eu m'am uitat la dânsul. El avea niște ochi minunați, o față nobilă, și părul în valuri enorme cădea pe umerele lui. Pentruce tu voești să tai acest păr minunat și nu mai vrei să fii nazoreu?” l-am întrebat eu. — „Eu pasc oile tatălui meu în orașul, unde trăesc eu, răspunse el. Odată scoțând apă din izvor, eu mi-am văzut acolo chipul meu și am simțit o mândrie tainică. Un gând rău începu să pună stăpânire pe mine și m'a turburat. Așa iaca, am zis eu, făptură netrebnică, tu vrei să te mândrești cu ceeace nu-î al tău și care nu trebuie să mai aibă preț pentru

1) Se știe că prima pricină a certei dintre cunoscutul rabin Simeon ben Șetah cu Alexandru Ianei a fost această duplicitate a sufletului, relativ de aducerea de jertfă, care se cerea pentru ridicarea votului a 300 de nazorei.

2) Aproape cu 300 de ani a. Hr.

ține mai mult decât pulberea. Dau făgăduință Dumnezeului meu, că voi tunde părul meu pentru slava Lui". — „Imediat", continuă Simeon, „eu l-am îmbrățișat și am zis: iaca, dacă la noi ar fi mai mulți nazorei, asemenea ție, în Israel!"¹⁾.

Dealtmintelega, sub influența tuturor apăsărilor și relelor vremii, și afară de nazorei în popor în genere se observa înclinațiunea de a se depărta în pustie, ca acolo, respirând liber, să-și ușureze sufletul său obosit în convorbirea singuratecă cu Dumnezeu și în rugăciune înflăcărată pentru venirea cât mai curând a izbăvitorului. Din acești sihastrii din pustii se alcătuiră comunități întregi sau frății. După mărturia lui Iosif Flavie, din aceste comunități ale timpului său cu deosebire erau devotate vieții ascetice esei, comunitatea cărora număra în sinul său până la 4000 de oameni în Siria și Palestina²⁾. Asemenea fariseilor, esei erau expresia acelei râvne pentru lege, prin care mai înainte se distingueau hasidimii în timpul luptelor macabeice. Dorința puternică de a evita întinarea rituală, ducând la aparițiunea fariseismului, își găsi expresia sa supremă în acești extrem de asprii legiști, care se îmbrăcau cu ajutorul totalei înstrăinări pentru a ajunge cucernicia ritualistă, imposibilă în mijlocul lumii. Dar esei se deosebeau avantajos de farisei prin aceea, că erau străini de activitatea lor demagogică. Cu trecerea timpului fariseii perdură tot mai mult dreptul lor la numirea „de înstrăinații de lume", de oarece ei umblau aprinși după gloate și cutrierau marea și uscatul, ca să arate oamenilor evlavia lor. Curățenie legistă ideală nu se putea ajunge prin asemenea viață, și deaceia esei, care însetau după idealul suprem, se retrăgeau în pustie, ca să alcătuiască din sine deosebite comunități, exclusiv devotate pietății.

Timpul originii acestor comunități în pustietăți nu se știe, către timpul nașterii lui Hristos, în provincia pustie dintre Ierusalim și Marea Moartă pe alocurea erau samanate asemenea sătucene, ascunse prin acele văi stâncoase (vadi), câteodată acoperite de verdeață, care în mare număr se lasă în vale din platoul înalt petros în direcția Mării Moarte. Mediul lor posomorât, riguroasa împlinire a legii până în cele mai mărunte amănunțimi ale vieții le dădea înfățișarea de oameni obosiți de viață, de oameni cari se depărtase de lume, ca să se pregătească pentru moarte. Ei se jertfise pentru opera pocăinței pe toată viața în nădejdea de a merita împărăția lui Dumnezeu. Valea

1) Nedarim, I, 1.

2) Antiq. XIII, 6, 9; Philo, 876.

de sus Enghedi, unde după mărturia lui Pliniu, trăiau mai mult decât orunde eseii, corespundea numai bine cerințelor unei asemenea vieți pusnicești. O cărare în zig-zag duce dela pustia iudaică, cale de trei ceasuri de drum spre nord dela Masada, pe coasta înclinată de 1500 picioare, printre stâncile aruncate și pe petrișuri, la bogatul izvor, care sub umbra unor tufișuri luxoase, își îndreaptă apele spre Marea Moartă. Inseși numirea Enghedi, care însemnează „izvorul caprei”, i s'a dat probabil acestei localități din cauză, că această cărare stâncoasă a fost bătătorită de caprele sălbatece. Vegetația tropicală de aici satisface nevoile simple ale vieții aproape fără osteneală. În părțile de sus ale țării, precum și ale altor văi paralele cu dânsa, esei găseau tocmai așa localitate, care corespundea caracterului vieții lor. În fiecare așezare a lor se afla o sinagogă deosebită a lor, o încăpere comună pentru masă și adunare, și destulă apă în izvorul pentru spălările zilnice. Afară de acești locatari erau și pusnici singuratici, care trăiau pe malurile părașelor pustiului muntos, ca să aibă și mai multă puțință pentru nesfârșitele spălări necesare pentru curățenia rituală¹⁾.

Acești anahareți, premergătorii monahilor creștini, se nutreau numai cu plante sălbatece, dar ei în același timp erau adesea înconjurați de numeroși ucenici, care primeau și asupra-le chipul vieții lor grele pusnicești. De remarcat e, că asemenea comunități existau deasemenea în diferite orașe depărtate ale Iudeei, în care caz membrii lor păstrau aceleași rituale, ca și confrății lor din pustie. Se pare că la început ele trăsau în genere între ceilalți oameni și numai încetul cu încetul s'au depărtat în deplină singurătate, pe măsură ce a crescut între ei temerea de întinare²⁾. Toată ziua o petreceau la munca câmpului, în păstoria vitelor sau în dezvoltarea albinăritului și în alte ocupațiuni de felul acesta³⁾. Pe această cale ei se aprovizionau aproape cu tot ce li era de trebuință pentru trai, numai din când în când trimiteau un deosebit împuternicit pentru cumpărături din târg. Între dânsii ei nu făceau noi cumpărături nici vânzări, dar la caz de trebuință se împumutau cu lucruri de nevoie și te miră de întrebunșau vreodată monede, de care ei se fereau din pricina chipurilor păgâne de pe ele. Comunitatea aversei era condiția necesară a unei astfel de viață, și ea se menținea cu severitate,

1) I. Flavie, vita, 6.

2) I. Flavie, Bel iud. II, 8, 4.

3) Aug. XVII. 1, 6, Philo, II, 457.

neînduplecată. Scopul suprem al singurătății lor, atât individuale cât și comune, era observarea legii lui Moise în toată severitatea ei posibilă. Ei o citeau nu numai sâmbăta, ci și ziua și noaptea, dar orice altă citire era interzisă la dâșii. Drept crimă principală se socotea ponosirea numelui lui Moise, și cei vinovați de aceasta erau expuși pedepsei cu moartea, și înstrăinarea cărților sfinte se considera drept trădare, pe care nu o putea săvârși nici un eseu, chiar nici în agonia torturilor sau a morții. Teama de întinarea rituală printre esei căpătă o dezvoltare încă și mai mare decât la farisei. Întru imitarea meselor preoțești în templu, dela care se îndepărta tot ce era necurat cu mare grijă, ei aveau mesele comune dimineața și sara, înainte de începutul și sfârșitul muncii până la al treilea an și toți ceice nu aparțineau comunității lor se escludeau ca necurați în sens ritual. Încăperea pentru masă se considera tot așa de sfântă ca sinagoga, în care caz vasele și blidele se curățau cu grijă neadormită, și sfinte se considerau și îmbrăcămintele purtate în timpul mesei. Preoții invocau binecuvântarea asupra mâncărei, și ea se gusta într'o tăcere pioasă. Toți ceice intrau în votul eselor și în comunitatea lor, îi dădeau ei tot ce aveau, și în folosința celor câștigate pe această cale, pe lângă fructe și câștigul prin muncă comună, participau toți, în care caz bătrânii și bolnavii se foloseau deosebit de o îngrijire delicată și deosebită duioșie. Severitatea comunității eselor se manifesta în voturile ei. Novicii trebuiau să dea făgăduința „să dea cinstire lui Dumnezeu, să fie drepti față de oameni să nu ofenseze pe nimenea, nici din porunca altuia, nici după propria sa dorință, să urască răul, să contribue la bine, să fie credincioși unul față de altul, mai ales celor ce se aflau la stăpânire, să lubească adevărul, să mustre pe mincinoși și să-și abțină mâna dela furt, și conștiința dela câștigul nedrept¹⁾. Robia era interzisă și între dâșii nu se îngăduia nici un fel de jurămintе afară de acelea, după care membrii se primeau în comunitate. Războiul și chiar pregătirea de arme se considerau ne îngăduite, și ei în tot chipul evitau hrana animală, găsind interzicerea ei în porunca, care glăsuște „să nu ucizi“.

Dar dacă moralitatea lor, bazată pe împlinirea Vechiului Testament, era curată și înaltă, apoi devotamentul lor de rob ritualismului de sub lege, arăta până la ce punct erau ei fiii literei și nu ai duhului. Ei recunoșteau patru grade de curățenie rituală,

1) J. Flavie, *Bel. Jud.* II, 8, 7. *Philo*, II, 457.

prin care tot celce intra în comunitatea lor putea să treacă numai în ajutorul unei încercări lungi și aspre, și mărginirea între ele se observa cu așa severitate, că membrul de gradul cel mai înalt în caz de atingerea de un membru de grad inferior, se expunea unei așa întinări, din pricina căria el trebuia să se spele¹⁾.

Preoții își spălau mâinile și picioarele numai înainte de săvârșirea sfintei slujbe, iar esei își spălau tot trupul lor în apă rece înaintea fiecărei mese, și tot ce mâncau ei se pregătea de unul dintr'înși. Ei se spălau deasemenea în fiecare dimineață înainte de rostirea numelui lui Dumnezeu. Sâmbăta nu socoteau că li e permis să mute nici măcar un vas din locul său, și pregăteau toată mâncarea Vineri, ca să nu facă foc în această zi sfântă²⁾. Ei renunțau la carne și la vin, parte de teamă de a nu se întina, parte pentru că în viața lor voiau să realizeze severitatea de nazorei, de preoți în timpul slujirii lor și de vechi rehaviți. De aceea toată hrana lor era astfel, cum se prescria celorlalți în timpul postului. Deși trimiteau darurile obișnuite la templu, ei se țineau la o parte de el, pentru că aducerea de jertfe atrăgea după sine participarea la masa jertfelor, care ar fi putut să-i întineze. Tot de această teamă de vreo întinare, în unele din așezările lor nu se admiteau deloc femei, deși în genere eseurilor nu le era interzisă căsătoria. Ei observau riguros după aceea, ca nimenea să nu fie întinat de scuipatul altuia. Uleiul de ungere, care pentru ceilalți iudei era un lux sărbătoresc, se considera în ochii eseurilor „necurăție“, de care trebuia să se spele. Eseul, izgonit din comunitate, era mai curând să se omoare prin foame decât să se atingă de mâncarea pregătită de un simplu iudeu, și nici un fel de torturi romane nu puteau sili pe eseu să renunțe la convingerile sale³⁾. Toată viața eseurilor consta din curățiri permanente, de întinări reale sau închipuite. În fiecare dimineață eseurilor cu deosebită evlavie întâmpina răsăritul soarelui și se îngrija, ca primele raze ale lui să nu cadă pe ceva necurat, și astfel în așezările lor să urmeze zi după zi cu o monotonie neturburată.

Eseii, ca mistici ai iudaismului, firește se dedeau la raționamente și, asemenea rașinilor, tâlcuiau sf. Scriptură cu ajutorul a diferite alegorii fantastice. Dela iudaismul filosofic al Alexandriei ei împrumutau ideea de soartă, dar odată cu aceea ei își însușiră și diferite învățături din Persia și Grecia, cu care în genere

1) Bel. Jud. II, 8, 5.

2) Bel. Jud. II, 8, 9.

3) Bel. Jud. II, 8, 10.

poporul iudeu s'a găsit multă vreme în contact. Sufletul, după învățătura lor, prezenta un etern flu de origină cerească, pogorât pe pământ în puterea unei căderi necesare și închis în trup, ca în temniță, până ce el se va elibera de dânsa cu ajutorul morții. După aceea el, dacă a rămas curat, se va duce într'o împărăție deosebită peste marea, unde nu sunt cunoscute furtunile, și unde arșița se temperează de o suflare fină de la apus, care suflă neconținut dinspre ocean. Dar dacă sufletul n'a păzit legea, atunci va fi dus într'un infern întunecos și rece, ca să locuiască acolo veșnic ¹⁾.

Intreagă această sistemă de speculațiune și viață, cu ciudatele lor forme de abnegațiune de puznicie ascetică, nu se putea să nu producă asupra poporului o profundă impresiune. Din cauza aceasta după părerea mulțimei poporului și chiar ai celor mai culți reprezentanți ai lui, esei se bucurau de slava unor prevăzători miraculoși. „Din copilărie, spune I. Flavie, sfințiți prin multe curățiri și mai cu samă cunoscători ai sfintelor cărți și ai prorociile prorocilor, ei manifestă pretenția de a prevedea viitorul, și în adevăr, te miră de este o așa întâmplare, când prezicerile lor s'ar dovedi false” ²⁾. Convingerea în putința de a ajunge comunicarea directă cu Dumnezeu prin ajutorul riguroasei curățiri și prin contemplarea tainică, și chiar în sfârșit, a atinge astfel de vedenii, care ar putea să descopere înaintea lor tainele viitorului, mai ales să le dea și puterea să suporte o viață, care s'ar distinge prin așa de mari privațiuni și abnegațiuni. În aceasta se manifesta adâncă pricepere de către ei a naturei umane și a marelui importante a postului și înfrânării în chestia înălțării duhului omenesc ³⁾. După convingerea lor, viitorul se descopere înaintea bătrânilor membrii ai comunității, care păzeau curăția în cursul întregii lor vieți. Sufletele acestor din urmă se eliberau aproape cu totul de legăturile trupului și erau în stare să se poarte dincolo de hotarele acestei lumi. Așa, un eseu a prezis sfârșitul nefericit a fratelui lui Aristobul Antigoni ⁴⁾, iar altul a prezis lui Irod, când acesta era abea copil, că el va fi rege, și că domnia lui va fi lungă ⁵⁾. Acestui dar a prevederii eseiilor credea chiar și Irod și fiii lui, și de aceea după esei adesea trimiteau, când regele avea un vis rău sau se neliniștea pentru viitor ⁶⁾. Dar pelângă toate

1) Bel. Jud. II, 8, 11; Ante. XVIII, 1, 5.

2) Bel. Jud. II, 8, 12.

3) Comp. Dan. X, 2—5; 3 Ezdra, IX, 24, 25.

4) Bel. Jud. I, 3, 5; Antiq. XIII, 11, 2.

5) Antiq. XV, 10, 2.

6) Așa de exemplu, Irod a trimis după esei Menaim. Antiq. XV, 10, 5.

acestea simțământul general, care umplea sufletul eseilor, era așteptarea generală, sau nădejdea, cu care trăiau tot Israelul. Către sine anume ei aplicau sentința prorocului, că „fiii și fiicele lor vor proroci, bătrânii lor visuri vor visa, și tinerii lor vedenii vor vedea”¹⁾, — ca semn al venirii apropiate a lui Mesia. Totuși noi nu vedem, că ei L-ar fi așteptat în viitor nemijlocit, sau că ar fi făcut oare care pregătiri practice a lui Israel pentru Dânsul. Așteptarea lor se mărginea numai la vedenii neguroase ale unui viitor ideal. Ei se țineau riguros de învățătura despre predestinație și credeau, că totul în curgerea naturii și în viața omului e determinat de soartă²⁾. Unde nu-i libertate morală, acolo în zadar s’ar propovădui sau s’ar învăța, și deaceia ei nu făceau nici una, nici alta.

Fiind în totul ocupați cu un lucru, care stătea în afară și mai presus de priceperea omenească, eseii firește se dedeau la cele mai sălbatece și adesa monstruoase speculațiuni. Dela fiecare novice sub jurământ sever se cerea să ascundă numele tainice ale îngerilor, care erau cunoscute numai frățimei și dădeau celor ce le știau putere, prin ajutorul pronunțării lor, să pogoare îngeri din ceriu. Literatura apocrifă a aceluși timp era vestită prin dare de liste a numelor de îngeri cu puterile și îndatoririle lor, și eseii, asemenea rabinilor, credeau, că cu ajutorul descântecelelor tainice, în care rolul cel mai principal îl jucau aceste nume, ei puteau să dispună de serviciile lor pentru bine sau rău. Împreună cu veacul lor ei credeau deasemenea în puterea magică tainică a plantelor și pietrelor, și descoperirea ei oamenilor de dinafară deasemenea se considera la ei o mare crimă. Misteriozitatea deasemenea era una din cele mai distinctive particularități a eseilor. Novicii prin grozav jurământ se obligau „să nu ascundă ceva de frățime, nici să descopere vreuna din învățăturile lor altora, chiar dacă ar trebui să moară pentru refuzul acesta. Afară de asta, ei trebuia să jure, că nu va comunica doctrina lor nimănui altuia și că va păzi neatinsă taina cărților comunității și numele îngerilor”³⁾.

Influența eseilor asupra veacului contemporan lor, totuși, nu era mare, de oarece numărul lor era neînsemnat în comparație cu populațiunea înconjurătoare și ei nu tindeau la răspândirea ideilor lor, trăind cu totul la o parte de dânsa. Fiind produsul natural al timpului lor, cu nădejdea lui în Mesia, cu tendința sa

1) Isrl. II, 28.

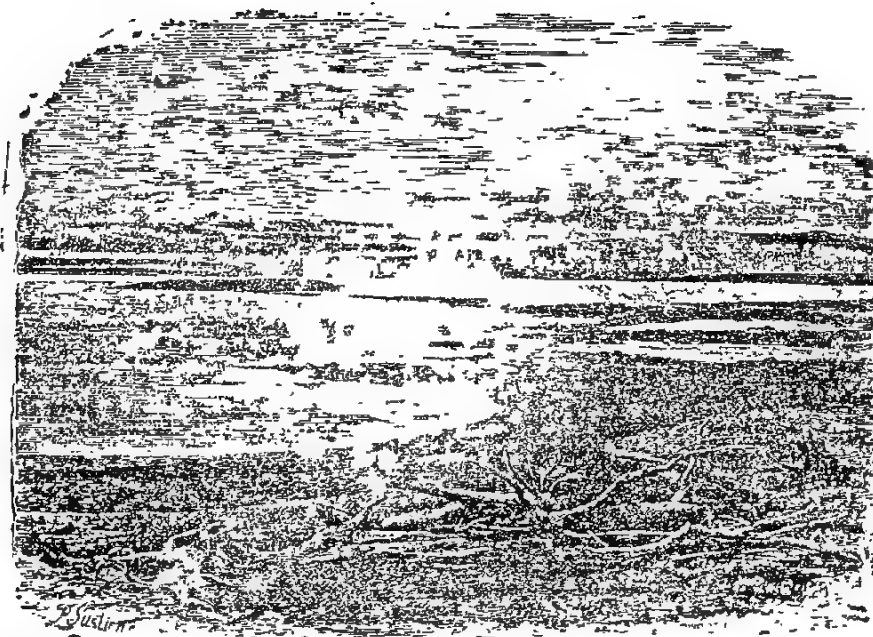
2) Antiq. XIII, 5, 8.

3) Bel. Iud. II, 8, 7.

către cuvioșia legistă și cu idealizația veacurilor trecute ale istoriei poporului ales, eseismul în anumită măsură ajută abaterile ideilor de la visul despre slava politică națională și către pregătirea terenului pentru o înțelegere mai duhovnicească a lui Mesia. Esei ajunse la contactul cu poporul în calitate de vindecători, proroci, tâlcuitori de vise și izgonitori ai duhurilor necurate, iar nu în calitate de învățători sau propoveduitori. Ideile lor religioase ei le nutreau în comunitatea lor, fără să se încerce a le răspândi în popor, și în această privință alcătuiau un contrast tăios al lui Ioan Botezătorului, viața căruia era o înflăcărată slujire a mulțimei compatrioților săi, și încă și mai mult lui Hristos, de oarece el trăia în neconținut contact cu oamenii, chiar cu aceia, care deopotrivă evitau atât pe esei, cât și pe rabini, în calitate de necurați. Eseismul în cel mai bun sens era numai perfecțiunea vie a trecutului, menită la dispariție și cu totul incapabilă să creeze ceva nou.

Pe temelul curățeniei lor morale, unli rânduirea eseiilor locul de cinste între puterile duhovnicești ale veacului lor; dar în realitate ei n'au avut nici un drept la el. Dacă curățenia lor morală și profunziunea duhovnicească câte odată reflectau înălțimea vederilor prorocesti și încântau comunitatea lor în oarecare sens ca prevestitoare a creștinismului, apoi pe de altă parte ritualismul lor extrem și superstițiile lor fantastice și semipăgânești în măsură considerabilă slăbiră înrăurilor părții lor sănătoase. Cu toate acestea în oarecare privire ei în sfera moralei întrecură tot ce prezintă ultimile veacuri ale vieții iudaice. Chiar cucernicia lor exagerată nu sămăna cu cucernicia fariseică, și era o încercare de abnegație de a desrădăcina răul din suflet. Dar, față cu priceperea insuficientă a stricăciunii omenești adânci și a celui adevăr, că omul este robul păcatului și se află sub condamnare din clipa nașterii sale, față cu convingerea sa în puțină deplină de a obține sfințenia fără ajutorul harului de sus, esei deși așteptau pe Mesia, apoi nu ca răscumpărător care a pătimit pentru păcatele neamului omenesc, prezis de proroci și preînchipuit de jertfele Vechiului Testament, nu pe acel Mesia, care este și jertfă și arhiereu, și nu simțeau nevoie de pocăință și renașterea de sus și necesitatea unirii în activitatea cea bună, care se exprimă în iubirea către Dumnezeu și către oameni, cu credința în Răscumpărătorul. În această privință ei stăteau nu mai sus decât fariseii. De aceea vederile și ideile eseiilor prezentau mai curând un contrast decât o asemănare cu creștinismul.

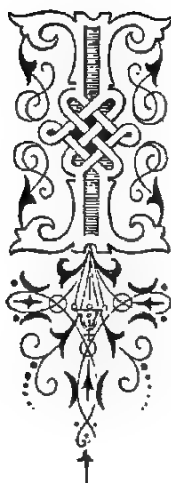

Vederea Mării Moarte din pustia vecină.

CAPITOLUL XII

PROROCUL ÎN PUSTIE

În acel period, când evlavia religioasă își găsea expresia sa în abnegațiunea ascetică și în îndepărtarea de lume, cum se petrecea cu nazoreii, cu esei și cu alți pusnici, Ioan, din fire pătruns de un adânc simțământ religios și educat în praxilele riguroase ale familiei sale, se retrase din casa sa și dintre toți oamenii în peșterile pustiei învecinate. Față cu acea tulburare greoaie, care domnea în politică și religie, simplitatea pașnică unei asemenea vieți pusnicești avea o atracție de neînvins, de oarece în retragerea ei liniștită oamenii puteau ajunge mântuirea lor prin rugăciune, prin post și râvna pentru lege, fără să se teamă de vreo incursiune în viața lor pusnicească. Inima apăsată de necazuri și de agitațiuni își găsea liniștea în singurătate, unde toată lumea înconjurătoare, cu dezbinările, răutățile și turburările ei, cucruzimile, ambițiile și trădările ei, pare că înceta să mai existe pentru dânsa. Cântarea de psalmi,

împlinirea exactă a legii și munca liniștită, care alcătuiau particularitatea deosebită a vieții pusnicești în pustie, fără să vrea inspira o deosebită simpatie către ele, mai ales la vederea cum pretutindenea împrejurul sihaștrilor triumfa răul și necredința.

Pustiul, în care s'a retras Ioan, se întinde pe latura de răsărit a Iudeei, începând aproape dela Ierusalim și întinzându-se sub diferite numiri până la Marea Moartă și pustia sudică, ca cea mai depărtată limită a ei. Ea ne prezintă o întindere neroditoare, care constă din văi stâncoase, pe alocurea posomorâte și groznice, de oarece stâncile, ruinate de cutremurile milenare, prezintă un labirint impenetrabil de strămtori și cotlovine, câteodată până la 150 stânjini în adâncime, deși în lățime n'au decât 4-5 stânjini. Imprejur domnește o liniște mormântală. Poți călători acolo o zi întreagă, fără să întâlnești vre un semn de viață, decât potârniche de pustie sau din întâmplare vre un vultur sburând. Pe dealuri cresc numai erburi veștede și dogorite, care nu cer apă, iară în văi vegetația cea mai luxoasă o prezintă tufarul alb, care înfloresce în Martie și Aprilie. Iudeii au numit pustiul acesta „Eșeman“, adică „pustia grozavă“, deoarece e imposibil să-și și închipuești o localitate mai tristă.

În unele părți ale ei nu pot trăi nici arabii chiar. Deja în partea nordică văile adânci, îndreptate spre Marea Moartă, și mai departe spre sud, țara devine și cu totul de nepătruns. Enorme vâgăune verticale, dela 1000 la 1500 picioare adâncime, iar în unele locuri și foarte largi, au fost săpate de păraile volburoase, ce curg primăvara pe aceste coaste spre Marea Moartă. Exceptând primăvara, în această localitate apa se poate găsi numai în cotlovinele stâncilor sau în foarte puține cisterne de apă, săpate în trecutul depărtat în stânci calcaroase, care se umplu cu apă de acele ploii, care din când în când cad pe acolo. Singurul loc înviorător, o oază cu adevărat înfloritoare în pustia posomorâtă, era valea izvorului Enghedi. Acest izvor (Astăzi Ain Djidi) curge de sub o stâncă pe micul platou la 500 picioare deasupra nivelului mării. Apa din el e bună și curată, dar neplăcut de caldă la gust. Păraul pe o lungă albie se aruncă printre stânci și se pierde înjos printre tufări și frunzișul urlaș de răchită, a așa numiților meri și spiniș de Sodoma. În pustia mută nu se aude decât murmurul tainic al păraului, ce cu greu se strecoară prin stânci, care împiedecă mersul său. Localitatea înconjurătoare este minunată în măreția sa sălbatecă. Jos se văd apele întunecate ale Mării Moarte, iar în sus enormele dărăburi ale stâncilor,

urcând tot mai sus și mai gîroznic până chiar la fortăreața Masada¹⁾. Și în această localitate astăzi se văd ruinele singurului oraș, sau așezare, care a existat cândva acolo. Orașul acesta se numește, deasemenea ca și izvorul, Enghedi. Iar împrejurul lui domnea pustiuul mît și peșterile, care și puteau servi de refugiu pentru sihaștrii.

Anume în această pustietate, unde printre pietre șerpuește vipera veninoasă²⁾ și se târăște scorpionul, și unde vulpea, corbul sau vulturul alcătuesc aproape singurile semne de viață, unde

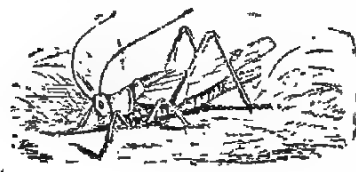
Arborele sodomit în pustie

domnește arșița nesuferită, iar dealurile fără apă și văile stâncoase servesc oare cum drept simbol al pustiei, în vreo peșteră, poate în sînurile vreunei cotlovine adânci și înguste, care cel puțin dădea apărare de căldura insuportabilă a soarelui, Ioan s'a și așezat, ca să fie singur cu Dumnezeu și cu propriul său suflet, și astfel să-și îndeplinească mai bine votul său pe viață, care-l separa de oameni. Educat asemenea ap. Pavel, în toată severitatea și în deplină cunoaștere și pază a legii (Fapt. XXII, 3), el fără îndoială, asemenea acelu, în tot ce se referea la lege era râvnitor înflăcărat. La ce vîrstă s'a dat la această pustiie, nu se știe, dar se pare, că el a trăit departe de oameni deja mulți ani înainte de a păși la propovăduire. Evanghelia ne prezintă un tablou viu a exteriorului său și al felului de trai. Ca nazoreu, el purta păr lung și manta grosieră de păr de cămilă, încins cu o curea sim-

1) Conder în Pal. Ex. Fund. Iulie anul 1875.

2) Deuter. XXVII, 10; VIII. 15.

plă. Aceasta era se pare toată îmbrăcămintea lui, completată doar de niște sandali tot așa de grosieri. Singura lui mâncare erau acridele și miere sălbatecă, care se putea găsi alocurea prin crăpăturile stâncilor, și singura băutură era apa, cu greu găsită în vre unul din izvoarele de prin stânci. Ce se atinge de acride, apoi păreriile despre ele diferă; dar după părerea majorității cercetătorilor, acestea erau un soi deosebit de lăcuste, care chiar și astăzi servesc de hrană în multe locuri din răsărit „Toți beduinii Arabiei și locuitorii orașelor din Nedje și Gedjab adesea o întrebuițează în mâncare”. „În Medina și Taif eu am văzut, zice Burkhard, anumite prăvălii cu lăcuste de vânzare cu anumită

Acride

măsură”. În Egipt și Nubia ea se mănâncă numai de cei din urmă săraci. Arabii, pregătindu-o pentru mâncare, o aruncă de vie în apă clocotită, în care se adaugă o însemnată porție de sare, după care ea peste câteva minute de fierbere se scoate și se usucă la soare. Capul, picioarele și aripile se rup, trupul se curăță de sare și se usucă deplin. Câteodată o mănâncă fiartă în ulei sau presoară cu pâine proaspătă împreună cu uleiul. „În Palestina acridele se întrebuițează în hrană numai de arabi, dar și aceia numai la periferie, iar în alte locuri în genere se privește cu desgust, sau la nevoie se nutresc cu ele numai oamenii cei mai săraci”¹⁾. Tristram în scrierea sa „Istoria naturală a Bibliei” totuși zice, că acridele sunt foarte gustoase²⁾. „Eu le-am găsit, — zice el, — foarte bune, când se mănâncă după metoda arabă cu ulei. După gustul lor ele într-o câțiva se apropie de gustul micilor raci de marea (crevetele), deși nu au frăgezimea acestora”. În pustia Iudeei în toate timpurile anului sunt multe lăcuste de tot felul, care se ridică sgomotos dela pământ la fiecare pas.

După legea lui Moise acridele se consideră curate³⁾, și de aceea Ioan putea să le mănânce fără nici o turburare⁴⁾. Afară de acride pustiul mai da încă sihaștrilor miere sălbatecă. Albine sălbatece în Palestina sunt cu mult mai multe decât cele domestice

1) Thomson, The Lane and the Book, pag. 420, Londra, 1863.

2) Natural Hist. of. Bible, pag. 308.

3) Așii totuși înțeleg sub numirea de acride roadele pomului de roșcove, cu care împreună cu porcii s'a hrănit fiul cel pierdut, sau vârfurile de ierburii și de plante, sau merele sălbatece. Vezi Arhim. Mihail, tălcuirea la ev. Matei III, 4. Isidor Preluziotul răspunde tălos păreriile despre acride, ca lăcuste, dar acum ea predomină în știință.

4) Levit. XI, 22: „Din târătoare înaripate acestea să le mănânci, lăcusta cu genurile ei, etc.

și cea mai mare parte de miere, ce se vinde prin ținuturile de miază zi ale ei, se recoltează dela roți sălbatici. Și în adevăr, sunt puține astfel de țări, care ar fi mai potrivite pentru albine. Climatul uscat și vegetația puțin crescută, dar variată, constatătoare mai ales din erburile aromatice în genul chimenului, minții și alte asemenea plante, foarte prielnice pentru dânsule, pe lângă care deschizăturile uscate ale stâncelor văroase pretutindenea prezintă adăpost comod și acoperământ pentru faguri. În pustiu ludeel albine se produc mult mai multe decât în oricare altă parte a Palestinei și până astăzi această miere servește drept hrană obișnuită a beduinilor, care șteorc din faguri și o adună în burdufurile lor¹⁾.

În casa sa natală Ioan ar fi putut să se desfăteze de o viață plăcută; de contactul cu părinții iubitori, de atențiunea rudelor, de plăceri modeste în prezent și de prevederi în viitor. Dar alte idei și alte tendințe preocupau marele său suflet. Lui nu-i era de comoditățile vieții, când răul domina împrejur și strigătul tuturor celor cu adevărat credincioși și drepti în țara sfântă se înălța către Dumnezeu, ca El să-și aducă aminte de sfântul său așezământ și să trimită pe Isbăvitorul (Luca, I, 72, 73). Ei înse-
tau după eliberarea din jugul păgân, ca iarăși, având de rege al lor pe Dumnezeu și posedând în totul țara lor, să poată fără frică să-i slujască în sf. lăcaș al templului, îndeplinind rîtualele legii (Luca, I, 74, 75). Israil ședea deja demult în întunec, așteptând împlinirea făgăduințelor date lui, și între altele realitatea tristă distrugea, se paré orice nădejde în împlinirea lor. Dar dacă în inima lui Ioan se manifesta greu întristarea poporului, apoi împreună cu aceasta pe el îl chinuiau și păcătele lor. Dacă asupra poporului izraelit apăsa „umbra morții”, apoi aceasta era urmarea propriilor sale păcate și stricăciune, de oare ce Dumnezeu îl părăsise numai pentru că el însuși la început părăsise pe Dumnezeul său. Curțile templului Său fusese prefăcute în peșteră de tâlhari (Marc. XI, 17; conducătorii duhovnicești ai poporului devenise vicleni, ca viperile pustului, și erau povățuitori orbi ai orbilor (Marc. XV, 14). Ceice ar fi trebuit să servească de mo-

Viperă de pustiu

¹⁾ Tristram, Nat. Hist. 324.

dei și pildă în viață, anume preoții, erau obiect de dispreț și de hulă pentru nevrednicia lor. Înainte de a ajunge la vârsta bărbătească, Ioan a trebuit să vadă, cum la înaltul loc de arhieru s'au produs noi schimbări după voința lui Arhelae sau a cârmuitorului păgân din Roma, și închipulții arhieriei jigneau această înaltă vrednicie prin viciile lor personale, prin târâturile lor sau prin indiferența lor față de înaltele lor datorii sau prin rușinosul lux și prin mândria trufașă. Cînul de arhieru l-au ocupat doi din neamul lui Boet alexandrinul, mulțămîtă înrudirii lor cu Irod, dar poporul i-a blestemat, de oare ce ei s'au înconjurat cu un lux dela curte și se distingeau prin silnicii grosolane. După aceea vrednicia de arhieru a ocupat-o deasemenea Ismail, fiul lui Tobie, dar ciomegile paznicilor săi au devenit proverbiale în Ierusalim, precum și rușinosul său lux personal. Au mai ocupat-o deasemenea și trei membrii din casa lui Hanan, și asemenea însuși Hanan, fiul său Eleazar și ginerele său Caiafa, și însuși Hanan tot se mai considera încă omul cel mai cu vază în Ierusalim; dară ei urau poporul și poporul îi urau pe dînșii, povestind cum ei în răutatea lor mândră fluerau asupra lui asemenea viperilor sau asemenea șerpilor se dădeau la faptele lor rele. Pe fiii lor poporul ia înferat cu numirea de fiii lui Elie. Necredința se instaură în persoana lor pe muntele lui Dumnezeu. Nu era însă nevinovat nici poporul, din care cauză Acela, care era smerit și blând cu inima, în urmă a muștrat așa de puternic această generațiune rea și răsdesfrînată, mai împietrită și fără de nădejde decât populația Ninivei, a Sodomei și a Gomorei, care-și atraseră asupra sa grozava mînie a lui Dumnezeu (Mat. X, 15; XI, 24; XII, 39, 41. Marc. VIII, 38).

Dar în sufletul lui Ioan, împreună cu tristețea pentru nenorocirea și păcătoșia poporului, locuia și convingerea luminoasă, că în curând trebuie să vină Mesia cel de mult așteptat, și că cea mai bună pregătire pentru venirea Lui era lepădarea de sine și smerenia, și acestei idei el i se dădu cu toată ființa sa. În pustie mai erau și alți sihagștii prin pocăință aspră să se curățe de orice întinăciune a trupului și a duhului¹⁾. Dar pentru mulți din ei de impulsziune generală servea aceea, ca să se mântuiască pe sine față cu dezastrul tuturor celorlalți. Impulzi-

1) I. Flavie ne descrie pe unul din sihagștii din pustie, cu care el însuși a trăit timp de trei ani. Numele lui era Bonu, casa lui era pustie, singura lui haină erau frunzele sau scoarța de copac, singura lui mâncare era ceea ce creștea dela sine, singura băutură a lui era apa de izvor, și singura lui nevoie de zi și de noapte era scăldătoarea într-o groapă cu apă.

uni mult mai vrednice și mai înalte manoduceau pe Ioan. El se depărtase în pustie, ca să cugete la tainele împărăție lui Dumnezeu și să ajute la realizarea ei. Viața lui, îndreptată toată pentru pregătirea noii împărății a lui Mesia, nu era o deșartă și goală singurătate. El săvârșea o mare nevoină duhovnicească și fără îndoială zile și nopți întregi, istovit de un post aspru, el se dedea la rugăciuni înflăcărâte și cu lacrimi, ca Dumnezeu în sfârșit, în îndurarea ca să trimită pe Mesia poporului Său. Noi știm, cum chiar Hristos „în zilele timpului său înălța rugăciuni și rugi cu plânset tare și cu lacrimi”. El era adânc întristat în duhul Său și petrecea nopți întregi în munți sau prin pustietăți în rugăciune și singurătate tot o asemenea râvnă a toate copleșitoare trebuie să fi simțit și înainte mergătorul și vestitorul său. Atât prorocii, cât și rabinii la fel învățau, că împărăția lui Dumnezeu putea veni numai atunci, când Israel se va pregăti pentru primirea ei prin smerențe și pocăință. A trezi acest simțământ în genere în oameni, prezentând în persoana sa pilda luptei contra păcatelor era problema principală a lui Ioan. A demonstra iubirea de adevăr ar fi fost zadarnic, dacă el însuși ar trăi în belșug și în largheț. Pentru a demonstra deșertăciunea vieții oamenilor, el a trebuit mai întâi de toate să se curățe însuși de orice reproș în această privință. Oamenii fără să vrea simt respect față de sinceritatea plină de abnegațiune, și în această privință nu putea fi nici o îndoială cu privire la Ioan. Toți simțeau, că el era un om în adevăratul înțeles integru și sincer. Religia la oamenii dinprejur se terminase într'un formalism sec. Cuvântul externă alcătuia pentru dânsii esențialul vieții omenești. Dar Ioan arăta, că cel puțin era în Israel măcar un astfel de om, la care religia alcătuia în adevăr puterea de viață.

Trăind în pustia sa singuratecă, el treptat crescuse cu duhul în conștiința marelui sale meniri. El era convins, că era aproape mânia lui Dumnezeu asupra tuturor celor ce fac răul, iar de aceștia era plină lumea; dar în același timp el știa deasemenea, că Dumnezeul lui Avraam chiar și în mânie își aduce aminte de milă, și că în curând trebuie să vină Izbăvitorul de mult așteptat. Și ca prevestitor al Lui și apărut el acum, simțind în sine aceeași râvnă înflăcărată, de care erau însuflețiți vechii proroci. Pătruns de cel mai adânc simțământ religios, distingându-se de o sfântă simplitate și justie în vorbire și în acțiune, prezentând o vie întrerupere a sincerității și abnegațiunii, și din anii cei mai timpurii având puțină să cunoască dispozițiunea poporului său,

el mai mult de cât oricare din contemporanii săi era în stare să trezească conștiința adormită a lui Israel și să mustre amăgirea de sine și păcatele chiar și a legiștilor timpului său. Deși era un om, care avea drept de moștenire la preoție, el stătea la o parte de slujbele templului, de oare ce ritualismul lui nu-i dădea mai mult pacea internă; mai ales se îndepărta el de aristocrația preoțească, de oare ce ea anume era izvorul principal a păcătoșiei poporului. Sub mantia curățeniei legiste și sub aureola eftenă a cuvioșiei fariseilor, privirea sa pătrunzătoare văzu imediat toată adâncimea ambiției răutăcioase, lăcomiei și fățarniciei. Sufletul lui se întristă la vederea, cum poporul orb și fără ajutor dohovnicească sub conducerea și influența fariseilor se mulțumea cu cucernicia fariseică, presupunând cu plăcere tâmpă, că pentru mântuirea lui ajunge să știe că e poporul lui Dumnezeu (Mat. III, 7; Luca, IV, 7). Pătrunzându-se de duhul prorocilor Vechiului Testament și înflăcărându-se de râvna lor sfântă pentru Israel și Dumnezeu lui, Ioan cerea dreptatea de sus a inimii și vieții. Cu duhul său el stătea mai presus de legea rituală. Hrana sa duhovnicească o scotea mai ales din adâncile și înaltele prorocii a lui Isaia (Mat. XI, 5). Puținele fragmente din propoveduirea sa, păstrate până la noi, abundă în figuri, împrumutate anume din această carte prorocească.

Viața lui Ioan în pustie nu a fost numai o stare vremelnică acolo. Toată activitatea sa următoare, felul său de viață și râvna sa prorocească, ne arată o petrecere permanentă în sâmurile pustiei liber, departe de zgomotul slăbănogitor și ademenitor al deșertăciunii vieții. Dar deși trăia în aceeași pustie, el cu toate acestea nu era eseu. Raportul său cu poporul în genere, ideile sale despre împărăția lui Dumnezeu, predica sa următoare, simpatia sa chiar către Vameși și păcătoși, de care esei și fariseii se fereau ca de niște spurcați, chiar hrana sa, deși simplă, ne arată, că el nu avea nici decum raporturi cu această sectă. Asemenea eseilor, el era neînsurat, asemenea lor, el renunțase la orice comoditate și manifesta o măreție prorocească, conștiincios de înălțimea scopului său și a activității sale. Deși trăind nu departe de așezările eseilor, accesul în care era cu totul liber lui, el a preferat să trăiască în izolarea liberă. Și anume această libertate alcătui într'insul acea putere morală, înaintea căreia tremura poporul și prin care era atras, pe când eseismul, neposedând nici un fel de puteri de viață, nu avea niciun fel de influență dătătoare de viață asupra celor dimprejur.

Ducând o viață aspră singuratecă în pustie, Ioan prin post și rugăciune se pregătea pentru primirea revelației de sus. Și revelația aceasta în adevăr îi fu dată. El a văzut, că timpul deja se copsese pentru venirea judecății lui Dumnezeu. După agonia domniei lui Irod a urmat robia Romei păgâne, care risipise orce nădejde. În curgere de aproape o generațiune el nu văzu nimic, decât necazuri în țară. În anii copilăriei sale înscrierea lui Quiriniu servi de motiv unei strașnice vărsări de sânge, după care urmă o așa împilare, încât ea deja către timpul maturității lui timpurii secătuisese toate puterile poporului și-l sili cu disperare să alerge cu plângere la Roma pentru ușurare. Cărmuitorii prădălnici și nedrepți din călăreții romani, silindu-se numai pentru înbogățirea lor și întrebuintând neconștiincios autoritatea lor, încă și mai cumplit împilară situația nenorocită a poporului; funcționarii și militarii îi imita pe ei în împilările nelegiuite; garnizoanele păgâne ocupară orașul sfânt și templul, arhieria deveni o simplă jucărie în mâinile autorității supreme, sanctuarul vieții poporului fu expus jignirii și deriziunii. Din anul 26 guvernator al Palestinei deveni Pontiu Pilat, om care poate fi comparat numai cu Hesie Flor, ultimul procurator roman, grozavele nedreptăți ale căruia au dus în fine la un război disperat, care s'a terminat cu peirea Ierusalimului. Pilat oare cum intenționat a jignit și a violat obiceiurile sfinte ale poporului. El socoti sub demnitatea sa să învețe acel popor, pe care-l cărmuia. Fiind nu numai cărmuitor crud și desordonat, raportându-se trufaș chiar față de Antipa și către fiii lui Irod, el era și în genere om rău și pururea gata cu ajutorul viclesugului și înșălătoriei să-și satisfacă ura, care ardea în peptul său contra poporului, pe care el nu-l înțelegea și care la rândul său îl ura din tot sufletul său. Populația Ierusalimului a trebuit să sufere dela dânsul o serie întreagă de jigniri, de ofense răutăcioase, hule și vărsări de sânge. El era așa de infuriat, că chiar când își vedea greșala sa și se temea de Tiberie, nu voia să cedeze, pentru că nu putea să convingă ca să facă ceva spre plăcerea supușilor săi. Filon, contemporanul său, îl acuză de mituire, de fapte de sălbatecă împilare, de jaf, de purtare ofensătoare cu mulți, și de amenințări nebunești, de neconținute nelegiuiri și de cruzimi fără scop și extreme. „El era om răutăcios și furios“, spune Filon, „ne dorind să facă așa fel, care după părerea sa ar fi putut să placă supușilor săi“¹.

1) Philo, Seg, 1033.

Poporul, aflându-se sub conducerea unui asemenea cârmuitor, cu părere de rău își aducea aminte chiar și de domnia lui Irod, arătând prin înseși aceasta, cât se înrăutățise situația sa din acel timp, când pământul devenise moștenirea romanilor, și nu vedea nici o nădejde de îmbunătățire.

Toate acestea, fără îndoială, le văzuse Ioan. Trăind nu departe de Ierusalim, el putea să știe amărunit toată viața și toată situația poporului. El se cutremura când vedea nevrednicia arhierilor saducei, care aveau acum în frunte pe Caiafa, pe care-l ura poporul¹⁾, dar pe care-l iubea sau cel puțin îl suferea Pilat. Experiența vieții îl învățase să se refere cu dispreț către rabini, care smeriți își plecau capul sub jugul rușinos și se supuneau lui pentru interesele lor. Dar împreună cu asta el era adânc întristat la vederea cum legea sfântă, dată în Sinai, se terminase într'un ritualism și era numai tolerată de Roma; sceptrul poporului fusese făgăduit, că niciodată nu va trece dela dânsul; muntele sfânt devenise fortăreața soldaților necircumciși, și ulițele, pe care răsunase cântările sacre ale lui David și a mărețelor lui coruri, erau întinate cu simbolurile și muzica păgânească. Niciodată înainte Dumnezeu nu lăsase pe poporul Său veacuri întregi fără puternica Sa ocrotire; niciodată înainte nu îngăduise El asemenea ponosire a poporului Său; niciodată înainte nu-l lăsase la atâta peire, ca acum. Toate deci arătau, că curând trebuie să se arate protecțiunea sa. În cartea prorocului Daniil se prezisese, că împărăția de fer a Romei nu va continua mult (Dan. VII, 26; XII, 7), și totuși ea continuase deja o generațiune întreagă. Dar chiar și în aceste ultime zile, blestămul, ce se prăbușise asupra casei uzurpatorului idumeian, peirea lui Antipatru, a lui Fazaîl, a lui Irod, a lui Arhelae și a altora mulți din acest neam urît, oare nu arătase, că mânia lui Dumnezeu se aprinsese deja și că răzbunarea Lui se apropia? Judecățile lui Dumnezeu, prezise de proroci, curând trebuiau să se prăbușească atât asupra apostolilor din Israil, cât și asupra dușmanilor lui.

Toate aceste evenimente erau cunoscute lui Ioan, și într'însele erau multe de așa fel, ce în starea obișnuită a duhului puteau turbura și îndurera cea mai bărbătească inimă. Dar puscicia aspră călise și luminase duhul lui. Tăcerea solemnă a dealurilor pustii și nemărginirea bolții cerești cu urzeala lui de noapte ale

1) Antiq. XVIII, 4, 2.

stelelor strălucitoare ștersese toate contrazicerile, stârnite de mărăgînirea cugetărei omenești, și umpluse sufletul lui de sentimentul măreției lui Dumnezeu. Ce este omul, zilele căruia trec ca o clipă și care însuși nu este decât praf și pulbere, înaintea atotputernicului Făcător al cerului și al pământului, această tărie a lui Israel? Din istorie se știe, cât de adese s'a arătat El pentru izbăvirea poporului său, când situația lui se arăta desnădăjduită. Și oare înseși mânia lui Dumnezeu proclamată de proroci, nu cuprindea totdeauna în sine binele ascuns? Oare nu totdeauna în cercetările sale blestăm și binecuvântarea, lovirea și tămăduirea, moartea și învierea, au mers mână în mână? Viața proprie a lui Ioan în pustie dădea deja amanetul puținței pentru mântuirea și a poporului? Rugăciunile lui, pocăința lui, lepădarea lui de lume, viața lui în consacrarea lui Dumnezeu, ridicau povara insuportabilă de pe sufletul lui, și el găsi pace, liniște, har și iluminare cerească. El își da seama că timpul arătării lui Mesia este aproape. Încă înainte de nașterea lui era ascuns, că el va fi înainte-mergător pentru Mesia în duhul și puterea lui Iehova, ca să pregătească poporul pentru primirea Domnului (Luca, I, 17). Dar și el însuși după inspirație de sus simțea în sine o atracție nebiruită către activitatea prorocască înaltă, și a început a propovedui poporului despre pocăință și apropierea arătării izbăvitorului așteptat, care avea să rostească judecata asupra celor nepocăiți și să dăruiască milă celor ce se căesc. Sub înrăurirea Duhului lui Dumnezeu, pogorît în trupul său curățit prin aspră pocăință ca vas demn pentru sine, el simți în sufletul său putere de a ocupa situația înaltă și cea mai strașnică, care poate fi accesibilă pentru omul muritor, anume situația de prevestitor al lui Mesia și pregătitor al căilor Lui, adecă de a muștra pe trufași și mândrii și a ridica pe cei smeriți și împilași, necruținî nici o cale strâmbă omenească și ștergând ori netezind hopuroșitatea lor prin chemarea la pocăința din inimă, ca să-i facă buni pentru pașnica mergere a lui Hristos.

Împărăția lui Dumnezeu, cum ea se prezenta lui Ioan, era mult mai înaltă și mai măreață decât toate preînchipuirile anterioare despre dânsa. În anii copilăriei sale, cunoscuții învățători ai poporului Iuda și Matatia, se încearcă să instaureze împărăția lui Mesia prin ajutorul unei răscoale politice, care a fost înecată în sânge. În tinerețea sa Iuda Galileianul în același scop a recurs la forță, dar numai umplând țara de groază și nenorocire. Cu toate acestea, s'a tot întărit partidul, pentru care războiul cu Roma a devenit un

fel de simbol de credință. Chiar în Samaria a fost răspândită convingerea, că împărăția lui Dumnezeu e aproape, și că ea va primi forma exterioară politică. Nenorocirea, care apăsă asupra Iudeei, apăsă deasemenea și asupra samarinenilor, și rivalitatea lor cu iudeii îl făcu deasemenea să caute ușurare în nădejdea puterniciei așteptatului Mesia. După părerea lor, anume ei, iar nu iudeii, trăiau pe terenul adevăratului pământ sfânt, făgăduit lui Avram, pământul, unde patriarhii au păscut turmele lor; pe sfântul lor munte Moise a îngropat adevăratele vase ale cortului, care, după părerea iudeilor, se aflau sub templul lui Solomon, și care, cum afirmau ei, au fost ascunse în chip minunat după distrugerea templului de către haldei. Posedarea acestor vase se considera foarte importantă, de oare ce, față cu înclinația în orient de a lega anumite credințe cu obiectele externe, predomina convingerea generală, că locul unde sunt ascunse ele, va și fi anume locul arătării lui Mesia. După o tradiție răspândită, când se va deschide împărăția lui Mesia, sicriul și aceste vase sfinte iarăși vor fi scoase din pământ. Ieremia — așa glăsuia tradiția iudaică, — după indicațiunea lui Dumnezeu, a poruncit cortului și sicriului să urmeze după sine în muntele Nebo, și acolo el le-a ascuns, precum și jertfelnicul tămâerii, într'o peșteră, și a făcut intrarea într'însa așa încât după aceea nimenea n'a mai putut-o găsi. Același proroc a făcut cunoscut, că „acest loc va rămânea necunoscut până ce Dumnezeu, milostivindu-se, va aduna mulțimea poporului. Și atunci Domnul îl va arăta și se va arăta slava Domnului, și nou, cum s'a arătat pe vremea lui Moise" (3 Macab. II, 4-8). Într'o tradiție de mai târziu, activul principal în această privință, în locul lui Ieremia apare un înger. Nu cu mult înainte de dărâmarea Ierusalimului, acest înger, pogorindu-se din ceriu în Ierusalim, a șezut pe templu ca să-l mântuiască. Adunând, cortul, sicriul, ambele table de piatră, efodul și veștmintele arhierești țesute cu aur, jertfelnicul tămâerii, urimul și tumimul și sfintele vase, le-a luat într'un loc tainic și cu glas tare a strigat „o pământ, pământ, pământ! ascultă cuvântul Domnului atotputernic, și primește ce-ți încredințez eu și păstrează până la sfârșitul timpurilor, ca să le întorci iară, când ți se va spune și când străinul nu le va stăpâni. Căci va veni vremea, când Ierusalimul se va restaura iară, ca să existe în veci!" Atunci pământul și-a deschis sinurile sale și a înghițit toate lucrurile acestea¹⁾. În urmă sfântul văzător de taine a văzut aceste vase sfinte în ceriu. După mărturia lui, biruitorul

1) Descoperirea lui Baruh, Ceriane, Monumento Sacra, t. I, part. 2, cap. 6.

va mânca mana tainică¹⁾, și când s'a deschis templul lui Dumnezeu în ceriu, atunci s'a arătat sicriul legii în biserica Lui²⁾.

Samarinenii au nutrit aceste nădejdi nu mai puțin călduros decât inșeși iudeii, dar le-au dat un colorit local și au fost convinși, că în adevăr locul, unde erau acunse aceste lucruri scumpe, era vârful muntelui Garizim, în apropierea orașului lor natal, — munte, din vârful căruia semințiile lui Israel, la intrarea lui Iisus Navi în pământul Hanaan, au rostit binecuvântările legii (Deuter. XXVII, 12).

Cât de puternic erau samarinenii pătrunși de asemenea așteptări în acești ani, s'a arătat puțin mai târziu. Când s'a terminat activitatea lui Ioan, neaducându-le urmările așteptate, s'a produs un eveniment, care a fost numai expresia definitivă a sentimentelor de lungă vreme îngrămădite într'înșii. „Un om“, zice I. Flavie³⁾, „care nu da nici o importanță minciunei și înșela poporul prin aceea ce-i putea place lui“, se hotărî să stârnească mișcarea poporului în felul lui Ioan, răspândind prin Iudeia și Galileea, cu nădejdea de bună samă, să-i dea o importanță politică. Răspândind prin văile Samariei știrea, că în ziua hotărâtă se va arăta un nou proroc pe muntele Garizim, în același loc, unde Moise a ascuns vasele cortului, el ridicând o turburare neobișnuită. Pretutindenea s'a răspândit zvonul, că în acea zi se va deschide împărăția lui Dumnezeu, pentru că vasele sfințite au trebuit să rămână ascunse până la începerea ei. Aceasta era o capcană vicleană să strămute asupra Samariei acele luminoase nădejdi, care alcătuiau slava Iudeei, de oare ce pe lângă aceasta se spunea pretenția la posedarea comorilor tainice și a legii în toată curățenia ei. Mii de oameni din popor începură să se îngrămădească în ziua hotărâtă în valea dintre munții Garizim și Gheval, caravane mereu noi soseau neconținut cu popor în satul Tiravata, indicat de prorocul mincinos, ca punct de adunare, până ce lucrul luă o întorsătură serioasă din punct de vedere politic, de oare ce și bătrânii poporului se alipiră la această mișcare. Pilat se îngrijora, temându-se ca poporul ar putea trece dela căutarea vaselor sfinte la o răscoală fățișe. Cruzimea sa din trecut pregătise deja poporul pentru această răscoală⁴⁾. Deaceia el opri acest pelerinaj, și rândui detașamente de cavalerie și de

1) Descoperirea, II, 17.

2) Idem, XI, 12.

3) Antiq. XVIII, 4, 1.

4) Antiq. XVIII, 4, 2.

pedestrima la toate drumurile spre Garizim, ca să împedecă urcarea pe munte. Dar gloata enormă de popor, printre care mulți erau înarmați, nu luă în seamă această opreliște și se încercău cu sila să-și deschidă drum spre locul sfânt. Atunci Pilat porunci oștirilor să împrăștie poporul: a urmat apoi un măcel grozav, în care mulți au fost uciși, cei rămași o luară la fugă, și căpeteniile, căzute în captivitate în timpul luptei sau pe urmă, au fost dați morții.

Acest eveniment sângeros se produsese deja cu câțiva ani după propoveduirea lui Ioan¹⁾. Dar el a fost numai unul din manifestările concepțiilor poporului referitoare la împărăția lui Mesia, arătând, până unde părerile asupra ei erau pătrunse de ideile politice ale aceluia timp. Ioan era cu totul străin de asemenea păreri. Dacă el, ca iudeu, credea, că Mesia va fi slava lui Israel, apoi descoperirea acestei slave el o lăsa pe sama viitorului, și el se mărginea exclusiv la nădejdi morale și duhovnicești. El n'a fost nicidecum un agitator politic de felul lui Iuda Galelianu; împărăția lui mesianică era împărăție nu din lumea aceasta (Ioan, XVIII, 36).

---

1) În anul 35 d. Hr. Curând după răstignire, deși unii socot, că asta s'a întâmplat chiar aproape de timpul morții lui Hristos.

CAPITOLUL XIII.

PROPOVEDUIREA SF. IOAN ÎNAINTEMERGĂTORUL, ÎN PUSTIE

ătre anul 15 al domniei lui Tiberie, care ar corespunde anului 20 după nașterea lui Hristos, asupra imperiului roman începuse să se aștearnă tot mai mult umbra celor mai întunecoși ani de domnie ai acestui împărat, care în acel timp avea 71 de ani dela naștere ¹⁾. Printre aceia, cari au trăit în timpul lui și în urmă au putut să-și amintească toate împrejurările cele mai principale ale domniei lui, Pliniu cel bătrân era încă copil de patru ani ²⁾. Vespasian, căruia în urmă împreună cu fiul său Tit i-a fost dat să dărâme Ierusalimul, era tânăr de nouăsprezece ani, visător și mândru ³⁾. Caligula, care la timpul său, stând în fruntea imperiului, umplu toată lumea de groază prin privilegiu unei despotism nebun, era băiat de șaisprezece ani ⁴⁾; iar între căsătoriile, săvârșite în acel timp, a fost căsătoria fiicei nefericitului Germanic, din care după trecerea de

1) Tiberie a domnit dela anul 14—37 d. Hr. timp de 22 ani. A murit la 10 Mart anul 37, în vârstă de 78 de ani.

2) Născut la anul 24 d. Hr.

3) Născut în an 9 d. Hr.

4) Dela 29 a. Hr.

nouă ani s'a născut Nerone. Trebile în tot imperiul se aflau în stare pașnică, pentru că toate popoarele lumii de atunci se supuseseră deja vulturului roman, care pusese asupra lor jugul a toate netezitor, și se purtau numai două războaie mici la margini — cu tracii în răsăritul Europei și cu frizii în nord-vest. Pontiu Pilat era deja de doi ani al Samariei, Iudeei și Idumeei. Irod Antipa aproape de 32 de ani cărmurii Galileea și Samaria și acum avea aproape 50 de ani dela naștere, iar fratele său Filip, fiind aproape de aceiași ani și ocupând deasemenea situația de domnitor, era tetrarh celeilalte părți a țării peste Iordan și ducea viață liniștită, silindu-se să fie folositor țării și vrednic de situația sa.

Exceptând răscoala religioasă a lui Iuda și alte câteva turburări după moartea lui Irod, precum și în timpul înscrierii, întreprinsă de Quirinus, Palestina aproape în timp de 60 de ani s'a folosit de o pace nominală¹⁾. În diferite locuri ale țării, cum s'a spus mai sus, în acest timp se ridicară orașe și sate nouă cu toată strălucirea și acurateța civilizației romane. „Lumea romană“, careia fusese dat să pregătească calea pentru creștinism prin distrugerea zidurilor dintre popoare și prin contopirea întregii lumi civilizate pentru un timp într'un singur stat puternic, astfel pretutindenea aduse fructele sale, deși cărmuirea neobservat submina întreaga sistemă a imperiului. Răsăritul se afla în stare de pace adâncă. Oardele călări ale partenilor care erau groaza aceluia veac, deja nu-și mai adăpau caii lor în Eufrat, și nu îndrăsneau să-l treacă timp de două generațiuni²⁾, deși tot mai mișunau pe văile Partiei și așteptau numai poruncă dela curtea Ctizifonova, ca să se prăbușească asupra Palestinei deschise pentru dâșii. Patru legiuni, care se țineau gata în Siria, și linia puternică de posturi militare erau dealungul Eufratului.

În așa stare se afla situația trebilor, când Ioan înfățișat eși din singurătatea sa în calitate de proroc al poporului său³⁾. Apropierea pustiului Iudeei de Ierusalim și desimea populației ce trăia împrejur, fără îndoială dădea multora putința să viziteze din când în când acea localitate, de oarece în acel timp ațîțat din punct de vedere religio-moral era deajuns un singur zvon, că în vre-

1) Dela 29 a. Hr.

2. Dela anul 38 a. Hr.

3. Evanghelistul Luca determină exact timpul apariției lui Ioan înaintemergătorul la propovăduire, zicând: „În anul al treisprezecelea a domniei lui Tiberie Cezarul, când cărmuia Pontiu Pilat în Iudeea, Irod era Tetrarh în Galileea, Filip, fratele lui, Tetrarh în Ituria și Trahonitida, iar Lisanie tetrarh în Avilena, în urma arhierilor Hanan și Ceiafa, a fost cuvântul Domnului către Ioan, fiul Zahariei, în pustie (Luc. III, 1, 2. Despre Lisanie vezi la finele cărții într'o anexă deosebită).

un ținut s'a ivit un pusnic neobișnuit și propoveduește, ca în mulți să se nască dorința nebruită să-l vadă și să se folosească de sfaturile lui evlavioase. Pentru prima oară Ioan păși la sluja obștească pe țărmurile Iordanului de jos.

Cale de două ceasuri spre răsărit de jalnicul sătucean, care alcătuește resturile Ierihonului, și de opt sau de nouă ceasuri dela Ierusalim, Iordanul curge repede în direcția Mărei Moarte, care se află deasemenea nu departe deaicea. Luând începutul în munții Libanului, primind în sine ca afluenți izvoarele din Chesaria lui Filip, trecând apoi lacul mocirlos Meromsc și mai departe prin minunatul loc al Galileei, râul la eșirea din acest loc până la acel loc, unde el ocolește Ierihonul, are în total numai 90 de kilometri în linie dreaptă, dar până la 300 kilometri, dacă se calculează toate cotiturile lui. Aproape de Ierihon el are dela 13 la 14 stânjini în lățime și dela trei picioare până la un stânjin adâncime, așa că pealcurea el este ușor de trecut prin vad, afară de timpul, când apele sunt mărite în timpul primăverii, toamna și iarna, când trecerea prin el devine foarte periculoasă. Anume în această parte a Iordanului armata lui Vespasian, în timpul ultimului război, a alungat o mulțime de iudei în râu, când el era eșit din maluri, și din ei au pierit așa de mulți, că „era imposibil de trecut râul din pricina umplerii lui de trupuri moarte, când și Marea Moartă a fost deasemenea umplută de trupuri, duse într'insa de râu¹⁾. Râul aicea curge printre maluri duble,

Trestle în Palestina.

arătând nivelul lui mai ridicat sau mai scăzut în Noembrie și Aprilie. Malurile acestea pe alocurea ridicate, dar în genere prezintă loc îndămănos pentru adunarea poporului, și deaceea anume a și pășit Ioan la propoveduirea pentru popor. Tufișurile dese de tamarini roșii, de sicomori falnici cu trunchiurile lor albe și cu frunziși larg, stejarii cu umbra lor întunecată, salcâmi crăcoși, răchităle verzi — veștede și oleandrii bogați în floare, încă și astăzi acopăr terasa de sus, când încă o și mai mare variație a acestui tablou îl dau stușișurile din plin crescute, mai înalte decât omul pe nivelul de jos, pe care în vremea lui Ioan se înălțau încă

1) I. Flavie, *Bel. Iud.* IV, 7, 6,

vârfurile de palmieri, această mândrie și slavă a Iordanului. Anume în această localitate pe malul râului, în vederea munților stâncoși sălbatici, cari închideau vederea de amândouă părțile, în localitatea, unde, mulțămită înundațiilor anuale, se formase o trăsătură pronunțată între vegetația tropicală luxoasă și între pustia neroditoare arsă. Ioan, despre care Hristos a spus, făcând aluzie la stuful învăluit de pe malurile râului, că el nu era trestie bătută de vânt, ci cu adevărat era Ilie, care trebuia să vie ca proroc și mult mai mare decât proroc — anume aicea și-a și ridicat glasul său în calitate de înaintea mergător înaintea Unsului lui Dumnezeu, ca să-l pregătească calea (Mat. XI, 7, 9, 10, 14; XVII, 11; Marc. IX, 12; Luca, VII, 26, 27). Deja însuși exteriorul lui Ioan vrea să atragă asupra sa atențiunea poporului. Statura sa slăbănoagă, slăbit de mâncarea sărăcăcioasă și de nevoițele sale aspre, părul său lung, netuns în curgere de 30 ani ca semn al nazoreismului, mantia sa grosieră de păr și brăul de curea, zugrăvea chipul unui dîn vechii proroci. Sf. Scriptură descrie pe unul din cei mai mari proroci, anume pe Ilie Tezviteanul, care, după așteptarea generală, trebuia să se arate înaintea venirii lui Mesia, exact în aceeași înfățișare, în care s'a arătat Ioan, anume ca „om tot acoperit cu păr, și cu brău de curea încins peste mijloc său“ (4 Reg. I, 8). Poporul însă știa din predicile din sinagogă, iar cine putea citi singur, apoi și direct din sf. Scriptură, că mantia grosieră de păr era haina obișnuită a vechilor proroci, ca a unei clase deosebite. Această haină a fost totdeauna semnul tristeței și a frângerii inimii (4 Reg. VI, 30; Iov. XVI, 15; Reg. XXI, 27) și înviind amintirile despre vremurile sfinte ale trecutului, odată cu aceasta trezi în sufletele poporului conștiința propriei păcătoșii și nevoile de pocăință și de frângerea inimii.

Pustiul în ochii iudeilor în genere avea însemnătate sacră. „Dintr'insul grăiau rabinii, a eșit legea, cortul, sinedriul, preoția și vrednicia de levit. Chiar și autoritatea regală și în realitate tot darul cel bun, primit de Isra'il dela Dumnezeu, toate au eșit din pustie“¹⁾. Chemarea poporului în pustie, acum avea siguranță de sine importanța sfântă, de oare ce ea amintea cuvintele prorocului Isaia: „Gătiți cale Domnului, drepte faceți în pustie cărările Dumnezeului nostru“ (Is. XI, 3). Față de așteptarea încordată a lui Mesia, influența acestei chemări a fost enormă. Sprijinindu-se anume pe acea însemnătate, care se da ei de popor, un fanatic, anume Tevda, însușindu-și rolul de proroc peste câțiva

1) I. Flavie, Antiq. XX, 5, 1; 8, 9.

ani după răstignire, a atras după sine o mare mulțime de popor, în calitate de al doilea Mesia, peste Iordan în pustie, unde el făgăduise să facă minuni, încredintând, că Dumnezeu se va arăta pentru izbăvirea poporului Său. I. Flavie povestește de asemenea, că și alții au atras poporul după ei în pustie, „unde cu ajutorul lui Dumnezeu ei des vor face minuni pe față“¹⁾. Și însuși Hristos, înainte de părăsirea ucenicilor Săi, crezu de trebuință să-i prevină, că atunci când li se va spune „iată Hristos este în pustie, să nu eșiți“ (Mat. XXIV, 26). Poporul dela o zi la alta aștepta arătarea unui proroc înțelept și desăvârșit, care i-ar fi întors urimul și tumimul pierdute, „să restabilească neamurile lui Israil, să întoarcă inimile părinților spre copii, să mustre vremile și să potolească mânia lui Dumnezeu, înainte de a se aprinde furia Lui“ (Sirah, XXVIII, 10). Sub influența ispitirilor grele istorice, în popor se înrădăcina tot mai adânc conștiința, că a mântui pe Israil putea numai singură pocăința. „Dacă noi ne vom pocăi măcar într'o singură zi“, ziceau rabinii, „atunci s'ar arăta Mesia“. „Până când Israil nu se pocăiește, el nu poate aștepta pe Mântuitorul“, zicea rabinul Iuda. Dar această pocăință trebuia să se săvârșască nu mai înainte de venirea lui Ilie spre împlinirea prezicerii lui Malahia, iar el va veni nu mai înainte cu trei zile de arătarea lui Mesia, când glasul lui dela o margine a pământului până la cealaltă va proclama „Vine mântuirea lumii“¹⁾.

Prorocul, după părerea iudeului, era nu numai înainte văzător, ci și propoveduitor neînfricat, dela care, rostindu-se cu cuvintele lui Climent Alexandrinul, adevărul strălucea ca razele de lumină din soare²⁾. El putea descoperi, și împreună cu aceasta el era unealta lui Dumnezeu pentru comunicarea reproșurilor sau a poruncilor Celui atototputernic în calitate de trimis al lui și tâlcuitor al voinței Lui oamenilor. Și iată în calitate de asemenea trimis s'a și arătat în persoana lui Ioan, noul Ilie. Arătarea lui produse asupra poporului cu atât o mai puternică impresiune că propoveduirea lui atingea chestiunea cea mai zguduitoare despre venirea lui Mesia. „Pocăiți-vă, striga el, că s'a apropiat împărăția Cerurilor“. Și acest strigăt a noului proroc ce se arăta se cu un ecou tunător răsună în inimile tuturor celor osteniți și împovărați, care doreau să găsească în predica lui ușurarea conștiinței lor de sarcina păcatelor, ce apasă asupra ei, ca cu

1) Eisenmenger, *Judenthum Entdecktes*, II, 696.

2) Climent. *Ham.* II, 6.

vrednicie să se pregătească pentru venirea lui Mesia, care se apropiase. Acest glas ce striga în pustie începu să trezască puternic conștiința mulțimilor poporului care fusese supusă la un somn greu sub înrăurirea formalismului fariseic, a împilării romane și a indifferenței saduceice. Se începu o puternică mișcare populară. Deși Ioan se ținea la o parte de Ierusalim și de ținuturile des populate, propoveduirea lui își găsi un puternic ecou în toată țara, și poporul în gloate tot mai mari la număr începu să curgă la dânsul din Ierusalim, din Iudeea și din podișurile înalte ale Preei (Mat. III, 5; Marc. I, 5). Toți fără să vrea socoteau, că acesta și este Ilie cel făgăduit, prevestitorul lui Mesia. Și acest propoveduitor, cu totul neasămănător rabinilor, cerea acum ca legea, care până acum se împlinea numai pe dinafară, să se îplinească conștiințios și să intruzeze chiar în viață. Numai o asemenea pregătire duhovnicească poate abate mânia viitoare a lui Dumnezeu. Fiind al doilea Ilie după duh, ca și după exterior, și asemenea lui fiind martor a timpurilor rele, el a venit nu să zidească, ci să dărâme; să trezască, iar nu să edifice, la apropierea acelei judecăți, de care vorbise ultimul din proroci, când mânia lui Dumnezeu va arde asemenea cuptorului răsinfierbântat (Malah. IV, 1), când cei mândrii și răi, asemănându-se paelor, vor fi și arși asemenea lor, până ce nu va rămâne din ei nici rădăcina, nici paiul. Dar odată cu aceasta, El adaoase și adevărea mângâitoare a prorocului Malahia, că pentru cei ce se tem de numele Domnului puterilor, va răsări soarele dreptății cu razele sale vindecătoare. Tot senzul propoveduirii lui Malahia a fost în realitate entuziasmarea de acele lucruri, pe care se rezema și propoveduirea lui Ioan. „Iată, Eu trimit pe Îngerul Meu, și el va pregăti calea înaintea Mea“, a prezis ultimul proroc al vechiului testament. „Și fără de veste va veni în Biserica Sa Domnul, pe care voi îl căutați, și Îngerul așezmăturii, pe care voi îl doriți; iată, El vine, zice Domnul Savaot. Și cine va suferi ziua venirii Lui, și cine va rezista, când se va arăta El? Căci El e ca focul topitor, și ca cuptorul curățitor, și se va pune să topească și să curățe argintul, și să curățe pe fiii lui Levi, și să-i topească ca aurul și ca argintul, ca să aducă jertfă Domnului întru dreptate. Și voi veni la voi pentru judecată, și voi fi mustrător rapid al fermecătorilor și desfrânaților, și a celor ce jură strâmb, și opresc plata nămitului, împilează pe văduvă și pe orfan, și răsping pe venetic, și de Mine nu se tem, zice Domnul Savaot“ (Malah. III, 1-3, 5). Asemenea predicii tuturor prorocilor, predica lui

Ioan era vestire a mântuirii lui Dumnezeu, dar în același timp, asemenea lor, ea cuprindea în sine cu anumite condițiuni, făgăduința dumnezeieștii iubiri și îndurări. Cum se și cuvenea însărcinării lui, el, asemenea lui Ilie, muștra vicilele timpului său, pentru că asemenea lui, el, „în zilele sale nu a tremurat înaintea principului, și nimenea nu l-a dovedit pe dânsul” (Sirah, XLVIII, 13).

Împreună cu chemarea la pocăință, Ioan adăuga un ritual deosebit de semnificativ pentru toți aceia, care-și exprima dispoziția să-și mărturisească păcatele și dădeau făgăduința să se îndrepteze în viața lor. Așadar, el cerea dela asemenea persoane botezul, adică spălarea în apă. După legea lui Moise de asemenea se cerea spălare și curățire, dar ea avea acolo însemnătate mai curând de faptă personală în scopul curățirii, de întinărirea rituală și se repeta totdeauna, când se cerea aceasta de un nou caz de întinare. Dar botezul introdus de Ioan se săvârșea numai odată, și doritorii puteau să-l primească numai din mâinile lui Ioan. El nu se mulțamea cu vechile rituale și cerințe ale fariseilor. Pentru el era necesar un nou simbol, care după înseși forma sa ar fi putut servi de expresia marelui, care cerea schimbarea morală și a fi bun semn pentru principiul său, și în același timp destul de simplu pentru ca el să poată fi accesibil pentru tot poporul; pentru toți cei care doreau să o rupă cu trecutul păcătos și să pășască într-o nouă viață duhovnicească, la care îi chema el. Spălarea în toate timpurile a servit de simbol religios și a fost simbol semnificativ al ritualului. Lepa lui Neeman a fost curățită în apele Iordanului (11 Reg. V, 10). Preoții în templu, neconținți săvârșau spălări, dela popor în genere se cerea, ca el să îndepărteze necurăția cu ajutorul spălării. Prorocul Daniil s'a rugat: „spală-mă de nelegiuirea mea” (Is. I, 4). Prorocul Isala de asemenea a strigat: „Spălați-vă, curățiți-vă, îndepărtați faptele rele ale voastre dela ochii Mei, conținuți de a face rău” (Is. I, 16). Spălarea și în genere la răsărit, singură de sine alcătuiește aproape o obligație religioasă. Praful și căldura apasă trupul și sufletul aproape până la extrem, așa că spălarea aduce răcorire generală și mulțămire. De aceea simbolul primit de Ioan, al botezului, avea pentru popor o enormă însemnătate pentru orice călător obosit, prăfuit și zădărnici, căpătând înviorare lăuntrică sau renaștere, împreună cu asta afundându-se în apă curată și proaspătă a râului și astfel, în semn al curăției sale lăuntrice, eșea curat dintr'însa cu sufletul și cu trupul. Dar acest botez la Ioan nu era încă

taină. „El era om bun“, zice I. Flavie¹⁾, „și convingea pe iudei, care doreau să trăiască demni și să fie drepti unul față de altul, și binecredincioși față de Dumnezeu, să primească botezul. Botezul era însușit de dânsul nu ca mijloc pentru primirea ertării pentru oare care păcate numai, ci și în înțeles de curățenie a tot corpul, când sufletul se curăța mai întâiu prin cuviosie. Botezul lui Ioan astfel era numai un simplu simbol al curățirii, de care avea nevoie inima, și în urmă el trebui să-și găsească complectarea în botezul dela Duhul Sfânt. A-l primi puteau numai aceia, care prin spovedanie smerită a păcatelor lor dovedeau sinceritatea lor. Deci botezul a devenit expresia votului moral, prin dorința de a arăta prin viața sa cea mai bună, că în adevăr s'a produs o schimbare și în inșeși dispoziția inimii. În senz de pregătire pentru Mesia, el prezenta ceva cu totul nou în Israil, mărturisind în chip izbitor despre acea prefacere morală, care se săvârșea în inimile poporului. Dacă, cum dovedesc unii rabini, exista și mai înainte obiceiul de a boteza pe prozeliți, care părăsind păgânismul lor, se sileau să capete accesul în comunitatea izrailită, apoi ritualul introdus de Ioan, ca aplicat de dânsul în suși poporului iudeu, cuprindea în sine ceva neobișnuit, și aceea împrejurare, că poporul s'a supus acestui ritual, servește drept cea mai puternică dovadă a influenței prorocului pustiului asupra mulțimilor poporului. În cazul acesta raportul său cu poporul israilit avea acel înțeles, ca și cum însuși acest popor a devenit păgân și avea nevoie de aceea, ca pe el iară din nou, ca pe niște păgâni, să-l introducă în moștenirea lui Iehova. Împreună cu aceasta Ioan n'a lăsat poporul fără ajutor în tendința lui către curățenie. Dacă el l-ar fi chemat numai să fugă „de mânia ce venea“, atunci l-ar fi putut duce pânăla disperare. Dacă el, chemându-l la botez după aceea l-ar fi lăsat numai pe seama propriilor lui sforțări, în opera atingerii bunei moralități, atunci el l-ar fi expus într'o stare lipsită de ajutor, de oare ce omul, neavând înaintea sa un ideal superior de moralitate, nici odată n'ar fi putut să ajungă la ea. Deaceea Ioan dădu și inșeși mijloacele pentru realizarea chemării sale, anume arătând la viitorul Mesia, la acest miel al lui Dumnezeu, care trebuia să ia asupra sa păcatele lumii.

Vă puteți închipui, ce priveliște extraordinară prezinta predica lui Ioan în mulțimile poporului, adunate la dânsul? Și ea multă vreme a rămas în amintirea poporului. „Ce ați eșit să ve-

1) Antic. XVIII, 5, 2.

deși în pustie? Om îmbrăcat în haine moi? Întreba Iisus Hristos mai târziu. Poporul de toate chemările și clasele, în mulțime mare curgea să asculte pe noul proroc. Mișcarea la început locală, treptat cuprinse toată țara (Mat. III, 5). La început se aduna la dânsul poporul din localitățile cele mai apropiate: din împrejurimile Ierusalimului, din Iudeea și Perea. Dar curând faima ajunsă până în Galileea, până la poalele Libanului și în țara de peste Iordan, și de acolo poporul deasemenea se îndreptă spre Ioan. Pe drumurile Galileii și Iudeei se înșirară nesfârșite caravane, îndreptându-se către unul și același centru. Lucrătorii în acest scop își părăsiră lucrul lor sau meseria lor, și cu poporul ce curgea de pretutindenea, printre care erau negustori, strângători de dări romani și ostași indigeni sau străini, înaintau cu toții spre Ioan. Tot ce era nobil, și tot ce era josnic în Israel: oameni evlavioși și oameni dedați lumii, drepti și corupți, sinceri și fățarnici, partizani ai Romei și dușmanii ei, toți deopotrivă se aflau în această mulțime, ce înseta de luminare duhovnicească. Aicea în una și aceeași gloată se puteau vedea rabinii trufași, farisei în haine lungi, bătrâni cu părul cărunț, saduchei reci și politicoși, agricultori bogați, preoți aristocrați și leviți smeriți și săteni săraci, ostași de al tetrarhului Antipa din Perea, poate deasemenea ea prozeliti din garnizoana romană din Ierusalim, mai înclinați să primească botezul în Iordan, decât circumciziunea, vameși din Iudei de baștină, cei mai disprețuiți și mai uricioși pentru slujba lor Ron și pentru stoarcerile lor bănești. Nu era lipsă nici de femei iudaice, și printre ele negreșit nu puține de acelea, care erau roabele păcatului (Mat. III, 7; XXI, 32; Luca, III, 10; Ioan, I, 19). Toți voiau să ia parte la mântuirea lui Israel, sau cel puțin măcar să-și arate tendința lor exterioară către ea, ~ chiar acele clase, către care fariseii scrupuloși și esei se raportau cu dispreț ca față de niște necurați. Negreșit, mulți se îndreptară încoace cu dorința sinceră de a se folosi de predică, deși aicea fără îndoială erau și de aceia, ca să observe, să critice, să vorbească de rău și să denunțe autorităților toate cele văzute. Toate cele văzute de dânsii se dovediră cu adevărat uimitoare, mai ales în aceea vedere, că acesta era primul proroc în ultimii 500 de ani. Uimit de toate cele văzute, poporul asculta cu atențiune propoveduirea lui Ioan, primea ertarea lui și într'însul se aprinse credința în apropierea împărăției cerurilor, de care le propoveduia lor prorocul nou arătat, precum și credința lui Mesia, venirea Căruia el o vestea. După ritualul introdus de el, el le deveni cunoscut

sub numirea de Botezătorul, dar mulți îi dăduseră numirea de învățător și proroc (Luc. III, 12; Mat. XI, 9; XXI, 26). El nu făcea nici o minune, dar cuvântul lui, ca și botezul, avea putere miraculoasă, așa că chiar și după închiderea sa în temniță și după moartea sa, poporul continua, cu toată viclenia disprețuitoare a cărturarilor și fariseilor, să creadă, că în adevăr el a fost proroc și botezul lui era din cer (Mat. XXI, 25).

Uimiți de toate cele văzute și auzite, mulți chiar întrebau, nu cumva este el însuși Mesia, sau cel puțin nu e proroc asemenea lui Moise, pe care ei îl așteptau? (Luc. III, 15; Ioan, I, 19). Cuvântul lui avea o influență așa de colosală asupra mulțimilor poporului, în cât el numai să fi voit, ar fi putut să se folosească de această înrăurire a sa, pentru scopuri curat politice. Dar scopul lui era nu o stârnire politică, ci o mișcare morală-religioasă. Și de aceea el nu primea asupra sa nici o problemă alta, fără numai sarcina de învățător religios-moral sau de proroc. Și cuvântul lui tuna asemenea loviturilor de ciocan, sfărâmând până și inimile de cremene, ardea ca flacăra, pătrund până și în cele mai intime cugete. El nu se mărginea la convingere generală, la povești și reproșuri în genere date, ci mustra cu asprimea curată prooroască și cu adevărată înfruntare directă. „Voi, pui de năpărcă sunteți“, strigă el gloatei de farisei și de saducheii, care venise să asculte predica lui, mai curând cu scopul de a-l critica. După cuvintele evanghelistului, „fariseii și legiști lepădaseră voia lui Dumnezeu despre sine, nebotezându-se dela Ioan (Luca, VII, 30), și astfel nu au primit misiunea lui declarându-l chiar îndrăcit (Luc. VII, 32). El demască toată deșertăciunea și toată lipsa de folos a discuțiilor și cazuisticei lor sterpe, pentru care ei la rândul lor îl urau. Dar de oare ce Ioan avea înputernicirea sa nu dela dânsii, ci de sus, apoi în loc de a-i linguși, el se adresă lor cu aceiași tăioșie prooroască, ca și către poporul disprețuit de dânsii, cerând dela ei, ca ei „roade vrednice de pocăință“. După îngusta lor trufie pedantică, ei considerau pentru sine asigurată participarea în împărăția lui Mesia deja, pur și simplu pentru că ei sunt urmașii lui Avraam, de oare ce dreptatea lui va fi socolită și a lor. După părerea lor, singur numai Israil va întâmpina bunăvoința la Dumnezeu, și anume în virtutea dreptului său natal. Împărăția cerurilor, socoteau și învățau ei, va fi împărăție curat iudaică, iar toate celelalte popoare vor fi excluse dintr'însa. Dar Ioan fără cruțare dă rămă uceastă mincinoasă cazuistică. „Să nu

socotit¹ a grăi în sine: noi avem tată pe Avraam, căci vă spun că Dumnezeu poate și din petrele acestea să ridice fii lui Avraam", și să vă escludă pe voi, închipuiți fii ai Lui, din împărăție, dacă voi nu vă veți căi. „Asemenea predică nu se putea să nu uimească pe cărturari și pe farisei. Ei se folosiră de respectul general la toți, iar acest om se raportă către dânsii cu muștrări groaznice. Ei își închipuiau, că el va fi înaintea lor asemenea trestiei bătute de vânt, și în adevăr se dovedî, că el prezenta din sine un stejar neclătit de nici un vânt. Lîngușirea și frica erau tot atât de străine pentru dânsul și pentru sufletul lui mare, ca și mantia lui grosieră care ar fi fost străin fenomen între hainele fine ale regelui dela palatul său.

Contrastul izbitor între învățătura lui Ioan și învățătura rabinilor cu o deosebită uimire se manifesta în acele răspunsuri, pe care le da el diferiților săi interlocutori. Dacă însuși rabinii sunt amenințați de foc, atunci ce soartă, după părerea lor, trebuia să ajungă pe oameni simplii? Dar din gura prorocului tunau cuvinte, care nu numai stârneau groază, dar și dirijau către manifestarea unei moralități mai înalte după lucrurile de dinafară. Când poporul, auzind groaznica propoveduire a lui Ioan, că „deja și securea este la tulpina copacului: fiecare copac care nu aduce roade bune, se taie și în foc se aruncă“, cu tremur îl întreba: „Ce să facem“? El le răspundea: „Cine are două haine, ațela să dea una celui ce nu are; și cine are hrană, să facă la fel“ (Luca, VII, 30). Dacă ei vor ajuta pe flămânzi și pe cei goi și în aceasta vor vedea o datorie a lor de iubire de oameni, atuncia prin aceasta vor dovedi sinceritatea pocăinței lor. Ioan prin compătimirea sa omenească cuprinde toate clasele. Asemenea lui Hristos însuși, el nu respingea pe nimenea dintr'înșii. Vameși disprețuiți de toți, de care fariseii se fereau ca de niște leproși, găsiră mângăere în încredințarea, că și ei deasemenea pot să primească participare întru împărăția cerurilor. Când vameși l-au întrebat: „Învățătorule, dar noi ce să facem“? Atuncia el le-a răspuns: „Să nu cereți nimica decât ce vi s-a hotărît“. L-au întrebat deasemenea și ostași: „Dar noi ce să facem“? Și el le-a zis: „Să nu obișduiți pe nimenea, să nu clevețiți, și să vă mulțumiți cu solda voastră“. Dacă vameși își vor împlini cinstită datoria lor; dacă ostași nu se vor folosi de puterea lor pentru ofensarea altora și vor rămânea credincioși steagului lor, mulțămindu-se cu modesta lor situație, atunci aceasta va și fi semnul bunei lor pocăințe, credincioșiei proprii

lor conștiințe, care va și pogori asupra lor binecuvântarea lui Dumnezeu.

Dar cerând roade practice de pocăință, Ioan odată cu aceasta arăta și aceea, că toți cei ce se pocăiesc vor primi în sforțările lor morale un ajutor deosebit, care le va fi dat lor de sus. El declara, că pentru deplina prefacere lăuntrică e de neapărată nevoie ajutorul Duhului lui Dumnezeu. „Eu botez cu apă, dar vine Cel mai puternic decât mine, căruia eu nu sunt vrednic să-i desleg cureaua încălțăminteii Lui; Acela vă va boteza cu Duhul Sfânt și cu foc“. Cei împetriți vor fi supuși botezului cu foc, iar celor pocăiți li se va da darul ceresc al voinței supreme, a puterii supreme și a cunoașterii înalte a lui Dumnezeu, precum și a înaltei comunicări cu Dânsul. Recunoscând cerința vremii și fiind plin de duhul prorociei, El nu putea să uite, cum prorocii Vechiului Testament, în calitate de semne ale venirii lui Mesia, prevesteau, că Iehova „Va revărsa Duhul Său peste tot trupul“ (Ioan, II, 38), că El „va revărsa apă peste tot cel însetat, și pârâe pe pământul uscat“, și „Duhul lui va fi peste casa lui Israil“ (Is. XLIV, 3; Iezec. XXXIX, 29). El nu se putea îndoi deci, că Acela, față de Care el era numai glasul prevestitorului; Acela, Căruia numai ai deslega sandalii va fi pentru dânsul o mare cinste, va veni nu numai cu răzbunare, ci și cu binecuvântare, și pentru aceea El va aduce cu Sine puterea supremă dătătoare de viață, și anume puterea Duhului Sfânt.

Și iată astfel, sub influența predicii lui Ioan și a ritualului neobișnuit al botezului, săvârșit de dânsul, în sufletul poporului este mereu și se întărește așteptarea lui Mesia, prevestită deoul proroc. Și acest Mesia a venit în sfârșit, deschis apărând înaintea poporului, după o petrecere îndelungată și necunoscută în depărtatul Nazaret.

CARTEA A DOUA

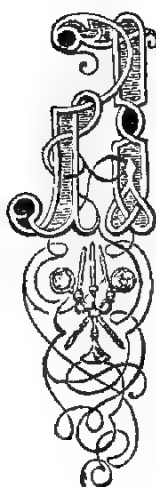
Dela botezul Domnului până la schimbarea la față

*Acesta este Fiul Meu iubit, în care este bunăvoința Mea.
Evangelia dela Matei, III. 17.*

CAPITOLUL XIV.

BOTEZUL DOMNULUI.

utoritățile iudaice începură să se neliniștească de izbânda neobișnuită a lui Ioan Botezătorul în popor, care începuse să privească la dânsul, dacă nu ca la înseși Mesia, apoi ca la înaintea mergătorului Lui. Spre evitarea ciocnirii cu dânsii, precum și în scopul de a-și lărgi sfera activității lui, Ioan trecu cu predica sa în alt loc și se depărtă peste hotarele Iudeei. Din valea joasă a Iordanului el, evident, s'a ridicat mai sus pe un mic șes, ce se întindea lângă râu, aproape de Schitopole, unde vestitul „Izvorul florului” lui Ghedeon străbate direct din marginea răsăriteană a șesului Ezdrilonului în valea Djalud în direcția spre Iordan. Acolo și-a ales el loc pentru predica sa, aproape de satul, cunoscut în acel timp sub numirea de Betabara (Ioan, I, 28), unde pe râu se află un vad și înlesnea puțința pentru săvârșirea botezului¹⁾. Această depărtare

¹⁾ Conder în Palest. Report. Aprilie, 1875. Dict. of Bible; articolul Bethabara. În unele manuscrise vechi în loc de Betabara se citește Vitanja (de peste Iordan). Dar încă Origen găsi peste Iordan un sâtișor cu această numire, nu departe de Ierihon, și ea însemnează — „casa vadului” — indicîndu-l pe vadul Iordanului aproape de sat. Dealtminte, cea localitatea asta încă nu-i stabilită de cercetători.

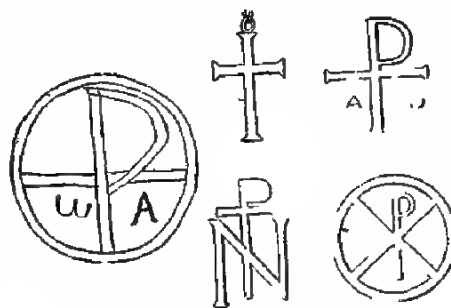
a sa într-o localitate mai nordică deschise pentru el o nouă în-deleltăre, din cauza apropierei acestei localități de Galileea. Stărnirea a rămas tot așa de mare, ca și înainte. Din orașele, situate pe malurile lacului Galileei, și chiar din satele de pe partea nordică a țărilor Ezdrionului poporul curgea cu cârdușii la noul proroc. Cu sosirea verei, când Iordanul alcea devine foarte mic, pentru a se săvârși într'însul botezul, Ioan trebui să treacă iară în alt loc, la Enon, aproape de Ialim¹⁾, unde râul prezenta mai multă îndămânare în această privință. Trecu încă oarecare timp, dar tot nu erau încă urmele așteptatului Mesia. Adunarea poporului și marea faptă, ce se săvârșea pe malurile Iordanului era pregătirea necesară, predestinată în sfatul dumnezeesc pentru ca să se pregătească demn calea pentru venirea izbăvitorului.

Iisus Hristos în acest timp, în liniște își termina anii educației sale în necunoscut la Nazaret, ca după aceea să pășască înaintea feții prevestitorului Său, care până acum în lipsă pregătea calea Lui pentru arătarea Lui. Deși rude între dânsii, Ioan Botezătorul și Iisus Hristos, niciodată nu se văzuse unul cu altul, pentru că trăiseră în margini opuse ale țării, cu atât mai mult că Ioan își petrecuse toți anii vieții sale în singurătatea pustului, departe de oameni. Dar deși Ioan nu cunoștea pe Hristos personal, el fără îndoială auzise de împrejurările miraculoase, care însoțiseră nașterea Lui, și trebuie din zi în zi să fi așteptat, ca El să pășască în fine înaintea poporului. Și iată, în adevăr, Hristos părăsi Nazaretul și împreună cu compatrioții Săi sau deosebit de dânsii, se îndreptă spre Iordan, ca să primească deasemenea botezul. Ca Dumnezeu-om fără de păcat, el, negreșit, nu avu nici o nevoie să primească acest simbol al pocăinței. Dar ca Miel al lui Dumnezeu, luând asupra Sa păcatele lumii, El trebuia înaintea feții tuturor oamenilor să-și arate această destinație a Sa și, primind botezul din mâinile lui Ioan, prin înseși aceasta a voit să arate, că El în adevăr a luat asupra sa păcatele a toată omenirea, și botezul dela Ioan era pentru Dânsul simbolul, că El a venit să-i curățească prin viața sa, prin învățătura Sa și prin moartea Sa.

În acest moment Hristos pentru prima oară apără înaintea lumii în toată desăvârșirea și bărbăția sa omenească. Iubirea și evlavlia către Dumnezeu-omul fără să vrea deșteptă dorința vădită pentru acel chip omenesc, în care se întrupase Dumnezeu, și deaceia nu-i lipsit de interes să prezentăm date, care pot servi

1. Localitatea aceasta până acum nu e determinată geograficește.

pentru determinarea exteriorului Său, care din acel moment servea de obiect al nenumăratelor închipuiri și a inspirat pe diferiți artiști mari și mici. Cei mai apropiați martori ai vieții Lui pământești, evangheliștii nu ne dau nici un fel de date pentru închipuirea lui Hristos, așa că deja Biserica începătoare a b-ă se conducea întru aceasta numai de singure tradițiunile, iar aceste tradițiuni sunt felurite. Având în vedere prezicerea despre Dânsul din cartea prorocului Isaia: „nu este într'însul nici înfățișare, nici măreție, și noi L-am văzut, și era într'însul o înfățișare, care ne-ar fi atras către Dânsul” (Is. LIII, 2), și în Psaltire: „Toți ceice m'au văzut m'au ocărit. „Biserica înseși expunându-se la prigoniri, și-a prezentat sieși pe dumnezeescul său Fondator și Cap în înfățișare umilită, așa ca să nu l se descrie nici un fel de semne de frumuseță personală ¹⁾. Iustin filosoful spune despre Dânsul, că El nu avea nici o frumuseță sau atracțiune, și exteriorul Lui era fantomatic ²⁾. Climent Alexandrinul îl descrie, că El deasemenea avea un exterior înjositor. După părerea lui Tertulian, el nu avea nici măcar frumuseța omenească obișnuită și încă și mai puțin o frumuseță cerească. Origen spune, că El era „mic de statură și neporțonat, ca o stârpitură”, și că „singura Lui frumuseță era născută în sufletul Lui, și în viața Lui”. Dar încurând gnostici creștini, neavând antipatie către arta păgână, au început a prezenta chipul Lui cu totul almintrelea. Il închipuiau pe tablouri, pe medalii și în mici statuete; trăsăturile pentru aceste închipuiri ei le luau de pe portretul, care, după tradiție, a fost luat după El din ordinul lui Pilat. În veacul al treilea o asemenea închipuire părunse în capela de casă a împăratului Sever, unde ea a fost așezată alături de chipul vestișilor regi și împărați, precum și a unor astfel de sfinte suflete, ca Avraam, Orfeu, Apolonie, etc. ³⁾. Intre acestea Biserica

Simboluri o chi creștine ce se întâlnesc în catacombe

1) "Αειρε, ἀδοξος, ἀτιμος. Just. Dial. Cum Tryph. XIV, 36, 85, 86).

Față cu această descriere Iustin citează prorociile, care închipuiesc pe Iisus în stare înjositoare și suferind, care nu dau deloc dreptul la oare care neregularitate a sa neatractive a trăsăturilor feței sale. Cenzor arhimandrit Tihon.

2) Is. LII, 14; LXIII, 2.

3) Lamprid, Alex. Sever, c. 20.

chiar evita orice închipuiri ale lui Hristos, așa că chipurile din catacombe poartă un caracter curat simbolic. În locul numelui Lui se scria pur și simplu chipul peștelui, din cauză că literele grecești din numirea pește puteau servi ca inițiale pentru titlul complet¹⁾; câteodată El era închipuit deasemenea prin simbolul unui miel sau prin bunul păstor. Cu trecerea timpului începură să apară închipuiri ale lui Hristos sub forma unui tânăr, și după aceea se întâlnește chipul Lui pe cruce. Un monument vrednic de luat în seamă a închipuirii exteriorului lui Hristos a servit o statuie văzută de Evsevie al Cezareei în Ponea, sau în Cezarela lui Filip, locul nașterii și locul șederei femeii, care a primit dela Hristos vindecarea minunată de curgerea de sânge. „La poarta casei ei“, zice el, „pe un pedestal înalt stă chipul de bronz al femeii, care cu genunchile plecate a întins mâinile sale, ca și cum ar ruga pe cineva de dinaintea sa²⁾. Dinaintea sa stă un chip la fel al unui bărbat în situație dreaptă, într-o mantie lungă, care-și întinde mâna către femeie“. „La picioarele ei“, adaugă el, „și pe acelaș pedestal crește oarecare plantă ciudată, care se ridică pânăla înseși învăluirea hainei și este contra otrava tuturor boalelor. Această statuie, cum se spune, este închipuirea lui Iisus Hristos“³⁾. De oare ce această statuie nu s'a păstrat, apoi e și imposibil să judecăm, în ce trăsături prezenta ca pe Hristos, dacă în adevăr aceasta era închipuirea lui Hristos, de care lucru nu era îndreptățit nici însuși Evsevie. Ci-că în vremea lui Evsevie era în circulație închipuiri, care se considerau în adevăr asemănări ale Mântuitorului, și deasemenea ale apostolilor Petru și Pavel, în această privință nu poate fi nici o îndoială, pentru că, după cuvintele lui, el însuși le-a văzut și le-a considerat monumente vechi de recunoștință ale acelorora dintre păgânii evlavioși, care se purtau cu respect față de Hristos și-I arătau tot o așa cinstită, care el de obicei o arătau propriilor lor zei. Închipuirea de dinainte a exteriorului lui Hristos, întemeiată pe prezicerile lui Isaia, către acest timp cedase definitiv locul altuia, care slăvea frumusețea Lui, ca expresia naturală a exteriorului, a curățeniei divine și perfecțiune a ființei Lui interne. Grigore de Nisa adaugă nu numai la învățătura Lui, ci și la personalitatea Lui acele închipuiri mărețe, care se între-

1) 'ΙΧΘΥΣ = Ἰσχυρὸς Χριστός, Θεοῦ Υἱὸς Σωτὴρ = Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitor.

2) Euseb. Hist. Eccles. VII, c. 1. Statuia aceasta ar fi fost slăvită de Iulian sau, după mărturia altora, de Maximin. Hofmann, Leben Jesu, 293.

3) Euseb. Hist. Eccles. VII, c. 18.

buițează în Cântarea Cântărilor. Fer. Ieronim descrie slăvitul ideal, care în urmă l-a deslășurat arta creșină, întemeindu-și închipuirea sa despre Dânsul deja nu pe descrierea a unui „suferind” rob a lui Dumnezeu din prorocul Isaia, ci pe cuvintele psalmistului, care glăsuște: „Tu ești mai frumos decât fiii omenești” (Ps. XLIV, 3). „Fără îndoială”, zice el, „că strălucirea și mărirea dumnezeirei ascunse, strălucind chiar în persoana sa omenească, puteau dela prima privire să atragă la sine pe toți, ceice-L vedeau. Dacă El n’ar fi avut ceva divin în exteriorul său, atunci apostolii n’ar fi urmat imediat după dânsul¹⁾. Sf. Ioan Hrisostom spune, că dumnezeescul Părinte a revărsat din plin belșug peste Dânsul acea frumuseță personală, din care numai câte o picătură se dă oamenilor muritori²⁾, și fer. Augustin, cu puternica sa elocvență obișnuită, spune, că „Hristos a fost minunat la sânul mamei Sale, prea frumos în brațele părinților săi, prea frumos pe cruce și minunat în mormânt”. Dealtmintearea el singur adaogă, că despre „exteriorul Lui noi nu știm nimic, pentru că închipuirile Lui variază după închipuirea artiștilor³⁾. Cele mai temeinice închipuiri ale lui Hristos în chipul lui omenească se arată în răsărit în veacul al cincilea, când apare istorisirea amănunțită⁴⁾, care reproduce o tradiție veche, cum Avgar, regele Edesei încă pe vremea vieții pământești a trimis la Iisus pe pictorul său să ia după el portretul. Dar de oare ce pictorul n’a fost în stare să facă aceasta, din cauza strălucirii orbitoare a feții Mântuitorului, atunci Hristos, cum spune tradiția, că să satisfacă dorința pioasă a regelui, a luat un prosop, cu care se ștergea El de obicei pe față, s’a șters cu el și l-a trimis lui Avgar, și pe acest prosop se reproduce chipul minunat al feții Sale⁵⁾. În biserica de apus s’a păstrat o altă tradiție, întru câțiva asemenea acesteia. După ea, în Ierusalim trăia o femeie evlavioasă Veronica, care, văzând pe Iisus trecând pe calea crucii spre Golgota, când pe fața lui curgea sângele și rloae din cauza coronei celei de spini, își scoase acoperământul de pe capul său și-l dădu Lui, ca să-și șteargă fața Sa. Drept recompensă pentru această dragoste a ei, Veronica primi pe acoperământul capului său chipul feții lui Iisus, nu măreață și liniștită, cum se prezintă

1) Ier. la Mat. II, 9. Epist. ad princip. Virginem.

2) Tălcuire la Psalmul XLIV,

3) De Trin. B. VII, c. 4, 5.

4) La Moise de Harenc. pe la anul 470.

5) Tradiția despre scrisoarea lui Avgar către Hristos și dela Hristos către Avgar se pomenesc deja pe la jumătatea veacului al doilea la Iustin Filosoful.

chipul din Edesa, ci întunecat de întristare și de suferință¹⁾. A treia închipuire miraculoasă a întreg trupului lui Hristos a rămas pe acele scutice, în care a fost el înfășurat în mormânt²⁾, și iată chipul a trecut, după tradiție, în proprietatea lui Nicodim, și după aceea a fost predat creștinilor din Ierusalim, dela care pe diferite căi a fost strămutat în sfârșit, pe la anul 1578 în Turin, unde se află acum. Din cele mai vechi închipuiri de felul acesta două există și până astăzi. Asemenea chipului lui Pitagora, a lui Platon, a lui Aristotel și al altor înțelepți, înaintea cărora gnosticii stăteau cu respect la fel ca lui Hristos, el au înfățișarea de medalion. Unul din ele e de piatră, cu chipul capului lui Hristos tânăr și fără barbă, în profil cu designarea cuvântului „Hristos” cu litere grecești și cu semnul simbolic al peștelui jos. Alta prezintă ceva în genul unei medalii, care închipuește pe Hristos cu păr lung, despărțit prin o cărare dreaptă și lăsându-se pe după urechi peste umere. Pe această închipuire se scrie numele Iisus în evreește. Această închipuire, probabil, era opera vre unui creștin dintre iudei.

Pe temeiul acestora și al altor închipuiri și tradițiuni, în veacul al paisprezecelea istoricul bisericesc Nechifor a găsit cu puțință să zugrăvească chipul complet al exteriorului lui Hristos, care alcătuiește baza tuturor chipurilor de mai târziu. „Eu descriu, zice Nechifor, exteriorul Domnului nostru, cum el ne este predat din vechime. El era foarte frumos. Statura Lui alcătuia șapte palme pline³⁾; părul Lui era luminis de culoare castanie” nu tocmai des și desprinzându-se ușor în bucle moi. Sprincenele Lui erau negre și înbinate, și ochii Lui pare că revărsau din ei o lumină delicată aurie. Ei erau foarte frumoși. Nasul Lui pronunțat, barba plăcută, dar nu prea lungă. Părul capului, din contra, îl purta foarte lung, pentru că foarfeca niciodată nu s'a atins de el, cum nu s'a atins de el nici mâna omenească, afară de mâna Mamei Sale, când ea se juca cu el în copilăria Lui. El era puțin curbat, dar trupul Lui era bine alcătuit. Culoarea pielii sale se apropia de culoarea grâului copt, iar fața Lui, asemenea culorii feței Mamei Lui, era mai curând ovală decât rotundă, cu o mică nuanță de rumenă; dar pe dânsa

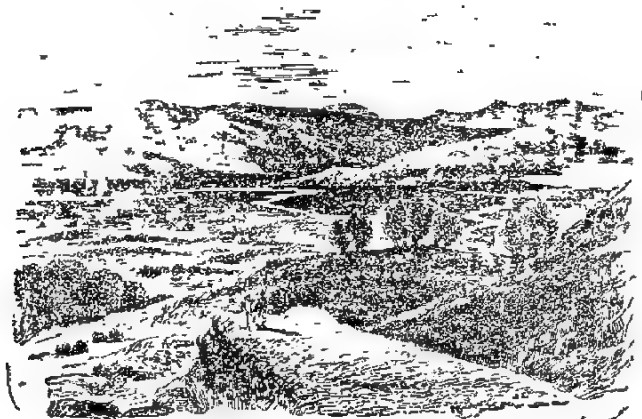
1) Această închipuire a pătruns dela apus și la noi, și o întâlnim chiar în căsuța lui Petru cel Mare din Petersburg. Valul original al Veronicăi se păstrează în biserica Sf. Petru din Roma.

2) Niceph. Hist. Eccles. II, 7.

3) Nu se știe ce anume se înțelege în cazul dat prin palmă = *ονδανη*, prin care de obicei se înțelegea distanță între vârful degetului celui mare și vârful degetului celui mic în cea mai mare întindere a lor. Judecând după ideea generală, că statura lui Hristos era înaltă, se poate crede, că aceasta alcătula cam șase picioare.

luceau demnitatea, înțelepciunea sufletului, blândeța și o liniște adâncă a sufletului neturburat. În genere El se asemăna foarte mult mamei sale celei preacurate¹⁾. Dacă în orient în temeiul închipuirii lui Hristos s'a așternut această descriere a exteriorului Său a lui Nechifor, apoi la apus tot o asemenea importanță a avut scrisoarea lui Levtul către senatul roman. Scrisoarea aceasta pentru întâia oară a fost găsită pela finele veacului al cinsprezecelea, când s'au adunat și s'au tipărit operele lui Anselm. Deși relativ de autenticitatea ei se exprimă serioase îndoeeli, dar ea totuși capătă interes ca expresie a acelor păreri, care la apus existau relativ de exteriorul lui Hristos. Levtul în scrisoarea sa comunică: la noi s'a ivit și încă trăește un om de mare virtute

Valea Iordanului aproape de Ierihon (presupus loc al botezului Domnului).

cu numele Iisus Hristos, numit de ucenicii săi Fiul lui Dumnezeu. El învie morții și vindecă boalele. El este ȋm de statură înaltă și de un exterior nobil. Înfașurarea lui e vajnică și expresivă, așa că privind la Dănsul, nu se poate să nu-l iubești și totodată să nu te temi de Dănsul. Părul lui e ondulat și creț, puțin mai întunecat decât acolo, unde cad pe umere²⁾. El se împarte în două părți după obiceiul nazarinenilor (sau al nazoreilor). Fruntea lui e netedă și miraculos liniștită; Pe fața Lui nu se află nici o încreșitură, nici vre un fel de pete, dar rumeneala face obraji săi minunați. Nasul și gura Lui sunt perfecte. El are o barbă deasă,

1) Nechifor a trăit în Constantinopole și a fost, probabil, monah. El a încheiat seria istoricilor greci. Timpul nașterii și morții lui nu se știe, dar a trăit pe la anii 1320 sau 1330.

2) După altă citire în cap ondulare părului, până la urechi fără lucire și neted, dar mai jos el e creț, ondulat, mult mai întunecat și cu mare lucire.

castanie, nu lungă, dar despărțită în furculiță. Ochii Lui luminoși și pare că au lumini diferite în diferite timpuri. El e groaznic în muștrările Sale. Om iubitor și iubit, vioi, dar neconținut serios. Nimenea niciodată nu l-a văzut râzând. Vorbirea lui e uniformă și interesantă. El e smerit și blând, cel mai minunat din fiii oamenilor ¹⁾.

Când Hristos s'a arătat pe malurile Iordanului, atunci după inspirația Duhului lui Dumnezeu, Ioan cunoscă în persoana Lui pe Mesia cel așteptat. Luminat de sus, Ioan imediat a înțeles, că are înaintea sa cu adevărat pe Dumnezeu-omul. Măreția duhovnicească poartă asupra sa oare cum o coroană imperială, care fără voe inspiră respect. Dacă acesta ar fi un rege pământesc, atunci Ioan ar fi rămas față de dânsul proroc aspru, fără frică; dacă el ar fi fost reprezentantul suprem al preoției pământești, atunci Ioan totuși s'ar fi simțit mai presus de dânsul, în conștiința înălțimii slujirii sale. Dar regalitatea ivită înaintea sa nu era din lumea aceasta, și preoția mai presus de preoția lui Aaron. Iisus venise să primească dela Ioan botezul, dar asprul proroc al pustiei, pentru prima oară de când începuse să se adune împrejurul său mulțimi evlavioase, care primeau dela dânsul botezul, s'a turburat și se dădu înapoi. „Mie mi se cade să fiu botezat de Tine“, respectuos zise el către Iisus, „și Tu vii la mine?“ (Mat. III, 14). Cu sufletul său luminat de Dumnezeu, el văzu în Iisus anume obiectul lungilor sale nădejdi și așteptări. „Eu nu l-am știut“, zise el ceva mai târziu (Ioan, I, 30), ca și cum ar fi vrut prin asta să zică, că el a început propoveduirea sa nici de cum nu pentru că îl știa pe Dânsul, sau după înțelegere cu El, ci boteza și trezea duhovnicește pe Israil, ca poporul, luminându-se duhovnicește să poarte în bună dispozițiune pe Hristos când se va arăta în calitate de adevăratul Mesia. Deja mai înainte, de a se arăta Hristos, Ioan își exprimă o tare convingere, că Dumnezeu a auzit strigătul poporului Său și i-a dăruit pe Mesia, deși încă nu i se descoperise lui. În nădejdea sa la Dumnezeu, el spusese poporului: „Stă în mijlocul vostru Cineva, pe Care voi nu-l știți“ (Ioan, I, 30), anume adevăratul Mesia, „El este Celce vine după mine, dar Care a fost înainte de mine“, adevăratul Mesia, Căruia eu nu sunt vrednic să-l desleg cureaua încălțăminteii Lui“. Acesta nu-i om de origină obișnuită, ci trimis dela Dumnezeu, ca vremelnic să locuiască între oameni. Inde-

1) Egipt. Leut. „Textul deplin al ei vezi-l în articolul Leutulul în Enciclopedia reală a lui Herzog.

lungatul contact a lui Ioan cu Dumnezeu în pustie, rugăciunile și lacrimile lui îl ridicaseră la înălțimea măreției duhovnicești, care îi dăduse pătrunderea miraculoasă de a prevedea ceea ce încă nu era descoperit. Pentru duhul său luminat de Dumnezeu venirea lui Mesia devenise deja un adevăr viu, care aștepta numai timpul destinat manifestării lui, și în fine acum el vădit stătea înaintea lui în persoana Aceluia, Care cerea botez de la dânsul.

Nu-i de mirare, că Ioan s'a turburat în fața acestei cereri din partea Celui ce s'a prezentat înaintea lui, și anume a Dumnezeu-omului. El știa, că Mesia putea să fie numai acela, Care e complet liber de păcat, și așa și era Celce stătea înaintea lui. Pentru asta mărturiseau limpede smerenia ce-l izbise pe dânsul, blândeța și curățenia, și inima lui Ioan se zgudui la gândul, că el vede înaintea sa anume „pe Melul lui Dumnezeu, Care ridică păcatele lumii” (Ioan, I, 29). Înalta închipuire dela Isaia a Aceluia, asupra Căruia Iehova a pus păcatele poporului Său și Care, ca un mel, a fost adus la junghere, deja demult se adscribeau lui Mesia, și această idee îndată apărui în sufletul lui Ioan, când a văzut înaintea sa pe Mesia, care în adevăr a luat asupra sa păcatele omenirii.

Cu toată opunerea lui Ioan Botezătorul, înspăimântat de a supune ritualului curățeniei pe Cel întru tot sfânt, Hristos repetă dorința sa pentru botez și-i spuse stăruitor: „lasă acum, că așa se cuvine nouă să plinim toată dreptatea”. Ceeace Dumnezeu cere dela Israil, ca datorie, nu putea înlătura dela sine nimenea dintre israiliți. Botezul era așezământ dumnezeesc, care era introdus de prorocul Lui în calitate de înțroducere în Noul Testament. El alcătuia o parte „a dreptății”, adică alcătuia o parte a legii lui Dumnezeu, pilda împlinirii căria Hristos și venise să arate lumii, atât după literă, cât și după duh. Afară de asta El nu primise încă o consacrare vădită de la Duhul lui Dumnezeu, care odihnea peste Dânsul și nu primise încă marea vrednicie de Mesia, ci rămăsese până acum un necunoscut locuitor al Nazaretului. Atunci Ioan nu s'a mai împotrivit și, introducând pe Iisus în râu, a săvârșit botezul asupra Lui.

Și acest eveniment a fost momentul deciziv în viața lui Hristos. Fiind sfânt și curat înainte de afundarea în apele Iordanului, El a ieșit dintr'insele luminat cu slava supremă în fața Sa. Viața Sa trecută fu terminată și se începu o viață cu totul nouă. Până atuncea El fusese un necunoscut locuitor al unui mic orășel și era ascuns de lume; iar acum El păși în calitate de Mesia la servirea deschisă omenirii. Acesta a fost cu adevărat

marele monument al pășirii Lui într-o nouă viață. Toți anii săi de mai înainte au fost, așa zicând, îngropați în apele Iordanului. El intrase într'insele ca Iisus, fiul Mariei, și ești din ele ca Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Și acest mare moment din viața lui Hristos fu însemnat prin fenomene neobișnuite, cu care însoțise Dumnezeu botezul. Primind botezul, Hristos ești din apă și, după mărturia sfântului Luca, s'a rugat (Luca, III, 21). El se dete cu totul să slujească voinței lui Dumnezeu, ca și cum ar fi strigat către Tatăl Său cel ceresc: „Iată vin, să împlinesc voia Ta“. Și în acest moment, ca exprimare pentru Dănsul a înaltei buneivoințe s'a deschis cerul în raze strălucitoare de soare și se arată un semn deosebit al Duhului Sfânt, ca în chip de porumbel, simbolul curățeniei și al păcii, și tună de sus glasul dumnezeesc, care proclamă: „Acesta este Fiul Meu iubit, în care este bunavoința Mea“. Prorocul Isaia cu mult înainte prezisese, cum Duhul Domnului se va pogori peste odrasla din rădăcina lui Iesei, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al puterii, duhul științei și al temerei de Domnul“ (Is. XI, 2), pentru ca să binevestească saracilor, să vindece pe cei zdrobiți la inimă, să propoveduiască celor robiți eliberare și celor închși deschiderea temniței, a vesti anul grației Domnului, și ziua răzbunării Dumnezeului nostru (Is. LXI, 1), consacrarea formală de sus în slujba lui Mesia, și în acest senz acesta a fost adevăratul ceas al nașterii creștinismului. Aceasta a fost înălțarea solemnă a Lui în demnitatea de arhiereu al Noului Testament. Dela fiii lui Aaron cerea legea rituală, ca ei să se consacre în înalta lor vrednicie prin spălare și ungere, și Acela, Care acum se îmbracă într'o preoție incomparabil mai înaltă, a trebuit deasemenea să pășască în vrednicia Sa înaltă prin spălare și ungere, un ritual însă mult mai înalt și miraculos de consacrare. În loc de templu făcut de mână, El avea împrejurul Său marele templu al naturei, în loc de spălătoare de bronz, El avea curenții curgători ai Iordanului, care răsfrângeau în sine marea boltă cerească. Dacă pe sine nu avea haine țesute cu aur, apoi pe dănsul era vestmântul cuvioșiei fără de păcat, și în locul uleiului sfințit asupra Lui era turnat harul Sfântului Duh. Ioan, după inspirație de sus, deja știa, că Duhul trebuia să se pogoare astfel asupra Aceluia, care va fi botezat de Duhul Sfânt¹⁾, și astfel a văzut în această

1) Ioan, I, 33. „Eu nu-L știam pe Dănsul, dar celce m'a trimis să botez cu apă m'a spus: peste Care vei vedea Duhul pogorînduse și rămânând peste El, Acela este Care botează cu Duh Sfânt.

confirmarea credinței sale în aceea, că Iisus în adevăr era Melul lui Dumnezeu și Fiu al Lui (Ioan, I, 34). Împreună cu aceasta, în botezul lui Iisus s'a manifestat solemn participarea întregii sfinte Treimi, în numele celor trei persoane ale Căria se și să vârșește botezul creștin, ca taină.

Botezând pe Iisus și îndeplinind astfel ținta principală a slujirii sale, Ioan a continuat să propoveduiască pocăință și după aceea, iar Iisus plin în duhul său omenesc, de cugete și de sentimente cu privire la slujirea ce-l stătea înainte, pentru un timp și-a căutat o izolare, ca să fie singur cu Dumnezeu și să se pregătească pentru marea operă. În acest scop El se retrase dela apele Iordanului în pustie, unde a și petrecut timp de 40 de zile, care au și fost însemnate prin triumful Său asupra puterilor întunerecului lumii acesteia.

Cuarantania (muntele Ispitirii).

CAPITOLUL XV

ISPITIREA IN PUSTIE

erescul glas, care a răsunat asupra Lui la eșirea Lui Iisus din apa Iordanului, a fost pentru Dânsul consacrarea de sus și chemarea la o nouă viață la înalta slujire obștească în calitate de Mesia. Insuși Dumnezeu prin glasul Său a mărturisit lui Israel, că demult așteptatul de dânsul Mesia a venit în persoana lui Iisus, și lui Hristos Insuși îi declară, că a sosit vremea, ca El să înceapă slujirea Sa. Un îndoit simțământ a trebuit la aceasta să umple pe noul consacrat Hristos: pe de o parte simțul de iubire și de recunoștință către Dumnezeu, Care-l proclamase Fiu al Său iubit, și pe de altă parte un simț fără să vrea de frică, înainte de începutul marelui slujiri mesianice. Ca om, n'a putut să nu încerce acel sentiment de frică, pe care-l încearcă fie care om înainte de săvârșirea vre unui pas însemnat în viață, cu deosebire înjugat cu vre o răspundere mare și cu mari pericole, mai ales când, decurge din conștiința neputinței firii omenești. El luă asupra Sa marea slujire, care era posibilă pe pământ; slujirea, în care El avea să săvârșască opera de renaștere duhovnicească a omenirii celei căzute și în acest scop a susținut

o strașnică luptă cu puterile întunecului, în stăpânirea cărora se afla omenirea păcătoasă. Înainte de a păși la această slujire, El după omenire avea nevoie de aceea, ca mai întâiu să se întâlnească cu duhul, să măsoare duhovnicește toată mărirea problemei ce-L stătea înainte și să se pregătească pentru marea operă prin o ispitire premergătoare. Și iată într'însul se ivi nevoia să se separe pentru un timp, ca să fie singur numai cu Dumnezeu, departe de toată lumea cea deșartă, și în acest scop S'a și depărțat El în pustie.

Propriu care pustie se înțelege aicea, Evangheliștii nu ne-o determină exact. Dar după toată probabilitatea aceasta e tot aceea pustie, amintirea căreia s'a păstrat în tradiție și care se afla în acea localitate nelocuită și muntoasă dintre Ierusalim și Ierihon. Unul din munții acestei localități pustii tradiția îl numește muntele Cuarantania adică a celor patruzeci de zile, — anume în legătura lui cu petrecerea lui Hristos acolo timp de 40 de zile. Încă și astăzi, nu departe de ruinele Ierihonului, se înalță o stâncă cu vârful tare ascuțit, care se lasă spre pustie prin o prăpastie așa de grozavă, pe care călătorii o compară cu cunoscuta prăpastie a stâncii Gibraltarului și mulți presupun, că anume de pe această stâncă ispititorul a și desfășurat înaintea lui Hristos magicul tablou al împărăției lumii acesteia. Pe coastele acestui munte se află câteva peștere, în care și astăzi locuiesc câțiva pusnici, care prin viața lor în pustie se silesc să imiteze pe Mântuitorul și pe Dumnezeu lor.

Hristos s'a retras în această pustie, ca să se separe de toată omenirea păcătoasă, ce-L înconjura și să săvârșască acolo aceeași nevoie, care ar fi trebuit să-L fi săvârșit cândva Adam, dar pe care el n'a săvârșit-o, atrăgând asupra tuturor urmașilor săi jugul păcatului, blestemului și morții. Dacă primul om s'ar fi aflat întru aceasta în cele mai bune condițiuni ale făpturii, care, stărnind într'însul simțământul de recunoștință către Făcătorul, prin înseși aceasta, și prin asta i-ar fi dat o neconținută prevenire asupra călcării poruncii lui Dumnezeu și întărire în nevoia morală, atunci Hristos, ca al doilea Adam, arătându-se să răscumpere omenirea păcătoasă, ar fi trebuit să săvârșască pentru asta o nevoie cu totul în alte condițiuni. La săvârșirea nevoinei ce-i stătea înainte, El a fost înconjurat nu de bunătățile raiului pământesc, ci de tablourile moarte ale pustiei, ca de cele mai luminoase și mai palpabile mărturii ale acelui blestem, care, după vina omului, se așterneau și asupra întregii naturi. Pustiul pre-

zenta contrastul întreg cu raiul, într'însul anume omul putea mai puternic ca orce să simtă, în ce greu blestem a aruncat el pământul prin nelegiuirea sa și anume în prezența pustiiului pământului mai tare decât orce striga pentru izbăvire. Rar piciorul omului pășește în aceste locuri de grozavă pustietate, și numai rar fiarele sălbatece nimeresc prin văiugile stâncilor neroditoare, căutându-și aicea refugiu de vrășmașul lor de moarte, care este omul și care cândva era bunul lor stăpân și rege, iar după căderea în păcat a devenit vecinul lor cel mai rău și mai primejdios și obiectul dușmăniei reciproce. Hristos, ca Dumnezeu-om fără de păcat, pășind acum în pustie, n'a adus cu sine această răutate seculară față de lumea necuvântătoare, și rodul nesfârșitei Lui nerăutății a fost acela, că în locul petrecerei Sale nu întârzia a se restabili între om și fiară acea pace, care domnise cândva în Edem. După mărturia limpede a evanghelistului, El era acolo cu fiarele (Mat. I, 13). Această observație a evanghelistului, nu e făcută simplu pentru sporirea coloritului ca zugrăvirea sălbătăciei și lipsa de oameni în acea pustie, în care se retrăsese Hristos. Ea în înțelesul propriu însemnează, că fiarele, care în starea lor obișnuită evită omul, se refereau cu totul altmintrelea către Hristos, în Care simțeau toată curățenia primitivă și bunătate a naturei omenești, și deaceia îl înconjurau fără frică, supunându-se Lui perfect așa, cum se supuneau cândva lui Adam în raiul pământesc. Un așa raport al fiarelor sălbatece către Hristos, după mărturia evangheliștilor se manifestase deja și mai înainte, în anii copilăriei Dumnezeu-omului, așa că în timpul fugii în Egipt, sângeroșii locuitori ai pustiiului — lei și leoparzii — se culcau smeriți lângă Dănsul, nepricinuindu-i nici cel mai mic rău. Acum aceasta s'a manifestat deplin în fața Dumnezeu-omului în

Vânătoare după fiară sălbatece (după un monument asirian).

plină vârstă bărbătească, și în asta s'a manifestat deja prima Lui biruință asupra aceluia desacord, care s'a instaurat în natură din cauza călcărei de către om a poruncei de bază a lui Dumnezeu. Acest triumf al lui Hristos asupra desarmoniei naturei a fost primul act al activității sale răscumpărătoare, și de roadele acestui triumf al Său au deplină posibilitate să se folosească toți adevărații

lui următori. Tuturor acelor adevărați următori ai Săi, care se vor pătrunde deplin de iubirea poruncită de Hristos, ca de semnul cel mai însemnat distinctiv a uceniciei sale și în același timp și virtute principală în noua împărăție, li s'a făgăduit, că „ei vor lua șerpi“, „vor călca peste șerpi și scorpioni“, și chiar nici acești prea răi reprezentanți ai desacordului din împărăția naturii cu omul, nu-i vor pricinui nici o vătămare (Marc. XVI, 18; Luca, X, 19). Și această făgăduință deja s'a justificat cu mulți din marii sfinți ai lui Dumnezeu. Apostolul Pavel fără nici o vătămare a scuturat de pe mână sa o viperă veninoasă (Fapt. XXVIII, 5), spre marea mirare a reprezentanților lumii vechi, care socoteau că el va cădea imediat mort. Și după aceea viețile sfinților Noului Testament prezintă multe dovezi a putinței reale pentru om de a primi acest mare avantaj în raporturile cu împărăția animalelor. În aceste vieți adesea se zugrăvește, cum cuvântului și voinței sfinților sihaștrii se supuneau cele mai sălbatece fiare: Ei chemau peștii să asculte învățătura lor, treceau râul pe spinarea crocodililor, stau prietenește de vorbă cu neîmblânziții locuitori ai pustiei și pădurilor și fac multe alte asemenea minuni¹⁾. Nu se poate deasemenea nega, că omul și în starea sa naturală poate câte odată să atingă starea sau însușirea de a aduce animalele sălbatece la supunerea sa; resturi de ale sceptului său regal au rămas la el în mâni: „fie care fire de fiară și paseri, după cuvântul apostolului, de târătoare și animale marine, se îmblânzește și a fost îmblânzită de firea omenească“, așa că noi „vărăm zăbala în gura calului, ca el să se supună nouă“ (Iov, III, 3, 7). Afară de asta și în zilele noastre există îmblânzitori de lei și de șerpi, dar aceste resturi de sceptru regal, omul păcătos numai cu greu le mai ține în mâinile sale, recurgând la diferite mijloace artificiale, în care caz fiarele sălbatece adesea ies din ascultare și-și răzbună crunt pe poruncitorul lor. Hristos însă, ca om fără de păcat, activa cu deplină autoritate, supunându-și Sineși lumea animalelor anume naturii fără de păcat a omului prin puterea fascinațiunii sau a prestigiului regal lăuntric, inerentă naturii omenești fără de păcat. Și indicând anume această stare,

1) Ca exemplu putem indica de pe sf. Sergiu de Radonej, care a întreținut o remarcabilă prietenie cu un urs, care asculta cuvintele lui și era blând ca o oie. „Ce nu poate face virtutea?“ spune ierarhul Moscovei Platon. „Socot că fiarele sălbatece acum au devenit furtoase din pricina cruzimii moravurilor noastre, iar iubirea și virtutea, pot furia să o prefacă în blândețe și supunere“. Vezi viața și nevoințele preacuviosului Serghie, ediția redacției foilor Troițchih, anul 1891, pag. 64.

evanghelistul spune, că Hristos era în pustie cu fiarele ¹⁾).

Fiind refugiul fiarelor sălbatece, pustia, ca semn blestămului pus asupra pământului, împreună cu aceasta totdeauna s'a socotit locul iubit de petrecere a duhurilor rele. Această părere, inspirată negreșit mai întâiu de toate de însuși caracterul pustiei, ca loc ce poartă asupra sa cele mai multe semne ale stăpânirii puterilor distrugătoare și ale morții, are odată cu aceasta o bază mult mai adâncă. Omul fără să vrea simte că dacă este undeva împărăția puterilor răutății pe pământ, apoi ea poate fi numai anume în pustie, ca localitate, părăsită de Dumnezeu și de oameni. Anume de aceea la toate popoarele sălbatece, locurile sălbatece se socoteau locuința duhurilor rele. Și tot deaceia diavolului i se zice în popor „ducă-se pe pustiu”. După credința vechilor perși, Ariman și duhurile lui rele locuiau în stepele Turanice și prin pustiu, spre nord de fericitul Iran, care se afla sub stăpânirea virtuosului Ormuzd; după credința egiptenilor, stepa Libiei nislă poase era împărăția lui Piton cel rău, iar roditoarea vale a Egiptului era împărăția binefăcătorului Oziris. Aceeași idee despre pustie, ca loc al petrecerei duhurilor rele, se admite în totul și de sf. Scriptură. Prorocul Isaia, dorind să descrie grozăvia pustirii din pământul lui Israil, spunea, că acolo împreună cu fiarele sălbatece „vor sălta și împelițaii cu bărbi de țap”, „și strigoii se vor striga unul pe altul” (Is. XIII, 21; XXXIV, 24), și după însuși cuvântul lui Hristos: „când duhul necurat iese din om, atunci umblă prin locuri fără de apă, căutând odihnă, și nu află” (Mat. XII, 43). Și iată pentru ce acolo anume în pustie s'a și întâlnit Hristos cu reprezentantul răului din lume și a trebuit să susțină o victorie prin luptă grozavă pentru firea omenească cu ispititorul (Mat. IX, 1-11; Marc. I, 12, 13; Luc. IV, 1-13).

După cum cândva în grădina Edemului diavolul a supus ispitirii pe omul nevinovat, abea creat fără de păcat și l-a pierdut; tot așa urătorul de om cel dintru început nu putea suferi prezența unui om fără de păcat nici acum în pustie și deasemenea s'a încercat să-l piardă. Dar dacă în grădina Edemului vicleșugul lui răutăcios a triumfat, apoi acum a trebuit să sufere o înfrângere totală și rușine. Hristos a biruit pe diavolul și prin aceasta ne-a dat nouă o armă nebiruită contra tuturor intrigilor lui.

1) Vezi articolul arhiepiscopului de Dublin Trenci, în colecția Barsov, tom I, pag. 251 și următoarele. Din istoria sf. mucenici deasemenea ne sunt cunoscute cazuri, cum fiarele sălbatece, slobozite asupra lor în amfiteatru sub ochii dornici de sânge ai spectatorilor, nu se aruncau asupra lor cu obișnuita lor lăcomie, ci simțind într'inșii vrednicia regească a adevăratului om, eliberat de patimile obicinuite, chiar se gudureau înaintea lor, ca înaintea unor stăpâni. Vezi de pildă viața sf. Pantelemon și multe altele.

Răutatea vicleană a urătorului de om celui dintru început a născocit trei forme de ispitire, prin care se ating laturile neputincioase ale ființei omului și anume plăcerea trupului, ambiția și iubirea de stăpânire, și cu aceste trei ispitiri a și pășit diavolul către Hristos.

Asemenea prototipurilor sale din Vechiul Testament – Moise și Ilie – s'a depărtat deasemenea în pustie pentru o vreme și Hristos, și s'a supus acolo unui post de patruzeci de zile (Eș. III, 1; 4 Reg. XIX). Iisus Hristos „n'a mâncat nimica în aceste zile, iar după trecerea lor în cele din urmă a flămânzit“. De acest moment al neputinței omenești s'a și folosit ispititorul. Apropiindu-se de Dumnezeu-Omul cel fără de păcat, ispititorul I se adresa cu cuvântarea vicleană: Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, zi pietrelor acestora să se facă pâni. Chinurile foamei se simt cu atât mai puternic, dacă ele se susțin de chinurile inchipuirii; dar numai bine înaintea ochilor lui Iisus stăteau pietre care se asemăna uimitor cu niște pâni și, după tradiție, erau anume pâni împetrite ale locuitorilor pentapolei Sodomei, care a atras cândva asupra sa grozava mânie a lui Dumnezeu. Arătând „spre aceste pietre“, diavolul conta tot așa de izbutit să atingă neputința simțuală a lui Iisus, cum el o atinsese cândva în primii oameni în rai. Odată cu aceasta încercare a lui, aceasta se acoperea cu o mulțime de zigzaguri ale cugetării. Israil deasemenea a suferit mult de foame în pustie, și acolo la o nevoie extremă Dumnezeu l-a hrănit cu mană, care era ca un fel de pâne îngerească din ceriu. Pentru ce să nu se aprovizioneze și Fiul lui Dumnezeu cu hrană în pustie? Doar El poate să facă aceasta, numai să voiască. Și pentru ce să întârzie? Dacă îngerul a arătat izvorul Agarei însetate, dacă îngerul a arătat hrană lui Ilie cel ce flămânzise, atunci pentru ce El să aștepte chiar și serviciile unui înger, când de asemenea servicii nu era nevoie, și când El numai de ar fi voit, îngerii cu bucurie l-ar fi slujit Lui? Dar răspunsul ce a urmat deodată a nîmicit logica vicleană a ispititorului. Referindu-se la aceeași lecție, care decurgea din slăvitele sentințe ale Vechiului Testament, Mântuitorul răspunse „scris este: nu numai cu pâne va trăi omul, ci cu tot cuvântul, ce ese din gura lui Dumnezeu“ (Deut. VIII, 3). Prin acest răspuns se aplică lovitura decisivă dominațiunii trupului în om, și el arată, că omul nu este o ființă exclusiv trupească, ci dimpotrivă este o ființă, care totdeauna poate triumfa asupra neputințelor trupului. Cine socoate că noi trăim numai cu pâne, acela face grija de pâne ținta slă-

vită a vieții sale, la procurarea ei își cheltuește toate puterile sale, și devine jalnic și răsvrătit, când chiar numai pentru o vreme va lipsit de ea. Necăutând altă hrană mai superioară, el inevitabil se va chinui de foame chiar în mijlocul ei. Dar cine simte, că omul nu trăește numai cu pâine, Acela nu va perde din pricina ei ceea ce face viața mai scumpă și mai sfântă; împlinindu-și datoria sa, el va nădăjdui în Dumnezeu cu privire la toate cele necesare pentru trup, cu mare râvnă și grijă va căuta pâinea cea cerească ca și acea apă a vieții, pe care bând-o nu va mai înseta în veci.

Asemenea răspuns arată ispititorului, cu cine avea el de-a face, deaceea, cu o uimitoare îndămânare furișându-se sub dispoziția duhului manifestat de Hristos, el se încearcă deja să-L ispitească anume în vederea acestei nădejdi nemărginite în Dumnezeu: „Apoi L-a luat diavolul în sf. Cetate și L-a pus pe aripa templului“. Din partea naturei sale inferioare trupesti Hristos se părea un timp parecă în stăpânirea deplină a diavolului, care dispune de trupul Lui cu așa arbitraj, dar cu atât mai mult a suferit ispititorul înfrângerea dela duhul lui Hristos. Nu se știe ce anume se înțelege prin aripa templului; poate acoperișul pridvorului imperjal în partea sudică a templului, care privea prăpăstios în adâncimea văii Cedron din o așa grozavă înălțime că după descrierea lui I. Flavie, pe tot cel ce îndrăznește să privească în jos, din pricina adâncimei prăpăstiei îl apuca amețeala; sau poate a acoperișului pridvorului lui Solomon, de pe care, după tradiție, a fost aruncat jos în curte sf. Iacov, fratele Domnului. Și unul și altul erau deopotrivă potrivite pentru scopul ispititorului, de a stârni în Iisus mândria părerei de sine. Dacă El în adevăr este Fiul lui Dumnezeu, atunci pentru ce să nu se arunce dela această înălțime amețitoare jos, ca înaintea întregului oraș să dovedească numai de cât vrednicia sa dumnezească și prin asta să contribuie atingerei cât mai repede a scopului său. Cât privește siguranța Sa personală, apoi ca Fiu al lui Dumnezeu El putea în totul să conteze pe ajutorul îngerilor, căci scris este: „îngerilor Săi va porunci pentru Tine, și pe mâni te vor purta, ca să nu se lovească de piatră piciorul Tău“ (Psal. XC, 11, 12). Nu vor fi toate acestea o dovadă minunată a nemărginitei nădăjduiri în Dumnezeu și împlinirea prorociei? Ispita fusese chibzuită fin și profund, și ca confirmare a ei diavolul recurse la sf. Scriptură. Dar această ispitire s'a dovedit neputincioasă înaintea feței omului fără de păcat. La toate aceste înco-

lăciri a lingușirei viclene, Hristos răspunse liniștit: „Scrie deosebite; să nu ispitești pe Domnul Dumnezeuul tău” (Deuter. VI, 16).

Suferind neizbândă în ispita neputinței trupesti și în cea a mândriei duhovnicești, diavolul făcu ultima încercare disperată, să ispitească pe Iisus cu visul unei autocrații nemărginite peste toate regatele pământului. Urcându-L într'un munte înalt, desfășură înaintea lui Iisus tabloul magic a tuturor regatelor lumii în toată slava lor și-I zise: „Toate acestea îți le voi da Ție, dacă, căzând, Te vei închina mie”. Diavolul știa că lui Hristos, ca Mântuitor al lumii, îi stătea înainte grozava carieră de înjosire și de pătimire, în fața căreia fără să vrea trebuia să se cutremure inima Lui omenească. Pe când toate acestea se puteau înlătura de către El și să devină prin asta anume groaznicul Mesia cuceritorul și stăpânitorul a toată lumea, cum îl și așteptau să-L vadă majoritatea poporului iudeu. De ce să nu apară El în înfățișarea aceasta din urmă? Și toate acestea vor fi, numai dacă El se va închina ispititorului. Dar în această ispitire, îndrăzneala lui satana trecu toate marginile, și Hristos răspunse biruitor: „piei dela Mine Satană, căci scris este: Domnului Dumnezeuului tău să te închini, și numai Lui să-I slujești” (Deut. VI, 13).

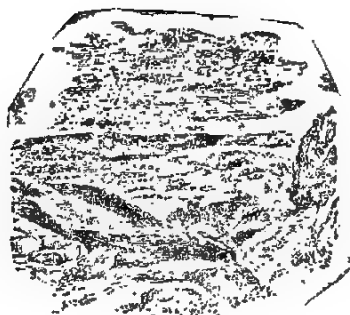
Astfel protopărințele omenirii Noului Testament, a aplicat prima înfrângere urătorului de oameni cel dintru început, arătându-i, că timpul domniei lui a trecut și a sosit domnia harului dumnezeesc pe pământ. Deși diavolul și mai târziu a făcut încercări de a ispiți pe Hristos, dar acum pentru o vreme a trebuit să-L părăsască. „Și iată îngerii au venit și-i slujeau Lui”.

Cu istoria ispitirei lui Hristos stă în legătură o întrebare foarte grea, și anume întrebarea: până la ce grad puterea ispititorului a putut să se întindă asupra sufletului Dumnezeu – omului și întru cât Dumnezeu – omul a putut să cedeze puterii ispitei celui rău?. Dacă se presupune, că Hristos ca adevărat Dumnezeu – om, fiind străin de orice păcat, nu putea fi expus căderei, atunci însuși ispitirea perde pentru Dânsul orice pericol și biruința asupra ispititorului se lipsește de orice merit. Dar această presupunere se bazează pe ideea despre așa contopire în Hristos a voinței dumnezeiești și omenești, în fața căreia se înlătură și se prezintă absurdă lupta morală a naturei umane a lui Iisus Hristos cu ispititorul și cu ispita. Pe când istoria reală a vieții lui Hristos pe pământ ne arată limpede netemeinicia unui atari idei. Noi știm, că Hristos adesa a încercat sentimente curat omenești de bucurie și de întristare și în momentul celei mai profunde înjosiri ale sale chiar exclamate: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul

Meu, pentru ce M'ai părăsit?" E limpede, că natura omenească a lui Hristos, destinată să fie modelul suprem pentru oameni, dar din când în când era până într-o dată lăsată să se însușească, că în aceste momente prin propriile puteri trebuia să realizeze destinația Sa și să săvârșească nevoințele, care de aceea puteau să se considere cu totul nevoințe curate omenești. Numai față cu o asemenea vedere se și rezolvă întrebarea pusă mai sus. Anume o asemenea activitate independentă a fost rezervată lui Hristos ca om adevărat în momentul ispitirii. Divinitatea într'insul cu toate însușirile Ei s'a ascuns în adâncul naturii Lui umane, care singură păși în toată deplinătatea sa și singură a intrat în lupta grozavă cu vechiul dușman al omului, așa că era expusă aceluiași primejdii a ispitirii cum a fost și firesc omului fără de păcat în raiu. Dar intrând astfel în această primejdioasă luptă cu demonul lumii acesteia, omul Iisus în același timp n'a încetat a fi Dumnezeu, și deaceia în realitate, fiind în total supus meșteșugurilor ispititorului și chiar primejiei căderii, n'a putut să cadă în același înșeles, cum a căzut primul om în raiu. În cel mai critic moment, dacă ar fi sosit un asemenea moment, puterea ispititorului s'ar fi întâlnit cu divinitatea ascunsă și ar fi suferit înfrângere. Dar meritul personal al lui Hristos ca om s'a arătat deplin în aceea, că El chiar numai cu mijloacele sale curate omenești a respins pe ispititorul și astfel n'au ajuns lucrurile până la așa moment critic, sosirea căruia ar fi arătat slăbiciunea puterii Sale curate omenești și în măsură mare ar fi lipsit de vrednicie chiar și fericita încheiere a luptei¹⁾.

1. Compară pe Le Camus, La Vie de Jesus Crist, vol. I, pag. 240. Rezolvind aceeași întrebare, Schepf zice: „Hristos fără îndoială s'a supus ispitirii tot așa, ca și noi, dar El niciodată n'a fost biruit de ispită. Lipsa Sa de păcat era mai înainte de toate nepăcătoșia relativă a lui Adam înainte de cădere; deaceia și necesitatea ispitirii și cercării, și înseși puțința căderii. Dacă El chiar de la început ar fi fost dăruit cu incapacități absolute de a greși, atunci n'ar fi putut să fie om adevărat, și de aceea însuși n'ar fi putut fi model pentru a-l imita. Fiind însă om adevărat, Hristos a trebuit să devină sfințit liberă moralmente și moralmente răspunzătoare; iar libertatea presupune deasemenea puțința atât a împlinirii, cât și a neîmplinirii poruncilor lui Dumnezeu și iată în puterea întrebuințării drepte a acestei libertăți nepăcătoșia relativă în Hristos, treptat a devenit tot mai mult absolută. Cu alte cuvinte puțința primitivă a nu greși, care cuprindea în sine puțința păcatului, dar realitatea care l'a exclus, s'a dezvoltat în El până la imposibilitatea de a greși până la nepăcătoșie, care nu poate greși, pentru că nu vrea. Acesta este cel mai înalt grad de libertate, unde ea devine triumfătoare cu necesitatea morală sau determinare de sine absolută și permanenta determinare de sine neapărată la bine. Libertatea pe această treaptă este libertatea lui Dumnezeu și a sfinților în ceru cu aceea deosebită, ca sfinții ajung la această stare de libertate prin izbăvirea de legăturile păcatului și ale morții pe când Hristos a dobândit-o cu propriile sale puteri“. Iisus Hristos minunea istoriei, pag. 34-38.

Vedere generală a ruinelor Cana Galileei.

CAPITOLUL XVI

MĂRTURIA LUI IOAN DESPRE HRISTOS. PRIMI URMĂTORI AI LUI IISUS HRISTOS ȘI ÎNȚĂIA MINUNE.

Botezarea de către Ioan a unui anumit galelian, care a fost însoțit de semne neobișnuite, nu puțin a îngrijorat chiar sfatul superior iudeu, sinedrionul. În acest timp el se afla într'o extremă înjosire și neputință, de oare ce despotismul lui Irod și al urmașilor lui, iar după aceea și a procuratorilor romani, el a fost lipsit de orice independență și a devenit unealta supusă a politicei rușinoase, îndreptată numai spre bunul plac al romanilor. Precum arhieriei, care se schimbau neconținut, așa și majoritatea membrilor sinedrionului erau ocupați aproape exclusiv cu intrigi mărunte, neîngrijindu-se de adevăratele nevoi ale vieții religioase-morale a poporului, și se dădura de-a binelea vieții laice și îmbogățirii lacome pe socoteala lui Israel sărăcit și material și religioase-moral. Pentru asemenea sinedrion, vestea despre arătarea lui Mesia nu se putea să nu fie îngrijorătoare, și el crezu necesar să întrebe oficial pe Ioan, cu ce drept botează și apare în calitate de învă-

țător al poporului. Instruirea religioasă-morală a poporului ei o credeau dreptul lor exclusiv. Ei anume după fudula lor părere de sine, ocupau scaunul lui Moise și aveau în mâinile lor cheia cunoașterii legii¹⁾, așa că socoteau atentator la dreptul lor pe tot cel ce fără învoirea lor și oficiala împuternicire, lua asupra sa vrednicia de învățător public de a fi învățători ai poporului²⁾. De aceea pe malurile Iordanului, unde propoveduia și boteza Ioan, a fost trimisă de sinedriu o deosebită deputație de preoți și de leviti, care trebuiau să întrebe noul apărut învățător și să ceară dela dânsul lămuriri privitoare la persoana sa și împuternicire la slujirea, ce-și luasă asupra sa. Deputația puse înaintea lui întrebarea hotărâtă: „Cine ești tu”? După însuși tonul întrebării lor Ioan înțelese, că deputații se află sub impresia zvonului poporului, după care el ar fi Mesia. Deaceia El le răspunse la început nu la întrebarea, cine este el, cum era de așteptat, ci răspunse, cine nu-i el, ca deodată să curme or ce așteptare zadarnică. Fără nici o turburare și hotărât le zice: „eu nu-s Hristos”. Nu-i nimic mai plăcut omului, după înseși natura iubitorului de slavă, de cât să-și însușască dreptul, care i se rezervă lui de însuși zvonul din popor, și una din cele mai grele jertfe pentru inima sa constă în aceea, ca să respingă opinia poporului măgulitoare pentru dânsul și acea slavă, care i se aduce lui de către popor. Pentru Ioan Botezătorul a spune, că el e Hristos, ar fi însemnat a lepăda pe Hristos, El rămâne neclintit în devotamentul său, și ca să arate, cât de mult atragerea de slavă deșartă era străină de sufletul drept și sfânt al acestui proroc, Evanghelistul obsearvă, că el direct a declarat, că poporul se înșală, și că el „nu este Hristos”. Deputații, totuși, nu se țin satisfăcuți prin acest răspuns, și cu aceeași nerăbdare întreabă: „atunci Ilie ești tu”? Ioan iar răspunse că nu-i. Și în adevăr, Ioan nu era Ilie, cum înțelegeau interlocutorii, Ilie venit în trup și sânge, Ilie pogorât personal din ceriu. Ci în el era duhul lui Ilie și toate virtuțile lui, așa că cu el se împlinise prezicerea lui Malahia, la care în cazul de față făceau aluzie iudeii (Malah. IV, 5). Anume în acest senz a vorbit de Ioan și însuși Hristos (Mat. XI, 14). Dacă Ioan ar fi fost mai puțin smerit cu inima și

1) Mat. XXIII, 2: „pe scaunul lui Moise au șezut cărturarii și farisei” Luc. XI, 52: „Vai vouă legiștilor, că ați luat cheia înțelepciunii și nici voi n-ați intrat și nici pe cel ce vor să intre nu-l lăsați”. Așa mustra mai târziu Hristos pretențiunea lor trufăse la dreptul exclusiv de învățători.

2) Intocmai ca un interogator la fel despre împuternicire arhiereli și bătrânii poporului în urmă se adresară lui Hristos. Mat. XXI, 23.

mai puțin inclinat a se micșora pe sine, el ar fi putut răspunde, că el poartă asupra sa ideea, puterea și sufletul lui Ilie, că el era reproducția lui nu materială, ci duhovnicească, și el n'ar fi greșit contra adevărului. Ne fiind satisfăcuți nici cu acest răspuns, trimișii sinedrului continuă să întrebe mai departe: „Atunci prorocul ești tu”? Tradiția poporului spunea, că odată Ilie, prevestitorul sosirii Împărăției lui Mesia se va arăta încă și alt trimis ceresc. Enoh, Iisus Navi, sau mai ales Ieremia, care produsese impresie mai mare asupra sufletului poporului, de oare ce viața și activitatea se referea către timpul când ajunsese pe popor robia babilonică. Dar Ioan și la această întrebare răspunse: „nu”. Toți acești reprezentanți ai poporului nu aveau nici un temel. Atunci membrii sinedrului nemulțumindu-se cu aceste răspunsuri negative, cerură lui Ioan Botezătorul o exactă precizare a situației sale. Ei ziseră către dânsul: „Cine dar ești tu? Căci noi trebuie să dăm răspuns celor ce ne-au trimis. Ce să spunem despre tine”? „Eu, le răspunse Ioan, sunt glasul celui ce strigă în pustie: pregătiți calea Domnului, cum a zis prorocul Isaia” El este numai glasul, care proclamând, se pierde în văzduh, glasul vestitorului, care prevestește sosirea Domnului, pentru ca cu venirea Lui să tacă cu totul. Trimișii sinedrului nu pricepeau ideile lui, și se mirau numai de aceea, cum el, ne fiind nici Mesia, nici prorocul, își îngăduia vajnice inovațiuni. Sensibili în treburile religioase, de oare ce ele aparțineau fariseilor, se considerau păstrătorii riguroși ai tradițiilor părintești și totdeauna gata să ceară hotărât socoteală dela oricine, care se pare că violează privilegiile lor, acești interlocutori dovedeau deplin că ei după vrednicie se foloseau de încrederea sinedrului. „Dar dacă tu nu ești Hristos, nici Ilie, nici proroc, ziseră ei hotărât lui Ioan, atunci pentru ce botezi”? Numai trimiterea de sus, după părerea lor, putea să-l imputernicească să săvârșască botezul. De oarece el nu recunoaște că ar poseda asemenea imputernicire, atunci în ce se cuprinde această imputernicire? Atunci Ioan, ca să le explice menirea sa, le spuse în răspunsul său: „Eu botez cu apă, dar stă în mijlocul vostru Cineva, pe Care voi nu-L știți. El anume e cel ce vine după mine. Dar Care a fost mai înainte de mine. Eu nu-s vrednic să-l desleg cureau încălțăminteii Lui” (Is, XI, 3; Malah. III, 1; Compară Malah. IV, 5, 6). Aceasta deci este destinația slujirii lui. S'a împlinit așteptarea de multe veacuri a popoarelor; iudei pot ca să nu știe încă de Dânsul, dar Ioan deja știe despre Dânsul; și iată pentruce, potrivit cu preves-

tirea prorociilor (Ioan, I, 26, 27), el îi și pregătește calea Lui.

Nu se știe, ce urmări a avut această solie a sinedriului. Neavând posibilitatea a deslega pentru sine această problemă, sinedriul, după toată probabilitatea, a lăsat toate lucrurile acestea fără nici o urmărire, rezărvându-și dreptul să se amestece în ele mai târziu, când se va lămuri mai bine.

Intre acestea Hristos, terminându-și pregătirea Sa în pustie și obținând biruința asupra stăpânitorului lumii acesteia, apărură iarăși în acea localitate, unde continua să propoveduiască și să boteze Ioan. Această arătare a lui Iisus a avut loc a doua zi după ce deputația sinedriului se adresase lui Ioan cu întrebarea despre persoana sa și despre împuternicirea sa, și acum el căpătă puțința să dea mărturie precisă pe Cine a botezat el sub niște semne așa de mult grăitoare. Simțind cea mai măreață evlavie către Iisus, respect, care oare cum se prefăcu în frică, care nu-i da puțința să se apropie de Dânsul și să intre într-o convorbire prietenească, Ioan, de departe arătând la Cel ce se arătase, public și solemn mărturisî, că acesta este Mesia, care i-a fost arătat lui prin semne deosebite. „Melul lui Dumnezeu, Care ia asupra sa păcatele lumii“. La aceasta Ioan a și pășit ca binevestitor despre venirea lui Mesia și vesti tuturor despre acele neobișnuite semne, care s'au săvârșit la botezul lui Iisus, care-i dovedise lui, că „acesta este Fiul lui Dumnezeu (Ioan, I, 29—54).

Aceeași mărturie o repetă Ioan și în ziua următoare, și ea a produs asupra unora din următorii săi o foarte puternică impresiune (Ioan, I, 35—51). Împrejurul lui Ioan se formase deja un cerc de adepți, care-l considerau de învățător al lor. În majoritatea aceștia erau oameni tineri, asupra cărora totdeauna se reflectează mai puternic marele revoluții, care se săvârșesc în viața duhovnicească. Doi din ei impresionați de neobișnuita mărturie a marelui lor învățător despre tainica venire din Galileea, se hotărâră să urmeze după Iisus și să se cunoască mai deaproape cu Dânsul. Aceștia erau Andrei și Ioan, niște pescari tineri din Galileea. Neîndrăznind să declare deschis dorința lor, ei tăcând urmără după Iisus, Care trecuse pe lângă dâșii, dar El întorcându-se deodată, îi întrebă: „Ce vă trebuie?“ Întrebarea aceasta turbură pe tineri, și ei îl întrebară numai: „Învățătorule, unde trăiești?“ — „Veniți și vedeți“, zise El către dâșii. Asemenea majorității poporului, care se adunase să asculte predica prorocului din pustie, Iisus, cum se poate presupune, trăia în vreun adăpost, pregătit în grabă din ramuri de palmier, sau în vreo peșteră, și

acolo urmară după Dânsul tinerii pescari. Acolo ei rămasără la el toată ziua aceea, ba poate au și luat masa, și convorbirea din acea zi le-a descoperit limpede, Cine era Galileianul, Care-i uimise. Ei cunoscără și simțiră în inima lor, că așteptările și speranțele poporului ales, care se prelungiseră atâtea veacuri, acum înfățișat se împliniseră, că ei se aflau în prezența Aceluia, Care și este așteptarea popoarelor, adevăratul Fiul al lui David. Pătrunzind această mare taină, Andrei mai întâiu de toate se grăbi să facă bucurie fratelui său Simon. El l-a adus la Hristos, și Iisus, cuprinzându-l cu privirea sa regească, care cite toate tainele ascunse ale inimii, văzu deodată în acest pescar toată slăbiciunea, dar totodată și măreția nobilă a naturei omenești, și determinând caracterul său și menirea viitoare, îi zise: „Tu ești Simon, fiul lui Iona, tu te vei chema Chifa, ceace înseamnă piatră”¹⁾. Prin această schimbare de nume Hristos a determinat pentru totdeauna marea soartă ce aștepta pe acest pescar în viitor. Și acești trei următori ai lui Hristos au devenit primii membrii ai Bisericii Noului Testament. A treia zi după întoarcerea din pustie, a fost probabil petrecută de Iisus Hristos în convorbire cu noii Săi ucenici. În ziua a patra El a voit să plece înapoi în Galileea, dar în drum se întâlni cu alt pescar tânăr, Filip din Vitsaida. Filip purta un nume grecesc, care îi fusese dat, poate, pe numele tetrarhului Filip, de oare ce obiceiul de a numi copii cu numele domnitorilor a fost totdeauna răspândit în popor. Dacă-i așa, atunci el avea în acest timp aproape treizeci de ani. E posibil deasemenea, că numele său grecesc arăta la raportările sale apropiate cu vreo populație care vorbea grecește, care trăia amestecată cu Galilienii pe malurile lacului Genisaret, și prin asta ușor se explică pentru ce anume s’au adresat la el, iar nu către altul din apostoli, grecii, care mai târziu au voit să vadă pe Iisus. După un singur cuvânt cu autoritate: „urmează-Mi” Filip a urmat lui Hristos și s’a făcut ucenicul lui statornic.

A doua zi la această obște sfântă s’a adăugat al cincilea membru. Voind să împărtășască bucuria sa, Filip a căutat pe prietenul său Natanail. Natanail în catalogul apostolilor în genere și aproape neîndoelnic se indentifică cu Vartolomei, pentru că Vartolomei este mai curând familia, iar nu numele „(Bar-Talmai fiul lui Talmi), și pelângă aceasta Natanail numai încă într’un loc se mai amintește sub acest nume (Ioan, XXI, 2); Vartolomei

1) Ioan, I, (12. De aceea introducerea cuvântului piatră, în limba greacă (Πέτρα=piatră, stâncă) Simon în urmă a devenit cunoscut mai mult sub numirea de Petru (Mat. XVI, 8).

Însă (despre care altmintrelea noi nu am ști nimica) în călăgău apostolilor neconținut se înșiră alături cu Filip¹). Locuind în Cana Galileei, Vartolomei ușor a putut să facă cunoștință cu tânărul pescar din Vidsaida. Simplul Filip, cum se pare, cu o deosebită plăcere a comparat cu măreția slujirii lui Hristos origina sa din neînscamatul târgușor. „Noi am găsit pe Acela, despre care a scris Moise în lege și prorocii”, a spus el prietenului său, anume „pe Iisus, fiul lui Iosif din Nazaret”. La început Natanail n'a dat nicio importanță acestei mărturii, ba chiar în chip neglijent observă: „Din Nazaret poate oare să fie ceva bun?” Dar această nesocotire imediat s'a risipit, când s'a arătat personal Hristos și imediat a determinat sinceritatea inimii lui zicând: „Iată israelit, în care nu este vicleșug”. La asta Natanail a fost cu deosebire frapat de aceea, că Iisus a pătruns în cugetele sale cele ascunse, de care acela era preocupat înainte de aceea, șezând sub smochinul, care-și întindea umbra la casa sa²). Această vedere a lui Iisus a provocat o totală schimbare în păreriile lui Natanail, și el entuziasmat a exclamat: „Învățătorule, Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Tu ești Regele lui Israel”. Și această spovedanie a lui Natanail a fost răsplătită prin făgăduința ce i se dădea, că în urmă el va vedea lucruri și mai mari decât acestea, și el cu toții „deacum vor vedea cerul deschis, și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și pogorându-se peste Fiul omenesc³)”. Lor, ca unor israeliți adevărați și care citeau sf. Scriptură, cuvintele acestea au trebuit să le amintească miraculoasa vedenie a scării strămoșului lor Iacov. Acela, Care în această vedenie stătea în capul scării sus, acum se pogorâse pe pământ și e prezent împreună cu ei ca Fiul Omenesc, și întru aceasta ei curând aveau să se convingă din acele fapte, care începuseră să le săvârșască El.

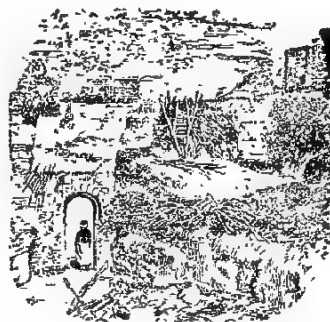
În comunitate cu următorii Săi, Iisus Hristos se întoarce în Galileea, ca mai înainte de toate în patria Sa să deschidă comoră faptele sale mântuitoare (Ioan, II, 1-11). A treia zi după

1. Schimbarea numelui la intrarea într-o nouă carieră a vieții era fenomen obișnuit la iudei. „Patru lucruri, zicea rabinul Isaac, au puterea să schimbe soarta omului: milostenia, rugăciunea, schimbarea inimii și schimbarea numelui”. Exemple de asemenea schimbare a numelui noi avem în persoana lui Simon, care a primit numele nou de Chifa sau Petru și Iosia, devenit mult mai cunoscut în urmă sub numele de Varnava (Ioan, I, 42; Fapt. IV, 36).

2. La iudei era obiceiul să se planteze aproape de casa lor smochini, și sub umbra lor le plăcea să-și petreacă ceasurile de răgaz sau să se dedee la cugetări în rugăciune sau să citească sf. Scriptură.

3. Ioan, I, 51. Titlul „Fiul omenesc” aplicat lui Mesia e întrebuintat de prorocul Daniil, VII, 13, și era titlul iubit, cu care se numea pe Sine Hristos, care l-a întrebuintat aplicat sieși de vreo 80 de ori. De remarcat e, că din scriitorii Noului Testament nimeni nu l-a aplicat încă la El.

Întoarcerea Lui în orașul vecin cu Nazaretul, Cana, se întâmplă să fie o nuntă ¹⁾, și de oarece această familie se afla nu numai în raporturi de apropiere, dar chiar și de înrudire cu sf. Fecioară Maria ²⁾, apoi atât ea, cât și Iisus cu ucenicii săi au fost chemați la nuntă. Cana în timpul de față prezintă o movilă de ruine, și însuși localitatea așa de puțin populată, încât ea servește ca loc obișnuit de vânătoare după fiarele sălbatece. Până și leoparzi se întâlnesc câteodată prin ruinele ei, iar porcii sălbatici și șacalii se află în adevărate cîrduri permanente în tufișurile dese ce acopăr împrejurimile ei. Printre ruine se întâlnesc încă în parte case păstrate, construite din calcar și unele din ele, se pare că au fost locuite nu mai mult de cincizeci de ani acum în urmă. Dar astăzi acolo e totul pustiu și mort. „Eu n'am întâlnit acolo, zice Sepp, nici un singur suflet viu, chiar nici măcar un câine: pretutindenea străjeri întâlniți în Palestina, dar aici nici măcar un glas de al lor nu se aude. Pașii mei răsunau printre ruine, ca într'o noaptn moartă și mută. Numai muștele săvârșau danțul lor vesel subrazele fierbinți ale soarelui, ba și curcubeul minunat se reșchira deasupra turnului ruinat a Sepforisului ³⁾”. Cu totul alt tablou prezenta el pe vremea lui Hristos, când viața industrială clocotea într'însul ca un izvor bogat. Dar de oare ce orașelul era micuț, apoi chiar fiecare familială izbândă dar mai ales cea în nuntă, dădea vieții ei o înviorare încă și mai veselă. Căsătoria în orient totdeauna se însoțea de un ceremonial îngrișt, chiar și în familiile sarace. Mireasa se scotea din casă în amurg sau chiar noaptea, în care împrejurarea era împodobită din cap până în picioare de un acoperemânt larg, o acopereau cu flori și în genere o îmbrăcau cu hainele cele mai bune. Despre sosirea ei la casa mirelui se vestea cu facle, cu cântări, cu baterea dobelor și cu fluere. Ea era însoțită de fete, consătence, și mirele îi eșa într-o întâmpinare

Cofra Kena (Vechea Cana)

1) Ziua nunții pentru fete, rabini o fixase mercuria, iar pentru văduve vineri, așa că mulțumită acestei împrejurări se poate cu probabilitate să presupunem, anume în care zi anume a fost solemnitatea căsătoriei în Cana.

2) După o tradiție, această căsătorie s'a făcut în casa lui Alfeu și a Mariei, unul din fiii cărora se însurase în această împrejurare. Gelkie. pag. 482, nota 6, capitolul XXIX.

3) Sepp, *Das Leben Jesu*, vol. II, 163. Sepp de altmintelega n'a identificat evang. cu actualul Chelr—Chennai.

nare cu tinerii prieteni ai săi. Ospățul de nuntă la cei mai îndestulați locuitori dura pânăla șapte zile, iar la cele mai puțin avute o zi sau două, care se petreceau în tradiția cea mai veselă și îndestulată a oaspeților invitați. Cel din urmă sărac se silea să se arate cu acest prilej bogat, și plin de prisos de hrană și băutură se considera semnul principal de ospitalitate galantă. Un rol cu deosebire cu acest prilej îl juca vinul, care era simbolul cel mai dintâiu al bucuriei și veseliei. La iudei totdeauna s'a păstrat părerea despre vin, ca despre băutura, „care veselește pe zei și pe oameni (Jud. IX, 13), sau după expresia psalmistului: „Vinul veselește inima omului“ (Ps. CIII, 15). Iar un proverb evreesc glăsuiește: „Vinul este cel mai bun din doftorii: unde e lipsă de vin, acolo este aliverișul doftorilor“. De aceea e ușor de înțeles, ce nefericire a fost pentru nouii căsătoriți, când deodată s'a constatat că s'a isprăvit vinul. Această întâmplare putea întuneca toată solemnitatea nunții și să pricinuiască întristare și mâhnire atât întregii familii, cât și mai ales perechei mirelor, care ar fi considerat aceasta, cum se întâmplă și astăzi în răsărit, nu numai o rușine extremă și neștearsă pentru sine, ci o prevestire rea. Împrejurarea aceasta s'a răsfrânt foarte dureros în inima cea bună a Presfintei Fecioare Maria, care vădit ocupa unul din locurile de seamă la ospățul nunții și chiar a luat dispozițiuni de gospodină la el; și Ea modest și încetișor grăi dumnezeescului Său Fiu: „Vin nu au“. Observația aceasta, a fost, evident, fină, dar senzul ei nu se putea să nu fie înțeles. Nimenea nu știa așa, cum știa Preasfânta Maria, Cine e Fiul Ei; dar în curgere de treizeci de ani întregi de așteptare răbdătoare a declarațiunei Sale despre Sine Ea văzuse numai cum El a crescut asemenea altor copii și a trăit, adevărat, în smerenie fericită și în înțelepciune scutită de păcat, asemenea unei flori delicate înaintea lui Dumnezeu, iar în toate celelalte privințe trăia tot așa, cum trăiesc și alții în tinerețe, distingându-se numai prin desăvârșita sa nepăcătoșie. Dar acum El avea treizeci de ani dela naștere: glasul marelui proroc slava căruia răsună în tot poporul, l-a proclamat drept Mesia cel făgăduiț. Pe Dânsul, îl însoțau pe față ucenicii, care îl recunoscuseră de Învățător și de Domn. Acum îi sta în față să înlăture o dificultate și să săvârșască cu adevărat o faptă bună: trebuia să abată necînstea dela perechea modestă, cu atât mai mult, că și înseși neajungerea vinului probabil s'a produs din cauza sosirii un număr mai mare decât se așteptase de ucenici de ai săi. N'a venit oare ceasul Lui? Cine știe? Nu poate El oare să facă ceva,

dacă i s'ar întoarce luarea aminte la dificultatea, care amenința a întrerupe solemnitatea? Și în adevăr Ea ghici prin simțul său de mamă, că ceasul descoperirii prin Sine a Fiului Său sosise. Deși El a evitat participarea la acest lucru, spunându-i: „Ce am Eu și Tu, femei?” Dar credința și iubirea de mamă a Preasfintei Maria au triumfat, și Ea cu deplină încredere a dat slugilor dispozițiune, ca ele să împlinească or ce va zice El. În fiecare casă în răsărit la ușa de intrare în casă, de obicei stau câteva vase pentru apă, în care se păstrează apa rece de izvor pentru obiceiurile spălării a picioarelor după călătorie și a mânilor înainte de masă. Șase vase de acestea de pia-
tră se aflau și în casa cu nunta. Într'insele rămăsese deja puțină apă, și Iisus Hristos a poruncit să le umplă până sus. După aceea, poruncind slugilor să ia din această apă proaspătă în vase mici, El le zise să le ducă acelui oaspe, care fusese ales, după obiceiul statornicit, ca dispunător principal al ospățului. Nunul, că așa se numea alesul, gustând

Vase pentru spălare în orient.

apa ce se făcuse vin și, ne știind nimica despre cele întâmplate, strigă pe mire și îi observă vesel, că el a procedat contra oricărei rândueale de ospăț: „tot omul dă întâiu vinul cel bun, și după ce mesenii se amețesc, atunci aduce și pe cel mai prost, iar tu ai ținut vinul cel bun până acum”¹⁾. Atuncea au aflat de săvârșirea minunii și rușinea ce amenința pe tânăra pereche se prefăcu pentru dânsii într'o binecuvântare neașteptată și mare.

„Astfel a pus Iisus început minunilor în Cana Galileei și Și-a arătat slava Sa, și au crezut într'Însul ucenicii Lui” (Ioan, II, 11). Asemenea început a definit limpede caracterul și direcția

1) Deși la ospetele de nuntă vinul să dădea în voie, totuși a bea peste măsură se socotea o necuviință. Poporul evreu totdeauna s'a distins prin cumpătate în întrebuințarea vinului și una din pildile iubite ale lui era următoarea povestire despre originea vinului. „Când Noe a sădit via sa, s'a apropiat de dânsul satana și i-a întrebat, Ce face?” „Răsădesc o vie, răspunse Noe. Pentru ce asta? Roadele ei în stare verde sau uscate sunt dulci și placute; noi facem din ele vin, care veselește inima omului. În asemenea caz, zise satana, nici eu nu mă dau înlături de a participa la lucru. Bine, zise Noe. Satana după aceea a adus în vie un mel, un leu, un porc și o momită, le ucise acolo și cu sângele lor a udat terenul de sub rădăcina vițelor. Din această cauză se produce faptul, că înainte de a bea vin omul e blând ca un miel. Când el bea cumpătat, devine ca un leu și socoate, că nimenea nu poate să fie ca dânsul. Când în fine el bea prea mult, atunci se prefăce în porc și se tăvăleşte în noroi; și când bea și mai mult atunci devine o momită grejoasă care se, clatină în toate părțile și nu știe ce face. Genkic, p. 475.

activității publice a lui Iisus Hristos. Dacă Ioan Botezătorul a pășit la predică severă despre pocăință, apoi aceasta a fost numai o treaptă de pregătire pentru activitatea lui Hristos și după trecerea ei veni o altă treaptă superioară, când toate lucrurile au trebuit să arate, că Hristos n'a venit să strice sau să mărginească condițiile obișnuite ale vieții omenești, ci ca să le sfințească și să le înalțe. Luând parte la ospățul nevinovat al nunții, Mântuitorul a sfințit taina nunții stabilită de Dumnezeu, și expuse la păgâni la diferite falsificări și denaturări, și a arătat vădit, că răul, care apasă vechea omenire, nu se cuprindea nici de cum în înseși trupul și în tendințele naturale a lui, ci în voința cea rea și păcătoasă, care și prin această pornire păcătoasă dă un caracter păcătos și criminal. În împărăția lui Dumnezeu se poate mânca și bea, numai toate acestea să nu iasă din marginile legiuite și să slujască spre scopurile duhului. Aicea se săvârșea trecerea dela Vechiul Testament la cel Nou, dela lege la har. Având de a face cu un popor tare la cerbicie și cu voința criminală, legiuitorul Vechiului Testament prin necesitate a trebuit să lucreze asupra lui prin interziceri severe și prin măsuri riguroase; acum noul Legiuitor având să instaureze împărăția harului, capabil de a topi cea mai rece inimă, putea deja să domolească asprimea acestor măsuri și să acționeze deadreptul asupra minții și inimii oamenilor.

După terminarea solemnității nunții din Cana, Mântuitorul împreună cu ucenicii Săi plecă nu la Nazaret, care nu prezenta după înstrăinarea sa lărgimea cuvenită pentru activitatea publică, ci în Capernaunul viif și cu multă populațiune, care se afla pe malul nord-vestic al lacului Genizaret și, prin urmare, în cel mai bun loc al Palestinei. Și acest frumos oraș deacum a devenit aproape sediul permanent al Mântuitorului, iar țara înconjurătoare, binecuvântatul bazin al lacului Genisaretului, locul principal al slujirei sale publice. Acum această localitate, ca și toată Palestina, se părea o pustie și numai ruinele de pe malurile lacului mărturisesc de acea bogăție și vioiciune, prin care se proslăvea cândva împrejurimea acestui loc minunat după frumusețea sa. La iudei era zicătoarea: „Dumnezeu a creat șapte locuri în pământul Hanaan, dar numai pe unul din ele — lacul Genisaret l-a ales El pentru Sine însuși“. Și această zicătoare pare că s'ar fi adevărit acum prin alegerea malurilor lui ca loc al servirii Mântuitorului. El nu numai după frumusețea sa, ci și prin situația sa centrală, precum și prin populația sa numeroasă și

prin mișcarea sa vioasă era minunat de potrivit pentru începutul acelei slujiri, care era îndeplinirea vechei prorocii a lui Isaia, că pământul lui Zabulon și pământul lui Neftalim țara de peste Iordan, Galileea neamurilor „vor vedea lumină mare”, și că peste ceice umblau „în întunec și în umbra morții, va străluci lumină”. Lui Hristos s’a convenit să fie chiar în timpul vieții sale pământești „lumină spre descoperirea neamurilor”, precum și „slava poporului Său Israil”. În împrejurimile locului locuiau popoarele celei mai diferite, pentru că acesta era calea cea pelângă mare. Intregi cele patru drumuri duceau spre malurile lacului. Unul ducea în jos în valea Iordanului; pe partea apusună altul, trecând podul pe la capătul de sud al lacului, mergea prin Perea spre vadul Iordanului, pe aproape de Ierihon; al treilea ducea prin Sepforis, capitala frumoasă de altădată a Galileei, către vestitul port Acka de pe malul mării Mediterane; al patrulea se întindea prin munții Zabulonului către Nazaret și pe șesul Ezdriionului spre Samaria și Ierusalim. Prin această provincie treceau mari caravane pe drumul lor din Egipt în Damasc, și păgânii, care locuiau în număr mare în Betsaida lui Iulian și în Chesaria lui Filip, după toată probabilitatea se întâlneau neconținut pe ulițele Capernaumului. În vremile lui Hristos aceasta era după populația și vîioiciunea sa provincia industrială a Palestinei, și pe apele lacului său în toate direcțiile aluneca sute de vase de tot felul — dela corăbiile militare ale romanilor până la bărcile greoaie ale pescarilor din Vitsaida și galerele aurite ale palatului lui Irod. Tot aicea la îndămână se afla Ituria, Samaria, Siria și Fenicia, — n’aveai decât să treci lacul, râul sau munții. Tiberiada, întemeiată de Irod Antipa și numită în cinstea lui Tiberie, împăratul romanilor, capitala Galileei, a crescut cu o uimitoare repeziciune, așa că în urmă dădu numele său însuși lacului Galileei; și Hristos a putut să vadă zidurile ei încununate cu turle, castelul întărit și, „palatul de aur” a lui Antipa, aruncând departe asupra lacului umbrele leilor săi de marmoră și a coloanelor sculptate. Europa, Asia și Africa împreună alcătuiră populația ei, și pe piața ei în bazar se puteau întâlni oameni din toate neamurile și popoarele. În lungul întregului țărm al lacului Genizaretului, iudeii și păgânii în amestec desordonat, și fiii sălbateci ai pustiului — arabi și beduini acolo se puteau vedea alături cu întrevăzătorii fenicieni, cu moleșiții Sirieni, cu trufașii romani și cu foarte culții, dar și stricații și lingușitorii Greci. Din asemenea localitate lumina Evangheliei putea mai îndămânos de cât de

orunde să se răspândească nu numai în toată Palestina, ci și prin toate țările înconjurătoare, ceea ce a și servit de cauză principală a alegerii ei de centru de slujire publică a lui Hristos pe pământ¹⁾.

De data asta șederea lui Hristos în Capernaum a fost de scurtă durată. Apropierea marelui sărbători iudaice a Paștilor, a făcut pe Hristos să plece cu ucenicii săi la Ierusalim, ca și în acest centru și adăpost al Vechiului Testament „să arate slava sa“, cum și-a arătat-o El în micul orașel al îndepărtatei Galilei.

---

1) F. W. Farrar, *Viața lui Iisus Hristos*, a doua ediție ilustrată, pag. 112.

CAPITOLUL XVII.

IZGONIREA NEGUSTORILOR DIN TEMPLU. - CONVORBIREA CU NICODIM. - ULTIMA MĂRTURIE A LUI IOAN BOTEZĂTORUL DESPRE IISUS HRISTOS.

u apropierea sărbătorii Paștelor, din Galileea, după obicei, se îndreaptă spre Ierusalim o enormă caravană de închinători pashali, și printre dâșii era și Iisus Hristos cu ucenicii săi. Această călătorie la Ierusalim a fost vestită printr'un eveniment foarte însemnat, care deodată atrase atențiunea asupra lui Iisus Hristos nu numai a poporului simplu, ci și a învățaților cărturari, farisei și a preoților (Ioan, II, 14--17).

La sărbătoarea Paștilor, în Ierusalim de obicei se îngrămădea de pretutindenea mulțime de popor și această mulțime nenumărată, care venea de obicei și cu oare care provizii de bani, firește atrăgea mulțime de negustori și industriași, care se sileau să se îmbogățească pe socoteala simplilor vizitatori. Pentru jertfire la tezaurul templului și pentru împărțirea de milostenie la saraci se cereau bani mărunți, iar pentru aducerea de jertfe

se cereau diferite animale, și iată pentru satisfacerea acestor nevoi, tot spațiul de ambele părți a porților răsăritene a orașului până chiar la pridvorul lui Solomon se transformă în un târg general cu nenumărate rânduri de prăvălii ale diferiților negustori și mese cu schimbători de bani. Dacă acest târg s'ar fi mărginit în ulițele din preajma clădirii sfinte, atunci el ar fi fost scuzabil, de și nu în totul cuvințios (asemenea târguri de iarmaroc, după mărturia scriitorilor păgâni, se desfășurau aproape de niște temple renumite păgâne (ca de pildă aproape de templul Venerei pe muntele Erix, în Sicilia, și a zeții Siriei din Ierapole). Dar răul nu se mărginea la asta. Marile clădiri ce dădeau spre curtea păgânilor, și largile arcuri prezentau o ispită prea puternică pentru lăcomia iudeilor. Din Talmud se știe, că cineva Bava-ben-Buta a introdus trei mii de oi în curtea păgânilor, prin urmare în curtea sfântă al templului. Acestui exemplu batjocoritor repede au urmat toți. Prăvăliile negustorilor și ale schimbătorilor pătrunseră treptat în curtea sfântă. Și iată, chiar în curtea păgânilor, revărsând vaporii în zilele călduroase de primărie și, umplând de putoare și de necurăție templul, se deslănțuiau călduri întregi de oi și cirezi de boi, împrejurul cărora zgomotos își făceau târgurile lor crescătorii de vite și năimitorii. Negustorii cu mari cuște împletite, pline de porumbei, ofereau săracilor jertfe eftine, deși după prețul artificial urcat de monopol. Iar la umbra bolților în formă de arc, formate de cele patru rânduri de coloane corintice, se făceau schimbătorii la mesele lor, încărcate cu movile de monede mărunte și cu ochii sclipitori de lăcomie, își făceau calculele și răscalculele târgului lor rușinos. Și aceasta era curtea de intrare în templul Celui Preaînalt! Curtea, destinația care mărturisea, că acest templu trebuia să fie casa de rugăciune pentru toate popoarele, era prefăcută în loc, care după neîngrijire samana mai curând cu ocol de vite, iar după nerânduiala negustoriei samana a bazar gălăgios. Mugetul boilor, sberățul oilor, babilonică amestecare a limbilor, strigătele și discuțiile negustorilor, sunetul monedelor și zgomotul cântarelor, poate adesea nedrepte, toate acestea erau auzite de departe, și înăbușau cântarea levitelor și rugăciunile preoților. Apostasia aceasta se sporea încă prin aceea, că în acest comerț participa tainic și ierarhia înaltă. Așa, vânzarea porumbeilor în mare măsură tainic se afla în mâinile aristocrației preoțești, și chiar arhiereul Hanaan însuși primea mari șperțuri de la prăvăliile sale de porumbel de pe muntele Eleonului. Tot în folosul aristocrației preoțești mergeau și însemnate vămi, ce se

luau dela negustorii de vite cornute și de oi. Nu mai vorbim, că încă mai mari avantaje le venea din partea uzurierilor. Pezența schimbătorilor în curtea templului se explică intru câtva de oare care o necesitate. Fiecare iudeu, după lege, trebuia să plătească anumit tribut templului pentru întreținerea clădirii lui și a slujbelor sfinte dintr'insul. În acest scop din ambele părți a porții dinspre răsărit ale templului deja de demult fusese admise mese de schimb, care dădea puțința schimbului de monete străine. Dela cincisprezece a lumii premergătoare, schimbătorilor li se îngăduia să-și pună mesele lor în oraș, și dela 21 sau dela 22 înainte de paști li se permitea să introducă mesele lor chiar în cuprinsul templului. Anumiți cumpărători de materiale pentru aducerea de jertfe plăteau o anumită sumă la diferite mese unei anumite persoane însărcinate cu funcție, care ședea la templu, și primea dela vânzător un semn de plumb, cu care ei primeau tot de ce aveau nevoie. Tot de la aceste mese după aceea se schimbau monedele mari, ca părți să se pună în cele 13 cutii, care alcătuia tezaurul templului (Marc. XII, 41; Luc, XXI, 1). Fiecare iudeu, or cât de sărac ar fi fost, afară de aceasta trebuia să plătească anual jumătate de siclu (aproape un leu și jumătate după cursul normal), ca banii de răscumpărare pentru sufletul său și pentru întreținerea templului. De oarece acest tribut se primea exclusiv în monedă indigenă numită siclu sacru, care nu era peste tot în circulație, apoi iudeii veniți din diferite țări, trebuiau să se adreseze la schimbători, anume ca să schimbe banii romani, grecești, sau în genere străini și să primească moneda necesară. Astfel de ocupație, negreșit, dădea motiv la numeroase înșelătorii, care erau foarte obișnuite. Pentru schimb propriu se propunea cinci procente, dar acest procent se urca extraordinar cu ajutorul a diferite manevre și vicleșuguri, prin care totdeauna a fost vestită astfel de ocupație, din care cauză înseși numele lor, asemenea numelui de vameș, era disprețuit în popor și mărturia lor nu se primea la judecată. Toate acestea specule, cu nedreptatea și surubăriile lor, profanau templul Celui Preaînalt, pelângă care șgomotul și strigătul mai adăogau și aceea, că mulți din popor plecând prin oraș cu tot felul de sarcini, pentru scurtarea drumului intrau direct pe ușa templului, sporind dezordinea și îmbulzala.

O așa stare a templului turbură adânc pe Iisus, Care fu uimit la vederea josniciei batjocori din partea iudeilor. Plin de o dreaptă mânie și stăpânit de o indignare sfântă și de neînfrânt, El, intrind în templu, își făcu un biciu din niște frânghii, ce stă-

teau aruncate jos, și ca să curățe curtea sfântă de cea mai mare pătară a ei, mai întâiu de toate gonî fără alegere oile, boii și gloata josnică, ce se ocupa cu cumpărarea și vânzarea lor. După aceea, apropiindu-se de schimbători, le răsturnă mesele, risipi grămezile de monede cu îngrijire așezate, stăpânii căroră, negreșit, se aruncară să le strângă de pe podeala murdară. El porunci deasemenea să iasă vânzătorii de porumbei, deși nu așa de sever; porumbeii erau jertfa saracilor, și prezența lor ca simbol al nevînovației și al curăției, jignea mai puțin și mai puțin întina templul. Totuși, și negustorilor de porumbei le zise cu autoritate: „Luați acestea deaicea?” Spre justificarea acestor acte ale sale, El se adresează către toată această gloată ce cârtea cu răutate și striga înfuriată că suferise pagube, numai cu musturarea solemnă: „Casa Părintelui meu să nu o faceți casă de negoț”. Și ucenicii Lui văzând această izbucnire de mânie sfântă, își aduseră aminte, că David a scris cândva despre slujirea acestui templu: „râvna casei Tale M'a mâncat pe Mine”. Astfel, după mulți ani de profanare, templul a fost curățit și din nou a fost consacrat lui Dumnezeu.

Uimită de această manifestare a unei mâni drepte din partea unui necunoscut proroc galelian, gloata nu îndrăzni să protesteze fătiș contra unei asemenea procedee, de oare ce el era o restabilire a ordinei călcate de ei în picioare. Nimenea din această gloată n'a îndrăznit să protesteze contra acestui procedee, fiind înabușit, cum zice fer. Ieronim, „de lumina de stea, ce lucea din ochii Lui, și de slava dumnezească, care strălucea pe fața Lui”. Aceasta era o așa faptă, care o putea întreprinde numai un oarecare Matatie, Iuda Macabeul, sau în genere vre un proroc. Dar asupra persoanelor mai înalte, — asupra preoților și leviților, a cărturarilor și fariseilor — El produse o impresie încă și mai mare, de oare ce aceștia simțiră fără să vrea, musturarea conștiinței întru aceea, că fiind păstrătorii principali ai religiei și pietății, nu făcuseră ei aceasta, și cinstea râvnei pentru Dumnezeu au rezervat-o unui Galilian necunoscut. Într'înșii deja demult existau reguli severe relativ de sfințenia templului. Dar cu aceste pravile nimenea nu s'a putut sui în muntele Domnului cu toiagul în mână, sau cu cisme, sau cu bani la brâuul său, sau cu sacul pe umere, ba chiar cu praful pe picioare și nimenea n'a putut purta nici o sarcină prin templu, sau măcar să scuipe în cuprinsul templului¹⁾. Dar cu toate aceste pravile

1) Mihdat, II, 2. Berachoth, IX, 5; Jos.

mărunte, ei totuși pentru lăcomie au îngăduit acea profanare, care acum dădu motiv unui galilian necunoscut să-și arate râvna sa pentru sanctuar. Și această râvnă corespundea în totul slujirii lui Hristos. Ca casă a Tatălui Său, templul se află sub grija sa deosebită, și El s'a folosit numai de dreptul Său și-și îndeplini datoria sa, ca Mesia, curățindu-o de întinare. Aceasta a fost semn și începutul curățirii duhovnicești, pe care El venise să o săvârșască. Și în aceasta s'a arătat minunat caracterul viitoarei sale slujiri. Prorocul Zaharia prezisese, că spre zilele lui Mesia, „nu v'a mai fi nici un negustor (hananeu) în casa Domnului Savaot în ace zi” (Zah. XIV, 21). Așa că, prin urmare, și prorocii, care se cinsteau de popor, justificau actul Lui. Deaceia autoritățile nu putură să zică nimica pentru osândirea acestei fapte bune, deși ele se indignase peste măsură contra necunoscutului râvnitor pentru că El își luase asupra-și îndatorirea ce le aparținea lor. Poporul totuși prin tăcerea sa arata, că aprobă acest lucru. Cetele de închinători, fără îndoială, se raportară cu mare respect către această faptă a tânărului Galilian, despre Care zvonuri tainice începuse a se purta pe malurile Iordanului. Hristos pășise aicea la îndeplinirea activității Sale publice pe această cale, care mai mult ca orice anume să nimicească imaginațiunea poporului, — ca un adevărat proroc, care fără teamă își arăta râvna pentru Dumnezeu, ridicându-se contra profanărei casei Lui.

Negreșit, toate acestea, au trebuit să se arunce în ochii și autorităților, și ele, cu sentimente amestecate de mirare și mai ales de indignare asupra necunoscutului, oare cum pentru amestecarea în sfera treburilor lor esclusive, n'au întârziat să se apropie de Iisus Hristos, cerându-l un semn ca să dovedască dreptul Său de a fi procedat astfel. Aicea pentru prima oară aceste căpetenii ale poporului Iudeu au pășit cu cruzime ascunsă contra Mântuitorului lumii, și fața faptelor drepte nu cerură simplu dovada suficientă, ca să-i convingă de dreptul lui dumnezeesc la asemenea fapte de autoritate, ci au cerut semn supranatural, pe care atâta și puteau după propria lor conștiință, să facă inimile lor înrăite și împetrite să recunoască acest drept. Deaceia Hristos respinse cererea lor, dar în același timp dădu a înțelege, că semnul cerut de dânșii li se va da cu vremea. „Dărâmați”, zise El, „biserica aceasta, și Eu în trei zile o voi ridica”. (Asemenea răspuns pentru auzul mândrilor săi interlocutori, putea să sune numai drept o hulă nepătrunsă, deși ei, cu o atențiune mai încordată către aceste cuvinte ar fi putut să le înțeleagă mai

bine). Dară ei pătrunseră insuficient aceste cuvinte și zadarnic se trudiră cu discuția, cum acesta s'ar putea dărâma și în trei zile să se ridice din nou templul, care ceruse pentru zidirea lui o incalculabilă bogăție. Privind la templu și la arcadele lui de marmoră, la ușile lui de argint și de aur, la tot edificiul lui măreț, care alcătuia mândria națională a iudeilor, așa că însuși existența poporului se identifica cu îndistrugibilitatea templului, interlocutorii iudei considerară o asemenea declarație a galilieanului necunoscut lor drept o hulă, o nebunie și o îndrăsneală. Templul acesta se zidise în timp de 45 de ani și încă nu era terminat, așa că încă peste 30 de ani după asta la terminarea unor părți s'au ostenit 18.000 lucrători, care și-au terminat lucrarea lor și și-au primit socotelele abea la câțiva ani după dărâmarea orașului¹⁾. Apoi cu istoria acestui templu se lega pelângă asta o serie întreagă de amintiri, care arătau, ce soartă rea a ajuns pe acela, care l-au întinat sau au tins spre dărâmarea lui. Antioh Epifanul a perit cu rușine și în nenorocire în Persia. Cras, care jăfuisese tezaurile lui și în chip hulitor de Dumnezeu dăduse busna chiar în sfânta sfintelor, a perit împreună cu oștirile sale în nisipurile fără apă a pustiului. Pompei, care a făcut la fel, a fost ucis de un sutaș egiptean și trupul său decapitat, a fost uruncat pe țarm în Egipt. A se atinge de acest templu, în ochii iudeilor, însemna ați atrage asuprați răzbunarea Celui Atotputernic. Denaturând răspunsul lui Hristos în acest înțeles extern, literal, ei își exprimară o extremă indignare, văzând în cuvintele Lui o hulă și un extrem nerespect față de lăcașul sfânt. Dar în cazul dat aceasta indignare era nu și fără un amestec de viclenie și fățarnicie, de oare ce în realitate interlocutorii iudei intru câțva gâciseră senzul acestor cuvinte, cum se poate judeca din istoria timpului următor, când după răstignirea lui Hristos ei își amintiră, că El vorbise de restaurarea templului trupului Său după trei zile²⁾. Și în adevăr „El vorbise de templul trupului său“, observă sf. ev. Ioan, deși odată cu aceasta adaogă, că și ucenicii Lui abea după învierea lui Hristos au înțeles deplin senzul acestor cuvinte (Ioan, II, 21, 22).

Între acesta zvonul despre apariția unui învățător neobișnuit din Galileea se răspândi în tot Ierusalimul și izbuli să stârneasce cel mai viu interes chiar și printre membrii sinedriului. Unul din

1) În timpul procuratorului Alben în anul 63 d. Hr. I. Flavie, Antiq. XX, 9, 6.

2) În realitate Hristos niciodată nu le-a vorbit lor de acest templu, și dacă ei au arătat la asta, apoi nu altminterlea, ci deducând din asta o alegorie.

el se hotărî să afle mai deaproape, ce fel de învățător este acesta (Ioan, III, 1, 21). Acesta era un bătrân, care purta numele grecesc de Nicodim, un om, care ocupa o situație însemnată în lumea religioasă a Ierusalimului, și după directiva sa fiind unul din acei farisei, care, cu toate că aparținea acestei secte de legiști, păstra în sine o scânteie de cordialitate adevărată și de religiositate. Afară de aceasta, acesta era un om bogat și astfel în multe privințe capabil de a influența asupra mediului înconjurător. Fiind om respectat după anii săi și cu o situație înaltă, el fără îndoială ar fi putut să aducă serviciu important scopurilor pământești ale lui Hristos în clasele influente, și ar fi putut să înlesnească acordul cu El al preoților și fariseilor, dacă El, asemenea lor, s'ar fi călăuzit în activitatea sa de aceleași scopuri naționale și religioase - politice. În Ierusalim inevitabil se raportau cu o puternică prevenire către mișcarea, care se începuse în Galileia și susținută de galilieni, și deaceea Nicodim ar fi putut să arate o mare influență asupra schimbării în raporturile autorităților față de această mișcare. Dar cu toată influența sa, Nicodim din fire era om fricos și nu avea destulă bărbăție, ca să nescotească desaprobară obștească și sarcasmul, care ar fi fost urmarea raporturilor sale fățișe cu învățătorul galilian, pentru că, deși o dușmănie deschisă nu exista încă între farisei și Hristos, totuși era clar, că apariția unor asemenea sentimente în această clasă era numai chestie de timp. Nicodim era om cinstit și sincer, dar totuși nu în stare să aducă jertfă, care ar fi cerut mărturisirea fățișe a lui Hristos. Deaceea, că să nu-l expună oarecăror dispute din partea celorlalți membrii ai înaltului sfat, el se hotărî să meargă la Iisus Hristos noaptea, ca tainic și în patru ochi să sfătuiască cu Dânsul. Ca rabin, Nicodim, negreșit, a fost iscusit în interpretările fine ale legii, în care erau renumiți fariseii și era temeinic cunoscător al sf. Scripturi, deși toate aceste tălcuiri se fondau pe subtilități artificiale exigetice, care nu pătrundea deloc înțelesul mai adânc al Scripturii. Asemenea celorlalți, el presupunea, că Mesia trebuie să restaureze teocrația, care se va deosebi prin o împlinire râvnitoare a legii, în care caz fiecare israelit, ca atare, se va face neapărat membru al acestei teocrații. Adresându-se lui Iisus Hristos cu salutarea ca și către un om, pe care el îl recunoștea de învățător, el începu convorbirea sa cu Dânsul cu o cuvântare stăpănită, deși nu lipsit într-o câțiva de aroganța fariseică: „Învățătorule!”¹⁾ - zise el, „noi știm, că Tu

1. Titlul *Rabbi*, deja nu pentru prima oară se aplică lui Iisus Hristos. Cu asemenea
Istoria Biblică 16

ești învățător, venit dela Dumnezeu, căci asemenea minuni, pe care le faci Tu, nimenea nu le poate face, dacă nu va fi cu el Dumnezeu". Spune dară, în ce constă adevărata cale a mântuirii? ~ În întrebarea aceasta, pe lângă vădita ei sinceritate, se cuprinde întru câtva o nuanță exclusivistă fariseică. În sufletul lui Nicodim nu exista nici cea mai mică îndoială pe socoteala admiterii în împărăția lui Mesia. Tradițiile rabinice cunoscute lui glăsuiau, că în timp „ce poamele lumii vor fi în ziua judecății asemenea unui cuptor înfierbântat, Izrael, ca atare, va dobândi mântuirea, că „în lumea viitoare, altminterlea grăind, în împărăția lui Mesia, era o parte deosebită, predestinată întregului Izrael, că „Dumnezeu pentru totdeauna a sfințit pentru Sine pe Izrael“, și sub raportul iubirii și a bunei voințe a pus pe fiecare iudeu egal „cu îngerii interni, cu îngerii laudei și cu Sfinții îngeri, care stau înaintea lui Dumnezeu"). Deaceea, de fapt, fiind încredințat, că va fi neapărat membru al împărăției lui Mesia, el dorea numai să știe, ce fel vor fi obligațiile lui în această împărăție, care, evident, iisus fusese trimis să o proclame. Hristos pătrunse inima lui Nicodim, în care sinceritatea se lupta cu impietirea fariseică. Nefăcând nicio încercare de a-l îndupleca deodată în favoarea Sa, Hristos îi dădu un scurt răspuns, care trebuia să dărâme toată construcția fariseică a ideilor lui. Dacă Nicodim să bizuia deplin în opera mântuirii pe origina sa iudaică, cum că pe însuși aceea ce-i da dreptul la calitate de membru în noua împărăție, apoi fără îndoială, el nu putea să nu rămâne uimit de declarația lui Hristos, că nici origina națională, nici toată exactitatea ritualismului fariseic nu sunt în stare să asigure intrarea în împărăția lui Dumnezeu. El presupunea, că Iisus este în felul său un rabin învățat, și aștepta să audă dela Dânsul oare care lămuriri nouă ale legii, și deodată auzi dela Dânsul, că el în calitate de iudeu nu numai nu are dreptul să participe în noua Împărăție, ci numai cu singurile subtilități fariseice nu poate nici nădăjdui ca să intre într'însa. Teologia iudaică nu știa nimica mai presus de plata exactă pentru bine sau pentru rău „Ochiu pentru ochiu" ~ această dispozițiune a legii se considera

titlu s'a adresat deja mai înainte apostolii Ioan și Andrei (Ioan, I, 38) și Natanail (Ioan, IV, 21; IX, 2; XI, 8). Iuda Iscariotul (Mat. XXVI, 25, 49; Marc. XIV, 45); în fine poporul (Ioan, VI, 25). Alții îl aplicau titlul ravnai, ca de exemplu orbul Varimiei (Marc. X, 51) și Maria Magdalena (Ioan, XX, 16). Ravvi corespunde grecescului διδάσκαλος = învățătorule, și se aplica în genere persoanelor, care stăteau cu deosebit respect prin etatea înaintată sau prin rangul lor în rangurile rabinismului se observa următoarea gradăție: „Ravvi mai superior decât rav, iar ravvan mai superior decât ravvi". Ravvuni este simplu același titlu ravvi, dar cu adaosul pronumelui „meu". A numi pe învățătorul sau ravvi pe numele propriu se considera un îndestulător de respectuos. Geckie, pag 580, nota 68.

1. Cartea lui Enoh, II, 15. Talmudul, citat în Lightfoot, III, 265, 269.

măsură a oricărei răsplătiri atât aicea pe pământ, cât și dincolo de mormânt, așa că exactitatea împlinirii a prescripțiilor legiste dădea dreptul la intrarea în împărăția lui Mesia, iar neglijarea lor închidea pentru suflet intrarea într'însa. Între acestea Hristos l-a spus lui Nicodim cuvinte ce fără să vrea l-au uimit: „adevăr, adevăr îți grădesc, dacă cineva nu se va naște de sus, nu poate să vadă împărăția lui Dumnezeu“. În cuvintele acestea se descoperă taina și mijlocul renașterii duhovnicești a omului, și lui Nicodim, ca unui iudeu învățat, nu se poate ca ele să-i fi fost necunoscute în vreun înțeles, de oare ce ceva asemănător se întâlnea și la cărturari, la care, între altele, erau în circulație expresiunile, că „prozelitul e asemenea unui prunc nou născut“, și că omul trebuie să se roage pentru ca „să se trimită într'însul inimă curată și înnoirea duhului drept“. Dar înțelesul deplin al acestor expresiuni profunde s'a pierdut în subtilitățile curat formale. De aceea Nicodim, deși poate a și găsit adevăratul înțeles al acestor cuvinte profunde, preferă să se raporteze la ele cu înfățișarea unui interlocutor mirat, luând înfățișarea cum că el le-ar fi înțeles în sens fizic și cu o naivitate prefăcută întreabă pe Iisus Hristos: „Cum poate omul să se nască, fiind bătrân? Se poate oare, ca el să intre iară în pântecele mamei sale și să se nască?“ Dar Hristos nu-și întoarce luarea aminte la această interlocuție deșartă și direct dădu mai departe lămurire sentinței sale, declarând, că El vorbea nu de nașterea trupească, ci de renaștea duhovnicească, care se săvârșește prin apă și prin Duh (în botez), și dacă cei născuți din trup este trup, apoi cei născuți din Duh este duh“. Toate acestea se puteau părea lui Nicodim tainice, dar doară Duhul însuși de sine este o taină. „Duhul suflă unde vrea, și glasul lui l-auzi, dar nu știi de unde vine și unde se duce; așa se petrece cu tot cel născut din Duh“. Nicodim răspunse numai prin exprimarea unei extreme nedumeriri. Păgânul, după părerea lui putea să aibă nevoie de o nouă naștere, când el se admitea la comunicarea cu iudeii; dar el, fiul lui Araam, rabin, păzitor plin de râvnă al legii, putea oare să aibă nevoie de această a doua naștere? Cum poate să fie aceasta? „Tu ești învățătorul lui Israel, și nu știi oare aceasta?“ îl zise Iisus. Tu ești membru al sinedrului și nu știi această lecție prea sâmplă și prima, necesară în pregătirea pentru împărăția cerurilor. Dacă știința ta e așa de trupească și așa de mărginită; dacă tu te împiedici de prag, cum vei putea tu să înțelegi acele adevăruri prea adânci, pe care le deschide numai cel venit din ceruri? Hristos a spus asta cu oare care

tristețe și reproș, dar după aceea a continuat să descopără acestui învățător al lui Israil adevăruri încă și mai mari și neobișnuite. „Adevăr, adevăr îți grăesc, noi vorbim cele ce știm, și mărturisim cele ce am văzut, și voi mărturiile noastre nu le primiți. Dacă Eu v'am vorbit de cele pământești, și voi nu credeți, cum veți crede dar, dacă vă voi grăi de cele cerești?” Nimenea din oameni nu poate descoperi aceste taine, pentru că „nimenea niciodată nu s'a suit în ceriu, decât numai celce s'a pogorât din ceriu, Fiul Omenesc, care este în ceriu”, Mesia care a și venit acum pe pământ pentru propovăduirea adevărului. Îngăduemi dar să-ți dau unele indicațiuni la adevărata esență a împărăției lui Mesia. Mesia a venit nu ca un monarh pământesc triumfător, ci în chip smerit, spre a se supune suferinței. „Cum a înălțat Moise șarpele în pustie, așa trebuie înălțat și Fiul Omului, ca tot celce crede într'Însul, să nu piară, ci să aibă viață veșnică”. Mesia a venit pe pământ sub chip suferind, ca să realizeze determinarea supremă a iubirii celei veșnice a lui Dumnezeu pentru mântuirea omului. „Căci așa a iubit Dumnezeu lumea, încât și pe Fiul Său Unulnăscut l-a dat, ca tot celce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n'a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume, ca să judece lumea, ci ca lumea să se mântuiască prin El. Celce crede în El nu va fi judecat, iar celce nu crede este deja osândit.” Pentru că nu a crezut în numele Unui născut Fiul lui Dumnezeu. Judecata însă stă în aceea, că lumina a venit în lume; iar oamenii au iubit mai mult întunerecul decât lumina, pentru că faptele lor erau rele”. Astfel sunt tainele împărăției cerurilor, adevărate, neuzite mai dinainte, iar acum lămurit descoperite. Ele au risipit toate convingerile anterioare, au dărâmat cele mai apropiate nădejdi a bătrânului interlocutor; ca să priceapă adevărurile cele nouă, el trebuia să uite toate cele cu care trăise el până-atuncea în viața sa duhovnicească și ce-și însușise din copilărie. Cu toate acestea noi știm din cele ce au urmat că ele dominau adânc sufletul lui. Cu decurgerea cuvântării, noapte se instaură posomorâtă împrejur, și Mântuitorul, indirect reproșă marelui rabin pentru timiditatea lui, care-l silise să se ascundă cu întunerecul mezului nopții pentru lucrul, care nu era al întunerecului, care avea nevoie de ascuțiș, ci era tendință către adevăr și lumină, își închiă cuvântarea. „Sa cu renumitele cuvinte, că „celce procedează conform adevărului vine la lumină, ca faptele lui să fie vădite, pentru că ele sunt lucrate în Dumnezeu”. (Ioan, III, 11-21).

Uimitorul originalitate a acestei cuvântări nu se poate să nu fi mirat pe Nicodim. El văzu înaintea sa, în persoana tânărului Galilian, un învățător neobișnuit, deși fiind încă un om tânăr, neavând încă nici o situație în lume, sau înrăurire în școli, Iisus vorbea cu marele rabin cu o autoritate nepătrunsă de dânsul. El vorbea ca legiuitor al unei noi teocrații, pe care El venise să o întemeieze în locul teocrației lui Moise. Pentru intrarea în teocrația întemeiată de Dânsul, el expuse noi condițiuni, extrem de severe în înțeles duhovnicesc, deși nu oferea ca recompensă pentru îndeplinirea lor nimica, decât privațiuni și abnegațiuni. Neobișnuita sa origină se aruncă vădit în ochii lui Nicodim prin aceea, că Iisus, neprimind o cultură superioară prin școlile rabine, cu toate acestea cu o deosebită profunzime lămură adevărilor cele mai tainice și mai înalte ale economiei dumnezeiești. Respingând orice sprijin de dinafară din partea puternicilor lumii acestea a operei ce-și luase El asupra sa, El vorbește despre Sine, cu toată situația Sa modestă, ca de un oare care rege, care trebuia să răspândească stăpânirea Sa chiar și asupra sufletelor oamenilor. Toate acestea nu s'au putut să nu stârnească în sufletul lui Nicodim cele mai înalte idei. Convorbirea cu Hristos aprinse în sufletul lui scânteele ce licăreau într'însul tendința neînfrântă către adevăr, și această scântee deja nu se mai stinse într'însul, ci se aprinse din ce în ce mai tare cu toată sfiala și timiditatea naturei lui, și înfine se manifestă deschis în timpurile din urmă, când mărețele evenimente îl convinse definitiv în adevărul mesianismului lui Hristos.

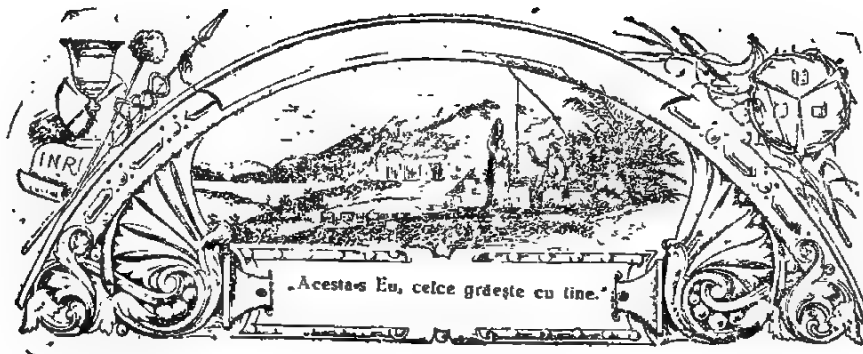
Șederea lui Hristos în Ierusalim a fost de scurtă durată, pentru că El venise numai pentru săvârșirea Paștelor și începutul slujirii sale în centrul religios al poporului înaintea gloatelor de închinători, adunați pentru acest timp în Ierusalim. Scopul Lui era atins, de oare ce propoveduirea sa și faptele, deșteptase luarea aminte generală, și „mulți, văzând minunile, ce făcea El, au crezut în numele Lui (Ioan, II, 23). După plecarea gloatelor poporului, părăsi și El imediat Ierusalimul, ca împreună cu ucenicii săi să plece în prima mare călătorie misionară pentru propoveduire și învățare. Cât de mult a durat această călătorie, nu se știe, deși ea, probabil, a continuat timp de câteva luni, de oare ce El, din când în când se oprea în diferite locuri, învățând poporul, în care timp ucenicii Săi botezau pe aceia, care-și arătau credința lor în El. Botezul, introdus de Ioan, ca simbol de pocăință, și renaștere duhovnicească în așteptarea lui Mesia, ce

trebuia să vină, acum primise o importanță mult mai mare mărturisirea credinței în Iisus, ca în Mesia celce deja venise. Între acestea Ioan, deasemenea continua să boteze, în care scop el se oprise în Enon, aproape de Sachim, localitate ce abundă în pârae și îndămânoasă pentru sălășluirea poporului ce se aduna. Dar slava lui Iisus Hristos și a ucenicilor săi umbrise deja pe Ioan. Numărul următorilor săi începu repede a se înpușina și mulți din ei treceau în numărul următorilor lui Hristos. Pentru unii, totuși, apariția a doi învățători într'un loc se părea oare cum o concurență între dânsii. Unii dintre iudei plictiseau pe ucenicii lui Ioan cu dispute despre curățenie, și pelângă aceasta nu întârziară a le arăta ironic, că noul învățător a răpit dela dânsii adepții. Amărăți de asta, ucenicii veniră la marele lor învățător și nu fără tristețe îl întrebară, în ce chip s'a întâmplat, că acela, despre care Ioan așa de solemn a mărturisit pe malurile Iordanului, acum vădit l-a mărginit din cariera de activitate publică. „Iată, El botează, și toți se duc la dânsul“, (Ioan, III, 26). Ioan se folosi de acest prilej, ca să rostească mărturia definitivă despre Hristos, interesată atât după claritatea expunerii adevărului evanghelic, cât și după profunzimea smereniei și abnegațiunii. Amintindu-le, că el totdeauna a expus superioritatea lui Hristos față de sine, el explică pelângă aceasta, că anume așa este legea economiei dumnezeiești: „El trebuie să crească, iar eu să mă micșorez, și acestei legi Ioan se supune cu deplină conștiință a datoriei sale sfinte. El nu numai nu găsește pentru sine un izvor de întristare și măhnire în asemenea situație, ci din contra, ca „prieten al mirelui, care stă și ia aminte la el, cu bucurie se bucură, auzind glasul mirelui“, așa și înaintemergătorul se bucură acum, auzind glasul lui Mesia Hristos. „Anume această bucurie a mea s'a împlinit acum“, încheie el. Deși lui i-a fost dat, ca celui din urmă reprezentant al Vechiului Testament, să rămână în afară de biserică Noului Testament, el totuși a încheiat sfățuirea ucenicilor săi și a tuturor ascultătorilor să treacă la ea. Activitatea lui și-a atins limitele destinate ei, și el singur trimitea pe ucenicii săi să primească darurile nemăsurate ale Duhului Sfânt la Acela, care venise din ceru și e mai superior tuturor celor de pe pământ, făgăduind viață veșnică tot celui ce crede în Fiul lui Dumnezeu și mânia lui Dumnezeu pentru necredința într'Insul (Ioan, III, 25-36).

În Iudeea Hristos a rămas aproape nouă luni, dela Paști în Aprilie, până la sămănatul de iarnă în Decembrie sau Ianuarie (Ioan, IV, 35). Mulțimile poporului, care veneau să-L asculte,

deși rar primeau „mărturia” Lui (Ioan, III, 32; IV, 45), din zi în zi deveneau tot mai numeroase (Ioan, III, 26), și slava Lui se răspândea tot mai larg, ajungând până la Galileea. Insuși succesul său, totuși, în fapta atragerii la El masele populare deveni pentru Dânsul nevoia de a se depărta în altă provincie, pentru că în Iudeea El tot timpul s'a aflat sub ochii nu pretenoși și bănuitori a cărturărilor din Ierusalim și a fariseilor, care vedeau în El un al doilea rival, încă și mai primejdios ca Ioan. Despre raportul Lui către ei, însuși ei puteau judeca după actul curățirii templului de către Dânsul, iar minunile Lui făgăduiau să-l dea Lui mai multă autoritate asupra poporului, decât aceea, pe care o avusese Ioan, și a duce poporul la îndoială în adevărat acelor drepturi fariseice-rabinice, din care se alcătua toată religia la cărturarii și fariseii Ierusalimului. O dușmănie fățișă a lor contra Învățătorului galilian încă nu era, de oare ce însuși Hristos evita cu îngrijire ciocnirile cu dâșii. Ciasul Lui încă nu venise, și acum a păși cu îndrăzneală contra primejdiei, când ea nu se cerea ca o datorie, ar fi fost în desacord cu toată destinația Sa. Pe lângă invidia fariseilor, însuși poporul dădea destule motive, care îndemneau pe Hristos să părăsască Iudeea. Hristos nici decum nu era un agitator de popor, care prin toate mijloacele s'ar fi silit să atragă la sine mulțimile poporului, lingușind curiozitatea lor deșartă prin săvârșirea de minuni. A asculta învățătura Lui se aduna deja mulțime de popor, dar acest popor prezenta deocamdată un teren puțin prielnic, așa că cuvintele învățăturii Lui mai curând sămănau încă cu sămânța, căzută pe lângă drum, pe locuri petroase, sau în mijlocul spinilor înăbușitori și măcăcinilor. De aceea El părăsi iarăși Iudeea, ca să continue slujirea sa printre galilienii mult mai apți de a primi cuvântul.

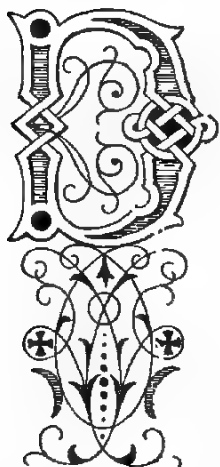

Evanghelia dela Ioan, IV, 26.

CAPITOLUL XVIII.

VORBIREA LUI IISUS HRISTOS CU SAMARINEANCA.

Drumul cel mai direct și mai scurt din Iudeea în Galileea era prin Samaria. Iudeii cu toate acestea rar se foloseau de acest drum și preferau calea înconjurătoare prin Perea, de oare ce între ei și locuitorii Samariei exista dușmănie de neîmpăcat, care dura deja de mai multe veacuri. După ducerea celor zece triburi ale lui Israel în robia asiriană, Samaria a fost populată cu coloniști păgâni, aduși din diferite provincii ale monarhiei Asiriene, de locuitori fugari din regatul lui Iuda, și de asemenea și cu fugari israeliți, care găseau puțină să fugă din robia asiriană. Primii coloniști păgâni, înspăimântați de înmulțirea neobișnuită a fiarelor sălbatice în pământul noii lor așezări, cu deosebire a leilor, și explicându-și aceasta ca o răzbunare din partea Dumnezeului acestui pământ, dobândiră pe unul din preoții iudei captivi și cu ajutorul lui introduseră la dânșii și închinarea lui Iehova, pe care ei, de altminterlea, abea îl deosebeau de ceilalți zei ai lor curat păgâni. Odată cu aceasta ei își însușiră și

legea lui Moise, care în urmă o păzeau chiar mai sever și decât iudeii. După întoarcerea iudeilor din robie samarinenii voiau să se unească cu ei, ca împreună cu dânsii să alcătuiască un popor; dar căpeteniile iudaice respinseră această alianță, care putea amenința cu întunecarea adevăratei religii chiar și la iudei, și din acest timp între iudei și samarineni s'au început certuri grozave despre preferința religioasă, care se transformau adesea în dușmănie fățișă și chiar în măceluri. Contrar iudeilor, samarinenii și-au construit un templu propriu pe muntele Garizim, unde el a stat două sute de ani, până ce a fost dărâmat de Ioan Hircan, care împreună cu asta a distrus și Samaria¹⁾. Pentru muntele lor ei recunoșteau mai multe drepturi la preferințele religioase decât pentru muntele Moria de oare ce, după tradiția lor, anume pe acest munte a fost raiul pământesc, pe dânsul și-au luat începutul său toate râurile pământului, Adam a fost creat din pulberea lui, pe el s'a oprit corabia lui Noe, pe dânsul Avraam a socotit să aducă jertfă pe fiul său Isaac, Iacov s'a rugat pe dânsul în acea noapte, când a văzut scara aceea minunată, Iisus Navi a zidit pe dânsul la intrarea în pământul făgăduinții primul jertfelnic lui Dumnezeu și anume pe dânsul s'a îngropat douăsprezece table de piatră, pe care era scrisă toată legea lui Moise. Către muntele Garizim fiecare samarinean se întorcea cu fața în timpul rugăciunii și ei cu toții credeau, că anume pe vârful lui pentru întâia oară trebuia să se arate Mesia-Hristos. Ținându-se riguros de legea lui Moise, ei acuzau pe iudei că au primit alte sf. Cărți afară de Pentateuc, erau devotați lui Irod, pe care-l urau iudeii și au rămas credincioși romanilor. Insuși iudeilor ei le cauzau tot felul de neplăceri, tăbărau asupra închinătorilor lor, aprindeau focuri false, ca să facă încurcături la determinarea lunii nouă și pentru profanarea templului lor au aruncat odată oase de morți. La rândul lor iudeii se raportau către samarineni cu ură nemărginită, îi socoteau popor necurat și blestămat²⁾. Insuși numele lor se socotea de batjocură și la fiecare samarinean ei priveau ca la un îndrăcit (Ioan, VIII, 48). Nici un iudeu cum se cade nu credea că-i este îngăduit să mănânce acea mâncare, de care s'a atins un samarinean, pentru că aceasta ar fi însemnat doar tot una, ca

1) Cu 129 ani a. Hr. Vezi Winer, dicționarul la cuvântul Garizim.

2) Era în circulație o tradiție, că asupra samarinenilor a fost aruncat blestem șo lemn de Ezdra, de Zorobabel și de arhiereul Iisus. După această tradiție ei, adunându-se tot Israelul în templu, au poruncit la trei sute de preoți cu trei sute de trâmbițe, cu trei sute de cârți ale legii să rostească asupra samarinenilor toate blestemele cuprinse în lege Geikie, II, pag. 523.

și cum ar fi mâncat carne de porc. Nici un samarinean nu se putea face prozelit, și lor nu li se recunoștea dreptul la învierea din morți. Iudeul putea câteodată să se afle în raporturi prietenești cu un păgân, dar niciodată cu un samarinean, și toate afacerile cu acesta din urmă se considerau ireale. În judecătoriile iudaice nu se primea mărturia samarinenilor, da a primi pre vre unul din ei în casa ta, însemna a atrage asupra-ți blestămului lui Dumnezeu. Dar dacă asemenea dușmănie exista în inima fiecărui iudeu, apoi în tot cazul nu așa privea la samarineni Mântuitorul Hristos. El vedea într'înșii tot astfel de copii ai aceluiași Tată ceresc, cum erau și iudeii, și, plecând prin Samaria, găsi prilejul să facă una din cele mai mărețe revelațiuni despre Dumnezeirea Sa.

Plecând la drum din dimineață, Mântuitorul pela amiază sosi la Sihar, un mic sătucean, ce se afla nu departe de orașul Sihem. Situația Siharului exact nu se cunoaște și unii chiar presupun, că acesta era numai o altă numire a înseși Sihemului¹⁾.

Nablusa, vechiul Sihem (după o fotografie).

Ce se atinge însă de acest din urmă, apoi el există până în ziua de astăzi, sub denumirea de Nablusa²⁾. Noua Nablusa, atât după situația sa, cât și după rămășițele vechi ale sale, nu lăasă nici cea mai mică îndoială, ca ea și este vechiul Sihem. Drumul, care

1) În aceasta privință părerile diferă. Neidentificarea Siharului cu Sihemul totuși nu are destule temeluri, deși această părere a exprimat-o încă fr. Ieronim. Mai mult temel are părerea că Siharul ar fi o mahala a Sihemului. Rămășițele lui se pot vedea în satul nou Ashar, ce se află la poalele Ghevalului în partea de sud vest. Vezi Thomson *The Land and the Book*. p. 472, citat de Le Camus p. 301.

2) Nablusa este forma denaturată a numirii Neapol, Neapolis dat acestui oraș de Vespasian, după restaurarea lui ca din nou, după dărâmare din timpul războaielor iudaice.

vine din sud, duce într-o vale, pe laturile căreia se înalță munții Gheval și Garizim, vestiți prin amintirile lor istorice. Între ei ca la doi kilometri dela gura văii, se și ițiește noul târg Nablusa. Peste zidurile lui semi ruinate, se întind livezi luxoase, bogat udate de pâraele de munte. Valea în acel loc, unde se întinde înseși orașul, este așa de strâmtată de munți, că un om voinic putea să tragă cu arcul dintr'un munte în celalalt și deaceea cu totul clar putea să se audă dintr'un munte în celalalt acele binecuvântări și blesteme, care cândva s'au rostit de pe ei la intrarea israiliților în pământul făgăduinței (Is. Navt, VIII, 33). Casele orașului sunt de piatră și unele din ele cu câteva etaje, cu ferestre nu tocmai mari și cu balcoane și cu uși joase, deasupra cărora adesa sunt însemnate texte din Coran, în semn că proprietarii lor au făcut pelerinaj la Meca. Singur de sine orașul este foarte mic și sarac, și prezintă numai o jalnică rămășiță a vechiului Sihem, renumit cândva prin bogăție și populațiune. În împrejurimile acestui oraș a și sosit Mântuitorul. Soarele amezei ardea

Fântâna lui Iacov aproape de Sihem.

fără îndurare și drumul era extrem de obositor, așa că orce călător și fără să vrea căuta un loc pentru odihnă. Și negreșit privirea lui a trebuit să se oprească pe vestita fântână a lui Iacov, care se afla la poalele răsăritene ale Garizimului. Impre-

Jurul ei acum sunt aruncate dărăburi de stâncă și de coloane, ruinele unei vechi biserici, care se înălța aicea până la veacul al cincilea d. Hr. dar apoi de mult distruse de furtunile ce au băntuit pe aicea în timpurile uraganelor istorice. Încă acum câțiva ani deasupra fântânii se putea vedea resturile unui cerdac, care de obicei se construiau la fântâni în orient, pentru a da loc și adăpost pentru călătorul obosit. Tradiția de bună samă consideră această fântână ca aparținând anume patriarhului Iacov. În împrejurimi se află până la treizeci izvoare, dar ele pe vremea lui Iacov fără îndoială alcătuiau proprietate particulară, așa că lui nu-i rămăsese altă eșire, decât să sape pentru sine o fântână deosebită¹⁾. Iar întreprinderea aceasta era departe de a fi ușoară, pentru că locul este extraordinar de tare, săpătura trebuia foarte adâncă, și pereții ei trebuiau căptușiți cu piatră. Încă și astăzi această fântână are aproape opt stânjini în adâncime, iar în 1838, cum mărturisesc călătorii era cu patru stânjeni mai adâncă. Din an în an ea se umple mereu, din cauza obiceiului demult introdus, după care toți câți au fost pela fântână atât indigeni, cât și închinătorii, cred de neapărata lor datorie să arunce într'insa câte o piatră, ca să audă răsunetul ei suigeneris, produs de căderea ei la fund. Din pricina acestui obicei, practicat probabil de mii întregi de ani, ea este astupată acum pe jumătate, așa că adâncimea ei după toată probabilitatea a avut mai bine de cinsprezece stânjini. Ea are aproape un stânjin în circonferință și negreșit a trebuit să ceară mulți ani de muncă grea și îndărătnică. În prezent apa sa se datorește ploilor și de aceea în timp săcetos se întâmplă să nu aibă deloc apă, deși înainte, când era mai adâncă, într'insa după toată probabilitatea era totdeauna apă. Când în 1866 în această fântână s'a pogorât un cercetător, atunci ea s'a găsit cu totul uscată, dar ulciorul găsit în fundul ei nestrică mărturisirea, că locuitorii dimprejur în anumite timpuri scoteau apă din ea²⁾.

Spre această vestită fântână, care se afla pe porțiunea de pământ, dăruit cândva de Iacov fiului său Iosif, s'a și îndreptat Hristos. Ucenicii Lui, preocupați de dorința să adune anumite provizii, plecaseră direct în târg, iar Mântuitorul singur, extrem

1) În cartea Facerea nu se spune că Iacov ar fi săpat pentru sine o fântână deosebită, ci se zice numai, că fântânile au fost săpate de Avraam și Isaac (Fac. XXI și XXVI). Dar totuși cea mai veche tradiție atât a Iudeilor cât și a samarinenilor evident nu fără temelie atribuie această fântână lui Iacov.

2) Anderson, Recovery of Jerusalem 465.

de obosit de călătoria îndelungată sub razele inferbântate ale soarelui, rămase singur la fântână¹⁾).

Și iată, pe când ședea El acolo, aprofundat în cugetările sale dumnezeiești, veni după apă o samarineancă, care aduse cu dânsa un vas pentru apă și o lungă frânghie, ca să fie posibil scoaterea apei din fântâna sacră, care avea, cum s'a spus, pânăla cinsprezece stânjini adâncime. Apariția ei a fost cu totul neașteptată, de oare ce femeile de obicei mergeau după apă sara și pe lângă asta cete întregi. Dar ea preferă să se aprovizioneze cu apă anume în acest timp neobișnuit, ca și cum ar fi evitat întâlnirea cu celelalte femei, printre care ea nu se bucura de nume bun. Suferind de sete, Iisus Hristos n'a putut să nu se bucure de venirea ei, și îndată ce ea a scos apă din fântână, el se și adresează ei cu rugămintea: „Dă-Mi să beau!“ După haină și după limbă femeia văzu îndată, că El era iudeu²⁾, și mirată îi observă: „Cum Tu, iudeu fiind, cei să bei dela mine, samarineancă fiind? Pentru că iudeii cu samarinenii nu se amestecă“. Mântuitorul văzu simplitatea ei și voi nu numai să o lumineze cu marile adevăruri, a le pătrunde, pe care nu le fusese dat nici celor mai mari înțelepți ai lumii vechi, ci să-i și comunice o strașnică revelație despre sine însuși. Ridicând cugetarea ei dela simpla existență a altei ape a darului lui Dumnezeu, care potolește setea duhovnicească. „Dacă tu ai fi știut darul lui Dumnezeu“, zise El către femeia cuprinsă de mirare, „și cine îți zice: dă-Mi să beau, atunci tu însuși ai fi cerut dela Dânsul, și El ți-ar fi dat apa cea vie“. Ideea era limpede, dar nu pentru mintea simplă a samarinecei, și ea putu numai să observe mirată, cum și unde poate El să găsească și să ia această apă a vieții, ~ de sigur nu în fântâna asta, de oare ce El nici nu are cu ce să o scoată din ea. Dar dacă El are altă apă mai bună, apoi oare El e mai presus decât părintele lor Iacov, care el însuși și familia lui au luat anume din fântâna, socotindu-o acătărea și bună chiar și pentru sine? Curiozitatea ei vădit era extrem de mișcată de o asemenea declarățiune, și ea era gata să continue convorbirea și mai departe. Apa asta fără îndoială e bună, îi răspunse Mântuitorul, „dar tot celce bea din apa aceasta va înseta iară; dar cine va bea apa pe care i-o voi da Eu, acela nu va mai înseta în veci

1) Convorbirea cu Samarineanca: Ioan. IV, 4—42.

2) În fraza rostită de Hristos: „Dă-Mi să beau“ = teni-na illiștat, se afla tocmai iltera, pe care iudeii (după Iud. XII) o rosteau ca ș, iar samarinenii s, numai după asta samarineanca află îndată, că Cel ce vorbea cu dânsa era iudeu.

Apa pe care i-o voi da Eu se va face într'insul izvor de apă, ce curge in viața veșnică. Interesându-se tot mai mult și simțind că vede înaintea sa un om neobișnuit, femeea însăfârșit ceru dela

*Conoarbirea cu Samarineanca.
(Desen de Gustao Dare).*

Dânsul apa aceasta a vieții; dar mintea ei nu înțelese deplin această apă a vieții, și ceru numai ca să-i dea și ei apa aceasta ca bănd, să nu mai înseteze și să nu mai vină aicea iară după apă.

Dar explicațiunile date au fost deajuns, pentru ca să trezească cugetul samarinencii pentru lucruri mai înalte, și Mântuitorul întrerupând brusc această convorbire, se adresa către dânsa cu cuvinte, care au trebuit să-i arate, că ea are a face cu văzătorul de inimi. ~ „Mergi”, zise El către dânsa, „și cheamă pe bărbatul tău și vină aicea”. Cuvintele acestea atinse dureros conștiința femeii, și se grăbi turburată să răspundă, că nu are bărbat. Dar la asta urmă un răspuns, care imediat descoperi toate tainele vieții ei păcătoase. „Adevărul ai spus, că nu ai bărbat, căci cinci bărbați ai avut, și acela, pe care-l ai acum nu ți-l bărbat. Asta tu ai spus adevărat”.

Ca un trăsnet o loviră aceste cuvinte ale văzătorului de inimi, și ea plină de respect exclamă: „Doamne, văd că Tu ești proroc” și în acest timp ca un fulger luminează mintea sa, oare nu cumva e adevărată credința iudaică, din care se pot arăta asemenea proroci? Și iată de la propria sa viață, asupra căreia ei negreșit nu dorea nici decum să se mai oprească, cugetarea ei vioae repede se strămută la altă întrebare, din pricina căria neconținut au urmat discuțiuni înverșunate între poporul ei și conaționalii aceuia, cu Care vorbește ea; întrebare, care a fost pricina dușmăniei lor reciproce. Întâmplarea o întâlnise cu marele Învățător: nu s'ar putea a ne folosi de el pentru aplanarea disputelor nesfârșite dintre iudei și samarineni despre aceea, care anume: Ierusalimul sau Garizimul trebuie să fie socotit drept locul sfânt al Palestinei. Ierusalimul, unde Solomon a zidit templul sau Garizimul, acest sanctuar străvechiu, unde sub Iisus Navi s'au rostit binecuvântările și nu de Avraam, după tradiția samarineană, s'a pregătit să aducă jertfă pe fiul său? Arătând spre vârful mantelului, care se ridică până la 800 de picioare deasupra lor și incunurat cu ruinele vechiului templu al lui Manasie, dărâmat de Hircan, ea continuă să spună Mântuitorului, care o preocupase cu întrebarea Sa: „părinții noștri s'au închinat în acest munte, iar voi spuneți, că locul de închinare este în Ierusalim; cine are dreptate? Scurt și numai parțial Mântuitorul deslegă nedumerirea ei. În disputa cu samarinenii de partea iudeilor era mai multă dreptate. Ierusalimul era acel loc, ales de însuși Dumnezeu; comparativ cu confesiunea amestecată și grosolană a samarinenilor, iudaismul era mult mai curat și mai regulat. Dar atingând disputa pământească, Mântuitorul îi rosti o prorocie mare și vrednică de amintire, că va veni vremea, ba chiar a și venit deja acum, „când nici în muntele acesta și nici

în Ierusalim" adevărații închinători se vor închina Tatălui, și în tot locul se vor închina Lui în duh și în adevăr. „Dumnezeu este duh și cei ce se închină Lui trebuie să se închine cu duhul și cu adevărul“.

Samarineanca era adânc mișcată și ulmită; dar cum se putea după vorbele simple și întâmplătoare ale unui străin necunoscut să se lepede de credința sa, în care ea și părinții ei se născuseră și fuseseră educați? Mai bine era să amâne deslegarea definitivă a acestei întrebări și altele asemenea și a aștepta până va veni Mesia, care va deslega definitiv toate nedumeririle și va descoperi tot adevărul. Și anume atunci Iisus Hristos rosti cuvintele simple și înfiorătoare: nu e nevoie de așteptat aceasta; Mesia a venit, și „acesta-s Eu, cel ce grăesc cu tine“.

Nașterea Lui pentru prima oară a fost descoperită noaptea unor puțini păstori necunoscuți și ignorați; prima explicare detaliată a lui despre sine și despre mesianismul Său a fost făcută la fântână într-o obscură amiază unei singure samarinence necunoscute. Și acestel samarinence sărace, păcătoase, ignorante, i se rosti cuvinte nemuritoare, în care însuși Iisus Hristos se descoperi pe Sine solemn drept Mesia și Mântuitorul lumii.

Între acestea, ucenicii se întoarseră din oraș și rămaseră extrem de mirați, că învățătorul lor singur vorbea cu o femeie. În răsărit, după vederea înjositoare asupra femeii în genere, contactul fățiș cu dânsa se considera necuviincios, și cu atât mai mult cu o femeie cu fața descoperită. Dar regula aceasta cu atât mai mare severitate se aplica cu învățătorii și rabinii, așa că pentru dânsii se considera rușine extremă a vorbi cu o femeie pe uliță, măcar fie și cu femeia sa¹⁾. Încă și mai necuviincios era a vorbi cu ea despre religie și despre lege. „Mai bine e să arzi cuvintele legii, - vorbește unul din rabinii riguroși, - decât să le încredințezi unei femei“. Între acestea ucenicii au văzut, că Iisus Hristos a întreținut o convorbire lungă și serioasă cu o femeie, și încă după cât se vedea o păcătoasă? Asta evident despre treburile religioase și despre lege. Totuși ei nu îndrăzniră să-l întrebe despre asta, ci vorbiră numai de întâmplările cu cumpărăturile.

1) „Șase lucruri, ziceau legiștii, trebuiau să evite rabinul: el nu trebuia să apară pe uliță uns prea mult cu ulei (ceace ar fi arătat că e stăpânit de mândrie); nu trebuia să iasă noaptea singur; nu trebuia să poarte cisme cârplite (pentru că în unele cazuri petecele puteau îngădui necurățiile în cisme); nu trebuia să vorbească cu o femeie în loc public; trebuia să evite contactul cu poporul de rând; nu trebuia să facă pași mari (ceea ce ar fi dovedit într'insul ușurătate și profunzime insuficientă la studiul legii); și nu trebuia să meargă drept (pentru că asta ar fi arătat în el iudăie)*. Berachotb, XLIII, 2; Lightfoot, Horac, III, 286, 287.

Între acestea femeea, din pricina mirării ce o cuprinsese, uitându-și vasul său de adus apă, alergă în oraș să spună despre toată minunata întâlnire. S'a arătat un om, care i-a descoperit până și tainele vieții sale. Nu-i Acesta oare Hristos, Mesia? Samarinenii, cari în toate observațiile evanghelice despre dânsii, erau mult mai simplii și mai cedători la convingere decât iudeii, alergară îndată din oraș după indicațiile ei, și când deja se văzură apropierea lor, ucenicii propuse Mântuitorului să mănânce, pentru că era deja trecut de amiază, iară El era așa de

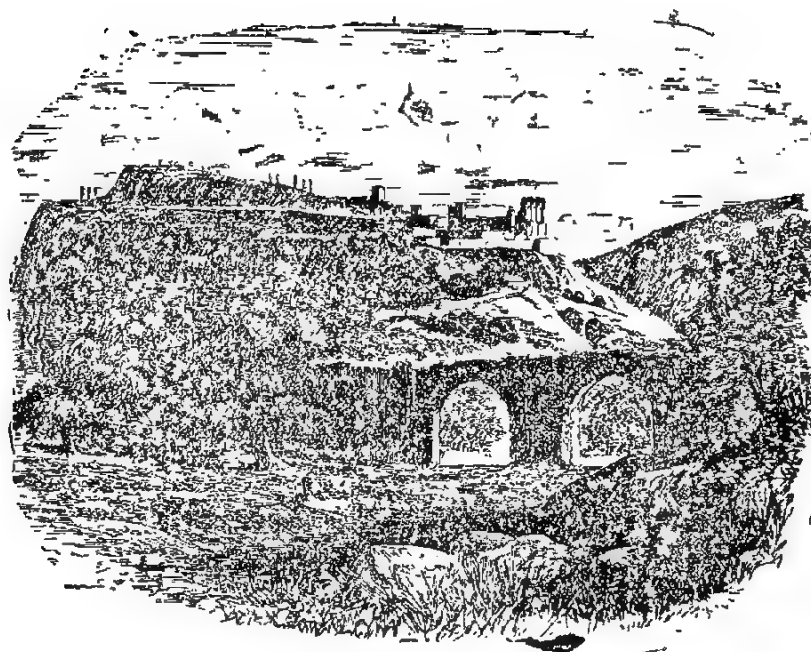
Samarinenii moderni la fântâna lui Iacov.

istovit de drum. Dar orce foame a Lui era potolită prin satisfacerea scopului slujirii Lui. „Eu am de mâncat o mâncare, zise El, pe care voi nu o știți”. Oare ei nu știau, că chiar din copilărie El a trăit nu numai cu pâine? Dar ucenicii, după obicinuita lor simplitate, nu înțeleseseră observația asta și socoteau, că probabil cineva i-a adus de mâncare. Vă puteți închipui, cât de greu îi era Lui astfel la fiecare pas, chiar în mijlocul aleșilor săi, să se întâlnească cu această stranie incapacitate de a pricepe ideile duhovnicești mai adânci. Dar nerăbdarea nu era în acela, care era blând și smerit cu inima. „Măncarea Mea”, zise El, este să fac voia celui ce m'a trimis și să săvârșesc lucrul Lui”. Și apoi arătând la locuitorii Sihemului, care se adunau la Dânsul pe șes, El continuă: Voi ziceți că mai sunt încă patru luni pânăla seceriși; dar priviți la aceste ogoară, cum s'au îngălbenit pentru secerișul duhovnicesc. Voi veți secera cu bucurie secerișul, pe care l-am sămănat Eu cu greutate și suferință, iar Eu, sămănătorul, mă bucur la gândul despre această bucurie viitoare.

Vorbirea personală cu Hristos a convins pe mulți din samarineni cu mult mai profund decât povestea femeii, căreia El pentru prima oară s'a descoperit pe Sine, că anume, El este Mântuitorul lumii demult așteptat. Hristos milostiv cedând rugăminții lor de a rămânea la dânsii, a rămas acolo două zile cu ucenicii săi și această învățătură, de două zile, fără îndoială a și fost pricina principală a numeroase convertirii la Hristos din mediul lor în timpurile următoare (Fap. VIII, 5). Și din partea Sa, Hristos a răsplătit această credință a samarinenilor,

arătându-i pe dânsii⁹ mai virtuoși decât iudeii împetriți în îngustul lor zaconism. Așa în nemuritoarea pildă despre iubirea de aproapele drept exemplu al ei El expuse anume pe Samarineni. Din⁹ cei zece vindecați de lepră și-a arătat recunoștința iarăși un samarinean. Suferitele mai simple și mai sănătoase ale samarine-
nilor⁹ se dovediră mai înclinate și mai apte de a intra întru împărăția ceriului, decât suferitele mândre, care se închipuiau fiii exclusivi ai lui Āvraam și⁹ moștenitorii ai făgăduințelor date lor.

Samaria și muntele Garzim.

CAPITOLUL XIX.

SLUJIREA LUI IISUS HRISTOS ÎN GALILEIA.

u toată primirea bucuroasă din partea samarinenilor, Hristos n'a putut să rămână mult în Samaria. Lucrarea Sa principală era în mijlocul lui Israel. Doar anume acest popor în curgere de mii de ani întregi s'a pregătit pentru primirea lui Mesia, a trăit cu nădejdea venirii Lui și era purtătorul adevăratei idei a împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Adevărat, în cursul unei îndelungate vieți istorice, pline de tot felul de necazuri și de cele mai grozave rătăcirii și nenorociri, acest popor în mare măsură și-a pierdut integritatea și curățenia morală, s'a împetrit și s'a sălbătăcit, și chiar în inși vederile sale asupra împărăției lui Mesia la el apăru cu preferință elementul senzual, pă-mântesc, așa că pe Mesia el îl aștepta mai curând în calitate de unui groaznic cuceritor și de răzbunător pentru toate necazurile.

și nefericirile lui Israel, decât în calitate de Răscumpărător din moartea duhovnicească. Dar cu atât mai imperios era de a împăraștia această rătăcire ce se instaurase, a înlătura nedumeririle ce putuse să se ridice, și atunci anume acest popor mai repede de cât toate celelalte popoare va fi capabil să devină apostolul și vestitorul al noiei religii, care pe lângă asta trebuia în realitate să servească de culminare și desăvârșire a Vechiului Testament.

De aceea, rămânând două zile la Sihem sau în împrejurimile lui, Iisus Hristos, pleacă mai departe spre nord în direcția Galileei. Drumul ducea prin Sihem la Samaria, care era situată pe înălțimea unui deal¹⁾ cale de trei zile spre nord-vest de Nablusa. În acest timp ea se afla în acea situație strălucită, în care o lăsase Irod. Aceasta nu mai era deja vechea Samaria, ci maestoasa Sevastia, numită astfel de vicleanul Idumeean în cinstea împăratului roman August²⁾. Și când Hristos trecu prin ea, atuncea înaintea Lui se înșirau rândurile masive ale clădirilor enorme publice, între care eșau în relief templul majestos, ridicat de servilismul hulitor de Dumnezeu al Irodienilor în cinstea zeului lor pământesc August, enormele colonade, arcurile triumfale, băile și galerele. Toate aceste clădiri se aflau înăuntrul vestitului zid, care avea douăzeci de stadii împrejur³⁾. În En-Ganim „Izvorul grădinelor“, pe coasta sudică a marelui șes a Ezdrilonului, drumul întretaie granița sa marineană, și, trecându-o, Mântuitorul intră iară în hotarele Galileei natale.

Pășind pe terenul provinciei natale, Iisus Hristos totuși nu merse spre Nazaret, pentru că acolo locuitorii, deprinși a-L vedea în condițiile de viață obișnuită, ca membru al unei familii bine cunoscute lor de teslar, după slăbiciunea obișnuită omenească erau cei mai puțin capabili să privească la Dânsul ca la un proroc, și cu atât mai puțin ca la Mesia, Mântuitorul lumii. Amintind această împrejurare, El „singur a mărturisit, că prorocul nu este cinstit în patria sa“. În celelalte orașe galileene, din contra, era deja pregătit terenul pentru primirea Lui, de oare ce în afară de minunile publice săvârșite de El, în Cana Galileei, mulți din galilieni fusese martori oculari și a aceluia lucru, „pe care l-a făcut El în Ierusalim la sărbători“. Și Mântuitorul sosi iară „în Cana Galileei, unde prefăcuse apa în vin“.

1) Samaria e situată la 1551 picioare deasupra nivelului mării Mediterane.

2) Σεβαστή; traducerea greacă a cuvântului latin August.

3) Stadia are aproape 9 stânjeni prin urmare zidul avea împrejur mai mult ca 3¹/₂ kilometri. Antiq. XV, 8, 5.

Apariția în acest mic orășel a omului, care săvârșise cunoscuta minune, n'a putut să rămână mult tainică. Vestea despre Dânsul se răspândi repede prin orașele vecine și prin sate și pătrunse chiar până la palatul lui Irod Antipa în vecinul Capernaum. Auzind de aceasta, unul din curtenii acestui din urmă a venit intenționat la Dânsul în Cana, ca Să-L roage să vină la dânsul în Capernaum și să vindece pe fiul său, care murea ¹⁾. Dar curteanul conducându-se întru aceasta nu atât de credință în Acela, pe care el îl considera capabil să vindece pe fiul său, cât de ambiția ce-l conducea, și privea la Iisus Hristos ca la oare care doitor simplu binefăcător, gata să se ostenească la vindecarea bolnavilor, neavând întru aceasta nici un fel de scopuri mai înalte. Pentru aceasta el a trebuit să sufere oare care reproș din partea Mântuitorului, Care-i spuse, că credința în El trebuie să deștepte așa de puternice mijloace, cu semne și minuni. Dar cedând marelui grije a tatălui, El îl eliberă cu încredințarea, că fiul său e sănătos. Convorbirea aceasta se produsese în ceasul al șaptelea, adică după ceasul nostru la un ceas după amiază. Curteanul ar fi putut să se întoarcă în Capernaum, în aceeași zi, pentru că Cana se afla nu mai departe ca cinci ceasuri de drum de Capernaum. Dar sufletul tatălui fu liniștit de credința în făgăduința lui Hristos, și el rămase undeva în drum. A doua zi, în cale se întâlni cu slugile lui, și-i spuseră, că fiul său s'a însănătoșat și anume în acel ceas, cum se dovedî, când îl încredințase Iisus. Asta deja a doua oară Hristos se făcu cunoscut în Galileea ca săvârșitor de minuni. „Și au crezut însuși (curteanul) și toată casa lui“. Situația curtezanului dădu minunii o mare răspândire, și asta fără îndoială contribuî la aceea, că în acest period luminos și cu nimica întunecat încă al slujirii lui Hristos omenirii cele suferinde, pretutindenea îl întâmpinau cu bucurie și entuziasm.

Vestea despre noua mare minune se răspândi repede prin toate orașele înconjurătoare și prin sate, care semănau des minunatul țărâm al mărețului loc al Genisaretului, și numele lui Iisus, ca al unui nou proroc era la toți pe buze. Dar minunile lui Iisus aveau ca scop al lor deșteptarea conștiinței adormite a poporului spre primirea marelui adevăruri ale evangheliei, și, folosindu-se de impresiune, Mântuitorul începu să învețe poporul prin sinagogi și, „de toți era proslăvit“. Propoveduirea sa acum o mărșă la orașele străine de Dânsul, dar rândul veni și Nazaretului

1) Vindecarea fiului curteanului (Ioan IV, 46—54).

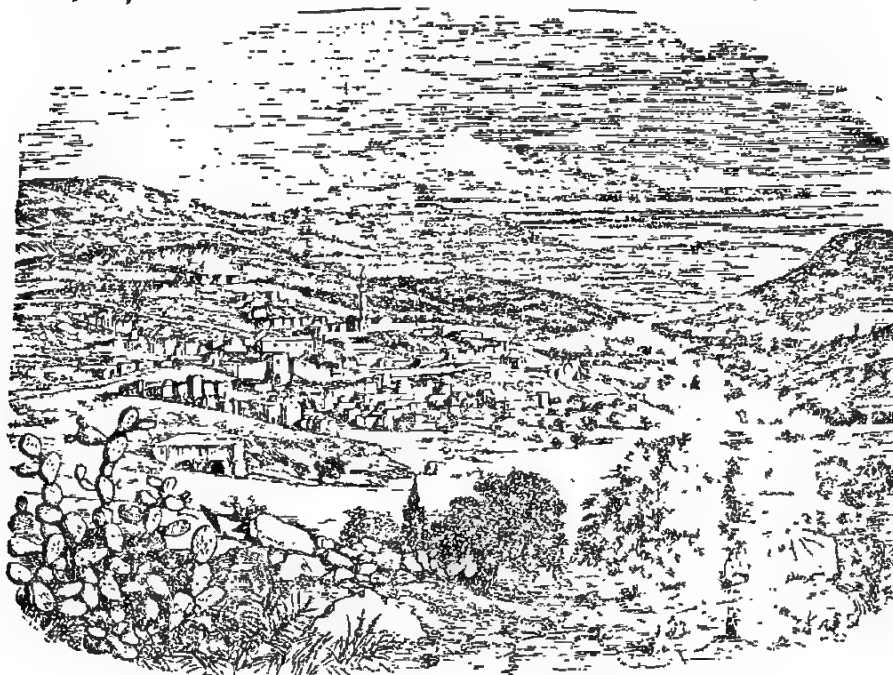
Său natal. Presupunând, că vestea de Dănsul izbutise să ajungă și la acest oraș natal al Său și pregătise deasemenea terenul pentru predică, El însfârșit binevoi să se arate și în orașul său natal. Sosind în Nazaret, El chiar în prima sâmbătă merse la sinagogă, unde se adunase închinători pentru facerea de rugăciuni și învățătură a cuvântului Dumnezeesc ¹⁾.

În Nazaret, ca într'un mic orășel, neavând mai mult de zece mii de locuitori, era numai o singură sinagogă. Cum se poate judeca după ruinele ce s'au păstrat ici coala a vechilor sinagogi aceasta era o clădire dreptunghiulară, simplă, îndreptată cu sfânta spre Ierusalim, care de pe vremea lui Solomon devenise locul sfânt, încotro tot iudeul se întorcea cu fața pentru rugăciune. În orașele mai bogate sinagoga se construia din marmoră albă și pe dinafară se împodobeau cu sculpturi frumoase, cu frunze de vie sculptate și cu struguri, cu toege înflorite și vase cu mană. Înăuntru erau bănci de o parte pentru bărbați, de cealaltă după grilaj pentru femei, care ședeau împodobite în valurile lor lungi. La un capăt se așeza sicrișul sau cutia de lemn boit, care conținea sf. Scriptură și la o parte se ridica un scaun înalt pentru cititor sau propoveduitor. Persoane duhovnicești, propriu vorbind, nu era nici unele, și înseși slujba în sinagogă era foarte simplă. După rugăciunea de obicei se citeau două locuri din Scriptură, unul din lege și unul din proroci, și de oare ce persoane osebit consacrate pentru săvârșirea slujbei nu erau deloc (slujirea preoților și leviților se mărginea numai la templul din Ierusalim), apoi aceste citiri putea numai să le citească tot celce știa a citi, primind învoire dela șeful sinagogii, dar putea deasemenea să adauge și tâlcuire sau învățatura sa.

Citirea din Pentateuc era deja sfârșită, rămânea să se citească numai citirea zilnică din proroci. Mântuitorul deschise cartea care i se dete și găsi locul din cap. LXI a prorocului Isaia. Toată adunarea s'a sculat să asculte citirea. Citirea de obicei continua dela trei versete pânăla douăzeci. Dar Iisus Hristos a citit numai primele două versete, care glăsuiau: „Duhul Domnului Dumnezeu peste Mine, căci Domnul M'a uns să binevestesc săracilor și M'a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să propoveduiesc robilor eliberare, orbilor vedere, să scot pe cei chinuți la libertate, să propoveduesc Domnului bine primit“. După aceea El închise cartea și, după cum era obiceiul la iudei, șezu să

1) Predica în Nazaret Luc IV, 15—30, deasemenea Mat. XIII, 54—58, Marc. VI, 1—4.

rostească predica și să se adreseze ascultătorilor cu cuvinte de învățătură. Locul cetit de dânsul era și sigur de sine foarte instructiv și interesant, dar el căpătă încă și mai multă măreție și solemnitate în gura Aceluia. asupra Căruia se împlinise. Ochii tuturor celor din sinagogă cu deosebită încordare erau îndreptați asupra dumnezeescului Propoveduitor, și toți cu respirația întreruptă și cu inima tremurândă ascultau cuvântarea Lui, în care

Vedere generală a Nazaretului.

El descoperea că El însuși este acel Mesia, despre care vestea marele proroc acum șapte sute de ani. Cuvintele Lui răsunau pline de iubire, autoritate și de putere și stârniră în toți fără să vrea, mirare. Dar în cursul predicii El începu să observe o schimbare în dispoziția ascultătorilor și ea crescuse pe măsură ce aceștia nazarineni grosolani și tari la cerbice începuseră să priceapă toată însemnătatea cuvintelor Lui. La iudei era obiceiul în înseși timpul adunărilor din sinagogă să-și manifeste deschis sentimentele lor, cu prilejul uneia sau alteia din predici și Hristos curând auzi bine murmurul ce străbătea sinagoga, de indignare și revoltă. Ochii ascultătorilor, până atunci îndreptați spre Dânsul cu expresia unei mirări respectuoase, începuseră să scânteieze de foc răutăcios de zavistie și de ură. "Oare nu e teslar acesta? Nu e frate oare al

unor teslari ca și dânsul: Iacov, Iosia, Simon, Iuda, și sora Lui nu trăește oare între noi? Oare noi nu știm, că în propria lui familie nu cred într'însul? "Niște asemenea strigăte și alte asemenea începură să răsunе printre auditori. Acesta nu era un tânăr rabin învățat din școlile vestiților învățători și legiști ai timpului acela (a lui Gamaliil sau Șamaia), și totuși El vorbea cu autoritatea, care nu și-o luau asupra-și nici chiar marii cărturari! Chiar marele Hilel, când se vedea imposibil a dovedi pe temeiul proprii sale învățături, putea să conteze pe succes numai recurgând la autoritatea cărturarilor anteriori. Iar acest învățător, fără să recurgă la cineva, și pelângă asta un învățător, care nu era decât din teslarii orașului? Ce drept avea El să învețe? De unde putea El să știe măcar binișor Scriptura, când nu învățase nicicdată în școlile înalte rabinice? Mântuitorul nu lăasă fără atențiune această schimbare a ascultătorilor Săi, și le spuse deadreptul, că El este tocmai acel Iisus, pe care ei îl știau bine mai înainte și înțelege în totul starea lor, de oare ce „cu adevărat nici un proroc nu este primit în patria sa". Adevărat, ei pot să spună, căci ca proroc, El ar trebui să arate semnele și minunile Sale nu prin orașele vecine, unde e puțin cunoscut, ci anume în orașul său natal, unde e cunoscut tuturor dela mic pânăla mare, și deaceia la dânsii firește se învățea pe limbă otrăvita zicătoare: „Doctore, vindecă-te pe tine însuși", adecă nu numai în cuvinte, și prin înseși fapta arată puterea ta supranaturală, veștile despre manifestarea căria în Capernaum au ajuns pânăla noi. Dar Mântuitorul le răspunse, că minunile nu se mărginesc de localitate și de rușenie, ci pentru săvârșirea lor se cere o anumită predispoziție sufletească pentru primirea lor. Doar lor li e cunoscut din Vechiul Testament, că multe văduve erau în Israil în zilele lui Ilie, când a fost închis ceriul trei ani și șase luni încât se făcuse foamete mare în tot pământul, și către nici una din ele n'a fost trimis Ilie, ci numai către o văduvă din Sarepta Sidonului. Deasemenea mulți leproși erau în Israil în zilele prorocului Elisei, și nici unul din ei nu s'a curățit, fără numai Neeman sirianul. Aceste dovezi liniștite pe temeiul exemplelor istorice, încă și mai mult întărată pe ascultători care în prevenirile lor nu voiau să asculte cuvintele dreptății. Dar ce-i din asta? strigară ei. Oare ei, după părerea Lui, după părerea acestui „tâmplar", nu sunt mai buni ca păgânii și ca leproșii? Asta fu deducția cea mai înaltă, ce putuse ei scoate din cele spuse de confratele și concetățanul lor, pe care ei voiau să-l pună în rândul lor, și la aceste cuvinte furia mult

stăpânită se deslănțui fățiș. Propoveditorul fu întrerupt acum deja nu prin murmure de indignare, ci prin mugete turbate. La una din aceste izbucniri de agitație dornică de sânge, prin care se distingea acest popor turburent și buclucaș – popor, mințile căruia izbucneau în furtuni tot așa de neașteptate, ca și acelea, ce momentan înfuriau suprafața ca oglinda a lacului lor, ei săriră dela locurile lor, îl apucară, îl scoaseră afară din oraș îl târîră la vârful muntelui. Nazaretul se cuibărește la poala sudică a unui munte; stâncele cu povârnișuri poncișe atârnă mulțime pe toate părțile, și două mii de ani acum în urmă aceste stânci probabil erau încă și mai poncișe și prăpăstioase. Pe una din aceste prăpăstii fioroase au și târât ei pe Iisus, ca să-L arunce. Furioșii nazarineni erau gata să săvârșască crima, care i-ar fi acoperit cu o veșnică rușine. Dar ei au fost izbăviți de această crimă de însuși Mântuitorul. Încă nu venise ceasul, când El trebuia să sufere moartea pentru păcatele omenirii și de aceea, „trecând prin mijlocul” turbașilor orbiți de furie, „El se depărtă”. El îi lăsă pentru totdeauna; cu vântul Lui niciodată n'a mai răsunat în sinagoga Nazaretului¹⁾, și El s'a mutat definitiv în orașul vecin Capernaum, unde era mai multă posibilitate și largime pentru activitate și largime pentru activitatea Lui predicatorială și făcătoare de bine.

Capela din Nazaret cunoscută sub numirea „Mensa Christi (Masa lui Hristos).

Capernaumul se afla chiar pe țărmul lacului Genisaret și era un centru industrial și cultural din întreagă localitate înconjurătoare. Din această cauză și activitatea Mântuitorului pentru un timp considerabil concentrându-se în acest oraș, care oare cum deveni „orașul Său propriu”, înlocuind pentru Dânsul Na-

1) Unii presupun, că Hristos încă odată a mai predicat în sinagoga Nazaretului, și indicațiunea la asta o văd ei la Matei, XIII, 54–58 și Marcu VI, 1–5. Dar pentru asta nua temeiuri suficiente, și indicațiile acestea se referă la același eveniment. De această părere este Le Camus, etc. Contrar este și Farar, care dă temeiuri suficiente.

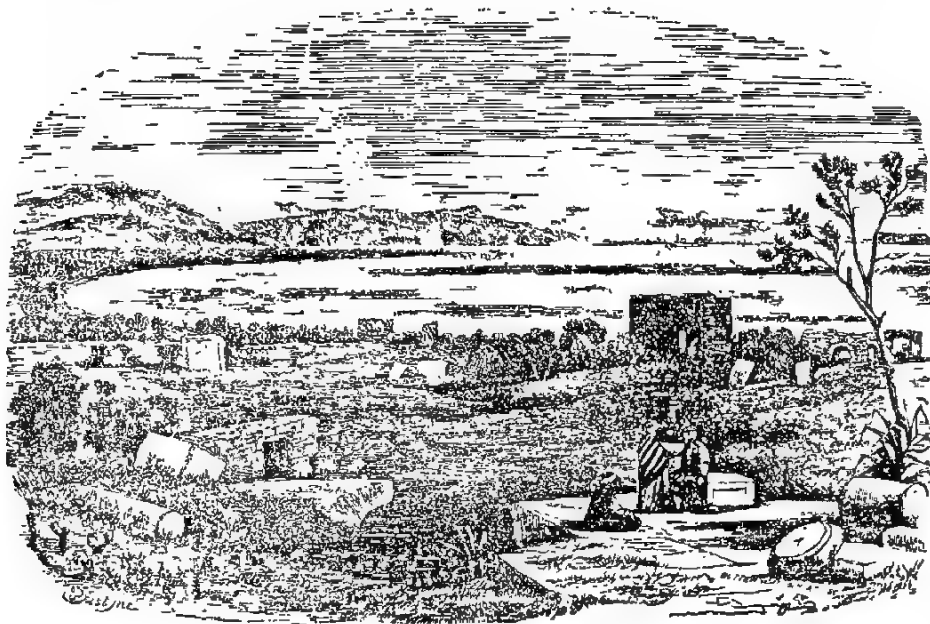
zaretul, putu cu îndămânare să se extindă nu numai asupra tuturor oraşelor şi satelor vecine, ci şi asupra localităţilor mai depărtate, ca de pildă Damascul, Tirul şi Sidonul, cu care Capernaumul se unea cu dânsle prin căi foarte frecventate. Dar pe aceste căi necontenit se producea o mişcare vioae, şi deaceea Hristos chiar şi pe drumul din Nazaret, în Capernaum putea să se ocupe cu propoveduirea către poporul ce tot mai mult se aduna împrejurul Lui. Când El sosi chiar pe malul lacului, atunci mulţimea se dovedi foarte mare, şi poporul cu sete se îngrămădea să audă cuvântul Lui binecuvântat (Luca, V, 1-11). Mulţi se îngrămădiră până într'atâta, că însuşi situaţia Dumnezeescului Propovăduitor deveni nu fără primejduire pe malul lacului. Din fericire El văzu pe lac două bărci pescăreşti, şi de oare ce una din ele era barca ucenicilor săi, care neprimind încă chemarea destinctivă să părăsască toate cele pământeşti şi să urmeze după Dumnezeescul lor Învăţător, în timpul slobod se ocupau cu meseria lor obişnuită, apoi El spuse ap. Petru, ca el să tragă spre mal şi să-l iee în barcă. După aceea El porunci să depărteze puţin barca de mal, aşa că Lui să-i fie îndămână a vorbi poporului din barcă. De pe această catedră îndămânoasă şi scutită de indesuiala poporului a şi vorbit El mulţimii, legănat de valurile azurii ale lacului, care luceau sub razele de dimineaţă ale soarelui. Şi când predica Lui s'a terminat, El se gândea nu la Sine şi la oboseala Sa, ci la beţii săi ucenici, care suferise neizbândă. El ştia, că osteneala lor fusese zadarnică şi nu prinsese deloc peşte, dar El observă, că în timpul cuvântării Sale ei, fiind ocupaţi cu industria lor, în acelaşi timp ascultau învăţătura Lui şi se pregăteau pentru ocupaţia următoare, care le făgăduia mai multă izbândă. Ca să susţină într'înşi curajul duhului, El porunci lui Petru să tragă la adânc şi să arunce din nou mreja sa pentru pescuire. Petru era într'o stare melancolică sufletească, dar pentru dânsul era deajuns un cuvânt din partea Aceluia, pe Care-l respecta aşa de mult şi mărturia puterniciei Căruia el o văzuse de atâtea ori. Şi credinţa lui a fost răsplătită. Aşa aruncase mreja sa, şi ea îndată se umplu de peşte, Ucenicii se înviorară şi se apucară de lucru. Simon şi Andrei dădură veste lui Zevedeu şi fiilor lui cum şi lucrătorilor, ca ei să vină cu barca lor şi să le ajute să tragă neobişnuita vânanie de peşte, care ameninţa chiar să rupă mreja, amândouă bărcile au fost umplute până sus de vânat, şi îndată după terminarea lucrului, Petru recunoscă toată puterea minunii cu elanul obişnuit lui, căzu

în genunchi înaintea lui Iisus, și înfricoșat de asemenea apropiere de marele făcător de minuni exclamă: „ești dela mine, Doamne, pentru că eu sunt om păcătos”. Raza luminii supranaturale îi descoperi lui atât starea sa păcătoasă, ca și aceea, cine era cu Dânsul în barcă. Acesta fu un strigăt al muștrării de sine, prima izbucnire de frică și a mirării, — a acelor simțăminte, care în urmă au crescut până la gradul de adorare și a iubirii. Petru nu pricepu în propriul înțeles: „ești dela mine”, ci a priceput numai ~ și aceasta era cunoscut Văzătorului de inimi ~ : „Eu sunt extrem de nevrednic să fiu alături de Tine dar îngăduie-mi să rămân” ; și la asta a urmat un răspuns încurajator: „nu te teme, căci deacum vei vâna oameni”. Mântuitorul, ca și în timpul învățăturii Sale, se folosi de înțelesul launtric a împrejurărilor prezente. Lângă dâșii în barcă zăcea în grămezi prada ce se zbătea în spasmiuri, abea scoasă din lac, svârcolirile căria totuși începu să arate apropierea de moarte. Deacum acest om păcătos spălat și curățat, răscumpărat și sfințit trebuia să urmeze o meserie mult mai nobilă, prada căria fiind vânată cu mreja Evangheliei, nu va muri, ci va trăi veșnic. Și fratele lui, și tovarășii lui după pronie trebuiau deasemenea să devină vânători de oameni.

După aceea Mântuitorul plecă chiar la Capernaum și acolo începu în proporții largi să-și arate activitatea Sa predicatorială și binefăcătoare. Ca și în Nazaret, El mai întâiu de toate se îndreptă spre sinagogă, unde învăță poporul, care în număr mare se adună să asculte pe marele propoveduitor. Predica de data asta a fost manifestată nu prin murmurul furtunos al adunării, ci de un nefericit, care, stăpănit de puterea răutății, nu era în stare să sufere prezența Fiului lui Dumnezeu, care venise să strice împărăția răului¹⁾. În mijlocul liniștii tăcute a adunării, în totul absorbită de curentul dumnezeieștii bune vestiri, deodată răsună strigătul pătrunzător a unui nenorocit, care începu a striga tâmpit: „Lasă, ce ai cu noi, Iisuse Nazarinene? Tu ai venit să ne pierzi, Te știu cine ești, Sfântul lui Dumnezeu”. Asemenea oameni nefericiți, stăpâniți de dughuri necurate, în vechime nu se bucurau de nici un fel de aziluri, și boala lor se considera nevindecabilă. Dar Hristos voia să arate fățiș, că El a venit să mântuiască pe cei perduți. El se întoarce către nefericitul îndrăcit și, recunoscând într'însul un rob al duhului celui necurat, se adresa duhului cu poruncă severă: „taci și ești dintr'însul!” Puterea dumneze-

1) Vindecarea îndrăcitului în Capernaum, Marcu, I, 23—28; Luca, IV, 31—37.

ești porunci fu nebiruită. Indrăcitul căzu la pământ, în strașnice zguduiri, răcnind și zvârcolindu-se. Dar toate acestea curând au trecut. Omul se sculă sănătos; toate în el arătau, că el se eliberase de puterea ce-l chinuia, și acum era sănătos la minte. Niciodată înainte nu se săvârșise asemenea minune mare și uimitoare, și toți cei de față s'au împrăștiat pe la casele lor cuprinși de simțul unei nedescrise mirări.

TeleHum — Ruinele Capernaumului.

Părăsind sinagoga, Hristos se retrase în casa lui Simon Petru. Aicea deasemenea îl întâmpinără cu rugămintea de ajutor contra unei boale și suferințe. Simon, pe care El acum îl chemase deja pentru totdeauna la apostolat, era căsătorit (1 Corint. IX, 5), și soacra lui era cuprinsă de accese grele de friguri (Luc. IV, 38-39). Trista familie se adresă lui Hristos cu rugămintea pentru ajutor. Mântuitorul se opri asupra bolnavei, o luă de mână, o ridică și opri frigurile; glasul Lui zguduind toată ființa ei, birui izvorul boalei și bolnava însănătoșindu-se, se sculă și le slujî ca gospodină.

Asprimea cu care se păzea sâmbăta, prin care se distingeau iudeii, dădu Mântuitorului un scurt interval pentru odihnă și întărire; dar cum începu să apună soarele, cum mulțimea poporului, care așteptase numai terminarea deplină a ceasurilor sâmbete-

tel, începu să caute ajutorul Lui. Din tot orașul, poporul se îngrămădea la ușa modestei Lui locuințe, aducând cu sine îndrăciți și bolnavi de tot felul, și Hristos îi vindeca, compătiment și fără să vrea pe suferinzi. Ingrămădirea în asemenea caz era așa de mare încât nu toți bolnavii puteau să pătrundă la Mântuitorul. Dacă judecăm după ruinele Capernaumului, apoi casa, în care se afla Hristos, era simplă, cu un etaj, cu acoperișul lat, la care de obicei ducea o scară din curte. Hristos putea să stea la ușă, ca să aibă puțină să învețe pe acei fericiți, care reușau să pătrundă în casă, ci și celor ce stăteau afară. Această fericire de a fi în prezența nemijlocită a dumnezeescului învățător negreșit era mult mai accesibilă pentru cei sănătoși decât pentru bolnavi. Și între altele cei din urmă aveau mai multă nevoie de Doctorul sufletelor și trupurilor, de oare ce se aflau sub apăsarea dublă: a păcatelor și a boalelor. La ușa casei a fost adus pe o năsalie, un slăbănog, care nu dispunea deloc de membrele sale și care perduse orice nădejde în ajutorul medicilor pământești. Lui îi rămăsese singura nădejde la Doctorul cel dumnezeesc, dar a pătrunde la Dânsul nu avea nici o putință. Atunci în sufletul bolnavului sclîpi un gând îndrăzneț și el porunci năsăliașilor săi să-l ridice pe acoperișul casei. Casele în orient rar se deosebesc de ale noastre în multe privințe, dar poate cea mai deosebitoare particularitate a lor e aceea, că acoperișul lor se face cel mai ușor. Pe capul de sus al pereților se pun căpriori la un cot și jumătate distanță între ei, peste ei se întind pae sau stuf și peste aceste se întinde lut sau var, se netezește bine, și acoperișul este gata, dar aproape plan. Din cauza unei asemenea construcții și astăzi adesea se poate vedea, cum după ploi asemenea acoperișul se acopăr cu iarbă, ba câteodată sub razele ferbinți ale soarelui crapă până întru atâta, că să formează crăpături luminoase din lăuntru. Asemenea acoperiș e tare ușor de luat, ceea ce se și face adesea. Trebuie numai să se ridice lutul uscat ca o țespede, să se înlăture paele și deschizătura este gata¹⁾. De un acoperiș s'a și folosit slăbănogul. Fiind urcat pe acoperiș, el porunci năsăliașilor să facă în el o deschizătură și să-l sloboadă cu fringhiile împreună cu patul la picioarele dumnezeescului Doctor și Învățător. Această îndrăzneală descoperea într'însul o înaltă îndrăzneală

1) Thomson, Land and Book, 359. Relativ de casa, în care s'a produs vindecarea, există diferite păreri. Thomson socotește, că ea era cu un etaj, asemenea caselor arabilor de azi, cu o curte împrejur, îngrădită cu zid de piatră. Dar aceasta e indiferent. Important este faptul produs.

a credinței. Bolnavul era încă tânăr și această situație stârni către dânsul o compătimire generală. La fierbîntea lui rugă pentru vindecare, exprimată până și de privirile bolnavului, urmă răspunsul milostiv al lui Hristos, care-i zise: „Indrăznește, fiule! Ți se iartă păcatele tale”. Pentru credința lui îndrăzneală el a primit nu numai vindecarea trupească, ci și ertarea păcatelor (Mat. IX, 2—8; Marc. II, 2—12; Luc. VI, 18—26). Dar nu tot așa au privit la asta și cărturarii prezenți acolo. Auzind această rostire, ei „au zis în sine: Acesta hulește”. Dar asta n’a scăpat de atențiunea Văzătorului de inimi, și El „văzînd cugetele lor, a zis: pentruce gândiți voi rele în inimile voastre? Căci ce-i mai ușor a zice: iartă-ți-se păcatele, sau a zice: scoală și mergi? Dar ca să știți voi, că Fiul Omului are stăpînire pe pămînt să ierte păcatele, atunci a zis slăbănogului: scoală, ia-ți patul tău, și mergi la casa ta. Și bolnavul s’a sculat, și-a luat patul său și deplin sănătos a plecat acasă. Iară poporul, văzînd aceasta, s’a mirat și a preamărit pe Dumnezeu, Care a dat asemenea putere oamenilor.

Vestea despre această minune s’a împrăștiat prin toată Galileea și Perea, și chiar pînă la depărtatele hotărî ale Siriei (Mat. IV, 24) și poți să-ți închipuești, cât de slăvit a fost El. Mîntuitorul obosit a avut nevoie după asta de un îndelungat repaos. Dar cel mai plăcut repaos pentru sine era singurătatea și tăcerea, unde El, neturburat de nimenea, putea fi singur cu părintele Său Cereșc. Șesul Genisaretului era încă îmbrobodit de negură și ceață deasă, ce se lăsa înainte de zorii zilei, când, neobservat de nimenea, Hristos se sculă și se depărtă într’un loc pustiu, și acolo își întări duhul său cu o rugăciune tihnită.

Cu sosirea dimineții El era gata să-și continue opera sa mîntuitoare. Dar binefacerile Lui nu trebuiau să se mărginească numai la Capernaum. La rînd se aflau alte multe orașe și sate, care deasemenea aveau nevoie de luminare și de binefacere, și Hristos voia să răspîndească slujirea sa și asupra acestor orașe. „Haideți, zise El ucenicilor Săi, în satele din apropiere și în orașele vecine, ca Eu și acolo să propoveduesc împărăția lui Dumnezeu, căci pentru asta sunt trimis”. Dar înainte de a pleca în acele orașe, El găsi că-i la timp să completeze ceata urmașilor săi permanenți încă cu un membru, chemarea căruia avusese loc în niște împrejurări remarcabile¹⁾. În Capernaum sau în apropierea lui se

1) Chemarea lui Mateu la apostolat și ospățul din casa lui. Mat. IX, 9—13; Marc II, 13—17; Luc. V, 27—32.

afla vama, pentru adunarea dărilor. Fiind aşezat la răscrucea drumurilor, care plecau spre Tîr, Damasc, Ierusalim şi Sepforis, oraşul acesta era un viou centru comercial al ţării, şi deaceia prezenta un loc îndămănos pentru adunarea dărilor şi contribuţiilor. Dările acestea erau cu deosebire urâte iudeilor. Insuşi îndatorirea de a le plăti otrăvea cele mai alese şi mai sfinte simţăminte ale lor. Ele nu erau numai semnul robiei politice, ci şi mărturia permanentă şi grozavă, că Dumnezeu parcă ar fi părăsit pe poporul său şi că nădejtile mesianice luminoase şi făgăduinţele, de care era plină viaţa lor istorică anterioară, s'au întunecat într'o înegurare grozavă a jugului străin a unor cuceritori trufaşi şi cruzi. Din această pricină înseşi plata lor pentru suflul simţitor şi scrupulos a adevăraţilor iudei se părea o adevărată apostasie. Ea se părea o violare a principiilor fundamentale ale teocraţiei şi putea fi scuizabilă numai cu condiţia unei constrângeri inevitabile. Deci nu-i de mirare, că funcţionarii care adunau aceste impozite

Situaţia topografică a Capernaumului (Tel-Hum).

erau extrem de urâţi de popor. Trebuie să ne amintim pelângă asta, că în depărtatele provincii, strângătorii dărilor nu erau funcţionari romani adevăraţi publicani (publicani), ci simplii lor supuşi, adesa luaţi din drojdiile societăţii, şi aceştia erau aşa de slăviţi prin abuzurile lor, încât la ei privea lumea aproape cu groază şi totdeauna îi enumerau printre desfrânate şi păcătoşi. Şi dacă iudeul, abea putea să se convingă pe sine în dreptatea plăţii dărilor, apoi ne putem închipui, ce crimă grozavă era în ochii săi a se face uncaită, şi încă de o cinste indoelnică, la strângerea lor. Dacă era urit în genere vameşul, apoi se înţelege ce greaţă stârnea în popor vameşul dintre iudei. Şi iată cine a venit să caute şi să mântuiască pe cei perduţi, cine putea să instaureze sfinţenia creştină în mediul descompunerii păgânilor, a putut chiar şi din vameşul iudeu să facă un apostol şi întâiul evanghelist al credinţei celei noi şi vii. La alegerea apostolilor, El s'a călăuzit nu de oare care impulsuni externe, ci de pătrunderea în adâncul inimii omului. El a lepădat pe vajnicul cărturar (Mat. VIII, 19) şi a ales pe strângătorul de dări, cel dispreţuit şi urât de toţi. Aceasta era opera slăvită a dumnezeieştei prevederi şi desăvâr-

șita iubire de oameni, și evang. Matei a justificat-o în totul, transformând știința sa în ale scrisului în o lucrare sfântă și făcându-se primul biograf al Stăpânului și Domnului său. Putem crede că Matei a auzit unele din cuvântări și a văzut unele din minunile lui Hristos. Inima lui a fost mișcată de ele, și în ochii Aceluia, care nu disprețuia pe nimeni și nu se îngreșoa de nimeni, vameșul acesta, chiar când ședea încă la „strângerea dărilor”, era deja gata pentru chemare. Pentru dânsul a fost deajuns un singur cuvânt: „urmează-Mi”. El arată lui Matei, că Domnul l-a iubit și era gata să se folosească de dânsul ca de o unealtă aleasă pentru răspândirea Evangheliei întru împărăția lui Dumnezeu, și deaceea acel cuvânt a fost deajuns ca să facă pe vameș să biruiască în sine ispita lăcomiei și să o rupă cu ocupațiunea de mai înainte. „Și el s'a sculat și a urmat după Dânsul”, renăscut moralmente prin puterea miraculoasă a toate iertătoare și răscumpărătoare a iubirii.

În vederea unui pas așa de însemnat din viață, că Matei găsi că nu e de prisos să-l însemneze printr'un ospăț de rămas bun, pe care l-a dat el reprezentanților tovarășilor săi de meserie. Tot odată acesta a fost un ospăț în cinstea noului său învățător, Care-l chemase la o nouă viață. Se înțelege, că în numărul invitațiilor la ospăț au trebuit să predominie acele clase, dela care-și lua rămas bun Matei, și anume așa numiții „vameși și păcătoși”, la care se enumerau toate persoanele obscure și necurate în ochii adevăraților iudei, care stârneau numai dispreț printre rabini trufași și mândrii de cuvioșia lor legistă. Și în mijlocul unei asemenea societăți se afla și Hristos cu ucenicii săi. La aceasta nu perdură prilejul să ia sama cărturarii și farisei, care începură cu curiozitate să urmărească actele tânărului învățător galileian. Minunile Lui stârniră într'înșii un respect nevoit către Dânsul, și în tainița inimii lor începură să oscileze cugetarea, nu cumva este acesta dacă nu Mesia, apoi cel puțin un mare prooroc, ca înaintemergătorul lui Mesia. Dar într'o ciudată contradicere cu aceasta stătea purtarea Lui, cu deosebire în cazul dat, când El se înjosea până la comuniunea cu vameșii și păcătoșii. Deja aceea ar fi fost din partea sa o greșală, că El în numărul celor mai de aproape următori ai săi a ales pe vameșul Matei, comuniunea cu care putea să arunce asupra Lui o umbră neplăcută în ochii tuturor iudeilor celor adevărați. Și iată El a mers mai departe, și a șezut „să mănânce și să bea” cu vameșii și cu păcătoșii. Aceasta ei deja nu o puteau înțelege deloc și murmu-

rau tare. Neîndrăznind să se adreseze singuri către Hristos, ei totuși nu întârziară să vorbească cu reproș ucenicilor Lui: „Pentru ce Învățătorul vostru mănâncă și bea cu vameși și păcătoși?” Dar această întrebare, care izvora din împetrirea fără suflet a fariseismului, a fost auzită și de însuși Hristos, și la ea a urmat răspunsul din care transpira o nemărginită bunătate și milostivire. La cine să meargă Hristos, dacă nu către acești fii rătăciți ai casei lui Israil? Căci „nu cei sănătoși au nevoie de doftor, ci cei bolnavi”. După aceea întrebându-l fraza obișnuită, cu care cărturarii de obicei se adresau către ucenicii Săi și către „ignoranții” disprețuiți de dânșii, Hristos, ca și cum ar fi voit prin asta să dovedească, întru cât acești cărturari înseși înțeleg puțin spiritul legii, El le zise: „mergeți și învățați¹⁾” ce înseamnă: milă voesc iar nu jertfă. Căci Eu am venit să chem nu pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință” (Osie. VI, 6; Mat. IX, 12-13).

Acest raționament al dumnezeescului Învățător a trebuit încă și mai mult să întărească pe noul chemat ucenic în convingerea sa, că Celce l-a chemat este adevăratul Mesia, și el o rupse definitiv cu ocupațiile sale de mai înainte și se făcu devotat următor al lui Hristos.

Și iată în comunitatea a șase ucenici și apostoli devotați, Mântuitorul cutreeră orașele și satele depe malurile lacului Genizaret, propovăduind pretutindenea Evanghelia mântuirii și vindecând bolnavii și suferinzii. În aceste neobosite indeletniciri a trecut un an întreg, și iar se apropiă marea sărbătoare a iudeilor²⁾. După obiceiul Iisus Hristos plecă spre Ierusalim, și acolo s'au săvârșit evenimente, care au avut importanță adâncă în viața pământească a Mântuitorului.

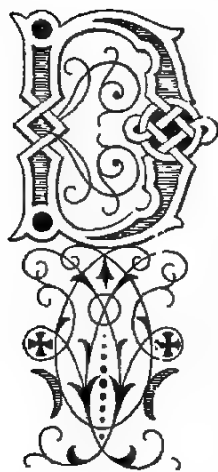
1) Fraza „mergeți și învățați”, era forma obișnuită de expresie la rabini. Nark Rabbiniſche Quellen und Parallelen, Leipzig, 1839, pag. 59.

2) Care anume sărbătoare se subînțelege aici, nu se știe. Unii presupun că aceasta era sărbătoarea Purim, care se săvârșea cu o lună înainte de Paști; alții că era chiar Paștile. Alții că era cincizecimea sau sărbătoarea cuștelor. Chestia rămâne nedeslegată, așa că e mai bine a ne ține de declarația evanghelistului Ioan, că era „o sărbătoare a iudeilor”. Ioan, V, 1.

CAPITOLUL XX

ACTIVITATEA ȘI PREDICA ÎN IERUSALIM.

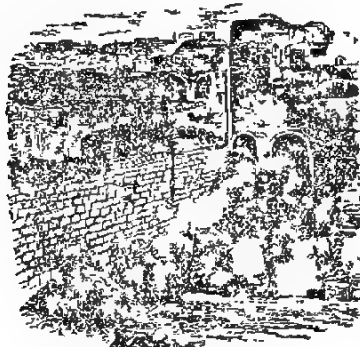

e oare ce slujirea lui Iisus Hristos până acum de preferință se săvârșea în depărtata Galilee, apoi în Ierusalim încă puțini știau de Dânsul, și Mântuitorul putea sosi în capitala Iudeei, fără să stârnească o deosebită atențiune a poporului către Sine. Dar vestea despre activitatea Sa neobișnuită ajunsese și la Ierusalim, și printre reprezentanții iudaismului involuntar stârnea agitația și bănuiala, care vădit se manifestaseră de data asta ¹⁾.

Indreptându-se în ziua sâmbetei spre templu, Mântuitorul trecu pe lângă unul din lacuri, care servea pentru aprovizionarea locuitorilor din Ierusalim cu apă. Aceasta este vestita scăldătoare a Oilor, Vitezda, care se afla, cum ne arată cele mai noi săpături, nu departe de unghiul nord-vestic de curtea templului. Ea prezenta un bazin de aproape 24 stânjini în lungime și 7 stânjini în lățime, despărțit în două printr'un zid de piatră, de doi

1) Vindecarea slăbănogului la scăldătoarea oilor, — Ioan, V, 1-47.

coți de gros¹⁾). În locul acesta de obicei se scăldau oile, destinate pentru jertfă, dar apa era vestită afară de asta prin puterea sa vindecătoare. Din timp în timp se producea în iaz o mișcare neobișnuită a apei, „căci Ingerul Domnului din timp în timp se pogora în scăldătoare și turbura apa“, dându-i o putere vindecătoare miraculoasă, „și cine intra întâiu după turburarea apei, acela se făcea sănătos de orice boală era cuprins“. Nu-i de mirare, că această însușire miraculoasă atrăgea la baltă „marea mulțime de bolnavi, orbi, șchiopi, slăbănogi, care așteptau mișcarea apei“, și care stăteau alcea sub adăpostul a cinci pridvoare deosebite, zidite de diferiți binefăcători ai nenorociților. Printre mulții suferinzi de alcea era un biet om, care deja de aproape 38 de ani se afla în boala paraliziei. El trăia în pridvoarele dela acest iaz, dar fără folcs; de oarece el era neputincios, iar mișcarea apei se producea la intervale neregulate, și până mergea el, alții mai în putere se pogorau în apă înaintea lui și așa perdea mereu clipa fericită. Hristos privind la el cu compătimire din inimă, vedea bine că Duhul nefericitului bolnav nu era mai puțin slăbănogit ca membrele corpului și toată viața lui era o neîntreruptă desnădejde. Mântuitorul intenționa să facă pentru marea sărbătoare un dar săracului, căruia El nu avea puțința să-i dăruiască nici aur, nici argint, El voi să-i ajute suferindului, căruia nimeni nu voise să-i ajute mai înainte. „Vrei să fii sănătos?“ îl întrebă El. La început cuvintele acestea te miră de l-au scos pe nefericitul om din starea lui tristă: la început el poate nici nu s'a uitat binisor la Celce

*Una din presupusele scăldători ale
vechei Vitezda.*

l-a întregat. Dar socotind, poate, cu o licărire de nădejde, că acesta-i vre un necunoscut, care din bunătatea inimii vrea să-l ajute, să se arunce întâiu în apă, după turburarea ei, el povesti pur și simplu ca răspuns, marea lui poveste despre lunga și deșarta lui așteptare. Hristos însă înțelese ajutorarea cea mai grabnică și reală. „Scoală, zise El, ia-ți patul tău și mergi!“ Aceasta fu spusă cu un ton, căruia nu putu să nu

i se supună. Privirea celui ce vorbise, glasul Lui și tonul poruncitor, asemenea unui curent electric, străbătu prin toate membrele

¹⁾ Părerile în această privință diferă tare mult și se indică trei iazuri, care pot fi identificate cu vechea Vitezda. Evsevie de Cezareia spune, că Vitezda timpului său

secătuite și prin organismul epuizat de suferințele și păcatele unei întregi vieți a slăbănogului. După o slăbănogire de 38 de ani, el se sculă într-o clipă, își ridică patul său și plecă. Într-o uimire bucurasă el se uită împrejur, ca să vadă pe necunoscutul binefăcător, dar mulțimea era mare, și Hristos, silindu-se să evite stărnirea grosieră în popor, se îndepărtă liniștit.

Neașteptata apariție în mijlocul gloatei a omului, care era bine cunoscut tuturor ca un slăbănog fără ajutor, și care acum merge sănătos pe ulițe, fără să vrea a trebuit să-și întoarcă luarea aminte generală asupra lui și mulțimea l-a înconjurat și l-a întrebat, cum s'a însănătoșat așa deodată. Dar prin mulțime se iviră și cărturari riguroși, pe care-i preocupa nu înseși cazul vindecării săracului, ci aceea, că el călca un din cele mai sfinte hotărâri ale legii lui Moise, anume viola sâmbăta. „Astăzi e sâmbătă, îi ziseră acești legiști, și nu trebuia să-ți lei patul“. Sâmbăta era unul din cei mai iubiți cai de bătae ai fariseismului de atunci, și de oare ce duhul legiuirilor lui Moise apăsă tot mai mult în această sectă prin litera morală a ritualismului, apoi și sâmbăta pierdu caracterul său înalt de altă dată, de odihnă trupească și sufletească de muncă și consacrarea ei pentru slujirea lui Dumnezeu. Pe planul întâiu pași mărunta pază a odihnei și ea era anturată de astfel de născociri absurde ale bigotismului, încât această binecuvântată zi de odihnă se prefăcu în zi de robie apăsătoare și de tot felul de constrângeri. Cu cel mai exact mărunțuș se hotărâse, ce să faci și ce să nu faci sâmbăta, câți pași să faci, cât spațiu să te miști, cât să mănânci, cât să scrii, ce doctorii să iei, etc. Dar mai cu samă se stabilise regulile relativ de ducerea poverelor în ziua sâmbetei. Sprijinindu-se pe sentința prorocului Ieremia: „păziți sufletele voastre și nu duceți sarceni în ziua sâmbetei“ (Ier. XVII, 21), rabinii născociră un întreg codice, în care exact se determina, ce anume sarcini se pot purta, și care nu se puteau purta în ziua sâmbetei. De oare ce ziua sâmbetei se începe de vineri sara și se vestea prin sunetul trâmbiții, apoi, după învățătura rabinilor, tot adevăratul israilitean trebuie imediat să arunce de pe sine orice povară. „Vinerea, înainte de începerea Sâmbetei, glăsuia o pravilă, nimenea nu trebuie să iasă din casa cu acul sau cu penița, ca să nu

prezenta „două lazuri, din care unul se umplea cu apă în vreme de ploaie, iar celălalt avea apă, care se colora puternic în roș“. Că ceea ce după toată probabilitatea atârna de curgerea repede a apei prin canalele subterane. Anderson, Reconery of Jerusalem, pag. 196. Insuși cuvântul Viteza înseamnă în evreește „Casa milostivirei“, probabil de aceea, că alcea a fost făcut un azil pentru bolnavi.

uite a le depune din mâna sa la sosirea sâmbetei. Fiecare trebuie să controleze cu grijă buzunarele sale în acest timp, ca să nu rămână nimic de așa fel, cu ce este interzis a eși în ziua sâmbetei¹⁾. Mai mult încă, că nu se puteau purta sarcini reale, care alcătuiau o povară; după tâlcuirea rabinilor fariseiști nu se puteau duce sâmbăta chiar nici cisme cu cue sau petece, de oare ce și cuile, și petecul alcătuesc o „povară”. De aceea rabinilor le era interzis să poarte cisme cu petece, ca nu cumva din cauza uitării, ei să violeze din pricina asta sfințenia sâmbetei, care, după părerea lor, se respecta de toată lumea, așa că însuși îngerul Domnului niciodată nu turbură apa sâmbăta în Vitezda. Față cu asemenea păreri nu-i de mirare, că fariseii și cărturarii nu întârziară să observe slăbănogului, ce nelegiuire a săvârșit purtând asemenea povară, ca mizerul său pat. Dar fericitul nu-i era de acești cazuiști, și le răspunse îndrăzneț: „Celce m'a făcut sănătos, Acela mi-a zis: ia-ți patul și mergi!” Cuprinși de nedumerire, cine ar fi putut să fie acest îndrăzneț violator al sâmbetei, legiștii, iarăși ne dând nici o atențiune asupra miraculoasei vindecări, îl întreabă: „Cine-i acel om, care ți-a zis: ia-ți patul și mergi? adevărat a dat o poruncă ilegală, pentru care el poate fi supus judecății și pedepsei. Persoana lui Iisus Hristos evidend era încă așa de puțin cunoscută în împrejurimile Ierusalimului, sau omul acesta cu așa indiferență tâmpă s'a referit către Dânsul, când El a grăit cu el la început, încât în realitate nici n'a știut, cine a fost binefăcătorul lui. Dar a aflat în curând după aceea. Istorisirea a descoperit într'însul o trăsătură atrăgătoare. După câțva timp îl întâlnim deja în templu, unde venise să dea mulțămită lui Dumnezeu pentru înnoirea neasteptată și miraculoasă a tristei sale vieți. Acolo îl văzu Mântuitorul, care se adresa către dânsul cu simpla dar importanta prevenire: „Iată te-ai făcut sănătos, deacum să nu mai greșești, ca să nu ți se întâmple ceva mai rău”. Evident omul acesta suportase o grea pocăință pentru niște păcate ale sale, ertarea cărora o primise el odată cu vindecarea. Dar el s'a arăta nevrednic de o binefacere așa de mare. Aflând cine e binefăcătorul său, el, pentruca să se apere pe sine de vina violării sâmbetei. „se duse și spuse iudeilor, că celce l-a vindecat este Iisus. Aceasta le și trebui vrășmașilor Lui. Ei deja mai înainte și simțise periculoasă pentru dânsii

1) Chiar mâncare, după tâlcuirea cărturarilor, se putea duce sâmbăta numai într-o cantitate riguros determinată, din smochine uscate și miere, nu mai mult decât trebuie pentru ungerea ranei bolnavului, așa nu mai multă decât pentru secuirea ochilor bolnavi.

acea autoritate, cu care Prorocul cel din Nazaret încălca drepturile lor, cum se petrecuse cu izgonirea negustorilor din templu și numai depărtare lui repede în Galileea îi lipsi pe dâșii de puțința, ca chiar atunci să-L supună prigonirii; cum făcuse cu Ioan Botezătorul. Aflând acum despre apariția Lui din nou în Ierusalim și simțind, ce lovitură îndrăznească va aplica El priceperii lor corupte a sâmbetei, ei nu întârziară a-L supune unei interogațiuni publice, ce drept are El să violeze sâmbata prin asemenea fapte ale sale. Dar cu acest prilej lor le-a fost dat să audă din partea Mântuitorului un răspuns, care prin puterea sa nebiruită doveditoare i-a expus într-o totală turburare. La întrebarea severă Hristos răspunse iudeilor: „Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez”. În aceste cuvinte se cuprindea întregul spirit al învățaturii lui Hristos relativ de sâmbătă. Când Dumnezeu a terminat facerea lumii, atunci sâmbăta Lui n'a fost odihnă în sensul curmării oricărei activități. El lucrează neîntrerupt, anume prin pronia Sa și prin harul său susținând toată făptura și restabilindu-o din cădere la o nouă viață duhovnicească. Și această bună lucrare Tatăl Cerească a efectuat-o în curgerea întregii veșnicii, inclusiv și zilele de sâmbătă și anii sâmbătați. Și de oare ce cuvântul lui Dumnezeu este părtașul neconținut la activitatea Inseși a lui Dumnezeu, apoi și El, întrupându-se pe pământ și luând chip de om, de asemenea lucrează această mare operă și pentru Dânsul se poate folosi și de ziua sâmbetei. Deci Fiul omenească Domn și al Sâmbetei. Ba în genere sâmbata e așezată pentru om, iar nu omul pentru sâmbăta. Asemenea dovezi, expuse cu convingere plină de autoritate, aduse pe iudei într-o extremă agitație și indignare și ei, n'au avut puțința să se ridice contra lor cu putere corespunzătoare de argumentație, recurgând la un mijloc mai simplu: „Și au început iudeii să prigonească pe Iisus, și căutau să-L ucidă pentru aceea, că El făcea astfel de lucruri sâmbata. Și încă și mai mult căutau să-L ucidă pentru aceea, că El nu numai deslega sâmbăta, ci și Tatăl Său numea pe Dumnezeu, făcându-Se pe Sine întocmai ca Dumnezeu”. Iar Mântuitorul între acestea se folosi de acest prilej ca să le arate vrednicia Sa mesianică, și ca prevenire pentru dâșii le arătă aceea, cum ei în orbirea lor au pierdut din vedere, că încă așa de curând a mărturisit pentru Dânsul un proroc așa de mare ca Ioan Botezătorul și această mărturie se afla în deplin acord cu Moise și cu toată Scriptura.

Dar ura, ce căzuse în inima căpeteniilor iudaice asupra pro-

rocului din Nazaret, nu le dădu putința să se pătrundă de senzul înalt al acestor dovezi, și ei încă și cu o mai mare perzistență se apucară să-L urmărească, ca să găsească prilej de o nouă violare a pravilelor părintești și să aibă puțință pentru un nou atac mai îndrăsneț contra lui Hristos. Prilejul se prezenta curând¹⁾. Iisus părăsi Ierusalimul curând după terminarea sărbătorilor și s'a îndreptat cu ucenicii Săi în direcția Galileei; pe drum, care șerpuia prin niște lanuri de orz, care dăduse către timpul acesta primele roade, pârga cărora se aducea jărtfă adoua zi de sărbătoare. De lege și în genere de obicei se îngăduia săracilor și în genere călătorilor să rupă depe lângă drum spice pentru potolirea foamei²⁾, și ucenicii se folosiră de acest drept și în adevăr rupeau spice, le frecau în palme și le mâncau. Dar era sâmbătă. Vrajmașii neadormiți imediat cu o bucurie răutăcioasă se folosiră de acest nou prilej de călcare a sâmbetei. După tâlcuirea rabiniilor învățați ruperea spicelor se egala cu secerișul, frecarea lor în palme egala cu trieratul, și pentru săvârșirea unor asemenea lucrări se rânduia uciderea cu pietre. După părerea lor aceasta era o strașnică crimă. În istorie sunt cunoscute cazuri, cum iudeii adevărați conveneau mai curând să moară de foame decât să violeze ziua sâmbetei. Un cârmaci dintr-o iudei neluând în samă groaza morții, refuză să se atingă de cârmă în timpul unei grozave furtuni îndată ce apuse soarele și sosi sâmbăta. Iar acești galilieni îndrăsneți cu învățătorul lor n'au putut să sufere câteva ceasuri de foame simplă și violară obraznic sâmbăta cea sfântă. Folosindu-se de acest prilej, fariseii impresurară pe Iisus, cu bucurie răutăcioasă zicând: „Vezi ce fac aceștia”; ei fac sâmbăta, ce nu trebuie să faci!”. Dar Mântuitorul cu pătrundere adevărată dumnezească privind vicleșugul interlocutorilor fățarnici, imediat a pășit la apărarea ucenicilor Săi și, iarăși declarându-se pe Sine Domn al sâmbetei, aducând spre justificarea lor exemple din istoria biblică, care lămurii adevăratul sens al sâmbetei. „Oare voi n'ați citit”, — zise Mântuitorul către farisei și către ucenicii cărturarilor, vădindu-l de lipsă de cunoștință a sfintei Scripturi, cu cunoașterea căria se laudau ei înainte popoului, „ce a făcut David, când a avut nevoie, și a flămânzit el și cei ce erau cu dânsul? Cum a intrat el în casa lui Dumnezeu (în ziua sâmbetei) și a mâncat pâinile punerii înainte, care nu era

1) Apărarea ucenicilor, care rupeau spice sâmbăta, Mat. XII, 1-8; Marc. II, 23-28; Luca, 1-5.

2) Lev. XII, 10; Deuter. XXIV, 19-22; Ewald, *Altertümer*, 248. Göttingen, 1866.

slobod să le mănânce nici el, nici cei ce erau cu dânsul, ci numai singuri preoții¹⁾. Dacă David, marele lor rege, drăgălașul lor, sfântul lor, așa de fățiș și de strigător a violat litera legii și totuși n'a fost supus muștrării numai din pricina nevoei, atunci pentru ce dară să se mustre ucenicii pentru o procedare nevinovată în scopul de a-și potoli foamea? Și după aceea, dacă proprii lor rabini au hotărât, „că nu este sâmbăta în templu²⁾”, că preoții puteau să taie lemne, să facă foc și să pue pe masă pânele abea atuncea coapte ale punerii înainte, să junghie animalele de jertfă să taie împrejur copiii, și astfel violând în tot felul pravilele primite de ei și orbește îndeplinite relativ de sâmbăta, și să le violeze după înseși permisiunea legii (Numer. XXVIII, 9). Dacă se poate viola sâmbăta pentru templu, apoi oare nu se poate ea viola pentru Celce-i mai mare decât templul? Dar urmărit de ei Hristos este anume mai mare decât templu, și ca Fiu al Omului este Domn al sâmbetei. Mai bine ar fi pentru ei, în locul păzirei unor asemenea mărunțișuri rabinice, să-și amintească de marea sentință a prorocului, că mila e mai mare decât jertfa (Os. VI, 6); iubirea de oameni mai înaltă decât un ritual mort.

Pentru a arăta și mai puternic fariseilor nețemeinicia răutății lor asupra presupușilor violatori ai sâmbetei, Mântuitorul în aceeași zi se folosi de un nou prilej, ce i se prezentă în sinagoga celui mai apropiat oraș³⁾. În sinagogă se afla un om, după tradiție petrar, care într'un caz nefericit a căpătat o rană, din care pricină i se uscase o mână; acesta rugă pe Hristos să-l vindece, ca să se izbăvească de amara nevoie de a cere milostenie. Despre prezența lui, precum deasemenea și despre scopul lui, evident, știau toți și de aceea locurile principale le ocupau cărturarii și fariseii, ochii răutăcioși ai căroră erau îndreptați asupra lui Hristos în așteptarea celor ce va face El, ca apoi să-l învinuiască. Sâmbăta, ca zi de odihnă, se considera nepermis nici chiar a recurge în genere la vre un ajutor medical. La durerea de dinți se putea încă lua puțin oțet în gură, dar cu condiție de a-l înghiți, iar nu a-l arunca jos. Deasemenea la boala de gât se putea spăla gâtul cu ulei, dar iarăși nu altmintrelea, decât cu obligația a-l înghiți. Se considera de asemenea a șterge buzele cu ceva pentru lecuirea lor, deși nici rabinii nu aveau nimica contra acestei „ocupaii”, dacă ea se făcea în scopul de a da prospețime și

1) Marc. II 25, 26. 1 Reg. XXI, 1-6. Vază Istoria Biblică, V. T. tom. II. p. 134.

2) Maimonides, în Nork, Rabin Quellen, 70.

3) Vindecarea celui cu mâna uscată Mat. XII, 9-14; Marc. III, 1-5; Luc. VI, 6-11.

răspirație aromatică. Nici un fel de cataplasme nu se propunea a se face pentru vindecarea a vre unora din membrele trupului, ba severa școală a lui Șemaia ajunsese cu legismele sale chiar până acolo, că interzicea sâmbăta a da bolnavilor mângâere sau a vizita pe cei amărâți. Se înțelege după unele ca acestea, cu ce atențiune încordată urmăreau cărturarii și fariseii acum, ce se va apuca să facă învățătorul galileian relativ de cel cu mâna uscată. Dar Hristos nu-i lăsă mult în nedumerire. La început El perunci omului cu mâna uscată să iasă și să stea în mijloc; după aceea propuse rezolvirea propriei lor conștiințe întrebarea, care era la mintea lor, numai punându-o așa, ca să le arate adevărata ei importanță, întrebă El: „trebuie oare sâmbăta a face bine sau rău? A mântui suflet (cum fac Eu) sau a pierde (cum cugetați voi în sufletele voastre)? La această întrebare era posibil numai un singur răspuns, dar ei se adunaseră aicea, evident, nu ca să caute dreptatea sau să o vorbească. Singurul scop al lor, ca să urmărească ce va face El, ca să-și fundeze pe aceasta acuzația publică în fața sinedrului sau cel puțin să-l pecetluiască cu vre o pată rușinoasă a călcării sâmbetei. De aceea ei răspunseră la întrebarea pusă de El prin o tăcere absolută și ezitantă. Dar Hristos nu voi să le îngăduie să evite condamnarea propriei lor conștiințe, și deaceia spre justificarea Sa aduse un exemplu din practica lor obișnuită, care-i puse cu totul în neputință să răspundă la această întrebare. „Care din voi, întrebă El, având o singură oale, dacă ea în ziua sâmbetei va cădea într-o groapă, nu o va lua și nu o va scoate? Dar cu cât e mai bun omul decât oala?“ Dovada era de neînfrânt și însuși exemplul nu putea fi tăgăduit. Hristos privi cu mânie asupra lor; sfânta indignare ardea în inima Lui, strălucea pe fața Lui, înviora mișcările Lui, răsuna în glasul Său, când El încetișor cuprinse cu ochii Săi toată această adunare de persoane stăpânită de o îndărătnicie răutăcioasă, muștrându-le pentru răutatea și josnicia lor, pentru ignoranța și trufia lor; și după aceea, potolind acest sentiment amar și puternic, El se întoarse să săvârșască fapta de milă și zise omului: „Întinde-ți mâna ta“, și spre marea mirare a tuturor celor de față, acela o întinse, și deveni ea sănătoasă, ca și cealaltă. Și astfel Hristos iară uimi pe vrășmașii Săi, și nu numai cu dovezi cu cuvântul, ci și cu fapte de mare milostivire, care servi pentru o nouă slavă a lui Mesia.

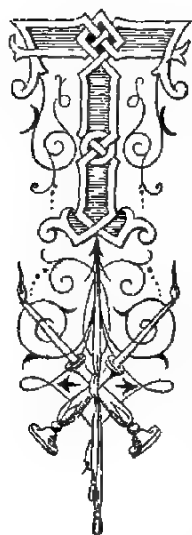

Țărmurile Mării Galileei.

CAPITOLUL XXI.

INTOARCEREA ÎN GALILEEA ȘI ALEGEREA CELOR DOISPREZECE APOSTOLI.

oate evenimentele acestea arătau, că în Iudeea nu era încă posibilitate pentru propovăduirea neîmpedecată a Evangheliei, și Hristos iar se depărtă în Galileea, spre țărmurile iubitului Său lac al Genisaretului, și acolo, departe, de sălbătăcia furioasă a partizanilor orbi ai testamentului ce-și trăise traiul, El păși la expunerea detaliată a principiilor Noului Testament cu deosebirile lor de principiile celui Vechiu. Dar pentruca noua propovăduire să nu rămână glas ce strigă în pustie, trebuia ca formal să alcătuiască un cerc ales de următori, care, renunțând la tot trecutul, trebuiau să se consacre în întregime Noului Testament și să servească drept acel grăunte, din care trebuia să crească arborele omenei Noului Testament. Hristos mai înainte de toate a și făcut așa (Marc. III, 13—19; Luc. VI, 12—16).

În acest timp după Mântuitorul deja umbra poporul neconținut, care era însetat de a asculta cuvântul Lui dumnezeesc și

de a se folosi de minunile Lui. Obosit de propovăduire, Mântuitorul se depărtă în singurătate și pe unul din munți petrecu noaptea în rugăciune. Educat între munții care impresura Nazaretul, El totdeauna a iubit singurătatea lor, aerul lor curat și cerul deschis, care vădit îl aducea mai aproape de Tatăl Său ceresc. Nu se știe, ce anume munte a fost acesta. Poate unul din aceia, de pe care se deschide o minunată vedere asupra mării Galileei, acel „ochiu limpede a țării sfinte”, în care noaptea ard ca niște focuri minunate stelele luxosului ceru de miază zi. Acolo în comunicare tainică cu Tatăl Său, s'a și pregătit El pentru marele eveniment de adouazi. Și iată când s'a luminat de ziuă, Hristos a chemat la Sine pe cei mai devotați următori și din ei a ales doisprezece ucenici, care din acest timp au trebuit să devină nu simpli următori ai lui Hristos, cum fusese ei până acuma, ci apostolii Lui, adică trimiși, care au luat asupra lor îndatorirea nu numai să primească, ci să și răspândească noua învățătură. El i-a ales în număr de doisprezece, așa că poporul ales al Noului Testament, asemenea poporului Vechiului Testament, să aibă deasemenea doisprezece protopărinți duhovnicești sau patriarhi. Toți acești doisprezece aleși erau izraeliteni curați, nu păgâni sau prozeliti, de oare ce anume prin descendenții lui Avraam binecuvântarea Noului Testament trebuia să se răspândească asupra păgânilor, și pelângă aceasta nu din tribul lui Levi sau a preotului Aaron, de oarece Hristos a întemeiat cu totul o nouă preoție. La înseși alegere Mântuitorul negreșit a luat în considerație însușirile duhovnicești a celor aleși. El a ales nu bogați, cultivați sau din puternicii lumii acestea, ci oamenii cei mai simplii, toată vrednicia cărora se cuprindea în sufletul lor curat și nestrîcat prin nici un fel de influență falsă și în inima nevătămată, care prezenta terenul îndămânos pentru sămănarea evangheliei celei nouă. Hristos văzu că regenerarea duhovnicească a omenirii trebuia să iasă din clasele de jos (Mat. XI, 25). El știa că clasele culte ale poporului, rabinii și preoții, târați de științele lor omenești, denaturase ideea despre cele cerești și erau pătrunse de prevenire față de toate ce trecea peste hotarele savantlăcului lor mărunț și a legismului lor mort, și de aceea dela dânșii nu se putea nădăjdui nici chiar în genere simpatia pentru noua învățătură duhovnicească, și cu atât mai puțin se puteau face ei purtătorii și propovăduitorii dumnezeescului adevăr a noii revelațiuni. Oamenii simplii și neînvățați, necunoscători ai cazuisticii moarte a școlilor rabinice erau liberi de rătăcirile lor și cu

senzul lor sănătos și nemijlocit puteau mai repede să-și însușască marele adevăruri ale împărăției lui Dumnezeu. Cu toate acestea dacă alegerea ar fi fost mai mare și mai largă, atunci pentru apostolat în noua împărăție s'ar fi putut dovedi destoinic și cineva din reprezentanții erudițiunii poporului. Alegând inima bună, Hristos n'a respins nici mintea luminată, și istoriei îi este cunoscut, ce importanță enormă pentru răspândirea creștinismului a avut mintea luminată și profundă, cum a fost mintea tarsianului Pavel, chemat în urmă la apostolat de însuși Hristos, deși din înălțimea tronului Său ceresc.

În alegerea apostolilor, El n'a dat importanță nici împrejurărilor situației lor trecute, nici părerilor lor politice, pentru că printre dânsi s'au învrednicit dumnezeiești chemări pe de o parte un vameș disprețuit de toți, care și-a înjosit vrednicia sa de levit prin slujirea sa poporului robitor, iar pe de altă parte, omul, care aparținea partidului vrășmașilor neîmpăcați ai stăpânirii romane, adică ziloșilor, care considera drept cea mai înaltă datorie a lor să nu vâre sabia în teacă, până nu va fi lepădat jugul uricios al păgânilor. El nu le impuse ca condiție obligatorie celibatul, cum îl impune ca condiție de slujire lui Hristos biserica romană, stabilind pentru preoții săi celibatul impus. Fără îndoială se știe din Evanghelie, că cel mai văzut reprezentant a comunității alese a apostolilor, Petru, a fost om familiar, avea femei și soacră, și o veche tradiție glăsuiește, că oameni familiari mai erau și alți apostoli, afară de fiii lui Zavedeu și Toma. După originea sa, aceștia erau în majoritate locuitori de prin orașele și satele situate pe lângă marea Galileei. Nu mai puțin de șapte din cei doisprezece apostoli erau de obârșie din Capernaum sau din împrejurimile lui cele mai apropiate, ca Vitsaida, anume Petru și fratele său Andrei; cei doi fii ai lui Zevedeu — Iacov și Ioan, cei doi fii ai lui Alfeu — Iacov cel tânăr și Iuda, care obișnuie se numește, spre deosebire de celălalt Iuda a lui Levi, „om cu inimă bărbătească”, sau Tadeu adică „viteaz”. Din Capernaum deasemenea a eșit și Matei, care tot acolo era și vameș. Filip provenea din satul pescăresc Vitsaida, care deasemenea se afla în vecinătatea cea mai apropiată cu Capernaumul. Din ceilalți patru, Natanail sau Vartolomei se pogoară din Cana, situată nu departe de Nazaret, așa că de pe dealurile înconjurătoare ale acestui din urmă ea se vedea bine cu ochiul liber; iar ceilalți trei, exceptând doar pe unul, probabil erau tot de neam din satele învecinate, deși istorisirea evanghelică nu determină exact

origina lor (Ioan, I, 44; XXI, 2). Ce se atinge de situația lor socială, apoi cel puțin trei din ei, și anume Matei, ca unul ce ocupa funcțiunea cu venituri de adunător al dărilor, și fiil lui Zevedeu, pescar înstărit, care trimitea o parte de pește chiar la Ierusalim, se aflau mai mult sau mai puțin în situație materială asigurată; dar ceilalți erau pescari simpli, care trăiau cu ce le dădea meseria lor neîncusită pe apele lacului lor natal. Se știe, că Petru, după moartea și învierea Invățătorului său, iar s'a apucat de industria sa de mai înainte, și unul din tablourile evanghelice, care prezintă cum el cu totul gol țara mreжіle sale (tablou, care se poate vedea și astăzi pe acelaș lac), ne prezintă o luminoasă caracteristică a situației acestor pescari, cărora li era dat să vâneze în mreжіle lor toată lumea cea mai bună¹⁾.

Astfel era acest sobor ales de doisprezece ucenici fericiți, care s'au învrednicit celei mai mari cinste de a fi însoțitorii și prietenii permanenți ai Dumnezeu-omului în timpul vieții Lui pe pământ. Aceștia au fost acei fericiți, cărora Fiul Dumnezeului Celui viu le deschis sufletul Său mai mult decât orăruia dintre ceilalți oameni și, trăind împreună cu dâșii, i-a înșuflețit cu propria sa râvnă pentru marea operă și prin convorbirile Sale i-a pregătit succesorii și moștenitorii slujirii Lui. Văzându-L și ascultându-L neconținut, ei dobândiră experiența vădită în viața dumnezească – desăvârșită. În acele ispite și reacțiuni, pe care ei a trebuit să le suporte în contactul cu Dânsul, devotamentul lor față de dumnezeescul lor Invățător s'a supus aceluia foc a toate

1) Catalogul apostolilor ni dau toți evangheliștii, afară de Ioan, în locul cărui el se dă în cartea Faptelor Apostolilor, și el se prezintă la dâșii în forma următoare:

La Matei, X, 2-4.	Marcu, III, 16-19.	Luca, VI, 14-16.	Fapt. I, 13.
1. Simon Petru.	Petru.	Petru.	Petru.
2. Andrei.	Iacov.	Andrei.	Iacov.
3. Iacov.	Ioan.	Iacov.	Ioan.
4. Ioan.	Andrei.	Ioan.	Andrei.
5. Filip.	Filip.	Filip.	Filip.
6. Vartolomei.	Vartolomei.	Vartolomei.	Toma.
7. Toma.	Matei.	Matei.	Vartolomei.
8. Matei.	Toma.	Toma.	Matei.
9. Iacov Alfeu.	Iacov Alfeu.	Iacov Alfeu.	Iacov Alfeu.
10. Levi.	Tadeu.	Simon Zilot.	Simon Zilot.
11. Simon.	Simon.	Iuda fratele lui Iacov	Iuda Iacov
12. Iuda Iscariot	Iuda Iscariot	Iuda Iscariot	—

Nu se poate să nu observăm cu acest prilej, că toate aceste liste sunt alcătuite după un plan determinat, și se împart în trei grupe, din care fiecare se începe cu una și aceeași persoană, deși în raport cu celelalte persoane listele se deosebesc unele de altele în succesiunea lor. În capul acestor grupe se află Petru, Filip și Iacov al lui Alfeu. Listele se încheie deasemenea cu una și aceeași persoană la toți evangheliștii, afară de cartea Faptelor și. Apostoli.

curățător și întăritor, care în fine, arzând într'înșil orice egoism și josnicie, l-a făcut cu totul vrednic pentru săvârșirea acestei mari opere, la care fuseseră ei chemați, anume vrednici să continue predica mântuirii și să repete semnele și minunile Domnului lor ca dovadă a împuternicirii lor dumnezeiești.

Toți cei doisprezece apostoli au fost aleși de Iisus Hristos, dar chiar și din această comunitate trei, anume Petru, Iacov și Ioan, s'au învrednicit de cea mai înaltă cinste de a aparține celui mai apropiat cerc a celor mai aleși prieteni și următori ai Lui. Numai lor singuri le-a fost îngăduit să asiste împreună cu Hristos la astfel de evenimente mărețe, ca învierea fiicei lui Iair, schimbarea la față și la rugăciunea de dinaintea morții în grădina Ghetsimani.

Cel mai văzut și mai însemnat din ei era Petru, care în toate cataloagele apostolilor este primul. Acesta era curat galilian, activ și înflăcărat, care câteodată lucra chiar fără judecarea suficientă a impulsunii. Fiind om cu o inimă înflăcărată și cu un duh entuziast, el se distingea și de laturile puternice și totodată și de cele slabe ale unei asemenea naturi. El totdeauna apărea pe primul plan, când trebuia să acționeze sau să vorbească în numele confrăților săi, dar nu era perzistent în acțiunile și sentimentele sale; El cel dintâiu a tras sabia spre apărarea învățătorului său, dar deasemenea tot cel dintâiu s'a lepădat de Dânsul. Când după înviere Hristos S'a arătat ucenicilor Săi la marea Galileei, atunci primul L-a cunoscut Ioan, dar Petru în schimb cu obșnuitul său elan s'a aruncat din barcă în mare și primul a căzut la picioarele lui Hristos. El totdeauna activa sub impresia momentană, așa încât câteodată din pricina necugetării actului său atrase asupra sa reproș din partea lui Hristos. Dar cu toată această nestatornicie, natura lui era profundă și puternică. Deși sub influența clipei el chiar de trei ori s'a lepădat de Hristos, dar a fost de ajuns o căutătură de reproș din partea învățătorului suferind și Petru tot s'a prefăcut în pocăință: el nu numai prin cuvinte amără deplânsă căderea sa, dar, după cum ne comunică tradiția, pocăința a devenit pentru dânsul nevoea de toate zilele pentru toată viața sa următoare: în fiecare noapte, în același ceas, care a fost martorul micimii sale de suflet al căderei, el neîntrerupt se scula din pat, ca să se roage de ertare. Deaceia, cu toate acele oscilațiuni, Hristos avea în persoana lui Petru apostolul, care cu toată ființa sa era devotat învățătorului și Domnului său, care primul L'a mărturisit pe El de Hristos, Fiul Dumnezeului celui viu.

De alt caracter erau ceilalți doi prea aleși ucenici: Iacov și Ioan, fiii lui Zevedeu. Ei complectau ceea ce lipsea lui Petru. Distingându-se prin rapida dispozițiune de a-și impropia noua învățătură și cu entuziasm intrupându-o în viața lor, ei manifestau același profund devotament către Învățătorul lor, ca și Petru, căzând cu acest prilej chiar în extremitatea unilaterală, care, de exemplu, ei căutau să dobândească înțelegerea în împărăția Domnului lor. După caracterul lor, care nu suferea contra acțiune și înflăcărându-se repede de el, ei după dreptate căpătară dela Învățătorul lor renumita poreclă de „fiii tunetului”. Pentru râvna lor pentru izbânda operei predicatoriale a lui Hristos, ei erau gata să pogoare foc din ceriu pentru nimicirea unui sat neospitalier și volau să facă să tacă pe un necunoscut lucrător, care vorbea în numele lui Hristos, neaparținând numărului celor doisprezece. Soarta acestor doi frați a fost diferită. Lui Iacov i-a fost dat ca cel dintâiu să pătimească pentru Hristos, și el este primul mucenic din soborul apostolilor, cel dintâiu din toți părăsind cariera pământească. Pe de altă parte, Ioan a trăit mai mult decât toți apostolii și a încheiat cu sine veacul apostolic. La alegerea la apostolat acesta era cu totul tinerel, și curățenia inimii sale credincioase a și fost cauza, că el a devenit favoritul deosebit a dumnezeescului său Învățător: „ucenicul, pe care-l iubea Iisus”. Deaceia din toți cei doisprezece apostoli, el mai profund decât toți se pătrunse de duhul Domnului său și mai mult decât toți a realizat în viața sa acest duh. Inchis în sine, contemplativ, duios, el își întoarsă atențiunea nu atât la faptele lui Hristos, decât la acele cuvinte, care erau revelația ființei sale interne. El cu toată ființa sa duhovnicească se dădu contemplării iubitoare a tainei acelei minunate vieți, care trecuse pe dinaintea lui. În evanghelia sa deaceia el ne-a dat chipul naturei superioare a Domnului nostru, și acest chip e de așa fel, că pe el nu-l putea da decât anume un om, pentru care Hristos era totul în toate.

Despre ceilalți apostoli avem numai informațiuni scurte și fragmentare. Fratele lui Petru, Andrei, în contrast cu vestitul său frate, ocupă în istorisirea evanghelică un loc foarte modest, așa că după chemare despre dânsul aproape nu se mai pomenește deloc în cursul întregii sale vieți următoare. Cu toate acestea lui îi aparține marea cinste, că anume el cel dintâiu a primit chemarea dela Hristos și primul a salutat într'insul pe Mesia lui Israil. Ocupând un loc puțin evident, el totuși s'a dovedit propoveditor vrednic al Evangheliei și cu sfânta vestire despre Hristos a cutrierat multe

țări, pătrunzând și în depărtatul nord, trecând prin Dacia și ajungând să înfigă crucea mântuirii în munții Chievului și chiar la întunecoasele țărmuri Nevo¹⁾. Filip după tradiție, a fost căruțaș și purta împreună cu Andrei nume grecesc, care a putut fi dat lui sau în cinstea regelui domnitor Irod Filip, sau chiar i-a putut fi dat lui ca o poreclă mai târziu dată ca dovadă a „iubirii lui de cai“²⁾. Întru cât el apare în istoria evanghelică el era om cu suflet răspunzător la tot lucrul bun, așa că el cunoscându-se cu Hristos, socoti de datoria sa morală să aducă la Hristos și pe prietenul său Natanail. Înpreună cu asta, în caracterul său era un atât entuziasm, pecăt pozitivism practic, și anume el a calculat câte pâini ar trebui, ca să se hrănească patru mii de oameni. Dar anume acest practicism nu i-a dat lui puțința să pătrundă câteodată în adâncimea lucrurilor, și anume lui îi aparține între-barea naivă, care a provocat mustrarea lui Hristos, și anume : „Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl, și ne va ajunge nouă (Ioan, XIV, 8-9). De oare ce anume lui și lui Andrei se adresară grecii, care doreau să vorbească cu Hristos, apoi de aicea se poate conchide, că el cunoștea limba greacă, pe care a putut-o învăța în asfel de orașe mari, ca Tiberiada și Capernaum, unde el s'a putut ocupa cu industria sa. Prietenul lui Filip, Natanail sau Var-tolomeiu, după tradiție, era grădinar, și el se distingea prin o așa neprefăcătorie sufletească și prin un suflet adânc și curat, care i-a adus din partea lui Hristos o deosebită laudă, ca cea urmă-toare : „Iată cu adevărat israelitean, întru care nu este vicleșug“.

Matei, chemat la apostolat dela adunarea dărilor statului, singur în evanghelia sa pomenește de ocupația sa anterioară. Cu o renumită modestie el, în catalogul apostolilor citat de dânsul se pune pe sine mai jos de prietenul său Toma, pe când în cata-loagele celorlalți evangheliști el e așezat mai sus de dânsul. Ca om în slujba romanilor pentru strângerea dărilor, el prin necesi-tate trebuie să fi posedat un anumit grad de cultură, și deaicea devine perfect înțeles și natural acel fapt că anume el cel dintâiu din apostoli luă asupra sa marea problemă de a scrie viața și activitatea Mântuitorului Său, ceea ce el a și realizat în evanghelia sa. Dacă judecăm după împrejurările chemării sale la apostolat, când el imediat o rupse cu tot trecutul său și părăsi ocupația aducătoare de venit, ca să urmeze după neobișnuitul învățător,

1) Vezi Acta et Martyrium S. Andreae Apost. la Migne, Patr. Grec, Vol. II.

2) Filip în grecește înseamnă „iubit de cai“

care apăruse în pământul lui Israil, apoi, evident, acesta era un om cu un caracter hotărât, energic și nobil.

Ce se atinge de Toma sau Gemenel, care stă în catalog alături de dânsul, apoi persoana lui cu destulă claritate se caracterizează de trei împrejurări, păstrate în istorisirea evanghelică. Distingându-se prin o deosebită seriozitate, Toma în același timp era târziu la credință. La fie care împrejurare dată, el lua în considerație toate dificultățile în legătură cu ea și totdeauna privea la lucruri din latura lor cea mai obscură, din care cauză era inclinat să se dedee la desnădejde. Dar în schimb, dacă el se convingea de ceva sigur, atunci imediat se transforma și manifesta o credință bărbătească, limpede și entuziastă. Iubirea lui și devotamentul său către Învățătorul său era capabilă de orice abnegațiune eroică.

Următorul ales, Iacov Alfeu, așa numit cel mic ¹⁾, fie din cauza staturii sale mărunte, sau din cauză, că el era mai tânăr decât Iacov, fiul lui Zevedeu.

Acest frate al lui Iuda era om de o natură perzistentă, cum se poate judeca după întrebarea, pusă de el Mântuitorului: „Doamne, ce-i că Tu vrei să Te arăți nouă și nu lumii?” În această întrebare, el a exprimat nedumerirea, în parte simțită și de ceilalți apostoli în chestiunea spiritualității împărăției lui Hristos. Lui i se părea, că Mesia, ca stăpânitor universal, trebuia neapărat, trebuia anume să se arate lumii prin oare care manifestări neobișnuite ale puterii și stăpânirii Sale, și această întrebare arată, că în această privință el nu era departe de părerile materiale asupra împărăției lui Hristos, manifestate de mama fiilor lui Zevedei Salomia în cunoscuta ei rugămintă despre înfățetatea fiilor ei în această împărăție. Spre deosebire de alt Iuda ²⁾, și deasemenea în semn al firii sale impulsive el purta supranumele de a lui Levi sau Tadeu, ceeace însemnă, bărbătos, om care lucrează din toată inima ³⁾.

Dar te miri de nu era în soborul apostolilor personalitatea cea mai izbitoare Simon, numit la evangheliștii Mateiu și Marcu Cananitul, iar la evang. Luca Zilotul. Judecând după această poreclă, el aparținea acelei părți a chenaîmilor și a ziloților, adică

1) În evang. Matei, XV, 40 el se numește ὁ Μικρόν, care epitet de obicei se dădea oamenilor mici de statură (Xenoph. Mem. I, 4-2; Illada, V, 801). În alte cazuri de alt mîntrelea acest epitet se dădea și oamenilor tineri, în sens de cel tânăr (Vezi Jud. VI, 15, unde Ghedeon vorbea despre sine, că el în casa tatălui său este mai tânăr. Le Camus, p. 475.

2) Ev. Ioan deosebește tălos aceste două persoane XIV, 22: „Iuda nu Iscarioteanul”.

3) Levi și Tadeu au același însemnare, în care caz primul derivă dela cuvântul eврееск Leb=inimă, și al doilea dela cuvântul tad=muncă. Acest apostol cu preferință era cunoscut după supranumele său, ca nu cumva prin numele său propriu să se reamintească omonimul său Iuda trădătorul.

„a râvnitorilor pentru lege“, care propoveduiau dușmănia neîmpăcată contra ori cărei stăpâniri străine, considerându-o încompatibilă cu chemarea înaltă a poporului celui ales, și nu numai propoveduiau, ci și cu arma în mână se sculă contra ei, considerând această luptă sfântă. Astfel în soborul apostolilor, Hristos a împreunat elemente diferite pânăla uimire și oare cum de neîmpăcat, membrii ai partidului ziloților cu membrii companiei strângătorilor de dări, a furiosului apărător al neatârării naționale cu apostatul, care a convenit să stea drept reprezentant formal al jugului străin. Și pe lângă toate acestea, sub influența câvântului dumnezeesc și unii și alții, desbrăcând omul cel vechiu, s'au îmbrăcat în haina cea nouă a dreptății harului și se contopiră într-o frățime sinceră.

În fine ultimul în catalogul apostolilor se înșamnă Iuda Iscarioteanul, însuși numele căruia întunecă fondul luminos a istoriei evanghelice. Acesta a fost „om din Keriot“, un orașel situat în tribul lui Iuda¹⁾ și prin urmare singurul ucenic, ales nu din Galileea, ci din adevărații iudei. Toate ne arată, că acesta a fost om de o nemărginită iubire de sine și interesat. Nu arare ori se întâmplă, că egoismul face pe cei mai reci oameni foarte sinceri către acela, dela care ei așteaptă vre un avantaj. După toată probabilitatea Iuda a urmat lui Hristos în vederea, că galilienii L-au întâmpinat pe Dânsul cu entusiasm, din care pricină el a putut să nădăjduiască la curânda deschidere a împărăției lui Mesia cu bunurile neobișnuite și miraculoase pentru fiecare iudeu, și râvna sa pentru succesul mișcării mesianice a putut servi de temelie suficient pentru alegerea lui în numărul celor doisprezece. Ba e posibil chiar, ca la început el să fi crezut sincer în mesianismul lui Hristos, deși în înțeles simțual, grosier material a rabinilor iudei. Dar când calculele sale nu s'au justificat, egoismul dintr'însul a predominat toate impulsunile cele mai bune și el a devenit trădător. Hristos negreșit a prevăzut natura lui rea, dar alegându-l în numărul celor doisprezece, prin înseși aceasta a voit să-l aducă în atingere cu înseși izvorul binelui, dându-i toată posibilitatea să se îndrepte și să se regenereze.

1) Cuvântul Iscariot de obicei, îl consideră alcătuit din 2 cuvinte: Is = om și Cheriote, un orașel, pomenit de Iisus Navi XV, 25. Dealtmintelea în această privință păreri sunt împărțite. Alții văd în această poreclă o indicație la deosebirea situației lui Iuda și traduc cuvântul Iscariot prin cuvântul: „Om cu cingătoare de curea“, în care el, după obiceiul oriental, putea să poarte punga obștească. Dacă însă această poreclă s'a dat lui abea după moarte, atunci ea ar fi putut însemna „omul împălărit“ (Is ascarai) sau „omul minciunii“ (Is pe cher). Vezi Le Camus, p. 427.

Dar deși nefericitul ucenic nu s'a folosit de acest dar a îndurării supreme, totuși și prin înseși crima sa a contribuit la scopurile Dumnezeescului său Învățător. Deja după trădare el, chinuit de mustrarea conștiinței, dă mărturie răsunătoare, în favoarea Învățătorului său. Când chiar primul verhovnic din apostoli în momentul cel mai critic s'a lepădat de Hristos, declarând, că „nu știu pe omul acesta”, Iuda vânzătorul chiar sub ochii autorităților a declarat, că el „a greșit vânzându-L, sânge nevinovat”.

Astfel era alcătuirea soborului ales a celor mai de aproape următori și ucenici ai lui Hristos, care s'au învrednicit de mare cinste să fie succesorii și răspânditorii evangheliei pe pământ. De remarcat e, că acești oameni, aleși pentru un scop atât de înalt, nu erau persoane, remarcabile în oare care înțeles omenesc, și cronicile pământești au păstrat puține informații despre dânșii, așa că deja în veacul al doilea tradiția despre viața lor și despre activitatea lor se prezintă nu destul de clară și determinată. Aceștia nu erau oare care genii, numele căroră tronau printre popoară. Dar ei de bună samă și-au împlinit chemarea lor și fără oarecare zgomot extern și fără tunet au obținut rezultate, în fața căror pălesc cele mai zgomotoase întreprinderi a celor mai mari cuceritori, de oare ce acești necunoscuți pescari și vameși au biruit lumea, și biruința lor s'a dovedit veșnică. Dar înainte de a se face vânzători de oameni, ucenicii noi aleși au trebuit să treacă încă o școală de educație harică sub conducerea dumnezeescului lor Învățător și numai această educație a putut să-i prefacă în adevărați apostoli. Și educația n'a fost ușoară. Luați din clasele cele mai obișnuite ale vieții particulare, unde interesele materiale înăbușau tot ce-i superior și duhovnicesc, ucenicii mult n'au putut să prețuiască deplin neobișnuita și înalta situație, la care fusese înălțați, nu putură nici chiar să priceapă adevăratul scop al slujirei Învățătorului lor. Deaceea vedem, ce muncă mare și cu adevărat grea a costat pe dumnezeescul lor Învățător, ca să ridice de pe ochii minții lor prejudiciile materiale și să deschidă înaintea lor adevărul curat. Împetrirea lor în vechile prejudicii nu ararea ori li pricinuia Lui grele amărăciuni sufletești și El esclama: „o neam necredincios până când voi fi cu voi? Până când vă voi suferi pe voi?” (Mat. IX, 19). Acuși-acuși la diferite evenimente în viața Învățătorului lor, ei rămăneau într'o extremă nedumerire și evangheliștii adesa semnaleză, întru cât apostolii nu pricepeau pe dumnezeescul lor Învățător, cât de insuficientă credință aveau, manifestau împetrirea inimii și ten-

dințe spre interesele pământești, iar nu către cele duhovnicești (Marc. IV, 13, 40; VI, 32; VIII, 17, 18, 21, 38; IX, 6, 19, 32, 34; X, 24, 32, 35; XII, 40). Dar toate aceste neajunsuri izvorau nu din ființa lor lăuntrică sau din inima lor, pentru că ele erau bune și sincere, ci din prejudiciile lipite de ei, și deaceea, cu toată această slăbiciune pentru înțelegerea scopului suprem, ei în realitate erau adânc devotați Învățătorului lor și, după propria Sa declarațiune, „rămăneau cu El în toate primejdiile, care a avut să le îndure El” (Luc. XII, 28), din care pricină El milostiv uita neajunsurile lor, știind, că dacă trupul lor era neputincios, apoi bun și capabil către tot ce-i înalt rămăsese duhul lor cel nestricat. Deaceea El nu arare ori îi numea cu cele mai duioase și iubitoare cuvinte, îi numea frații Săi, copiii, prietenii (Mat. XXV, 40; Ioan, XIII, 33; XV, 14, 15). Și ucenicii văzând neobișnuita Lui iubire către dâșii, se sileau să pătrundă tot mai mult în înțelesul și în înseși duhul învățaturii și vieții Lui și încetul cu încetul se ridicară duhovnicește și se desăvârșau. Dar învățătura Lui nu era astfel, cum era de obicei învățătura rabinilor în raport cu ucenicii lor. Ei nu primeau dela Dânsul o povață directă, sistematică, ci învățau indirect, ascultând de la El propovăduirea către popor, și adresându-se Lui pentru lămuriri a câte ceva neînțeles de dâșii și aceasta într-o convorbire particulară (Marc. VII, 17, 18; VIII, 5-37; IX, 19; X, 36). Dar mai cu samă era faptul, că înaintea lor se desfășura întreaga lui viață, care era pentru dâșii educația cea mai înaltă și uimitoare. Și ei se absorbeau până întru atâta de această învățătură și de această pildă, că în prezența Învățătorului uitau cu totul de persoana lor proprie, așa că chiar la ucenicii evangheliști în evangheliile lor nu sunt nici urme de semne ale persoanei lor. El singur umplea toată ființa lor, cugetarea lor și inima lor, și aceasta avea pentru dâșii importanță miraculos regeneratorie. După acei puțini ani, în cursul cărora ei au stat în binecuvântata comuniune cu Dânsul, mai ales în siguranță între munții natali și pe malurile ezerului scump pentru dâșii, au respirat același aer cu Dânsul, au ascultat glasul Lui, au văzut viața Lui și s’au minunat de lucrurile Lui miraculoase, ei s’au înnoit cu totul în toată ființa lor și după credința lor s’au ridicat mai presus de acei proroci și regi ai Vechiului Testament din care mulți ar fi dorit să vadă arătarea lui Mesia și să audă dumnezeiasca Lui învățătură, și lor nu le-a fost dat aceasta (Luc. X, 24. Vezi Geikie, II, p. 50, 51).

„Priolli la crinii câmpului, cum cresc ei”.
Evanghelia dela Matei VI, 28.

CAPITOLUL XXII.

PREDICA DE PE Munte.

În alegerea celor doisprezece apostoli, se semnalează unul din momentele decizive din slujirea publică a lui Hristos. Până acum El nu făcuse încă proclamarea deschisă a Noului Testament, în schimbul celui vechiu, deși deja în cazuri deosebite a arătat scopul slujirii Sale. Acum însă sosise timpul pentru proclamarea deschisă a adevărilor Noului Testament, și Mântuitorul, având împrejurul Său ucenici și următori devotați, care luase asupra lor sarcina de a fi gata să fie transpiratorii și prevestitori ai adevărilor împărăției cerurilor în mijlocul omenirii, nu zăbovi să descopere înaintea lor și înaintea poporului adunat toate tainele și comorile împărăției lui Dumnezeu întemeiată de Dânsul pe pământ. Aceasta a făcut-o El amănunțit în vestita predică de pe munte, care cuprinde în sine oare cum expunerea completă a legii Noului Testament, spre deosebire de Vechiul Testament. Mântuitorul a rostit-o pe munte (din care cauză ea se și numește astfel), și tradiția determinând mai exact

locul, ne indică muntele cunoscut sub denumirea de „Coarnele Hatiniene”, care se află la o distanță de două ceasuri de la Tiberiada. Acest munte cu cele două curmături sau așezări ale sale, care se ridică la 60 picioare deasupra văii ce le desparte, corespunde foarte mult amănunțimilor istorisirii evanghelice. El se află nu departe de locul Galileei și nu prezintă nici o dificultate pentru urcarea la vârful lui, și încă fără a ajunge la vârful lui, se găsește un platou, care era îndămănos să se adune și să se așeze ascultătorii. Hristos însuși după obiceiul învățătorilor timpului Său, probabil, se așeză pe o stâncă mai înaltă, care-l da posibilitatea, ca dumnezeescul glas să se poarte pedeeasupra mulțimii adunate, în mijlocul căreia, chiar la picioarele învățătorului ședeau apostolii noi alesi. Aceasta a fost semnificativa adunare a Bisericii lui Hristos ce se năște. Ea a fost într-o oarecare măsură asemenea cu adunarea Bisericii Vechiului Testament înaintea muntelui Sinai dar acolo nu numai oamenii, ci și toată natura tremura de groază la prezența a Dumnezei celei nevăzute; aici însă se îngrămădeau chiar la picioarele lui Dumnezeu, Care se făcuse om și care revărsa cuvintele iubirii și ale milii în mijlocul naturii, care oarecum și ea înseși se entuziasma de vestea cea bună și se bucura așteptând și înseși propria sa izbăvire de blestemul ce o apăsă și pe ea din pricina omului. Dacă se presupune, că propovăduirea s'a început disdedimineață, atunci soarele cu razele sale oblice aurea toată localitatea înconjurătoare cu bogata sa podoabă și din munte se deschidea o minunată priveliște: la dreapta scântea suprafața de oglindă a lacului cu viața ce se deștepta în orașul și satele de pe țărm, ce-l înconjurau, iar spre nord se ridica marea după negura de dimineață uriașul Ermon, vârful înzepezit al căruia ardea în focuri de diferite culori în razele vii ale soarelui ce răsărea, și toată natura oare cum încremenise într-o tăcere pioasă, ca să asculte predica despre principii împărăției lui Dumnezeu pe pământ.

Predica Sa Hristos a început-o cu determinarea acelor, care puteau să devină membrii ai noii împărății și să se folosească de drepturile oferite pentru fericire.

În vechea lege a lui Moise, aparținerea la poporul ales al lui Iehova se condiționa de însușiri și semne trupești și în genere externe ale oamenilor, origina lor de la Avraam și de primirea de către ei a circumciziunii, și numai aceste calități dădeau dreptul la acele preferințe, care alcătuiau singura apartinență a împărăției lui Iehova. În noua împărăție, însușirile externe nu aveau

nici o importanță și totul se condiționează de vrednicia internă a omului, care și servește de izvor al fericirii. În acest sens mai întâi de toate „ferice de cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor”. Pentru a intra în împărăția cerului, trebuie să simți sărăcia ta duhovnicească, depărtarea ta de desăvârșirea ta cea dela început duhovnicească, să simți dorința de a atinge din nou această desăvârșire, și atunci anume omul devine vrednic de ajutorul suprem, care-l ajută la atingerea acestui înalt scop. Aicea s'a vestit un principiu de viață cu totul nou deosebit de acela, de care s'a condus omenirea în lumea veche, când mândria duhovnicească a dus la conștiința bogăției sale duhovnicești, și totuși această bogăție, nu numai nu era adevărata bogăție ci fiind cea mai jalnică sărăcie (cum aceasta s'a dovedit în urmă, Fapt. XVIII), în același timp a servit de pedică pentru dobândirea acelei adevărate bogății duhovnicești, care s'a vestit de Hristos și de apostolul Lui. Dar deindată ce omul își dă seama de sărăcia lui duhovnicească și pricepe cât de departe este el de destinația sa, atunci fără să vrea se întristează de această nevrednicie a sa, și „ferice de cei ce plâng astfel căci aceea se vor mângâia”, adică mai curând decât alții vor primi acea „mângâiere”, pe care au așteptat toți cei adevărat credincioși în Israel (Luc. II, 25). Dându-și sama de nevrednicia și curățindu-se de păcat, omul devine blând și smerit, și „ferice de cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul”. În lumea veche stăpâneau cei mândrii și îndrăsneji, făcând pământul moștenirea lor cu ajutorul silniciei, a focului și săbiei; acum a venit vremea pentru domnia virtuții smereniei, celei disprețuite în vechime, și anume ei îi aparține moștenirea pământului. Sub domnia generală în vechime a principului silniciei, dreptate sau adevărul rămânea adesea fără satisfacție și mulți erau „flămânzi și însetați de dreptate”. Atuncea ei erau cei mai nefericiți din oameni, iar acum „ei sunt fericiți, că ei se vor sătura”, de oare ce noua împărăție va fi întruparea dreptății. Sub domnia dreptății trebuie să domnească și mila, căci mila și dreptatea pare că ar fi două surori adevărate în sfera virtuții, și deaceia „ferice de cei milostivi, că aceia se vor milui”. Dar pentru a ajunge la aceste virtuți, omul trebuie mai înainte de toate să-și curățe inima sa de tot ce-i păcătos, întunecat și josnic, și atunci el se va învrednici de o fericire de necugetat în Vechiul Testament: „Ferice de cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu”. Atingând însă acest grad de desăvârșire, omul pierde orice motiv și însușire pentru dușmănie cu aproapele său, simte frăția sa cu toți oamenii și va

ținde spre instaurarea păcii generale pe pământ. De aceea „ferice de făcătorii de pace, că aceia fii lui Dumnezeu se vor chema“, adică părtași acelei filiațiuni, reprezentantul suprem al căria a fost Fiul lui Dumnezeu, Care a propovedit-o și care a venit să împace cerul cu pământul, să împace pe om cu Dumnezeu. Lucrul instaurării păcii și dreptății pe pământ, care a fost mii de ani întregi arena a tot felul de silnicii, ucideri de frați și de nedreptăți, și ei, negreșit nu se poate să nu fi întâmpinat împotrivire din partea reprezentanților vechei împărății, și ei vor prigoni și izgoni pe noii propoveduitori, dar „ferice de cei izgoșiți pentru dreptate, că a lor este împărăția cerului“. „Ferice de voi, a conchis Hristos, când vă va ocări și vă vor prigoni și în tot felul vă vor grăi de rău pentru Mine. Bucurați-vă și vă veseliți, că mare este plata voastră în ceruri: căci așa au prigunit și pe proroci, care au fost înainte de voi“).

Ultimile cuvinte se refereau deja exclusiv la apostoli, ca proroci ai Noului Testament, și Hristos după aceea se adresa către ei cu lămurire următoare a destinației lor și a situației lor în lume. „Voi sunteți sarea pământului, zise El către ei. Dacă însă sarea se va strica, perzîndu-și puterea (cum s'a văzut asta cu blocurile de sare dela marea Moartă), atunci cu ce o vei face sărată? Ea nu mai e bună de nimica, fără numai să se arunce afară, ca să se calce de oameni“ (cum s'a și făcut asta cu sarea netrebnică împrejurul templului, unde ea s'a aruncat și s'a împrăștiat pe coastele muntelui templului în loc de nisip, ca în timpul umed să poată umbla mai cu îndămânare preoții și poporul). Dar apostolii sunt mai mult decât sarea pământului. Ei „sunt lumina lumii“, care până atunci se cufunda în întunecul rătăcirilor religioase și morale, și deaceia ei trebuie să sta în vederea tuturor, ca acel oraș, ce stătea pe vârful muntelui (Safed, care se vedea limpede din muntele fericirilor din pricina situației sale înalte la 2650 picioare deasupra nivelului mării, care din cauza anume a acestei situații nu se poate ascunde de vederile nimănui. Deasemenea, „aprinzând lumânarea, nu o pun sub obroc, ci în sfeșnic și ea luminează tuturor celor din casă. Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca ei văzând faptele voastre cele bune să proslăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri“ (Mat. V, 13—16).

Invățătura aceasta n'a putut să nu uimească pe ascultători

1) Poruncile fericirilor, Mat. V, 3—12.

prin înălțimea ei obișnuită, și lor, celor deprinși cu învățătura lipsită de viață și înbăcsită a rabinilor, ea ușor putu să le pară cu totul nouă, ca oare cum distrugând vechea lege a lui Moise, pe care până acum se susținea toată viața poporului ales. Hristos deasemenea prinsese pe fața lor umbra acestei nedumeriri și a binevoit să o împrăștie. „Să nu socotiți, zise El, că am venit să stric legea sau prorocii (ca prevestitori înalți și lămuritori ai legii): n'am venit să stric, ci să plinesc". Legea trebuie să se păstreze în toată puterea ei, până va fi împlinită toată, așa că călcătorul vre una din poruncile ei „mai mic se va chiuma întru împărăția cerurilor; și din potrivă omul, care va păzi legea și va învăța să se păzască și de ceilalți oameni, va fi prea mărit în acea împărăție. Dar „Vă zic, dacă dreptatea voastră nu va întrece dreptatea cărturarilor și a fariseilor, atunci nu veți intra întru împărăția cerurilor" (Mat. V, 17—20). Răvnind la paza legii și lăudându-se cu dreptatea, acești învățători ai poporului în realitate pervertiră întreg sensul intern al legii. În mărunțișurile ritualelor, născocite de ei, ei observau severitatea neobișnuită, ca de exemplu în observarea hotărârilor pentru sâmbătă și curățenie. În ultima privință cei mai furioși fanatici ai fariseismului ajunseră chiar până la monstruoasa concluzie, că omul, care s'a atins de cartea legii sau a sf. Scripturi, devine necurat, de oare ce pergamentul sau pielea, pe care ea este scrisă, a putut să aparțină unui animal necurat, sau se asemana cu trupul, atingerea de care după lege, întinează pe om. Și în același timp acești dascăli călcau îndrăzneț ori ce dreptate adevărată, care se cuprindea în paza înalțelor principii ale legii. Pentru a lămurii mai clar ideea Sa, Hristos prezentă o serie întreagă de comparații ale legii Vechiului Testament în tâlcuirea ei din partea cărturarilor și fariseilor cu principiile înalte ale împărăției Noului Testament ¹⁾.

„Ați auzit, că a zis celor vechi: să nu ucizi; cine însă ucide, este supus judecății" (Eș. XX, 13 „să nu ucizi"). Cărturarii și fariseii răstălmăciră această lege în înțelesul ei literal, îngust a omuciderii; dar în noua împărăție legea aceasta a căpătat un înțeles mai larg și mai profund și-și răspândește acțiunea sa chiar asupra mâniei fără de veste și zadarnice, care poate să devie izvorul mâniei cu consencințele ei pierzătoare și asupra orărilor expresii disprețuitoare și înjositoare pentru vrednicia de om, de felul lui raca sau nebunule ²⁾.

1) Comparația dreptății fariseilor cu dreptatea lui Hristos. Mat. V, 21—47.

2) Raca — „nebunule" sau dacă derivă dela verbul evreesc raca e — a scuipa, a disprețui — „om disprețuit, josnic". Acesta e așa cuvânt, care se întrebuințează în acele

În noua împărăție legea aceasta pedepsește deja nu numai mâna, care săvârșește uciderea, ci și inima, care nutrește oare care dușmănie, care poate să aducă roada peirei. Din cauza aceasta chiar și darul adus pe jertfelnic lui Dumnezeu, nu poate fi primit, până ce inima nu se va elibera cu totul de orice rău. Deaceia trebuie a evita orice neînțelegeri și certuri și a ne sili de împăcarea cât

Codrantul roman.

mai grabnică cu adevărul nostru, pentru că sfada și neînțelegerea niciodată nu duc la bine, chiar și dacă la judecată lucrul cu pricina era deslegat în folosul celui ce o cere. „Adevărul îți grăesc, nu vei eși deacolo, până nu vei da și cel din urmă codrant”¹⁾. După aceea „ați auzit, că s'a zis celor de demult: să nu faci desfrânare” (Eș. XX, 14). Rabinii deasemenea au înțeles această lege în sens literal, afară de care admiteau tot felul de libertăți spre plăcerea trupului. Dar în legea noiei împărății păcatul iarăși se pedepsea în izvorul său, în inimă, și de ea se osândeau înseși ideea despre ceva nelegiuit, înseși dorința trupească, înseși privirea la femei cu poftă, de oare ce omul, care s'a uitat la ea așa, „deja s'a desfrânat cu ea în inima sa”²⁾. ~ „Deasemenea s'a zis, că dacă cineva se desparte de femeea sa să-i dea carte de despărțire (Deut. XXIV, 1). Dreptatea fariseică se folosea de această lege cu capriciul cel mai nerușinat spre plăcerea trupului. Despărțenia se admitea în condițiile cele mai largi. „Dacă cineva, învățau cărturarii, văzând o femeie mai frumoasă de cât nevasta sa, atunci el poate să dea drumul femeii sale și să se căsătorească cu această femeie”, și această

cazuri, când omul voia să exprime cel mai extrem dispreț față de cineva”. Lightfoot, *Horae hebr.* II, 1091. O principesă, expusă la o tratare rea din partea bărbatului ei, îi striga acestuia: *Raca, ego sum filia regis* (ticălosule, eu sunt fiică de rege). Le Camus, II, p. 13. Un din cărțile rabinice din evul mediu (Sohar), evident, reproducând învățătura lui Hristos, zice: „Cine numește pe aproapele său *raca*, va fi aruncat în gheena”. Cuvântul *gheena* este prescurtarea numelui „Văei Ghinom” (Gai-Ghinom), unde se aduceau jertfe spurcate lui Moloh. Plânsul copiilor aduși jertfă și urăta idolatrie, ce se săvârșea aicea până la timpul regelui Iosia (4 Reg. XXIII, 10), o făcuse simbolul iadului, și această idee fu întărită și prin aceea, că mai târziu se ardeau aicea tot felul de necurătenii, din care cauză ea neconținut era plină de necurătenii.

1) Codrantul roman (Quadrans) a patra parte a unui Asaria.

2) La rabini se întâlnesc expresiuni, în aparență asemănătoare cu aceasta. Așa că după învățătura lor, a privi la pictorul femeii e tot una cu a te desfrâna cu dânsa. Dar între învățătura lui Hristos și învățătura cărturarilor este o deosebire nesfârșită. Acești din urmă cu obșnuitele lor mărunțișuri dau un senz grosolan chiar simplei întâlniri a privirii cu figura femeii, iar Hristos condamnă numai privirea cu poftă, cu gând rău. De aceea cărturarii și fariseii cu ochii plecați la pământ umblau, ca să nu se întâlnească cu privirea femeii, și Hristos vorbește descoperit cu samarineanca, iar între următorii săi permanenți erau și câteva femei. Vezi deasemenea convorbirea cu Marta și Maria, Luc. X, 38-43.

pravilă se întemeia pe textul legii lui Moise! Chiar și un legist așa de sever, ca vestitul Șamaia, se ținea de părerea, că dacă femeea lesă pe uliță fără acoperemântul obișnuit în răsărit pe față, atunci te poți despărți de dânsa pe acest temei. Școala altui legist vestit, Hilel, ajunsese cu tâlcuirile sale până la lărgirea monstrosă a acestui principiu, și anume admitând, că dacă femeea pregătește rău prânzul pentru bărbatul său, dacă pune prea multă sare sau îl afumă, atunci el poate să se despartă de dânsa, ca și cum ea ar fi lovită de oare care lepră trupească¹⁾. Din această cauză ușurința divorțurilor pînă la iudei luă astfel de proporții, încât ea alcătui obiectul turburărilor și ticăloșiilor chiar și pînă la popoarele păgâne înconjurătoare, iar rabinii între acestea explicau cu trufie acest desmăț ca un avantaj, dăruit numai lui Israel, și nu și altor popoare. Femeea despărțită astfel, imediat i se prezenta dreptul să se căsătorească iară, în care caz acest drept se exprima limpede pentru ea în acea carte de despărțenie, care se lăsa de martori despărțirii săvârșite a căsătoriei. O astfel de dominațiune a trupului nu putea să aibă loc în noua împărăție, și Hristos a interpretat legea lui Moise în noul ei sens înalt: „iar Eu vă zic: cine se desparte de femeea sa, fără pricină de desfrânare, acela îi dă ei motiv de desfrânare; și cine să căsătorească cu cea despărțită, acela face desfrânare” ~ „Dease-menea ați auzit, că s'a zis celor de demult, să nu calci jurământul, ci să împlinești înaintea Domnului jurămintele tale” (Lev. XIX, 12; Deut. XXIII, 21). Dreptatea fariseică și aceea a găsit puțină să calce legea sub aspectul împlinirii ei exacte. Ultima expresie ei au tălcut-o în acel înțeles, că numai acel jurământ este obligator, care a fost însoțit de o deosebită aducere de jertfă înaintea Domnului, și, prin urmare, era posibil de călcat orice jurământ altul, dat fără această condiție, ba unii chiar tălcuiau, că orice jurământ se poate călca, dacă la aceasta nu s'a pomenit numele Domnului. Deaceia la Iudei, la comerțul lor și înșelătoria în legătură cu dânsul, s'a dezvoltat grozavul rău a depunerii jurământului cu chemarea ca martori a cerului și a pământului, a Ierusalimului și a capului propriu, ~ și ceea ce era mai grozav, că toate jurămintele acestea în majoritatea lor nu se țineau²⁾. Deaceia trebuia să se curme asemenea rău. Insuși jurământul după natura sa internă era mărtorul decăderii moralei și a simțului de dreptate între oameni, de oare ce să fie

1) Lightfoot, Har. Hebr. II, 120-123.

2) Har. Hebr. II, 127-128.

omul tot așa de neviciuos și nevinovat, cum l-a creat Dumnezeu, n'ar exista nici jurământul, care presupune teama de călcarea cuvântului dat, apoi și tot felul de jurăminte îngrijite s'ar fi dovedit de prisos. „Iară Eu vă spun: să nu te juri nicidecum. Ci să fie cuvântul vostru da da, și nu nu; și ce este mai mult decât atâta, de la cel rău este, de oare ce cu cât mai tare e jurământul, cu atât el presupune o mare posibilitate a călcării lui după șoapta tatălui celui dela început al minciunii¹⁾. Altele trebuiau să fie în împărăția Noului Testament și au început raporturile reci-proce ingenere. „Voi ați auzit că s'a zis: ochiu pentru ochiu și dinte pentru dinte“. În lumea veche în raporturile omenești domnea legea răsplătirei proporționate pentru ofensă, care decurgea prezența naturii umane inferioare a simțului de răzbunare. A răsplăti cu egal pentru egal se socotea și drept și demn de om. Această lege, după îndurarea și pogorământ către neputința naturii omenești, a fost recunoscută și în legislația lui Moise. „Ochiu pentru ochiu și dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, rană pentru rană, vătămare pentru vătămare“ (Eș. XXI, 21-25). Cei mai severi dintre cărturari înțelegeau această lege în exactitatea ei literală, iar alții găsiră posibil să mute aceste răsplătiri în bani și au prelucrat o întreagă sistemă de urmărit bănești pentru ofensă și membre vătamate. Vătămarea mânei, piciorului sau a ochiului se prețuia după valoarea lor la dobândirea mijloacelor de traiu. Urechea se prețuia diferit dela o jumătate de siclu până la 5 sau mai mulți siclii, potrivit cu situația persoanei, lovirea peste obraz costa 200 de zuzimi, iar lovitura pe ambi obraji îndoit. Pentru un smoc de păr smuls, pentru scuipătură, pentru luarea hainei de deasupra, pentru descoperirea capului unei femei se cerea pânăla 400 de zuzimi. Această târguială neobrăzată cu demnitatea omenească a luat proporții grozave în poporul iudeu și dreptatea supremă cerea curmarea unui așa rău.

Dar noua împărăție, ca una ce se întemeia pe principiiile expuse mai sus, trebuia se prezinte încă ceva altmintrelea și să arate cu totul alt metod răsplătirii pentru răul pricinuit. „S'a zis: ochiu pentru ochiu și dinte pentru dinte. Iară Eu vă zic: nu te împotrivi răului; ci celui ce te va lovi peste obrazul drept, în-

1) Unii sectanți, ca Valdensii, Cvacharii, etc. (iar după dânsii și graful Tolstoi) pe acest temelie neagă jurământul. Dar că această tălcuire e falsă, se poate vedea deja din aceea, că însuși Hristos în momentul solemn întrebării adresate Lui din partea arhierului a adevărit întrebare cu jurământ a acestui din urmă deci zice: „tu ai zis“ (Mat. XXVI, 64).

toarce-i și pe celălalt, și cine va vrea să se judece cu tine, ca să-ți ia haina, dă-i lui și cămașa; și cine te va sili să mergi cu dânsul o stadie, mergi cu dânsul două". După legea Noului Testament nu numai se neagă legea recompensei deopotrivă, ci se

Predica de pe munte (Desen de Gustav Doré).

proclamă cu totul altă privire asupra raportului între bine și rău. În lumea veche împărăția aparținea păcatului și răul avea caracter victorios, așa că tot binele ca să-și susțină existența sa, trebuia să se împotrivească răului, să se lupte cu dânsul prin acțiuni

externe și interne, să se apere de influența lui distrugătoare. Așa a lucrat și însuși Dumnezeu, care pentru păstrarea binelui în lume, a nimicît cândva neamul omenesc corupt și supus răului, apoi și în viața următoare a ales persoane deosebite și un popor întreg, pe care i-a apărat de răul triumfător atât prin separarea lor din lumea păcătoasă, cât și mai ales prin legile, care au făcut pe acești aleși mai capabili pentru păstrarea binelui și apărându-i de incursiunea răului. Cu totul altminterlea aveau să se statornicească raporturile între bine și rău în noua împărăție. Aicea răul a pierdut orice biruință iadul pierdu boldul omorător, și din potrivă orice bine, primind un ajutor deosebit de sus, a devenit biruitor, a sosit împărăția binelui și a harului. Deaceea binele n'a mai avut nevoie să recurgă la mijloace externe pentru a se împotrivi răului. Binele, ca principiu triumfător, putea acum în întregime să se bizue pe puterea internă, dată lui, despre care trebuia să se sfărâme tot răul. Fie chiar ca răul pentru un timp să triumfe asupra binelui și să-l împileze; dar acest triumf va fi numai exterior, fantomatic și va trece repede biruit de bine, ba mai mult încă se va preface însuși în bine. Așa poporul de înaltă cultură, chiar expunându-se robiei din partea unei oarde sălbatece, curând arată superioritatea sa launtrică și constrânge chiar pe biruitori să se recunoască biruiți; sau încă un exemplu: un ghețar enorm, adus dela pol aduce frig chiar și în țările calde, dar răceala aceasta e numai vremelnic și ea dispare sub razele fierbinți a soarelui din sud, de care se topește și însuși ghețarul. Dar asemenea principiu comun, pentru plina sa realizare presupune comuniunea, cu totul pătrunsă de duhul noii împărății, când în adevăr binele va deveni stihia vieții sociale. Câtă vreme însă omenirea n'a atins asemenea grad de desăvârșire, porunca de a nu ne împotrivi răului are importanță numai în înțeles de mărginire inerentă naturei omenești a simțului egoistic de răsplătă pentru vătămarea adusă răului; așa că acolo, se violează nu drepturile personale, ci se calcă înseși dreptatea, împotrivirea răului se prezintă ca operă nu numai cu totul legală, ci și necesară. Insuși Hristos a exprimat un smerit reproș pentru lovitura dată Lui de sluga arhiereului peste obraz (Ioan, XVIII, 22—23), și ap. Pavel încă și în mai mare insistență a protestat contra tot unei asemenea jicniri (Fapt. XXIII, 3), arătând prin aceasta, că călcarea dreptății nu se poate îngădui, fără să aducă știrbire legii supreme, a dreptății dintre raporturile omenești. Apărându-se de nedreptate, omul se apără nu numai pe sine personal, ci și însuși dreptatea,

pe care a o apăra este sfânta sa datorie. De aici și orice comunitate, față cu starea nedesăvârșită actuală a vieții sale duhovnicească morală, are dreptul și trebuie să apere principiile așternute în temelie vieții sale, poate și trebuie să pedepsească pe criminali sau pe autorii răului și astfel să susțină împărăția binelui în lume, până ce ea înseși va dobândi dominațiunea absolută, când o astfel de apărare externă va deveni de prisos.

Că binele nu trebuie să rămână în stare de suferință față de rău ci din potrivă trebuie să tindă să-l biruiască cu puterea sa lăuntrică, e lămurită această comparație a legii lui Moise și dreptatea rabinică cu legea Noului Testament. „Ați auzit, că s'a zis: să iubești pe aproapele tău, și să urăști pe vrășmașul tău?”¹⁾ Vechea omenire, în împotrivirea sa forțată răului, a întunecat până la extrem în conștiința sa ideea de frăția universală omenească și, mărginindu-o în cel mai restrâns cerc „al aproapeilor”, numai către acești din urmă se și referea cu iubire, considerând pe toți ceilalți de vrășmași, care se considerau imposibili să fie cuprinși în alianța frăției generale omenești. Așa era chiar și la cele mai culte popoare păgâne (la greci), care numai pe sine se considerau demne de chiemarea omenească, negând altora orice demnitate omenească și referindu-se către ei cu dispreț și ură, ca și către niște barbari. Legislația lui Moise stătea în această privință mai sus decât toate celelalte și tindea să treacă în conștiința poporului ideea frăției generale, rezervând și celor de alt neam oare care drepturi în cazul de strămutare a lor pînă la poporul ales. Într'însa nu era sentințele: „să urăști pe vrășmașul tău”, aceasta e numai o tălcuire rabinică sau o complectare a poruncii despre iubire către aproapele; dar și înseși posibilitatea unui asemenea adaos ne arată, ce idee generală era la baza raporturilor internaționale a poporului ales²⁾. Hristos acum propoveduea un adevăr cu totul nou și ne mai auzit în lumea veche, care trebuia să schimbe cu desăvârșire părerile ce existase până atunci. „Iară Eu vă zic: să iubiți pe vrășmașii noștri, să faceți bine celor ce vă urăsc, și vă rugați pentru cei ce vă blestămă; și pentru cei ce vă prigonesc”. Aicea nu numai se propoveduește simpla nepotrivire răului, ce se cere și silința activă din partea

1) Levit. XIX, 18: „să nu-ți război și să nu ai răutate asupra fiilor poporului tău, ci să iubești pe aproapele tău, ca pe tine însuți”.

2) „Dacă iudeul va vedea, că păgânul cade în mare”, zice Mamonide, exprimătorul fidel a contemplației iudaice, „apoi nu trebuie nici decum să-l scoată, căci, este scris să nu te rădici contra sângelui aproapelui tău, dar acesta nu este aproapele tău”. Herzog. Realenc. cr. Nachster, X, 185; Hor. Hebr. II, 134.

naturei morale în opera pacificărei raporturilor reciproce omenești. Oamenii se dușmănesc între dânsii din pricină că au uitat marele adevăr, că ei toți „sunt fiii unui tată ceresc, și adevărul acestanu va fi în general recunoscut până atunci, și înțeles de toți, până când oamenii se vor deosebi între ei în aproapele și în dușmani, și se vor considera în drept să se refere către unii cu sentimentul iubirii, iară către alții cu sentimentele de ură¹⁾. Fie deci ca membrii împărăției Noului Testament cei dintâi să arate, că o asemenea împărăție e nenaturală și ucigătoare pentru omenire, de oare ce susține desbi- narea și dușmănia între oameni, și atunci însuși vrășmașii vor ajunge la convingerea netemeinicii urei, și toată omenirea va deveni o frățime unică și nedespărțită.

Omului se poate părea irealizabilă asemenea cerință. Dar să-și aducă el aminte, ca unul ce-i făcut după chipul și asemă- narea lui Dumnezeu, că el după înseși natura sa e capabil pentru o perfecționare infinită. Prin cădere în păcat, el a pierdut o în- semnată parte a asemănării sale cu Dumnezeu și a devenit robul stricăciunei; Acum i se dă o nouă putere de a restabili această asemănare cu Dumnezeu pierdute, și deci el să tindă spre dânsa. „Așa dar fiți desăvârșiți, cum e desăvârșit Tatăl Vostu cel ceresc (Mat. V, 48).

Astfel sunt temeiurile noiei împărății, vestite de Hristos. După expunerea lor, dumnezeescul Învățător a adăos încă vreo câteva indicațiuni speciale, decurgând deja din aceste principii de bază, și anume ca să prevină pe următorii Săi contra acelor abuzuri, prin care cărturarii contemporani și fariseii induceau în eroare pe poporul simplu. Prevenirea se atingea mai ales de împlinirea unor astfel de obligațiuni religioase, ca milostenia, rugăciune și post, precum și de raporturile particulare către cei deaproape.

Una din cele mai frumoase manifestări ale iubirii și compă- timirii față de aproapele se prezintă milostenia, care ocupă locul principal printre dispozițiile legii Vechiului Testament. Dar ca virtute externă, ea, din cauza dezvoltării ritualismului extrem și a fariseismului printre cărturarii contemporani, a devenit obiectul a numeroase abuzuri și mai ales a fațadei fațarnice față de oameni. „Pentru un Codrant, dat saracului, ziceau cărturarii iudei, omul

1) Ca o ciudată ilustrație a părerilor vechimii asupra raporturilor către dușmani poate servi sentința regelui spartan Cleonear, când i se reproșa odată călcarea jurămân- tului față de neprieteni, atunci el răspunse liniștit că „zeii și oamenii consideră drept a pricinui vrășmașului rău prin orice mijloc". Plutarh Apophlegon. Lacon. Cleonem, III.

va primi ceriul, și pe acest temeiu fariseii făcură milostenia unul din mijloacele cele mai dragi pentru a expune înaintea tuturor cucernicia lor și dreptul lor la împărăția cerurilor. Fudul de pretinsa sa cucernicie, fariseul, înainte de a da moneda saracului, intenționat o expunea la arătarea tuturor celor de față; înainte de a pune moneda în carhanaua templului, el tot cu acelaș scop o învătea, și trimițând-o nevoiașului, el neapărat se silea să obțină, ca toți să vorbească de iubirea lui către saraci. Cu totul altmintrelea trebuia săvârșită milostenia. „Vedeți, învăța Hristos, să nu faceți milostenia voastră înaintea oamenilor, ca să fiți văzuți de dânșii, altmintrelea nu veți avea plată dela Tatăl vostru cel ceresc. Când faci milostenie, nu trâmbița înaintea ta, cum fac fățarnicii prin sinagogi și pe ulițe, ca să-i laude oamenii. Adevărul vă grăesc: ei își iau deja plata lor. Iar tu când faci milostenie, să nu știe stânga ta, ce face dreapta, ca milostenia ta să fie în ascuns, și Tatăl tău, care vede în ascuns, să-ți răsplătească la arătare”¹⁾. Din cauza aceleiași înclinațiuni către legismul mecanic, însuși rugăciunea a fost anturată cu tot felul de pravile și prescripțiuni, care au prefăcut-o în mecanică, fără suflet. Erau exact prescrise ceasurile, cuprinsul și metoda rugăciunii. Fariseul riguros se ruga de câteva ori pe zi, și cu acest prilej fiecare se silea în tot felul, ca în ceasurile prescrise să se găsească undeva la răspântiile ulițelor, așa încât să fie văzuți de tot publicul cu filacteriile lor late și să-și arate neobișnuita lor nu ca pildă de evlavie, sau cu acest scop expusă în sinagogă, ca rugăciunea lor să poată fi văzută de credincioșii ce vin acolo ca exemplu. Pe lângă asta, ei nu se mulțumeau cu rugăciuni scurte, izvorâte din suflet, ci cu acelaș scop de fală le lungeau cu cereri trufașe și pline de laude. Nu așa trebuie să fie rugăciunea adevăratului fiu al Tatălui ceresc. „Tu când te rogi, învață Hristos, nu fii ca fățarnicii, care iubesc prin sinagogi și pe la colțurile străzilor oprindu-se, se roagă, ca să se arate oamenilor. Adevărul vă grăesc, că ei deja își primesc plata lor. Tu însă, când te rogi, intră în camera ta, și încuind ușa ta, roagă-te Tatălui tău, Care este întru ascuns, și Tatăl tău, care întru ascuns vede îți va răsplăti la arătare. Iar când te rogi, nu vorbe multe, ca păgânii, căci ei socot, că în grăirea lor multă vor fi auziți. Nu vă asămănați lor, căci știe Tatăl vostru, de ce aveți voi trebuință înainte”

1) Mat. VI, 1-4. De remarcat e, că și cei mai buni din păgâni ajunseră la aceeași convingere. De exemplu Cicerone zice: „Mie mi se pare mult mai de laudă tot ceea ce se face fără lăle și fără mărturie iăturatică, și că nici o expoziție nu poate fi mai mare decât conștiința” (Cicer. Tuscul, II, 20).

de a-I cere voi" (Mat. VI, 5-8). Pentru păgâni, zeli nu erau a toate văzători sau în permanență lângă oameni, și cunoscători ai nevoilor lor. Ei câteodată puteau să rămână surzi, așa că pentru trezirea atențiunii lor era trebuință de măsuri neobișnuite; să strige tare și să repete unele și aceleași cereri¹⁾. Dar Tatăl nostru ceresc e neconținut aproape de noi și ajunge o rugăciune sinceră către Dânsul, ca să ne audă. Aceasta, totuși, nu înseamnă, că cel ce se roagă să evite rugăciunile în locurile publice de cult, în biserici. Insuși Hristos, cel ce a poruncit toate acestea, adesea, putem zice fără omitere, era prin sinagogi în timpul rugăciunii în mijlocul adunării și a spus limpede, că unde câțiva oameni se adună în numele lui, prin urmare cu atât mai vădit în biserică, ridicată în numele Lui, e și El acolo în mijlocul celor ce se roagă. Invățătura lui se referă numai la rugăciunea particulară, care în adevăr, ca să fie sinceră, trebuie să se săvârșască nu la arătare, ci în taină.

„Deasemenea când postiți, nu fiți triști ca fățarnicii, căci ei se arată cu fețele ppsomorâte, ca să se arate oamenilor că postesc. Adevărul vă grăesc, că deja își iau plata lor" (Mat. VI, 16). Astfel de fățarnici erau toți fariseii. Afară de postul instituit de legea lui Moise din ziua milostivirii, fariseii au născocit o mulțime de posturi și săptămânal posteau luna și joia. În timpul fiecărui post își presurau capul cu cenușă, nu se spălau și nu se ungeau cu ulei, nu-și peptăneau bărbile, și se îmbrăcau în zdrențe, apăreau înaintea tuturor cu tot felul de semne de tristețe și amărăciune, care erau în întrebuintăre la doliu după morți. Cărturarii, chiar prin reguli deosebite, interziceau în acest timp rabinilor să-și ungă fața cu ulei, și despre un renumit cărturar se povestea, că fața lui totdeauna era neagră din pricina postului peste măsură. Toată nesinceritatea de felul acesta contraria inima dreaptă a lui Hristos și El porunci următorilor Săi: „iar tu când postești, ungeți capul tău și spălați fața, ca să te arăți că postești nu oamenilor, ci Tatălui tău, care este întru ascuns, și Tatăl tău, care vede cele ascunse, îți va răsplăti la arătare" (Mat. VI, 17-18).

În loc de a se preda la post fățarnic, calculând să obțină slavă înaintea oamenilor, următorii lui Hristos trebuie să se silească în tot felul, ca să nu se atașeze de bunurile lumii. În timp ce fariseii și iudeii în genere, întregul senz al vieții lor îl

¹⁾ Se știe cu ce strigăte tămpe se adresau către Baal sacrificatorii lui în prezența prorocului Ilie. Vezi Istoria Biblică tomul II, pag. 452 (originalul).

puneau anume în bunurile pământești, adunau comori și cu lăcomie tindeau spre îmbogățire. Mustrând acest viciu, Hristos poruncește: „Nu vă adunați comori pe pământ, unde molia și rugina le strică, și unde furii le scapă și le fură; ci vă adunați comori în ceriu, unde nici molia, nici rugina nu le va strică, și unde furii nu le sapă, nici le fură”. Căci doar dedându-se cu totul la adunarea de comori pământești, atunci aceasta înseamnă a uita cele cerești. „Căci unde-i comoara voastră, acolo va fi și inima voastră”. Dar pentru ca inima să tindă spre cele cerești, trebuie a avea lumina lăuntrică în suflet, ca mintea să poată să pătrundă adevărul în toată deplinătatea lui. Dacă mintea e întunecată, atunci și inima se abate dela Dumnezeu și dela adevăr. Mintea este tot astfel de luminător pentru suflet, cum ochiul este pentru trup. Deci după cum „dacă ochiul tău va fi curat, atunci tot trupul tău va fi luminat; dacă însă ochiul tău va fi rău, atunci tot trupul tău va fi întunecat”, așa și cu privire la suflet, dacă e luminată mintea, atunci luminat e și sufletul; dacă îi întunecată mintea, atunci se întunecă și sufletul, și în loc să tindă spre ceriu, dinde spre cele pământești (Mat. VI, 20-23).

Unii din cărturarii cei mai sinceri au recunoscut adevărul acestei învățături și au fost exemple, că unii și în adevăr le-au urmat exemplului lor în viață. Dar majoritatea, chiar dându-și sama de întreaga păcătoșie a atașamentului total de bunurile pământești, totuși nu puteau să biruiască în sine lăcomia, și deaceia socotea posibil să tindă deodată și către cele pământești și către cele cerești. Hristos mustră tăios această fățarnicie și duplicitate. „Nimene, spunea El, nu poate sluji la doi stăpâni, căci sau pe unul îl va urî și pe altul îl va iubi, sau de unul va îngriji, iar de altul nu va îngriji, nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui mamona”.

„Deaceia vă spun: nu vă îngrijiți pentru sufletul vostru, ce veți mânca și ce veți bea, nici pentru trupul vostru, cu ce veți îmbrăca. Sufletul nu e mai mare decât mâncare, și trupul decât haină? Priviți la păsările ceriului: ele nu samănă, nici nu secără, nici nu adună în grânare, și Tatăl vostru cel Cereșc le hrănește. Voi nu sunteți oare cu mult mai buni decât ele”? Da în realitate zadarnice sunt toate grijile și zbuciumurile omului, căci ele nu duc la scop. Cine, de exemplu, orcât s'ar îngriji el și orcât s'ar zbuciuma, poate să-și adaoge statului său macar o palmă sau un cot? „Și de haină la ce să vă îngrijiți? Priviți la crinii câmpului, cum cresc ei? Nu se ostenesc, nici nu torc, dar vă grăesc, că nici Solomon întru toată slava sa nu s'a îm-

brăcat așa, ca oricare din ei. Dacă însă pe iarba câmpului, care astăzi este, iar mâne va fi aruncată în foc ¹⁾, Dumnezeu o îmbracă așa, cu cât mai vârșos pe voi, puțin credincioșilor? ²⁾. Deci nu vă îngrijați și nu ziceți: ce vom mânca? sau ce vom bea? sau cu ce ne vom îmbrăca? Pentru că toate acesta, păgânii le caută și pentru că Tatăl vostru cel ceresc știe, că aveți nevoie de toate acestea. Căutați însă mai întâiu împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și acestea toate se vor adăoga vouă. Deci nu vă îngrijați de ziua de mâne, căci ziua de mâne singură se va îngriji de ale sale. Ajunge fiecărei zile grija ei. (Mat. VI, 25—34). În această poavă nu se incurajază deloc lenea și nepăsarea, care conțenează pe parazitism. Marele interpret al învățături creștine, ap. Pavel spune direct: cine nu muncește, acela nici să nu mănânce. Această poavă însă însemnă numai, că următorii lui Hristos nu se cuvine să se cufunde cu totul în grijile pământești despre satisfacerea tuturor nevoilor simțuale, până la uitarea celui mare adevăr, că noi suntem copiii Tatălui ceresc, și Pronia Lui cuprinde toată viața noastră prezentă până întru atâta, că în realitate ea se susține, nu propriu prin grijile noastre proprii, pe cât prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, deși noi adesea nici nu ne dăm sama de asta.

Impunând hotărârea referitoare la raporturile oamenilor către sine înseși, Hristos după aceea a impus hotărârea despre raportul către aproapele. Dacă în raport cu sine însuși dreptatea fariseică păcătuia prin atasarea extraordinară la bunurile pământești sensuale, chiar până la uitarea celor cerești, apoi în raport cu aproapele ei se distingeau prin o asprime extremă și prin o intoleranță la fel, prin părerea exclusivă și prin un dispreț trufaș, înclinată a judeca pe toți și pe toate din punctul de vedere îngust și fără inimă a moralei farisice. Spre prevenirea următorilor Săi ca să nu cădă în acest păcat, Hristos a dat câteva sfaturi practice despre raportul cu aproapele, pline de dumnezeiască înțelepciune și de prevedere. Îndreptându-se poava sa mai ales contra trufiei fariseice, care priveau de sus tot ce nu intra sub măsura legalismului fariseic, Hristos zicea: „nu judecați, ca să nu fiți judecați. Căci cu ce judecată veți judeca, cu aceeași veți fi judecați, și cu ce măsură veți măsura, cu aceea vi se va măsura și vouă” (Mat. VII, 1 și 2). La aceasta, totuși, nu se poate socoti, că aicea se reproduce vechea lege a răsplătirii deopotrivă „ochiu pentru

1) Aluzie la aceea, că în Palestina iarba uscată servea pentru combustibil.

2) În talmud se spune: „cel care având pentru astăzi, zice: ce voi mânca mâine? nu are credință. Celce a făcut ziua acela face și mâncarea pentru ea” Buxtorf, 2017.

ochiu", cum ar fi putut răstălmăci legiștii iudei. Deosebirea esențială între această hotărâre a Noului Testament și între aceea a Vechiului Testament se cuprinde în aceea, că după ultima răsplată echivalentă se proclama aicea pe pământ, unde ea sub influența patimilor păcătoase putea duce la tot felul de manifestări ale nedreptății; dimpotrivă hotărârea Noului Testament indică răsplătirea în altă viață mai bună, unde domnește dreptatea și adevărul veșnic, care nivelează ceea ce e stricat pe pământ. Dar această dreptate veșnică, cum ochiul a toate văzător a lui Dumnezeu, întinde acțiunea sa a toate nivelatoare și asupra raporturilor pământești, muștrând prin ajutorul glasului conștiinței și a dispozițiilor morale pretențiunile fățarnice la păruta depărtare. De aceea, pentru a evita glasul ei muștrător, trebuie a pătrunde cât mai repede în propria stare cu scopul îndreptării ei, decât a judeca pe alții și a-i muștra pentru defectele lor. Altmintrelea dreptatea veșnică poate să rostească grozava muștrare: „ce te uiți la paiul din ochiul fratelui tău, iar bârna din ochiul tău nu o vezi? Sau cum vei zice fratelui tău: lasă-mă să scot paiul din ochiul tău; dar iată în ochiul tău e o bârnă? ¹⁾ Fățarnice, scoate mai întâiu bârna din ochiul tău, și atunci vei vedea cum să scoti paiul din ochiul tău" (Mat. VII, 3—5). Și în adevăr, ce fățarnicie poate fi mai josnică și mai greșoasă decât aceea, când omul dându-și înfățișarea de dreptate neînduplecată și de moralitate neajunse, vădește la alții cele mai mici neajunsuri, pe când el însuși în același timp este dedat la cele mai uricioase păcate și vicii? Ba se află stări și mai rele, în care oamenii până într-atâta se impetresc, că cu nepăsarea și deriziune se referă chiar către vestirea dreptății dumnezeiești. În asemenea caz trebuie a-i lăsa propriilor lor soarte, pentru că a te adresa la ei cu predică și sfătuire ar însemna același lucru, cu „a da cele sfinte cânilor și a arunca mărgăritarele înaintea porcilor, care pot numai să le calce cu picioarele lor, ba chiar, în furia sălbatecă, întorcându-se, să vă rupă" ²⁾.

Următorii lui Hristos au în față mare muncă și sânguință, la săvârșirea cărora ei totdeauna vor avea nevoie de ajutorul de

1) Această expresie e luată dintr'un proverb iudeu actual. Vezi Buxtorf, 2080; Lightfoot, *Horae Hebr.* II, 158.

2) Mat. VII, 6. Porcii și câinii totdeauna s'au considerat în răsărit animalele cele mai necurate. Orașele în răsărit erau pline de câni fără stăpâni, care triau numai cu necurățiile ce se aruncă în ulișă. Porcii se creșteau numai de păgâni și de locuitorii semi-păgâni ai Palestinei și câteodată erau așa de sălbateci, încât prezintau un pericol și pentru oameni.

sus. Fie numai ca ei să ceară cu stăruință acest ajutor, și ei le va fi dat. „Cereți și vi se va da, căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide. Căci tot celui ce cere i se dă, și celce caută găsește și, celui ce bate i se deschide”. Doară ei sunt copiii Tatălui ceresc, și El se poartă cu dânșii cu dragoste nesfârșită mai mare ca cum părinții pământești se poartă cu copiii lor pământești. Dar și în raporturile pământești sunt oare așa părinții, care, când fiul ar cere pâne, oare i-ar da piatră, sau când i-ar cere pește oare i-ar da șarpe, sau în loc de ou i-ar da scorpion¹⁾? Astfel, dacă părinții obișnuiți, cu toată păcătoșia și stricăciunea naturei omenești, neconținut înclinată la rău, știu să de copiilor lor daruri bune, „Cu atât mai vărtos Tatăl vostru cel ceresc va da cele bune celor ce cer dela Dănsul” (Mat. VII, 7-11; Luc. XI, 12).

Hristos se apropie deja acum de sfârșitul expunerii esenței și obligațiilor împărăției Sale celei nouă și veșnice, și pentru ca încă și mai puternic să imprime în sufletul următorilor săi tot duhul legislațiunii Noului Testament, El exprimă aceasta într-o frază a toate cuprinzătoare: „Deci, întru toate, cum voți să se poarte cu voi oamenii, așa să vă purtați și voi cu dânșii, căci în aceasta se cuprinde legea și prorocii” (Mat. VII, 12). Legea lui Moise porunea: „Să iubești pe aproapele tău, ca pe tine însuși” (Lev, XIX, 18), dar prin aproapele înțelegea numai pe evreu și pe prozelit și din potrivă în raport cu toți, cari nu intrau în alcătuirea poporului ales, porunea dușmănie neîmpăcată, războiu nimicitor. Astfel cea mai măreață dispoziție a lui Moise, după exteriorul său, avea importanță numai a cunoscute pravile referitoare raporturilor poporului ales către propriii săi membrii, și pierduse sensul său în aplicarea către omenire. Hristos acum scoase această lege din exclusivismul său național și o ridică la gradul de lege generală omenească, proclamând pe toți oamenii de egali între ei, ca copii a unui singur Părinte ceresc. Această normă de aur în anumite aluziuni s'a exprimat deja și mai înainte. Ea se întâlnește la Socrate, Menandru și chiar în scrierile vechilor înțelepți chinezi²⁾. Filon citează o veche sentință

1) Toate aceste comparații sunt luate direct din viața de toate zilele a Palestinei. Pânea și peștele alcătuiesc acolo lucrurile principale de alimentație, cu deosebire aproape de loc, unde peștele servește așa zicând singura carne pentru populație. Scorpionii sunt fenomenul cel mai obișnuit în Palestina și sunt așa de mulți, că în fiecare dată când trebuie să întinzi cortul trebuia cu îngrijire să observi terenul și să întorci toți bolovanii și să uicizi scorpionii, ce se ascundeau sub ei. La greci era proverbul: a da un scorpion în loc de răscumpărare din robie, și se poate ca acest proverb să fi fost în circulație și în Palestina.

2) Ewald, Geschichte, IV, 270.

iudaică, care glăsuiește: „Să nu faci altuia ceea ce tu însuși n'ai dori să suferi“, și bătrânul Tobit a poruncit tânărului său fiu Tobie: „ceace ți-i urât ție însuși, aceea să nu faci nimănui“. Cu o generație înainte de Hristos, vestitul legist iudeu Hilel exprimă această pravilă unui păgân, care cu ironie îl întreabă: poate el oare să exprime toată legea lui Moise stând într'un picior? „Ceea ce tu n'ai dori, ca să ți se facă ție însuși, să nu faci nici tu aproapelui tău“, răspunse înțeleptul legist, — „în aceasta se cuprinde toată legea, și toate celelalte sunt tâlcuiri la dânsă“ (Tob. IV, 15). Dar toate aceste expresiuni ale pravilii de aur despre raporturile reciproce dintre oameni au suferit din pricina cunoscutei unilateralități, de oare ce cugetarea legiștilor n'a cuprins pe toți oamenii, ci numai pe cei ce aparțineau unui anumit popor iubit. Expresia, de exemplu, a lui Hilel putea fi și simplu să fie obișnuită. Negreșit, fu foarte izbitor deja și aceea, că printre mănăitorii de literă fără de suflet, cum erau legiștii, s'a găsit un om, care era destul de luminat, ca să pătrundă chiar în esența egii și să înțeleagă, că toate dispozițiile ei au un scop moral; dar și el n'a înțeles deplin, că legea nu este un simplu codice de reguli morale, care statornicesc raporturile formale dintre oameni. Moralitatea, ruptă dela baza ei religioasă și așezată pe teren formal, în realitate pogoară legea la același nivel cu morala ordinară prelucrată înseși de oameni în raporturile lor reciproce. Numai Hristos pentru prima oară a dat senzul absolut acestei pravile, punând datoria noastră față cu ceilalți oameni în situație subordonată față de raportul nostru superior cu Dumnezeu, făcându-l numai ca o parte a acelei iubiri filiale, care deopotrivă se revarsă peste toți oamenii, ca frați ai noștri după Tatăl nostru ceresc, comun tuturor. După învățătura Lui, iubirea către toți oamenii are pentru sine o adâncă bază religioasă în iubirea lui Dumnezeu, ca prototip al nostru, al tuturor oamenilor, ca fii ai Lui. Iubirea către aproapele, lămurește El în alt loc, este deja a doua mare poruncă, iar nu întâia¹⁾; aceasta-i luna, care împrumută lumina sa dela Soarele dreptății. În vederea acestui fapt chiar cel mai mare din legiștii iudei în faptul priceperii legii stătea înfinit mai jos decât dumnezeescul Fiu al Pururea Fecioarei.

Predând după aceea încă câteva povești despre aceea, care porți duc la mântuire, și dând prevenire față de prorocii minci-

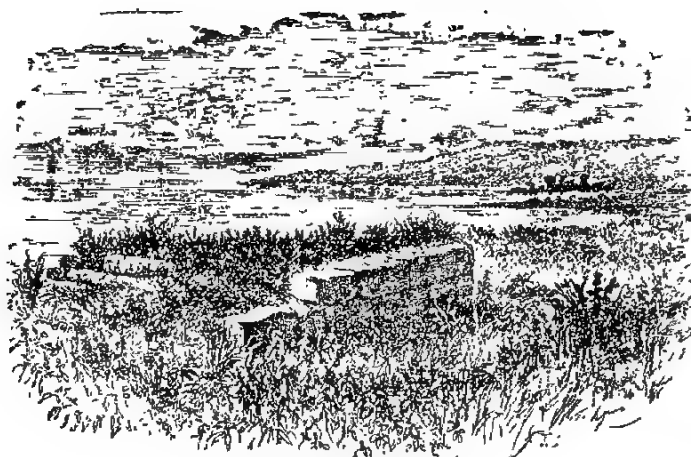
1) Delftech, Jesus und Hilel, 29

noși, „cari venind în piei de oae, iar pe dinlăuntru sunt lupi răpitori”, Hristos încheieă apoi marea Sa predică, arătând, că toată puterea și viața următorilor Lui se va cuprinde în împlinirea cuvenită a legii Noului Testament. „Deci, pe tot celce ascultă cuvintele Mele acestea, și le împlinește, îl voi asemăna bărbatului înțelept, care și-a zidit casa sa pe piatră, și a plouat, și s'au revărsat apele și au suflat vânturile, și s'au îndreptat spre casa aceea, și ea n'a căzut, pentru că a fost întemeiată pe piatră. Iar tot, care ascultă cuvintele aceste ale Mele, și nu le împlinește, se va asemăna omului fără de minte, care și-a întemeiat casa sa pe nisip; și a venit ploaea, și s'au revărsat râurile, și au suflat vânturile, și s'au îndreptat spre casa aceea, și ea a căzut, și a fost căderea ei mare” (Mat. VII, 24-27).

Toată predica aceasta, marea și divină după dumnezeasca sa înțelepciune, produse cea mai adâncă impresie asupra ascultătorilor. Până acum ei fuseseră deprinși să asculte numai poliloghii seci și fără suflet dela cărturarii și fariseii lor, care cu un bucalism servil repetau dispozițiile seci ale legii și tâlcuirile cazuistice la el ale legiștilor învățați. Unul din acești cărturari se lăuda, că fiecărui verset din sf. Scriptură se poate da șase mii de tâlcuiri deosebite, și în ineseși tâlcuirea erau șaptezeci de metode întregi, știința cărora se și considera semnul absolut a unei erudițiuni adânci. Dar de oare ce toate aceste tâlcuiri nu erau alt ceva de cât niște întorsături cazuistice a cugetării goale, care se exercita să inventeze cele mai ciudate enigme și asemănări, neavând nici un raport cu religiozitatea și nevoile morale ale poporului, apoi negreșit acest din urmă încetă cu totul să mai asculta, nenădăjduind să primească dela ei nimic, ce ar fi fost în stare să satisfacă inima sa insetată după adevăr. Și iată, când Hristos începu să vorbească cu dânsul, în asemenea limbaj, care fiind cu totul străin de cazuistica seacă a legiștilor, prin fiecare vorbă a sa aprindea inima ascultătorilor, stârnind într'înșii sentimentul dulce al adevărului înțeles, atunci „poporul se mira de învățătura Lui: căci El învăța ca unul ce avea putere, iar nu ca legiștii și fariseii” (Mat. VII, 28-29).

*Ruinele Capernaumului
(Tel-Hum).*

CAPITOLUL XXIII.

ADEVERIREA INVĂȚĂTUREI CU FAPTE.

ând Iisus Hristos s'a pogorât din munte, atunci după Dânsul a urmat mulțime de popor, ca și cum n'ar fi voit să se despartă de un Invățător așa de minunat, Care revărsase cuvintele dulci ale harului. Și veracitatea învățurii curând fu confirmată anume prin o serie de evenimente mari, care încă și mai mult au trebuit să adevărească și să arate poporului, cine este acest mare și preadulce Invățător.

Din munte, Hristos se îndreptă către unul din orașele de pe țărm, și la intrarea într'insul deodată privirilor Lui se prezentă o priveliște grozav de tristă ¹⁾. Înaintea lui stătu un lepros, care, cu rugămintă disperată căzând la început la picioarele Lui, iar după aceea cu strigăt din inimă căzând pe fața sa, se ruga pentru vindecarea sa de grozava și nevindecabila

¹⁾ Vindecarea leproșului: Mat. VIII, 2—4; Marc. I, 50; Luc. V, 12—14.

boală. Această boală, grozavă în sine însuși, căpăta încă și mai multă grozăvie din cauză că în acel timp ea se considera o pedeapsă directă dela Dumnezeu pentru oare care păcate deosebite. Leprea se începea cu mici pete, ce se fceau pe gene și pe palme, deunde ea treptat se întindea pe diferite părți ale trupului, producând pretutindenea beșici, pricinuind inflamații dureroase și dând părului o culoare sură moartă. Dela piele, ea pătrundea în porii interni, infecta mușchii, oasele și crierul, descompunând tot trupul. Ea ataca plămânii, organele cuvântului și auzului, ochii, până ce atingeia însuși izvoarele vieții, după care bolnavul cădea în inconștiență și moartea îl izbăvea de grozavele suferințe. Pe lângă suferințele curat corporale, leproșii purtau asupra lor sarcina și a suferințelor morale, ca niște lepădați, care de frica morții lipsirii îi înconjurau toți oamenii. După lege, leprosul se socotea necurat. Lui îi era interzis să intre prin orașe și prin sate, el era obligat să poarte haine rupte, să umble cu capul descoperit și de departe să prevină pe toți despre apropierea sa prin strigăte puternice : „necurat, necurat !” El nu avea dreptul nici să vorbească cu cineva, nici chiar să schimbe salutări. Acesta era oare cum un viu mort¹⁾ părăsit de toți și de toată obștea, suferind ocolit de toți și fiind o povară și pentru sine însuși. Asume un asemenea om „plin de lepră se și prezentă acum lui Hristos. Din partea nenorocitului se cerea o credință neobișnuită în Prorocul din Nazaret, ca să recunoască în El puterea vindecărei de boală, care după convingerea generală, odată pătrunzind în sânge, neconștient se întărea și era fără leac. Toate speranțele de viață se exprimau în ruga ferbinte a nefericitului : „Doamne, de vei vrea, poți să mă curăți !” Și la credința lui, răsună răspunsul plin de nemărginită milă : „Voesc, curățește-te !” Toate minunile lui Hristos erau în același timp revelațiuni. Când se cerea de împrejurări fapte, El câteodată nu răspundea îndată la ruga suferindului. Dar n'a fost nici un caz, când el să fi zăbovit măcar o clipă la strigătul către Dânsul a leprosului. Leprea se considera semn al păcătoșului, și Hristos a voit să ne învețe, că rugăciunea din inimă a păcătoșului pentru curățire totdeauna a aflat satisfacere grabnică. Când David, prototipul adevăraților penitenți, a strigat cu adevărată căință : „Greșit-am eu înaintea Domnului”, atunci prorocul Natan imediat i-a adus lui vestea bună plină de milă dela Dumnezeu ; „Domnul a ridicat de pe tine păcatul tău ; tu nu vei

1) Talmudul zice : „următorii patru se consideră morți : orbul, leprosul, săracul și cel fără copii”, Lightfoot, Horae Lebr. 518.

muri" (2 Reg. XII, 13). Mântuitorul și-a întins mâna, s'a atins de de lepros, și acela s'a curățit îndată. La aceasta El porunci celui vindecat să nu spună despre acest fapt, de oare ce atingerea de lepros, ca oprită de lege, putea iarăși să stârnească furtună de indignare din partea legiștilor fără de suflet, pentru care litera moartă a legii era mai scumpă decât iubirea de oameni. În loc de asta cel vindecat trebuia să între să se arate preoților și să aducă darul statornicit, ca să primească adevărata formală despre curățirea sa. Dar cel vindecat era prea bucuros de fericire, ca să ascundă asta în inima sa și nu împlini porunca despre tăcere, ci vesti vindecarea sa pretutindenea.

Abea Mântuitorul sosi în orașul Capernaum, unde se afla locuința sa vremelnică, când întru întâmpinarea Lui eși o deputație de bătrâni iudei, probabil membrii cu însărcinări ai sinagogii principale, cu rugămintea din partea sutașului, robul credincios și iubit al căruia era cuprins de accesele unei boli¹⁾. Se putea părea straniu, că bătrânii iudei luau o parte așa de apropiată a unui om, care, roman sau nu, dar în tot cazul, fără îndoială, era păgân și numai poate „prozeliți al porților". Bătrânii totuși explică, că el nu numai că iubește poporul lor (trăsătură extrem de neobișnuită la un păgân, de oare ce, în genere vorbind, romanii față de iudei se raportau cu un deosebit desgust), dar încă pe propria sa cheltuială le-a construit sinagoga lor, care după frumuseță și măreție se considera drept sinagogă principală în Capernaum. Insuși adresarea lor către Iisus arată, că acest eveniment se referă la periodul anterior slujirii Lui, când încă toți se uita la Dânsul cu admirație respectuoasă și cu nădejde, și nu era încă acea dușmănie de moarte, prin care se deosebeau ultimile zile. Sutașul păgân, evident, era om bun, pentru că însuși grija sa despre rob în acel veac, când după părerile legii romane robii se considerau la fel cu animalele domestice, în tot cazul făcea cinste iubirii lui de oameni. Și Hristos răspunse îndată la cererea lor: „Voi veni, zise El, și-l voi vindeca". Dar pe drum ei întâlniră

Ruina sinagogii din Capernaum.

1) Vindecarea slugii sutașului, Mat. VIII, 5—23; Luc. VII, 1—10.

pe alți trimiși din partea credinciosului și smeritului sutaș care prin aceștia îl ruga să nu intre sub acoperișul nevrednic al unui păgân, ci să vindece pe robul suferind cu cuvântul său făcător de minuni, cum a vindecat pe fiul curtezanului. Ca sutaș, deși om sub autoritate, totdeauna avea pe lângă sine slugi, gata să împlinească poruncile lui, nu putea oare așa și Hristos să poruncească slugilor sale nevăzute să împlinească voea Lui, El însuși neîntreprinzind această osteneală? Mântuitorul fu mirat de o credință așa de remarcabilă, mai mare decât care, El nu întâlnise nici chiar în Israel. Într'un măslin sălbatic El găsi ceea ce nu găsisese într'un măslin domestic; și din această împrejurare El trase o învățătură, care extrem de neplăcut lovi auzul iudeu: când mulți din fiii adevărați ai împărăției vor fi aruncați în întunerecul cel mai dinafară, vor veni mulți dela răsărit și dela apus și vor ședea la masă cu Avraam, și cu Isaac și cu Iacov întru împărăția cerurilor. Această declarațiune mergea numai bine în desacord cu închipuirile iubite ale iudaismului credul. După una din predicile rabinice însuși Dumnezeu spune iudeilor: „în lumea viitoare, eu voi întinde pentru voi, iudeii, o masă mare, pe care o vor vedea păgânii și se vor rușina”. Iar acest învățător Galilian propoveduia lepădarea iudeilor și chemarea păgânilor? Deosebirea între Hristos și între rabinismul degenerat se statornicea tot mai limpede pentru că Hristos acum dăra limpede naționalismul îngust al rabinilor și proclama că regatul lui Mesia nu trebuia să fie regatul iudeilor numai, ci trebuie să cuprindă toate popoarele și toată omenirea. „Mergi, a spus Hristos sutașului, ce izbutise acum să se înfățișeze personal, și cum ai crezut, să ți fie ție”. Întorcându-se acasă, el găsi, că cuvântul vindecător își arătase efectul său și sluga bolnavă se însănătoșase.

Dar după aceste evenimente uimitoare urmă o minune încă și mai uimitoare. În una din zilele următoare, Mântuitorul, cutriărând cu predica orașele vecine, și a venit între altele la Nain, situat pe coasta sud-estică a muntelui Ermonul Mic, la 43 kilometri dela Capernaum. Numirea aceasta (care se păstrează și astăzi) însemnă „Preafrumosul”, și situația târgușorului aproape de Endor o justifică în totul, în vederea Taborului și a înălțimilor Zabuloniene. Plecând la drum, și asta totdeauna se face în răsărit, de dimineață, în ceasurile răcoroase ale dimineții, Iisus Hristos a putut să sosască în acest orașel curând după amiază, și chiar la intrarea lui se prezentă o priveliște tristă. Pe ulița dela intrarea orașelului, se scotea trupul unui tânăr mort pentru a-l duce la înmormântare afară din oraș. Priveliștea asta era mai

tristă decât de obicei, și de aceea probabil ea era însoțită de un bocit mai disperat și mai nestăpănit, decât a plângerei obișnuite a morților. Tânărul acesta era unicul fiu la mama lui, și ea era văduvă. Această întristare grozavă a mamei se răsfrânse dureros în inima nesfârșit de iubitoare a Mântuitorului. Făcându-i-se milă de nefericita mamă și zicându-i: „nu plânge“, El se apropiă de năsalie, sau mai exact de un sicriu deschis, în care zăcea tânărul mort, și, iarăși neîntorcând atențiunea asupra ritualului statornicit, se atinse de el. La vederea acestora, toți cei de față

*Nainul cu vederea muntelui Taboru
(Fotografie)*

încremeniră. Năsalieșii fără să vrea se opriră, cuprinși de frică. Și iată între rudele zdrobite de durere și a mulțimii cei înconjurau răsună glasul liniștit al lui Hristos: „Ție îți zic, tinere, scoală!“ Glasul acesta pătrunse în sfera necunoscută și tainică a morții și zgudui înseși împărăția ei. Mortul se sculă și începu să vorbească; și Mântuitorul „dădu pe tânăr mamei sale“. La vederea acestora pe toți îi cuprinse frica. Pe cealaltă coastă a aceluiaș deal, pe care era așezat Nainul, se afla orașul Suntem, unde cândva prorocul Elisei înviesse pe fiul unei mame văduve, cel ospăta și care se adresă către dânsul, iar luxoasa vale a Ezdrielonului, care se întindea la poalele dealului, fusese locul celor mai mari evenimente celui mai vestit dintre prorocii lui Israel, anume Ilie, care, deasemenea dovedise adevărata lui chemare prin o mare minune a întoarcerii în viață a fiului văduvei din Sareta. La vederea minunii săvârșite, poporul nu se poate să nu-și fi amintit de acești mari slujitori ai adevăratului Dumnezeu.

Nu cumva este și acest învățător galilian un asemenea n. proroc, cum au fost Ilie și Elisei? Și chiar mai mare decât ei? Din istorie era cunoscut tuturor, că deși marii proroci deasemenea întorseseră singuratecelor mame pe unicii lor fiu, care muriseră, dar făcuseră aceasta de silă în urma rugii or stăruitoare, ostenind în rugăciune și întinzându-se peste trupurile moarte (3 Reg. XVII, 21; 4 Reg. IV, 35); pe când Iisus săvârși această minune liniștit, pe neașteptate, momentan, în numele său propriu, cu propria sa putere, printr'un singur cuvânt al Său. Și toți fără să vrea socr tiră după asta, că „proroc mare s'a sculat între ei, și Dumnezeu a cercetat pe poporul Său”.

Aproape de timpul acesta, Mântuitorul primii o scurtă, dar plină de adâncă mișcare epistolă dela Ioan Botezătorul¹⁾. Ioan în acest timp se chinuia în temniță, și până la dânsul nu puteau să nu ajungă zvonurile despre propoveduirea și despre faptele neobișnuite ale lui Iisus. El putea numai să se bucure de aceste fapte ale Aceluia, despre Care el nu odată dăduse ce mai solemnă mărturie, ca despre mângâerea lui Israel. Dar greaua sa poziție nu corespundea luminoaselor așteptări, și unii din ucenicii lui începuseră să-i exprime îndoieli relativ de veracitatea mărturiei lui. Ca să-i incredințeze, el trimise pe câțiva din ei la Mântuitorul cu întrebarea: „Tu ești oare acela care trebuia să vină, sau să așteptăm pe altul?” Ucenicii găsiră pe Iisus Hristos în mijlocul faptelor neobișnuite al dumnezeieștii Sale milostiviri și El arată direct la aceste fapte ale lui. Ca să mângâie duhul întristat al marelui proroc, Mântuitorul porunci ucenicilor lui să se ducă și să spună lui Ioan, cele ce ei vedeau și auzeau, — și a nume, că „orbii văd și șchiopii umblă, leproși se curăță și surzii aud, morții învie și saracii binevestesc, și ferice de celce nu se va sminti, de Mine”, adăose Hristos, exprimând prin aceasta, că adevărata credință în Mesia nu trebuie să oscileze din pricina neîndeplinirii din partea Lui a unor dorințe oare care personale, cum putea să fie aceasta chiar cu Ioan, care nu se poate să nu fi nutrit dorința tainică, ca din partea lui Mesia cel mărturisit de dânsul trebuia să se fi săvârșit vreo minune pentru eliberarea lui din greaua închisoare de temniță. Și când ucenicii lui Ioan au plecat, Mântuitorul, adresându-se poporului, a rostit pentru Ioan cea mai înaltă laudă, de care putea să se bucure un om. „Adevărul vă spun, că dintre cei născuți de femei nu s'a sculat

1) Solia lui Ioan Botezătorul către Iisus Hristos. Mat. XI, 1-15; Luc. VII, 14-35.

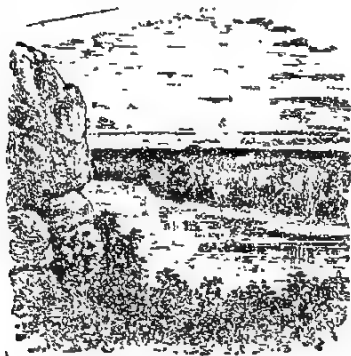
mai mare decât Ioan Botezătorul; dar Hristos adăose, cel mai mic întru împărăția cerului, mai mare decât el este", adică cu toată măreția lui Ioan ca proroc al Vechiului Testament, oricare slujitor nemijlocit al lui Hristos, care primește sincer credința în El, are mai multe daruri la intrarea în noua împărăție decât chiar acest mare proroc, care a fost oare cum un nou Ilie, care a prevestit sosirea împărăției celei nouă. „Cine are urechi de auzit să audă!" încheie solemn Mântuitorul înalta sa cuvântare despre Ioan.

§ De oare ce către în acest timp reușise să se descoperă, că chiar în acele orașe, care cu preferințe erau locul învățături și activității Mântuitorului, poporul nu totdeauna manifesta o credință adevărată în Mesia celce venise și vădit nu voia să se despartă de ideea sa falsă despre Mesia cuceritorul, așa că se îngrija nu atât de împărăția cerului, pe cât ardea de răzbunare contra romanilor, cuceritorii lor și nutreau în inima lor visul trufăș la acel timp, când și înseși Roma se va pleca înaintea așteptatului Mesia, apoi Mântuitorul rosti cu acest prilej o aspră prevenire¹⁾. Atunci a început el a grăi și a reproșa orașelor în care s'au manifestat puterile Lui, pentru că ele nu s'au pocăit. Vai ție Horazime, Vai ție Betsaido, căci de s'ar fi făcut în Tir și în Sidon puterile, arătate în voi, de mult în zdrență și cenușă s'ar fi pocăit. Dar vă spun, Tirului și Sidonului", acestor orașe păgâne ale Feniciei vecine, „le va fi mai ușor în ziua judecății decât vouă. Și Tu, Capernaume, celce te-ai înălțat până la ceriu, până la Iad te vei pogori; căci de s'ar fi făcut în Sodoma lucrurile și puterile, care s'au făcut în tine, atunci ar fi rămas până în ziua de astăzi. Dar vă spun, că pământului Sodomei mai veselă îi va fi în ziua judecății decât ție". În aceste cuvinte Hristos păși nu numai în calitate de proroc, ci și de judecător, sentința Căruia trebuia să se realizeze (cum s'a și realizat în adevăr) în toată exactitatea sa grozavă. Din marea majoritate a acestor orașe n'a mai rămas piatră pe piatră, și însuși locul așezării lor s'a uitat sau alcătuește un obiect de discuție. Dar Hristos a găsit mângâere în aceea, că dacă revelațiunea vestită de Dânsul sau înțelepciunea dumnezească a rămas ascunsă de cei ce se socoteau înțelepți și pricepuți, apoi ea a fost descoperită pruncilor, adică celor mai de jos membrii ai familiei umane sub raport intelectual și social, care poartă până astăzi asupra lor toată greutatea de dis-

¹⁾ Reproș orașelor pentru necredința lor. Mat. XI, 20-24.

preț în lume. Și anume către dâșii se adresează acum Mântuitorul cu iubitoare Sa proclamație: „Veniți la Mine toți cei oboșiți și împovorați și Eu vă voi odihni; luați jugul Meu asupra-vă și vă învățați dela Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihna sufletelor voastre. Căci jugul Meu este bun și sarcina Mea ușoară”.

Acum pentru toți erau deja suficiente dovezile, că Iisus din Nazaret este cu adevărat Mesia Hristos. Dar El nu era încă uns, și această ungere trebuia să se săvârșască acum. Dacă Hristos s'a născut în esle și principala descoperire de sine despre vrednicia mesianică a făcut-o unei samarince sarace și păcătoase,

Stufăriile bogate în lacul Betsaida.

apoi nu-i de mirare, că și ungerea Lui a fost săvârșită nu de arhiereu într'un mediu solemn în templu, ci în cele mai simple împrejurări, capabile să producă turburare în sufletul neluminat¹⁾. În unele din orașe Mântuitorul a primit invitație în casa unui fariseu, care purta numele foarte răspândit de Simon. Invitația a fost făcută în spiritul nesincrității fariseice — simplu cu scopul curiozității, ca să vadă ce fel de învățător a dat disprețuitul Nazaret, așa că cu acest prilej nu s'au observat nici măcar regulile obișnuite ale ospitalității, care impuneau gazdei, ca ea să întâmpine oșpetele cu sărutare, să-i spele picioarele și să-i procure toate îndămânările posibile. S'a pus masa și toți oșpeții invitați se așezară după ea, cum era atunci obiceiul la iudei, imitând pe greci și pe romani. În timpul ospățului, ușile casei în răsărit nu se închideau, așa că fiecare particular putea să intre într'insa, dacă nu lua parte la ospăț, apoi măcar să stea și să privească la cei ce ospătau. Dar de data asta între alții luă asupra sa îndrăsneala să pătrundă în această respectabilă casă o persoană, prezența căreia era nu numai nedorită, ci chiar pozitiv urcicioasă gazdei. O femeie nenorocită, decăzută, cunoscută în acea localitate prin viața ei urâtă, aflând că Iisus prânzește în casa fariseului, îndrăsni să se îngrămădească prin mulțimea celorlalți vizitatori cu un alavastru de mir.

Ea găsi pe Celce-L. căuta și smerită oprindu-se la spatele lui

1) Iertarea unei păcătoase în casa lui Simon Fariseul, Luc. VII, 36-50,

Hristos, asculta cuvintele Lui. Fără să vrea cugeta la El și la grozava sa cădere, — reflectând la curățenia neviciată și fără de păcat a sfântului Proroc tânăr și la propria sa viață rușinoasă și păcătoasă, ea începu să plângă, și lacrimile ei cădeu pe picioarele goale ale lui Hristos, asupra cărora ea se plecase tot mai jos, silindu-se să ascundă turburarea și rușinea sa. Fariseul cu groază ar fi sărit în lături numai la o singură atingere, și nu numai de lacrimile unei asemenea persoane; el s'ar fi apucat să se spele cu șapte ape de întinăciunea primită și cu afurisenie ar fi gonit pe păcătoasa ce se vârâse cu îndrăsneală în casă.

Dar femeia aceasta simțea înlăuntrul său, că Iisus nu va proceda cu ea așa; ea simțea, că cea mai înaltă curățenie de păcate e gata de compătimire, ea văzuse, că unde ar fi răspins-o nobleța aspră a unui păcătos ca și ea, acolo va primi sfințenia desăvârșită a Mântuitorului. E foarte probabil, că ea auzise cuvintele iubitoare și milostive ale lui Hristos, spuse de Dânsul, poate în același zi: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă Voi odihni”²⁾. Ne fiind răspinsă, ea se încurajă încă și mai tare și convingându-se, că, or cum ar fi privit la ea ceilalți, Mântuitorul în tot cazul nu o disprețuia, ea se apropiă încă și mai tare de El, și aruncându-se în genunchi, cu părul său lung și despletit, a început a șterge picioarele, udate cu lacrimile sale, le acoperi de sărutări și în fine sfărâmă³⁾ vasul de alabastru, începu să le ungă cu mirul cel mirositor și scump.

Vase de alabastru¹⁾

Aspectul femeii cu părul despletit, rușinoasa ei înfiosire, chinul pocăinței ei, lacrimile repede curgătoare, aducerea ca jertfă a mirezmelor, ce serveau ca un mijloc al meseriei sale — toate acestea ar fi putut să stârnească până și într-o inimă de piatră oare care milă. Dar Simon fariseul privea la toate acestea cu o desaprobară și desgust rece. Revărsarea nestăpânită a rugii

Aspectul femeii cu părul despletit, rușinoasa ei înfiosire, chinul pocăinței ei, lacrimile repede curgătoare, aducerea ca jertfă a mirezmelor, ce serveau ca un mijloc al meseriei sale — toate acestea ar fi putut să stârnească până și într-o inimă de piatră oare care milă. Dar Simon fariseul privea la toate acestea cu o desaprobară și desgust rece. Revărsarea nestăpânită a rugii

1) Numirea a acestor vase o primi dela orașul Alabastra din Egipt, unde era producția lor principală și de acolo se expediau în toate țările înconjurătoare. Ele se găsesc în săpături prin Asiria, Grecia, Italia, etc. tot cu forma aceea egipteană.

2) Mat. XI, 28.

3) În traducerea siriacă Peșito cuvântul sfărâmând dela Marcu XII, 3 se citește dechiznând, care poate avea aplicare și în cazul dat. Dealtmintrelea mirul prețios se procura din vasele de alabastru adese prin sfărâmarea gâtului lor îngust.

pentru milostivire din partea femeii cu inima desnădăjduită și zdrobită nu-l mișca. Pentru dânsul era desgustător chiar aceea, că Iisus îngăduia nefericitei făpturi să sărute și să ungă picioarele sale, deși nu se adresase până acum către dânsa cu nici un cuvânt aprobativ. Dacă El ar fi proroc (fără să vrea cugeta fariseul), El ar trebui să știe, ce fel de femeie este aceasta, și dacă El ar ști asta, atunci ar trebui să o respingă cu dispreț și indignare, cum neapărat ar proceda și însuși Simon. Să dea învățătorul macar un semn, și Simon ar fi foarte bucuros să elibereze imediat casa sa de asemenea spurcăciune.

Fariseul nu exprimă aceste cugetări, dar Mântuitorul vedea inima sa și știa cugetul lui, deși nu i-a reproșat deodată pentru ele și nu deodată a mustrat cruda și recea lui neomenie și cruzime. Pentru a atrage spre cuvintele sale atențiunea generală, El se adresează gazdei:

~ „Simone, am să-ți spun ceva”.

~ „Spune învățătorule”, răspunse Simon.

~ „Un om bogat avea doi datornici: unul datora 500 de dinari, și altul cincizeci. Și cum ei nu aveau cu ce plăti, el le iertă la amândoi datoria. Spune dar, care din ei îl va iubi mai mult?”.

Lui Simon negreșit nici prin cap nu-i trecu, că întrebarea putea să aibă vreo legătură cu dânsul, întocmai cum fusese odată cu David, când el rosti judecată sinceră cu ocaziunea pildei prorocului Natan.

„Șocot”, zise el, „că acela, cărui i-a ertat mai mai mult”.

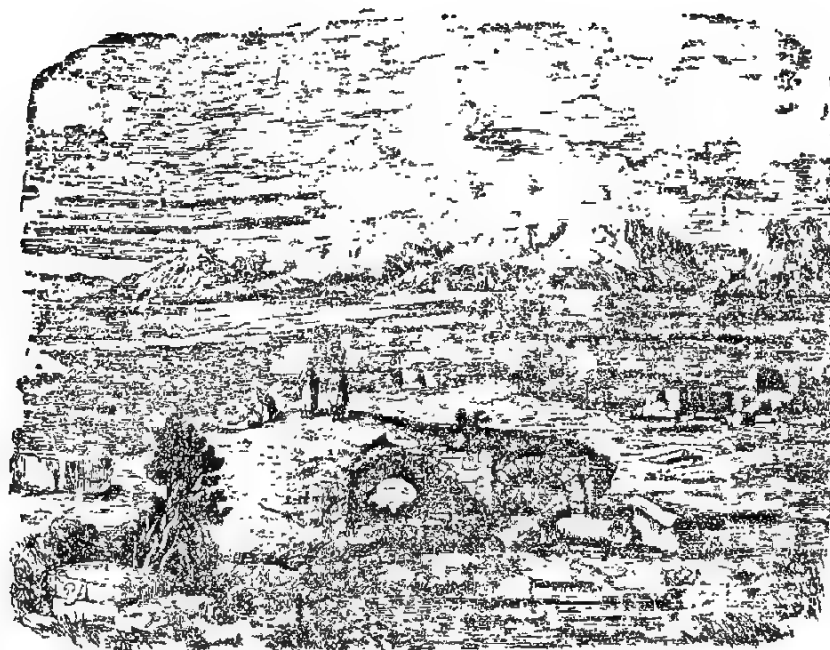
„Drept ai judecat”, răspunse Mântuitorul, și apoi făcu aplicațiunea morală a acestei grăiri figurate, aspră în inșiși gingășia indulgenței sale, îmbrăcată în acea formă poetică înaltă, pe care Mântuitorul adesea o întrebuința în învățătura sa și care pentru ceilalți ascultau suna ca poezia prorocilor. Simon se pare că nu vedea, la ce ducea această povestire, dar păcătoasa ce se căia cu o percepere și mai sensibilă a inimei zdrobite, pe bună seamă vedea aceasta. Dar ce agitație trebuie să o fi cuprins, când Hristos ca și cum n'ar fi observat-o până atunci, acum deodată se întoarse cu totul spre dânsa și atrăgând atențiunea tuturor spre ea, care ședea timidă la pământ și acoperindu-și cu amândouă mâinile și cu părul despletit fața sa turburată, zise tare către fariseul mirat:

„Simone, vezi tu această femeie? Eu am venit în casa ta, și tu apai pe picioarele mele n'ai turnat; iar ea cu lacrimi Mi-a spălat

picioarele și cu părul capului său le-a șters. Tu sărutarea nu mi-ai dat; iar ea de când am venit, n'a încetat a-mi săruta picioarele. Tu capul Meu cu untdelemn nu l'ai uns, iar ea cu mir mi-a uns picioarele. Și deaceea îți spun: iartă-se păcatele ei cele multe, pentru că a iubit mult; iar cui să iartă mai puțin, acela iubește mai puțin*. Și după aceea adresându-se deja nu către Simon, ci către biata păcătoasă, Mântuitorul cu autoritatea Unsului lui Dumnezeu adăose cuvintele îndurării: „iartă-ți-se păcatele tale!”.

Toate acestea produsă o așa de puternică impresiune, încât fariseul nu îndrăzni să exprime vre un protest contra unei atari pretențiuni la dreptul de a ierta păcatele, ci numai în șoaptă vorbeau între dânsii, exprimându-și mirarea reciprocă: „Cine-i acesta, că iartă păcatele?” Dar Mântuitorul pătrunde și în cugetele lor tainice, și pentru a nu le da motiv pentru discuție mai departe, încă odată adresându-se către păcătoasă, îi zise: „credința ta te-a mântuit, mergi în pace?”

Marea Galileei.

CAPITOLUL XXIV.

NOUL MIJLOC DE A VOBI IN PILDE. POTOLIREA FURTUNEI PE LAC. VINDECAREA GADAREANULUI INDRĂCIT.

ntâmplarea din casa lui Simon Fariseul arată cu prisosință, că pentru trezirea conștiinței adormite a poporului și lămurirea marelor adevăruri a împărăției celei nouă nu-i suficientă învățătura obișnuită. Trebuia o așa formă, care ar fi uimit și ar fi frapat pe ascultători prin atracțiunea, evidența și expresivitatea sa, - și anume forma, care cu așa neașteptare uimise pe Simon Fariseul, demas-când raportul său fals și neomenos către păcătoasa ce se căise. De oare ce asemenea formă vădit uimise și pe toți ascultătorii, apoi Hristos se și folosi de dânsa pentru lămuririle următoare a învățaturii propoveduite de Dânsul. Deacum El începu o serie de pilde vestite, care marchiază prin sine periodul dezvoltării superioare a predicii lui Hristos.

Pilda ¹⁾ nu era necunoscută iudeilor, de oare ce și în Vechiul Testament au fost încercări de lămurire a unora sau altora adevăruri prin asemenea metod, și către acest timp ea se afla în întrebuințare permanentă la rabini. Drept particularitate deosebitoare a ei servește înfățișarea adevărului moral sau religios într-o formă mai vie decât cum este posibil aceasta în expunerea simplă, când în scopul acesta învățătorul se folosește de fenomenele cele mai obișnuite și mai generale din natură sau din viața obișnuită, - fenomene, comparațiunea cu care desmnează vădit înaintea ochilor ascultătorilor adevărul expres și-l imprimă de neșters în memoria lor. După esența ei pilda se apropie de basm, întru cât ea admite posibilitatea introducerii în povestirea evenimentelor născocite; dar se deosebește de el prin aceea, că neconținut se ține de verosimilitate și nu îngăduie personajelor așa însușiri, care sunt străine lor după natură. Fiind extraordinar de simplă, ea totodată se deosebește printr'un caracter serios și înalt; și din cele mai simple fenomene scoate cele mai adevăruri, capabile să se imprime de neșters în conștiința ascultătorilor. Toată viața înconjurătoare dădea material inepuizabil pentru pildele lui Hristos, Care în înțelepciune adevărat dumnezească intrupa într'insele adevărul împărăției cerurilor. Sămănătorul pe apropiata coastă de munte, neghinele țarinei, colțul obișnuit a seminței de muștar, aluatul în dospitură, comoara găsită din întâmplare de plugar, și multe altele de felul acesta serviră pentru Dânsul de motiv pentru expunerea în forma cea mai atrăgătoare a celor mai profunde adevăruri, pe care e capabilă mintea omenească să le pătrundă. Dacă și ceilalți învățători s'au folosit nu fără izbândă de forma alegorică a învățătorei, apoi numai la Hristos această formă a căpătat acel caracter cu adevărat divin și înalt, care a făcut pilda unul din cele mai puternice instrumente de instaurarea celor mai mari adevăruri a împărăției lui Dumnezeu în inima omenirii.

După eșirea Mântuitorului din casa lui Simon Fariseul, după Dânsul a urmat o mare mulțime de popor, însetat de a asculta dumnezeasca învățătură. Hristos se îndreptă spre malul lacului. Gloată era mare și-L îngrămădea chiar către apă, nedându-i puțină ca glasul Lui să se extindă. Deaceia El, cum se

1) *Maşai*, παραβολή, metaforă. În scrierile rabiniilor iudei asta era forma iubită pentru expunerea unora sau altora din adevăruri. Ele, de obicei, sunt precedate ca introducere: „Am să-ți spun o pildă, cui se asemănă cutare adevăr? El se asemănă cutărui și cutărui lucru”.

petrecuse și mai înainte, se sui în barcă și de pe înălțimea cârmei ei, ca de pe o catedră oare care se adresă poporului ce se îngrămădise pe malul lacului cu o învățătură, anume în pilde. Prima din aceste învățături alegorice a fost pilda despre Sămănătorul, care închipuește chiar începutul sădirii cuvântului lui Dumnezeu în inima omului (Mat. XIII, 3-23; Marc. IV 2-25; Lucs, VIII, 4-18). În asemenea țară ca Galileia nimic nu putea fi mai general și mai înțeles din acele figuri și tablouri, care se expun în această pildă; ba și însuși sămănătorul putea fi alcea în ochii tuturor, sămănând ogorul abea arat de pe coasta muntelui apropiat, ce se pogora spre lac. Din semințele sămănate de dânsul, cum era bine cunoscut

ascultătorilor, „unele au căzut pe lângă drum; și au venit paserile, și le-au mâncat. Altele au căzut pe locuri petroase”, unde era puțin pământ și deaceia ele au răsarit repede, dar fiindcă n’au avut rădăcini bune, curând s’au și uscat sub razele arzătoare ale soarelui. „Altele au căzut în spini (care precum atuncea, așa și astăzi cresc cu îmbelșugare în Palestina) și spinii le-au înădușit. Altele (în

Pasere de Palestin (cloard).

fine) au căzut pe pământ bun și au adus rod: una însutit, alta șasezeci, alta treizeci”. Terminând această pildă, Mântuitorul adăose mult semnificativ: „Cine are urechi de auzit, să audă!” Adaosul nu a fost de prisos, pentru că mulți din ascultători, chiar având urechi ca să audă, nu aveau destulă minte ca să priceapă pilda. Cu toată simplitatea sa neobișnuită de mare și cu toată evidența ei, nici chiar ucenicii n’au înțeles sensul ei, și după întoarcerea Mântuitorului în casa ap. Petru în Capernaum n’au zăbovit să ceară lămurirea ei. Insuși această cerere a arătat, că pilda a produs asupra lor o puternică impresiune, a stârnit într’înșii idei, care cereau satisfacere. Și Mântuitorul nu zăbovi să dea apostolilor, ca viitorilor continuatori ai operei Lui, o lămurire amănunțită a acestei pilde. La întrebarea, pentru ce El vorbește poporului în pilde, Mântuitorul răspunse, că numai prin asemenea formă de învățătură se poate învăța cu spor poporul, „care privind nu vede, și ascultând nu aude și nu pricepe”, căci, după cuvintele prorocului Isaia, „s’a învățat inima poporului acestuia,

și cu urechile greu aude, iar ochii, și-i a închis, ca să nu vadă cu ochii, și să nu audă cu urechile și să nu priceapă cu inima" (Is. VI, 9, 10). Fie ca măcar aceste figuri externe să se întipărească în amintirea oamenilor, ca într-o dispoziție mai favorabilă a lor să poată ele servi pentru dânșii ca mijloc de pătrundere în înțelegerea lor lăuntrică, pe care a le pricepe nu li e încă dat. Numai ucenicilor celor aleși li e dat „să știe tainele împărăției cerurilor”, și lor, ca prevestitori ai acestor taine, Mântuitorul a putut să le propună și să le explice laturile externe ale pildelor. Prin sămănătorul săminței se înțelege însuși dumnezeescul Propoveduitor al cuvântului lui Dumnezeu, iară prin sămințe ascultătorii Lui. O parte din ascultători sunt asemenea semințelor, care au căzut pelângă drum și au fost mâncate de paseri și călcate de trecători. Aceștia sunt oameni cu inimă nesimțitoare și neprimitoare, în care cuvântul lui Dumnezeu nu afla deloc teren pentru încolțire și din care sau este imediat furat de duhul răutății, sau se pierde și piere pe drumul petros al grăjilor vieții. Alții dintre ascultători sunt asemenea celor sămănate pe locuri pietroase, unde este puțin pământ și nu ajunge, ca să dea puțința unei depline înrădăcinări. Acești oameni primesc cu vie bucurie cuvântul lui Dumnezeu, dar el nu se înrădăcinează în inima lor și ei, sub înrăurirea prigoanelor și a greutăților vieții, cu aceeași ușurință

Arbore de mustar
(*sinapis nigra*).

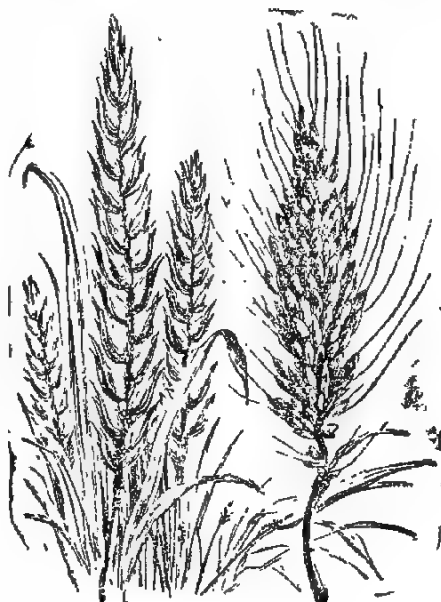
il leapădă și el se vestejește și se usucă în sufletul lor. Iară cele sămănate în spini însemnează pe aceia, care primesc cuvântul și-i dau puțința de a crește în inima lor; dară grija veacului acestuia și ademenirile bogățiilor cu trecerea timpului înăbușă în ei cuvântul lui Dumnezeu, și el rămâne neroditor. Însfârșit cele sămănate pe pământ bun însemnă pe cei ce ascultă cuvântul și-l pricep, care sunt roditori, așa că unii aduc rod însutit, unii de șase zeci și alții de treizeci.

Pentru a deschide și mai mult pentru ucenici tainele împărăției cerului, Mântuitorul le propuse încă câteva pilde, care prezentau dezvoltarea frumoasei idei. În pilda cu sămănătorul era explicare a înseși sădirea săminței împărăției lui Dumnezeu și soarta diferită a acestei sămințe în feluritele inimi. După aceea Mântuitorul lămură puterea creșterii semințelor în sufletul primitor. Împărăția lui Dumnezeu în cazul acesta e asemenea săminței de

muștar (Mat. XIII, 31-32; Marc. IV, 30-34), care fiind una din cele mai mici semințe, după ce crește, e mai mare decât toate buruenele, și devine arbore mare, așa că vin paserile cerului și se adăpostesc în ramurile lui. Sau el e asemenea dospitului, pe care a pus-o femeia în trei măsuri de făină până ce a dospit toată. După cum sămânța de muștar după înseși natura sa lăuntrică crește arbore mare sau dospitura neapărat dospește tot aluatul, așa și împărăția Noului Testament, cu tot începutul său modest, trebuia să răspândească ramurile sale în toată lumea și să o pătrundă cu duhul său lăuntric. Pentru întărirea ei nu se cer nici un fel de revoluții sau războaie crude externe, cum au

putut să-și închipue mulți din ascultători. Nu, Mântuitorul a spus, că împărăția cerului va triumfa cu puterea adevărului, care se cuprinde chiar în ființa sa, și prin această putere – prin puterea credinței – va regenera lumea.

Dar creșterea ei nu va scăpa de șurubăriile vrășmașului celui dela început, care nu va conțina a întrebuiți toate intrigile viclesugului său, ca să întârzie sau să împedice creșterea acestei împărății. În acest caz „împărăția cerului e asemenea omului, care a sămănat sămânță bună în țarina sa, pe care totuși vrășmașul lui în timpul nopții a sămănat printre grâu neghine, în scopul de a înăbuși prin ele sămânța cea bună (Mat. XIII, 24-30). Observând aceasta, slugile propuseră stăpânului să plivească neghinele ce răsăriseră. Dar stăpânul le spuse: „Nu; plivind neghinele, voi puteți să smulgeți împreună cu ele și grâu. Deaceia lăsați-le să crească împreună până la secerîș, când secerătorii vor avea puțința fără pagubă să adune neghinele, după porunca stăpânului le vor lega snopi și le vor arde, iar grăul îl vor aduna în hambar. Înțelesul acestei pilde după cererea ucenicilor deasemenea, ea și pe prima a fost explicat de însuși Mântuitorul. În Biserica

Grâu de Palestina.

intemeiată de Dânsul alături cu grâul vor exista și neghine, ca sădare a vrășmașului celui vechiu; dar numai dumnezeescul Judecător la judecata cea din urmă poate rosti sentința sa fără căutare la față despre soarta și a unora și a altora, de oare ce în timpul veacului defață se lasă tuturor deplina putință să se pocăiască și din neghine să se prefacă în grâu bun. „Căci, zice fericitul Augustin, ceice astăzi sunt neghine, mâne pot deveni grâu”. Pentru lămurirea însă a acestui adevăr Mântuitorul a spus, că „împărăția ceriului e asemenea năvodului, aruncat în marea, care a prins pește mult de tot felul, și când el s'a umplut, l-au tras la mal, și șezind pescarii, peștele bun l-au adunat în vase, iar pe cel rău l-au aruncat afară. Așa va fi la sfârșitul veacului:

Neghine.

vor eși îngerii și vor despărți pe cei răi din mijlocul dreptilor și-i vor arunca în ghiena focului, și acolo va fi plângere și scrâșnirea dinților.

În aceste cuvântări minunate după atracțiunea lor a trecut o zi întreagă. Poporul se aduna mereu să asculte pe dumnezeescul Propoveduitor, dar Mântuitorul simți o extremă obosală și-l cuprinse o dorință neînfrănată să se retragă pe malul opus al Pe-

reei, mai puțin populat, și Mântuitorul porunci ucenicilor săi să plutească cu barca într'acolo. Dar înainte ca barca să se depărteze de mal, trei din gloata de ascultători își exprimară dorința să se facă ucenicii Lui permanenți și următori ai Lui (Marc. VIII, 47-50). Primul din ei era cărturar, crezând egoistic, că erudiția sa și situația sa socială îl vor face membrul cel mai dorit al frăției apostolice, el exclamă îndrăzneț: „Învățătorule, eu îți voi urma orunde vei merge”. Dar el se înșală. Iisus prevăzu inima sa egoistă, socotind să joace rol și în împărăția cerului, cum jucase în împărăția pământească, îi răspunse simplu, că zadarnic socoate el să aibă oare care avantaje pământești, intrând în numărul următorilor lui Hristos. „Vulpile, zise Iisus, au vizunii și paserile ceriului cuiburi, iar Fiul omului nu are unde să-și plece capul” — așa că e mai bine pentru cărturar să rămână în situația sa de mai înainte, până se va curăți trufașa sa inimă și va înțelege el bine taina împărăției lui Dumnezeu. Al doilea era într-

câtva ucenic al Mântuitorului, dar dorea să se facă deplin următor al Lui cu condiția numai ca să se ducă mai întâi să îngroape pe tatăl său. „Urmează-Mi Mie, ~ răsună răspunsul hotărât al Mântuitorului, ~ și lasă morții să-și îngroape morții lor”; adică lasă lumea și lucrurile lumești propriei lor griji. Cine vrea să urmeze lui Hristos, acela trebuie să lese chiar pe tată și pe mamă. În alte împrejurări, Hristos ar fi binecuvântat acest devotament fiesc, care dorea să cinstească chiar și țărâna tatălui mort; dar acum trebuia să arate, că dacă cer aceasta interesele împărăției supreme, a împărăției cerului, atunci omul pentru dănsale trebuie să rupă legăturile cu toți cei din familie. Pelângă aceasta, poate că acest următor avea în vedere să săvârșască plângerea cea de treisprezece zile a mortului¹⁾ în decursul cărei vremi era cu puțință pentru dânsul orce întâmplări și ezitări, care și trebuiau înălțurate. De remarcat e, că și rabinii iudei în asemenea cazuri, arătau aceeași cerință. Dacă cineva exprima dorința să se facă ucenic al legii, atunci el trebuia să aleagă una din două: sau să îngroape chiar pe cel mai deaproape din toate rudele sale, pe tată, frate sau soră, sau imediat, consacrându-se slujirii legii, lăsa înmormântarea altora, ca obligație mai puțin însemnată²⁾. Cuvintele lui Hristos de aceea erau cu totul înțelese aceleia, căruia au fost ele adresate, și nu cuprindeau deloc nici o asprime sau cruzime, cum voiau să vadă în ele unii critici. Cine caută izvorul vieții veșnice, înțelegea Hristos, acela trebuie să rezerve celor morți duhovnicește să se îngrijască de ai lor morți trupește. Tot un asemenea răspuns a fost dat și la al treilea doritor al uceniciei Lui. Acela deasemenea a rugat amânarea, dorind să urmeze nu imediat pe Hristos, ci mai întâi să se ducă să-și ia rămas bun dela casnicii și prietenii săi. La asta a urmat un răspuns, care a devenit proverbial în curgerea vremurilor: „Nimenea, punând mâna pe plug, și se uită înapoi, nu este vrednic de împărăția lui Dumnezeu”. „Pe cine, după frumoasa expresiune a fer. Augustin, îl cheamă răsăritul, acela trebuie să-și abată cugelele sale dela apusul stâns”. Prin asemenea idee înaltă se încurajau și se întăreau acei mari ierarhi și sihaștrii ai bisericii, cari renunțau la orce legături familiare și pentru Hristos părăseau toate legăturile lumești.

În fine, trecu și aceașă pedică, ucenicii au putut să ridice vîntrelele bărcii lor și să plece la drum. Dar chiar și acum Iisus

1) Hor. hebr. II, 173.

2) Megilla, fol. 3, Col. 2. Gelkie II, pag. 161.

era, așa zicând, urmărit de următorii săi, pentru că, după cum ne comunică evanghelistul Marcu, „cu dânsul erau și alte bărci”. Aceste din urmă, totuși, întru cât nu se pomenesc de dânsle după sosirea la celalalt mal, după toată probabilitatea curând au rămas, temându-se de furtuna ce se apropia (Mat. VIII, 23-27; Marc. IV, 36-40; Luc. VIII. 22-26). În tot cazul Mântuitorul între devotații ucenici putea să se odihnească liniștit în barcă, și în dată ce ei se depărtară dela țărm, El își plecă capul său obosit pe căpătâiul de piele dela cârmă și adormi somnul greu al omului obosit de muncă, — somnul liniștit al acelora, care se află în pace deplină cu Dumnezeu și cu conștiința lor. Dar și acestui somn atât de necesar îi fu dat să se întrerupă curând de o deșteptare silită. Pe loc pe neașteptate se stârni una din acele furtuni strașnice și furioase, care sunt așa de obișnuite în această cotlovină adâncă a globului pământesc. Lacul Galileei, odihnind în adâncă sa așezare, înconjurată din toate părțile de dealuri, de obicei ne prezintă o întindere frumoasă cu o suprafață de oglindă curată, reflectând pe sine și dealurile înconjurătoare și cerul senin. Dar liniștea lui e amăgitoare, pentru că din când în când din văiugile nord-estice izbucnesc furtuni, care repede învăluiesc apele și lacul liniștit până atuncea, se prefăce într-o stihie furioasă cu valuri ce se ridică groaznic și să lasă în desordine clocotind înfricoșat. Vânturile din pustia răsăriteană cutrierând înălțimile vaste și goale ale Glavlonitiei și ale Gauranului, cu o putere neobișnuită se îndreaptă prin văioagele înguste din partea răsăriteană a lacului și, smulgându-se din ele, iute involburează lacul însuși. Aceasta o înlesnește și aceea, că locul este la șasezeci de picioare sub nivelul Mediteranei, din care cauză pe suprafața lui sub înrăurirea razelor ferbinți ale soarelui văzduhul câteodată se rărește, și când răirea își ajunge gradul cel mai înalt, straturile mai reci ale aerului, care-l înconjoară dinspre răsărit se îndreaptă să completeze spațiile goale și imediat se stârnește furtună sălbatecă, care se prefăce în vijelie. O astfel de furtună se stârni și acum. În văzduh deodată se încrucișară vânturile, și lacul începu să se agite furtunos. Primejdia amenința grozav. Barca se legăna grozav, improșcată de valuri spumoase. Pe Hristos, care dormea pe bordul descoperit la cârmă, îl improșcau stropii, dar El dormea liniștit. Obosala lui era așa de mare, că chiar nici furtuna nu putea turbura somnul Lui: și deocamdată nimenea nu îndrăzni să-l deștepte. Dar iată valurile începură să inunde barca, care începuse a se umplea de apă și să se afunde. Atunci cu țipete

de disperare și de groază, ucenicii începură să-L deștepte. „Doamne !
Învățătorule ! Povățuitorule ! mântuește-ne, că perim !” Asemenea
strigăte disperate, amestecate cu urletul furtunii și cu mugetul
valurilor, loviră turbure auzul Lui încă nedeșteptat cu totul. În

*Isus Hristos
cu cruciul Său potolește grozava furtună (Desen de Doré).*

asemenea împrejurări, când se întâmplă pe neașteptate, fără nici
o prevenire, să privești în față grozava primejdie, se cunoaște
bine omul : aicea se arată nu numai bărbăția, ci și măreția, cură-
tenia întregii sale fiiri. Uraganul, care sfărâmă mândria și făcu

zadarnică toată iscusința pescarilor riguroși, deprinși cu asemenea furtuni pe lacul lor natal, nici o clipă nu turbură liniștea adâncă lăuntrică a Fiului omului. Fără cea mai mică turburare, fără nici o spaimă, Hristos, se sculă pur și simplu dela cârma inundată a bărcii lăsată la voia întâmplării și nefăcând mai mult nici o mișcare, liniști furtuna sufletelor celor din barcă cu cuvintele liniștite: „Ce sunteți așa de fricoși, puțin credincioșilor?” Și după aceea, ridicându-se cu totul și suindu-se pe înălțimea cârmei, cu toată liniștea slavei Sale celei dumnezeiești, El privi în negura furtunei, care flutura hainele și părul Său, și în mijlocul urletul stihțiilor turburate, răsună glasul său poruncitor: „Taci! Liniștește-te!” Și vântul s'a potolit și s'a făcut liniște mare. Și când pe suprafața smerită a apei scânteia reflexul stelelor ce luceau încetitor pe cerul înseninat, atunci nu numai ucenicii, ci și barcagii cu șoapte timide grăiau între dâșii: „Dar cine-l Acesta, că și vântul, și marea l se supun?” Și acest eveniment miraculos a fost ca o complectare a pildelor despre împărăția cerului. Din el ucenicii și toți oamenii credincioși au trebuit să înțeleagă, că împărăția cerului sau biserica lui Hristos e asemenea unei corăbii, învăluită de valurile furioase ale mării vieții. Valurile din când în când pot să înlăture corabia bisericii și să o amenințe cu peirea, dar ceice se află pe dânsa nu trebuie să se teamă de aceasta. Cu ei este Hristos, și cât este El cu ei, nici un fel de puteri ale iadului nu-i vor birui.

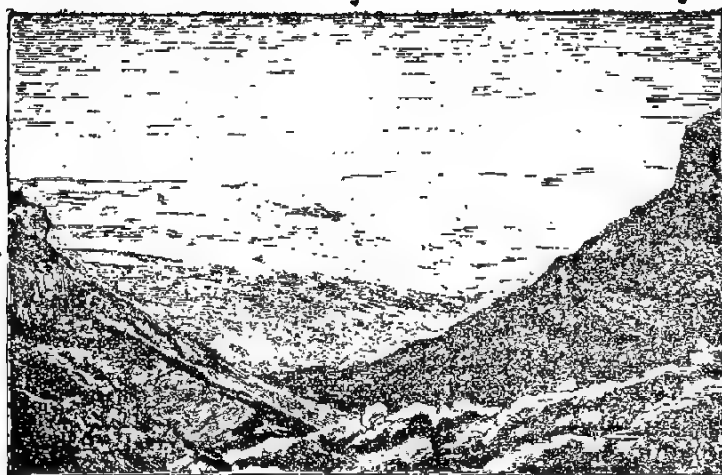
În revărsatul zorilor, barca se apropie de țărmul sud-estic al lacului, în Perea, către malul țării Gadarenilor. Aceasta era o provincie, care aparținea orașului Gadara, care cu populațiunea sa semipăgână era situat pe înălțimea plană la oare care distanță dela țărm. El se considera capitala Perei și avea monedele sale. Prin el trecea marele drumul din Tiberiada în direcțiunea Damascului, ceea ce-l făcea punct important comercial și industrial al Transiordaniei. În acel timp el se afla în culmea înfloririi sale și se înălța mândru deasupra localității înconjurătoare. Pe ulițele lui se întindea alei întregi de coloane de marmoră, de după care priveau clădiri frumoase de piatră. Din părțile de răsărit și de nord ale lui se afla câte un amfiteatru de bazalt negru, iar prin apropierea mărețelor și frumoaselor băi publice se înălța un al treilea teatru, care mărturisea cât de puternic era spiritul păgân în populația acestui bogat oraș. De malul unui asemenea oraș se apropia barca lui Hristos, care acolo departe de popor dorea să se odihnească cu spiritul de marele ostenele și agitațiuni.

Dar se dovedî, că acolo Mântuitorul n'a putut găsi liniștea dorită. Așa eșise El cu ucenicii la țarm, când din stâncoasele morminte și peștere alergară către Dânsul întru întâmpinare doi nenorociți, stăpâniți de puterea satanică (Mat. VIII, 28-34; Marc. V, 1-20; Luc. VIII, 26-39). În vechime nu erau nici un fel de aziluri sau spitale pentru astfel de îndrăciți, și ei, ca niște ne-
trebnici pentru societate, erau alungați dintre oameni, sau îi domoleau, luând față de dânșii măsuri pecăt de nereale, pe atât și de crude. În asemenea împrejurări nenorociții, puteau să-și găsească azil numai prin peșterele de pe dealurile stâncoase, în care abundă Palestina și de care iudeii se foloseau pentru îngroparea morților¹⁾. Se înțelege, că mediul zoios și sălbatec a unor asemenea adăposturi cu nelipsitele din ele temeri și năluciri nu puteau să liniștească pe nenorociți și mai ales cu unul din acești nefericiți oameni nu se mai putea face nimic. Se încercau să-l lege, dar în accesele de nebunie el manifesta o putere supranaturală și el totdeauna isbutea să arunce de pe sine cătușele sau să rupă lanțurile. Acum el era părăsit cu totul în locurile pustii și sălbatece ale cotlovinelor de munte, care ziua și noaptea răsunau de glasul său sălbatic, când el rătăcea prin ele - periculos pentru sine și pentru alții, înnebunindu-se și lovindu-se de stânci. Celălalt îndrăcit pare că era mai puțin stăpânit de boală, deși și într'insul puterea drăcească triumfă asupra sufletului omenesc. El înaintară îndrăzneț întru întâmpinarea lui Iisus Hristos și simțind într'insul pe Mântuitorul și Izbăvitorul lor de puterea întunerecului, ce-i stăpânea, căzură înaintea Lui și I se închinară. Iar după aceea în numele duhurilor necurate cu glas tare și nestăpânit rugară pe Mântuitorul să nu-i nimicească înainte de timp. Domnul cel milostiv, dorind să izbăvească pe nefericiții bolnavi de jugul ce apăsa asupra lor a puterei întunerecului, întrebă pe unul din ei, cum îl cheamă. „Legheon“, răspunse pentru el puterea drăcească, înăbușind într'insul orice independență personală. Prezența oștirilor romane îl făcuse să cunoască această numire a mulțimei, și de oarece într'insul, după conștiința sa, erau 6000 de duhuri rele (într'un legion erau 6000 de ostași), apoi deaceia a și răspuns el cu acest cuvânt latin, care era bine cunoscut fiecărui iudeu. Văzând sfârșitul

1) În Um-Cheis, care stă în locul Gadarei vechi, și astăzi se poate vedea mulțime de peștere, care servesc ca loc de locuință pentru arabii moderni. Unele din aceste peștere sunt așa de largi, că într'insele se pot adăposti până la 40 de oameni. Getikie, II, p. 629.

stăpânirii lor asupra nefericiților, dracii începură să roage pe Hristos, ca El, izgonindu-i din cei doi oameni, să le îngăduie să intre într-o turmă mare de porci, ce păștea acolo pe coasta muntelui și cu care gadarenii aprovizionau un legeon roman, care se afla nu departe, sau poate chiar și pentru alimentarea populației, care într-o țară așa de depărtată nu observa cu strictețe legea lui Moise. Ca să înfățișeze vădit îndrăciților vindecarea săvârșită asupra lor, Mântuitorul le îngădui. „Dracii, eșind dintr’înșii, au intrat în porci; și s’a aruncat turma de pe coastă în lac și s’a inecat”. Uimiți de acest eveniment neobișnuit, păstorii „au fugit și au povestit în oraș și prin sate”, și alergă de pretutindenea poporul să privească și să vadă pe vizitatorul neobișnuit, al țării lor. Aicea ei au văzut, că chiar cu cel mai grozav și neîmblânzit îndrăcit, care arunca asupra tuturor groaza, se săvârșise o uimitoare schimbare. Miraculosul vizitator îl vindecase, și acesta era liniștit, ca un copil. Mâna milostivă a cuiva aruncase o haină pe trupul lui gol și murdar, și el ședea la picioarele Mântuitorului său, fiind cu totul sănătos la minte. Și la vederea acestora „ei s’au îngrozit”. Dar s’au îngrozit mai mult nu de această măreață minune, ci de aceea, că la săvârșirea ei lor li se pricinuisse o mare pagubă. Lor le perise două mii întregi de porci, și de oarece porcii li erau lor mai scumpi și decât omul vindecat, și de cât tot ce puteau ei aștepta dela dumnezeescul vizitator, atunci ei cu o rușinoasă unanimitate rugară pe Hristos să se depărteze dela dânșii. Hristos însuși învăța pe ucenicii săi să nu dea cele sfinte cânilor și să nu arunce mărgăritarele înaintea porcilor, „ca a-ceștia să nu le calce în picioare și, întorcându-se, să-i rupă și pe dânșii”. Deaceea El se hotări să părăsască imediat țara neospitalieră, dar ca să nu o lipsască cu totul de harul bunei vestiri despre sosirea împărăției lui Dumnezeu, El făcu pe unul din cei doi vindecați, propoveduitor al acestei împărății în această țară. „Mergi acasă, zise Mântuitorul, la ai tăi, și le spune, ce ți-a făcut Domnul și cum te-a miluit”. Și astfel gadareanul îndrăcit a devenit primul binevestitor al împărăției lui Dumnezeu în toată țara cunoscută sub numele de Decapolia, și propoveduirea lui s’a adevărit prin acea uimitoare minune, care fusese săvârșită personal asupra lui.

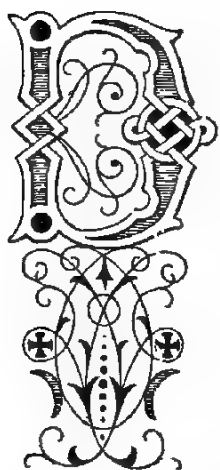

Montii dinprejurul lacului Gentsaretului.

CAPITOLUL XXV.

VINDECAREA FEMEEI, CE SUFEREA DE CURGEREA SÂNGELUI, ȘI INVIEREA FIICII LUI IAIR. - TRIMITEREA CELOR DOISPREZECE APOSTOLI LA PROPOVEDUIRE.

Upă întoarcerea din Perea, Mântuitorul iarăși începu să învețe și să săvârșască lucruri de milă prin orașele și satele Galileii și iarăși împrejurul Lui se adună mulțime de popor. Dar iată că veni la dânsul cuprins de mare turburare un șef de sinagogă, adecă șeful principal al parohiei, care se bucura la iudei de mare respect. Se prea poate, ca acest șef de sinagogă era din numărul membrilor deputației, care se adresase cu puțin timp mai înainte către Iisus cu rugămintea din partea sutașului prozelit, de care fusese construită sinagoga. Dacă e așa, apoi el știa din experiență puternicia Aceluia, către care se adresa acum. Aruncându-se la picioarele Lui, zdrobit de întristare, el îi zise, că fetița lui iubită, unica sa fiică acum moare, ba poate a și murit, dar trebuie numai ca El să vină și să-și pună mâna

Sa pe dânsa, și ea va trăi. Cu delicateța, care niciodată nu rămânea surdă la strigătul celor întristați, Iisus Hristos se sculă îndată și se duse cu dânsul, urmat nu numai de ucenicii săi, ci și de marea gloată de popor, care-L înconjura, martora acestei scene. Pe când mergea El, poporul cu nerăbdare se îngrămădea împrejurul Lui.

Dar în gloată (unde fără îndotală se aflau și unii farisei și ucenici de al lui Ioan, cu care El vorbise, precum și vameși și păcătoși, care nedeslăpiti urmau după Dânsul), era o persoană, pe care nu o preocupa curiozitatea să vadă ce are să facă El pentru șeful sinagogii (Mat. IX, 18-26; Marc. V, 11-48; Luc. VIII, 40-56). Aceasta era o femeie, care de doisprezece ani suferea de curgerea de sânge, boală grea ce o sfârmase în chinuri grele și care în popor se socotea urmare directă a obiceiurilor păcătoase. În zadar cheltuisese ea averea sa, căutând ușurare în ajutorul a mulți și iscusiți doctori. Dar toate acestea îi pricinuise mai mult chin și durere, și acum ea, ca un ultim mijloc disperat, voia să încerce ceea ce se putea căpăta fără nici o cheltuială dela Doftorul dumnezeesc. Ea potrivit rușinării sale femeiești se temea să-și arate boala de care suferea, dar în tot cazul ea se hotărî ca așa zicând tainic să capete vindecarea dorită. Și iată cu o putere disperată și cu stăruință ea s'a strecurat prin gloata deasă, așa ca să se poată atinge de Dânsul; și după aceea în adevăr se atinse tainic de haina Lui. Într-o clipă simțind, că ea dobândise ceea ce dorise și s'a vindecat, se grăbi să dispară neobservată în mulțime. Dar aceasta rămase neobservată numai de ceilalți, dar nu și de Hristos. Simțind, că din El eșise o putere vindecătoare, El se opri și întrebă: „Cine s'a atins de haina Mea?” Ne pricepând ce este, ap. Petru răspunse, că în asemenea înghesuială e greu de spus, cine anume s'a atins; dar Mântuitorul prin această întrebare dorea să găsească răspuns din partea aceleia, care, folosindu-se de marea binefacere a dumnezeescului Doftor, a dorit să se ascundă de Dânsul. Și iată privirile Lui se opriră tocmai pe ea, și ea, tremurând de frică, eși din mulțime și, aruncându-se la picioarele Lui, spuse Lui tot adevărul. Dorind să șteargă vina sa, ea acum uită toată sfiala sa. Ea evident se temea de mânia Lui, pentru că legea glăsuia lămurit, că atingerea de una cu curgere de sânge făcea pe om necurat până sara. Dar aicea atingerea de Dânsul o curățise pe dânsa, iar nu întinăciunea ei îl întinase pe Dânsul. Departe de orice indignare, Mântuitorul îi zise: „Fiică (și în acest cuvânt mângăitor răsună deja ertarea pentru dânsa), cre-

dința ta te-a mântuit; mergi în pace și fii sănătoasă de boala ta!”

Întâmplarea aceasta a pricinuit oare care întârziere, iar pentru Iair era scumpă orce clipă. Dar el nu era singurul suferind, care căuta mila Mântuitorului, și de oare ce el nu exprima nici o plângere, apoi evident întristarea nu-l făcea egoist. Dar aicea izbuti să ajungă la dânsul un trimis cu scurta veste: „fiica ta a murit, nu mai osteni pe Învățătorul!” Vestirea nu era adresată către Iisus, dar el o auzi și, compătimitor dorind a izbăvi pe nefericitul părinte de un chin nefolositor, îi spuse cuvintele vrednice de amintire: „Nu te teme, ci numai crede!” Când ei ajunseră la casa lui Iair, atunci văzură acolo zgomotul bocitoarelor năimite și a unor cântători din instrumente, care cântau și boceau sgomotos, bătându-se în pept, jignind mușenia adevăratei întristări și măreția morții. Aceste plânsete prefăcute turburară duhul lui Hristos, care se opri într-un început la ușă, ca să oprească gloata de a intra după Dânsul. El intră în casă numai cu trei din cei mai apropieți apostoli ai Săi: Petru, Iacov și Ioan; aci El porunci să înceteze plânsetele zadarnice; dar când declarațiunea Lui „că fetița n'a murit, ci doarme”, fu întâmpinată cu glume grosolane, El cu indignare goni bocitoarele năimite. Când s'a statornicit liniștea, El luând cu sine pe părinții fetei și trei din cei mai aleși apostoli, intră încetșor în cameră, unde domnea grozava mușenie a morții. După aceea, luând mâna rece a moartei, rosti două cuvinte: „Talita cumi” ce însemnau: „Fetiță, ște îți zic: scoală!” Și sufletul s'a întors într'însa, fetița s'a sculat îndată și începu să umble. De o grozavă uimire fură cuprinși părinții, dar Hristos liniștit le zise, ca să-i dea să mănânce. El ca de obicei le porunci, ca ei să nu spună nimic despre cele petrecute, pentru că ceice au primit din mâinile lui Dumnezeu îndurările nemuritoare, trebuie mai curând să-și aducă aminte de ele cu recunoștință evlavioasă, și să le păstreze ca pe o comoară tainică în adâncurile inimii lor. În realitate însă vestea despre această întâmplare neobișnuită „s'a răspândit în tot pământul acela” (Mat. IX, 26).

Orcât de mari și de uimitoare au fost evenimentele din aceste zile, dar ele au mai fost însemnate încă prin un fapt uimitor al atotputerniciei, și anume vindecarea a doi orbi și a unui îndrăcit (Mat. IX, 27-34). Când Hristos eși din casa lui Iair, după Dânsul urmau doi orbi cu strigătele, până atuncea ne mai auzite: „miluește-ne, Iisuse, Fiul lui David!” Iisus voi să cerce credința lor și, nedând nicio atențiune orbilor și la strigarea lor, se îndreaptă spre acea casă din Capernaum, în care locuia de obicei,

și numai când orbii urmașă neconținț după El în casă, El se adresă către dâșșil cu întrebarea ispititoare: „Credeși voi oare, că pot Eu să fac aceasta?” Atunci ei au răspuns: „Așa, Doamne!” Atuncea El se atinse de ochii lor și le zise: „Fie vouă după credința voastră!” Și s'au deschis ochii lor. Mântuitorul, ca și în alte multe cazuri, le porunci să nu vorbească despre cele întâmplate, ci în adâncul inimii lor să păstreze recunoștință către Domnul; dar bucuria lor se cerea afară și ei nu împliniră această poruncă. Tot în vremea asta s'a săvârșit de Hristos încă o minune, și anume izgonirea unui drac dintr'un om, care sub apăsarea puterei întunerecului se lipsise de graiu și era mut. După miraculoasa rânduială a lui Hristos se izbăvi de jugul cel apăsător al duhului răutății „și începu să vorbească. Și poporul se mira, și zicea: nici odată nu s'au arătat asemenea lucruri în Israel”. Asemenea minuni uimiră tare mult și pe farisei, cari continuau cu obraznicie să urmărească pas cu pas pe Prorocul din Galileea și ei neștiind cum să explice toate acestea, ajunseră numai la concluzia răutăcioasă și absurdă, că „El izgonește dracii cu puterea domnului dracilor”. Absurditatea acestei păreri, exprimată pelângă acesta cu nehotărire și în șoaptă, era prea evidentă, ca să merite combatere, și de aceea Mântuitorul, nedându-le nici o atențiune, continuă liniștit slujirea Sa „și umblă prin toate orașele și satele, învățând prin sinagogile lor, propoveduind Evanghelia împărăției și tămăduind toată boala și toată neputința oamenilor” (Mat. IX, 35).

Evanghelia lui Luca ne dă puțința să pătrundem în parte în înseși caracterul vieții de toate zilele a lui Hristos din acel timp (Luc. VIII, 1-3). El și-o petrecea în permanente umblări prin împrejurimi, începând dela Capernaum, ca centru, prin toate orașele și satele Galileei. În timpul acestor umblări ale Lui, neconținț îl însoțeau cei doisprezece apostoli aleși de El și de asemenea de un mic sobor de femei adânc religioase și devotate Lui, care sau după sentimentul înruderii, sau din recunoștință pentru vindecarea lor de boale, se consacraseră să slujască lui Hristos și apostolilor Lui și se îngrijau pentru a le procura provizie și în genere a se îngriji a îndeplini nevoile lor. Ocupat în totul cu dumnezeiasca sa propoveduire, Hristos nu avea puțință a se îngriji de nevoile sale materiale, și satisfacerea lor o și luaseră asuprași aceste pioase femei. Numele unora din aceste femei, care urmau astfel Lui Hristos în slujirea Sa, s'au păstrat de evangheliști ca o recunoscătoare mulțămită și amintire despre

grija lor iubitoare, cu toate că ele n'au păstrat, afară de cei doisprezece apostoli, numele bărbaților ce l-au slujit Lui. Entuziasmul religios, care totdeauna își găsește o puternică expresiune în câmpul mai delicat, ce puternic se manifesta printre femeile iudaice, așa că și fariseii între ele anume își găseau adepți înflăcărați¹⁾. Nu-i de mirare deci, că și către Hristos ele se raportau cu același devotament. Curățenia sufletului Lui, înaltul Său respect către sexul slab, proclamarea de către Dânsul a egalității femeii și a bărbatului înaintea lui Dumnezeu și cerința impusă lor deopotrivă cu bărbații ca cu deplină râvnă să lucreze la răspândirea împărăției celei nouă. Toate acestea au servit de indemn suficient pentru femeile evlavioase de a urma lui Hristos. Dar asemenea devotament a femeilor evlavioase în genere către învățătorii lor duhovnicești era un fenomen așa de obișnuit în popor, încât nimenea, nici chiar vrășmașii lui Hristos, nu găseau în asta niciun temelu ca să le reproșeze pentru această slujire. Din aceste mame cele mai timpurii ale bisericii noui născute a lui Hristos, cinci sunt cunoscute după nume. Între ele erau: Maria sau Mariam din Magdala, din care Hristos scosese șapte draci; Ioana, femeia lui Huza, ministrul palatului regelui Antipa din Tiberiada; Susana, care e cunoscută numai după nume; Maria, mama lui Iacov cel mic și a lui Iosia și femeia lui Cleopa; Salomia, mama lui Iacov și a lui Ioan și femeia lui Zevedeu, și în fine, cum e firesc de presupus, și însuși dumnezeiasca mamă a lui Hristos, Preasfânta Fecioară Maria. Dintre, primile un deosebit interes stă în legătură cu numele Mariei Magdalenei, pe care Hristos a vindecat-o de diferite boale și pe care unii o identifică cu o păcătoasă pocăită, care a avut marea cinste să atragă asupra sa atențiunea milostivă a lui Hristos în casa lui Simon Fariseul. Ea era din satul Magdala (turnul), care se afla la vreo cinci kilometri spre nord de Tiberiada, pe malul mării, în ungherul nord-estic a șesului Genizaret. În timpul de față în locul satului Magdala se află câteva bujduce sarace, care alcătuiesc satul Mahomedan El-Madjdel, cu un singur spin aproape de el, ca ultimul semn a acelor dumbrăvi bogate și grădini, în mijlocul cărora Magdala parfuma împrejurimile pe vremea lui Hristos. Cine anume era Maria, — nu se știe, deși o istorisire mai târzie a legat pentru totdeauna numele ei cu locul sfânt pentru dânsa, ca numele acelei femei perite, pe care cândva o mântuise Hristos²⁾.

1) I. Flavie, Ant. XVII, 2, 4; XVIII, 1, 3; XIII, 10, 6.

2) Vezi art. Magdala în dicționarul biblic a lui Viner, și deasemenea la același cuvânt în dicționarele lui Herzog și Schmitt.

Acest cerc de următori și următoare permanente a lui Hristos în timpul umblărilor Lui se distingea cu deosebire prin aceea, că în veacul dezvoltării extreme a ritualismului legist, care alcătua pentru mulți întreaga esență a religiei, el reușise deja să se elibereze de jugul extrem al subjugării legii și ducea o viață mai mult duhovnicească. O asemenea simplitate servi de cauză a tot felul de învinuiri contra lui Hristos, după cum în timpurile următoare din pricina că creștinii nu aveau temple de jertfe, păgânii se credeau în drept să acuze pe creștini de ateism¹⁾. Sunt destule temeiuri a crede, că Hristos și următorii Lui se deosebeau atât prin haină și prin felul de traiu, cât și prin înseși obiceiurile lor de învățătorii aceluia timp și a urmașilor lor²⁾. Ca și toți ceilalți iudei, ei, negreșit, purtau un simplu hiton și o mantie pe deasura, așa numitul talion. Dar noi putem fi încredințați, că următorii noului Învățător nu dădeau deloc importanță acelor ciucuri sau „poale largi”, pe care cărturarii și fariseii le scotea la iveală, prefăcându-i cu deosebire în ceva mare și vizibil (Mat. XXIII, 5). E greu de închipuit deasemenea, că Hristos sau aleșii Săi apostoli să fi consfințit întrebuințarea superstițioasă a filacteriilor, pe care ceilalți iudei le legau la mâna stângă și la frunte în timpul rugăciunii³⁾. Nenumăratele reguli, ce se refereau la asta, și care se atingeau de așele lungi, de cuprinsul lădițelor de piele pentru păstrarea textelor prescrise, înseși forma lor, alcătuirea, etc. Și chiar de însuși mijlocul legării lor la mână sau la frunte, — toate acestea dovedeau o idee prea rece și mecanică despre rugăciune, ca să fi putut a se împăca cu ideea, cum că și Hristos sau ucenicii Lui au purtat asemenea filacterii. El nu a neglijat nici exteriorul Său și nu a dat importanță seriozității de fațadă a fariseilor, care anume în acest exterior serios adesea vedeau toată esența legii morale; El nu a evitat ungerea capului Său cu ulei sau spălarea picioarelor Sale după sosirea la locul de odihnă (Mat. 3, 16; XXVI, 67; Luc. VII, 44). Nu cerea El deasemenea mărginirea fariseică la masă, pentru că îngăduia întrebuințarea vinului, pâneli și peștelui (Mat. IX, 19; Luc. XXIV, 42; Ioan, XXI, 13). Aflându-se în casa lui Petru, El invită și pe alții la masă cu sine și cu plăcere primea și El invitațiile din partea

1) Minuc. Felix, Octav, X, 8.

2) Keim, Jesus von Nazara, II, 281.

3) Filacteria, din grecește, înseamnă apărare, păstrare, amulet. La evrei în timpul de mai târziu ea se numea tefelin dela verbul care înseamnă a se ruga. Buxtorf, Lex. 1743. Ce se atinge de viața privată a lui Hristos cu ucenicii Săi. Vezi în genere la Keim, II, 280-286.

altora, ne neglijind în asemenea caz obișnuita finețe a salutărilor sociale prin sărutări și spălări, și chiar ungerile cu mirodenii prețioase (Mat. VII, 15; XXVI, 6; Luc. VII, 38; X, 40; XI, 37; XIV, 1; Marc. XIV, 3). Fariseii se istoveau după ospetele lor prin postire luna și joia, iar Hristos era expus acuzațiilor, pentru că El cu plăcere mânca și bea, pentru că El niciodată nu păzea regulile fariseice (Mat. XI, 19; XXIII, 6, 25). Dar, negreșit, asemenea chip de traiu și pentru dânsul era numai o excepție, iar nu o rânduială, pentru că El, muștrând prin libertatea Sa a Noului Testament față cu statornicirile legiste externe mortăciunea sclavistă a fariseilor cu cernicia lor mecanică moartă, în același timp lauda pe Ioan Botezătorul, pentru că acela nu purta pe sine haine scumpe sau moi, și El însuși însufla ucenicilor săi o cum-pătare severă atât în ce privește hainele, cât și în traiu (Mat. XI, 8; VIII, 20; X, 9; Compară Filp. IV, 12).

Una din uimitoarele particularități ale învățăturei și vieții lui Hristos era aceea, că El, cele mai obișnuite necesități ale vieții le ridica la cel mai înalt grad și înobila chiar tot ce era simplu și obișnuit. În comunitatea Lui masa de sara, când nu se uita sub apăsarea ocupațiilor oboșitoare, totdeauna se prezenta timp plăcut pentru sfaturi înalte, care se propoveduiau nu numai apostolilor, ci multor persoane particulare, care, după obiceiul oriental, avea acces liber în încăperea Lui (Mat. IX, 10; Luc. XXII, 14). Ca Părinte și Cap al familiei Apostolilor, El, fără în-doială, la începutul mesei, care consta din pâine și vin, oferite fiecăruia, după obiceiul poporului Său, înălța mulțumită și bine-cuântare pentru belșugul și darurile lui Dumnezeu. După aceea începea convorbirea, în timpul căria se istoriseau evenimentele zilei, și participarea fiecăruia din ei putea fi prețuită și însoțită de delicate obiecțiuni, laudă sau sfaturi, și credința, nădejdea și dragostea tuturor celor ce se aflau la această masă, trebuie să fi găsit o neobișnuită răcorire și întărire în asemenea convorbiri. Cât de scumpe erau asemenea ceasuri de viață casnică liniștită pentru însuși Hristos, se poate vedea din aceia duloșie, cu care El privea la ceata „copiilor” — Săi, adunată împrejurul Lui, — ca și cum ei ar fi înlocuit în inima Sa atașamentele părintești ale familiei, și de asemenea din acea adâncă iubire, din pricina căria el multă vreme a ezitat să le spună ultimul Său „adio”. Pentru înseși ucenicii aceste convorbiri s’au imprimat pentru totdeauna în memorie, așa că ei, potrivit cu dorința Învățătorului lor, le plăcea să le repete zilnic în timpul frângerii pâinii. Măreția și

indulgența, simplitatea iubitoare și sinceritatea contactului reciproc strâns, pacea și odihna după agitațiile zilei, simțul liniștei și mulțămirei sub supravegherea și grija Lui, — toate acestea făceau aceste ceasuri obiectul amintirii, care cu trecerea timpului se aprindea tot mai luminos, devenind mai sfinte și întărea nădejdea de a vedea tot mai curând întoarcerea Lui, sau după ducerea Lui a petrece cu Dânsul neconținut. În această viață strâns prietenească și familiară, totuși, nu era nimic așa ceva, ce ar samana a comunism, pentru că nu există nici cel mai mic indiciu, că proprietatea fiecăruia din ucenicii lui Hristos și a celor mai deaproape următori ai săi s'ar fi acumulat într-o singură casă comună. Ucenicii Săi, adevărat, au părăsit toate, dar ei n'au vândut proprietatea lor ca să introducă suma primită în hasnaua comună (Mat. XIX, 27, Comp. XIX, 21). Unii dintr'înșii tot mai posedau bunuri particulare, (Mat. X, 9), iar femeile ce-l însoțeau stăpâneau proprietatea lor (Luc. VIII, 3). Când Hristos a plătit pentru Sine darea templului, El n'a plătit-o și pentru ucenicii Săi, pentru că plata ei s'a prezentat lor însuși. Pentru satisfacerea nevoilor zilnice serveau prinoasele libere, când nu se oferea vreo ospitalitate deosebită, ba și aceste prinoase El nu le primea dela ucenici Săi, deși de către rabini se socotea permis de a primi recompensă dela ucenicii lor. „În dar primiți, — zicea El, — în dar să dați” (Mat. X, 8). El nu primea dela popor nici un fel de daruri bănești și nu îngăduia ucenicilor Săi să adune milostenie, cum îngăduiau cărturarii ucenicilor lor. Unicul prinos, pe care El îl primea, consta în ospitalitate și adăpost, care totdeauna se ofereau Lui în prietenoasa Galilee. Din femeile ploase, ce-l urmau Lui, El adevărat, primea câteodată prinoase, dar, contrar lăcomiei rabinelor, se folosea de dărnicia lor numai pentru satisfacerea nevoilor zilnice. Micul cerc al următorilor Lui nu sufereau niciodată nevoi, ba era în stare chiar să împartă milostenie. Și deși însuși Învățătorul, evident, nu avea la Sine bani, El vădit se deosebea pe sine și pe ucenicii Săi de saraci (Luc. XXII, 35; Mat. X, 9; XVII, 27; XXVI; Ioan, XIII, 29).

Petrecerea Sa neconținută cu ucenicii Săi, rar, chiar pentru intervale scurte, era întreruptă de o absență vremelnică. El putea fi chemat pentru vindecarea vre unui bolnav sau era invitat la vreo masă; Lui i se putea ivi dorința să fie un timp retras singur în camera Sa, sau în munți, unde Lui îi plăcea să se roage. Dar de fiecare dată această absență continua scurtă vreme. La întoarcere, evident, El era salutat de ucenicii Lui prin sărutare

(Mat. XXVI, 40). Când trebuia să plece la drum sau să se urce în barcă, El dădea dispozițiuni în această privință, și ucenicii se îngrijau de ceea ce trebuia la aceasta, fie că se aflau pe uscat, sau se urcau în barcă, când calea se îndrepta peste lac (Mat. VIII, 18; XVI, 5-7). Pe uscat, El totdeauna călătorea pe jos - și adesea era recunoscător - pentru un pahar de apă, de oarece călătorea sub arșița dogoritoare, și deasemenea pentru o bucățică de pâine, pe care ucenicii o procurau în vreun sat din calea lor (Mat. X, 42; Marc. VI, 36). Câteodată El mergea alături cu ucenicii Săi, iar câteodată și departe de dâșii, lăsându-i să stăpânească între dâșii de și în asemenea caz făcea observație și altă dată le reproșa pentru părerile nepricepute (Mat. XVI, 6; XVIII, 1; XX, 24; Marc. X, 32). Când trebuia să se găsească loc pentru masă, atunci El de obicei trimitea pe vre unul din ucenicii Săi înainte sau aștepta invitațiunea după sosirea Sa, în care caz ucenicii Lui luau parte la ospitalitatea oferită sau se așezau în alte case (Mat. XXI, 1; X, 11). Ospitalitatea, negreșit, varia în diferitele case dela simplitatea locuinței prorocului, după cum Sunamiteanca cândva oferî oaspetelui său pat, masă și lumină, până la îngrijirea stăruitoare și prietenoasă și a smeritului respect, care a fost în casa Martei și a Mariei în Vitania. Unde îl salutau, El intra cu binecuvântarea: „pace casei aceștia”, dar spre deosebire de farisei, fără nici un fel de întrebări despre curățenia rituală a casei, a mesei, a scaunelor sau vaselor (Mat. X, 11, 14). Trebuie să presupunem, că în acest timp El numai rar nu era întâmpinat cu bucurie; dar atunci când El era întâmpinat neospitalier, atunci El pleca în satul cel mai apropiat. Câteodată El suferea respingerea sa în tăcere, dar astă dată, turburat de cerbicia populației, la părăsirea orașului sau satului, scutura până și praful de pe picioarele Sale. Când trebuia să arate blândeță, El o arăta; dar unde cereau împrejurările, El era tot așa de sever, cum în împrejurări obișnuite era infinit de indulgent și de milostiv.

Cutrierând acum cea mai mare parte a Palestinei, Mântuitorul se încredință, că poporul ales, sub raport duhovnicesc, neavând învățături cum trebuie, și păstori acătărea, care ar fi capabili să lumineze mintea lui și să-l pregătească pentru primirea împărăției Cerului, „era slăbănogit și risipit, ca oile ce nu au păstor”. Indicând această împrejurare, El spuse ucenicilor, cât de mult săceriș este, iar lucrători sunt puțini. Din această pricină El porunci să roage pe Domnul secerișului, ca El să pregătească din ei lucrători vrednici pentru seceriș, și după

aceea îi trimise câte doi în toate părțile țării, ca ei să învețe poporul, să adeverească învățătura Sa și să săvârșască fapte miraculoase în numele Său (Mat. IX, 35 ~ XI, 7-13; Luca, IX, 1-6).

Înainte de trimiterea lor, Mântuitorul le-a dat povață, cum să procedeze și să lucreze în timpul acestei călătorii de propovăduire. Acum ei trebuiau să-și mărginească activitatea lor la oile cele pierdute ale casei lui Israil și să nu o extindă la samarineni și la păgâni. Obiectul predicii lor trebuia să fie apropierea împărăției cerului, și ei trebuiau să o întărească prin faptele făcerei de minuni și de binefaceri. Ei nu trebuiau să ia nimica cu dânsii, nici bani pentru hrană, nici pungă la brâile lor, nici schimburi de haine, nici încălțăminte de drum în locul obișnuiților sandali de scoarță de palmier; ba nu trebuie nici tolege de drum să ia, dacă nu le aveau încă. Misiunea trebuia să fie de o simplitate deplină și să se susțină cu propriile lor mijloace. Ospitalitatea deschisă a orientului care așa de des servea ca mijloc pentru răspândirea nouilor învățături, trebuia să servească pentru dânsii ca întreținere suficientă. La intrarea în oraș ei trebuia să meargă în acea casă, în care trebuiau să nădăjduiască la o primire bucuroasă, și să o salute cu cea mai veche și mult prețuită dorință de bine: „pace casei acesteia!” Dacă casa va fi vrednică, urarea va avea putere; dacă nu, atunci ea se va întoarce la ei. Dacă însă îi va răspinge, atunci ei trebuie să scuture praful de pe picioarele lor, ca mărturie a faptului, că ei au vorbit adevărul și simbolic s’au curățat de orice răspundere de acea osândă a judecății, care va trebui mai aspru să cadă asupra impietăților urători ai luminii, decât a locurilor întunecate ale lumii păgâne, în care niciodată n’a strălucit lumina sau a luminat numai slab. Impunând asupra ucenicilor Săi datoria tăriei în credință, a purtării blânde, abnegațiunii și a simplității, ca prime condițiuni a reușitei activității lor misionare, Hristos după aceea începu să-i întărească contra încercărilor și prigoanelor inevitabile în opera slujirii lor. Ei vor trebui să procedeze nu numai cu simplitatea porumbelului, ci și cu înțelepciunea șarpelui, pentru că El îi trimite ca pe niște oi în mijlocul lupilor. El i-a prevenit, că lor li e dat să sufere multe în acest timp, și mai ales a viitoareii lor activități apostolice, de oare ce vor fi duși înainte judecăților, biciuiți prin sinagogi, vor fi duși la judecată înaintea domnitorilor și regilor; dar, cu toate acestea, ei nu trebuie să se îngrijească ce și cum să grăiască, pentru că în ceasul acela li se va da de sus ce să grăiască. În

vățătura, care vestește pacea pe pământ și bunăvoință în oameni, va fi transformată de patimile cele rele ale oamenilor în strigăt războinic de ură și de furie, și ei trebuie să fugă din fața vrăjmașilor prigonitori din oraș în oraș. Dar ei să rabde până în sfârșit, pentru că nu vor apuca să cutiere toate orașele lui Israel, când va veni Fiul omului. După aceea El i-a îmbărbătat prin amintirea despre aceea, ce El însuși a suferit și cu ce împotrivire a fost întâmpinat. Să nu se sperie de misiunea lor. Dumnezeu, care poartă grijă până și de pasărele mărunte când cad pe pământ, de Care sunt numărați și perii capului, Dumnezeu, Care ține în mâna soartei Sale nu numai simplu o viață și o moarte, ci a vieții veșnice și a morții veșnice, și de Care deci trebuie să se teamă mai mult de lupii pământului, — va fi cu dânsii. El va recunoaște pe acei, pe care i-a recunoscut Fiul Său, și va lepăda pe acei, pe care i-a lepădat El. Ei se trimit în lumea luptei și a vrajbei, care se va aprinde încă și cu mai mare grozăvie, pentru aceea, că lumea este lepădată de Dânsul. Chiar și cei mai deaproape și mai scumpi ai lor se vor scula contra lor împreună cu lumea. Dar acei, care voesc să fie adevărați următori ai Lui, trebuie pentru Dânsul să se lepede de toate, trebuie să ia crucea lor și să-i urmeze Lui. În fine spre mângâierea lor le grăi, că ei trebuie să fie cum a fost El în lume; că acei, care-i vor primi pe dânsii, îl primesc pe Dânsul; că a pierde viața pentru El înseamnă mai mult decât a o afla; că un pahar de apă, dat celui mai mic din iubiții Lui, nu va rămânea fără răsplata cuvenită întru împărăția cerului.

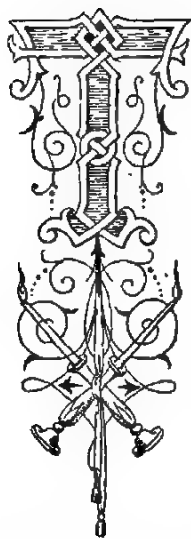

*Castelul Mahet
(Locul întemnițării lui Ioan Botezătorul).*

CAPITOLUL XXVI.

TĂEREA CAPULUI LUI IOAN BOTEZĂTORUL.

rimiișind pe apostoli, Mântuitorul continuă propovăduirea sa obișnuită, cutreerând orașele și satele și săvârșind fapte bune spre binele omenirii suferinde. Dar anume în acest timp se săvârși un eveniment, care fu o prevestire a unei groaznice revolte a puterilor răutății contra propovăduitorilor împărăției cerului. Cronicile vieții omenesci sunt pline cu tot felul de crime și nelegiuiri, pentru că „toată lumea zace în cel rău și cugetele inimii omenesci sunt răul; dar între ele se remarcă cu deosebire acea nelegiuire, amintirii căreia sf. Biserică consacrințește anual ziua de 29 August. Aceasta anume e sfârșitul grozav a marelui înainte-mergător și botezător al Domnului, Ioan, al aceluia, care a fost nu numai cel mai mare din profeți și cel mai mare dintre cei născuți din femei, — prin urmare, cel mai înalt produs, care a putut fi dat de neamul omenesc, și

în care deci se întrupase toată măreția și demnitatea ființei omenești. Și acest mare om, înaintea căruia trebuia să se plece omenirea, ca înaintea întrupării Celui mai înalt ideal al ei, a perit de moartea cea mai grozavă și necinstită: de mâna călăului, care și-a ridicat sabia întru împlinirea poruncii persoanei celei mai de nimica din punct de vedere moral, care la rândul ei a devenit jertfă vicleșugului celui mai răutăcios și mai răzbunător, de care este capabilă o femeie criminală, vădită în crimele sale. Această istorie se dă pe scurt de evangheliști (Marc. VI, 14), dar știința istorică ne dă puțința a o descrie în toate amănunțimile, dintre care fiecare parte e profund instructivă, mărturisind cum ușurătatea minții și patima sunt capabile a duce nu numai la călcarea oricărei legi, ci și la săvârșirea celor mai grozave crime.

Fiii lui Irod cel Mare, moștenind dela tatăl lor, natura lui rea, vicleană și desfrănată, aproape niciodată nu au trăit între dâșii în prietenie familiară, și în acest numeros neam al micilor irodieni și irodiade se țeseau neconținut intrigi, certuri și sfezi deschise, în care caz unii se sileau în tot chipul să păgubească pe ceilalți, fiecare și cu cele mai josnice mijloace, prin înșelătorie, calomnii și clevetiri la Roma. Dar te miră dacă personalitatea cea mai josnică sub raport moral ne o prezintă Irod Antipa, eroul de tristă memorie al acestei istorii. El neconținut se certa și intriga cu frații săi, se târa înaintea romanilor, ca să răpească mai multe posesiuni, organiza în acest scop banchete mărețe, la care cheltuia veniturile a provincii întregi, și era negreșit nespus de bucuros, când chiar poezii romani pomeneau de luxurile lui ospețe. După părerile unora acesta era saducheu, care nu credea în nimica, decât în bani, și nu prețuia în viață nimica, decât plăcerile, și cu ușurătatea omului fără principii întemeia fericirea sa pe nenorocirea atât a poporului său, cât și a confrăților săi irodieni. Viața lui era deja plină de mari crime și fărădelegi, și, în fine, își găsi satisfacția într-o nouă legătură nelegiuită, care l-a și dus la grozava crimă.

În anul 27 sau 28 d. Hr. în Ierusalim cu o ocaziune, și încă având un caracter patriotic, când a trebuit anume a împăca chestia ridicată de Pilat despre așezarea scuturilor consacrate în cinstea lui Tiberie în Ierusalim, ~ chestiune, care atinge sentimentele religioase ale poporului, care ajunsese la o mișcare periculoasă, s'au adunat toți Irozii, și printre ei era și Irod Antipa. Ca personalitate, care jucase oare care rol chiar și în Roma, el era primit cu plăcere de fratele său colateral Filip Boetul, care

era căsătorit cu Irodiada, femeie extrem de ambițioasă și decise. Irod Antipa strălucit, cunoscător cu luxul vieții dela curtea romană, despre care el putea istorisi cele mai intime taine, nu se putu să nu amețască capul Irodiadei, care afară de asta și singură având aproape 35 de ani dela naștere, nu se credea deloc bătrână pentru sentimentele duioase. Adevărat, ea avea deja o fată mare, și toate împrejurările dădură afacerii un aspect destul de greșos. Dar patima le răsuciră la amândoi capul și pentru ospitalitate Irod Antipa plăti lui Filip Boetu în chipul cel mai rușinos. Încheind o legătură criminală, regișorul grăbi să plece la Roma, pentru ca acolo să obțină noi mile și drepturi dela împăratul, și între altele se condiționează, că după întoarcerea de acolo să se unească fățiș, deși pentru asta nu numai Irodiada trebuia să se despartă de Filip, care avea 50 de ani, ci și Irod Antipa să se despartă de frumoasa femeie, fiica puternicului prinț arab Areta. Antipa se putea aștepta din pricina aceasta la mari dificultăți și neplăceri, ba chiar putea să se aștepte la războiu cu tatăl femeii ofensate. Dar spre plăcerea sa lucrurile s'au desfășurat simplu: principesa arabă, aflând de planurile criminale ale netrebnicului său bărbat, îl scuti singură de toate dificultățile. Mulțumită unui dement, care era fenomenul cel mai uzitat la curtea lui Irod, ea află de legăturile nelegiuite ale bărbatului său cu Irodiada și hotărî să-l părăsască. Areta imediat luă măsuri să o ia acasă la sine. Insoțită de căpetenii arabe, ea a fost dusă în castelul său natal de la Petra, și tatăl ei declară această căsătorie desfăcută. Pacea între altele n'a fost turburată între ei în acest timp și Irodiada părăsindu-și bărbatul, se strămută liniștită în palatul lui Irod Antipa în Tiberiada.

Toată această afacere rușinoasă avu loc chiar în acea provincie, unde Ioan își săvârșea slujirea sa și, fără îndoială, produse o puternică impresiune în acele ținuturi, care cele mai apropiate se întindeau la hotarele principatului Arab. Poporul fără să vrea simțea primejdia, ce stătea în legătură cu lepădarea fiicei prințului arab vecin și puternic. Și afară de asta legea și reprezentanții ei declarau drept crimă căsătoria cu femeia fratelui. Chiar în neamul Irozilor această căsătorie rușinoasă, cu dubla lui precurvie, produse desbinare, cari duse la aceea, că Antipă rupse legăturile cu tot neamul său. Acesta era în genere pasul cel mai riscat, pe care l-a făcut Antipa în cursul domniei lui, de oare ce el în genere se ferea să jignească sentimentele religioase ale popoului, și din această cauză hotarele țării sale se văzură în pri-

mejdie de a fi încălcate de arabul Āreta, care firește ardea de dorința ca la primul prilej potrivit, să-și răzbune jicnirea adusă fiicei sale.

De și nelegiuirea, pelângă că amenința să atragă după sine nenorocirea războiului, negreșit și produse cea mai grea impresiune asupra poporului, totuși acesta apăsător de un îndoit jug — al romanilor și mai ales al uneltelor lor irodiane, care neavând nici un fel de legături morale cu supușii lor, priveau la ei ca la o turmă necuvântătoare, menită, ca cu sudoare de sânge să procure darea pusă pe ei, să tacă și doar în șoaptă se dădeau între dânșii veștile și primejdiile întunecate. Dar dacă poporului i se luase glasul, ca expresie a lui apăru marele proroc Ioan. El propoveduia nu departe de Tiberiada, și deaceia putu cu urgența marelui prototip Ilie să apară în mantia sa de păr de cămilă la strălucita curte, unde Irod petrecea lunile de miere ale căsătoriei sale cu Irodiada, și lovind cu toiagul său pe pavaul de mozaic, rosti groaznicul cuvânt: „nu ți se cuvine să ai pe femeia fratelui tău!” Criminalul de regișor, încă de mai înainte aflând de Ioan, ca mare proroc al pustiului, se cutremură în conștiința sa criminală. Dar el era slab de caracter, și când în afacere se amestecă Irodiada cea mai îndrăzneală, această Iezabelă a Noului Testament, atunci soarta prorocului s'a schimbat și chiar s'a hotărât. Sub motivul păzirii siguranței sociale, care ar putea-o amenința un propoveduitor așa de straniu și de îndrăzneț, care aduna împrejurul său gloate de popor, cărora le însufla ideile cele mai revoluționare, Irod hotărî să înlăture pe prorocul protivnic lui. În acest timp regișorul, se pare, că trăia când în Tiberiada, când în Maher, castel situat la hotarul de sud a proprietăților lui în Perea. Într'insul ierarhia preoțească și cărturarii din Ierusalim, neputincioși în sine înseși, găsiseră unealta potrivită pentru nimicirea învățătorului ilegal, după părerea lor, care așa de liber le reproșa și avea o influență așa de mare asupra poporului. Poate și Pilat, care totdeauna se temea de orice mișcare populară după șoapta lor vicleană ceru, ca să se ia măsurile necesare pentru prevenirea agitațiunilor, și sub influența lor, împreună cu temerile personale înseși ale lui Irod, lucru păși spre sfârșitul trist. Trimițând un detașament de soldați și de polițiști la malul Iordanului unde încă propoveduia Ioan înainte-mergătorul, el poruncise că aresteze pe marele propoveduitor și ei îndeplîniră întocmai această poruncă, apucându-l după toată probabilitatea noaptea, când împrejurul lui nu era popor, și legând pe prorocul fără apărare, l-au adus în castelul Maher (astăzj Mhaur).

Acest castel, cunoscut sub numele de „Diadema” (din cauză, că el sub formă de coroană era așezat pe o stâncă înaltă), și deasemenea și sub numirea de „Turnul Negru”, era situat pe țătirea răsăriteană a Mărei Moarte, la vreo zece kilometri de dănsa, aproape pe aceeași linie cu Betleemul. Aicea era întăritura de sud a Pereei, după cum colonia macedoneană Pella era întăritura de nord a ei. Insuși natura aicea ridicase o fortăreață de nepătruns. Castelul era situat într’o văgăună adâncă, care despărțea munții Avarim de culmea muntoasă Fazga, din localitatea sălbatecă, unde din cauza unei vechi tradiții, iudeii au căutat mormântul lui Moise. La câțiva kilometri spre nord, într’o adâncă vale prăpăstioasă era situată Caliroia, renumită prin izvoarele sale calde, unde muribundul Irod își căutase ușurare de grelele suferințe și aproape și-a terminat viața. Acolo într’un loc izbucnesc izvoare ferbinți din stânci la poalele văiugei, iar alături cu ele curg alte izvoare, care se disting prin o apă rece ca ghiața, afară de care dealurile înconjurătoare în acele timpuri era scormonite de mine, din care se extrăgea pucioasă și aluminiu. Pârâul Zerca-Main curge repede pe văgăună, îndreptându-se din înălțimele Pereei spre malul răsăritean al Mărei Moarte. La o distanță mică spre sud se întinde valea, pe albia căreia trecea vechiul drum roman, care unea Maherul cu Caliroia și cu marele drum din Petra la Damasc. Ridicându-se din această vale, se întinde lungul șir de munți Atarot, care în colosale blocuri se întinde vreo 15 kilometri spre sud-vest, și în cel mai înalt punct al lui, unde el brusc se prăbușește în direcția Zerca-Main, încă și astăzi deasupra unei adânci prăpăstii se văd ruinele castelului Maher, alcătuite din blocuri enorme de pietre patru unghiulare. Tot acolo se văd și ruinele templului soarelui, de oare ce împreună cu fanatica populație iudaică într’insul erau mulți păgâni, adecă greci sau romani, cărora li se oferea libertatea deplină să săvârșască cultul lor idolatru. Fortăreața fusese construită aicea încă de Alexandru Ianeu pela anul 106~79 a. Hr., dar în urmă ea a fost dărâmată de Gabinie pela anul 56 a. Hr. în timpul războiului lui contra lui Aristobul. Totuși când Irod a devenit rege, cu pătrunderea sa proprie de a prețui avantajele acestei situațiuni puternice, a hotărât să restaureze castelul în calitate de întărire avansată contra arabilor. Înconjurând un spațiu considerabil cu ziduri și turnuri, el a construit orașul, din care o potecă ducea la castel, chiar în vârful muntelui. Castelul însuși se afla la un capăt a colinei înguste, având mai bine de un kilometru în lungime

de la răsărit spre apus, și alcătuia ultimul refugiu în caz de în cursiune. Dar aceasta nu era destul pentru planurile sale mari. La celălalt capăt al colinei el, în scopul de a întări chiar culmea muntelui, ridică un mare zid cu turnuri de 200 picioare înălțime pe la colțuri, și pe spațiul întărit astfel construï un mareș palat, care se distingea prin șiruri întregi de coloane sau prin blocuri enorme de piatră, prin săli de marmoră de diferite culori, prin băi minunate și prin tot felul de lucruri romane de lux, ne uitând să-l înzestreze și cu enorme cisterne, bărci și magazine pentru provizii, cu un cuvânt cu tot ce era necesar pentru o reușită apărare la caz de asediu. Acest castel era locul de închisoare a lui Ioan, anume una din cele mai întunecate încăperi subterane, care, cum se poate vedea și astăzi, erau scobite în stâncă întreagă. Palatul întărit la celălalt capăt al muntelui, în timpul petrecerii acolo a lui Irod Antipa cu curtezanii săi, gema de entuziasm și de tot felul de veselii a vieții lor luxoase, iar în temnița ce se afla în celălalt capăt al colinei într'un subsol umed și rece se chinuia marele proroc Ioan. Din fereastra palatului său, Irod Antipa avea o vedere măreașă asupra Mării Moarte, asupra întregului curs al Iordanului, asupra Ierusalimului, a respectabilului Hebron cu vechile sale amintiri patriarhale, asupra vadurilor Iordanului și a stâncei Enghedi spre apus, iar spre nord înaltea lui se deschidea vederea asupra munților Galaadului, care se ridicau peste înălțimele sălbatece a Fazgei; captivul însă, prorocul liber al pustului, se stingea în singurătatea ucigătoare. Pretutindenea împrejur domnea pustul sălbatec, și numai ici-colea prin văgăuni se întâlneau palmieri, măslini și vișe de vie, și superstiția populară adăoga, că între alte minuni acolo creștea o singură plantă deosebită, o floare roșă ca focul, anume puterea de a izgoni demonii și a vindeca boalele, deși a o procura se putea numai cu prețul vieții ¹⁾).

Anume în această localitate sălbatecă se și chinuia Ioan, despărțit de toată lumea, de Israil, de marea operă a renașterii naționale, al cărei suflet era el, — se chinuia în mijlocul unei populațiuni străine de dânsul. În oraș trăiau până la zece mii de oameni ²⁾. Dar împrejurul lui Ioan erau numai soldați grosolani, aleși din triburile vecine, și curtezanii lui Irod, care, după cum

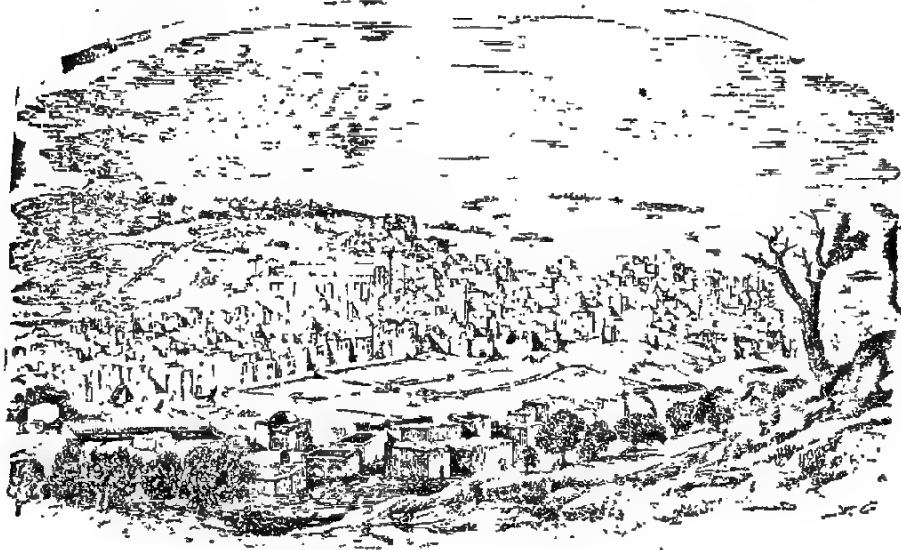
1) Un călător german, care a descoperit acest loc în 1807, ne-a lăsat un tablou pitoresc a întregii localități înconjurătoare. Această descriere a castelului Maher e luată din L. Flavie, Bel. Jud. VII, 6, 1, 3. Tristram, Land of Moab. 253—255. Kesin, Jesu Von Nazara, I, 578.

2) Bel. Jud. VII, 6, 4, unde se spune, că în oraș, erau 2000 de bărbați, care împreună cu femeile și copiii alcătuiau până la zece mii de oameni.

vorbește despre ei Hristos, „se îmbrăcau luxos și trăiau slăvit” (Luca VII, 25), după cum li era dat acelora, care se aflau pe la curțile regale. Acolo nu mai puțin poporul cu credință neînfrântă de peste porțile de fer ale temniței își îndrepta privirile sale într’acolo, unde se chinuia prorocul său, și suflarea lui Dumnezeu tot mai mișca inima lui.

Temnița pentru Ioan nu era numai locul unei simple lipsiri de libertate, pentru că temnițele în vechime și în deosebi la răsărit, nu cunoșteau mila. Hristos spune, că și cu el au procedat, cum au voit (Mat. XVII, 12); aceste cuvinte sunt semnificative

[Vederea Hebronului (după o fotografie).]

în cel mai înalt grad și, după toată probabilitatea, indică acele torturi, jigniri și în genere purtarea crudă, la care era supus Ioan. Una din cele mai obișnuită jignire pentru arestați era aceea, că pe ei, din când în când îi scotea din temniță, ca să-i facă obiectul batjocorei, după cum cândva filistenii scoteau din temniță pe orbul Samson, ca să-l expună la tot felul de glume și jigniri în zilele de sărbătoare. Dar Ioan, deși fără apărare, poseda măreția regală, a adevărului, care pentru o vreme servi pentru dânsul ca apărare de moartea ce-l amenința. Pe dânsul nu odată îl scoase din temniță și-l aducea la Irod Antipa, când se așeza la masa de ospete, înconjurat de gloata de lingușitori și curtezani; dar Ioan totdeauna rămânea așa de neînduplecat proroc, că chiar tiranul pentru un moment rămânea fascinat de măreția

arestatului său celui fără ajutor. Simțind toată măreția și justetea neînduplecată a arestatului, „Irod se temea de Ioan, știind că el este bărbat cucernic și sfânt, și-l apăra; făcea multe, supunându-se lui și cu plăcere îl asculta”. (Marcu, VI, 20). Ba Irod din când în când chiar își întorcea cugetul către Dumnezeu și către ceruri! Conștiința neliniștită, superstiția, indispoziția naturală către silnicie și amânarea înceată a judecăților orientale au fost cauza acelui lucru, că Ioan rămăsese în viață mai departe, decât se avusese asta în vedere. Din când în când lui i se îngăduia chiar să aibă contact cu unii din adepții săi, care din iubire pentru dânsul neglijau siguranța personală și-l vizitau în temniță.

Asfel după ușile temniței celei întunecate muți și glasul muștrător al prorocului. Criminala pereche putea să se folosească de fericirea lor murdară. Dar fericirea criminală nu e durabilă și căsătoria nelegiuită curând începu să-și aducă roadele sale amare, otrăvind ceilalți ani ai tetrarhului. Blestemul stărpiciunii, rostit de lege asupra unei asemenea crime (Lev. XX, 21), se realizează întocmai asupra lui. În același timp și Areta, tatăl femeii lepădate de dânsul, nevăzând îndreptarea din partea ginerelui său, începu să-l amenințe cu războiu pentru jignirea fiicei, și Antina trebui cu mari eforturi să facă pregătire de război în caz, de nu s'ar vedea puțința de a-l înlătura cumva. La aceasta el nu reuși, și neplăcerea în adevăr se prefăcu în fine în război, în care nefericitul regișcan suferi o înfrângere așa de rușinoasă, încât trebui să se adreseze împăratului pentru ajutor, și-și mențină tronul său numai cu susținerea armatelor romane. Poate că Hristos a indicat anume acest timp tulbure, când a zis: „Ce rege, mergând la război contra altui rege, nu șade și nu se sfătuește mai întâiu, dacă e puternic cu 10.000 să se împotrivescă celui ce vine asupra sa cu 20.000?” În același timp și conștiința, odată deșteptată prin reproșul prorocului, deja nu-i mai da liniște, și glasul muștrător al lui de după ușa castelului Maher răsuna pare că mai puternic și mai tare. Irod Antipa nu știa ce să facă: să nu-l dea oare morțit și, astfel, izbăvindu-se de acuzatorul de nesuferit al domniei sale vrednicil, să pună deodată capăt tuturor temerilor de turburările politice, care amenințau să se deslănțuiască din cauza influenței asupra poporului din partea acestui neînfricat proroc? Irodiața susținea viclean lupta lăuntrică din peptul bărbatului său dintre conștiință și frică, dintre frică și mândrie și cu hotărâre îndreptă cugetele lui către aceea, că e mai bine să înlătore cu totul pe îndrăznețul turburător al fericirii lor, cu atât mai mult, că el și

ingenere e periculos sub raport politic, ca răsculător al poporului. Irod oscila și suferea sufletește. Simțind criminalitatea legăturii sale, și prin urmare, și dreptatea marelui proroc, el nu putea să se hotărască la o crimă așa de grea, și din contra în ascuns cinstea pe proroc, se temea de dânsul și chiar se adresa la el pentru sfaturi. Acestea nu le putea suferi cruda Irodiadă și prin insistențele sale otrăvea viața nefericitul regișcan. Că Antipa putea să ezite multă vreme între respectul slătit către arestatul său și intrigile noii Izabela, care insetase după sângele lui, și chiar să apere mult viața lui în acea localitate de pe graniță, unde viața omenească în realitate nu avea nici un preț — aceasta era un tribut nobil măreției lui Ioan, pentru că nimenea, afară de omul cu sufletul mare, n'ar fi putut să producă asemenea impresiune asupra ființei slabe, egoiste, senzuale și târătoare, în temnița care se chinuia el, sau n'ar fi putut să stărnească în asemenea fire, câtă vreme într'însa n'ar fi rămas bine, luptă cu atot-cotropitorul rău. Alarma și nehotărârea tiranului, recunoașterea de către dânsul a criminalității sale și frica fără voce în fața marelui proroc, totuși puteau servi de apărare suficientă pentru viața lui Ioan. Botezătorul numai pentru o vreme: Furioasa femeie, îndepărtarea căreia o cerea Ioan, după încercările zadarnice de a-și ajunge scopul prin ajutorul răzbu-nărei sălbatece, o obțină în sfârșit la prima ocaziune potrivită cu ajutorul viclesugului și înșelătoriei.

Ocaziunea se prezenta curând. De partea lui Antipa căzu o fericire nicidecum obișnuită pentru ceilalți vasali ai lui Tiberie, și anume, că el ocupase tronul său mai bine de treizeci de ani. Asemenea tatălui său¹⁾, el avea obiceiul să-și sărbătorească solemn atât aniversarea urcării sale pe tron, cât și ziua nașterii sale, printr'un ospăț strălucit²⁾. Numai bine acum sosisese timpul pentru asemenea prăznuire, și invitația pentru marele ospăț dat cu asemenea prilej a fost trimisă tuturor comandanților militari, care cărmuiau oștirile în Maher, conducătorilor triburilor vecine și înaltei societăți, în care intra toți aristocrații mai înalți și căpeteniile Galileei. Banchetul dat în același castel Maher, în subteranele cărui se chinuia marele proroc, negreșit, era să ducă vestea, cu tot luxul de bogăție și de slavă regală, și evl-

1). Flavie Antic. XV, 11, 6.

2). Cuvântul Tenesia, tradus de obicei prin „ziua nașterii” poate însemna și ziua urcării pe tron (ziua nașterii la domnie). Vezi de exemplu Sulcer, Thesaurus, I, pag. 748.

dent în genere a fost unul din acele ospete, care erau imitațiunea obiceiurilor corupte ale timpului imperiului Roman, unde cultul pântecelui și iubirea de plăceri nu-și mai găseau margine. Zvonurile despre asemenea ospete ajunseseră chiar până la Roma și satiricul roman Persei în una din satirile sale face observație de un asemenea praznic cu ocaziunea „zilei lui Irod“. El descrie cu ce strălucire s'au iluminat ferestrele palatului și s'au atârnat gherlande de flori; mesele erau pline de tot felul de bunătăți, și vinul curgea râuri. Cu acest prilej veselă și voia bună ajunse la cel mai înalt grad. Inseși Irodiada, se pare că nu a luat parte la ospăț, pentru că în răsărit obiceiul nu îngăduia femeilor să ia parte la ospățul bărbaților. Dar ea cu toate acestea se sili cu vicleșug să procure regelui o plăcere neașteptată și încântătoare priveliștea căreia de bună samă putea să pue pe oaspeți în entuziasm. În timpul acela era în mare circulație dansurile pantomimice, și ele alcătuiau pasiunea Irozilor, așa că încă Irod cel Mare aranjă în palatul său un deosebit teatru baletistic. Ospățul luxos din acel timp nu se socotea complet, dacă nu se termina cu vre un joc de acesta. De data asta jocul de încheiere îl execută fiica adoptivă a lui Antipa, Salomia, pe care mama sa, contrar obiceiurilor, găsi posibil să o introducă în sala banchetului și să o prezinte oaspeților. Dansurile au fost duse până la un înalt grad de perfecțiune. Dansatoarea nu grăia, ci personifică oare care scenă prin gesturi, mișcări ale corpului și diferite situații sub sunetele muzicii. Fețele de obicei în acest timp se acopereau cu măști, dar toate celelalte părți ale corpului, cu deosebire mâinile și picioarele rămăneau libere pentru acțiune. Obiectele danșului de obicei erau scene din mitologie și astfel, spre groaza iudeilor riguroși, purtau asupra lor un caracter curat păgân. Haina dănțuitoarei, după cum se petrece astăzi în balet, era calculată la aceea, ca cu avantajul cât posibil mai mare, să expună frumuseța figurii, măcar că ea varia, potrivit cu caracterile reprezentației. În timpul lui Irod Antipa pe scenă, niciodată nu apărea mai mult de o singură dănțuitoare pentru odată, chiar când în piesa ce se executa se reprezenta ambele sexe. În primele timpuri ale imperiului, femeile niciodată nu apăreau cu asemenea dansuri înaintea publicului, dar ele nu se turburau a apare în calitate de dansatoare în adunări particulare a aristocraților, cum aceasta a și fost cu Salomia. Fiind în floarea deplină a frumuseței sale tinere și strălucite, ea prin aceste dănțuiri duse pe oaspeții pe jumătate beți la un entuziasm de nedescris,

și însuși Irod entuziasmat de ea, îi propuse, ca răsplată pentru plăcerea procurată, să ceară dela dânsul or ce va dori, măcar și jumătate din regatul său. Aceasta a fost o făgăduință lăudăroasă și extrem de ușuratică, și Irod se convinsese curând de dânsa. Fata cu bucurie alergă la mama sa să o întrebe ce să ceară, și cruda Irodiadă cu răutate șopti: „cere capul lui Ioan Botezătorul”. Evident, încă mai dinainte dispuse de mama sa contra prorocului, Salomia cu sânge rece satanic se adresa lui Irod cu această sângeroasă cerere. Antipa fu uimit de această cerere neașteptată și se întristă, pentru că el cinstea mult pe proroc. Negreșit, el ar fi putut declara, că dând făgăduința sa, el n'a extins-o nici decum asupra vieții oamenilor, ci a avut în vedere cadourile obișnuite: brațete, haine, chiar orașe și venituri de la ținuturi, că însuși cererea capului prorocului e absurdă și jignitoare, de parea ce Salomia putea să ceară în asemenea caz și capul a lui însuși Antipa. Dar ușuraticul și jalnicul regișcan se pierdu și rușinea falsă în fața oaspeților, care auzise făgăduința sa ușuratică, îl biruiră cu totul. Temându-se de glumele oaspeților asupra nechibzuinței sale, și netemându-se de judecata lui Dumnezeu, el trimise călăul¹⁾ în subsolul castelului Maher, unde gema Ioan Botezătorul, cu porunca ca să aducă capul lui, și cel mai mare dintre cei născuți din femei căzu jertfă răutății sângeroase a femeii pentru predica sa mustătoare. Capul prorocului a fost adus pe taler, ca cea mai lăcomă mâncare a răutăcioasei femei²⁾, și a devenit chiar obiectul unei bălăi de joc josnice și răutăcioase a Irodiadei³⁾, iar corpul lui a fost îngropat de ucenicii lui.

Aceasta a fost o crimă monstruoasă și revoltătoare, dar complet în duhul acelor grozave evenimente, care se săvârșau pela curțile semibarbare ale răsăritului în aceste timpuri întune-

1) În textul slavon, ca și în cel grecesc stă „speculatores”. Acesta evident e cuvânt latin. *Seculatores*, aceștia s din garda apropiată a regelui, care adesea îndeplineau și datoria de călăi. „*Speculatores qui nudato gladio hominum amputant cervices*”. *Iul. Firmic. VIII, 23.*

2) „De înmulțirea prea mult a răutății (exclamă cu această ocazie sf. Grigorie în cuvântarea sa la 29 August), nu pe epital, nu pe un lemn, nu pe o scândură, ci pe bîld pentru mâncare dulce, așa a fost dorința acelei junghere, ca pe o mâncare a sufletului deaceia pe bîld. Prologul la 29 August.

3) Fericiții Ieronim ne trasminte tradiția, că Irodiada, potolindu-și sângeroasa răutate, impunea cu bolduri limba lui Ioan, răzbunându-și oarecum pentru mustrare. Exemple de asemenea bălăi de joc asupra capului mort, ne prezintă și istoria civilă antică. Așa Marcus Antoniu porunci să pună capul lui Cicerone abea tăiat pe acea tribună, de pe care răsunase cuvântările mustătoare ale oratorului. Agripina își bătu joc de capul rivalului său Sofia Paulina, etc.

cate. Herodot povestește, cum Amestrisa, soția lui Xerxe, în sărbătoarea cu prilejul zilei nașterii bărbatului său, se adresează către dânsul cu rugămintea, ca el să-i vândă furiei sale geloase pe femeia lui Masista, și rugămintea ei fu așa de stăruitoare, că el nu găsi posibil s'o refuze într'o zi ca aceea. Nici un fel de cereri ale lui Masista n'au fost în stare să mântuiască pe femeia sa, pe care el o iubea, de îndată ce Xerxe poruncise să fie predată rivalei sale. Chiar înseși furia Irodiadei își găsi paralela în această istorie, pentru că sângeroasa Amestrisa imediat trimise pe lăncierii lui Xerxe pentru îndeplinirea dorinței ei, și trimiși tăiară pe rivala sa numai decât în bucăți¹⁾. În anul 53 a. Hr., după bătălia din Carra, regele parților Orod săvârși nunta fiului său Pacor. În timpul săvârșirii tragediei „bachanaliei“ lui Euripid, autorul, care jucase rolul Agavei, aduse pe scenă capul semidescoverit al lui Crasu²⁾ și corul salută entuziast această scenă sălbatecă. Scene nu mai puțin sălbătice s'au săvârșit și în Roma. Caligula adesea supunea pe oameni la torturi în prezența oaspeților la sărbătorile dela curte³⁾, și purtătorii de săbii, iscușiți în lucrul decapitării, distra pe cei prezenți cu dibăcia decapitării arestaților, pe care anume îi aduceau aicea din temnițe, ca să le dea puțința să-și arate iscusința lor. La o prăznuire obștească în Roma el porunci călăului să taie mâinile unui rob, acuzat, că a furat o farfurie de argint de pe unul din paturi, și nefericitul rob a trebuit să ocolească mesele cu farfuria atârnată la gât și cu mâinile atârinate la pept, iar înaintea lui se purta tăblița cu inscripția, pe care se spunea vina lui.

Pentru nefericitul Irod Antipa acest groaznic eveniment a devenit izvorul neconținutelor primejdii și muștrări de conștiință. Auzind de propoveduirea lui Iisus Hristos, el, ca și saducheei necrezând până atunci în învierea morților, cu groază socoti, ca nu cumva acesta-i Ioan Botezătorul care s'a sculat din morți,

1) Herodot, IX, 108-112. Învioarea jurământului pentru monarhii orientali își găsește confirmarea în aceeași istorisire. Lui Xerxe i-a plăcut o scenă nevinovată din o tragedie, și el cu jurământ făgădui să dea executoarei tragediei tot ce va dori. Acesta imediat cu o naivitate proastă, a cerut acea mantie minunată, cu care era el îmbrăcat, cusută pentru dânsul de femeia sa. Poate pentru că însuși lui îi plăcea acea mantie, dar mai ales de frica femeii sale, el nu voi să convie la aceasta, dar pentru împlinirea jurământului său el îi dăruie un oraș, o mare sumă de bani și un detașament de oștiri, pe care numai ea putea să-i comande. Amestrisa socotind, că ea a fost sfătuită de mama sa să ceară mantia regală, se hotărî să piardă pe aceeași nefericită femeie, și reuși la asta.

2) Marcus Licinius Crasu era triumvir și consul. S'a născut pe la anul 115 a. Hr. El a fost ucis de parți după înfrângerea pricinuită de dânsul în anul 53 a. Hr.

3) Caligula s'a născut în anul 12 a. Hr. și a fost dat morții în anul 41 d. Hr. Astfel timpul vieții sale aproape coincide cu timpul vieții lui Iisus Hristos.

ca să-și răzbune groaznic pe dânsul? De aceea el dorea să vadă pe Hristos, ca să se convingă de netemeinicia temerilor sale. Dar aceasta l-a reușit lui să o obțină abea mult mai târziu, de oare ce acum Mântuitorul a evitat întâlnirea cu el, dorind oare cum să-l facă să încerce deplin muștrările conștiinței, strașnic agitate în urma crimei sale. După moartea lui Ioan Botezătorul, Antipa s'a întors în Tiberiada, dar nici acolo conștiința nu-i da liniște. Se întunecară și strălucirile lui ospețe, pentru că, după tradiție, în luxoasele blicde, lui neconținut i se părea că vede capul lui Ioan, care neconținut rostea muștrările sale; „nu trebuie să ai pe femeia fratelui tău?” Salomia s'a măritat cu bătrânul Filip Iturianul, care deja își construise pentru sine mauzoleul în Vitsaida lui Iulian și în adevăr nici n'a mai trăit mult. Rămânând văduvă, ea se întoarse iară la mama sa. Această căsătorie fusese aranjată de Irodiada întru câțva din calcule curat politice, de oarece ea nădăjduia prin asta să apuce cu vremea în mâinile sale posesiunile vecinului și ginereului său. Dar planul acesta n'a reușit, pentru că tetrarhia lui a fost imediat încadrată la provincia Siria.

Cu toate acestea Antipa tot mai atrăgea asupra sa privirile zavistioase din castelul din Tiberiada. El era până la extrem învidios, ambițios și iubitor de stăpânire și, în deosebi sub influența Irodiadei, acest geniu a viclenei lui vieți, neconținut tindea, ca să ocupe situația de întâetate printre prinții palestinieni și în genere să joace rol politic în țară. Între acestea el până acum purtase titlul modest și incolor de tetrarh, „stăpânitor a părții a patra a moștenirii părintești”. Asta nu mai putea suferi Irodiada și, dorind cu orice preț să fie „regină încoronată”, împodobită cu diademă regală, cerea cu insistență, ca el să întrebuințeze toate stăruințele pentru ajungerea la această distincțiune. Ambiția ei care fusese stârnită și ațâțată încă și mai mult, când în anul 39 nepotul lui Irod Antipa, Irod Agrip I, primise dela împăratul Caligula dreptul de a purta titlu de „rege” = rex. Aceasta lipsi definitiv pe Irodiada de somn, și ea prin cerințele sale, ca Antipa neaparat să obțină acest titlu și pentru sine, îi otrăvea zilele și nopțile. Atuncea el în fine plecă la Roma, să stăruiască pentru coroana regală. Se înțelege, din ce constăteau aceste stăruințe. Trebuia mai întâi să înbuneze și să atragă de partea sa persoanele influente ale capitalei imperiale, pe senatori, pe curteni și pe filosofi, pe matroanele însemnate și pe libertinii înbogățiți, și iată în acest scop Irod dădea ospețe strălucite, pentru care cheltuia nebunește banii, așa că nu costa nicî înseși coroana „regelui

iudeu". Despre aceste ospețe mergea vorba în toată Roma, ceea ce negreșit măguli ambiția Irodiadei, primind puțința să strălucească prin frumuseța sa vestejită chiar în capitala imperială, în strălucita societate a orașului universal. Dar cu totul în altă pozițiune era nefericitul Antipa. Groaza de nelegiuirea, săvârșită de dânsul din ușurătate și micime de suflet asupra marelui proroc continua nelipsit să-l urmărească pretutindenea, și dacă, aflându-se în Roma, el nu se putea teme, că Ioan cel înviat se va pune în fruntea poporului nemulțămît și va devasta toate orașele zidite de dânsul și forturile, apoi pentru conștiința criminalului tetrarh era încă și mai grozav, când pretutindenea îl urmărea „capul mort” al lui Ioan. Ospețile date de Irod erau mărețe, sălile erau luxos împodobite și iluminate; pe mese erau înșirate blide cu pești gustoși și vase cu vinuri minunate; dar numai singur Antipa vedea în unul din aceste blide cu bunătați cum din el în toată grozăvia se înfățișa lui capul mort al lui Ioan și în criminalul lui suflet răsună groaznicul glas muștrător al prorocului: „nu trebuie să ai pe femeia fratelui tău Filip”. Atunci el firește cuprins de groază, se afunda în tăcere, și grăbea prin rugăciuni adormitoare în sinagogă să-și liniștească sufletul său turburat. Printre ceice asistau la solemnitate toate acestea puteau fi necunoscute; dar unii nu se poate să nu-și fi întors atențiunea asupra ciudățeniei purtări a lui Irod și asupra sporirii rugăciunilor sale în sinagogă, și zvonul despre aceasta deasemenea se putea lăți prin oraș și și-a găsit și reproducerea chiar în satirile poetului roman Persei¹⁾. Evident, aicea noi avem același

1) Se știe, că Persei a murit în anul 62 d. Hr. în vârstă de 28 de ani și astfel în copilărie a putut auzi deasemenea vorbă despre acest ciudat eveniment. Iată locul ce se referă aicea:

At quum
Herodis venere dies, untaque fenestra
Dispositae pinguem nebulam vomuere lucernae,
Portantes violas, rubrumque amplexa catinum,
Canda natat thynni tumet alba fidella vino,
Labra moves tacitus, recitata sabbata polles.
Tum nigri lemures, avaque pericula turto,

Adecă în traducere liberă:

Când sosea ziua nașterii lui Irod, și luxoasele ferestre
Se împodobeau cu lumini, care împodobite cu flori
Răspândeau nori de miresme, în blid frumos înota
Pește gustos, iar în vase albe spuma vinul,
Tu tăcând mișcai buzele și galben te rugai sâmbăta.
Dar acestea-s numai fantome întunecate, pericole,
Care nu prețuiau un ou spart.

Acest loc din satira lui Persei e destul de întunecat și enigmatic, și comentatorilor se prezenta aicea un larg câmp pentru felurite conjecturi. Dar noi socotim, că cea mai

fapt adânc psihologic ¹⁾, care este cunoscut referitor la Teodorih cel Mare, căruia deasemenea odată i se păru că într'un blid cu pește se vede un cap mort al lui Simah, ucis de el fără vină, urmarea cărui fapt a fost o așa de mare zguduire nervoasă, că Teodorih s'a îmbolnăvit și nu s'a mai sculat din patul de boală.

În concluzie se poate observa, că strălucitele ospețe ale lui Irod totuși n'au dus la scop. După intrigile și denunțurile tot a rudelor sale, el a fost acuzat de trădare de stat, și în loc de coroană regală rezultatul stăruințelor sale a fost exilul în locurile depărtate ale Galiei, unde el și-a terminat și viața împreună cu Irodiada, autoarea tuturor nenorocirilor sale.

Ce se atinge de Salomia, apoi, după tradiție, ea a perit de o moarte grozavă dar meritată. Mergând pe ghiață, și strânsă între ghețare mișcătoare, îi reteză capul ²⁾. Cu adevărat n'a rămas nerăzbunat sângele dreptului?

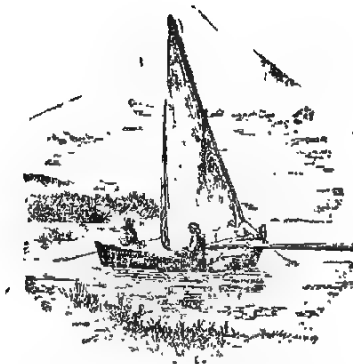

bună explicație a acestui loc va fi compararea lui cu acel loc din istorisirea evanghelică, în care se istorisește cum conștiința criminală a lui Irod Antipa necontenit se întreba, n'a înviat oare Ioan cel decapitat de dânsul. Dar în stilul comun al lui Persei se produce acea impresie, că cuprinsul lor e luat după natură sau cel puțin e copiat după povestirea unui martor ocular.

Lemures — fantome — propriu umbrele oamenilor morți, care puteau să pricinuiască folos sau vătămare, din care cauză pentru milostivirea lor exista chiar un cult deosebit. Toate acestea sunt foarte interesante pentru înțelegerea versurilor lui Persei anume în sensul propus.

1) Acest fapt psihologic, care adevărește de puterea neobișnuită influenței conștiinței așitate asupra imaginației, și-a găsit o prelucrare genială în vestita tragedie a lui Shakespeare „Macbet”, unde criminalul furător al tronului necontenit și mai ales în vremea ospetelor era urmărit de umbră sau de fantoma lui Banco, în chip criminal ucis de dânsul.

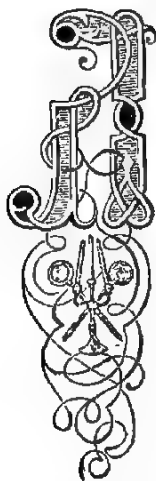
2) Nechif. Cal. I. 20.

Bărcă pescărească pe lacul Galileei.

CAPITOLUL XXVII.

SĂTURAREA MIRACULOASĂ A POPORULUI, CUVÂNTĂRILE ȘI MINUNILE CE AU URMAT DUPĂ ACEEA.

postolii, între altele, cutrieră orașele rânduite lor și satele, propoveduind pretutindenea Evanghelia și adeverind propoveduirea lor cu vindecări, izgonirea dracilor și prin alte fapte neobișnuite. Propoveduirea lor fu urmată de o mare izbândă și acum ei, întorcându-se la învățătorul lor, cu bucurie îi istorisiră acestea. Dar Mântuitorul era apăsător de mare întristare pentru soarta lui Ioan Botezătorul, și de aceea El grăbi să se retragă la loc pustiu, cât mai departe de zgomotosul Capernaum, în care clocotea viața, ca acolo în singurătate să se odihnească cu sufletul și să sfătuiască cu ucenicii Săi.

Șezând în barcă, El porunci ucenicilor săi să se îndrepte spre Vitsalda, nu spre aceea din care era Petru și alți ucenici și care, aflându-se aproape de Capernaum, nu prezenta „loc pustiu”, ci către o altă Vitsaidă, care se afla în unghiul nord-estic al lacului, puțin mai departe de acel

loc, unde cade în el Iordanul. Asemenea omonimei sale apusene, ea la început fusese un mic sătucean, dar nu cu mult înainte de aceea Filip, tetrarhul Ituriei, o lărgi și o împodobi, numindu-o spre deosebire, Vitsaida Iulia. Numirea adăugată îi fu dată în cinstea Iuliei, frumoasa dar vicioasa fiică a lui August. Asume într'acolo se îndrepta barca cu Hristos și cu apostolii, obosiți și apasatele inimi ale cărora căutau liniște. Dar orcât de liniștită fu plecare lor, ea nu scăpă neobservată, și curând aflară de dânsa. Țărmul singuratec și pustiu, spre care se îndepărtaseră ei, se afla numai la zece chilometri pe lac de la Capernaum. Barca impededată, probabil, de vântul nefavorabil, se mișca încet înainte, pe aproape de mal, când ea ajunse la destinația sa, atunci se văzu, că scopul, cu care propriu ei plecaseră încoace, nu fu deloc atins. Unii din popor apucară înaintea lor și se îngrămădiseră deja la debarcader, când barca atinse țărmul petros, iar în depărtare se vedea deja o mulțime de închinători pashali, plecați la Ierusalim, de oare ce nu era departe praznicul Paștelor. Atrăși de slava crescândă a marelui Proroc, ei se abătură din drumul direct și se adăogiră la ceilalți ascultători. Hristos a fost mișcat de compătimire către ei, pentru că ei erau ca oile, care nu au păstor. Eșind la mal, El și ucenicii Săi se urcară pe coasta dealului și acolo așteptară până se adună poporul. După aceea, îndreptându-se spre popor, îl învăță, propoveduind despre împărăția cerului și vindecă pe bolnavi.

Ziua se plecă acum spre seară, și soarele începuse deja să se ascundă după dealurile dinspre apus, iar poporul tot rămânea aicea, ca pironit de glasul vindecător și de învățătura sfântă a lui Hristos. Curând trebuia să sosească sara, și după scurtă auroră a dimineții gloata călătoare a poporului se adunase și în entuziasmul său neglijase până și cerințele cele mai necesare de viață, s'ar fi pomenit în întunec, flămândă și departe de orice locuință omenească. Ucenicii începură a se neliniști, ca ziua aceasta să nu se termine cu niscaiva întâmplări nenorocite, care ar da nou prilej de atac din partea vrășmașilor deja înrăiți ai învățătorului lor. Dar Hristos prin compătimirea Sa deja prevenise temerea lor și comunică El însuși de dificultățile lui Filip. Avu loc o mică consfătuire. Pentru cumpărarea măcar a câte o bucată de pâine pentru așa mulțime de popor s'ar fi cerut cel puțin două sute de dinari; dar chiar dacă ei ar fi avut această sumă în punga lor comună, apoi totuși acum nu mai era nici timp, nici putință să se facă cumpărăturile necesare. Andrei

pomeni cu acest prilej, că un băiat avea aicea cinci pâni de orz și doi peștișori; dar, evident, de o provizie așa de mică nu făcea nici să se vorbească. „Porunciți-le să șadă jos”, răspunse liniștit Hristos (Mat. XIV, 13-21; Marcu VI, 30-41; Luc. IX, 10-17; Ioan, VI, 1-15).

Mirându-se și așteptând ceva neobișnuit, apostolii porunciră poporului să se așeze ca pentru prânz pe bogata verdeață, care în acest timp plăcut al primăverii acoperea coastele dealurilor. Și Mântuitorul, stând în mijlocul oaspeților Săi, bucurându-se de opera de binefacere, pe care avea în vedere să o săvârșască, își ridică ochii spre ceriu, mulțămi, binecuvântă pânilor, le rupse bucăți și le dăde ucenicilor, ca ei să le împartă poporului: El deasemenea împărți la toți și cei doi peștișori. Acesta a fost un prânz modest, dar suficient, și pentru niște călători flămânzi chiar încântător. Și când s'au săturat toți, atunci Hristos în scopul nu numai de a arăta ucenicilor Săi, că în realitate minunea s'a săvârșit, ci de a le da lor povață evidentă, că risipa chiar și puterii miraculoase este cu totul străină în economia Dumnezească, le porunci să adune bucățelele de pâine, ca nimic să nu se piardă. Mulțămirea așezărilor regulate a poporului, se văzu, că aicea au fost săturați cam la cinci mii de oameni, afară de femei și de copii, și totuși după toate acestea au fost umplute douăsprezece coșuri din celece au rămas de dânșii nemâncate.

Minunea aceasta produse o mare impresiune. Ea numai bine corespundea așteptărilor ce circula în legătură cu așteptarea lui Mesia, și poporul începu să tâlcuiască în cercurile sale, că acesta, fără îndoială, este „acel proroc care trebuie să vină în lume” ~ „Impăclăuitorul” binecuvântarea lui Iacov, steaua și sceptrul, văzute de Varlaam, proroc asemenea lui Moise, căruia trebuie să se supună, poate, Ilie, făgăduit prin testamentul de dinaintea morții a vechei prorocii, poate Ieremia, care a venit să deschidă tainicul loc unde se afla sicriul, a urimului și a focului sacru. Hristos observă această stârnire fățișă, și deasemenea și primejdia, că entuziasmul poporului putea trece în silnici și să grăbească moartea Lui prin răscoala fățișă contra stăpânirii romane prin încercarea de a-l face rege. El vedea deasemenea, că și ucenicii Lui nu erau străini de această stârnire lumească și primejdioasă. Era deci nevoie să procedeze energic. De aceea El porunci ucenicilor să se urce în barcă și înaintea Lui să plece peste lac în direcția Capernaumului sau a Vitsaidei de vest. Fu nevoie să întrebuițeze oare care presiune, pentru că ei firește

nu voiau să părăsască pe Învățătorul lor în mijlocul poporului entuziasmat pe acest mal pustiu, ci din contra ar fi voit să asiste alcea, pentru că, cum li se părea lor, se pregătea pentru Dânsul ceva mareș. Pe de altă parte, pentru Dânsul era mai ușor să dea drumul poporului, când acesta ar fi văzut, că chiar cei mai deaproape următori ai Lui și ucenicii, au fost trimiși de El. Astfel la îndesirea întunerecului El izbuti cu blândeșă și treptat să convingă poporul să-L părăsască, și când toți, afară de cei mai entuziaști, s'au dus pe la casele lor sau pela caravane, El deodată părăsi și pe ceilalți și plecă repede dela ei spre vârful muntelui, ca acolo în singurătate să se roage. El simțea că a sosit o ruptură grozavă și solemnă în viața sa pe pământ și prin contactul cu Tatăl Său cel ceresc voi să-și întărească sufletul Său pentru munca grea de adoua zi și pentru grelele necazuri din numeroasele săptămâni următoare. Și mai înainte El a petrecut în tăcerea muntelui în rugăciune singuratecă, dar aceia a fost înainte de alegerea iubiților apostoli și înainte de prevestirile bune ale începutului și fericitului period al slujirii Sale. Cu totul altfel de sentimente, dumnezeescul Arhiereu se ridica pe treptele petroase la acest mareș altar de munte, care în timpul nopții îl ridica oarecum spre stelele lui Dumnezeu. Uciderea iubitului Său înainte mergător, apropia și mai mult de conștiința Lui ideea și despre sfârșitul Său, care-L aștepta. Furtuna care începuse a băntui în munți vântul, care cu muget străbătea prin văgăuni; lacul, care-și învâluia înaintea Lui apele inspumate; barca, care, cum o putea El vedea la lumina lunii, era aruncată de valuri: toate acestea corespundeau uimitor dispoziției Lui actuale. Dar alcea, pe vârful pustiu al muntelui în această noapte furtunoasă, El putu să se roage și primi întărire, pace și fericire negrăită, pentru că acolo El fu deosebi cu Dumnezeu.

Trecură ceas după ceas. Sosise deja a patra strajă a nopții; barca ucenicilor străbătuse numai jumătate din drumul său; ei lucraseră până la istovire la vâsle, și între altele acum nu era cu ei Acela, Care i-ar fi liniștit și mântuit, pentru că Hristos rămăsese pe țărm. El' era singur pe uscat, iară ei se învâluiau în stihia periculoasă; dară El tot timpul i-a văzut și i-a jălit. Și iată, însfârșit, aflându-se în ultima extremitate, ei văzură oare care strălucire în întuneric; o figură oare care înfricoșată cu hainele desfăcute se îndrepta spre ei, pășind pe coama valurilor, dar parecă oare cum intenționând să treacă pe alături cu ei (Mat. XIV, 22-36; Marc. VI, 45-56; Ioan, VI, 16-21). La vederea acestei fantome

ei, cuprinși de groază, au răcnit, crezând, că aceasta e o fantomă care rătăcește pe ape. Dar prin furtună și întunec lor le răsună glasul dumnezeesc, care le zise; „Eu sunt, nu vă temeți!” Gla-

Iisus Hristos umblă pe apă. (Desen de Doré)

sul acesta liniște frica lor, și ei imediat voră să-l primească în barcă; dar expansiv în dragostea sa Petru, același, care în amara conștiință a nevredniciei sale strigase cândva: „ești dela mine Doamne”, acum nu putu nici chiar să-L aștepte să se apropie, și cu entuziasm exclamă: „Doamne, dacă ești Tu, poruncește-mi să viu la Tine pe apă”. „Vino” fu răspunsul. Și Petru se aruncă

din barcă în valurile ce clocoteau. Când privirea lui era îndreptată spre Domnul, vântul învăluia părul său și valurile împrășcâ hainele sale, pentru el toate acestea erau socotite drept nimica; dar când, la oscilarea credinței lui, el privi la valurile furioase și la adâncul întunecat de sub dânsul, atunci a început a se aprofunda, și cu glas de disperare, care nu mai samana cu glasul de mai înainte, exclamă cu frică: „Doamne, mântuește-mă!” Și Hristos nu l-a lăsat fără ajutor. El îndată îi întinse mâna și a susținut pe ucenicul ce se afunda, cu un blând reproș: „pentru ce te-ai îndoit, puțin credinciosule?” Și după aceea tulburatul apostol împreună cu Domnul său a intrat în barcă; vântul încetă repede, și ei curând se apropiară la țărmul scăldat în lumina lunii și sosiră la debarcader, unde trebuia să ajungă ei; și toți atât ucenicii, cât și barcagii se umplură din ce în ce mai tare de mirare, și unii din ei adresându-se către Dânsul cu titlul, care mai înainte îl întrebuița numai Natanail, exclamară: „cu adevărat Tu ești Fiul lui Dumnezeu”.

Mântuitorul deja începuse activitatea sa obicinuită pe malul lacului Galileii, iar mulți din popor tot mai continuau încă să-l aștepte aproape de Vitsaida Iulia, socotind, că El locuiește undeva acolo în munte, în singurătate. Auzind însă, că El e deja demult aproape de Capernaum și știind, că ucenicii au plecat singuri cu barca, poporul se miră mult de aceasta, și după sosirea la Capernaum mulți s’au adresat Lui cu întrebarea mirată: „Ravî, când ai sosit aici?” Mântuitorul nu a răspuns la această întrebare a curiozității deșarte și a indicat întrebărilor lor impulsionele josnice care-i atrag către Dânsul (Ioan, VI, 23-71). El le reproșă, că ei au urmat după Dânsul nu din oare care impulziuni superioare și duhovnicești, nu pentru că au văzut minuni, ci pentru că „au mâncat pâine și s’au săturat”. Și după aceea El s’a adresat lor cu povața: „siliți-vă nu pentru hrana cea stricăcioasă, ci pentru hrana, care rămâne în viața veșnică, pe care vă va da-o vouă Fiul omenesc; căci pe El și-a pus pecetea Sa Dumnezeu Tatăl”. La început ei parecă ar fi fost mișcați și s’au rușinat. El citi exact cugetele inimii lor, și ei l-au întrebat: „ce să facem, ca să facem lucrurile lui Dumnezeu?” „Iată lucrurile lui Dumnezeu sunt, ca să credeți în Acela, pe Care L-a trimis El”. — Dar ce semn ne dai Tu, ca să vedem și să credem Ție? Părinții noștri au mâncat mană în pustie, cum este scris: „pâine din ceriu le-a dat și au mâncat” (Ps. LXXVII, 24). Concluzia a fost evidentă. Moise le dăduse mană din ceriu. Iisus însă până acum,

— făceau ei aluzie, — le-a dat lor numai pâni de orz de pe pământ. Dacă însă El e adevăratul Mesia, atunci nu trebuie oare ca El, potrivit cu istorisirile în genere cunoscute întregului popor, să-i umple de bogăție și de slavă, și în genere de toate bunătățile pământești, pe care închipuirea poporului o aștepta dela Mesia grosolan înțeles? Dar Mântuitorul nu zăbovi să corecteze părerea greșită și să înalțe mintea lor la un grad mult mai înalt de pricepere. El le răspunse, că mana le-a dat-o nu Moise, ci Dumnezeu, și ea era numai preînchipuirea acelei pâni cerești, care acum le o va da Tatăl Fiului omenesc. Mințile lor s'au robit însă de bunurile materiale, și ei au devenit să ceară această pâne cerească cu acea aprindere, cu care samarineanca cerea apa, care potolește orice sete. „Doamne, dă-ne nouă totdeauna această pâne!” Hristos însă le răspunse: „Eu sunt pânea vieții, celce vine la Mine nu va flămânzi, și celce crede în Mine nu va înseta nici odată”; și după aceea El începu să le lămurească, că El a venit să facă voia Tatălui; iar voia Lui este aceea, ca fiecare credincios în Fiul Lui să aibă viață veșnică. Atuncea iară se auziră murmure mânioase, de data asta nu dela poporul ignorant, ci dela vechii Lui dușmani, dela conducătorii iudeilor: „Cum de spune El: Eu m'am pogorât din ceriu? Cum de poate El spune: Eu sunt pânea, ce s'a pogorât din ceriu? Nu-i oare acesta Iisus, fiul lui Iosif, pe al cărui tată și mamă noi îi știm?” Dar mântuitorul răspunse murmurătorilor, ca în totdeauna, prin proclamarea și mai puternică, și mai complectă și clară anume a acelui adevăr, pe care ei îl răspinsese. Așa procedase El cu Nicodim, tot așa sfătuisese și pe femeea samarineancă și la fel răspunsese bătrânilor templului, care-l trăsese la răspundere pentru calcarrea sâmbetei. Dar timidul rabin și femeea păcătoasă au fost destul de credincioși și sinceri, ca să pătrundă mai adânc în cuvintele Lui și smerit să se înzestreze cu înțelesul lor, și astfel să ajungă la adevăr. Altfel stătea lucrul cu acești auditori. Pronia i-a învrednicit de povață chiar din gura Fiului lui Dumnezeu, care le descoperise marea taină răscumpărării, iară ei lepădară această mare binefacere. Atunci Mântuitorul cu o neînfrănată dreptate și claritate le descoperi, că El este acel izvor de viață veșnică, care este trimis din ceriu; „Eu sunt pânea vieții, care s'a pogorât din ceruri; celce mănâncă pânea aceasta va fi viu în veac; Pânea însă, pe care o voi da eu, este trupul Meu, pe care Eu îl voi da pentru viața lumii”. Prin aceste cuvinte, pe de o parte, se indica marea operă a răscumpărării omenei celei păcătoase prin aducerea trupului Fiului omenesc pen-

tru viața lumii, iar pe de altă parte, se statornicea taina împărtășirii, care trebuia să servească ca mijloc de comuniune a generațiilor următoare credincioase la lupta lui Hristos. Dar pentru iudei, cu totul înăbușiți de cugetele deșarte despre slava pământească a lui Mesia, aceste mari taine a împărăției lui Dumnezeu rămaseră inaccesibile; ei erau numai nedumeriți de asemenea graiuri și cu indignare ziceau: „Cum poate El să ne dea să mâncăm trupul Lui?” Iar Hristos adevăra acest adevăr prin cuvinte și mai expresive: „Adevăr, adevăr grăesc vouă; dacă nu veți mânca trupul Fiului omenesc și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și cel ce bea sângele Meu are viața veșnică; și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Căci trupul Meu este cu adevărat hrană și sângele Meu este cu adevărat băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, petrece întru Mine și Eu întru el”.

După caracterul său neobișnuit și după profunzimea sa, această mare revelațiune despre mijlocul Noului Testament al comunicării omenirii cu Dumnezeu se părea stranie nu numai iudeilor, ca unor orbiți de prejudeții și de necredință, ci și unora din cei mai de aproape următori ai lui Hristos. „Mulți din ucenicii Lui auzind aceasta, ziceau: „Ce cuvinte ciudate! Cum se poate de ascultat acestea?” Zadarnice au fost nouile mărturii ale lui Hristos în scopul de a împrăștiia sămânța îndoelei, ce încolțise în ei, și a necredinței. Ei nu se convinseseră și „din acest timp mulți din ucenicii Lui s’au dus dela Dânsul și nu mai umblară cu El”. Aceasta a fost o tristă preînchipuire pentru opera Mântuitorului lumii. Cu simțul întristării, El se adresa și către cei doisprezece apostoli cu întrebarea de încercare: „Nu voiți oare să vă duceți și voi?” Dar credința apostolilor slobozise deja rădăcini adânci, și la această întrebare Simon Petru din partea întregului sobor apostolic răspunse: „Doamne, la cine să ne ducem? Cuvintele vieții veșnice Tu le ai. Și noi am crezut și am înțeles, că Tu ești Hristos, Fiul Dumnezeului celui viu!” Aceasta a fost o slăvită mărturisire, dar ea în împrejurările triste de față nu provocară o bucurie deosebită și dădu numai ocazie Mântuitorului să descopere iubitorilor săi ucenici o strașnică taină, că nu ei toți îl mărturisesc pe Dânsul astfel. „Nu doisprezece oare v’am ales Eu? Și unul din voi este diavol”. Aceasta a fost prima prevenițe celui nefericit membru al comunității apostolice, care deja purta în sufletul său scântee planului infernal și „voia să-l vândă”.

Printre ascultătorii lui Iisus Hristos în timpul din urmă înce-

pură să se întâlnească „iudei“, prin care se înțeleg nu popor simplu, ci cărturari și farisei. Mulți din ei, auzind de predicile și minunile Mântuitorului în Galileia, intenționat sosiră aicea din Ierusalim, ca să-L urmărească și să pregătească terenul pentru acuzațiunile formale contra Lui înaintea judecătoriei supreme pentru dărâmarea religiei și a legii lui Moise. Ultima cuvântare a Mântuitorului despre împărtășire vădit îi dusesese la furie, și ei dădură de veste în Ierusalim, că acolo de sărbătoarea Paștelor erau făcute toate pregătirile pentru pierderea prorocului urât de dânșii. Dar, Hristos, întrezărind acest plan al răutății, de data asta nu s'a dus la Ierusalim, ci petrecu Paștile în Galileia, continuând slujirea Sa pentru mântuirea omenirii.

Suferind o totală neizbândă în acest plan viclean, iudeii după sărbători se arătară iarăși în Galileia și începură să urmărească pe Mântuitorul și căutând prilej să-L acuze de călcarea legii. Ei începură să recunoască acum în Hristos un vrăjmaș de moarte mult mai primejdios decât înainte mergătorul Său, Ioan Botezătorul, cu atât mai vartos, că succesele noiei învățături în Galileea expuneau la primejdie influența lor asupra poporului, care începuse să înțeleagă, întru cât legismul lor ucide duhul vieții și, dinpotrivă, întru cât învățătura lui Hristos, noul proroc, verifică acest duh. Cu prevederea proprie lor ei se sileau să prevină pericolul, dar până acum neconținut nereușită așa de rușinoasă, că pentru un timp oare care ei se abținură de atacuri fățișe, mărginindu-se la o dușmănie ascunsă, care se exprima prin abuzuri întunecoase, prin bănueli și hule, îndreptate, ca să otrăvească sufletele poporului prin ura contra noului Învățător. Până la timpul, din urmă și însuși Hristos nu făcea atacuri directe asupra lor, dar, expunându-se observațiunii dușmănoase din partea lor, se mărginea numai la singură apărarea Sa. Dar veni vremea, când se descoperi deplin nevrednicia acestor dușmani, și de oare ce era nevoie să lămurească mai deplin începutul noiei împărății și a mostra pe învățătorii falși, care se prezenta ca reprezentanți ai vechii împărății, atuncea Hristos decise să acționeze altmintrelea. Atunci nu era suficient a demasca simplu falșitatea clevetirii lor și vicleșugul ațățătorilor. Acum El simți nevoia să arate descoperit acestor dușmani, că nu El, ci ei au scos poporul de pe calea cea dreaptă și au lucrat sub influența răutății, și că râvna lor pentru Dumnezeu a fost oarbă și neînțeleaptă.

Curând se produse o întâmplare, care dădu motiv la un nou

atac asupra lui Hristos din partea cărturarilor și fariseilor. Știrile despre aceea, cu ce grăbire poporul îl primea pretutindenea în calitate de Mesia-rege, și deasemenea despre aceea, că El hotărât a refuzat să stea în fruntea unei astfel de mișcări politice singura care ar fi putut corespunde dorinței lor, fără îndoială ajunse și până la Ierusalim și aceasta împreună cu svonul despre inovațiile și independența în calitate de învățător religios neliniști peste măsură autoritățile iudaice din Ierusalim. Părăsind acum orice vicleșug ascuns și atacurile indirecte, reprezentanța acestor autorități, sosind în Galileia, se adresară nu către ucenicii Lui, ci altă dată, ci către El însuși cu mustrările și dovezile lor. Ucenicii deja odată stărniră o extremă nedumerire în aceste teme legiste, că rupeau și frecau în palme spice de orz în ziua sâmbetei, cărui lucru cărturarii iudei îi dădeau aceeași importanță, ca și cum ei ar fi secerat și trierat în ziua sfântă. Legismului lor curând se prezentă alt caz, de care ei voiau să se folosească în scopul de a învinui pe Hristos și pe ucenicii Lui de călcarea legii. Legiștii iudei nu se mărgineau la simpla împlinire a legii lui Moise, ci cu trecerea timpului alăturară la ea o mulțime de adaose arbitrare, cărora cu vremea le dădea chiar mai mare importanță de cât înseși legii lui Dumnezeu. Aceste adaose cu o deosebită râvnă se observau de către cărturari și farisei, care priveau la ele ca la „ograda” legii, fără a lua în seamă aceea, că ei adesa stăteau în directă contrazicere cu aceasta din urmă și serveau ca ascuțit pentru fățarnicia josnică. Fariseii observară, că ucenicii lui Iisus Hristos odată nu și-au spălat mâinile înainte de masă¹⁾. Legea lui Moise cerea în anumite cazuri curățire, dar cărturarii denaturară spiritul legii în această privință, ca și în multe altele, pentru că ei învățau, că nu se putea cu bună conștiință a merge la masă, când se observa atinse unele exactități sociale. După părerea lor, dacă nu se iau precauțiunile născocite de dânsii, atunci persoana sau vasul, întrebuițat în cazul dat, puteau cuprinde în sine necurătenia, care astfel se transmitea mâncării, și prin mâncare trupului, și prin trup sufletului. De aici printre cărturarii riguroși de mult se statornicise obiceiul, care se păzea cu severitate de lege, că înainte de fiecare masă trebuie cu îngrijire a spăla nu numai mâinile, ci chiar și vasele, scaunele și mesele. După părerea rabinilor riguroși, a nu spăla mâinile înainte de mâncare era o mare crimă, la fel cu a mânca

1) Cuvântarea lui Iisus Hristos despre importanța tradițiilor părintești: Mat. XV, 1-20; Marcu, VII, 1-23.

carne de porc. „Cine nu-și spală mâinile înainte de mâncare, acela se expune a fi izgonit din comunitate, căci în spălarea mânilor se cuprinde taina celor zece porunci“. „Un asemenea om e vinovat de dat morții“. „Trei păcate atrag după sine sărăcia, și unul din ele este neglijarea spălării mânilor“. Celce mănâncă pâne, nespălându-și mâinile, — zice rabinul Iosia — procedează la fel, ca și cum el ar umbla cu desfrânate. Rabinii de mai târziu au inventat 26 pravile întregi la împlinirea acestui ritual în curgere numai de un an. „E mai bine să mergi 4 mile după apă, decât să-ți atragi asupra-ți vina neglijerei spălării mânilor“, zica Talmudul. „Cine nu-și spală mâinile sale după masă, — continuă el, — acela e tot așa de necredincios, ca și ucigașul“. Pe mâinile nespălate și pe pâne, după părerea rabinilor, s'a așezat diavolul Șibta. Particularitatea deosebitoare a fariseilor era aceea, că „ei își mâncau pânea de toate zilele cu curăția trebuitoare, și la cei ce neglijau asemenea curăție, el priveu cu dispreț, ca la necurați“.

Legismul în acest timp se afla în culmea dezvoltării sale, pentru că marii învățători Hilel și Șemai, care trăise cu o generație înainte de aceasta, îi dăduseră cea mai deplină dezvoltare. La cercetarea subtilităților legii, ei câte odata intrară în discuțiuni așa de crâncine, încât s'a alcătuit chiar proverbul, că însuși Ilie, dacă s'ar fi arătat iar pe pământ, n'ar fi fost în stare să-i împace pe unul cu altul. Dar ei cu toții au fost de acord în ce privește spălarea mânilor, așa că Talmudul spune deadreptul, că „tot cel ce trăește în pământul lui Israil, mâncând pânea sa de toate zilele în curățenie, grăind în limba evreească și săvârșind cum trebuie rugăciunile dimineața și sara cu filacterii, poate fi încredințat, că va mânca pâne întru împărăția lui Dumnezeu“. Ce se atinge de cei ce se referă către această curățenie, după regulă, apoi, după dânsul, mai întâiu de toate trebuia să-și spele mâinile; vârfurile degetelor, după aceea se aranjau și se ridicau așa ca apa să se scurgă de pe ele în jos până la cote; după aceea ele trebuiau lăsate în jos, ca apa să poată să se scurgă de pe mâni în jos. Când degetele se ridicau, atunci pe ele se turna apă proaspătă, și de două ori se turna iară apă, când ele se lăsau în jos. Însăși spălarea trebuia să se săvârșască prin frecarea palmelor una de alta. Când mâinile se spălau înainte de mâncare, atunci se prescria să se țină în sus, iar după mâncare trebuiau ținute în jos, dar așa, ca apa să nu curgă mai departe de pumn. Vasul, care se întrebuința la spălat, se cerea a-l ținea la

început în dreapta, după aceea în stânga; apa trebuia turnată la început pe mâna dreaptă, iar după aceea pe mâna stângă, și după fiecare a treia oară să se rostască cuvintele: „Binecuvântat ești Tu, Cel ce ne-ai dat poruncă să ne spălăm mâinile”. Cărturarii învățați discutau cu aprindere între ei despre aceea, că la început trebuie să se săvârșască: rostirea acestei binecuvântări, sau înseși spălarea mâinilor, unde trebuie a pune prosopul întrebuițat la asta: pe masă sau pe scaun și trebuie oare a curăți masa înainte de spălarea deplină, sau după dânsa. Toate aceste mărunțișuri alcătuiau totuși numai o neînsemnată parte a întregii sisteme legiste. Dacă fariseii presupuneau să mănânce o mâncare obișnuită, atunci se considera suficient a spăla mâinile prin o simplă turnare de apă pe ele. Înainte de mâncarea „terumei”, adică a desatinelor sacre și a pânilor punerii înainte, se cerea afundarea lor cu totul în apă, și înainte de a păși la mâncarea acestor jertfe se cerea a primi o baie completă. Spălarea mâinilor înainte de rugăciune sau înainte de atingerea de ceva dimineața se observa cu deosebită rigoare, de oare ce, după părerea rabinilor, în cursul nopții mâinile au putut fi întinate de duhurile rele. A te atinge de buze, de nas, de ureche, de ochi, sau cu o mână a te atinge de cealaltă înainte de săvârșirea acestui ritual, însemna, după învățătura lor, a se expune pe sine pericolului durerii părții atinse. Întâmplările, când se cerea să se observe acest ritual, erau numeroase: el trebuia săvârșit chiar după tăierea unghiilor sau după uciderea unui purice. Cu cât se întrebuița mai multă apă, cu atât mai mult se arăta pietatea. „Cel ce întrebuițează apă multă pentru spălarea mâinilor, ~ zice rabinul Hazda, ~ va primi belșug de bogăție. Cine nu esă din casă, pentru acela era deajuns să toarne apă pe mâni; dar omul care a venit în casă din uliță, acela trebuia să-și cufunde mâinile în apă, pentru că el nu știa de ce necurătenie s'a apropiat, fiind pe uliță, și această afundare nu se putea face altminterlea, decât în așa loc, unde nu era mai puțin de 60 goloane de apă¹⁾. Deasemenea exactitatea superstițioasă legistă se întindea la o întinare posibilă a tuturor mărunțișurilor gospodărești a vieții de toate zilele. Vasele adânci sau întinse de orice material, cuțitele, mesele și scaunele, ~ toate acestea neconținut se supuneau curățeniei, ca să nu se expue vre unei întinări rituale prin întrebuițarea lor de vre un om necurat.

1) Lightfoot, *Hor. Hebr.* II, 418. Comp. la Gelkie și Edersheim's în locurile cores punzătoare.

Aceste mărunțișuri rituale, evident, erau rezultatul întrecerei dintre fariseii democratizați și trufașii saducheii aristocrați. Ultimii atribulau o importanță neobișnuită înseși slujbei preoțești, ca să se înalță pe sine în ochii poporului în calitate de aristocrație duhovnicească. Fariseii, în scopul de a-i înjosi, dădeau pecăt era posibil, o mare importanță vaselor întrebuințate și exactității înseși ritualelor. Conform cu nesfârșitele lor spălări în viața privată, ei cereau, ca toate vasele chiar din templu să se curățe cu îngrijire după fiecare masă, de teama, ca nu cumva vreo persoană necurată să le fi profanat. Această riguroasă scrupulozitate în chestia de curățenie merse până acolo, că atunci când un fariseu după o asemenea masă, a dus să spele până și sfeșnicul, atunci saducheul, care l-a întâlnit, nu se putu reține, fără să-i zică în batjocură, că „fariseii în scurtă vreme vor spăla, probabil, până și soarele”.

Autoritatea pentru aceste exerciții mecanice nesfârșite erau așa numitele „tradiții părintești”, care provenise dela timpurile marelui sinagogi, dar cu o pioasă exagerare se atribuiău chiar lui Dumnezeu, Care le-ar fi comunicat verbal lui Moise pe muntele Sinai. Tălcuirile, lămuririle și explicațiile de tot felul au fost întemeiate nu numai pe fiecare cuvânt aparte, pe fiecare literă, ci chiar pe fiecare virgulă, pentru ca să creeze legi noi și noi pravile, și când aceste pravile se crezură neîndestulătoare, atunci pentru justificarea lor au inventat și alte tradițiuni verbale, cum că ar fi fost predate de Dumnezeu lui Moise pe Sinai. Aceste tradiții neconținut au crescut și au alcătuit o lege deosebită, care a trecut din gură în gură, din generațiune în generațiune pânăce în sfârșit, pentru studierea și prelucrarea lor s'au întemeiat școli întregi, dintre care cele mai renumite au și fost școlile lui Hilel și Șamaia, cari au trăit cu o generațiune înainte de Hristos și chiar poate în primii ani ai copilăriei Lui. În timpul vieții Lui pământești tot se mai considera încă drept pravilă fundamentală, ca el să nu se dea scrisului. Prima adunare și unificare formală într'un tot a tuturor numeroaselor fragmente a fost opera rabinului Iuda, așa numit cel „sfânt”, și anume muncii lui stăruitoare se datorește apariția enormelor foliante ale Talmudului. Și lucru remarcabil, că această lege de sine făurită, cu tradițiile sale părintești, sub înrăurirea legismului îngust al fariseilor, a primit în decursul timpului chiar o mai mare importanță decât înseși legea lui Moise. Când sf. Scriptură și tradiția s'au dovedit în desacord între ele, atunci importanța cea mai mare s'a dat acestei din urmă

Fariseii proclamară pe față aceasta și, după sentința evanghelică, șezură pe scaunul lui Moise, înlăturând pe marele legiuitor (Mat. XXIII, 2). E mai păcat, — zice Mișna, — a învăța ceva contra cărturarilor decât a contrazice însuși scriptura. Cel ce grăește contra scripturii; ar fi nepermis să poarte tefilin¹⁾, dar e supus la pedeapsă pentru cauzarea smintelei. Dar celce vorbește, că trebuie să fie cinci diviziuni învățător²⁾, și astfel învață în desacord cu rabinii atrage asupra sa vină. „Celce expune scriptura în desacord cu tradițiile părintești, — zice rabinul Eleazar, — nu are parte în lumea viitoare”. Temelia religiei se considera anume mulțimea prescripțiunilor legiste, iar nu sf. Scriptură; căci testamentul lui Dumnezeu (după învățătura rabinilor) era cuprins cu Israil pe temelia legii verbale, cum este scris: în aceste cuvinte Eu încheiu așezământul cu Tine și cu Israil (Eș. XXXIV, 27). Dumnezeu știa, că în veacurile următoare Israil va fi dus în roie de un popor străin, care va copia legea, scrisă, și deaceia El a dat israiliților legea verbală, ca voia Lui să se poată păzi tăinic între dâșii. Celce s'au consacrat studierii tradițiilor părintești, „au văzut lumină mare” (Eș. IX, 2), căci Dumnezeu a luminat ochii lor și le-a arătat, cum trebuiau ei să lucreze în referire la lucrurile îngăduite și neingăduite, curate și necurate, despre care se grăește nu destul de complet și de clar în sf. Scriptură. Bine era de se deda la citirea sf. Scripturi; dar celce studiază cu sârguință tradițiile părintești capătă răsplată dela Dumnezeu, iară cine se consacră tâlcuirii acestor tradiții, are cea mai mare recompensă. „Biblia e asemenea apelor, tradițiile sunt asemenea vinului, iar tâlcuirile la ele sunt asemenea vinului aromat”. „Fiul meu, zice talmudul, ia mai mult aminte la cuvintele cărturarilor decât la cuvintele legii.

Din toate acestea se vede, ce sarcină insuportabilă făurise legiștii mărunți ai iudaismului din dispozițiile lor, prin care ei ucisese duhul legii lui Moise. Asemenea legism stătea în contrazicerea cea mai vădită și tăioasă cu noua împărăție, pe care o proclamase Hristos, de oare ce această împărăție consta în curățenia inimii, în infiere iubitoare față de Tatăl ceresc, și toate ritualele externe aveau într'insa importanță nu singure de sine, ci numai ca expresie a acestui raport iubitor. Fariseii prefăcuse legea în cazuistică mărunță, care dădea prescripțiuni pentru orce

1) Niște mici cutiute de piele cu texte din sfânta Scriptură, care se legau în timpul rugăciunii la frunte și la mână.

2) Altă numire pentru Tefilin.

acțiune aparte, fără Hristos ridicase legea la gradul de principiu viu, care lucra în conștiință. Dela legismele externe El trecuse la acel fapt, care se cuprindea în lege. Dispozițiile externe se puteau și părăsi, dacă se observa acea idee de viață, care se cuprindea într'însele. Intreaga viață era aproape neîndestulătoare, pentru a studia în exactitate toate prescripțiile rabinice relativ de curățenie și aducerea de jertfe, iar Hristos în adevăr le observă pe toate, declarând fățiș, că „mila e mai bună ca jertfa” (Mat. IX, 13; XII, 7). Școlile rabinilor învățați adăogară la prescripțiile simple ale legii în chestia deosebiri între animalele curate și necurate nenumărate explicațiuni referitoare la curățenia diferitelor părți ale fiecăreia din ele, și asemenea și ritualele necesare pentru curățenie; iar Hristos proclamă pravila simplă și publică, „nu ceeace intră în gură spurcă pe om; ci ceia ce iese din gură spurcă pe om” (Mat. XV, 11; Marc. VII, 15). Cărturarii discutau, după care întrebuintare trebuie a spăla vasele în apă curgătoare, după care în apă stătătoare și cu ce ceremonii trebuie a spăla vasele de lemn și de metal. Hristos a înlăturat acest legism mort și mărunț și învăța pe ucenicii săi și pe ascultători să dea atențiune la aceea, ca să fie curată partea din lăuntru a vasului. „Voi, fariseilor, zicea El, exteriorul paharului și al blidului ti curățiți, iar lăuntruul vostru e plin de furtişag și ce vicleșug” (Luca, XI 39). Chiar legile sâmbătale, cu nesfârșitele lor așezări au găsit în El o tâlcuire înviorătoare și scurtă: „E îngăduit a face bine sâmbăta”. „Sâmbăta e făcută pentru om, iar nu omul pentru sâmbăta” (Marc. II, 27). O astfel de învățătură a fost ascultată printre rabini, și ei au fost umpluți de o extremă agitație.

Deputații cărturarilor din Ierusalim, trimiși acum la Capernaum, aveau intenția să dea afacerii o bază decizivă. Spionii lor, și poate chiar și ei observau acum cu băgare de seamă, ca să se folosească de prima ocazie potrivită a violărei de către Hristos sau de ucenicii Săi a acestor pravile, ca imediat să-i declare protivnici legismului și călcători ai legii. Și iată, observând, că ucenicii într'o împrejurare nu observară regulele prescrise de tradițiile părintești, cărturarii și fariseii se apropiară cu îndrăzneală de Domnul și-i ziseră: „Pentru ce ucenicii tăi calcă tradițiile bătrânilor? Căci nu-și spală mâinile, când mănâncă pâine”. Răspunzind la acest reproș, Hristos la rândul Său îi întrebă? „Pentru ce și voi călcați poruncile lui Dumnezeu pentru tradițiile voastre? Căci Dumnezeu a poruncit: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta; iar voi ziceți: dacă cineva va zice tatălui sau mamei: dar

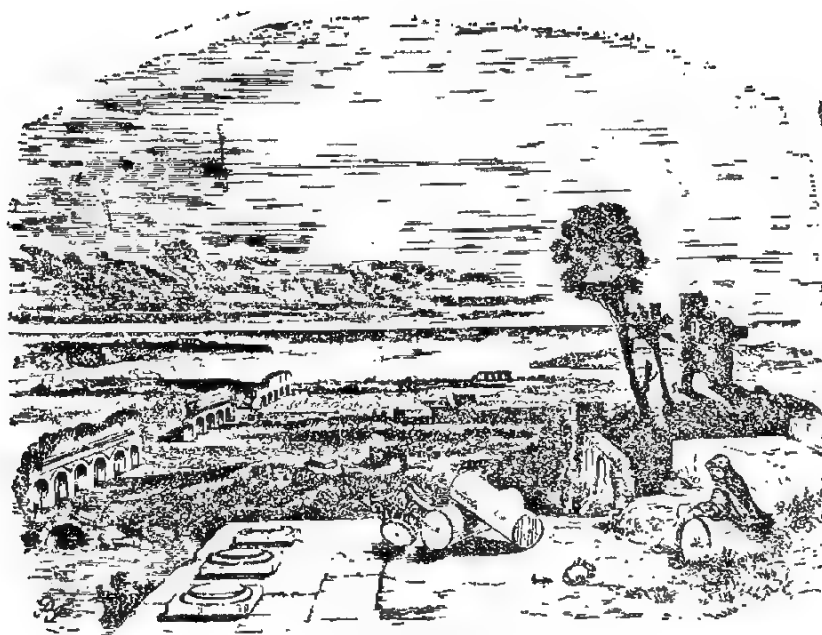
lui Dumnezeu este aceea, cu ce tu te-ai folosit dela mine, — acela poate să nu cinstească pe tatăl său sau pe mama sa". Cinstirea părinților după legea lui Moise se considera una din principalele porunci ale ei, așa că alcătuia una din cele zece porunci, și această poruncă se considera sfântă de orice israelitean, necorupt de sofistica rabinică. Cu această poruncă stă în legătură chiar și o recompensă deosebită. „Copilul e dator să întrețină pe părinții săi, când ei sunt bătrâni și fără ajutoare, — se vorbește într'un loc din Talmud, — chiar dacă el ar trebui pentru îndeplinirea acestei datorii să ceară pomană. Această lege directă, totuși, s'a supus la diferite răstălmăcirii din partea rabinilor. Dacă oare care rabini formau datoria fiască mai sus de interesele proprii, apoi alții, dinpotrivă, învățau, că este datorie, care stă mai presus de datoria către părinți, și aceasta a dus cu timpul la cele mai strigătoare abuzuri. Pe acest temelie copiii nerespectoși ușor au putut să se justifice de neglijența lor a datoriei de a întreține pe părinții lor. Când de exemplu părinții cereau dela copii cuvenitul respect și cu deosebire ajutorarea lor, atunci după tradițiunea fariseică era deajuns măcar prin cuvinte să declare, că s'a adus la templu acea parte de avere, care ar fi trebuit să meargă la întreținerea părinților, ca să se considere pe sine liber de îndatorirea de a-i întreține sau a le arăta ajutorarea, de oare ce cele consacrate templului sau lui Dumnezeu, după lege, deja nu mai puteau fi redade la altă nevoie. Deaceea, era deajuns cuvântul „carvan", adică „aduc lui Dumnezeu", și toată averea se considera oficial consacrată templului, deși în realitate ea nu trecea la tezaurul templului. Această fățărnicie josnică a și întâmpinat o strașnică mustrare din partea lui Hristos. „Astfel, — le obsera El, — ați înlăturat porunca lui Dumnezeu prin tradiția voastră. Fățărnicilor, — cu indignare exclamă El, demascând goliciunea lor internă, — bine a poruncit de voi Isaia, zicând: Oamenii aceștia se apropie de mine cu buzile lor, și mă cinstesc, cu limba; iar cu inima sunt departe de Mine. Dar în zadar mă cinstesc, învățând învățăturile și porunci omenești, (Mat. XV, 8-9; Is. XXIX, 13).

Astfel de proclamație era o declarație de războiu întregului fariseism. Aceste cuvinte, care demascau nesinceritatea și falșitatea întregului partid, distrugneau chiar principiile ei fundamentale, însuși concepțiile sale, ideile lui și scopurile lui. Acești mărunți legiști se păreau pioși, ba chiar foarte pioși după exterior. Ei îndeplineau exact tradițiile părintești, dar evlavia lor eșă numai din gura lor, iar nu din inimă. Ei se supuneau pravilelor născocite de dănșii, iar nu

lui Dumnezeu. El spală oalele și cupele, se laudă cu prinoasele lor la templu, și nu iau în seamă poruncile lui Dumnezeu. Își poate închipui cineva, ce furie stârneau în farisei muștrările învățătorului galilian, Care toată sistemă lor așa de vestită și atât de trufașă o muștra public și o numea numai drept o născocire omenească, o alterare a legii, o contradicție a lui Moise și a proorocilor și o pagubă duhovnicească pentru popor.

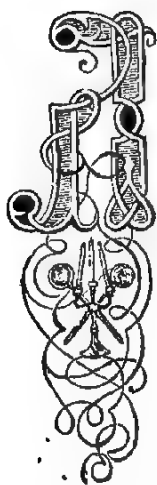
Sorțul era definitiv aruncat. Până acum Hristos își înfrânase dreapta Sa mânie, dorind să deschidă ochii înseși fariseilor și cărturarilor. Acum era clar, că acești oameni tari de cerbice erau fără de nădejde. Deaceia, era nevoie a proceda decisiv. Era necesar însuși poporului, care urma cărturarilor și fariseilor, să-i arate limpede, ce demnitate avea acea religie și acea moralitate, ce se propoveduește de dânsii. Adevărul evangheliei nu putea să afle primire, câtă vreme inimile omenești erau corupte și întunecate de niște asemenea învățători. Deaceia, lăsând pe cărturari propriei lor neputințe răutăcioase, Hristos se adresa poporului ce-L înconjura și glăsuî tare către dânsul: „Ascultați și înțelegeți“. Apoi El învăță atât poporul, cât și pe ucenicii Săi, că întru împărăția cerului curățenia inimii e mai importantă decât curăția mânilor, „căci din inimă es gândurile cele rele, uciderile, desfrânările, furturile, mărturiile mincinoase, hulele“. Iată toate acestea, în adevăr, „spurcă pe om, iar a mânca cu mâinile nespălate nu spurcă pe om“, și înseși pravila asta e provocată numai de nevoea zilnică a ritualismului, iar nici de cum nu are un caracter absolut moral, cum tâlcuesc fariseii, acești „conducători orbi ai orbilor“.

Asemenea muștrare strașnică a legiștilor sus puși a turburat chiar și pe ucenici. Împreună cu poporul simplu ei se refereau către cărturari cu mare respect, și în vederea tuturor celor ce se produsese, ideile lor nu putură să nu se clatine, oare a cumpani învățătorul lor îndeajuns cuvintele Sale, adresându-se așa de tăios către niște învățători așa de respectați? Apropiindu-se de Dânsul, ei declară: „Știi oare, că fariseii, auzind cuvintele acestea s'au smintit?“ Atunci Hristos consideră că e potrivit să le explice fățiș înșămăntatea fariseismului, ca un fenomen, care nu avea nici un temel pentru existența sa. Răspunzându-le lor, El zice: „fiecare plantă, pe care n'a sădit-o Tatăl Meu cel ceresc, se smulge. Lăsați-i: ei sunt conducători orbi ai orbilor, iar dacă orb conduce, apoi amândoi vor cădea în groapă“ (Mat. XV, 12-14). Așa s'a produs ruptura definitivă între fariseism și noua împărăție a lui Mesia.

Ruinele Tirului în Fenicia.

CAPITOLUL XXVIII. IN ȚARA PĂGĂNILOR.

cum Hristos propoveduia Evanghelia Sa aproape de doi ani, pentru mântuirea omenirii. El vedea cât de greu era a păși cu cuvântul adevărului în fața puternicilor învățători ai poporului iudeu care, orbiți de egoism, se dovediră deja incapabili să primească adevărul. Ultima ciocnire cu cărturarii și fariseii arăta, că acești dușmani înrăiți ai adevărului nu se vor opri nici în fața unor măsuri, ca să înlăture din drumul lor pe învățătorul urât de dânșii. Deaceea Hristos socoti de bine să consacre cât mai mult timp educației celor 12 ucenici ai săi mai de aproape, ca ei să fie în stare să continue cu vrednicie opera Lui, când El nu va mai fi pe pământ. El însuși evita cu băgare de samă ciocnirile fățișe cu dușmanii Săi; dar după toate se vedea, că acești dușmani îl vor urmări

de acum cu strășnicie pretutindenea, pentru că, după cum spune El singur, „lumea îl ura, pentru că El mărturisea de dânsa, că lucrurile ei sunt rele“ (Ioan, VII, 7). Deaceea El, pentru o mai mare neînduplecare în educația următorilor Săi, socoti nece, sar să se îndepărteze pentru un timp peste hotarele țării natale și plecă în cuprinsul vecinei Fenicia.

„Și eșind deacolo, Iisus se depărtă în părțile Tîrului și ale Sidonului. Incepând dela țărmurile lacului Galileei, drumul într'acolo trecea prin unul din șesurile păduroase înalte, până ce la distanță de două zile de drum dela lac el ajungea la coastă, la poalele căreia se începeau deja șesurile Tîrului. Culmea de munți se despărtea de mare prin o dungă galbenă de nisip de pe lângă țărm, în care caz într'un loc uscatul ca o limbă lungă înainta în mare, și anume pe această limbă și era construit Tîrul. Aicea apostolilor, ca și înlocuitorii lui Hristos însuși, pentru prima oară, probabil, le-a fost dat să vadă așa de aproape ridicându-se așa de sus horogegile fabricilor de sticlă din Sidon și văpsitoriile din Tir. Fenicia în acest timp își trăia ultima sa slavă istorică. Și pe malurile ei nu erau încă puține orașe înfloritoare. Aceasta era sediul înpietății idolatre, patria lui Baal și a Astartei, are au expus așa de des pe Israel în abîsul smintelei, țara întunerecului păgănesc. Viața comercială și industrială vorbea din plin, arătând, că locuitorii acestei țări erau devotați în totul lui Mamona. Lungile șiruri de orașe comerciale erau pline de mărfuri din toată lumea; ulițele celor mai însemnate târguri străluceau prin palate, prin minunate monumente, prin clădiri publice, temple, și porturile erau pline de corăbii, venite aicea din toate colțurile lumii cunoscute pe atunci. Privind la această viață industrială în plină febră, nu se putea a nu vedea, întru cât omul este capabil să devină robul deșertăciunii vieții. Aici era împărăția deplină a lui Mamona, și chiar anume aicea domnea acel Belzebul, însuși numele căruia era împrumutat de iudei de aicea pentru designarea prințului diavolilor. Dar chiar și aicea, în această țară a întunerecului păgân, a trebuit măcar prin o singură rază să lumineze lumina adevărului. Hristos a simțit o nesfârșită jale pentru poporul necunoscut și străin Lui, și marea cea mare, ce se desfășura înaintea Lui, pe care, asemenea aripilor unei paseri monstre de mare, albeau vintrelele corăbiilor, deschidea înaintea Lui acea depărtare a viitorului, că înseși aceste corăbii, care acum purtau numai pe negustori cu mărfurile lor, vor duce prin toate țările lumii ce ne înconjoară pe apostolii Lui cu cuvântul Evangheliei și al adevărului.

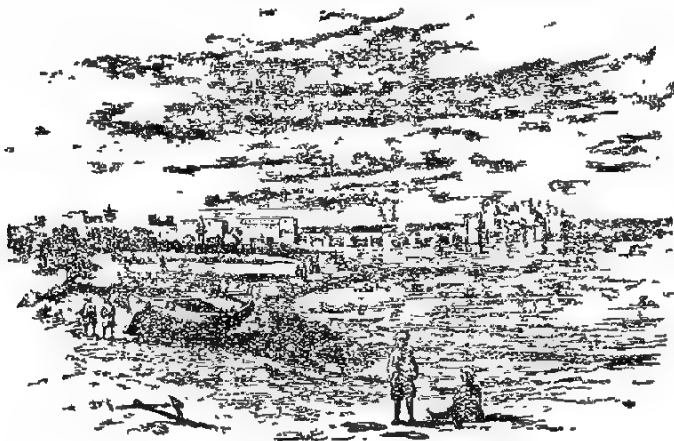
Evangelheliști nu ne spun exact, cu adevărat dacă Hristos a intrat în cuprinsul pământului păgân. Este posibil, ca El să nu fi mers mai departe de hotarele acestei țări străine pentru Dânsul. Toată țara aceasta era mai mult sau mai puțin des sămănată cu iudei, atrași aicea de avantajele comerciale, și deasemenea și din cauza, că această localitate la împărțirea pământului făgăduinței după triburi, a fost rezervată tribului lui Asir, deși în realitate niciodată n'a intrat în stăpânirea lui. Incepând din timpul judecătorilor, populația aicea totdeauna a fost semipăgână, și semiludaică¹⁾. În curgerea întregii lor vieți istorice, mărginiți dela țărmul mării, israeliții din această cauză s'au desvățat de traiul de pe lângă mare, și de aceea s'au multumit simplu cu așezarea printre locuitorii industriali și comerciali ai Feniciei, nelncurcându-se nici chiar din pământurile, ce le aparțineau lor după lege. Anume aicea, în această depărtată localitate a și voit Hristos să găsească liniște pentru duhul său obosit și turburat. În cursul vieții Sale El de nenumărate ori a vorbit, că El cu Evangelhia Sa despre mântuire a mers numai către oile cele pierdute ale casei lui Israel; dar că El nu a mărginit propoveduirea Sa în aceste hotare înguste, se vede deja din aceea, că El în călătoriile Sale a trecut prin Samaria, și deasemenea și din bucuria prorocească, pe care El a exprimat-o prevăzând, că mulți dintre păgânii lumii vor intra întru împărăția Lui (Mat. VIII, 11; Luc. XIII, 29). Chiar compătimirea Sa pentru vameși și păcătoși și în genere pentru acea mulțime a poporului părăsit și moralmente cufundată în păcate, neștiința din partea căreia a prescripțiilor legiste îi făcea în ochii fariseilor riguroși blestemați înaintea lui Dumnezeu, a fost în realitate un protest tot așa de vădit contra exclusivismului fariseic, cum a putut să fie și recunoașterea formală de El a păgânilor în calitate de comembrii ai împărăției Sale. Oare El n'a proclamat marele adevăr, că Dumnezeu este milostiv Părinte a toată omenirea, și că toți oamenii, care locuiesc pe pământ sunt copii ai acestui Părinte și frați între dânsii? Dar compătimirea către propriul său popor Israelul Vechiului Testament, nu-i îngăduia în cursul unui timp oarecare să se adreseze către alte popoare cu o chemare deschisă în noua împărăție. Aceasta deodată ar fi respins dela Sine pe propriul Său popor, pentrucă ceea ce se propunea păgânilor, din înseși această cauză ar fi fost imediat lepădat de iudeii riguroși și exclusiviști.

1) Iud. F. 32: „Și a trăit Asir între hananei, locuitorii pământului aceleuia, căci nu erau izgonit”.

Dar nădejdea Sa a fost zadarnică de a-și găsi macar o liniște vremelnică chiar și în această țară depărtată. Slava și minunile Mântuitorului deja înainte de Dânsul pătrunsese în hotarele Feniciei și acolo își găsi ecou în multe inimi credincioase. Acolo deasemenea erau mulți oboșiți și împovărați, care însetau să găsească la Dânsul odihnă sufletelor lor. Când El s'a apropiat de hotarele acestei țări, atunci evident mulți îl așteptau deja, ca să se adreseze către Dânsul pentru ajutor. Intre alții, Il aștepta cu nerăbdare o femeie siro-feniciană¹⁾, după limbă grecească, iar după naționalitatea hananiană, poate păgână, dar în tot cazul o femeie cu sentiment religios sincer (Mat. XV, 21-28; Marc. VII, 24-30). Ea avea o fiică grozav bolnavă, și de aceea ea cu grijă curat materială pentru ușurarea suferințelor fiicei sale nu întârzia să se adreseze la Hristos cu o deosebită rugă; „Miluește-mă, Doamne, Fiul lui David? Fiica mea cumplit se îndrăcește“. O astfel de rugă neașteptată în acel timp, când Hristos se silea să rămână necunoscut, atrase după sine neîndămânări mari, pentru că aceasta putea să deschidă vrăjmașilor însuși locul șederii Lui. Pentru pricina asta sau pentru alta Hristos nu l-a dat la început nicio atențiune la ruga ei. Dar femeia nu slăbi și stăruitor urmă după Dânsul cu rugile ei în lacrimi, așa că apostolii, cu prejudeciul iudaic propriu lor față de rasa haldeiană, neînțelegând, cauzele tăcerii învățătorului lor, se indignară contra stăruinței ei și-l rugară, ca El să o îndepărteze cumva și să curme tânguiriile ei nesfârșite. Pentru dânsii era greu să priceapă că o străină, și mai cu samă o hananiană, care aparținea neamului blestemat de Dumnezeu, putea deasemenea la rând cu poporul ales să se folosească de mila Lui. Oare rabinii n'au învățat, că acest popor și-a zidit casele lor în numele idolilor lor, așa că duhurile rele au venit și au locuit într'nsele? Și oare nu-i blestemat acest popor, care de zeu principal al lor au recunoscut pe Belzebut, prințul dracilor? Această părere a lor, își găsise, probabil, deplină confirmare de către însuși Hristos, când El la necurmata rugă a hananiencel a spus: „Eu sunt trimis numai către oile cele pierdute ale casei lui Israel“. Ucenicii nu înțelegeau că ajutorul Său, El nu-l dădea plângătoarei femei numai din compătimire către propriul său popor, de oare ce milosârdia Sa către hananienii uricioși și necurați ar îndârji acest popor spre propria lor peire. Iar femeia nu se lășă. Urmând după Dânsul la casa, unde

1) Numită așa pentru că Fenicia aparținea în acest timp la provincia romană Siria.

El voia să rămână necunoscut, ea se aruncă la picioarele Lui și cu noi plânsete începu să-L roage ca să o miluiască. În ochii ucenicilor ea era nu mai mult ca „un câne”, cum iudeii priveau în genere la păgâni¹⁾. Dosind duioșia inimii Sale cu o răceală externă a limbii, deși fără îndoială cu un tremur de compătimire domoală în glas și cu privirea plină de iubire, Hristos îi zise, că trebuie mai întâiu a nutri pe copii, pe israeliți, ca fiu ai lui Dumnezeu. „Nu-î bine”, adăuse El, „a lua pâinea fiilor și a o arunca câinilor²⁾”. Un asemenea răspuns ar fi putut să înfășure în ră-

Sidonul.

ceală sufletul ei, și dacă Mântuitorul n'ar fi prevăzut, că sufletul ei nu e plin de acea raritate de credință și nădejde, care poate să vadă mila și împlinirea rugăminții chiar și în evidenta răspingere a ei, atunci El nici n'ar fi răspuns ei așa. Dar în sufletul femeii, deși păgână, ardea o credință așa de înfocată, încât și toți omeșii munților natali ai Libanului ei n'ar fi putut să stingă focul ei, și de aceea ea neșovăind, dădu acel slăvit și nemuritor răspuns: „Așa Doamne! Dar și câinii mănâncă sfărâmiturile, ce cad din masa stăpânilor lor”. Și credința ei triumfă. Nici un minut Mântuitorul n'a mai prelungit chinurile așteptării ei. „O femeie!” exclamă El, „mare este credința ta. Fie ție după dorința

1) Litghifoot, Hor. Haebr. I, 230.

2) Această comparație putea fi șoptită de realitatea prezentă. Precum' acum, așa și în vechime, călătorul, intrând în oricare oraș oriental sau sat, deodată se lovea de șoturi întregi de câni rătăcitori flămânzi, care umplu văzduhul cu lătratul lor și cu urletele lor, așa că e de ajuns să te așezi la masă, că acești câni flămânzi să înconjoare pe ceie ședea la dânaș, cu făcomie cerând și apucând ceea ce le aruncă sau ceea ce cade din masă.

ta*. Şi imediat miraculosul cuvânt îşi avu efectul său. „Şi venind la casa sa, ea găsi, că dracul eşise şi fiica zăcea în pat cu totul sănătoasă“. Ucenicii de aicea pentru prima oară înţelesesă, că chiar păgânii, aceşti câni necuraţi, după părererea lor, n'au fost lepădaţi de dumnezeescul lor Invăţător, şi că, din potrivă, şi lor deasemenea li s'a dat să aibă parte în împărăţia lui Mesia.

Dar cât de multă vreme a rămas Mântuitorul în aceste ţări şi în ce locuri s'a oprit, nu se ştie. Depărtarea Lui de acolo a fost grăbită de acea faimă, care a însoţit această minune şi care L-a lipsit de liniştea dorită. Dar El n'a găsit posibilitate să se întoarcă imediat la Capernaum, şi plecă spre nord-est prin pământul Sidonului, în ţara de peste Iordan. Calea romană, ce străbătea prin aceşti munţi, bogaţi în păduri, aproape direct spre răsărit dela Tir spre Chesaria lui Filip, trecea prea departe de Iac. De aceea, se poate crede, că El s'a îndreptat pe drumul caravanelor, care şi astăzi merge din Sidon pe ţarmul sudic a părâului de munte Bostrena, suindu-se la vârful Libanului cu ale sale păduri şi cu măreţele lor tablouri până ce se trece peste culmi printre stânci înalte pânăla 6000 de picioare pe podul natural de stânci peste Leontul adânc şi furios. Cărnind astfel în valea Iordanului de sud, sub umbra Ermonului, înălţându-se în punctul său cel mai înalt la 9500 picioare, acest drum la Cezareea lui Filip duce într-o localitate deschisă, în care se deschidea vederea largă asupra bălţilor acoperite cu stuharae Ulafa şi Merom, asupra dealurilor Galileii, asupra tuturor înălţimilor vaste ale Gavlonitidei. Cât timp a petrecut El în călătorie, nu se ştie. Trecând această localitate, Hristos păşi, se pare, în vasta provincie a alianţei Decapoliei. Aceste oraşe ocupau acele provincii, pe care iudeii n'au reuşit să le cucerească din nou după întoarcerea lor din Babilon. Ele astfel rămaseră în mâinile păgânilor, măcar că se aflau în hotarele Palestinei, păstrează aceeaşi cărmuire municipală şi se aflau între ele în alianţă politică, încheiată în scopul de apărare comună şi atac. Pentru iudei aceste oraşe serveau ca obiect de neconţinută sminteală şi iritaţiune, şi ele anume cele dintâi au trebuit să sufere din partea fanatismului furios al iudeilor, când aceştia se răsculară definitiv contra stăpânirii romane. Celei mai mari părţi din aceste oraşe, în care ferbea cea mai vioaie viaţă şi care străluceau prin temple măreţe, băi comune, teatre şi clădiri publice, le-a fost dat după oare care timp să plară definitiv prin foc şi sabie.

Cu tot caracterul semipăgân a populaţiei de acolo, slava

marelui învățător și acela atrase la El mulțimea iudeilor, care trăiau amestecați cu păgânii, mai ales în orașe și sate. La Dânsul erau aduși bolnavii de tot felul, și El, după nemărginita Sa milostivire, cu toată obosala și dorință de odihnă, nu le refuza dumnezeescul Său ajutor. Între alți bolnavi, a fost adus la dânsul un om surd, care era așa de încâlcit la limbă, că cu greu putu să rostească câteva vorbe încâlcite (Marcu, VII, 32-37); și Hristos nu-l lipsi de ajutor, deși la aceasta, după o pricină necunoscută nouă, săvârși vindecarea Sa în împrejurări deosebite. Ducând pe bolnav la o parte din popor, poate ca să albească mai mare libertate în manifestarea puterii sale miraculoase, ba poate și pentru ca să evite o stărnire prea mare în popor și eventual ca să evite posibilitatea unor urmări politice. El își puse degetele în urechile bolnavului și după aceea, mîndu-și degetul în gură, se atinse cu el de limba bolnavului. Poate că aceste procedee erau destinate, ca să trezească credința în omul, care nu putea auzi cuvintele, pentru că însuși minunea trebuia să se săvârșască numai prin înrăurirea asupra sufletului bolnavului. Ridicând privirile spre ceriu, oare cum în scopul de a ridica cugetarea nefericitului om către Tatăl ceresc, puterea. Căruia numai singură putea să-l vindece, Hristos în sfârșit rosti singurul cuvânt în graiul poporului: „efafte“, adică deschide-te! „Și îndată s'a deschis auzul lui și s'au deslegat legăturile limbii lui, și începu el să vorbească limpede“. Hristos, ca și în oarecare alte cazuri, porunci celui vindecat să nu vestească minunea. Dar asta a fost zadarnic: Vestea despre Dânsul se lăți în toată țara, „și se mirau foarte mult toți și ziceau: toate le face bine! Și pe surzi îi face să audă, și pe muți să grăiască.

Își poate închipui oricine, ce mulțimi de popor a atras vestea despre aceste minuni la neobicinuitul învățător¹⁾. Poporul curgea către Dânsul cu căldul, ceea ce era cu atât mai ușor, că la răsărit, față cu climatul dulce și uscat și față cu simplitatea mărginirii nevoilor populației, în cursul lunilor de vară se poate trăi liber și a dormi sub ceriul deschis. Dar, cum adesea se întâmplă și astăzi cu închinătorii spre Ierusalim, multora cu asemenea prilej nu le ajungea provizia, și într-o împrejurare lucrurile au ajuns până acolo, că poporul se găsea la o extremă nevoie și trebuia să sufere de foame. Dar de oare ce această foame o suferea el pentru satisfacerea setei sale duhovnicești, apoi Hristos

1). Săturarea a patru mii de oameni cu șapte pâini: Mat. XV, 32-38; Mar. VIII, 1-9.

încă odată se milostivi față de ascultătorii Săi. El porunci apostolilor să așeze poporul Jos și în chip miraculos l-a săturat cu acea mică provizie, care se afla la fața locului. Anume cu șapte pâni și cu cinci peștișori mici au fost săturați patru mii de oameni, afară de femei și de copii, după care s'a adunat fără-mituri în șapte coșuri întregi.

Negăsindu-și odihna dorită de ceaparte de lacul Genisaret, unde Hristos sosise cu ucenicii Săi din țările Tirului și ale Sidonului, El, ca să evite puțința ingrăditoare a încă și mai mari mulțimi de popor, plecă peste lac și sosi în hotarele Magdalului (Mat. XV, 39), la capătul de Jos al șesului Genisaretului, nu departe de Capernaum. Dar abea se ivise El în această localitate, și vrăjmașii Lui fără se puseră în mișcare. Fariseii erau deja până întru atâta porniți contra Lui, că din ura contra Lui, înăbușiră în sine ura contra irodianilor și făcură legătură cu ei, ca mai ușor să piardă pe Învățătorul Cel urât de dânșii. Și în adevăr, numai prin întărirea simțului de ură se putea explica faptul, că fariseii, ca autoritate, și clasă de oameni fanatici mândrii cu curățenia lor rituală și morală, din mediul cărora eșise ziloții, râvnitorii legii, care respingeau orce guvern, cu excepția guvernului restauricitei teocrații, intrată în alianță cu partidul cu totul indiferențistilor morali, cari, față cu neparticiparea lor completă la tendințele patriotice ale fariseilor, se târau înaintea casei lui Irod, urâtă de acești din urmă. Dar un indiciu încă și mai lugubru al sporirii primejdiei era aceea, că inclinară și saducheii, ca să facă o nouă încercare să aducă pe Hristos în conflict cu autoritățile.

Saducheii, deși puțin numeroși, reprezentau clasa numeroasă a înaltei aristocrații, care ocupa posturile cele mai înalte în statul iudeu și se prezentau ca reprezentanți ai legii. Ei aparțineau clasei preoților și ocupau cele mai înalte locuri în ierarhia iudaică. Inseși numirea lor deriva, poate, dela vechiul neam slăvit al lui Sadoc, fiilor căruia, după mărturia lui Iezechiel, singuri li era îngăduit să privegheze de strajă la jertfelnic, și singurilor din fiii lui Levi li era permis să se apropie de Domnul, ca să-i slujască (Iezec. XL, 46). Anume din acest neam se trăgea renumitul preot Iisus, colaboratorul lui Zorobabel, așa că după întoarcerea din robie, ca și înainte de ea, acest neam stătea, se pare, în capul caselor preoțești. În tot cazul saducheii în timpul lui Iosif Flavie și al apostolilor nu numai că ocupau cele mai înalte demnități la templu, ci se și aflau reprezentanții celui mai curat sânge

iudeu¹⁾. Dar această aristocrație preoțască nu se deosebea nici decum prin o râvnă deosebită către sanctuar, căreia ea își datora onorurile sale și bogăția. Printre străbunii ei se enumăra nu numai astfel de arhierei, ca Iisus și Simon „cel drept“, ci și astfel trădători ca Manasie, Menelau și Onia cel tânăr²⁾. Deja pe timpul lui Ezdra și Neemia ei au dat motiv de acuzare, că înalții demnitari mai întâiu de toți au călcat legile teocratice și chiar s'au încercat să prefacă unele părți ale templului în locuință particulară pentru ei (Ezdr. IX, 2; Neem. XIII, 7). Ei și-au înjosit în tot felul cinul lor, numai ca prin josnica lor târâre să obțină bunăvoința lui Ptolomeu și a regilor Siriei, molipsiți fiind de semicredința și scepticismul grecesc, ei s'au înlăturat dela orice părtășie la vestita luptă macabeică, și acum se târau la picioarele procuratorilor romani păgâni sau a regelui semipăgân, ca să păstreze onorurile și interesele legate de ele. Spre plăcerea lui Irod, ei admiseră pe socrul lui, tatăl tinerei lui femei, pe alexandrinul Simon Voet, până la primirea vredniciei de arhiereu, pentru care, spre a-i curăți locul, a fost lipsit iudeul riguros Iisus, fiul lui Fabelle. Ei manifestară chiar o supunere slugarnică ca și cum ar fi fost sinceră Romei păgâne. Poporul, în cap cu conducătorii săi religioși aleși, fariseii, acești reprezentanți ai acelor eroi, care se proslăviseră în marile războaie pentru neatârarea religioasă, niciodată n'a uitat ușurătatea și trădările aristocrației preoțești în timpul acestei mari lupte. Mulțumită originii lor, ei au putut după moștenire să transmită unul altuia înaltele demnități la templu și cu înseși numele lor istorice se lega oare care slavă; dar poporul și fariseii se refereau la ei cu vădită nemulțumire și neîncredere și, se poate zice, chiar cu scârbă așa că ei, ca să evite silnicia vădită trebuia să facă mari concesii regulilor fariseice. Dar căpeteniile riguros fanatice ale Sinagogii și căpeteniile poporului pe de o parte, și reprezentanții reci și luxoși ai aristocrației templului se aflau în genere într-o dușmănie crâncină între ei și această dușmănie între ei, încă și mai tare aprinse aceea, că visurile partidului rabinic sau fariseesc despre restabilirea teocrată puteau fi realizate numai prin mijlocirea prezentei organizațiunii preoțești care se afla în mâinile saducheilor, indiferenți la toate. Această dușmănie politică dintre cele două partide mai puternice se mări încă și mai mult prin totala lor neînțelegere în privința părerilor religi-

1) I. Flavie, Antiq. XVIII, 3, 4.

2) Manasie a primit dela Sanavlat permisiunea să construească în rivalitate cu Ierusalimul templu din Sihem. Menelau a fost atras de obiceiurile grecești și s'a arătat prietenul regilor sirieni. Onia a construit în vederea unei rivalități, un templu în Egipt.

oase. Saducheeii nu aveau deloc înclinațiunea de a învăța datoriile lor dela rabinii sinagogilor sătești și răspingeau întregul codice al tradițiilor fariseice și legile aceloră, considerând cu autoritate pentru dânșii numai legea scrisă a lui Moise, deși către ea în genere era alăturată câteva tradiții ale lor. Ocupând vrednicțiile superioare a cărmuirii teocratice și fiind membrii ale acelor slăvite neamuri, care au servit cândva în inșeși templul lui Solomon, ei considerau pentru sine înjositor să se adreseze fariseilor pentru povață în ale legii și vieții lui Israil și cu dispreț răspingeau toate subtilitățile legismului fariseesc. Contra tuturor tradițiilor și cerințelor mereu crescânde ale rabinilor, ei opuneau perzistent litera vechei legi. Că învățătura lor de credință era rece și se distingea prin raționalism în comparație cu doctrina rabinilor, aceasta era, poate, rezultatul unui asemenea raport al lor către tradiție, iar nu o cauză a lui. Conservatismul natural al demnitarilor supremi inevitabil se silea să se fondeze tare pe documentele originale ale legii în contrast exagerărilor aprinse ale cărturarilor plebeeni. Fie care din partide își adscria sieși adevărul adevăratei credințe. Saducheeii erau deasemenea adânc interesați de păstrarea prezentei ordine de lucruri ca și rivalii lor, pentru că această ordine era baza demnității lor, izvorul bogăției lor. Disputele inverșunate, adesea terminate prin vărsare de sânge, serveau de dovadă a faptului, cu ce perzistență ambele partide se țineau de părerile lor, și acele păreri își găseau ilustrația în inșeși situația lor. Saducheeii neconțenit se sprijineau pe litera legii, pe drepturile statornicite ale templului și pe slava preoției; fariseii pe de altă parte, se țineau tare de autoritatea tradițiilor rabinice, arătau importanța actelor sfinte, independent de participarea preotului și apăreau ca apărători ai în'ereselor poporului în genere. Contrastul în spiritul vederilor acestor două partide se arăta cu deosebire în acea perzistență, cu care aristocrația templului se ținea de litera legii lui Moise în tezele sale despre pedeapsă, pecând fariseii manifestau mult mai multă indulgență, interpretând aceste teme în acord cu duhul vremilor. Fariseii, de exemplu, explicau restabilire lui Moise: „ochiu pentru ochiu și dinte pentru dinte”, figurat și admiteau puțința recompensei sub formă de bani. Pecând saducheeii cereau executarea exactă a acestei legi. Saducheeii pretindeau, ca văduva literalmente să scuipe în obraz pe cumnatul său, când el iar refuza drepturile căsătoriei cu cumnatul (Deuter. XXV, 9), iar fariseii considerau suficient, ca ea să scuipe înaintea lui jos. Fariseii, în vederea izbă-

virei proprietarului de pagubă, permiteau, ca trupul dobitocului mort, netrebnic pentru hrană, să se întrebuințeze la alte oare care scopuri, iar saducheii astfel de întrebuințare îl puneau sub legile aspre ale necurățeniei. Ei cereau riguros, ca martorul mincinos să se dea morții potrivit cu litera legii, chiar dacă mărturia lui n'ar fi pricinuit nicio vătămare acuzatorului, și mulți nu se oprea chiar nici înaintea unei asemenea concluziuni a cărturarilor lor, că de oare ce totdeauna pentru osândirea nevinovatului se cereau doi martori, apoi amândoi martorii trebuiau totdeauna supuși la moarte, când în chestiune se dovedea călcare de jurământ¹⁾. Această insistență oarbă asupra literii legilor, care cu trecerea vremii se supusese uitării și îmbătrânise, dădu saducheilor numirea de „judecători ce osândesc“, și Iosif Flavie mărturisește, că ei la hotărârile lor judecătorești se distingeau prin o mai mare lipsă de cruțare de cât or care din iudei²⁾. Fariseii, pe de altă parte, considerau de normă a lor sentința lui Iosua ben Perahia: „judecă totul pe temeiul presupunerii de nevinovăție“, sau sentința lui Hilel: „puindu-te pe tine în locul aproapelui tău, înainte de a-l judeca pe el“. De aceea, acuzatul binecuvânta soarta sa, când el vedea înaintea sa judecători cu filocterii late de fariseu, iară nu îmbrăcați cu haine albe de saducheu. Precum Hristos, așa și apostolul Pavel au suferit multe desavantaje și dușmănie din cauză că fariseii stârneau împotriva lor poporul, dar propriu au fost osândiți de judecătorii saducheii și anume saducheii au omorât pe apostolul Iacov³⁾. Această asprime neînduplecată a caselor preoțești care le ținea bunăvoința bogaților și persoanele cu titluri, nu se dovedea numai prin interesele de castă a aristocrației templului, pretențiile și privilegiul căreia nu puteau să-și găsească justificare în nimica alta, decât susținerea oarbă a ordinii existente. Singura asigurare pentru dânsii era numai conservatismul neschimbat și cea mai mică inovație se părea pentru dânsii semnul primejdios pentru ei.

Dar erau încă și cauze mai profunde a nelubirei reciproce și a dușmăniei dintre aceste partide. Fariseii, ca reprezentanții ereditari ai acelor eroi plini de abnegație, care au izbăvit poporul de jug în timpul marelui lupte cu Siria, cu răbdare atîngătoare dar și fanatică, așteptase realizarea prorociilor lui Daniil, în care, după cum le înțelegeau ei, se dăduse făgăduința, că lui Israel,

1) Grätz, Gesch. der Iud. III, 479.

2) Antic. XX, 9, 1.

3) Derembaerg 200.

sub conducerea lui Mesia, și împreună cu el și lor însuși, „li se va da stăpânire, slavă și împărăție, ca toate popoarele, gințile și limbile să-l slujască Lui; stăpânirea Lui va fi stăpânire veșnică, care nu va trece și împărăția Lui nu se va nimici (Dan. VII, 14). Ei credeau, că această solemnitate națională va sosi, de îndată ce Israil, din partea sa, va împlini exact cerința legilor rituale, cum ele s'au expus în tradițiile lor. Acesta era în felul său un legământ formal, de care depindea înseși realizarea adevărului și al cucerniciei, adică dreptatea lui Iehova. Virtuțile, pe care ei le cereau, puteau fi numai mecanice și înseși paza lor era o împlinire de robii a ritualelor și ceremoniilor; dar ei credeau, că dacă ei din partea lor își vor împlini datoria lor, atunci și Dumnezeu va trebui să-și împlinească partea sa de așezământ, și deaceia ei se sileau în tot felul să facă pe tot poporul, asemenea lor, „nevios“ în raport cu această dreptate, așa încât să se poată cere realizarea împărăției mesianice deja ca niște drepturi. Râvna fariseilor pentru lege era astfel o simplă slujire de năimit, din care cauză ea se și deosebea prin toată acea exagerare și rivalitate, și prin acea curățenie rituală mecanică, care sunt nedespărțite de spiritul de năimit.

Prin aceste visuri despre viitor, saducheeii, din partea lor, se refereau cu răceală și cu dispreț indiferent. Folosindu-se de toate onorurile și bunurile lumii acestia, ei nu erau deloc dispuși pentru o schimbare, care trebuia să instaureze o nouă ordine oarecare, de oare ce cu starea de lucruri prezentă ei erau perfect mulțumiți. Părinții lor nu s'au lăsat atrași de asemenea visuri, iar fiii deja deadreptul râdeau de ele. Ei nu numai râdeau de concepția fariseică despre cucernicie, ca identică cu paza exactă a pravilelor mărunte și nesfârșite, ci exclusiv se sprijineau pe legea lui Moise și chiar luau în deriziune speranța mesianică, din care rășărea toată râvna adversarilor lor. „Saducheeii – spunea Iosif Flavie, – socot, că sufletul moare împreună cu trupul, și nu recunosc nici o stăpânire, decât numai legea¹⁾. Binele trebuie făcut pentru el însuși, iar nu pentru răsplătă întru împărăția lui Mesia sau după învierea morților“. „Saducheeii, – spune rabinul Natan²⁾, – întrebuințază zilnic vase de aur și de argint nu din mândrie, ci pentru că fariseii se chinuesc în viața aceasta, deși ei n'au să primească nimic în cea viitoare“. Fariseii, ca clasă, nu erau în genere bogați și trăiau într-o simplitate cumpătată, adesea câștigân-

1) Antic. XVIII, 1, 4.

2) Geiger, Urschrift, 105, notă.

du-și pânea prin o muncă grea. Saduchei, din contra, erau răsfățați soartel. Totuși și printre farisei nu era lipsă de astfel de persoane, epicureismul cărora nu ceda la ceea ce se povestea despre rivalii lor. „Mâncați și beți, căci lumea aceasta noi trebuie să o părăsim curând asemenea ospățului de nuntă”, zicea Samuil către rabinul Ehuda Himen. „Fiul meu”, zicea un rabin către rabinul Hamenun, „dacă tu ai ceva veselește-te, pentru că în lumea subterană nu mai sunt plăceri, și moartea nu dă crușare. Intenționezi tu oare să lași bani fiului tău? Cine-ți va comunica ție despre asta, când vei fi în mormânt? Oamenii sunt asemenea florilor în câmp: cele care trăesc astăzi, cedează locul celor ce au să fie mâne”. Aceste sentințe aparțin la doi rabini vestiți din partidul fariseic¹⁾. Ce se atinge de lumea viitoare, apoi saduchei o lăsară la îndoială, afirmând (numai dacă cuvintele din Talmud, ce se referă aicea, nu sunt o contrafacere) în contrast cu fariseii, că pe temeiul cărților lui Moise e imposibil de dovedit existența vieții de dincolo de mormânt. Pelângă aceasta ei au inventat chiar diferite zadrudnenii, ca să arate adversarilor lor imposibilitatea a înseși învățăturii despre învierea morților (Mat. XXII, 23). După mărturia împede a lui Luca, „saduchei spun, că nu este înviere, nici inger, nici duh; iar fariseii recunosc și una și alta” (Fapt. XXIII, 8). Pelângă toate acestea încă și mai multă inversunare adăose contrastul dintre ambele partide în păreri asupra marelui chestiuni despre libertatea omului și pronia dumnezească. Asemenea tuturor patrioților, fariseii preamăriră ultimă, deși nu negară nici pe prima. Ei se distingeau prin o adâncă credință în pronie, înțelegând printr'insa aceea, că ei anume însuși erau lu-biții lui Iehova și totdeauna puteau conta pe ajutorul Lui. „Saduchei, - spune I. Flavie, - afirmă, că asemenea lucru, ca providența, nu există, și neagă, că lucrurile omenești s'ar cârmui de ea, socotind, că soarta noastră atârnă de noi înșine, că noi înșine alcătuim cauza propriei noastre fericiri și atragem și pedeapsa asupra noastră și răul prin propria noastră nechibzuință”²⁾. În genere vorbind, saduchei erau simplii oamenii lumii acesteea, crezînd numai în prezent; pe de altă parte, fariseii erau mistici, pentru care totul se cuprindea în viitor și în supranatural.

Poporul în genere susținea cu râvnă pe farisei. Duhul veacului era contra saducheor. Mulțimei poporului îi era neplăcut să audă, că aceea, pentru care își vărsase sângele Macabeii n'ar

1) Derembourg, 131, 132.

2) Antic. XIII, 5, 9.

fi având nici un temei în lege. Ea cu bucurie se supunea jugului greu al cărturarilor farisei, pentru că cu cât mai împovătoare erau îndatoririle impuse asupra ei, cu atât mai mare recompensă se făgăduia în viitor pentru împlinirea exactă a lor. Afară de aceasta fariseii, alcătuind o parte a poporului însuși, neconștient se mișcau în mediul lui în calitate de conducători duhovnicești și era pilda împlinirii exacte a propriilor lor prescripțiuni. Visurile lor mesianice erau strâns legate cu viitoarea slavă a poporului, și de aceea mulțimea vedea într'înșii pe reprezentanții propriilor lor așteptări scumpe ale sufletului lor. Anume de aceea saduchei, acești aristocrați înstrăinați, trufași, cruzi, care stăteau la o parte de popor, erau urâți, și adversarii lor se foloseau de cinstea și devotamentul poporului. Extremitățile și fățărnicia unora din ei putea expune chiar deriziuni, dar în genere ei erau recunoscuți în calitate de conducători ai poporului¹⁾. Și în adevăr, în afară tuturor celorlalte socoteli, deja acea împrejurare, că saduchei susțineau cu râvnă orice formă de cărmuire pe rând, era temeiul suficient, ca să dispună poporul contra lor. Dimpotrivă împărtășeau cu poporul și susțineau într'însul desgustul patriotic și religios contra stăpânirii romane, și erau vrășmașii de moarte ai uricioasei case a lui Irod. Din această cauză se petrecea aceea, că, după cuvintele lui I. Flavie, „fariseii aveau o astfel de influență asupra poporului, că nu se putea face nimica cu privire la cult, la rugăciuni sau jertfe altminterlea, decât în acord cu dorința și pravilele lor, pentru că poporul credea, că ei tindeau numai către scopurile înalte și demne atât în cuvinte, cât și în faptă. Saduchei erau puțini la număr, și deși ei aparțineau claselor celor mai înalte, cu toate acestea, aveau așa de puțină influență, că la alegerile la funcțiune ei erau nevoiți să se conformeze, de teama poporului, cu regulile rituale ale fariseilor.

Fără îndoială, nu puțini erau și de acei preoți, cari nu erau saduchei, ci slujeau lui Dumnezeu întru smerenia și curățenia inimii, erau devotați îndatoririlor lor preoțești și trăiau în deplină armonie în păreri și viața lor cu fariseii. În disputele lor cu Hristos, cum se poate presupune fără îndoială, participau mulți din astfel de preoți-saduchei, care curând după moartea Lui „mulți“ s'au supus la credința (Fapt. VI, 7), și nu luau parte la dușmănia răutăcioasă a confrăților lor. Dar oricum ar fi fost, acum pentru întâia oară saduchei, acești trufași aristocrați ai

1) Hausrath, I, 117—132. Derembourg, 127—139, 157—200, 108, 104; Herzog, Reul Ectcl. XII, 472.

templului, s'au unit cu vulgarii farisei ai sinagogii, ca cu puteri comune să piardă pe învățătorul primejdios pentru dânsii. Acesta a fost semnul lugubru, și toate arătau, că puterile iadului ajunsesese în plină furie pentru nimicirea Propoveduitorului împărăției cerului.

Acești aliați străini, probabil sosiți din nou din Ierusalim și așteptând pe Hristos, ca să intre cu Dânsul în dispută nouă în scopul de a-L înjosii în ochii poporului, în absența Lui vădit ardeau de nerăbdare, și cum se întoarse El de peste lacul Galileei, se aruncară asupra Lui cu întrebările lor. Ei mai mult ca orce doreau să stăorcă de la Hristos dovada vădită a misiunii Lui dela Dumnezeu. Ei de repetate ori auzise atât dela popor cât și dela însuși Hristos de aceea, că El este Fiul lui Dumnezeu, trimis pentru mântuirea lui Israel, pentru confirmarea cărui lucru El săvârșea multe semne. Dar toate aceste semne, după părerea lor, nu erau autentice, pentru că, după părerile lor, pământul și chiar văzduhul erau pline de draci. E posibil, ca prințul dracilor, ca să amăgească pe oameni și să-i facă să urmeze unui învățător mincinos, I-a dat pentru un timp putere asupra acestor draci, și astfel în toate aceste semne se putea arăta numai o conjurație a întunerecului pentru pierzarea poporului. Magii egipteni de asemenea săvârșau minuni, dar părinții lui Israel n'au crezut nici măcar pe Moise la săvârșirea de către dânsul a unor minuni obișnuite, pentru că aceste minuni puteau fi săvârșite cu ajutorul magiei și descântecelelor¹⁾. Cu totul alt lucru sunt semnele din ceriu. Ele stau în afară de puterea dracilor, care „nu luminează ca soarele și nu strălucește ca Luna, și nu se poate ajuta pe sine” (Epistola lui Ieremia I, 66, 67), Cărturarii spun, că atunci când va veni regele Mesia și se va începe marea luptă între Gog și Magog, atunci se va arăta semne pe ceriu²⁾. „Noi nu trebuie (ziceau consfătuitorii) să-L așteptăm până ce curcubeul nu se va pogori peste lume și o va umplea de lumină³⁾. Deaceea, dă-ne pâine din ceriu, cum a făcut Moise, sau semne în soare și în lună, asemenea lui Iisus Navi, sau pogoară trăsnete și grindină asemenea lui Samuil, foc și ploae asemenea lui Ilie, sau silește soarele să se retragă înapoi, cum a făcut asta Isala, sau cel puțin dă-ne să auzim „Bavcolul“, care s'a arătat lui Simon cel drept, și numai atunci vom putea să Te credem⁴⁾.

1) Maimonides, in Sepp. V, 62.

2) Talmud, Sababt, f. 129, 1.

3) Sabov, Ger. f. 53, 2.

4) Sepp. V, 65. Lightfoot, Hor. Hebr. II, 231.

Dar Hristos ştia cu cine are de a face şi deaceea n'a voit să intre în convorbire amănunţită cu dânşii, nemărginindu-se decât numai la un foarte scurt răspuns. Deja chiar la întoarcerea Sa la slujirea publică, ispititorul cu vicleşug îl îndemnă să-şi arate puterile Sale supranaturale spre confirmarea drepturilor sale. Dar precum ar fi fost un sacrilegiu de a săvârşi semne şi minuni după îndemnul domnului întunerecului, tot aşa nu mai puţin era un sacrilegiu a le săvârşi şi la cererea oamenilor plini de duhul răutăţii satanice. Însemnătatea dovezii depinde de înclinarea către convingere. El deja vorbise, că a arunca mărgăritarele înaintea porcilor ar fi însemnat numai a se expune pe Sine la primejdii din partea lor. Nici un semn nu putea să aibă importanţă acolo, unde nu era simpatie. Adevărul, pe care venise El să-l proclame, vorbea direct inimii şi trebuia să fie propria dovadă pentru sine, deschizându-şi singur drum prin propria sa frumuseţe divină în inimile smerite, gata să-l primească. Dovezile externe puteau servi de confirmare numai pentru factorii externi şi nu întinează convingerea în inimile, dispuse duşmănos faţă de adevăr. Deaceea El se adresa către dânşii numai cu câteva observaţiuni de reproş, în care nu se poate să nu simţi focul unei indignări sfinte. „Ostând din adânc, El zise: pentru ce neamul acesta cere semne? Adevărul vă grăesc: nu se va da neamului acestuia semn”. Aceste cuvinte au fost adresate către ucenicii, iar apoi adresându-se propriu către întrebători, Hristos le arată acea ciudăţenie, că ei, fiind aşa de iscuşiţi în diferite semne ale cerului, şi totodată atât de incapabili de a vedea semnele ce se produc împrejurul lor. Privind cerul, „sara voi ziceţi: are să fie furtună, pentru că cerul este roş, şi dimineaţa spuneţi: astăzi are să fie ploae mare, pentru că cerul este posomorât; şi când bate vânt de miazăzi, ziceţi: arşiţă are să fie şi este”. Voi vă atribuiţi capacitatea de a prezice pe temeiul direcţiunii, în care a mers fumul în ultima sară, a sărbătorii corăturilor, care va fi vremea în tot anul următor. Dacă fumul se îndreaptă spre nord, voi spuneţi, că vor fi unele ploi şi saracii se vor bucura, iar saracii sunt în amărăciune, pentru că va fi puţină ploae; dacă el se îndreaptă spre răsărit, atunci se bucură toţi, iar dacă se îndreaptă spre apus, atunci jălesc toţi¹⁾. Dacă Dumnezeu e aşa de milostiv către oameni, că le dă chiar semne pentru prevenirea vremii bune, a vântului şi ploii, atunci cu cât

1) Lightfoot, Hor. Hebr. II, 231.

trebuie să fie El bun a da semne pentru apropiata venire a lui Mesia? Voi cercetați cu siguranță cerul, dar în același timp cereți semne ca dovadă despre aceea, că Eu sunt Mesia, ca și cum vouă nu v'ar fi date aceste semne, pe când multe semne neîndoielnice vă sunt date în Scriptură, în evenimentele de față ale zilei, în propovăduirea lui Ioan și în propriile Mele minuni, în învățătura și viața mea¹⁾. Neam viclean și desfrânat caută semne referitoare la apropierea împărăției lui Dumnezeu, pe când el în acelaș timp e orb la semnele ce se săvârșesc împrejurul lui, care dovedesc, că Mesia trebuie să vină, dacă poporul nu trebuie să piară. Și semn nu se va da vouă, fără numai semnul lui Iona prorocul, pentru că după cum prevenirea la predica lui a fost singurul semn, dat Ninevitenilor, așa și predica Mea va fi unicul semn, care se dă vouă. Ea în sine înseși cuprinde destulă convingere. Pe lângă minunile Mele, însuși viața Mea și dreptatea dumnezească cerească, propovăduită de Mine, servește de dovadă suficientă, că Eu sunt trimis de la Dumnezeu. Pe lângă asta prorocul Iona devine semn și în alt înțeles, pentru că precum el trei zile și trei nopți s'a aflat în pântecul chitului, așa și Eu, când voi fi dat morții, în curgere de tot atâta timp voi petrece în mormânt.

Spunând acestea, El i-a lăsat. Evident, dispoziția acestor dușmani era așa fel, că a rămânea cu dânsii era deja nu în afară de primejdie. Deacum El putea să ducă numai o viață depărtată de asemenea convorbitori înrăutățiți, până va veni ceasul Lui, și cu un oftat adânc și cu întristare și lipsit de nădejdea oricăror încercări de a convinge de adevărul predicii Sale niște oameni orbiți de prejudecii și cruzi la inimă, El iar se sui în barcă și plecă peste lac la țarmul lui singuratec și mai puțin primejdios de partea răsăriteană.

1) Rosenmüller, Scholia la Noul Testament, I, 329.

Muntele Ermon

CAPITOLUL XXIX.

ÎN DEOSEBI CU UCENICIL.

ând barca pescărească a apostolilor spinteca valurile lacului Galileei, îndreptându-se spre malul răsăritean, inima lui Hristos era chinuită de o adâncă întristare. El era definitiv lepădat anume în acea provincie, unde ostenise mai mult, și el părăsea această localitate, adevărat cu nădejdea ca din când în când să o viziteze, dar deja cu convingerea, că în realitate lucrarea Lui acolo este terminată. Când după depărtarea Lui dela țărm, din barcă se deschise tot tabloul de dinaintea Lui, — țărmul de nisip alb, șesul verde, dealurile acoperite de păduri de dincolo de el, casele albe, care-și aruncau reflexul lor în apă, și deasupra lor chipeșa sinagogă, în care El așa de adesea

a propovedit și a săvârșit atâtea lucruri minunate, — apoi nui de mirare, că El se întristă adânc în sufletul Său, apăsător de ideea despre aceea, până la ce grad se poate întuneca mintea oamenilor, să se rătăcească conștiința lor și să li se împetrească inima capabilă înfățișat, să lepede tot, ce duce la propriul lor bine și la

pace. Șezând în barcă între ucenicii Săi, El era încă plin de cugetele despre conflictul petrecut. Ucenicii auzise convorbirea Lui cu adversarii furioși, dară ei, se pare, nu înțelesese încă toată primejdia situații date. Mulți dintre următorii Lui erau deja rupți dela Dânsul prin ponoasele viclene sau prin dovezi mincinoase ale dușmanilor, și deaceea era necesar să prevină pe apostoli asupra acestor dușmani primejdioși.

Din cauza grăbitei traversări a lacului, ucenicii Lui uitaseră să ia cu sine pâine și, firește, erau neliniștiți de acest lucru. Între acestea Hristos, preocupat de propria sa cugetare, adresându-se către ucenici, le zise: „vedeți să vă păziți de aluatul fariseilor și al saducheilor“ (Mat. XVI, 5—12; Marc. VIII, 14—21). Această solemnă sentință, totuși, a fost înțeleasă de ucenici cu totul în alt sens și preocupați de chestiunea lipsei de provizie, ei socoteau că Hristos a făcut aluzie anume la această scăpare din vedere a lor. La fântâna Samariei ei cândva socotise, că El înțelegea hrana obișnută, când El le zisese despre hrana duhovnicească; ei se arătase neîndeajuns desvoltați duhovnicește, spre a înțelege în totul și declarațiunea Lui, că trupul Lui pentru credincioși va fi pâinea vieții. Și în urmă ei inclinau să creadă, că El le vorbise numai de odihna naturală, sau când El le vorbise de Lazăr celce murise, că el a adormit. Duhovniceasca pătrundere se arată numai după o anumită dezvoltare intelectuală; mintea neluminată se instruește încet. Ei ar fi putut să-și aducă aminte, în urma săvârșirii de două ori a săturării miraculoase a poporului, că ei nu aveau la ce se neliniști de hrană, câtă vreme în mijlocul lor era dumnezeescul învățător. Dar pentru a cugeta neconținut la niște lucruri așa de înalte, pentru asta se cerea așa cugetare și adâncime, pe care era imposibil de așteptat de la niște pescari și săteni simpli. Deaceea, auzind observația învățătorului, ei „se gândiră în sine și ziceau: asta însemnează, că noi nu am luat pâine, că dacă noi am cumpăra pâine dela farisei sau dela saducheii, apoi această pâine ne-a spurca, indiferent dacă am cumpăra-o dela niște samarineni¹⁾. Așa de puțin înțelegători sub raport duhovnicesc erau acești oameni, din care Hristos avea să formeze pe întemeietorii creștinismului? Înțelegând gândurile lor, Hristos le zise: „Ce cugetați întru voi, puțin credincioșilor, că nu ați luat pâine? Încă n'ați înțeles oare și nu vă aduceți aminte de cele cinci pâni la cinci mii de oameni, și câte coșuri de făr-

¹⁾ Rosenmüller, Scholia, I 331, Noul Testament II, 233.

mituri ați adunat? Nici de cele șapte pâni la patru mii de oameni, și câte coșuri de fărmături ați adunat? Cum de nu înțelegeți, că nu de pâne am vorbit Eu vouă: păziți-vă de aluatul fariseilor și saducheilor?" Și numai atunci ucenicii cei simpli „au înțeles, că El le grăise să se păzească nu de dospitura pânei, ci de învătătura fariseilor și a saducheilor" (Mat. XVI, 5-12).

Barca se îndreaptă către capătul nordic al lacului, spre Vitsaida, care nu cu mult înainte de aceasta fusese numită de tetrarhul Filip, Iuliana, în cinstea fiicei protectorului său August. Ea era situată pe drumul spre acea provincie, în care intenționa să meargă acum Hristos, deși în alte împrejurări și înseși putea servi pentru dânsul ca loc de odihnă dorită. Situată pe un deal verde deasupra șesului Batiga (locul miraculoasei săturări a poporului), ea predomina gurile Iordanului, care se aflau la o mică distanță la căderea lui în lac. Spre apus se afla vasta lature goală a bazaltului negru, ce se întindea dela gurile Iordanului până la Horazim și Capernaum. Spre sud se înălța platoul despoiat, care se întindea pe latura răsăriteană a lacului, și însuși orașul, renumit prin minunata gropniță, deabea construită de Filip pentru sine, care oraș nu era lipsit de o anumită frumusețe. Dar Hristos nu avea vreme să se oprească acolo mai multă vreme; și pelângă aceasta nu erau nici oare care impulsuri deosebite pentru asta avându-se în vedere dispozițiunea poporului nu tocmai favorabilă Lui. El adesea propoveduise pe ulițele și în sinagoga acestui oraș și săvârșise acolo multe minuni, și cu toate acestea vitsaidenii, asemenea populațiunii Horazimului și Capernaumului, ascultase mai mult pe cărturarii lor decât pe Dânsul și nu adusesese pocăință. Dealtmintelea și acolo erau oameni cu dispozițiuni mai bune, și ei, aflând de apropierea Lui de oraș cu grăbire aduse la El pe un orb și-l rugară măcar să se atingă de dânsul (Marc. VIII, 22-26). Și inima duioasă a lui Hristos nu se putea să nu simtă compătimire pentru nefericitul, chiar și în asemenea loc, locuitorii căruia se raportau în genere către Dânsul nu destul de prietenos. Dacă El ar fi vindecat pe bolnav undeva pe o uliță populată, apoi aceasta ar fi atras asupra lui atențiunea generală, pe care El acum se silea pe cât putea să o înlăture, și de aceea, luând pe orb de mână, îl scoase

Situatla Vitsaidet.

afară din oraș. El ar fi putut să săvârșască vindecarea cu un singur cuvânt al Său, dar el a preferat să procedeze în cazul dat așa, cum a procedat cu mutul din Decapolia. Atingându-se de ochii orbi ai nefericitului cu degetul ud, ca să concentreze cugelele lui asupra Sa și să trezească într'insul credința în puterea făcătoare de minuni a Doctorului ceresc, el întrebă pe orb, de vede el ceva. Acela, privind, zise: văd oamenii trecând, ca arborii. Atunci Hristos iar și-a pus mâinile pe ochii lui, și-i porunci să privească. Și orbul s'a vindecat și începu să vadă toate limpede. Trimițându-l acasă, Hristos despre vindecarea aceasta îi interzise să vorbească în oraș, și asta îi dădu Lui puțința să vorbească în deosebi cu ucenicii Săi.

Pentru a-și găsi în fine dorita odihnă, Domnul Iisus Hristos se îndreptă spre nordul țării, spre orașul cunoscut sub numele de Cezareea lui Filip. El era situat spre marginea de nord-est acoperită de stuhărie și mocirle a șesului El-Gule și nu departe de Dan, punctul extrem al graniței de nord a vechiului Israel, după cum Virsavia era hotarul extrem al graniței de sud, aproape pe aceeași linie cu Tirul și astfel la așa depărtare, unde deja nu puteau aproape deloc să urmeze după Dânsul cărturarii și fariseii. La acest loc aproape din timpuri memorabile stătea orașul Vaalgad, numit așa după numele zeului hananian al fericirii. Dar Filip cu trei ani a Hr. îl rezidi de iznoavă, și din obișnuita lingușire pentru împăratul roman l-a numit în cinstea Cezarului August, Cezareea. În cursul domniei sale liniștite el consacră tot timpul său liber la înfrumusețarea acestui oraș cu jertfelnice, figuri consacrate și statui¹⁾, și poporul, ca să deosebească această Cezaree de Cezareia delângă marea, i-a dat numele de Cezareea lui Filip. Tatăl lui Filip, Irod cel Mare, deja cu 19 ani a Hr. ca mulțămită pentru alăturarea la posesiunile lui a ținuturilor Pania și Ulafa, împodobi acest loc cu un măreț templu de marmoră albă în cinstea împăratului, divinizat astfel încă în viață fiind de regele Iudeei²⁾. Acesta era unul din cele mai frumoase orașe din Țara sfântă, de oare ce el era situat pe terasa stâncoasă, care alcătuia o parte din culmea Ermonului, care se ridica la 7000 sau 8000 de picioare. Pe coaste murmurau numeroase pârae, șerpuind prin o vegetație minunată și felurită, flori, tufari și pă-

1) Antic. XV, 10, 3. Bel. Iud I, 21, 3; III, 7; Vita. 13.

2) Din cauză că în acest oraș se săvârșea cultul Zeului păstoresc Panea, cărui era consacrată peștera, de unde ies apele Iordanului, ea căpătă al doilea nume Ponia (de unde derivă numirea actuală a acestui târgușor Panea).

duri. Izvorul principal al Iordanului încă și astăzi iese ca un pârau mare argintiu din adâncimea fără fund a vechei peștere Pan, dela poalele muntelui, de sub înaltul zid de stânci atârnat, împodobit cu nișe și ocnife, care cândva erau pline cu sculpturi de marmoră, reprezentând satiri de pădure, și deasemenea cu nenumărate scândurele comemorative, iar astăzi sunt pline cu ruinele vechiului templu al acestui zeu, păstoresc. Pădurea deasă încă și astăzi întunecă patul râului, dumbrăvile de stejari și de măslini se intercalează cu pășuni și lanuri de cereale, și deasupra tuturor se înalță sus vechiul castel Banea, poate reprezentând acel „Turn al Libanului”, întors către Damasc, care se cântă în Cântarea Cântărilor (Cânt. Cânt. VII, 5).

Anume întracoace s'a și îndreptat acum Hristos, și în mijlocul frumusețelor pașnice ale naturii putea găsi acolo balsamul tămăduitor pentru inima sa obosită și chinuită, numai dacă El ar fi avut destul timp slobod să-și întoarcă atențiunea asupra frumusețelor externe. De pe dealul, pe care stătea orașul, se deschidea o vedere largă asupra întregii Palestine de nord dela șesurile Feniciei până la dealurile Samariei. Spre nord-est se ridicau întunecoasele masive uriașe ale Libanului; spre sud se întindea înălțimea plană și bogată Gauranșcaia. Din Ermon, înaintea ochilor privitorului se deschidea deplin în toată strălucirea sa acel „pământ bun, unde cursurile de ape, izvoare și lacuri ies din văile munților; acel pământ bun, unde grâul, orzul, vița de vie, smochinii și merii granați, acel pământ bun, unde s maslini și meri” (Deuter. VIII, 7, 8). Pe tot spațiul văzut, acest ținut neobcîinuit de roditor era udat de râulețe murmurătoare, care se îndreptau spre cursul principal al Iordanului, care avea aicea nu mai mult de 20 de pași înălțime. Încă pe vremea judecătorilor, fiii tribului lui Dan, sosind aicea din sud, au găsit, că în această țară era tot ce putea să dea pământul. Lanurile de grâu se împestrișau cu lanurile de orz, de mei și de orez, cu livezile de maslini, cu ceairurile și pășunile înfloritoare, pe care nenumăratele stoluri de albine edunau miere; iar coastele dealurilor erau acoperite de păduți, care răsunau de cântecul nenumăratelor paseri.

În mijlocul acestei binecuvântate naturi Hristos putea să-și găsească liniștea externă. Dar duhul Lui continua să se agite de cele ce-i fusese dat să întâmpine înainte de aceasta. El sosi aicea pentru că fusese lepădat de popor, pe care venise să-l mântuiască, și se afla în siguranță numai pentru că se afla

acum în afară de hotarele lui Israel, într-o provincie păgână. Activitatea Sa publică în realitate era aproape terminată, pentru că chiar în Galileea, unde-L urma mulțime de popor, influența învățării Lui începuse să slăbească din pricina cleветirilor rabiniilor, și de asemenea din cauză, că El neconținut refuza să consfințească cu autoritatea Sa părerile ce circulau despre Mesia. Din acel timp, când mulțimea văzu, că El tinde numai către scopuri duhovnicești și nu era al doilea Iuda Galileeanul, ea se abătura dela Dânsul și urmă după proprii săi învățători, care urmau prejudiciilor Sale naționale, și în loc să arate pocăință și o viață nouă, recunoscă pe iudei iubiiți lui Iehova și dinainte predestinați moștenitori ai împărăției cerurilor ai lui Mesia. Sfârșitul mucenicesc al lui Ioan înainte mergătorul și prevesti, Lui propria Sa soartă; sosi criza și în viața Sa. El era întristat, dar totodată se și bucura. Adevărat, El avea numai câțiva următori sinceri, dar și atâta era de ajuns, ca să întemeieze o nouă împărăție a lui Dumnezeu. Fie chiar ca această împărăție să fie numai ca un singur grăunte pe marele ogor al lumii sau ca o picătură de dospitură în mare mulțime a omenirii. Propria Sa moarte n'ar fi fost acum deja fatală pentru noua comunitate; germenii ei plin de dezvoltare va trăi și după Dânsul în unicul sobor al celor doisprezece apostoli și a celorlalți credincioși, care credeau sincer în El. Dar acel sobor, căruia după moartea Sa trebuia a-i încredința răspândirea împărăției Sale, era nevoe să-i întărească în credință și să-i lumineze limpede, prin dezvoltarea deplină a raporturilor Sale către ei și către împărăția înseși, chiar în inimile smerite și cinstite ale ucenicilor erau încă multe de așa fel, care erau îndreptate și înălțate. Dar ei erau iudei, educați în tradițiile vrășmașilor Săi, deși inconștient, tot se aflau încă într-o mare măsură sub influența lor.

Hristos avea cu totul alte idei despre împărăția cerului, de cât ei, și de aceea chiar în cercul celor doisprezece apostoli ai Săi, El nu primise formal asupra Sa titlul de Mesia, deși niciodată nu se ferise a primi onorurile Mesianice, când acestea i se exprimau. Cândva de femeia samarineană la fântâna lui Iacov și altă dată prin convenirea tăcută în convorbirea cu cei doisprezece apostoli, El a primit această mare vrednicie, și întreg spiritul învățării și vieții Sale a servit de confirmare al mesianismului Său. Dar chiar în raport cu cei mai de aproape ucenici El totdeauna păstra o anumită precauțiune și ne expresivitate, ca să nu apuce înaintea dezvoltării ființei lor religioase și să nu des-

chidă înaintea lor toată taina, câtă vreme ei nu sunt în stare să o priceapă. Înaintea mulțimilor poporului, El și în genere niciodată nu lua asupra Sa titlul mesianic, pentru că față cu părerile lor politice grosolane și materiale, asta ar fi însemnat să se pună deodată în conflict cu statul. Pe cât cu puțință El se silea chiar să nu scoată la iveală faptele sale supranaturale, evitând răspândirea zvonurilor despre minunile Sale și rezervând dezvoltarea împărăției Sale mai curând frumuseții divine a învățurii și vieții Sale. Chiar de la început a se fi arătat pe sine în calitate de Mesia ar fi însemnat să dărâme toată influența Sa, pentru că El sub toate raporturile s'ar fi prezentat pe Sine în deplin contrast cu idealul internațional despre Mesia. Ei așteptau, ca Mesia venind, va ridica poporul său la culmea onorurilor și puterii; El însă propoveduia, că păgânii vor fi egali după situație și drepturi cu poporul lui Dumnezeu. Ei așteptau, că tradițiile rabinice cu nenumăratele lor rituale și ceremonii vor fi ridicate la treapta de lege pentru toate țările și pentru toate veacurile, iară El proclamă deplina lor schimbare și în locul Vechiului Testament numai cu un singur popor vesti stabilirea Noului Testament cu toată omenirea. Ei așteptau o revoluție fără de veste și silnică politică, prevestirea căria trebuiau să servească semnele și minunile ne mai văzute pe ceruri și pe pământ, violarea ordinii obișnuite a naturii și istoriei; iar El învăța, că împărăția lui Mesia se va săvârși numai prin puterea nevăzută a Cuvântului și a Duhului lui Dumnezeu, prin înolirea raporturilor naturale și morale ale oamenilor, și pe lângă asta numai cu o treptalitate înceată, aproape neobservată. Nu numai poporul în genere, dar nici cei mai de aproape ucenici ai Săi va trebui să fie în totul slobozi de ideile preconcepute despre trecut, înainte ca ei să fie în stare să salute împărăția duhovnicească a lui Mesia. Cât de greu era aceasta pentru dâșii, se poate vedea din rugămintea Salomei, mama lui Iacov și a lui Ioan, deja după ce ucenicii recunoscuse formal pe învățătorul lor de Mesia, ca cei doi fii ai ei să fie admiși să șadă unul de a dreapta și altul de a stânga tronului Lui întru împărăția lui Mesia (Marc. X, 37; Mat. XX, 28).

Înțelegând în totul pregătirea insuficientă a ucenicilor Săi, Hristos până acum niciodată nu întrebese pe aceștia despre chipul în care ei în realitate privesc la Dânsul. Dar acum, în vedere că se apropiase sfârșitul, era necesar, ca ei să-L cunoască în toată demnitatea Dumnezeirii Lui. El trebuia definit să se descopere în calitate de Mesia, ca ucenicii Lui să-L primească formal

ca atare. A se mărgini, asemenea lui Ioan Botezătorul, că împărăția lui Dumnezeu s'a apropiat, ar fi însemnat a lăsa această împărăție ne determinată și a crea așteptarea venirii a unui altui oare care, drept căpetenie a împărăției lui Mesia. Fără un centru personal, împrejurul căruia ar fi putut să se creeze noua împărăție, întreaga operă a vieții Sale, omeneste vorbind, s'ar fi nimicuit odată cu moartea Sa. El însuși în frumuseța nemuritoare a vieții Sale și în înălțimea nesfârșită a abnegațiunii Sale trebuia să devină pentru totdeauna sufletul noii societăți pentru toate timpurile, pentru că principiul fundamental al acestei societăți era credința în El și iubirea către Dânsul. Învățătura Lui, toată viața Sa, smerenia Sa de bunăvoie, abnegațiunea nesfârșită, pentru care El s'a folosit de puterile supranaturale nemărginite numai pentru alții și S'a expus sărăciei, izolației și la tot felul de amărăciuni, ca în fine să completeze toate operele Sale prin o moarte grozavă pentru binele omenirii. Toate acestea L'au înălțat la idealul dumnezeesc și desăvârșit al iubirii și bunătații, care singur de sine L'a proclamat rege, adică Mesia în noua împărăție, întemeiată de Dânsul. „Iubirea lui Hristos“ de acum trebuia să servească deviz pentru toți urmașii Lui în toate veacurile, și numai acest sentiment era în stare să le dea putere de a suporta solemn cele mai groaznice prigoniri și chiar moartea; era în stare să-i stărnească în totul să se consacre operei răspândirii Evangheliei Lui în ascultarea poruncilor Lui și ca imitare propriului exemplu. Sentința viitorului apostol Pavel: „iubirea lui Hristos ne cuprinde“ (2 Cor. V, 14), s'a dovedit expresia deplină a dispozițiunii și a tuturor celorlalți adevărați următori ai lui Hristos. După sentința sf. apostol Ioan, noi trebuie să-L iubim, pentru că mai întâi ne-a iubit pe noi (1 Ioan, IV, 19). El a întemeiat împărăție pentru prima oară în istorie pe iubirea personală către întemeietorul ei, și ca atare El a trebuit să se descopere determinat pe Sine în raporturile sale cu împărăția, a recunoscut de acum al ei Mesia-rege.

Un moment atât de însemnat din dezvoltarea marelui lucru, negreșit, a trebuit să se răsfrângă adânc asupra unei sfinte și duioase naturi, cum era natura Dumnezeu omului. Toată viața Lui a fost o neîntreruptă comuniune cu Tatăl Său ceresc; dar au fost momente când această tendință a inimii Lui deveneau cu deosebire puternice. În accesele de neputință ale firii sale omenesti, deși nepătată de rău, el tindea să se întărească prin cea mai deaproape comuniune cu Tatăl Său ceresc, cu Care toate mișcările cugetului Său se aflau în armonie nealterată și slăntă. În toate în-

cercările sale, El totdeauna căuta sprijinul în rugăciune, și acum, când Israil îl lepădase și înaintea Lui se deschisese numai vederea crucii, când împărăția Lui, ca devenită mai clară de cât oricând, trebuia să pășască la cucerirea lumii numai dela porțile mormântului Său deschis, când El pentru aceasta, fiind încă cu ucenicii, trebuia să ocupe locul între aceia, care erau primii membri ai acestei împărății, ca Regele Mesia, acest moment fără voce îi dădea dispoziția cea mai înaltă și mai solemnă.

Și iată cu chipul acesta, când ei treceau din oraș în oraș, în timpul acestei călătorii spre nord, Hristos era afundat în cele mai adânci cugetări dumnezeiești și se deda la înflăcărată rugăciune, până ce ei însăși ajunseră în împrejurimile Cezareei lui Filip (Mat. XVI, 13-20; Marc. VIII, 27-30; Luc. IX, 18-21). Acolo El încă odată la o parte, ca în vre un loc singuratec, în mijlocul văilor acoperite cu bogate păduri, să dedea la rugăciune singuratecă. Și acolo în timpul acestei comuniuni singuratece cu Tatăl ceresc, întărindu-și duhul Său, El hotărî să nu amâne mai mult deplina abnegație. Trebuea deci să dea la o parte perdeaua și pe față vrednicia de Mesia, pe care deja demult după convenirea tacită se primise de Dânsul fără o declarațiune determinată și formală se atribuisese în cercul mic al următorilor Săi și în tăcere se primise de ei fără o declarațiune și formală din partea sa a drepturilor la dânsa.

Întorcându-se la ucenicii Săi, Hristos se adresează către dâșii cu întrebarea solemnă: „Cine Mă consideră oamenii pe Mine, Fiul omenesc?” Răspunsul ce a urmat la ea a arătat, cât de puțin pricepuse oamenii adevărata Lui vrednicie și cât de mult ideea preconcepută națională a Iudeilor despre Mesia întunecase sufletul poporului. Ucenicii răspunseră, că unii, evident urmând temerilor lui Irod Antipa, ziceau, că în El locuște duhul lui Ioan Botezătorului și că El săvârșește lucrurile Sale cu ajutorul acestui duh, sau că El însuși este Ioan Botezătorul, care a înviat din morți și s'a arătat sub alt nume; alții ziceau, că El este Ilie, care asemenea lui Enoh, n'a murit niciodată, ci trupește este luat la ceriu și acum s'a întors în trup, cum a prezis Malahia pentru pregătirea căilor pentru primirea lui Mesia; unii ziceau, că El este Ieremia, care a venit să descopere sicriul legii și sfintele vase, ascunse în muntele Nebo și astfel să proclame apropierea lui Mesia; sau în fine unul din proroci care a fost trimis din lumea cealaltă de Dumnezeu în calitate de vestitor al venirii lui Hristos¹⁾. Din acest răspuns nu se vede, că cineva

1) Iudeii așteptau înalte de venirea lui Mesia arătarea pe pământ nu numai a lui

Îar fi considerat pe Dânsul de adevăratul Mesia. Acea împrejurare, că El n'a recurs la forță, la putere, nu s'a așezat în capul mișcării politice, a fost cauza, că aproape la toți dispăruse până și ideea despre vrednicia Sa mesianică.

Hristos n'a exprimat nici întristare, nici neplăcere asupra acestui neajuns al priceperei în popor relativ la adevărata lui vrednicie. El evident era obiectul celor mai vii discuțiuni din cauză, că poporul simțea fără să vrea apropierea Lui de așteptarea lui Mesia, și asta singură de sine promitea deja un bogat rezultat, când următorii Săi după plecarea Sa să îndrepte mințile oamenilor, spre o pricepere mai clară a esenței împărăției lui Mesia. Insuși simțind vrednicia Dumnezească a Sa, El deja nu mai șovăia în conștiința Sa de ce credea poporul despre Dânsul. Dar Lui îi trebuia acum să primească din chiar gura apostolilor aleși de Dânsul, martorii cei mai apropiați ai vieții și minunilor Lui, mărturisirea supremă, pentru bucuroasa expresie a căreia el, cum prevăzuse El, aveau nevoie numai de întrebarea din partea Lui. „Dar voi cine mă socotiți că sunt?” Îi întrebă El. Și imediat din gura apostolului Petru, acest apostol grabnic la răspuns, duios, iubitor, tare ca piatra, răsună mărturisirea, de care înseta să o audă inima agitată a dumnezeescului său Învățător: „Tu ești Hristos, Fiul Dumnezeului celui viu”. Astfel în împrejurimile unui oraș păcăn, consacrat divinizării lui August, Hristos a fost proclamat fără nici o pregătire a împrejurărilor, într'un cerc particular al pescarilor galilieni, împăratul universalului Israel: acolo, fiind așa zicând, fugăr, singura coroană pământească a căruia era cununa de spini, ce-L aștepta, el deschis primi sub stăpânirea Sa toată lumea, ca regele Mesia, trimis de Dumnezeu.

È greu și a ne închipui, ce măreție și însemnătate; a avut această mărturisire a lui Petru, rostită în numele celor doisprezece apostoli. Acesta a fost un pas uimitor de mare pentru priceperea marelui adevăr al întrupării. Până acum Hristos s'a descoperit ucenicilor Săi mai cu samă ca Fiul omului și Fiul lui Dumnezeu, dar acum El a primit dela cei ce neconținut se aflase cu Dânsul și erau martorii cei mai de aproape ai vieții, învățaturii și faptelor Sale miraculoase, proclamarea formală în calitate de Mesia, Regele împărăției celei duhovnicești și nemuritoare. Adevărat, Națanail a întrecut această mare mărturisire deja chiar

Enah și Ilie. I. Flavie, Antic. XIV, 8, 48; I, 3, 4; IX, 2, 2. La el exista deasemenea istorisirea, că Ieremia, la luarea Ierusalimului de babilonieni, a ascuns scrierul legii, care iar trebuia descoperit înainte de venirea lui Mesia.

la începutul slujirii Lui (Ioan, I, 49); și ucenicii L-au recunoscut de Fiu al lui Dumnezeu deja în acea noapte furtunoasă, când ei s'au convins, că umbra ce umbla pe valurile furioase nu era duhul furtunii, ci iubitul lor Învățător, și când însuși vânturile și furtunile se supuseră Lui (Mat. XIV, 33). Dar atunci nu se împlinise timpul pentru definitivă Lui proclamare în calitate de Mesia, și aceste manifestări ale mărturisirii au trecut fără urme suficiente. Simon Petru deasemenea încă la Capernaum, când s'a săvârșit o mare decădere de la Dânsul a ucenicilor (Ioan, VI, 69), a îmbărbătat sufletul Lui turburat și amărât prin mărturisirea, care a fost așa zicând o prevenire a marelui mărturisiri, rostită de dânsul la Cezareea lui Filip: dar atunci însuși Hristos o găsi oarecum înaintea de vreme. Acum însă El primi formal ceea ce până acum admitea numai prin o admitere tăcută, căci sosise deja ceasul Lui.

„Ferice de tine, Simone, fiul lui Iona”, îi răspunse Hristos la înalta mărturisire; „pentru că nu trup și sânge ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu, care este în ceruri”. Și înadevăr, aceasta a fost o mărturisire minunată. Apostolii erau martorii zilnici ai obișnuitei simple omenesii și a sărăciei Lui în viață; vedeau, cum El, obosit de neconținutele sale călătorii și de marele fapte, adesea nu avea unde să-și plece capul, și în genere se afla în stare de așa neconținută înjosire, care nu corespundea nici decum obișnuitelor idei despre Mesia. În cursul acestor din urmă luni, afară de aceasta, El se afla în situația cea mai dificilă, de oarece a fost nevoit să evite pe vrășmașii Săi. Și cu toate acestea ei învinseseră prejudițiile naționale ereditare ale poporului lor, pentru care tradițiile părintești și uniformitatea absolută în chestiile religioase aveau o importanță neobișnuită; ei neglijau opinia cârmuitorilor lor politici, se ridicau mai sus de părerile obișnuite ale mediului înconjurător, și în înjositul și lepădatul lor Învățător văzuse pe adevăratul Domn al împărăției celei nouă a lui Dumnezeu. Nu mai puțin era și aceea, că învățătura și viața lui Hristos, văzute în atingere așa de apropiată, trebuiau să creieze într'înși o concepție așa de înaltă și sfântă de măreția Lui duhovnicească. Cu toate acestea, pentru ceice-L știau mai bine decât toți, El era adevăratul „Malca Meșica”, ~ regele Mesia.

Devotamentul înflăcărat și nebiruit al lui Petru, care cel dintâiu a recunoscut pe Învățătorul său drept Mesia, cum a fost primul și în toate celelalte expresiuni de încredere și de respect l-a câștigat o slăvită recompensă dela Hristos (Mat. XVI, 13-20;

Marc. VIII, 27-30; Luc. IX, 18-21). Inima lui Hristos obosită și apăsată de întristare, suportând atâtea amărăciuni, acum se umplu de o bucurie curată, adevărat împărătească, în vederea declaratei astfel a dovezii, că în fine s'a pus de Dânsul începutul adevărat și durabil pentru noua împărăție. El, negreșit, deja demult înseta de acel timp, când apostolii Săi vor avansa în sporirea lor duhovnicească, ca El să poată descoperi lor gândurile Sale cele mai înalte și scopurile cele mai tainice, și acest timp sosise acum. El niciodată nu vorbise încă de viitoarea cărmuire sau organizație a noiei împărății, ca a unei comunități văzute, și chiar acum nu presupusese încă să expună amărunit legile ei. Totuși El nu ezită să spună lui Petru, că această comunitate, Biserica Lui, aleasă din lume în genere, va fi încredințată după ducerea Lui conducerii apostolului. Cum clădirile în genere erau fondate pe stâncă, ca puhoalele și furtunile să nu poată a le dărâma, așa și noua comunitate va fi fondată pe mărturisirea temeinică ca stânca a lui Patru, în numele apostolilor. Adresându-se către dânsul, Hristos a continuat: „Și Eu îți grăesc: tu ești Petru = piatră, și pe această piatră Voi întemeia Biserica Mea, și porțile iadului nu o vor birui. Și-ți voi da cheile împărăției cerurilor; și ce vei lega pe pământ, va fi legat și în ceruri, și ce vei deslega pe pământ, va fi deslegat și în ceruri¹⁾. Cum ap. Petru s'a folosit de această preferință de onoare, o dovedește istoria bisericii apostolice, când el, de pildă, apără cu cuvântarea în numele celor unsprezece ucenici la alegerea celui de al doisprezecelea apostol, în ziua Cincizecimii înaintea poporului, și în genere cum se vede din cele ce el necontenit și statornic se amintește în capul și înainte de ceilalți apostoli²⁾. Hristos aproape imediat după aceea oferi aceeași vrednicie și aceeași putere și tuturor celorlalți apostoli (Mat. XVIII, 18). Dar Petru deja în aceea avea preferință, că lui celui dintâiu i-a fost dată această vrednicie.

Astfel în fine a fost întemeiată formal nouă comunitate, și au fost puse temeliile necesare pentru cărmuirea ei și continuarea și după moartea Mântuitorului, care se apropia. Deacum în

1) „a lega” și „a deslega”, cum arată multe exemple, citate în Hor. Hebr. II, 238-241, era expresiunea obișnuită printre iudei pentru designarea opreliștei sau permisiunii. În realitate aceasta era expresia obișnuită pentru deslegarea de către rabini în fle care din numeroasele obiecte, supuse discuției lor. El „legau”, adică interziceau, și „deslegau” adică permiteau una sau altă. Ușile în vechime se încuiau cu frânghii, la legarea și deslegarea cărora se întrebunțau chei. De aceea, precum zicem noi, că ușile trebuie deschise sau închise, iudeii ziceau, că trebuie a le lega sau deslega.

2) Dar această întâietate de cinste nu dă nici decum temeliu pentru acea părere, pe baza căreia biserica romană a creat sistemul monstruos și protivnică Evanpheliei a pa-

cercul celor doisprezece apostoli, El se mișcă ca Mesia recunoscut, în raport cu Care ei erau destinați să servească ca viitori vestitori. Dar apropierea sfârșitului marelui opere nu se putea să fie lăsat fără proclamatori. Locul, unde putea termina opera lui Hristos era Ierusalimul. Galileea a fost numai locul pregătirii templului cu sfințiții lui slujitori. Cărturarii și legiștii se aflau în cetatea sfântă. Acolo domnise David și tot acolo trebuia să se proclame și Mesia, ca să vestească slava lui Dumnezeu, să proclame noua împărăție duhovnicească în inșeși centrul lumii religioase. Activitatea Lui în Galileea în realitate se încheiase, deși încă nu se sfârșise, pentru că El se putea întoarce și propovedui acolo, cum și în adevăr a propoveduit; dar nimica deja nu se putea face contra acelei crude conjurațiuni, cu care pretutindenea îl urmăreau vrășmașii Lui. El trebuia să termine opera Sa, și El trebuia pentru asta să meargă în capitala iudaismului. El primise vrednicia mesianică și trebuia acum pe față să o proclame în fața vrășmașilor Săi chiar în fortăreața lor. El știa, că-L aștepta numai moartea, dar această moarte era prevăzută în veșnicile consilii ale lui Dumnezeu, ca răscumpărare tainică pentru păcatele lumii.

Ar fi fost înainte de timp a răspândi pretutindeni vestea marelui eveniment, la care a avut loc proclamarea solemnă și primirea formală a titlului de Mesia. Apostolii neaparat trebuiau să pătrundă acest mare adevăr; dar poporul pentru o vreme trebuia să rămână în păreriile sale. Despre El trebuia să se propoveduiască poporului, ca despre Mântuitorul răstignit și înviat, iar nu ca despre Mesia iudeilor; asemenea predică devenea posibilă numai degrabă sosirii sfârșitului. Pelângă asta însuși apostolii încă nu cu destulă claritate pricepeau planurile dumnezeiești ale mântuirii, iar iudeii afară de asta se puteau folosi de această predică și pentru mișcări revoluționare. În timpul păstrării acestui mare adevăr în taină era așa de necesar, încât El dădu poruncă severă ucenicilor Săi, ca ei nimănui să nu spună, ce s'a produs între dânsii.

Ideea despre Mesia pătimitorul era, totuși, atât de străină de toate păreriile predominante, că a fost necesar să lămurească apostolilor catastrofa, ce era să se săvârșască în Ierusalim, pe care chiar dela început o prevăzuse Hristos, dar care numai acum se apropiase de săvârșirea ei, și le explică, că această catastrofă alcătuește o parte a înțeleptei Pronii Dumnezeiești la organizarea noii împărății duhovnicești. Unii cărturari în timpul lui Hristos nu erau străini de ideea, că Mesia trebuia să pătimească și să moară, care idee ei o fundau pe anumite locuri a

prorocului Isaia, care a vorbit despre robul lui Dumnezeu, care se supuse pătimirilor pentru păcatele noastre; dar această idee nu și-a găsit o recunoaștere generală și, din potrivă, stătea în contradicție totală cu părerile generale ale poporului. De aceea, Hristos acum începu să pregătească sistematic pe apostoli pentru grozăviile morții ce se apropia, întorcându-se la acest subiect frist la fiecare prilej potrivit, ca adevărul atât de neplăcut și atât de contrar tuturor părerilor înrădăcinate, să se poată treptat instaura în sufletul lor, și ca ei să poată convinge, că toate acestea se săvârșau în acord cu planul Dumnezeesc al împărăției Lui. El vorbise despre aceasta și mai înainte, dar acum El înlătură toate figurile și se exprima în cea mai deplină claritate, explicând neîndoelnic pe lângă aceasta, pe temeiul Sfintei Scripturi, cunoscută Lui, cum a fost asta în urmă în convorbire cu ucenicii la Emaus, cum „se cuvenea să pătimească Hristos și să intre în slava sa” (Luc. XXIV, 26; Mat. XVI, 21-28; Marc. VIII, 31-58; IX, 1; Luc IX, 22-27). A dăra convingerea înrădăcinată niciodată n'a fost ușor, pentru asta trebuie a convinge nu numai rațiunea, ci și voința. Până acum mințile lor nu fuseseră pregătite pentru o asemenea zguduire, și acum chiar, cum se arătase aceasta nu odată, ei foarte cu mare neplăcere renunțară la prejudițiile lor, ca să pătrundă ceea ce li se părea așa de straniu și neconform.

Cu toate acestea lor le era imposibil să nu priceapă prevenirea învățătorului lor, orcât de greu le era să se împace cu propriile lor păreri. „El începu să se descopere ucenicilor Săi, că El trebuie să meargă la Ierusalim și să pătimească mult dela bătrâni și arhieriei și dela cărturari, și să fie omorât și a treia zi să învie”. Dar apostolii erau așa de nepregătiți pentru înțelegerea unei atari declarațiuni, încât Petru, prea nerăbdător fiind, ca să aștepte asemenea întâmplare, nu putu reține sentimentele sale. Credincios caracterului său, el, luând îndată pe Hristos de mână și ducându-L la o parte, începu să discute înflăcărat cu Dânsul și să-L sfătuiască să renunțe la călătoria, care avea să aibă un rezultat atât de trist. „Fii milostiv, Doamne, cu Tine însuși!” Il contrazise astfel pe Dânsul: „Să nu se întâmple una ca asta cu Tine!” Dar nu astfel de procedare descoperi, că și primul nerăbdător al apostolilor se afla sub înrăurirea părerilor pământești, și deaceia Hristos își exprimă indignarea Sa. Adresându-se lui Petru, El îi zise: „Pleacă dela mine, Satano, sminteală îmi ești, pentru că nu cugești cele ce sunt ale lui Dumnezeu, ci cele omenești”. Aceasta a fost aceeași ispită, cu care cândva se apropiase

de Iisus Ispîtorul în pustie, și astfel Petru inconștient se asemănase lui Satana, ispitind oarecum pe Mântuitorul cu frică de patimile ce-i stăteau înaintea și abătându-l de la îndeplinirea operei de răscumpărare. El tot își mai închipuia încă, că Hristos va fi rege pământesc și că mai bine ca orice în asemenea împrejurări ar fi a opune puterii dușmanilor propria Lui putere. Evident, și apostolul Petru trebuia să învețe mult, ca să priceapă, că împărăția Domnului. Său trebuia să se fondeze pe temelia suferințelor și abnegațiunii.

Acesta a fost un moment solemn în cel mai înalt grad. Chiar acei puțini credincioși, și chiar căpetenia lor, conducătorul lor și exprimătorul, care a salutat pe Hristos ca Mesia, înclină către vechile păreri naționale și n'a putut să se împace cu patimile și moarte lui Mesia. Dar exprimând crudului apostol reproșul Său aspru, pentru atașamentul său necugetat și pentru slăbiciunea sa duhovnicească, Mântuitorul se folosi de acest prilej pentru expunerea celei mai profunde învățături, cu care El se adresa nu numai către ucenicii Săi, ci către toți în genere. Până și în acest depărtat ținut al Cezareei lui Filip, Hristos n'a putut să evite în totul aceea, ca împrejurul lui să nu se adune popor, pentru că și acolo locuiau nu puțini iudei. Din Evanghelia lui Marcu se vede că și acolo după dânsul urma mulțime multă de popor, care de obicei mergea departe de Dânsul și de apostoli, și câteodată era chemat la El, ca să asculte învățătura cea bună, care ieșea din gura Lui. Precum poporul, așa și ucenicii erau încă molipsiți de aceleași idei false, care împinsese pe Petru să facă pasul nesocotit. Către ei toți deci se adresa El cu învățătura, în care explică, că esența oricărui datorii înalte, senzul oricărui adevăr al vieții, care alcătuiește cea mai plăcută slujire lui Dumnezeu, cât și pilda cea mai înobilătoare pentru oameni, se cuprinde în legea jertfirii de sine. Anume cu acest prilej a spus El acele puține cuvinte, care au exercitat o influență în cea mai mare măsură nobilă asupra conștiinței omenirii, înălțând cugetarea ei de la lume simțită către lumea duhovnicească: „Ce folos pentru om, dacă el ar dobândi toată lumea, iar sufletul său și l-ar pierde? Sau ce răscumpărare va da omul pentru sufletul său?” (Marc. VIII, 36, 37). Și după aceea Hristos încă odată le arată, că și însuși El va fi dat judecății.

Descoperind ucenicilor taina grozăviilor sfârșitului pământesc, ce-i stătea înaintea, Mântuitorul totuși nu l-a părăsit în stare neajutorată, ci a întărit credința lor prin revelațiunea măreției Dumnezeirii Sale, care a urmat curând după aceea.

CARTEA A TREIA.

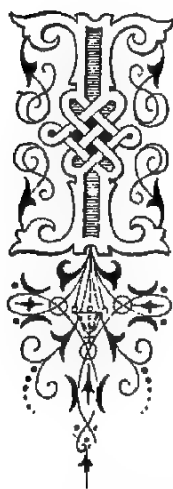
Dela schimbarea la Față până la
întrarea în Ierusalim.

! CAPITOLUL XXX.

! SCHIMBAREA LA FAȚĂ ÎN Munte, MINUNILE ȘI PILDELE, CE AU URMAT DUPĂ ACEEA.

n viața lui Hristos sosise momentul decisiv. Până acum El pregătise încet-încet pe apostolii Săi pentru înțelegerea dreaptă atât a Sa, cât și a marelui Sale slujiri, și pe lângă aceasta El mai avu să învingă și prejudecățile lor îndărătnice, să explice înțelesul învățăturii Sale prin acțiunile Sale semnificative, să combată sofistica și necredința ușuratică a rabinilor și să traseze drumul către idealul superior al vieții duhovnicești prin mijlocirea exemplului zilnic și a învățăturilor. Acum ei se aflau deja în comunie cu Dânsul de mai bine de doi ani, și în sfârșit, mintea lor se luminase îndeașuns pentru ca să prețuiască cu mai multă exactitate vrednicia Lui și caracterul slujirii Lui. De acum El era deja liber, omeneste vorbind, de neliniștea, care a fost inevitabilă până atunci, până nu se făcuse nimic pentru continuarea împărăției Lui. Mărturisirea lui Petru în numele confraților săi apostoli a fost încredințarea suficientă, că împărăția întemeiată de Dânsul va trăi și după moartea Sa și tot mai mult se va

răspândi până la marginile lumii. Sufletul Lui î-l umplu bucuria triumfului, deși în cel mai apropiat viitor îl așteaptă crucea. Deacum El deja nu se mai turbura, că avea să părăsască ceata iubiților săi ucenici, cu care El trăise așa de multă vreme, și acuși îi pregătea pentru înjosirea ce-L aștepta, explicându-o prin necesitatea divină, acuși își exprima ideile sale cele mai profunde referitoare la împărăția Sa, acuși înflăcăra inimile lor prin vederile bucuriei, ce putea să se răspândească la toate popoarele în urma acestei bune-vestiri, al căreia ei vor fi propoveduitori. Totuși numai viitorul umplea inima și mintea Lui. Acea bucurie, de care se umplu sufletul Său sub înrăurirea mărturisirei de Dumnezeu inspirate a lui Petru, totuși nu putu să nu se întunece chiar la vederea apostolilor Săi. Hristos cetea în inima ucenicilor Săi și văzu, că deși ei se apropiau de adevăr prin felul lor de a înțelege pe Mesia, dar totuși ei erau încă iudei din acel punct de vedere, că legau de împărăția lui Mesia așteptarea și a unei împărății politice cu tendințele și scopurile ei curat omenești. Ei se ridicase deja mai presus de acele dificultăți, care orbeau poporul în genere: ideea despre originea învățătorului lor din Nazaret, din Galileea, înrudirea Lui omenească, situația smerită, nevoile omenești, lepădarea Lui de rabini, contactul cu gloata necurată și multe altele, care alcătuiau piatra de potnă pentru alții, pentru ei nu mai avea deja nici o importanță; dar și pentru ei, de oarece ei neconștient vedeau înaintea lor în Hristos pe un om, în raporturile Sale cu totul asemenea la ei însuși, era greu să-și închipue, că El este anume Fiul unui născut al lui Dumnezeu, de o ființă cu Părintele Său cel ceresc. La sfârșitul ultimei sale cuvântări Hristos declară, că El, suferind înjosire și moarte, va intra întru slava Sa, ca Mesia, și această declarație nu numai corespundea cu părerile lor de până atunci, dar ei pur și simplu nu-L puteau înțelege și cădeau în grea desnădejde. Trebuia să fie scoși din această desnădejde și treptat pregătiți pentru înjosirea ce se apropia. Făgăduința dată lor, că unii din ei înainte de moartea lor vor vedea împărăția Lui în toată strălucirea puterii, fără îndoială ei o nutreau în inimile lor, dar lor nici prin cap nu le trecea, că realizarea ei va fi așa de aproape.

Trecuse șase sau opt zile, pline, fără îndoială de idei și simțimente atât triste și grele, cât și vesele: triste, pentru că Hristos a vorbit în aceste zile din patimile și moartea sa; grele, pentru că El prin aceasta nu numai că dădăra toate nădejtile

la renașterea națională, ei și viitorul a înseși ucenicilor îi reprezenta în cele mai negre culori, și cu toate acestea, această tristețe se acopere de bucurie din cauza pregustării tulburii din prezisa slavă duhovnicească a noii împărății, prevestitorii căreia erau destinați să fie ei. Încetul cu încetul, ei tot mai încredințați, în urma neconținutei comuniuni reciproce cu Dânsul, pătrunseră duhul învățurii Lui și treptat înțeleseră cum bucuria cea mai curată și slava cea mai nobilă decurg din iubire, care singură se aduce jertfă, cum în cel mai înalt înțeles „e mai fericit a da, de cât a lua”. Evangheliștii trec sub tăcere aceste zile sfinte, anume de cele ce propriu s’au petrecut în acest timp sfânt și deaceia noi putem numai să ne dedăm la gâcituri pioase.

Dar iată a sosit și momentul dumnezeieștei revelațiuni a lui Hristos ucenicilor Săi (schimbare la Față: Mat. XVIII, 1-13; Mar. IX, 1-12; Luc. IX, 28-36). Luând trei ucenici din apostolii Săi, din cei mai apropiați de Dânsul și mai capabil să perceapă revelațiunea slavei Sale, S’a urcat cu dânsii în munte pentru rugăciunea de seară. Care anume a fost acest munte, exact nu se știe, dar din timpul fericitului Ieronim tradiția cu perzistență a indicat muntele Tabor, anume ca munte al Schimbării la Față. Acest munte drept, masiv, măreț se înălța deasupra localității înconjurătoare și prezintă un tablou în cel mai înalt grad pitoresc pentru călătorul ce se apropie de dânsul prin șesul Ezdrilonului. După tradiție, anume pe acest munte s’a și suț Hristos, luând cu Sine trei ucenici devotați, între care era și Petru, care decurând rostise înălțătoarea sa mărturisire și cei doi fii ai Tunetului, Iacov și Ioan, amândoi iubiți de Dânsul, deși cel mai tânăr, Ioan, era pentru Învățătorul cel mai apropiat din cei doisprezece, ca cel mai înrudit cu Dânsul după duh. Aceștia deja și mai înainte au fost aleși din soborul celor doisprezece ucenici în împrejurări cu deosebire neobișnuite; numai lor, de exemplu, le-a fost îngăduit să între împreună cu Hristos în casa lui Iosif, și numai lor după aceea li-a fost dat să fie singurii martori ai grozavelor chinuri în grădina Ghetsimani.

Când Hristos își revărsa sufletul Său în înălțătoarea comuniune cu Tatăl Său, sosi noaptea, și trei din cei mai aleși ucenici, terminând rugăciunile lor de sara, se îmboldiră în mantiiile lor și, doborâți de somn, se lăsară pe iarba, nădăjduind să se scoale și să se întărească, când dumnezeescul Învățător îi va striga. Între acestea, Învățătorul lor continuă rugăciunea Sa, și întreg sufletul Său era plin în conștiință de sosirea așa de repede a

sfârșitului slujirei Sale. El luă cu Sine pe acești trei ucenici, ca să biruiască frica din el, inspirată de moartea Lui, ca necorespunzătoare, după părerea lor, cu înseși ideea de Mesia, să le dea putere pentru suportarea mai pe urmă a priveliștei grozavei Lui înjosiri și să arate în toată deplinătatea acea slavă, în care va intra El după părăsirea lor, și astfel să le arate, că, deși nevăzut, El mai mult decât orcând va fi în stare să le ajute. Înaintea Lui sta primirea consacrării pentru cruce, dar împreună cu aceasta și o puternică întărire pentru sufletul Său în prevederea unei asemenea morți. După laturea omenească a naturii Sale, El, aflându-se în floarea puterilor Sale, negreșit nu putea să nu se îngrozească chiar numai la ideea de moarte. Lunga agonie a unei morți înjositoare, atât de chinuitoare și grozave, ce-i sta înaintea, din când în când întuneca duhul Lui; dar, mai mult ca orice, cine poate să înțeleagă toată puterea suferinței morale la ideea, că deși fiind cel mai sfânt, El trebuia să se aducă pe Sine jertfă pentru păcat; că deși plin de cea mai nespusă iubire către poporul Său, El trebuia să moară de mâna lui, ca dușmanul lui; că deși nevinovat și fără de păcat, El trebuia să sufere osândire, ca un hulitor de Dumnezeu? Când El continua să se roage, sufletul Său se ridica mai presus de toate întristările pământești. Într'însul se săvârșa, așa zicând, o criză sufletească. Întunecul întristării și al fricei se risipi, și în sufletul Lui străluci lumina bucuriei negrăite. Găsindu-se în cea mai strânsă comuniune cu Tatăl Său ceresc, Hristos se prefăcu din ființa Sa pământească în făptură supranaturală, așa că fața Lui străluci ca soarele și hainele Lui se făcură albe ca zăpada. Întreaga Sa ființă se luminează cu așa strălucire orbitoare, încât evangheliștii n'au putut compara această lumină cerească decât cu soarele, cu lumina, cu fulgerul. Apostolii n'au fost martori ai începutului aceste miraculoase schimbări. Omul oriental, terminându-și rugăciunea, se îmbodolește în abaua sa (o manta dungată) și, culcându-se pe iarbă sub cerul liber, adoarme repede somn adânc. Același lucru s'a petrecut și cu apostolii: Precum mai târziu în grădina Ghetsimani, așa și acum ei dormeau somn adânc, erau „îngreuiți de somn”, dar, fără de veste trezindu-se, ei au văzut și au auzit toate. În mijlocul întunecului nopții, revărsând lumină strălucitoare pe coastele verzi ale muntelui, strălucea fața preaslăvită a Mântuitorului. Lângă Dânsul, în aceeași strălucire a slavei, stăteau doi bărbați bătrâni, în care ei, după chip sau după cuvinte, cunoscură pe Moise și pe Ilie, întemeietorul și marele apărător al Vechiului

Testament, pe care și venise El să-l schimbe și să-l completeze. Apariția lor din lumea de sus era simbolul, că legea și prorocii deacum trebuiau să cedeze locul testamentului suprem; dar ei aveau deasemenea și altă misiune. Ei se arătaseră acum din lumea de dincolo de mormânt și dădea de veste, ce solemnitate aștepta pe slugile credincioase ale lui Dumnezeu dincolo de mormânt. Ei mai mult ca oricine puteau să slătuiască cu Hristos despre moartea ce-L aștepta, care trebuia să se săvârșască în Ierusalim și să micșoreze întristarea firească prin proclamarea slavei celei neobișnuite. Arătarea lor singură de sine vorbea deja de triumful vieții asupra morții și despre slava veșnică. Mormântul gol, ce s'a aflat la poalele muntelui Avarun, și caii lui Ilie risipiră toate temerile referitoare la viitor și goniră orice frică omenească de neputință. Dacă Tatăl ceresc l-a trimis Lui în acest timp anume astfel de prevestitori, apoi aceasta însuși putea să-L întărească sufletul pentru primirea cu bucurie a grozavului lucru al răscumpărării. Agitația omenească și lupta duhovnicească se isprăviseră, ca să nu se mai repete niciodată cu toată amărăciunea sa până la înseși noaptea, ce a precedat Golgotei. Intreaga Lui natură s'a ridicat la înălțimea nevoinței mărețe, ce-L aștepta. Deacum singura Lui cugetare era să săvârșască lucrul Tatălui Său, încredințat Lui din veșnicie.

Între acestea apostolii, orbiți, turburați și perzindu-se în presupuneri, priveau tăcuți la priveliștea uimitoare și ascultau slăvirea tainică a lui Hristos cu trimișii cerești. Dar pământului nu-i fusese dat să priceapă din acest slăvit eveniment, nimic, decât vedenia trecătoare. Moise și Ilie își terminase misiunea lor și erau gata să se întoarcă înaintea feții lui Dumnezeu, Care-i trimisese. Când marea vedenie începuse să dispară, când slăviții vizitatori erau gata să se despartă de Mântuitorul și însuși El a intrat cu ei în noul ei umbra, Petru, mirat, speriat și transportat de această priveliște, neștiind ce să zică, dar dorind să prelungească prezența lor, exclamă: „Învățătorule, bine e să fim aicea: să facem trei colibi: Ție, una lui Moise și una lui Ilie” Grijă și neliniștea de viață de pelerin și toate presiunile negre cu privire la Învățătorul lor și la sine însuși dispăruse în fața unei asemenea străluciri miraculoase și a solemnității de biruință, și pelânga simplitatea sa la el se ivise chiar iluzia dulce de a se prelungi această solemnitate.

Atotputernicul Domn s'a pogorât în vechime pe muntele Sinai în mijlocul tunetelor înfricoșate, a întunecului și a furtu-

nei; dar acum din cerul senin s'a pogorît nor luminos, asemenea aceluia, din care Domnul a vorbi în vechime lui Moise la uşile cortului mărturie; şi a umbrît pe Hristos şi pe cei doi vizitatori cereşti, umplând pe cei trei apostoli de adevărata frică ploasă, când ei au văzut cum se întinde el peste această treime sfântă. El era simbolul prezenţei lui Dumnezeu însuşi, pentru că şi însuşi Domnul se apropia de această priverişte slăvită, ca să mărturisască pe prea veşnicul Său Fiu. Pentru proslăvirea lui Hristos nu erau de ajuns nici arătarea lui Moise şi Ilie. Când ap. Petru îşi exprimă dorinţa sa, atunci norul cel luminos i-a umbrît şi pe ei, şi din el răsună glasul: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, în care este bunăvoinţa Mea; pe acesta să-L ascultaţi!“ O astfel de confirmare a măreţii mărturisiri a lui Petru era cu neputinţă să se mai uite vreodată. Aproape cu o generaţiune mai târziu, când Petru a scris a doua epistolă a sa, amintirea despre această noapte era la Dânsul tot aşa de vie, ca şi întotdeauna. „Noi eram“ ~ scrie el, ~ martorii oculari ai slavei Lui. Căci el a primit dela Dumnezeu Tatăl, cinste şi slavă, când din magnifica slavă a venit către Dânsul un astfel de glas: Acesta este Fiul Meu iubit, în Care este bunăvoinţa Mea. Şi acest glas, venit din ceriu, noi l-am auzit, fiind cu Dânsul în muntele cel sfânt* (2 Petru, I, 16-18). Toată această slăvită vedenie, evident, s'a imprimat în amintirea acelor, care au văzut-o, şi s'a păstrat în sufletul lor până la cele din urmă zile ale vieţii lor. Auzind acest glas, ucenicii a căzut cu feţele la pământ şi şi-au acoperit feţele lor în iarbă. Şi când, deşteptându-se după sguduitura produsă de acest straşnic glas şi de lumină orbitoare, ei şi-au ridicat ochii şi priviră împrejur, atunci toate se terminase deja: norul luminos dispăruse, nu mai erau nici feţele strălucitoare, nici hainele orbitor de albe, ~ numai singur Iisus era cu dânsii, şi numai stelele revărsau în lumina lor pe coastele muntelui.

La început se temeau să se scoale şi chiar să-şi ridice capul, dar Iisus, Învăţătorul lor, aşa cum îl văzuseră ei mai înainte la rugăciune, se apropiă de dânsii, se atinse de ei şi zise: „Sculăţi-vă şi nu vă temeţi!“ Deşi strălucirea slavei nu dispăruse încă de pe faţa Lui, dar hainele Lui erau iarăşi ca ale lor proprii, şi ei niciodată n'au putut să uite, în ce mărire văzuseră pe Învăţătorul lor; niciodată n'au putut să uite, chiar în timpul umilinţei Lui, că ei auzise glas din ceriu, care-L numise Fiu iubit, ~ glas plecat dela însuşi preaveşnicul Dumnezeu; nu puteau ei acum nici să se îndoiască cui să se supună, când ei văzuseră,

că Moise și Iisus, acești reprezentanți ai legii și prorocilor, stăteau în poziție respectoasă în fața Lui, și auzise, cum El din noul luminos fusese proclamat ca stând mai presus de dânsii. Acum însuși Dumnezeu, în cuvinte lămurite, le descoperise lor, că Acela, pe care ei neconștient îl văzuse înaintea lor chiar în situația sa pământească umilită, este totuși Același, Care fusese și în sânul Părintelui Său, anume Fiul iubit, în care bunăvoința Părintelui se află. De acum pentru ei deveni limpede, că legea trebuie să se primească numai din gura Lui. Decum apostolii se încredințară, că mântuirea omenirii se cuprinde numai în ascultarea învățătorului lor, că El este întrupare vie a nevăzutului Dumnezeu.

Muntele Tabor (vedere dinspre Nain).

Se luminase de ziuă și ei începură să se pogoare din munte. La poalele lui ceilalți ucenici așteptau întoarcerea învățătorului lor cu cei mai apropiați prieteni. Ce convorbire se produse între Hristos și cei mai apropiați următori ai Săi, când se pogorau ei din munte, — nu se știe. Văzând înaintea lor pe învățătorul lor Același, cum îl văzu și mai înainte, ei, sub impresia momentelor trăite, iarăși avură puțința deplină să vorbească cu Dânsul, deși, fără îndoială, vorbeau cu cel mai adânc respect, abea îndrăznind să vorbească propriu despre cele ce ei văzuse și auzise. Nu putură ei să-și ușureze sufletul prin comunicarea minunilor văzute și auzite și celorlalți confrăți ai lor, pentru că nici ei singuri nu erau încă destul de pregătiți pentru priceperea unor asemenea revelațiuni. Și apoi Mântuitorul îi opri de a istorisi cele văzute, până când va învia El din morți. Vedenia

fusese numai pentru ei; Ei trebuiau să o păstreze în adâncul inimii lor, de oare ce a o vesti celorlalți ucenici, ar fi însemnat să stârnească într'înșii zavistie; până la înviere ea nu putea să conlucre la sporirea credinței celorlalți, ci putea numai să întunece într'înșii înțelesul adevăratei opere a Lui pe pământ. Acea dificultate, pe care trebuia să o învingă Hristos, până ce nouile idei religioase putea să fie primite chiar de sufletele acelora, care se aflau sub conducerea Sa permanentă, se pot vedea din aceea, că deși acești trei ucenici de nenumărate ori au auzit de învierea morților direct sau indirect, dela însuși Hristos (Ioan, II, 19; Marc. VIII, 31), ei cu toate acestea nu știau ce anume însemnau acestea cuvinte, când El pomeni de ele, și discutau între dânsii. El vorbise iudeilor, că dacă ei vor dărâma templul trupului Său, apoi El îl va restaura a treia zi, și numai cu o săptămână înainte de schimbarea la față, în ziua vredniciei de amintire mărturisiri a lui Petru, el întrebuiță aproape același cuvinte, care acum îi umplu de turburare. Cu toată întreita repetare, cuvintele acestea totuși au rămas pentru ei obscure și tainice. Învierea din morți, adevărat, alcătuia obiectul teologic în circulație a iudeilor, dar rabinii învățau despre dânsa așa, că ucenicii lui Hristos te miră de erau în stare să împace închipuirile lor anterioare cu sentințele deacum ale lui Hristos. Ei puteau auzi dela unii din propoveditorii de prin sinagogi, că va învia numai singur Israil; dela alții ei auzeau, că la înviere vor participa deasemenea și păgânii pioși, care vor păzi șapte porunci, date fiilor lui Noe; dela unii auzeu, că vor învia și toți păgânii, care se aflau în afară de pământul sfânt, dar numai pentru aceea, ca să fie supuși la dispreț și veșnici lepădări înaintea feții lui Israil; iar unii în fine afirmau, că nici samarinienii, nici o mare parte a propriului lor popor, toți aceia, care n'au păzit prescripțiunile rabinilor, nu vor participa la înviere¹⁾. Dar dacă era o așa nedeterminare în ce privește chiar chestiunea referitoare la aceia, care vor învia, apoi încă și mai multe contraziceri erau în privința aceia, că ei neconținut auzise înainte, referitor la împrejurările și timpul învierii, și la acele cuvinte, care fusese spuse lor de Hristos. Ei din copilărie fusese educați în acele păreri, că tot Israilul va fi adunat din cele patru laturi ale pământului la venirea lui Mesia, și că morții vor învia îndată după aceea²⁾. Dar înainte de acea înviere, care trebuia astfel să servească de obiect sosirei împără-

1) Eisenmenger, Entdecktes Judenthum, II, 904-916.

2) Ibidem, II, 895.

ției lui Mesia, mai întâi trebuia să vină Ilie, și ei cu toții se țineau tare de această idee, ne luând în considerație tot aceea, ce le vorbise Hristos pentru lămurirea ei (Mat. XI, 14). Afară de asta, lor li se întâmplase adesea să audă, cum propoveduitorii prin sinagogi spuneau, că morții pioși, fiind astfel înviați, vor trebui să ia parte la împărăția lui Mesia în Ierusalim și iarăși să devină concetățeni împreună cu cei vii.

Când deci Hristos le pomeni de înviere, atunci în sufletele lor involuntar se născu nedumerirea : cum dară Hristos a putut să vorbească, că numai El singur va învia din mormânt și anume a treia zi ; evident, între cuvintele Lui și aceea ce ei totdeauna crezuseră, era oare care contrazicere ; ce anume a înțeles El prin învierea din morți ? Pentru ca să-și lămurească nedumeririle lor, Ei se adresa Lui cu întrebări. Rabinii zic, că Ilie trebuie să vină înainte de a învia morții, adică înainte de venirea împărăției lui Mesia, pentru a căruia proclamare trebuie să servească învierea. Dar Hristos însă le vorbea numai de propria Sa înviere și anume a treia zi, dar nu li-a spus nimica despre acea arătare a lui Ilie, care, după învățătura rabinilor trebuia să aibă loc cu trei zile înainte de venirea lui Mesia. În asemenea caz ce pot oare crede rabinii, când ei învață, că Ilie se va scula, va plânge și se va boci în munții lui Israil pentru pământul pustit și părăsit, până ce glasul lui va fi auzit în toată lumea, și atunci el va striga către munți : „pace și binecuvântare să vină pe pământ, pace și binecuvântare să vină pe pământ ! Mântuirea vine ! Mântuirea vine !” — va aduna pe toți fiii risipiți ai lui Israil și va restabili totul în Israil așa, cum a fost în timpurile vechi. După învățătura rabinilor Ilie va întoarce inima întregului Israil pentru bucuroasa primire a lui Mesia ; Cum dar e de împăcat toate acestea cu sentința Lui, că Mesia trebuie să sufere multe dela arhieriei și bătrâni și va fi lepădat și dat morții ? Răspunzând la aceste nedumeriri, Hristos le spuse, că ei au dreptate zicând că înainte de venirea lui Mesia trebuie să vină Ilie. Aceasta e anume voia lui Dumnezeu, cum a fost vestită ea de cea mai veche proclamație. Dar după cum Fiului omului, care deja acum a venit, are a suferi multe, și El va fi lepădat și înjosit, cum au prezis proclamații, deși a prezentat așa de multe dovezi a misiunii sale cerești așa deasemenea s'a întâmplat deja cu acela care a fost Ilie, trimis dela Dumnezeu pentru pregătirea căii lui Mesia. Așteptatul Ilie deja a venit ; dar iudeii tot atât de puțin l-au cunoscut, cât de puțin l-au cunoscut și pe Hristos însuși, și au procedat cu

dânsul după capriciile lor. El a suferit pentru dreptatea lui până chiar la moarte, cum are a pătimi și însuși Mesia. Cuvintele acestea așa de limpezi sunt, încât ucenicii n'au putut să fie în nedumerire în privința lor; ei înțelesesă, că el le vorbește despre Ioan Botezătorul.

După întoarcerea la ceilalți ucenici ai Săi, Mântuitorul l-a găsit în mare turburare și dificultate ¹⁾. Imprejurul lor se adunase mulțime de popor, și între altele fusese adus un băiat îndrăcit; tatăl lui se adresase lor cu rugămintea să-l vindece, dar ei se dovediră neinstare de a împlini această cerere, dând motiv de bătaie de joc din partea răutății iudeilor și a cărturarilor, mândri cu erudiția lor. Tocmai în timpul acestor ciorăvăeli S'a ivit și Hristos, producând asupra poporului cu atât mai mare impresiune, că fața Lui încă strălucea de slavă nepământească a schimbării la față. „Despre ce vorbiți voi cu ei?” sever întrebă El pe cărturari. Dar cărturari se turburară foarte tare de neașteptata Lui apariție și nu știau ce să răspundă. În acest timp prin mulțime străbătu tatăl nefericit al unui băiat. Acesta stând înaintea Mântuitorului în genunchi, cu glas tare expuse înaintea Lui nenorocirea sa, că anume fiul său suferă de grozave atacuri de nebunie, e cu totul surdo-mut și supus la mânia sinuciderei, așa că nenorocitul nu odată s'a aruncat și în foc, și în apă. El a adus pe suferind la ucenici, dar ei s'au arătat nepulincioși de a izgoni dracul, și nereușita lor a servit numai de glume asupra lor din partea cărturarilor. Reproșând ucenicilor pentru puțină lor credință, care era anume pricina acestei neîzbânzi, Mântuitorul porunci să se aducă bolnavul la Sine, și îndată ce el fu adus la Dânsul, a fost cuprins de noi atacuri ale boalei sale, în grozave zvârcoliri căzu la pământ și se sbătu cu spume la gură. Aceasta era una din cele mai grozave forme de îndrăcire, și tatăl chiar și înaintea Mântuitorului nu putu înăbuși în sine mișcările inoaelii în putința vindecării. Dar Hristos îi declară solemn, că „toate sunt cu puțință celui ce crede”, și când nefericitul părinte, dorind să înăbușe în sine orice inoială, exclamă: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele”, atunci Mântuitorul imediat susținu duhul său credincios prin vindecarea fiului. Adresându-se suferindului, El zise poruncitor: „Duh mut și surd, Eu îți poruncesc, ieși dintr'insul și mai mult să nu mai intri într'insul!” Răsună ca un țipet strașnic și în zvârcoliri și mai grozave se învârti nefericitul

¹⁾ Vindecarea îndrăcitului surdo-mut Mat. XVII, 14—20; Marc. IX, 13, 28; Luc. IX, 37—43.

după aceea căzând la pământ, ne mai având atacuri și ne mai scoțind spume la gură, el zăcea ca mort. Unii ziceau că a murit. Dar Hristos îl luă de mână și, în strigătele mulțimei uimite, îl redete tatălui, liniștit și sănătos.

Iisus Hristos încă înainte dăduse ucenicilor Săi stăpânire de a izgoni dracii, și cu această putere în numele Lui se foloseau câteodată chiar și oamenii, care nu erau ucenicii Lui cel mai apropiați (Marc. IX, 38). Și întru aceasta ei nu sufereau neizbândă. Natural era deaceia, că ucenicii se folosiră de prima ocaziune potrivită să-L întrebe despre cauza ultimei lor neizbutiri. El le spuse deadreptul, că aceasta s'a întâmplat din pricina necredinței lor. Poate că conștiința absenței Lui slăbi credința lor, poate că ei se simțiră mai puțin capabili să se lupte cu dificultățile, când nu era cu ei Petru și fiii lui Zevedeu, ba poate deasemenea asupra minților celor mai slabi din ei produse o tristă înrăurire și vestea tristă despre lepădare și moarte, ce aștepta pe Învățătorul lor. În tot cazul, El se folosi de această împrejurare pentru ca să le dea două mari povești : una, că sunt aspecte așa de puternice și de învechite ale răului duhovnicesc, fizic și moral, că cu dânsul se poate lupta numai cu rugăciunea, unită cu acea mărginire de sine și abnegație, forma cea mai activă și mai puternică a căreia este postul ; alta că pentru desăvârșita credință toate sunt cu putință. Credința chiar și cât un fir de muștar e în stare să producă minuni. Cel ce o posedă poate porunci chiar și muntelui să se miște din loc și să se arunce în mare, și va fi așa.

Învățând ucenicii și poporul, Mântuitorul înainta încet spre Capernaum, și după sosirea acolo se săvârși o nouă minune¹⁾. Din timpurile vechi la iudei era obiceiul să adune după fiecare catagrafie dări de „o jumătate de siclu, după siclul sfânt”, dela fiecare iudeu, care atîngea vârsta de 20 de ani, în calitate „de răscumpărare a sufletului său pentru Domnul” (Eșire, XXX, 11-16). Banii aceștia mergeau la templu și se întrebuințau la cumpărarea de jertfe, țapi pentru eliberare, junice roșii, mireșme, pâni pentru punere înaintea și alte lucruri, ce se cereau la templu. După întoarcerea din robie această jumătate de siclu în dare anuală de bună voe, egală unei a treia parte de siclu (Neemia, X. 32), dar în timpul din urmă ea iarăși se urcă la suma dela început. Acestă

1) Miraculoasă primire a monedei pentru plata dării pentru Hristos. Mat. XVII, 23-27.

dare se plătea de fiecare iudeu, în oricare parte a lumii ar fi trăit fie bogat, fie sărac, și ca dovadă că toate sufletele sunt egale înaintea lui Dumnezeu, trebuia să plătească „cel bogat nu mai mult și cel sărac nu mai puțin de jumătate de siclu”. Strângerea acestei dări dădea sume mari, care se și trimiteau la Ierusalim cu împuterniciți de onoare. Pentru această dare strângătorii ei au și venit la Iisus și se adresa pentru cererea ei ap. Petru, și el, cu obișnuita sa simplitate, comunică această cerere Învățătorului, nădăjduind, că El va putea să iasă din dificultate, de oare ce în casa comunității nu erau bani deloc. Dar Mântuitorul îi dădu cu acest prilej o înaltă lecțiune, însoțită de o nouă revelație a Dumnezeirii Sale. „Cum ți se pare ție, Simone, — îi zise El, — regii pământești dela cine iau dări sau bir? De la fiii lor oare, sau dela cealaltă lume? Răspunsul putea fi numai unul: „dela cei particulari”. „Așa dară — zise Hristos — fii sunt slobozi”. Eu Fiul Împăratului ceresc, și chiar tu, care deasemenea ești fiul Lui, deși în alt înțeles, nu suntem datori să plătim această dare. Dacă noi vom plăti această dare, apoi aceasta nu rezultă dintr-o obligație pozitivă, ci este opera unei dăruiri de bună voință și libere. „Dar ca să nu-l smintim, — adăose El, — mergi la marea, aruncă undița, și primul pește, care va cădea, ia-l; și deschizându-i gura, vei găsi un safir; ia-l și-l dă lor pentru Mine și pentru tine”. Prin asemenea mijloc de plată a dării, Mântuitorul a arătat, că El, ca om, a socotit de datorita Sa să se supună regulilor societății omenești, dar ca Dumnezeu, El odată cu aceasta, cu acest prilej a arătat atotputernicia Sa, care se extindea atât pe pământ, cât și pe mare.

Precum din evenimentele trăite, așa și din povețele ce le-a însoțit și din solemnele preziceri ucenicii fără să vrea au ajuns la ideea, că în soarta Învățătorului lor se pregătește să se săvârșască o mare schimbare. N'a sosit oare vremea proslăvirii Lui pământești, când El va înceta de a fi un smerit Învățător, cum a fost până acum, ci va păși în toată mărirea lui Mesia, cum anume îl și aștepta poporul, și va întemeia o mare și slăvită împărăție. Asemenea idee, mișcând duhul lor, odată cu asta trezi în ei și prejudițiile, comune și lor și poporului celui simplu, și ei începură să se îngrijească pentru asigurarea unei situații cât mai bune în împărăția lui Mesia, ce avea să se deschidă. Încă în drumul spre Capernaum se încinse o discuție și după sosirea în oraș, i-a întrebat, despre ce vorbeau ei în timpul călătoriei. Întrebarea aceasta deșteptă într'înși conștiința și ei se

rușinară de ei înseși. Atunci Hristos, luând un copilăș, îl puse în rând cu dâșii și-i sfătui să fie asemenea în duhul lor, cum sunt pruncii, adevărați nevinovați, smeriți și nepretențioși, și numai atunci ei vor putea să intre într-o împărăție a cerurilor. Printr-un mijloc așa de vădit, El le repetă acea povăță, pe care El deja le-o dase în predica de pe munte și care era cu totul uitată de dâșii acum. Întrebarea despre lipsa de pretențiune aminti apoi Ioan despre o împrejurare, întâmpinată de el în timpul propoveduirii, și el acum se adresează lui Hristos pentru lămurirea ei. Lui i se întâmplă în timpul călătoriei pentru propoveduire să întâlnească un om, care izgonea dracii în numele lui Hristos; dar pentru că acest om nu aparținea comunității lor, apoi ei îl opriră. Procedat-au ei oare drept? Nu, răspunse Iisus, „să nu opriți”. Cine poate face fapte de miloserdie în numele lui Hristos, acela nu poate abuza de numele acesta. Cine nu-i contra lor, acela înșamnă că e cu dâșii. Și după aceea, întorcându-se iară la cuvântarea Sa, tot ținând copilășul în brațe și făcându-l obiectul cuvântării, Mântuitorul preveni contra grozavei vinovății și a primejdiei jignirii, smintelei și abaterii dela calea nevinovăției și a cucerniciei, a învățării vre unor lucruri rele și a inspirării vre unor gânduri urâte vre unuia din mititeli aceștia, îngerii cărorora pururea văd fața Tatălui Lui în ceruri. Pe asemenea smintitori răi, pe asemenea implinitori a treburilor diavolului, — le grăi El lor în cuvinte ne mai pomenit de tari și înfricoșate, — îi așteaptă o soartă așa de amară, că mai bine ar fi de ei să-și atârne o piatră grea de moară și să se cufunde în adâncul mării. Nu este o jertfă așa de mare, — continuă El, — pe care n'ar fi trebuit să se aducă, ca numai să se evite puțința smintelei de a pune asemenea petre de poticnire în cale propriului său suflet sau al altora oameni. E mai bine să tai mâna dreaptă și să intri într-o împărăție a cerului ciung; e mai bine să-ți scoți ochiul drept și ciacăr să intri într-o împărăție a cerului, decât să îngădui mâinii, piciorului sau ochiului să fie unealta păcatului, care ar aprinde focul nestâns și ar hrăni vermiul cei neadormiți. E mai bine ca în această lume să te îneci cu o piatră grea de moară de gât, de cât să porți asupra-ți pietrele de moară ale smintelei morale și duhovnicești, care pot să potopească sufletul vinovat în iezerul cel de foc a morții duhovnicești. Cum se presară sarea pe fie care jertfă pentru curățirea ei, așa și fie care suflet trebuie să se curățe cu foc, sau trebuie să aibă în sine sarea curățitoare,

prevăzătoare contra descompunerii. „Să aveți în voi sare, și pace să aveți între voi.

Ca să pregătească datoria păstrării acestei păci reciproce, violată de ei, și ca să le arate, că orcât de mare ar fi mânia lui Dumnezeu contra smintirii altora, ei niciodată nu trebuie să nutrească ura chiar nici contra acelor, care li-a pricinuit vătămare. Mântuitorul după aceea insistă detaliat să-i povățuiască, cum să se poarte unul cu altul și cum să se poarte cu fratele ce a greșit. „Dacă însă ți-a greșit fratele tău, mergi și-l muștră între tine și el singur; de te va asculta, atunci ai dobândit pe fratele tău“ (Mat. XVIII, 15). De oare ce toți ucenicii lui Hristos sunt frați și membrii ai uneia și aceleiași Comunități, și anume ai Bisericii, apoi prima lor datorie este să se iubească reciproc unul pe altul. Dacă unul din ei va greși, fie prin aceea, că a pricinuit cuiva turburare prin purtarea sa, fie prin ne tăria în credința sa, fie prin pricinuirea unei jigniri personale, apoi fără a mai aștepta ca el să meargă cu acea mai departe, ca să-și recunoască greșala sa, noi trebuie să ne adresăm către dănsul și să știm cu iubire și bărbăție, să-i explicăm acel rău și acele nedreptăți, pe care le poate săvârși el. Fratele mincinos ar fi procedat în cazul dat cu totul altminterlea și s'ar fi referit cu dispreț către păcatul confratelui său. Următorii lui Hristos trebuie să evite un asemenea raport. În patru ochi noi trebuie să lămurim fratelui rătăcit greșala lui față de noi sau față de comunitate. Dacă inima noastră găsește impulsii destul de convingătoare, ca să facem pe rătăcit să-și vină în fire, atunci noi prin înseși aceasta vom mântui pe fratele nostru, și meritul nostru va fi cu atât mai mare, cu cât mai grozav ar fi fost păcatul lui. Fără îndoială, cu acest prilej noi va trebui să jărtfim ambiția noastră, și mândria noastră câte odată ar trebui să sufere din pricina mănii celui sfătuit. Dar ce are a face? Oare această jertfă nu va primi destulă recompensă deja prin aceea, că prin aceasta noi vom mântui oia cea rătăcită, de care așa de duios s'a îngrijit Păstorul cel bun? Procedând așa, noi chiar prin aceasta participăm la înseși opera răscumpărării, întorcând la viață pe celce duhovnicește era mort. Sufletul mântuit va striga pentru noi la certu, cum sufletul pierdut ar striga contra noastră. „Dacă însă nu va asculta, mai ia cu tine încă unul sau doi, ca prin gura a doi sau trei martori să se adeverească orice cuvânt“ (Mat. XVIII, 16). Câte odată se poate vedea, că fratele rătăcit se va îndărătnici în rădăcirea sa, și atunci în ajutorul tău trebuie a

chiema câțiva martori, care ne vor ajuta a convinge pe îndărătnic. Rușinându-se de rătăcirea sa, de care noi împreună îl vom muștra, dar ne expunându-se publicității depline, capabilă să-i zdruncine cinstea sa personală, și în același timp temându-se de cercetarea faptei, care are a se începe în fața câtorva martori, rătăcitul poate se va căi. Insuși martorii, afară de aceasta, pot propune condițiuni mult mai îndămânoase de împăcare, de cât cum poate propune o singură persoană. „Dacă însă nu-l va asculta, spune-L bisericii; iar dacă nu va asculta nici de biserică, atunci să-ți fie acela, ca un păgân și vameș” (Mat. XVIII, 17). Aicea se termină semnele externe ale iubirii de oameni. Dacă vinovatul, împetrit în păcatul său, disprețuește sfatul solemn al comunității creștine, dacă el continuă să rămână în greșala sa contra lui Dumnezeu sau contra omului, apoi se poate a se adresa încă la sentimentul ascuns al inimii sale, de oare ce legăturile externe ale frăției sunt deja rupte. El n'a recunoscut autoritatea frăției, această autoritate îl izgonește, așa că și noi ne eliberăm de toate datoriile frăției față de dânsul. El rămâne ca un păgân, care nu are nici un raport cu adevărul, sau ca un vameș, care a rupt cu el legătura prin purtarea sa rea. Și în adevăr, biserica dispune de acest drept al excomunicărei. Apostolilor, ca reprezentanți supremi ai bisericii, Hristos lămurit le-a dat acest drept, când le-a zis: „Adevărul vă grăesc: ce veți lega pe pământ, va fi legat și în ceriu; și ce veți deslega pe pământ, deslegat va fi și în ceriu” (Mat. XVIII, 18). Fie care comunitate trebuie să aibă dreptul să arunce din mijlocul său pe cei stricați, care batjocoresc pe membrii ei, și acest drept s'a rezervat conducătorilor ei. Biserica creștină duce o îndoită viață: viața pământească și viața cerească, din care una servește pentru pregătirea spre cealaltă. A lipsi pe cineva de comuniunea bisericească aicea pe pământ, înseamnă a-l lipsi de comuniunea cerească în ceriu. În realitate, în amândouă stările acestea există una și aceeași biserică. În această biserică va și fi mântuirea. Cine nu petrece într'însa, cine nu aparține numărului membrilor ei, acela va fi predat osândirei și muncii veșnice. Iar excluderea pe pământ, prin forța împrejurărilor își va găsi corespondența și în ceruri: Insuși Dumnezeu adevărește și întărește ceea ce solemn hotărăște biserica. Pentru expresiunea acestei autorități nu este nevoie, ca ea să se rostască prin gura tuturor reprezentanților bisericii la osândirea vinovaților. „Deasemenea adevărul vă grăesc, ~ învață Hristos, ~ că dacă doi din voi se vor uni pe

pământ să ceară or ce lucru, or ce vor cere, fi-va lor dela Tatăl Meu cel ceresc. Căci unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor“.

Așa au fost pravilele iubirei de oameni, care trebuie așternute în temelă vieții bisericii și să o ferească de rătăcirea și stricăciunea nedespărțită de slăbiciunea omenească. Noi știm, cum chiar dela început fiecare comunitate creștină reprezenta nu altceva, decât o frățime, unde fiecare membru priveghea viața fratelui său, în care caz tatălui aparținea puterea supremă de a izgoni din comunitate pe tot fiul neascultător și răzvrătit. Totul în aceste comunități se săvârșau cu iubire, cu pietate și cu dreptate. Negreșit, comunitatea cetățenească continuă să-și păstreze drepturile sale asupra următorilor lui Iisus Hristos, dar fără să interzică comunității religioase propriile păreri. Drepturile statului se estingneau numai asupra trupului, iar biserica se bucura în totul de drepturile asupra sufletului. Sub condițiunea primită de toți și, prin urmare, grozavă pentru membrele rele ale bisericii de a se tăia fără cruțare ramurile moarte ale arborelui, comunitatea creștină, întărindu-se mereu după cele mai grele prigoniri contra ei, curând a umplut lumea cu frumusețea și cu rodele sale. Atunci a fost clar, că a tăia mâna sau a scoate ochiul, pe cei ce duceau la rătăcire, însemna a asigura deplinătatea și rodnicia vieții. Biserica n'are nevoie pentru dominația în lume nici chiar să alerge nici după un număr mare a membrilor săi; ea trăește și învinge cu puterea sa cea lăuntrică.

Apostolii au ascultat aceste povești ale Invățătorului lor în pioasă tăcere; dar când El a terminat lecția, atunci ap. Petru, tot pătruns încă de părerile iudeilor, se adresă către Dânsul cu o întrebare, care poartă limpede asupra ei semnele influenței duhului îngust și formal al rabinismului. Uimit de largimea vederilor Invățătorului Său asupra raporturilor către aproapele, el se apropie de Hristos și zise: „Doamne, de câte ori voi ierta fratelui meu, care a greșit contra mea? Oare până de șapte ori?“ Educat în pravilele și părerile iudeilor, el socotea, că a erta de șapte ori însemna deja a arăta aproapelui său o indulgență neauzită. Cazuistica iudaică, întemeindu-se pe unele locuri ale sf. Scripturi, admitea indulgența către vinovat numai într-o dată, că ea permitea a erta de trei ori. Ap. Petru presupunea, că legea cea nouă, plină de iubire și bunăvoință, trebuia să meargă mai departe; dar a erta de șapte ori, după părerea sa, s'ar arăta deja limita extremă a indulgenței. El nu știa încă, că, ertând ofensele, omul

pur și simplu rezerva celorlalți numai aceea, că în proporții mult mai însemnate el însuși trebuie să primească dela Dumnezeu. El iartă pentru aceea, ca să i se erte și lui. Deaceea, indulgența către greșala confratelui nu trebuie să aibă alte limite, afară de propria sa neputință. Și Hristos i-a răspuns: „nu zic ție, până de șapte ori, ci până de șaptezeci de ori șapte” (Mat. XVIII, 22). Asta însemna, că creștinul, de fapt, trebuie să ierte fratelui său greșit la infinit, și această idee Hristos o lămuri ucenicilor Săi într-o parabolă mișcătoare în cel mai înalt grad ¹⁾.

„Împărăția cerului e asemenea stăpânului, care a voit să se socotească cu slugile sale”. Stăpânul acesta este Dumnezeu, iar noi suntem slugile Lui. Deja nu odată până la solemnă și definitivă osândire, rostită asupra faptelor noastre, Domnul ne dă prilejuri să supunem viața noastră examinării, ca să o îndreptăm pe calea adevărului. Glasul conștiinței, deșteptată prin har, cuvântul convingător și reproșator al prietenilor noștri, loviturile soartei — toate acestea, din mila lui Dumnezeu, deșteaptă pe om în somnolența sa morală și-l silește să-și aducă aminte, că el curând are să dea samă de viața sa. „Când a început să se răfuiască, a fost adusă la dânsul o slugă, care-i datora zece mii de talanți”. Suma aceasta era enormă, egală în banii noștri cu douăzeci și patru de milioane ruble, adică nouăzeci de milioane lei după valuta normală, așa că datornicul, negreșit, nu era în stare să o plătească. Când stăpânul auzi ce sumă mare datora această slugă, atunci el strigă, că plata trebuie să se facă și porunci să fie vândut el în robie cu femeea și cu copiii lui, ca astfel cu ajutorul banilor primiți să se strângă datoria ²⁾. Auzind acesta, sluga se

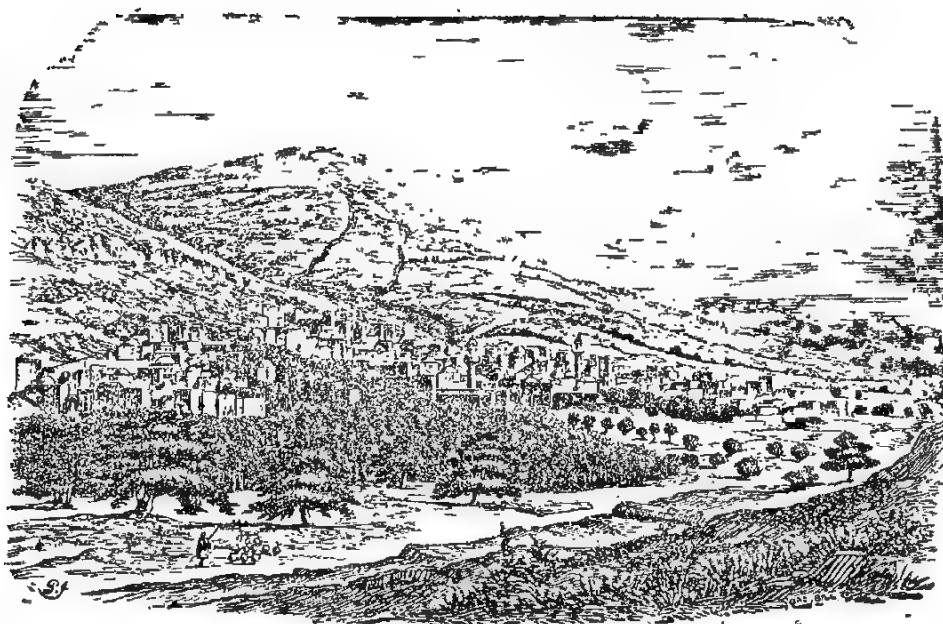
1) Parabola despre stăpânul milostiv și împrumutătorul nemilos: Mat. XVIII, 23—35.

2) Cu tot caracterul uman al legii lui Moise, asemenea raport către datornici era cu puțință între evrei. Vezi 4 Reg. IV, 1. Nu e lipsit de interes să observăm, că datoritiile pe vremea vieții pământești a Mântuitorului erau enorme câteodată. Așa Cezar era dator cu 25.000.000 sesterții, ceea ce făcea 5.000.000 lei. Marc Aureliu, la vârsta de 24 de ani, avea datorie de 6.000.000 sesterții (1.200.000 lei), iar cu 14 ani mai târziu, 40.000.000 sesterții (8.000.000 lei, bine înțeles în valută normală). Curian datora 60.000.000 sesterții (12.000.000 lei). Milon datora 70.000.000 sesterții (14.500.000 lei). Acesta era timpul stricăciunii generale, când clasele înalte cheltuiău pentru coruperea politică sume enorme, ca să reușească la demnitatea de consul, etc. cu ajutorul cărora ei nădăjdăuau, prădând provinciile încredințate lor, să îngrămădească sume enorme. Clasele inferioare imitând pe cele superioare, trăiau deasemenea în lux nebun, și rezultatul era dispariția capitalurilor, căderea prețurilor averilor nemiscătoare, nenumărate falimente, îndatoririle generale, pe lângă toate crizile politice. Se putea vedea adesea, cum datornicii intrau în robie sau în atârănare de creditorul său, când inferiorii alergau după trăsura lui, asemenea robilor, iar cei mai superiori chiar în senat urmau slugarnic și urmăreau toate mișcărilor și aluziunile lui, vorbeau și votau potrivit cu dorința lui. Mommsen, Rom. Gesch. III, 517. După obiceiul roman și după legea romană, „dacă datornicul nu era în stare să-și

aruncă la picioarele stăpânului său și-l rugă: „Doamne, mai îngădui-mă, și-ți voi plăti tot“. Stăpânul, în adevăr, se milostivi asupra lui și porunci să-l scoată din cătușe, și nu numai că-l dădu răgazul cerut, pentru plata datoriei, și știind, că datornicul niciodată nu va fi în stare să plătească datoria sa, îi ertă cu totul această datorie. Îți poți închipui, cu ce bucurie a eșit datornicul dela stăpânul său, izbăvindu-se de toată nenorocirea ce-l amenințase. Dar e greu de a ne închipui, până la ce uitare de sine poate ajunge omul, chiar care a primit o așa de neașteptată de mare milă. Chiar acest om, atât de încărcat cu bună voința stăpânului său, eșind din casa stăpânului, întâlni pe uliță pe unul din împreună slujitorii cu dânsul, care-l datora lui o sută de dinari, adică opt zeci de lei, prin urmare mai mult de un milion de ori mai mică decât suma ce i se ertase lui chiar atunci. Cel mai firesc lucru era de așteptat, că el cu bucurie să fi ertat și el îndată datoria datornicului său. Dar în loc de asta la prima întâlnire cu dânsul, îl apucă de gât, începu să-l gâtuie pe nefericitul tovarăș, zicându-i: „plătește-mi ce-mi ești dator“. Atunci tovarășul lui căzu la picioarele lui, rugându-l și zicând: „mai îngădui-mă și-ți voi plăti tot“. Dar acela nu voi nici să audă, ci se duse și-l puse la temniță până va plăti datoria. Tovarășii lui, văzind cele petrecute, se intristară foarte tare și venind, spuseră stăpânului lor toate cele petrecute. O asemenea nrecunoștință intristă pe stăpân, și el, chiemând iară la sine pe datornicul ertat, cu strașnica muștrare îi zise: „Slugă rea, toată datoria aceea ți-am iertat-o, pentru că m'ai rugat. Nu se cuvenea oare ca și tu să miluești pe tovarășul tău, cum te-am miluit eu pe tine?“. După aceasta stăpânul fu apoi neîndurat și porunci să-l supună la torturi, și să-l țină închis în temniță, până când va plăti toată datoria. „Așa și Tatăl Meu cel ceresc, — încheie Hristos, această atingătoare pildă, — va proceda cu voi, dacă nu veți erta fiecare din voi din inimă fratelui vostru greșalele lui“ (Mat. XVIII, 35).

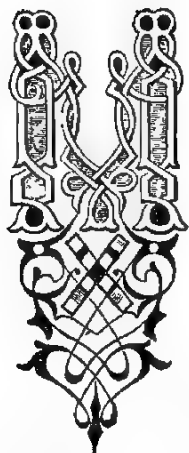
plătească datoriile sale statului, atunci el însuși și tot ce avea el, se puneau îndată în vânzare, fără nici o cercetare judecătorească, „pentru asta era de ajuns a se dovedi realitatea datoriei, la care avea pretenție statul“. În datoriile particulare, dacă plata nu era făcută la timpul cuvenit, „regele preda pe datornic creditorului, care îl putea duce la sine și ținea în calitate de rob. După trecerea a 60 de zile, în cursul cărora datornicul de trei ori se infățișa în față, în nădejdea, că se va îndura cineva de dânsul și va plăti datoriile lui, creditorul avea dreptul să-l predea morții și să taie trupul lui în bucăți, sau să-l vândă împreună cu copiii și cu toată averea, în robie în alt stat, sau să-l țină în calitate de rob propriu. La creditori, afară de asta, erau temnițe particulare, care prezentau un fel de morminte pentru vii, și în ele datornicii adesea erau închiși pentru toată viața“. Mommsen, I, 162. Aceeași stare aveau lucrurile în această privință și în Palestina pe vremea lui Hristos.

Nablusa și muntele Garizim. (În Samaria).

CAPITOLUL XXXI.

PE CALE DIN GALILEEA LA IERUSALIM.

Mântuitorul ocupat cu propoveduirea Evangheliei și cu fapte de binefacere, a petrecut în partea de nord a Palestinei nu mai puțin de un an și jumătate, din timpul ultimei vizități a Ierusalimului. Dușmanii îl lipsise de putința de a veni acolo la marele sărbătorii anuale. Dar iată se apropia vremea încheierii definitive a slujirei, sosise plinirea vremilor, și Mântuitorul, considerând opera sa de învățătură împlinită, păși decisiv la lucrul răscumpărării și iară se îndreptă spre Ierusalim, ca acolo iară să vestească vrednicia Sa divină și să dea putință căpeteniilor principale ale poporului, care ne-

conținut se raportase către Dânsul cu necredință și dușmănie, să se pocăiască și prin recunoașterea într'însul a lui Mesia a cel făgăduit.

Aceasta era toamna ; se apropia una din cele mai însemnate sărbători anuale ale iudeilor, anume sărbătoarea cuștelor, care atrăgea la Ierusalim o enormă mulțime de popor din toate părțile Palestinei, precum și din țările risipirei iudaice. Mulți începuse a se pregăti și din Galileea; Mântuitorul plecă ceva mai înainte de caravanele obișnuite de pelerini, dar asta nu împedecă acel lucru, că împrejurul Lui se strânsese mulțime de popor, care se mișca entuziasmat după dânsul, văzând într'insul un mare proroc, cinstea și slava provinciilor. După obicei, Mântuitorul plecă pe drumul iubit lui prin Samaria, unde deja mai înainte fusese sămănată semințele evangheliei și unde El găsi un teren favorabil. Dar acum și lui Hristos i s'a întâmplat să încerce, până la ce grad poate ajunge înflăcărata dușmănie religioasă¹⁾. Când închinătorii, obosiți de drum, ajunse în primul sat samarinean, și voiră să găsească acolo doritul popas de odihnă, samarineni refuzară să primească pe iudeii urâți de dânsii. Acest refuz înflăcărare pe apostolii Iacov și Ioan, care și fusese însărcinați să îngrijească de găzduire și de primirea Mântuitorului și a ucenicilor și pelerinilor ce-L însoțeau „și-i umplură de o mare indignare. Atunci ei ziseră: „Doamne, de voești, noi vom zice, să se pogoare foc din ceriu și să-i piardă, cum a făcut și Ilie!“ Cei de mirare, zice sf. Ambrosie, că fiii tunetului voiră să pogoare fulgerile?“ Această izbucnire a indignării lor își găsea justificarea nu numai în răzbunarea lui Ilie, ci și în aceea, că aceasta se produsese cândva anume în această provincie a Samariei. Dacă asemenea acțiune s'a găsit trebuitoare pentru apărarea personală a cinstei a unui singur proroc, apoi cu atât mai mult se poate folosi de ea pentru apărarea cinstei lui Mesia și a următorilor Lui? Dar Hristos i-a oprit și le-a reproșat. „Nu știți, — le zise El, — al cărui duh sunteți“. Fiul omului a venit să mântuiască, iar nu să piarză, și dacă cineva va auzi cuvântul Lui și nu va crede, apoi El nu-l va osândi (Ioan, III, 17; XII, 47). Și astfel fără nici un cuvânt mâniaș, El a mers în alt sat și evanghelistul Ioan, care în timpul scrierei Evangheliei sale deja știa, al cărui duh este, fără îndoială își aduse aminte de aceste cuvinte ale lui Hristos, când împreună cu Petru intră în Samaria pentru întărirea noilor convertiți și pentru a le dăruî Duh Sfânt.

Intre acestea Mântuitorul în vremea aceasta alese dintre următorii Săi încă 70 de ucenici, care trebuiau să alcătuiască ală-

1) Refuzul samarinienilor de a primi pe I. Hristos în satul lor, Luca, IX, 52—56.

turea cu cei doisprezece al doilea cerc de propoveditori din cel mai apropiat ai Evangheliei și răspânditori ai împărăției lui Dumnezeu. Pe aceștia l-a trimis El acum câte doi pretutindenea să pregătească calea pentru Dânsul și le dădă povața, asemenea aceluia, cu care trimisese și pe cei doisprezece (Luca, X, 1—20). Ele se disting numai prin o scurtimă mai mare, pentru că se și dădeau cu ocaziunea unei îndatoriri mai vremelnice; într'însele sunt omise mărginirile de prisos acum relativ la nevizitarea păgânilor și a samarinenilor. Împreună cu aceasta ele sunau deja cu un ton mai trist, evident, insuflat de nevoințele triste a neconținutei răspingeri.

Odată cu apropierea de Ierusalim în numărul celor ce înconjurau pe Hristos începură să se arate tot mai mulți farisei și cărturari, care nu erau departe să se ocupe cu contradicțiile, ca din toate părțile să cerceteze vederile Prorocului galileean. Unul din ei se apropie de Mântuitorul și-l întrebă: „Învățătorule, ce să fac, ca să moștenesc viața veșnică?” Iisus, prevăzând intențiunile lui viclene, îl întrebă pur și simplu, ce răspuns dă la această întrebare Legea, studiul și explicarea căria alcătuește înseși scopul vieții lui. Legistul dădu cea mai bună expunere, care era cunoscută în vremea aceea. Iisus adevărat răspunsul lui și zise: „Fă așa și vei fi viu”. Dar voind să obțină mai mult decât atâta, și silindu-se să justifice întrebarea, care chiar și din punctul său de vedere era de prisos și fusese pusă, cum el singur își da sama, cu intenție lipsită de nobleță, legistul se gândi să acopere retragerea sa cu o nouă întrebare: „Dar cine este aproapele meu?” Hristos știa, că dacă va întreba părerea proprie a legistului pe această chestiune, atunci ea va fi extrem de îngustă și falsă; deaceia El răspunse singur sau mai exact, dădu legistului mijlocul de a răspunde la ea; una din cele mai atingătoare pilde (Luca, X, 25—37). El istorisi, cum odată un om, trecând prin o vâlcea stâncoasă, care ducea dela Ierusalim la Ierihon, a căzut în mâinile hoșilor, dese atacuri ale cărora dăduse chiar vâlcelel lugubra numire de „calea sângelui”. Prădalnicii beduini, cum se întâmplă adesea și astăzi, îl aruncă la pământ gol, plin de sânge și aproape mort. Un preot, care se întorcea pe această cale la orașul său cel sfânt, l-a văzut, dar a trecut pe alături. A trecut deasemenea și un levit și a făcut ca și cel dintâiu. Dar iată pe aceeași cale mergea un Samarinean, numai vederea căruia ar fi stârnit în nefericitul rănit un fior de dușmănie națională și singură umbra căruia el ar fi considerat-o drept o jignire. Acesta

se apropie de nefericitul, i se făcu milă de dânsul, îi legă ranele, îl puse pe asinul său, iar el merse pe jos pe drumul aspru, pietros, inferbântat de arșiță și primejdios, și nu l-a lăsat până atuncea, până nu a asigurat siguranța lui, și ca concluzie s'a îngrijit chiar cu mărinimie și de nevoile lui următoare. „Care deci din acești trei, — întrebă Mântuitorul pe legist, — a fost aproapele celui căzut în tâlhari?” Legistul, negreșit, nu era așa de redus la minte, că să nu vadă cine; totuși simțind, că el nu poate nici decum să cuprindă în ideea de aproapele nici pe samarineni, nici pe păgâni, n'a avut destulă bărbăție și sinceritate să spună „samarineanul”, răspunse prin înconjur: „Celce a făcut milă cu El”. Mergi, — îi zise Mântuitorul, — și fă și tu asemenea.

Vitanla.

Astfel călătoria treptat se apropia de țintă, și iată deja se vedea Ierusalimul. Dară Hristos nu merse direct în orașul cel sfânt, ci pentru un timp se opri în Vitanla, care se afla pe o coastă a Eleonului. În această așezare din preajma orașului trăia o familie evlavioasă, care deja nu odată se învrednicise de vizita lui Hristos în timpul șederei lui în Ierusalim, și de fie care dată ea întâmpina pe dumnezeescul oaspete cu o neobișnuită bucurie și cu entuziasm (Luca, X, 38—42). Ea consta din trei membri: Lazăr și cele două surori ale lui: Marta și Maria. Sosirea Mântuitorului în casa lor de obicei îi umplea de bucurie nedescrisă, care să mărea încă și prin aceea, că Mântuitorul nu fusese acum demult acolo la ei. Amândouă surorile se întreceau între ele în arătarea atențiunii și respectului înaltului Oaspete, și mai ales Marta nu-și da răgaz, alergând în dreapta și în stânga, ca să-i pregătească ospățare cât mai bună. Sora sa Maria deasemenea

se îngrijea pentru o primire a lui cât mai delicată, nefiind deja de un caracter înălțător, ea cu alte mijloace îi arăta respectul. Știind că Marta era bucuroasă până la fericire să facă tot ce se putea pentru plăcerea Lui materială, ea în adâncă smerenie ședea la picioarele lui Iisus și asculta cuvintele Lui. Mariei nu i se putea reproșa pentru asta, pentru că sora ei, evident, cu bucurie se devota grijii, ca pe cât se poate mai bine să împlinească cerințele ospitalității și fără de nici un ajutor putea face toate, câte se cereau pentru asta. Deasemenea nu se putea reproșa nici Martei pentru caracterul ei grijuliu. Singura greșală a ei consta în aceea, că ea pelângă activitatea sa văzută perdu echilibrul cuvenit cu cerințele vieții launtrice. Pe când se ostenea ea astfel, ceva în felul zavistiei sdruncină liniștea ei sufletească, văzând cum sora sa "ședea degeaba", cum socotea ea la picioarele înaltului lor Vizitator și lasă toată grija numai pe dânsa singură. Dacă ea s'ar fi gândit mai mult, atunci, negreșit, n'ar fi putut să nu recunoască că în abaterea Mariei dela grijile gospodăriei casnice nu era atât egoismul, ci mai ales, o cugetare sănătoasă; dar a fi just și mărinimos totdeauna e greu, iar când cineva își îngăduie să se dea simțului josnic, în felul unei zavistii mărunte, atunci chiar e imposibil. Astfel în izbucnirea supărării sale, Marta, în loc ca duios să roage pe sora sa să-i ajute dacă în adevăr avea nevoie de ajutorul ei, ea aproape cu ciudă și nerespectuos alergă și întreabă pe Hristos, oare El nu are nevoie, că sora sa șade cu mâinile încrucișate, pecând ea singură trebuie să grijească de toate în gospodărie. Nu-i va zice oare El ei, ca să meargă să-i ajute. Dar această zadarnică alergătură, întâmpină la Hristos un reproș amabil: „Marto, Marto, — îi zise El, cu un ton de reproș delicat, — te silești și te grijești de multe, dar numai una trebuiește. Maria însă partea cea bună și-a ales; care nu se va lua dela dânsa“.

Târgușorul Vitania era separat de Ierusalim numai prin culmea Muntelui Eleonului. El prezenta un loc în cel mai înalt grad îndămănos, unde fie care putea să se dedee liniștei sufletești și cugetărei. Încă și acum, privind în acea vale, în care se înfesc casele albe ale modernului El-Azare (Vechea Vitanie), devine înțeles, pentru ce una din aceste case a servit de acoperiș bine-cuvântat, unde, retrăgându-se din Ierusalim după lupta zadarnică cu păcatul și deșertăciunea lumii acesteia, Hristos cu plăcere se retrăgea spre a evita furia vrășmașilor Săi, ca după aceea fără de veste de aicea să apară iară pe câmpul de bătae, după o

odihnă binecuvântată timp de câteva zile. Sub umbra smochinilor falnici, care înconjurau târguşorul, Hristos de bună seamă nu odată învăţa tânăra sa biserică, pregătindu-o pentru încercările de mai târziu, şi nu se poate închipui ceasuri mai binecuvântate, decât acelea, când Hristos şezând în mijlocul soborului ucenicilor Săi, îi învăţa tainele împărăţiei Sale. Departe de gloata poporului, care înseta după minuni, şi de farisei, pururea gata aşa sau altmintrele să-şi arate neprietenia lor faţă de Învăţătorul galilian, apostolii în simplitatea inimii se desfătau de sfaturile dumnezeiescului lor Învăţător. Evlavioasele gospodine ale casei din Vitană, prin atenţiunea lor şi prin dorinţa lor de a pătrunde în marea taină a Evangheliei, fără îndoială, stârnea râvnirea tuturor. Nu arate ori se întâmplă, ca o femeie înțeleaptă şi evlavioasă introduce în cercetarea chestiunilor religioase o râvnă lăudabilă. La moştenirea adevărului femeile adesea se înflăcărează repede de o râvnă deosebită, şi adesea dispoziţia lor firească, stărnită de acea iluminare, pe care ele o primesc dela inimă, face din ele ucenicele cele mai râvnitoare a învăţătorului lor. Odată cu aceasta şi apostolii, care deja simţise apropierea importantei schimbări în viaţa Învăţătorului lor, manifestară o deosebită râvnă pentru evanghelia lui Hristos, prin care se şi explică acel fapt remarcabil, că ei acuşi – acuşi întrebau pe Învăţătorul lor şi direct îi puneau întrebări despre diferite lucruri. Odată Mântuitorul, după una din aceste cuvântări divine, se retrase într'un loc singuratic să se roage. Ucenicii, negreşit, nu odată îl văzuse la rugăciune, dar acum, sub impresiunea aşteptărilor solemne a ceva mare şi extraordinar, ei voiră şi singuri să înveţe o rugăciune dela Dânsul. Când rugăciunea Lui s'a terminat, unul din ucenici se apropiă de Dânsul şi zise: „Doamne, învaţă-ne cum să ne rugăm, cum a învăţat şi Ioan pe ucenicii săi”¹⁾. Mântuitorul imediat le predea acea divină „rugăciune a Domnului”, care a fost aşternută în temelia tuturor rugăciunilor creştineşti. Într'insa Mântuitorul, sub formă de rugăciune, a închipuit esenţa anume a acelui lucru, atingerea căruia este necesară pentru desăvârşirea duhovnicească a omului. Şi mai înainte au existat rugăciuni, adesea distingându-se prin o înălţime remarcabilă de cugetare şi simţimânt, şi rabinii iudei credeau de datoria lor să predea ucenicilor lor ştiinţa de rugăciuni, care cuprindeau toată legea şi prorocii; dar numai rugăciunea Domnului intrupează în sine, ce anume poate

1) Dăruirea rugăciunii — Luca, XI, 1—13.

să simtă și să însănătoșeze sincer inima credincioasă și adevărat omenească. Într'insa nu e nimic de așa fel, ce ar decurge din oare care impulsiuni personale; totul într'insa transpiră de conștiința filiației generale a oamenilor față de Tatăl ceresc, venirea împărăției Căruia se expune ca dorința principală a fie cărei inimi curate.

„Când vă rugați ~ îi învăță Hristos, ~ să ziceți: Tatăl nostru, Carele ești în ceruri!” Prin această primă și solemnă cerere capul celui ce se roagă, plecat în curgerea alător veacuri, sub jugul greu al legii, cu vrednicie sfântă se ridică cu deplină încredere în iubirea Tatălui Ceresc către oameni. Israel cunoștea pe Iehova, numai ca Regele și Domnul său, și niciodată n'a îndrăznit să-L cheme ca Tată¹⁾. Numai cu sosirea împărăției Noului Testament, întemeiat pe taina răscumpărării și a jertfei de Cruce, omul incetează de a fi rob și devine liul lui Dumnezeu. În primele două cuvinte ale rugăciunii: „Tatăl nostru” se manifestă acele două sentimente, care trebuie să pătrundă sufletul creștinului în timpul rugăciunii: anume iubirea fiască către Dumnezeu, Tatăl său, și iubirea frășască către comunitatea creștină, în care persoanele particulare nu trebuie să deosebească interesele lor particulare. Doar creștinul care se roagă se adresează către Tatăl, Care nu este asemenea părinților pământești. Tatăl, care împărățește în ceruri, posedă toată bunătatea, toată știința, toată puterea, și deaceea El neapărat va răspunde la sincera cerere a fiilor Săi. „Sfințească-se numele Tău”. Numele prezintă personalitatea. A respecta numele, înseamnă a respecta și pe Acela, Care poartă numele. Creștinul cere, ca marele nume al Tatălui ceresc să fie cinstit de toată făptura. Iar la aceasta se va ajunge cu atât în mai mare măsură, cu cât o concepție mai curată, mai clară și mai deplină vom avea de acea Ființă, Care poartă acest nume. De aici în această cerere se cuprinde dorința de a vedea aceea, că Dumnezeu să fie tot mai mult cunoscut în însușirile Sale, care alcătuiesc desăvârșirea sa nemărginită. Atunci omul, contemplând în adâncul sufletului său, mai mult decât în altă parte a făpturii, mărețul chip a Făcătorului în toată frumuseța Sa ideală, involuntar va exclama, asemenea serafimilor ce neconținut îl slăvesc pe Dânsul: sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot (Is. VI, 3). Numele Lui el îl va rosti nu altfel, de cât cu respec-

1) În Vechiul Testament Dumnezeu numai odată se numește Tată, dar și atunci numai în raport cu tot poporul, iar nu față de fie care persoană. Is. LXIII, 16; Psal. CII, 13.

tu!, care se cuvine sfințeniei Sale celei neasămănite. „Vie împărăția Ta“. Pentru slava lui Dumnezeu nu ajunge numai respectul pentru numele Lui. Dumnezeu, ca atot puternic și a toate știutor Proniator a făpturii Sale, trebuie nemijlocit să împărățească între oameni și să aibă între ei tronul Său. La aceasta se și reduce toată propoveduirea Evangheliei. Noi zilnic trebuie să ne rugăm, ca Dumnezeu să se arate ca Împărat în lăcașurile sufletelor noastre și cu dumnezeescul Său sceptru să ne conducă pe calea adevărului, păzindu-ne de orice rătăcire. Pe acea măsură, în care se lărgeste împărăția, crește și slava Lui, și mântuirea devine moștenire tot mai generală în lume. Ce fericire e pentru suflet, când el simte, că într'insul împărățește însuși Dumnezeu. Această cerere nu se mărginește numai la viața prezentă; ea se referă și la viața viitoare, și cu tot dreptul, pentru că în toată deplinătatea sa împărăția lui Dumnezeu cuprinde și timpul și veșnicia. „Facă-se voia Ta și pe pământ, ca în ceriu“. După cum adevărata idee de Dumnezeu trebuie să ducă la instaurarea împărăției Lui, așa această împărăție trebuie să facă voia Lui voia tuturor oamenilor. Putem noi oare să voim ceva personal, decât ce vrea pentru noi Dumnezeu? Voa Lui este iluminată de dumnezeasca Lui atot știință și se cărmuește de mintea Lui cea nemărginită. Poate oare omul să-și găsească o conducere mai desăvârșită, decât conducerea voei lui Dumnezeu? Deaceia el înainte de toate trebuie să se silească să cunoască această voe și, cunoscându-o să o urmeze, cu toate piedicile ce i s'ar opune de patimi, de slăbiciunea înăscută și șoaptele ispititorului. Numai urmând legea dumnezească și conducându-se de dumnezeasca voință, omul poate lega viața sa actuală cu viața veșnică.

Iată acel ideal, spre realizarea căruia trebuie să tindem noi. Și acest ideal în toată deplinătatea cuprinde viața noastră duhovnicească, care trebuie să se săvârșască sub conducerea Lui supremă. Dar pentru ca omul să poată ajunge la acest înalt ideal, el mai înainte de toate trebuie să trăiască, iar pentru asta e necesară și satisfacerea unor nevoi materiale. Dar e uluitoare înălțimea rugăciunii Domnului, de oare ce într'insa, din bunurile materiale, se cere numai pâinea cea spre ființă, ca condiție necesară a existenței. „Pâinea noastră cea spre ființă dăne-o nouă în în fiecare zi“, învața Hristos pe apostolii Săi să se roage¹⁾. Nu

1) Expresia „pâinea noastră cea spre ființă“ a cauzat diferite dificultăți pentru traducători și tălcuitori. Cuvântul *ἐκδοτικόν*, observă Origen, este un neologism al evangheliștilor. „El nu se întâlnește, zice Origen, nici în limba savașilor, nici în limba neiașă“.

se poate a nu vedea o deosebită duloşie în această încredere fiască, care ne sileşte în fiecare zi să ridicăm mâinile către Tatăl nostru cel ceresc, în nădejdea de a primi dela Dănsul hrana necesară pentru trupurile noastre şi pentru sufletele noastre. Hrana este tot aşa de necesară pentru trup, cum este ea necesară şi pentru suflet, şi în ea vechea înţelepciune spunea: *mens sana in corpore sano* (minte sănătoasă în corp sănătos). Creştinul credincios îşi cere cu smerenie nutriment. El este convins, că Dumnezeu, dându-i pâne, îi va da împreună cu asta şi toate celelalte, ce i-s necesare. El cere numai pentru ziua de astăzi, amintindu-şi povaţa lui Hristos, că nu trebuie a se îngriji pentru ziua de mâne. Dacă Dumnezeu va da şi mai mult decât ceea ce trebuie pentru astăzi, apoi creştinul, negreşit, îi va mulţami pentru asta, de oare ce însuşi primeşte puţinţa să împartă cu alţii şi să procure bucurie şi acelor. Ba încă mai mult decât pâne, omul trebuie să ceara ertarea datoriilor sale sau a păcatelor. Deaceea, Hristos învaţă mai departe să ne rugăm: „şi ne iartă nouă greşalele noastre, cum iertăm şi noi greşiţilor noştri”. Omul adesa trebuie să ceară multe, pentru că greşalele lui sunt grele şi numeroase; dar odată cu asta el spune lui Dumnezeu: că şi el, nefiind bun, iartă greşalele tuturor acelor, ce i-au greşit lui. Lumea e înconjurată de sminteli, iar omul este slab. Deaceea Mântuitorul mai departe învaţă pe ucenicii Săi să se roage, ca Tatăl ceresc să nu ne lase expuşi primejdiei ispitelor peste măsură sau cercărilor celui rău: „şi nu ne duce pe noi în ispită”. În fine, ca încheiere a tuturor, El ne-a învăţat să ne rugăm Tatălui ceresc şi pentru aceea, ca El să ne izbăvească de autorul principal al ispitelor, anume de cel viclean. Toate cererile acestea, îndreptate către Tatăl ceresc, sunt terminate sau încheiate cu slavoslavia solemnă: „că a Ta este împărăţia, şi puterea, şi slava în veci”.

E remarcabil, că în această rugăciune model Hristos ne învaţă mai mult a da decât a lua. Prin ea noi ne adresăm către Dumnezeu cu o serie întreagă de cereri poruncitoare, care servesc de dovadă limpede, că noi contăm să fim auziţi. Ultimul cuvânt, care alcătueşte încheierea întregel rugăciuni a Domnului este „amin”, care corespunde anume acestei convingeri; pronun-

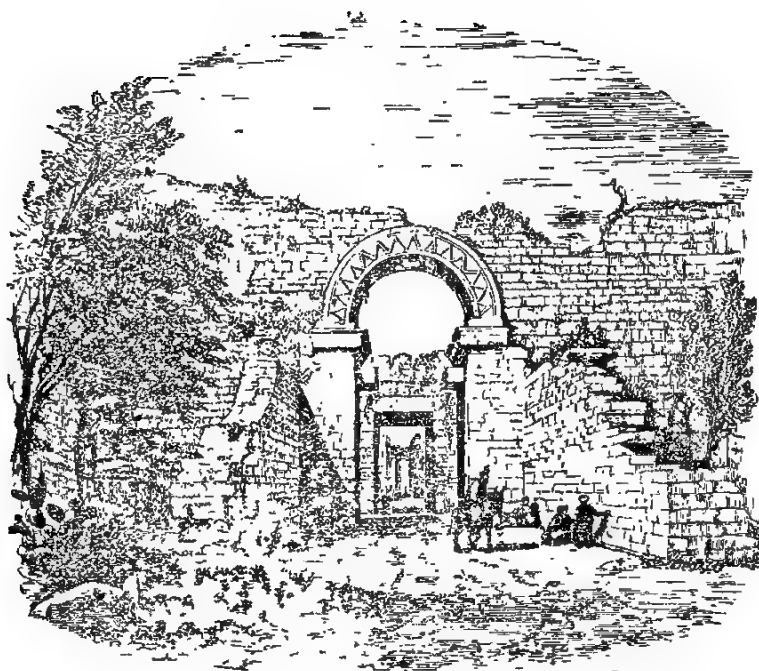
taţilor”. Şi dacă s'ar deriva el de la *ἡμεῖς*, atunci el înseamnă pânea zilei de mâne; aşa într'un loc se vorbeşte *ἡμεῖς ἡμέρα* (Fapt. VII, 26; XXI, 13, etc.), dar acest sens e incompatibil cu sentinţa lui Hristos, care nu învaţă a se griji de ziua de mâne. Unii interpreţi deaceea preferă să vadă alcea un cuvânt compus din *ἐν* şi *ὅσα* existenţă, esenţial, şi în acest sens el înseamnă pâne, îndestulare pentru existenţă, sau, cum se vorbeşte în cartea Pildelor (XXX, 8), „Pânea, care alcătueşte porţia mea”.

țând acest cuvânt, noi spunem: așa să fie ¹⁾). Dumnezeu nu poate refuza sufletului, care se roagă cu așa înălțime de sentimente și cu așa încredere fiască. Dacă câteodată El, se pare, că nu ascultă rugăciunea noastră, apoi noi trebuie să repetăm rugăciunea noastră, care în sfârșit va triumfa, și ea va fi auzită cu îndurare de El.

Pentru a lămuri mai bine ucenicilor acest adevăr, Hristos le lămuri o mică parabolă. „Să presupunem“, zise El, „că vre unul din voi, având un prieten, vine la dânsul în miezul nopții, și-i spune: prietene, dă-mi împrumut trei pâni; căci un prieten al meu din călătorie s'a abătut pela mine, și n'am ce-i oferi; iar acela din lăuntru îi va zice ca răspuns: nu mă neliniști, ușa e deja închisă și copiii mei sunt cu mine în pat; nu mă pot scula și să-ți dau. Vă zic însă, dacă acela nu se va scula, și nu-i va da pentru prietenia cu dânsul, apoi după stăruința lui, sculându-se, îi va da, cât a cerut. Și Eu vă spun: cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide. Căci tot celce cere va lua; și celce caută va afla și celui ce bate i se va deschide“. Iată cât de puternică este astfel rugăciunea credinciosului, care poartă în inima sa harul și duhul lui Iisus Hristos. Insuși Dumnezeu se apropie de dânsul și devine oare cum prietenul nostru, către care ne putem adresa cu stăruință și, așa zicând, să dobândim cu puterea satisfacerea rugăciunii noastre. Cu cât mai mult, se pare, că El rămâne surd la rugăciunile noastre, cu atât mai multă cu îndrăzneală trebuie să-L rugăm, până când El se va milostivi asupra noastră. În asemenea condițiuni creștinul trebuie să creadă, că rugăciunea lui totdeauna va fi auzită, garanția cărui lucru servește bunătatea părintească a lui Dumnezeu. Decât numai nu trebuie ca în rugăciunile noastre să nu eșim din acele limite, pe care ni le-a arătat Iisus Hristos în rugăciunea Sa. Dacă omul, în uitarea de sine, va cere ceeace nu alcătuiește pentru dânsul adevăratul bine, sau chiar celace în realitate alcătuiește pentru dânsul un rău, aceea, negreșit, Dumnezeu nu va asculta. El satisface numai acele rugăciuni, care în adevăr sunt pentru adevăratul nostru bine, și satisfacerea căroră nu numai înlesnește susținerea adevăratei noastre vieți actuale, dar și mai cu samă ne duce la viața veșnică.

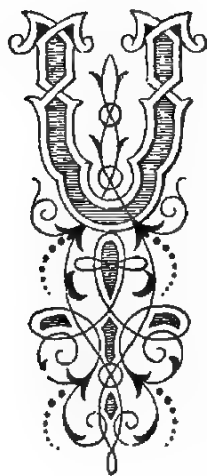
1) Acest cuvânt mai întâi însoțește adjectivul „nelndoeinic“, „încredințat“. În sensul pildii el se traduce, de obicei: „fără îndoielă“, „în adevăr“. În acest sens el se întâlnește la începutul unei fraze în Vechiul Testament (Ier. XXVIII, 6) și foarte adesea în Noul Testament. La sfârșitul unei cântări (Ps. XI, III; XXI, 19) sau rugăciuni, și prin urmare, și în cazul acesta el exprimă dorința, și chiar încredințarea de a vedea realizându-se a ceea, de care s'a vorbit; Cai 70 de traducători în acest caz l-au tradus prin cuvântul γένοιτο.

Scaldătoarea Silvanului.

CAPITOLUL XXXII.

IN IERUSALIM, ~ LA SĂRBĂTOAREA CORTURILOR.

na din cele mai solemne sărbători iudaice era sărbătoarea corturilor și pentru săvârșirea ei în Ierusalim se îngrămădea o enormă mulțime de popor, care se grăbea atât ca să mulțamească Domnului pentru toate binefacerile Lui a anului în curgere, cât și a lua parte la toate veselile. Poporul în acest timp, terminând toate lucrările sale folositoare și culegându-și vîile, se simțea cu deosebire și se deda atât la satisfacerea bucuriilor religioase, cât și a celor lumești. Insuși sărbătoarea servea pentru amintirea rătăcirii izraeliților prin pustie și ea era petrecută cu așa veselie generală, încât I. Flavie și Filon o numesc „sărbătoarea cea mai mare și mai sfântă”, și la iudei ea era cunoscută ca sărbătoare cu preferință. Ea se săvârșea în curgere

de șapte zile la rând, dela 15 la 21 a lunii Tisri, și ziua a opta se petrecea în adunare sfântă. În curgere de șapte zile iudeii, întru amintirea rătăcirii lor prin pustie, trăiau în colibe mici, făcute din crengi cu frunza deasă de măslin, de palmier și de mirt, și fiecare purta în mâni un mănunchiu de verdeață (lulab), compus din rămurele de palmier și răchită, din fructe de persice și lămâi. În curgere de o săptămână a sărbătorii, toți preoții pe rând săvârșau slujbe; șaptezeci de juncani se aduceau jertfă pentru șaptezeci de popoare ale lumii; zilnic se citea legea și zilnic trămbițau imne solemne și sfinte inspirate. Bucuria, fără îndoială, se sporea încă și prin aceea, că sărbătoarea aceasta sosea numai după patru zile după grozavele rituale ale marelui pocăinței, în care se săvârșea solemnă curățire a păcatelor întregului popor. Asemenea solemnitate a sărbătorii ar fi putut să influențeze nefavorabil asupra dispozițiunii poporului. Dacă Mântuitorul s'ar fi arătat descoperit în Ierusalim între închinătorii entuziaști, atunci entuziasmul lor mai ales cu galilienii, iar se distingeau prin mai multă înflăcărare a duhului patriotic. De aceea a evitat în tot chipul ocaziunile pentru asta și chiar la întrebarea „fraților” Săi, de a merge în genere la sărbătoare, răspunse evaziv, că încă nu merge. Și acum, fiind nu departe de Ierusalim, el nu s'a dus deodată la sărbătoare, ci numai după câteva zile, așa că mulți socoteau, că El nu va merge deloc la sărbătoare.

Între acestea, poporul ce piăzruia, în adevăr, era într'o dispoziție entuziastă. Închinătorii sosiți de pretutindenea spuneau cu mirare unii altora despre minunile văzute de dânșii ale Prorocului galileian și despre învățăturile lui dumnezeiești. Slava lui Hristos bubuia în toată țara și ecourile ei acum se contopeau într'un cor măreț de slavoslavie în Ierusalim. Dar unde-i însuși Prorocul? Întrebau toți. Se poate oare ca El să nu fie la această sărbătoare solemnă? Zilele treceau una după alta, și Hristos tot nu era, iar poporul încetase deja a se mai agita de ideea despre Dânsul. Și anume atunci, pe la mijlocul sărbătorii, S'a arătat și Hristos, ca să samene semințele dumnezeiești Sale învățături pe terenul inimii liniștite și neagită de patimi. După obicei, el apără în pridvorul templului, unde, de obicei, rabinii învățau poporul. A fost deajuns numai apariția acestui dumnezeesc propoveduitor, care în viața așa, cum niciodată nu învățase încă om, anume ardea inimile oamenilor cu cuvântul iubirii și adevărului, și poporul imediat îl înconjură, părăsind pe mândrii cărturari să se ocupe în sine cu finețele cazuistice, în care ei puneau toată esența

religiei și legii lui Dumnezeu. Această apariție fără de veste a prorocului principal, care demult nu fusese în Ierusalim, nu puțin umplu de mirare pe cărturari, iar preferința arătată Lui de popor, stârni într'înșii o nemărginită zavistie și răutate. Cărturarii, prin necesitate, trebuiră să se alăture la ceilalți ascultători ai lui Hristos, dar în mulțime începu să se răspândească neîncredere în cunoștințele Propoveditorului galelian. „Cum poate El să știe Scriptura, fără să fi învățat?“, — cu dispreț discutau ei. Auzind aceste răstălmăcirii, Mântuitorul nu zăbovi a le da o adâncă lecțiune, că nu orce învățătură este înțelepciune, și mai puțin încă aceea, care se predă în școlile rabinice, unde, în adevăr, n'a învățat Hristos. Învățătura Lui e superioară. Ea izvorăște dela Acela, Care L'a trimis pe Dânsul, și tot celce împlinește voea Lui Dumnezeu, poate pătrunde adevărurile propoveduite de El. Asemenea declarație deschisă despre izvorul învățurii lui Hristos încă și mai mult mânia pe cărturari, și într'înșii se ivi ideea sângeroasă, de a se debarasa cumva silnic de un asemenea concurent așa de primejdios, care demasca toată falsitatea și nimicnicia legismului lor. Dar Hristos imediat pătrunse gândurile lor viclene și public întrebă: „Pentru ce căutați să Mă ucideți?“ Asemenea întrebare, care fulgerător demască taina întunecată a răutăcioșilor cărturari, a trebuit să-i umple de o turburare neobișnuită, și ca să înăbușe aceeași turburare și totodată să mascheze primejdioasa întrebare, ei n'au găsit alt mijloc, decât să declare pe Iisus îndrăcit și nesănătos la minte.

În turburarea lor cărturarii nu întârziară să înștiințeze sinedriul, și în acest tribunal, suprem imediat se alcătui planul de acțiune contra Învățătorului neplăcut pentru membrii săi. El a rânduit o deputație tainică, care trebuia să adune informațiuni despre învățătura lui Iisus și după aceea să-L aresteze. Între acestea, sărbătoarea se apropiase de sfârșit și sosi cea de pe urmă zi a lui. În această zi se săvârșea un ritual cu deosebire solemn. Poporul se îndreaptă spre templu, și când jertfa de dimineață se puse pe jertfelnic, unul din preoți mergea cu vasul de aur la lacul Siluamului, situat nu departe de poala muntelui Sionului, și acolo lua trei măsuri de apă, care după aceea în procesiune solemnă era adusă pe porțile apelor în templu. La intrarea acestei procesiuni în cuprinsul templului, leviții trâmbițau cu trâmbițele sfinte, pânăce procesiunea ajungea la altar, unde apa se turna în vaza de argint în partea stângă, iar în vaza tot de argint din partea dreaptă se turna vin. După aceea se începea cântarea marelui

„alfilula” (Psalmii 116-118), și când ajungeau la versetul: „lăudați pe Domnul, că este bun, că în veac este mila Lui”, atunci fiecare din închinătorii îmbrăcați sărbătorește, stând la altar, cu bucurie scuturând lulabul său. Sara poporul să dedea la asemenea petreceri, că, după expresiunea rabinilor, cine n'a văzut această „bucurie a scoaterei apei”, acela nu știe, ce însemnează bucurie. Mântuitorul în acest timp deasemenea se afla în templu și, folosindu-se de acest ritual, începu să îndrepte gândurile poporului către duhovniceasca scoatere din acel izvor de apă vie, din care bând cineva nu mai însetează în veac¹⁾. Stând în mijlocul mulțimei poporului, El exclamă: „De însetează cineva, să vie la Mine și să bea. Cine crede în Mine, la acela, cum se spune în Scriptură, râuri de apă vie vor curge din pânțele lui”, adică sub înrăurirea Duhului Sfânt, care avea să se pogoare, cei ce cred în El nu numai se vor renaște însuși în viața lor launtrică, ci vor fi și în stare să reverse râuri de viață și asupra altora, prin răspândirea Evangheliei lui Hristos. O asemenea predică uimi pe mulți prin vitalitatea sa neînvinsă și totodată misterioasă și în mulțimea poporului se începură serioase convorbiri despre însuși Propoveduitorul. Unii afirmă, că „el e un adevărat proroc”, alții merseră mai departe și spuneau direct: „Acesta este Hristos”. Iar alții, și anume cărturarilor cei învățați, cu aprindere răspingeau această din urmă părere, aducând și savantul argument gata contra Lui: „Oare din Galileea are să vină Hristos? Nu s'a spus oare în Scriptură, că Hristos are să vină din sămânța lui David și din Vitleem, din acel loc, de unde era David?” Discuțiile se transformă în ceartă înverșunată, și protivnicii lui Hristos, neavând putința să abată prin convingere poporul dela Dânsul, voeau pur și simplu să-l prindă; dar nu venise încă ceasul Lui, și „nimenea nu și-a pus mâna pe Dânsul”. Nu îndrăzniră să facă aceasta nici chiar cei trimiși de Sinedriu. Străbătând pridoarele templului și oprindu-se între colonade, așa ca să nu fie observați de Acela, pe Care-l pândeau, ei deasemenea n'au putut auzi câte ceva din minunata învățătură, ce eșă din gura Lui. Ascultându-L însă pe Dânsul, ei nu-și mai putură să-și îndeplinească însărcinarea lor. Ei se supuseră influenței neînfrânte, pe care o produse dumnezeescul învățător; o putere oare care infinit de mare le răpi voința și risipi hotărârea. A-L asculta pe Dânsul însemna nu numai a dezarma pe oricine atentă contra

1) Predica la înjumătățire, Ioan, VII, 2.30.

Lui, ci aproape convertit din cel mai grozav vrășmaș în ucenic respectos. „Niciodată n'a vorbit om ca omul acesta“, — iată tot ce au putut ei să spună despre Dânsul. Membrilor sinedriului le rămase numai să le răspundă prin mânia lor nefolositoare și prin un reproș disprețuitor, că probabil și ei s'au amăgit și au crezut în acest proroc și favorit al acestei gloate ignorantă, bleștemată și mizerabilă. Nicodim, în inima căruia deja demult se aprinsese scânteia credinței, care încetul cu încetul se aprinse în flacără deplină a convingerei în vrednicia divină a lui Iisus, a

Vederea generală a Ierusalimului.

îndrăznit să obiecteze, că nu se cuvenea oare să se afle mai întâiu bine, înainte de a osândi? Dar această observație dreaptă a rămas fără atențiunea cuvenită, și membrii sinedriului iarăș reveniră la nedemnele lor luări în răs și la legismul lor ignorant. „Nu cumva ești și tu din Galileea? Caută și vei afla, că din Galileea nu s'a sculat proroc“, afirmară ei cu obrăznicie, uitând că Galileea dăduse deja câțiva din cei mai mari proroci, printre care Isaia și pe Iona. „Și s'au despărțit toți pe la casele lor. Iisus însă se duse în muntele Eleonului“, ca acolo în rugăciune singuratecă să-și ușureze printr'o odihnă binecuvântată amărâtul Său suflet.

În dimineața următoare, Hristos iară se arătă în templu și oferă predica Sa. Dar vrășmașii Lui din vreme scormonise împrejurul templului, născocind planuri contra învățătorului celui urât de dâșii. Ei, evident, nu dormise toată noaptea, și se bucurară peste măsură, găsind mijocul de a pune fără de veste pe Hristos într'o încurcătură de neieșit, după părerea lor. Printre veselile

și petrecerile sărbătorii corturilor, erau și lucruri imorale și destrăbălate, cu atât mai mult, că din cauza violării ordinei vieții și petrecerei populației orașului împreună cu gloatele enorme de popor venit de afară, în sălașurile de peste barieră se întâmplau și multe smintele. Lor le căzu în mână o femeie, surprinsă în desfrânare, și cărturarilor nu zăboviră să se folosească de acest prilej pentru vânarea legistă a Galileanului urât de dâșii (Ioan, VIII, 1-11). A o acuza, în realitate, nu era treaba lor, ci a bărbatului ei, și ea pelângă aceea nu putea fi supusă pedepsei legale afară de divorț, dacă el însuși nu era om cu o viață curată. În cazurile dificile totuși la iudei era obiceiul de a se sfătui cu cineva dintre dascăli vestiți, și anume cu acest obicei și voia ei să-și acopere planul lor viclean. Dacă Iisus, socoteau, o va osândi și va insista la uciderea ei cu pietre, conform cu legea (Lev. XX, 10; Deut. XXII, 34), atunci aceasta va fi spre vătămarea Lui în ochii poporului, de oarece legea aceasta demult a încetat deja a se aplica, - anume din cauza prea marelui răspândiri a nelegiuirii inșeși. Dacă însă, pe de altă parte, El o va elibera, atunci ei îl pot acuza de călcarea legii, de oare ce formal ea era încă obligatorie. A o condamna la moarte, afară de asta, ar fi fost din partea Lui un atentat la un drept, care aparținea exclusiv guvernului roman. În tot cazul, ei socoteau, că-L vor pune într-o situație fără chip de eșire. Ei târără cu obrăznicie la Dânsul pe desfrânata mizeră și ferfenițoasă și ziseră: „Învățătorule, această femeie a fost prinsă în desfrânare. Iar Moise în lege a poruncit nouă, ca pe unele ca aceasta să le ucidem cu pietre. Tu ce zici?” Mântuitorul văzu vicleșugul lor îndrăsneț, de a se desfăta de rușinea morală și de nenorocirea aproapei, și se rușină de poporul Său. Ca și cum n'ar fi auzit bine întrebarea pusă Lui, El se plecă cu fața spre pământ și tăcând scia cu degetul pe pământ. După aceea, liniștindu-se cu duhul, Mântuitorul își ridică privirea să gândească și observă cu blândeță îndrăsneților întrebători: „care din voi este fără de păcat, arunce întâiu cu piatra într'însa”. Spunând aceasta, El se plecă iară și continuă să scrie pe pământ. Dar asta a fost destul. Vicleșugul pus cu răutate la cale zbură în vânt. Hristos, evitând discuțiile legiste relativ de femeia vinovată, trase chiar pe însuși acuzatorii la judecata conștiinței lor proprii. Și ei nu putură rezista acestei judecăți. Conștiința trezită deschise înaintea lor propria lor păcătoșie, care-i lipsiră de orice drept de a osândi pe aproapele. Și iată ei, turburați și rușinați, se depărtară unul câte unul tăcând din templu,

lăsând numai femeia cu Hristos. Vinovata ședea tremurând înaintea dumnezeescului ei judecător și nu plecă, așteptând hotărârea Lui. Indreptând spre dânsa duioasa Sa privire, Mântuitorul o întreabă: „femeie, unde sunt părâșii tăi? Nimenea nu te-a osândit?” „Nimenea, Doamne!” răspunse ea. — „Nici Eu nu te osândesc. Mergi, dar de acum înainte să nu mai greșești”, dădu El hotărârea nemărginit de milostivă, dovedindu-le lor tuturor totodată dreptul Său după dumnezeire a pune mila mai presus de legea obișnuită.

Pentru a arăta și mai deplin vrednicia sa dumnezească, Hristos, continuând predica, arătă încă la o lature a ființei Sale, și anume, că „El este lumina lumii”. Aceste cuvinte solemne, eșind din gura unui smerit galileian, puteau să însemne numai, că propoveduitorul nu este un simplu om, nu este un simplu dascăl galileian, cum vorbeau cu dispreț despre Dânsul cărturarii prea învățați și fudui din Ierusalim, ci adevăratul Dumnezeu, ca izvor a orce lumină a adevărului. Când iudeii obiectau la asta, zicând, că El singur se laudă pe Sine, ne având la asta destule temeiuri, atunci Hristos le arătă direct, că El are pentru Sine încă o mărturie dumnezească în ceriuri, anume pe Tatăl ceresc, cu Care El este una; și după aceea le-a declarat, că ei după păcatele lor au devenit incapabili de a pricepe înalta sa învățătură și în deșert se razămă pentru mântuire pe originea lor din Avraam, pe care ei totuși l-au răspins prin împotrivirea lor lui Hristos. Dacă ei ar fi fost adevărații fii ai lui Avraam, apoi ar fi procedat după așezământul lui și nu ar fi dușmănit deloc contra Aceluia, care era împlinirea a marei făgăduințe, dată părintelui credincioșilor. Avraam, părintele lor, n'ar fi făcut așa. El, ca părinte al credincioșilor, „ar fi fost bucuros să vadă ziua Mea și a văzut-o, și S'a bucurat”. Aceste ultime cuvinte se părură iudeilor stranii și hulitoare de Dumnezeu. Ne pricepând sensul lor real, ei vorbeau cu mirare: „Nici cincizeci de ani n'ai, și ai văzut pe Avraam?” La asta Hristos a răspuns prin o revelație încă și mai solemnă a Dumnezeirii Sale, zicând: „Adevărul, adevărul vă grădesc înainte de a fi Avraam, Eu sunt”. În aceste cuvinte El descoperi lor grozava taină a veșnicei Sale ființe, a preexistenței Sale înainte de intrarea în templu a trupului muritor; dar această revelațiune mare și grozavă a Lui despre dumnezeirea Sa numai a stârnit și mai tare pe iudei. Domnul întunerecului, căruia cu atâta râvnă îi slujeau cărturarii iudei, cari transformase legea lui Dumnezeu într-o sistemă incurcată de legi

omenești, stărnea tot mai tare într'înșii ura și dușmănia contra Împăratului luminii, așa că în una din sâmbete treaba ajunsese până la o ciocnire fățișe, și cărturarii furioși, nefiind în stare să rabde mai mult dovezile de neînfrânt în favoarea adevărului marturiei lui Hristos despre Sine ca Fiu al lui Dumnezeu, și uitând, că după propria lor învățătură, sâmbăta nu se poate ridica nici măcar atâta greutate, ca un bold sau o peniță, cu furie apucară pietre, ca să-L lovească. „Dar Iisus S'a ascuns”. Nu sosise încă ora Lui. El trebuia să săvârșască încă nu puține lucruri mari și să descopere mari adevăruri, care ar fi putut să servească pentru totdeauna de izvor de luminare, și un asemenea lucru mare El l-a și săvârșit îndată după aceea¹⁾.

Evitând furia vrășmașilor Săi, orbiți de ură, Hristos trecu pelângă aceste uși ale templului, unde, de obicei se îngrămădeau săracii, ce așteptau pomană dela trecători. Printre săraci era un orb — „orb din naștere”, prin urmare un om, asupra căruia apăsă o soartă oarecare nepătrunsă, care-l îmbrăcase cu nenorocirea încă înainte de a păși în cuprinsul vieții pământești. Viața pământească e apăsată de nenorociri, dar întru acestea e greu și de închipuit o nenorocire mai mare și mai grea decât orbirea. Orbul, așa zicând, este un om pentru totdeauna închis în întunec negru în adevăratul înțeles al cuvântului, care-l separă de toată lumea înconjurătoare a lui Dumnezeu și de toate nesfârșitele ei frumuseți, care prin înfățișarea ei a pus cândva în entuziasm și puterile cerești, care în cor laudau înțelepciunea și atotputernicia Făcătorului. El aude că dinafară de închisoarea lui ferbe lumea plină de bucuriile vieții; confrății lui umblă slobod și dispun de dânsii, se desfătează de frumuseța feței și figurei unuia de altul, se entuziasmează de frumuseța templelor și a palatelor, a văilor și munților, vorbesc de minunăția crinilor câmpului, mai bine decât care nu s'a îmbrăcat nici Solomon, întrecându-se unul cu altul prin podoabe de diferite culori, provocând entuziasm sau invidie, preamăresc în cântări și în psalmi dumnezeiasca frumusețe a luminătorilor cerului, care spun slava lui Dumnezeu, — cu un cuvânt, aude că alături de dânsul există o lume oarecare deosebită, care — vai — pentru totdeauna e închisă pentru dânsul prin perețele de nepătruns a orbirii lui. El este un legat nefericit între slobozii lumii. Toată lumea e confundată pentru dânsul într'o noapte neagră, și el rătăcește prin

1) Vindecarea orbului din naștere — Ioan, IX, 1-41.

această noapte, pipăind fiecare lucru, ca să nu se poticnească, și să nu zdrobească slaba sa ființă.

Iată și acum el, auzind sgomotul neobișnuit aproape de templu, împedecându-se, s'a apropiat, ținându-se de păreți, poate temându-se, ca nu cumva în mulțimea poporului să nu devină jertfa intru nimic vinovată, ba poate dorind să se apropie cât mai mult de acel loc, unde se afla Prorocul galileian, zvonul despre minunile Căruia clocotea în tot orașul. Saracii pelângă temple în genere sunt simțitor la tot, ce se săvârșește împrejurul lor, și negreșit orbul își amintea bine, acele paști, în timpul căreia Prorocul galilean, aprins de o mânia sfântă, a curățit chiar acest templu de profanarea negoșului. Din acel timp la fiecare venire a Lui la Ierusalim, s'au produs oare care agitațiuni neobișnuite și dispute. Cărturarii își istoveau savanțlăcul lor, ca să dovedească falsitatea Lui, iară El ca dovadă a misiunii Sale divine, săvârșea astfel de minuni, care umpleau pe toți de mirare. Dar tuturor le era cunoscut, cum chiar în acest Ierusalim a vindecat pe slăbănogul, care avea în boala sa 38 de ani, — pe același Iar¹⁾ cu care orbul de bună samă de multe ori scurtase zilele lungi ale nenorocirii sale în așteptarea mișcării tainice a apelor din scăldătoarea oilor. Dacă El a vindecat pe un asemenea slăbănog fără nădejde, apoi n'ar putea El oare să vindece și pe un orb din naștere? Raza credinței și a nădejdei n'a putut să nu strălucească în sufletul întunecat a nefericitului orb, și el mai cu grabă ciocăni cu toiașul său sprijinitor.

Chiar în acest timp pelângă dânsul trecea Hristos cu ucenicii Săi, și El își îndreptă privirile Sale dumnezeiești asupra acestui tablou viu a orbirii omenești. Ucenicii, deprinși cu particularitățile învățătorului lor, observară această neobișnuită atențiune a Lui față de orb, care era bine cunoscut lor, și-l interesa prin aceea, că acesta era exemplu de rară orbire, din naștere. Cărturarilor în sinagogă le plăcea să discute asemenea cazuri neobișnuite, și aici se prezenta un vast câmp pentru cele mai fine conjuncturi și speculațiuni. După filosofia rabinică, fie care nenorocire își avea cauza ei, și mai ales morală. Omul virtuos nu poate fi supus certărei dumnezeiești, de oare ce aceasta ar fi o contrazicere a dreptății supreme, care răsplătește pentru bine cu bine. De aceea, dacă au și fost cazuri, când se pare că omul virtuos a fost supus la nenorocire, apoi virtuozitatea lui a fost, evident,

1) Numele slăbănogului, după tradiție.

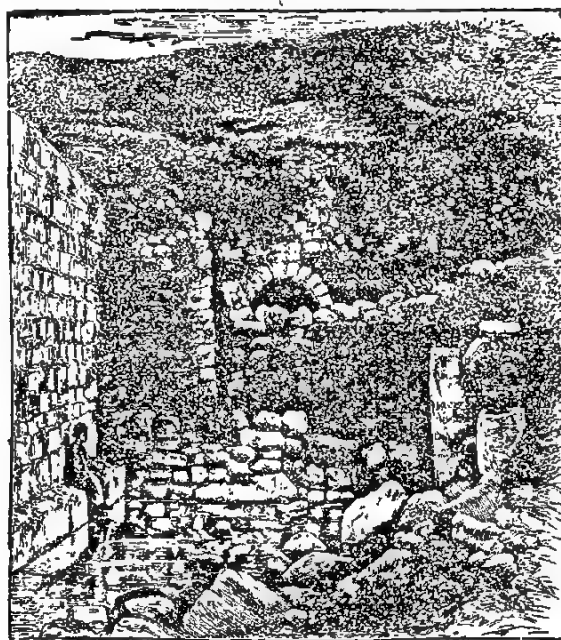
numai exterioară, sub care se ascunde vreun păcat greu. Se știe, câte chinuri morale a trebuit să sufere dreptul Iov, când prietenii sosiți la dânsul în ceasul nenorocirii lui, mângâindu-l îi făceau aluzie vădită la aceea, că el de bună samă trebuie să fi meritat această grozavă certare prin vreun păcat făcut tainic. Dar aicea se prezintă un caz și mai enigmatic. Omul s'a născut cu nenorocirea și, prin urmare, rădăcina nenorocirii lui trebuie căutată mai adânc, undeva într'un domeniu situat peste hotarele vieții lui actuale. Chestiune interesantă în cel mai înalt grad, și ucenicii presupunând, că învățătorul lor îndreptându-și privirile Sale asupra orbului, era preocupat anume cu ideea la aceasta, îl întreabă: „Ravi, cine a greșit, acesta sau părinții lui, de s'a născut orb?” Din toate se vede, că cărturarii neconținut discuta această chestiune, care, așa zicând, se cerea discutată din cauză că înseși obiectul ei neconținut înaintea ochilor atât a cărturarilor înseși, cât și a tuturor celor ce vizitau templul și școlile lor de pe lângă templu, și păreriile lor erau împărțite. Unii o rezolvau în acel senz, că nenorocirea acestui orb a atârnat de păcatele părinților sau moșilor săi, pentru care erau destule temeiuri în înseși legea, care amenința a urmări vina părinților până la al patrulea neam (Eș. XX, 5); iar alții nu erau satisfăcuți cu asta și căutau explicațiuni ale tainei enigmatice în alte presupuneri și speculațiuni fine. După părerea lor, el a putut greși deja în pântecul mamei, iar alții, mai ales acei. din cărturari, care cunoșteau scrierile iudeilor egipteni, mergeau chiar mai departe și nu se dădeau în lături să admită, că păcatul a fost săvârșit încă în pre existența sufletului lui, care anume pentru păcatul său a și fost trimis într'un trup orb. Acestea și alte asemenea discuțiuni ale conducătorilor poporului mai lămurit ca orice demascau mărginirea lor mintală și orbirea duhovnicească. Inchipuita înțelepciune rabinică întunecase într'inșii capacitatea de a înțelege marile taine ale economiei dumnezeiești. Doar toată „cartea lui Iov” servea ca demascare a unei asemenea înțelepciuni, arătând, că nu toate nenorocirile sunt rezultat al păcătoșiei sau al necredinței și de aceea nu toate sunt lovituri ale toiagului pedepsitor al dreptății supreme. Sunt și astfel de nenorociri, care servesc sau de manifestare a iubirii supreme, care dirijează loviturile sale cu scopul milei mântuitoare, sau chiar ca unealtă a promiei supreme pentru triumful adevărului asupra minciunei celei dintru început. Istoria mult pătimitorului Iov a arătat, că el a fost supus nenorocirii nu pentru păcate ascunse, care cereau răsplată, ci pentru că

cuvioșia sa a fost aleasă de Dumnezeu ca unealtă pentru rușinarea cleveților tatălui minciunei celei dela început. Așa a fost și în cazul dat. Orbul ce era dinaintea Sa se născuse orb nu pentru că ar fi greșit el sau părinții lui : nu, răspunse solemn Hristos, „ci asta a fost pentru aceea, ca prin el să se arate lucrurile lui Dumnezeu. Și după aceea, tot oprindu-se încă cu dumnezeasca Sa privire asupra feței întunecate a nefericitului, Hristos continuă să vorbească tare cu ucenicii, explicându-le, că El pentru aceea a și fost trimis de Tatăl ceresc, ca să săvârșască lucrurile lui Dumnezeu, lucrurile luminii, pentru că însuși El este „lumina lumii“.

Această cuvântare nu s'a putut să nu o fi auzit însuși orbul. Până acum era deprins să audă numai astfel de discuțiuni despre sine, care numai îngreuiau nenorocita lui situație, de oare ce cuprindeau într'însele reproșuri fără suflet sau adresate lui, sau părinților lui pentru păcat greu, săvârșit de dânsii. Și deodată acum la auzul lui vioi pătrunde cu totul, altfel de discuție, care atât în cuprinsul său, cât și în tonul glasului suna pentru dânsul iubire și milă. Cine e acesta ? Oare nu tot același Proroc galileian, pentru Care s'a produs turburare și Care a yndecat pe slăbănogul cunoscut lui ? Toată puterea credinței și a nădejdei se concentrează pe fața sa oarbă, pe care el o și întoarse către Prorocul ce rostise cuvintele dulci cu aceeași simțire instinctivă, cu care floarea se întoarce spre soarele ce înviează și încălzește. Ca un roi străbat sufletul său cugetele și sentimentele. Pentruce, în adevăr, e oare el orb, când împrejurul lui sunt milioane care văd ? „In adevăr oare pentru păcatul părinților săi ? Sau eu m'am născut astfel pentru mustrarea necredinței popoarelor ? Nu sunt eu în stare să deosebesc când e noapte și când e ziua ; s'au isovot picioarele mele, lovindu-se de pietre. Eu n'am văzut nici odată soarele strălucind, nici în fața omului pe Creatorul meu. Dar mă rog Ție, Hristoase Dumnezeule : Caută la mine și mă miluește“ ¹⁾. Anume asemenea simțiminte și cugetări îi vâră în suflet creștinului sf. biserică prin cântările sale, care alcătuiesc rezultatul profunde analize psihologice a suferindului anume în acest moment mare și grozav pentru dânsul. Ele ca pe oglindă sau întipărit pe fața lui oarbă, care prezenta un tablou viu a rușii a toate mistuitoare. Și Văzătorul de inimi nu chină mai mult pe suferind prin așteptare. El a făcut tină din scuipat și praf, îi

1) Stihira pentru orb „Penticostarul“ f. 137.

unse cu această tină ochii și îi zise: „du-te și te spală la scăldătoare Siluam;” Această scăldătoare (astăzi Birchet Silvan) se afla destul de departe de templu, și Hristos îl trimise acolo anume, iar nu la Vitezda, care era mai aproape, ca să încerce credința lui, și anume cu aceasta să dovedească, că vindecarea lui el o datorește nu apei, ci anume tinei făcută de Mântuitorul. Și el, în adevăr, „s'a dus, și s'a spălat, și a venit văzând”.

Siluamul.

Se săvârșise iar o mare minune pentru care s'a pus orașul în mișcare. Plin de un negrăit entuziasm prin o așa minunată dăruire, ca vederea, fostul orb, negreșit, nu a tăcut de minunea ce s'a petrecut cu dânsul. Ba și el însuși era destul de cunoscut în Ierusalim ca un orb sarac de toate împedecându-se, iar acum apariția lui văzând, se părea, mai ales celor ce-l cunoscuseră de aproape, ca o fantomă sau ca o amăgire a simțurilor, și discutau între dânsii: oare cu adevărat acesta-i saracul acela orb, sau e cineva asemenea lui, așa că el trebuia stăruitor să-i încredințeze, că e anume el însuși. Și când l-a întrebată lor, cum a ajuns să vadă, el le povestea toate, cum s'au petrecut lucrurile, declarând că l-a vindecat Iisus, atunci uimirea lor era fără de margini. Dar, în tot cazul, acesta era un astfel de fapt, care nu se putea lăsa

fără cercetarea cuvenită, și iudeii uimiți de minune socotiră de datoria lor să aducă aceasta la cunoștința cărturarilor și fariseilor. Aceștia însă deabia ridicaseră pietre ca să ucidă pe Iisus, iar El savârșise minunea uimitoare. Trebuia însă în fine a cerceta acest fapt, și ei aduseră la dâșii pe înseși fostul orb. Și iată aceea urmă o scenă, care prezintă un exemplu uimitor care arată, până la ce grad poate să ajungă orbirea duhovnicească a oamenilor, când ei cu rea intenție își închid ochii lor, ca să nu vadă ceea ce nu voesc să vadă.

Chestiunea era limpede ca lumina zilei. Același Iisus, asupra căruia cărturarii ridicaseră petre ca asupra unui hulitor de Dumnezeu, savârșise o minune mare și ne mai auzită, și despre această minune mărturisea nu numai zvonul mulțimii, care adesea exagerează realitatea, ci însuși obiectul minunii, prezentat în persoană. Va să zică rămânea numai a o recunoaște, a se pocăi de orbirea sa și a da slavă lui Dumnezeu, Care învrednicise pe poporul Său de semne așa de mari. Dar pentru asta trebuia să smerească trufia sa, să recunoască sărăcia lor duhovnicească, să se mărturisească incapabili de a pricepe lucrurile lui Dumnezeu. Dar asta era tare greu pentru savanțicul lor egoistic, și de aceea trebuia cu orice preț să respingă realitatea marelui minuni, măcar de s'ar fi cerut pentru asta a călca și conștiința, și toate legile logice. Și anume acest scop își puse acea „comisie savantă” de cărturari și farisei, care trebuia să examineze această chestiune. Când fostul orb la întrebarea fariseilor le istorisi, cum a fost lucrul, atunci între dâșii se produse o discuție înverșunată. Unii din ei afirmău perzistent, că „acest om (Iisus) nu-l dela Dumnezeu, pentru că nu păzește sâmbăta. Dar alții le răspundeau: cum poate un om păcătos să facă asemenea minuni?” Evidența minunii era așa de neînvins, încât la început chiar la cărturari nu se ivi nici o îndoială asupra ei. Dar după aceea, pe măsură ce în discuție căpătă predominanță prima parte — scepticii, după toată probabilitatea partea acelorora, care mai înainte „căutase să ucidă pe Iisus” și ridicase asupra Lui pietre, deveni lămurită și dorința să se bănuiască minunea, să se combată realitatea ei, să se găsească astfel de mărturii și date, care ar fi putut să servească mai mult sau mai puțin de motiv plauzibil pentru răspingerea minunii pentru toți evidentă. Și trebuie numai să ne mirăm, până la ce șerpuit ale cazuisticii e capabilă cugetarea necredinciosului, când el voeste să combată un fapt, ce nu corespunde vederilor sale prevenite. La ce n'au recurs fariseii

și cărturarii? Mai întâiu de toate mergea discuția, cum a fost faptul, după care urmă convingerea, că Iisus nu poate fi de la Dumnezeu, pentru că nu păzește sâmbăta; alții răspundeau la asta, că a insista la nepăzirea sâmbetei înșamnă a admite înseși minunea, iar a admite minunea înșamnă a recunoaște, că celce a săvârșit-o nu poate fi un călcător de lege, cum se sileau a-l prezenta cei dintâiu. După aceea, ajungând cu totul în încurcătură, ei întrebă pe însuși cel vindecat, ce socoate el despre binefăcătorul său; iar acesta nefiind consacrat în tainele planului lor viclean, cu o sinceritate neînfrică le răspunse, că, evident, „acesta este Proroc“. Chestia luă o întorsătură foarte neplăcută pentru dâșii. Trebuia cu orice preț să găsească o porțiță, care să le dea puțința să respingă sau să înlăture minunea și trimiseră după părinții celui ce fusese orb. „Acesta e fiul vostru, de care ziceți, că s'a născut orb? Cum de vede acum?“ Ei socoteau, poate, că prin amenințări sau prin corupere cu bani vor face pe părinți să se lepede de înrudirea lor sau să recunoască aicea o înșălătorie. Dar părinții deasemenea se ținură de purul adevăr și cu obişnuitul servilism și vicleșug iudeu refuzară să facă vreo deducție, care ar fi putut să-i supună la urmări neplăcute. „Noi știm, — ziseră ei, — că acesta este fiul nostru și că el s'a născut orb, iar cum de vede acum, nu știm. El singur e în vârstă, întrebați-l să vă spună el singur despre dânsul“. Atunci fariseii în grozavă agitație, aproape vrednică de compătimiri, iarăși se adresară către orb. Autoritățile iudaice deja hotărâse să escludă de la sinagogă pe orcare, care ar mai îndrăsni să recunoască pe Iisus de Mesia; deaceea fariseii, vădit lucru, nădăjduiau, că omul interogată se va mulțumi cu sfatul lor, de a da slavă lui Dumnezeu, adică de a respinge sau a nu recunoaște minunea și a primi hotărârea lor, că Iisus este un păcătos. Dar orbul mai bărbătos decât părinții lui. El nu putu fi încurcat cu autoritatea sau încurcat cu simple afirmațiuni. El se simțea cu totul liber de atmosfera pretensei lor sfințenii. „Noi știm, — ziseră fariseii, — că omul acela este păcătos“. — „De este El păcătos, — răspunse fostul orb, — eu nu știu; eu una știu, că eu am fost orb, și acuma văd“. După aceea ei iară se apucară de întrebările lor obositoare și deșarte încrucișate. „Ce a făcut El cu tine? Cum ți-a deschis ochii?“ Dar pe dânsul îi plictisiră toate acestea. „Deja v'am spus, și voi n'ați auzit; ce mai voiți să auziți? Sau poate și voi voiți să vă faceți ucenicii Lui?“ Această îndrăzneală vorbire scoase cu totul pe interogatori din răbdare, și începură

să-l ocărăscă pe fostul orb, improșcându-l cu tot felul de reproșuri: „tu ești ucenic al Aceluia; iar noi suntem ucenicii lui Moise. Noi știm, că cu Moise a vorbit Dumnezeu; iar pe Acesta nu-L știm de unde este”. „Aceasta și este minunat, — răspunse omul, — că voi nu știți de unde este, iar El mi-a deschis ochii. Dar noi știm, că pe păcătoși nu-i ascultă Dumnezeu; dar pe cel ce Cinstește pe Dumnezeu și face voia Lui, pe acela îl ascultă Dumnezeu. Din veac nu s'a auzit, ca cineva (chiar nici marele Moise) să fi deschis ochii vre unui orb din naștere. Dacă El n'ar fi dela Dumnezeu, n'ar fi putut face nimic”. Te miră dacă vreodată vre o comisie de savanți s'a aflat într'o situație mai dificilă și mai jalnică. Ea trebuia să dovedească, că cele săvârșite nu s'au săvârșit, și de oare ce pentru asta nu dădea destule mijloace nici o logică rațională și conștiințioasă, apoi pentru înlăturarea dificultății rămăsese una: să recurgă la logica silniciei și injurăturilor, cu ce și termină într'un chip vrednic de dânsa savanta comisiune fariseică. „Tu tot în păcate te-ai născut, — strigară el furios, scoși din fire, savanții cărturari, — și tu oare să ne înveți?” Și-l dădură afară.

Iată până unde poate duce, și a și dus acea necredincioasă îndărătnicie, care nu vrea să recunoască marele adevăruri și semne dumnezeiești! Și cât uimitor de pitoresc e acest tablou, desenat de mâna inspirată de Dumnezeu a sfântului Ioan pentru muștrarea acestei necredințe îndărătnice, care nu recunoaște nici ceea ce vede și pipăe. Acest tablou este cu adevărat acea oglindă, în care se pot vedea toți necredincioșii și scepticii atât ai timpului vechiu, cât și a celui nou. În adevăr, ce-i toată acea critică modernă așa zisă negativă, dacă nu repetarea a acelorași încolțăciri logice cu scopul de a surpa autenticitatea adevărilor evidente? După cum vechii cărturari și farisei întrebau și inspălmântau pe fostul orb, pe prietenii și părinții lui, încercându-i cu dovezi de vorbărie și cu teamă de excludere, numai și numai ca să-i silească să spună că nu-i acolo lucrul evident, unde și conștiința, și rațiunea spunea direct da, așa și scepticii moderni răstoarnă și falsifică vestirea evanghelică, chiamă în ajutorul lor și filosofia, și medicina, și întâmplarea, jocurile naturii, legile iluziei și halucinației, — cu un cuvânt tot, ce se poate părea adevărat în ceriu și pe pământ, și toate acestea pentru a dovedi, că evenimentele evanghelice, scrise de martori oculari, nu s'au săvârșit așa, cum e scris despre ele, ci așa, cum ar voi să prezinte acestea necredincioșii și scepticii moderni. Dar toate-s

zadarnice, și criticilor moderni le rămâne numai una: să se împartă zadarnic în partide și să ducă discuțiuni nesfârșite între dânsese, cum s'a făcut asta și în vechime de cărturari, sau încă și mai rău, recurgând la silnicie și injurături, cum și procedează ei în realitate, când cu îndărătnicie cărturărescă și fariseică resping autenticitatea istorisirilor evanghelice, demască pe apostoli și pe evangheliști ca mincinoși intenționați și astfel îi izgonesc din judecătoria lor cu martori mincinoși. Aceiași ce au făcut cărturarii cu orbul cel vindecat și care bărbătește mărturisea despre marea minune! Așa anume sunt mărginite și unilaterale apucăturile necredinței în argumentația sa negativă. În veacul al XIX-lea a repetat tot aceleași apucături, pe care cândva cu astfel de perzistență au fost expuse și aplicate încă pe vremea lui Hristos și tot atunci și-a arătat toată neputința sa vrednică de plâns...

Curajosul vindecat al lui Hristos, izgonit din adunare și exclus din sinagogă, s'a pomenit într'o grea situație. În puterea excluderii, acum toți trebuia să-l evite și să-l ocolească, ca pe un vameș sau ca pe un păgân, cu care înseși atingerea sau comuniunea cu el atrăgea după sine întinarea rituală. Într'o situație așa de grea, el ar fi putut să șovăiască în credința sa și, astfel, să procure posibilitatea pentru triumful vrășmașilor adevărului. Dar dacă-l părăsise oamenii, ba chiar tata și mama, apoi n-l părăsise Dumnezeu, și evanghelistul cu duioșie istorisește, că Hristos, auzind de excluderea lui, însuși l-a găsit și l-a întărit în credință. „Tu crezi oare în Fiul lui Dumnezeu“?, - l-a întrebat El. Orbul care acum vedea, care până acum nu văzuse pe milostivul său Medic, Care-i redase cel mai mare dar din viață, cu sensibilitatea naturală orbilor fineță a tonului glasului, cunoscând că cu dânsul vorbește chiar Acela, Care l-a uns ochii săi cu tină și se numea pe Sine lumina lumii. Și spre a căpăta încredințarea gâciturii sale, întreabă: Dar cine-i Doamne, ca să cred întrânsul? Atunci a urmat răspunsul milostiv, care era și o revelațiune, „Și L-ai văzut și grăește cu Tine“. Aceasta a fost destul pentru inima credincioasă a fostului orb. Înainte fiind lipsit de vedere, el putea numai auzi, că în Ierusalim din când în când este un mare Proroc și Învățător, care vestește adevăruri mari și săvârșește minuni mari, și plângându-și nenorocirea sa, care ascundea de dânsul toată lumea minunată a lui Dumnezeu, el era măhnit încă și pentru aceea, că orbirea nu îi lăsa să privească (cum se cântă în cântarea bisericască) „în fața creatorului ce se arătase“.

Acum această dumnezeiască față stătea înaintea ochilor săi deschiși, și el în entuziasm nemărginit de o fericire așa de mare exclamă vesel: „Cred Doamne, și se plecă înaintea Lui”. Și, astfel, celce se născuse orb, care până atunci umblase în întunec și truesc, și duhovnicesc, acum văzu nu numai lumea materială, care-i umpluse viața cu toate frumusețele ființei până atunci nevăzute, ci și lumina duhovnicească, care-i luminase sufletul cu credința în Mesia cel făgăduit de Tatăl, iar acum venit.

Această credință entuziastă a fostului orb, sarac și ignorant, în comparația ei cu necredința și îndărătnica negativă a cărturarilor și fariseilor, care își atribuia numai sieși știință și lumină, dădu lui Hristos motiv să pronunțe cuvântul de încheiere despre orbirea sufletească. „La judecată am venit Eu în lumea aceasta, ca cei ce nu văd să vadă, iar cei ce văd să devină orbi”. Tatăl cel ceresc a dat oamenilor, afară de ochii trupești, și ochi duhovnicești, ca ei să vadă lucrurile Lui și să le preamărească. Dar oamenii singuri s'au împărțit în văzători și nevăzători, și primii cu neglijență trufașă se referă către cei din urmă, ca spre niște oameni întunecați, ignoranți și fără de minte. Hristos a venit să judece între dânșii și să arate, cât de amăgitoare sunt judecățile omenești. Când S'a arătat Lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul, atunci s'a dovedit, că a-L vedea pe Dânsul s'au arătat în stare anume acei, care în simplitatea inimii însetau după hrană sufletească, și, din contra, cei ce în trufia lor își închipuiau că ei văd și sunt a toate știutori, și din înălțimea a tot științei lor ar fi rostind adevăruri infailibile, s'au dovedit orbi mizeri, incapabili măcar aceea, ce era înaintea ochilor lor, și ce se putea, așa zicând, pipăi cu mâinile. Și această orbire, ca plecând dela negarea premeditată a adevărului evident, este un păcat grozav, — păcat împotrivirii întunecului adevăratei lumini, care izvorăște din soarele dreptății.

Silnicia grosolană, cu care fariseii se raportară către cel născut orb, a fost numai una din cele mai mici abuzuri de autoritate, cu care fățarnicii mândrii se raportau, de obicei, către poporul simplu. Și de nimic nu putuse încă să se amărase mai mult sufletul dumnezeescului învățător, ca de această tristă prilej a fățarniciei, care apărea sub drapelul râvnii pentru adevăr; prilej a evlaviei mincinoase, care închidea gura orăcărui simț de toleranță religioasă și egoismul, care izgonea devotamentul nobil, involuntar își amintiră de unii din prorocii Vechiului Testament (Iezec. XXXIV; Zahar. XI). El văzu cum

bunătatea cea nemărginită, care umplea propria Lui inimă, pre-tutindenea era întâmpinată de răutatea păstorilor celor mincinoși ai lui Israel, și această comparație a despotismului lor a legiuitei Lui misiuni servea de motiv pentru marea convorbire despre Păstorul cel bun. În orient, ca în depărtatele ținuturi muntoase și a oricărei alte țări, raporturile între păstor și turma lui sunt cu totul neasămănătoare cu raportul mecanic și fără suflet, observat în alte locuri. Izolația vieții pastorale în aceste țări apropie până întru atâta pe om și animalele păstorite de dânsul, până întru atâta leagă între dânsle simțurile lor de tovarășie, în care ele leagă la un loc și primejdiile, și plăcerile, încât păstorul oriental adesea uită deosebirea dintre el și turma sa, și devine prietenul oilor sale. Și acest sentiment nu se mărginește numai de partea sa. Inseși oile tot în aceeași măsură se deprind cu păstorul lor și se împrietenesc cu dânsul, cum este el cu dânsle. Ele devin prietenele lui mute, și împart împreună tăcerea și marea deopotrivă a munților și pustiului. Noi ne deprindem a iubi aceea, cu care deopotrivă suntem expuși la primejdie. Și deaceia diferitele primejdii din partea hoșilor, lupilor, etc. fac pentru păstor scumpă acea turmă, cu care îi este dat lui să trăiască. Deaceia, nimic nu putea fi mai duos în acea țară păstorească, cum era Palestina, decât acel tablou de duioșie și a grijii reciproce de viață păstorească, pe care o expuse Hristos în cuvântarea Sa despre păstorul cel bun. Vedeti, El a venit în lume, ca să adune într-o turmă mare pe noul Israel, și Hristos compară popoarele cu turmele de oi. Deja în Vechiul Testament Iehova, prin gura prorocului Iezechiel (Iezec. XXXIV, 31) a zis, făgăduind să izbăvească poporul Său din tirania păstorilor răi: „Voi sunteți oile Mele, oile păstoriei Mele; Voi sunteți oameni, iară Eu Dumnezeuul vostru, zice Domnul Dumnezeu“. În staulul oilor, de regulă, duce o ușă, pe care și trebuie să între la oile sale adevăratul păstor. Nici un pastor nu poate să arate pretenție asupra oilor, dacă el nu este ales, nu este împuternicit, nu este trimis de părintele de familie, adevăratul stăpân al turmei. Cine vine fără învoire de obiceiul nici nu intră pe ușă, pentru că nici nu i-ar îngădui să intre acolo. El deaceia trebuie să recurgă la vicleșug sau la silnicie, ca oare cum să pătrundă în staul, și năpustindu-se asupra turmei, produce într'însa numai distrugere și moarte. Anume așa e și secta fariseilor, care, mulțămită fățarniciei și obraznicei sale, s'a folosit de stăpânire asupra poporului lui Dumnezeu, fără nici o împuternicire din parte adevăratului proprietar al oilor. Neavând

dumnezeiasca misiune, cum s'a dovedit aceasta și din faptele lor, ei au furat oile în interesul trușiei lor, a prejudiciilor lor și a egoismului lor. Răutatea lor n'a cunoscut margini. Ei nu numai au răspândit cu râvnă cea mai grețoasă învățătură, dar odată cu aceea ei au răspândit și clevetiri, ca să împedice pe Israel să ajungă la adevăr. Chiar în acest moment oare n'au ajuns ei până acolo, că au amenințat să excludă pe Acela, Care era singurul adevărat Pastor, care dirija oile Tatălui Său ceresc la adevărata pășune? Deci „cine nu intră pe ușă în staulul oilor, ci sare pe aiurea, acela este fur și tâlhar. Iar celce intră pe ușă este păstorul oilor. Aceluia portarul îi deschide, și oile ascultă glasul lui, și el chiamă oile sale pe nume, și le scoate. Și când scoate oile sale, merge înaintea lor, și oile merg după dânsul, pentru că cunosc glasul lui. Iar după străin nu merg, ci fug de dânsul, pentru că nu cunosc glasul celui străin.

Insemnătatea acestei pilde era destul de limpede. Dar acei, pe care-i viza ea propriu erau prea mândri, ca să primească senzul ei și de aceea ei declară, că nu o înțeleg. Atunci Hristos, ca să nu dea puțință fariseilor să se justifice cu neînțelegerea muștrărei exprimate de Dânsul, nu întârzie să facă mai departe și o lămurire a acestei pilde. Eu văd, cam astfel vorbi El, că voi nu pricepeți sau nu voiți să pricepeți pilda abea spusă de Mine. De aceea Eu o voiu lămurii. Vă declar solemn, că Eu sunt ușa oilor turmei lui Dumnezeu. Ceilalți învățători s'au silit deasemenea să păstorească aceste oi, dar mulți din ei au fost asemenea tâlharilor și hoșilor, care au sărit în staulul oilor peste gard. Asemenea anume au fost acei rabini, care dușmănesc pe adevăratul Păstor. Ei au refuzat să intre pe această ușă și au lepădat pe Hristos, dar adevărata turmă a lui Dumnezeu, Izrailul cel duhovnicesc nu i-a ascultat pe dânsii. Băgați bine de seamă, și Eu voi, repeta iarăși, că Eu sunt ușa pentru turma lui Dumnezeu. Tot celce intră prin Mine în staulul oilor, ca păstor sau învățător și conducător al turmei, acela și însuși se va mântui în lumea viitoare, și va avea intrare slobodă la oi și aicea, ca să le scoată la pășune bună. Acela, care nu intră prin Mine, se silește să pătrundă la turmă numai pentru scopurile sale egoistice și rele, asemenea hoșului, care, ocolind ușa, sare cumva altmintrelea în staul, ca să fure, să ucidă și să distrugă. În contrast cu asemenea păstori mincinoși, Hristos este nu numai ușa, ci și păstor bun, pentru că El a venit nu să risipească sau să distrugă turma lui Dumnezeu, ci să-i dea adevărata viață întru im-

părăția lui Dumnezeu, ca ele să aibă viață și încă de prisos să aibă. „Eu sunt păstorul cel bun; păstorul cel bun își pune viața sa pentru oi, iar năimitul și care nu este păstor, ale cărui nu sunt oile, vede lupul venind și el lasă oile și fuge; și lupul sfășie oile și le risipește; și năimitul fuge, că-i năimit și nu-i este lui grijă de oi*. Cât de limpede apar sub aceste uluitoare trăsături acei arhierei iudei mândri, care, chiar deși nu au împărtășit viciile, ambiția și superstițiile fariseilor, cu toate acestea, din slăbiciunea lor și după ușurătatea lor, au dat turma poporului lui Israel spre sfășiere. Neavând în sufletul lor nimica mare, nimica nobil sau părintesc, cu toată legalitatea și sfințenia misiunii lor, ei au ajuns în sfârșit la convingerea, că au fost puși păstori nu pentru oile lor, ci pentru ei înseși. Cu egoism rușinos ei mai înainte de toate au tins spre satisfacerea intereselor proprii omenești. Cu cât mai vartos apare Hristos în altă lumină în comparație cu dânșii, Care este adevăratul Păstor? „Eu sunt păstorul cel bun, - a continuat Hristos, - și cunosc pe ale Mele, și Mă cunosc de ale Mele. Cum Mă cunoaște pe Mine Tatăl, așa cunosc și Eu pe Tatăl, și viața Mi-o pun pentru oi*. Ce lepădare de sine este la acela, care este adevăratul păstor, care și pune sufletul său pentru oile sale? Hristos este gata nu numai să nutrească oile Sale cu cuvântul Său mântuitor, ci să le și apere contra lupilor răpitori. Dar inima Sa arde de iubire nu numai către turma aleasă de Dumnezeu, către poporul lui Israel, ci cuprinde și pe toate celelalte popoare, care deasemenea trebuie să ia parte la mântuirea obștească. Deaceia El a continuat: „Eu am și alte oi, care nu sunt din acest staul; și pe acelea mi se cuvine să le aduc, și ele vor auzi glasul Meu și va fi o turmă și un Păstor“. Israel a fost chemat întâiu, dar nu numai singur, și împrejurul lui rătăcea o turmă încă și mai numeroasă, care însetoșă să audă glasul iubitor al Păstorului celui bun, - aceasta era anume lumea păgână. După instinctul înăscut, și această lume căuta deasemenea pe adevăratul Dumnezeu și adevărata dreptate. Și Cuvântul Celce S'a intrupat luminează pe tot omul, care vine în lumea aceasta, și îl îndreaptă spre revelațiune. Dacă nu toată omenirea intră în staulul oilor Păstorului, apoi, în tot cazul, ea toată primește chemarea de a intra în acest staul. Privind la dușmănia sa anterioară reciprocă, se adună de pretutindenea popoarele după chemarea iubitoare a Păstorului celui bun ca să se unească într-o singură turmă întru îndeplinirea prorociei: „și vor merge multe popoare și vor zice: veniți și vă suiți în mun-

tele Domnului cel din Ierusalim și în casa Dumnezeului lui Iacov; El vă va învăța căile Sale și vom umbla pe cărările Lui, căci de la Sion va eși legea și cuvântul Domnului din Ierusalim (Mih. IV, 2). După cuvântul chiar al lui Hristos, „mulți vor veni dela răsărit și dela apus, și vor prânzi cu Avraam, și cu Isaac, și cu Iacov întru împărăția cerurilor, și va fi o turmă și un Păstor.

Această solemnă desăvârșire a împărăției lui Dumnezeu poate fi obținută numai prin moartea și învierea Păstorului celui bun, dar El nu se înfricoșază de moarte, dimpotrivă, este gata să moară pentru oile Sale, de oarece în El odihnește iubirea Tatălui ceresc, și El se dă pe Sine pentru oi. Viața Sa Hristos și-o pune pentru oi de bună voie. Nimenea nu o poate lua dela El, dar El singur o dă, pentru că „are stăpânire să o dea, și stăpânire are iară să o ia“. El este trimis de Tatăl Său cel Ceresc, ca Mesia, ca în calitate de răspunzător să-și pună viața Sa pentru poporul Său, are să învie într'o viață nouă, mai proslăvită. Și toate acestea nu pentru a realiza vre un scop oare care personal, ci pentru ca să împlinească planul mântuirii, înainte hotărât de Dumnezeu. „Această poruncă am primit-o Eu dela Tatăl Meu.

Toată această înaltă discuție a produs o turburare ne mai pomenită printre fariseii ce-L înconjurau, așa că între dâșii se produse dispute vii. Mulți din ei ziceau: „El e stăpânit de dracul, și vorbește nebunește. Ce-L ascultați?“ Dar alții le răspundeau: „Aceste vorbe nu sunt ale unui îndrăcit; poate oare dracul să deschidă ochii orbilor?“ Văzând orbirea celor ce discutau, printre care totuși începuse a se deștepta și cuvinte sănătoase, Hristos părăsi pe interlocutori și se depărtă de dâșii.

*Ramură de smochin obișnuit.
(Ficus Carica)*

CAPITOLUL XXXIII.

ULTIMA ȘEDERE ÎN GALILEIA

După sărbătoarea corturilor, rămase un interval de două luni până la altă sărbătoare solemnă iudaică, anume înnoirea templului, și Hristos se folosi de acest interval de timp, ca încă odată să viziteze Galileea natală și, în natura natală și în mica adunare a credincioșilor, să se odihnească cu sufletul de agitațiile prin care trecuse. Și șederea Lui acolo, s'a semnalat prin o serie întreagă de noi parabole vestite și minuni. În parabole e imposibil a nu observa ecouri ale încercărilor prin care trecuse, de oare ce într'însele cu preferință se demască atașamentul de bunurile lumii aceștia până la uitarea de Dumnezeu și de suflet și împreună cu aceasta vădit să mustră acel duh al fariseismului mort, care a orbit pe conducătorii poporului iudeu până întru atâta, încât ei nu au fost în stare să înțeleagă, de ce mare bun s'au lipsit ei înseși pe sine, lepădând în persoana lui Hristos pe Mesia cel făgăduit.

De motiv, pentru muștrarea atașamentului exagerat de bu-

nurile lumii acesteia, a servit o întâmplare, când în timpul propovăduirii lui Hristos unul din ascultătorii Săi întrerupse brusc cuvântarea Lui și se adresează către Dânsul cu rugămintea de a-l ajuta a ajunge la o împărțală avantajoasă pentru el a averii cu un frate îndărătnic. Această rugămintă nelalocul ei arată limpede până la ce grad acest om era rob mizer al lumii acesteia, și pentru a arăta lipsa de preț și deșertăciunea bunurilor lumii acesteia, Mântuitorul refuzând, negreșit, să ia parte la aranjarea lucrurilor în chestea de împărțire a moștenirii, spuse parabola despre bogatul, care, având o rodnicie extrem de mare a țării nelor, nu știa ce să facă cu această bogăție. Tot ce el plănuia, fu să lărgească hambarele sale, și atunci într-o grosolănoasă mulțămire de sîne, „mulți ani” să se desfăteze de această bogăție. Dar el uitase, că înseși viața omenească se află cu totul în mâna lui Dumnezeu, și de oare ce el socotea să întemeieze fericirea sa exclusiv pe bogăție, apoi i-a și răsănat groaznică sentință a lui Dumnezeu: „Nebune, în noaptea aceasta sufletul tău ți se va lua; cui dar vor rămâne cele ce ai adunat?” „Așa se petrece, — încheie dumnezeescul Propovăduitor, — cu tot cel ce adună comori pentru sîne, și nu se îmbogățește în Dumnezeu”. (Luca, XII, 16-21).

Continuând să desvolte această idee, Hristos vesti pe ascultătorii Săi să nu se dedee deșertăciunii lumii acesteia, ci să se grijească mai mult de suflet, care e mai mult decât trupul. Trupul este partea inferioară a omului, deopotrivă la dânsul cu animalele inferioare, și pentru satisfacerea nevoilor ei nu-i nevoie a se deda cu totul grijei de dânsa. În înseși natura înconjurătoare sunt destule mijloace pentru satisfacerea lui. Iată de exemplu cioarele: „ele nu samănă, nu seceră; n'au ele nici hambare, nici cămări, și Dumnezeu le hrănește”. Așa dară oare oamenii nu sunt mai buni de cât paserile? Același lucru și despre haine. „Priviți la crini, cum cresc ei; nu se ostenesec, nici nu torc; dar nici Solomon întru toată slava sa nu s'a îmbrăcat ca unul din ei. Dacă pe iarba câmpului, care astăzi este, iar mâine va fi aruncată în sobă, Dumnezeu o îmbracă așa, apoi cu cât mai vărtos, puțin credincioșilor!” Deaceea n'aveți la ce vă îngriji de hrană și de haine, „căutați mai vărtos împărăția lui Dumnezeu, și acestea toate se vor adăoga vouă”. Și la acestea Mântuitorul adăose cuvintele încurajătoare: „Nu te teme turmă mică, căci Tatăl vostru a binevoit să vă deie împărăție”. Dar ei trebuie să se pregătească pentru ea prin privegherea duhovnicească și prin

pocăință¹⁾ „Fiți asemenea oamenilor, care așteptau pe stăpânul lor dela nuntă, că atunci când va veni și va bate la ușă, să-l deschidă îndată. Ferice de slugile acelea, pe care, venind stăpânul, le va găsi priveghind“. El le va răsplăti și le va cinsti cu mare ospăț, la care însuși cu bucuroasă plăcere le va servi. Iar dacă slugile nu-l vor aștepta, și el venind fără de veste, va găsi între ei totală nerânduială, nedreptate și dezbinare, atunci vinovații vor fi supuși la pedeapsa meritată.

În timpul vorbirii Mântuitorului, I se aduse la cunoștință un eveniment trist, care nu arare ori se repeta în acest timp tulbure. Timpul acesta era, în adevăr, extrem de agitat. În toată țara se purta zvonul despre uciderea galilienilor de procuratorul Pilat, la ultima sărbătoare a corturilor, poate, tocmai în timpul acelei turburări, care a fost stârnită de Varava, arestat de autoritățile romane și care a avut în urmă puțința să dobândească eliberare, dar, după mijlocirea fațarnică a conducătorilor iudei. Pilat niciodată nu s'a oprit înaintea vărsării de sânge a poporului urât de dânsul, și galilienii expansivi, care se distingeau cu deosebire prin un sânge înflăcărat și totdeauna gata să stea în frunte în reacțiunea contra păgânilor uricioși, îi dădură după părerea lui, destulă justificare pentru o măcelărire crudă. Galilienii neconțenit murmurau, că în templu se aduceau zilnic jertfe pentru imperiul Roman și pentru împărat, și încă în prezența garnizoanei romane și a detașamentelor romane, aranjându-se în timpul sărbătorilor chiar în templu pentru păstrarea liniștei, după cum și astăzi încă în timpul Paștelor se pun soldații turci în templul Mântuitorului Domnului. Dară Pilat stârni o deosebită nemulțumire în acest timp prin aceea, că s'a folosit adesea de vistierile templului, percepute dela toți iudeii din toată lumea, și care în genere se ridicau până la sume enorme, ca să acopere cu ele cheltuețele cu construirea conductei de apă, începută de dânsul în scopul unei asigurări mai bune a Ierusalimului cu apă. Agitat de preoți și rabini, poporul, când Pilat a sosit în oraș la sărbătoare, impresură casa guvernatorului, și cu strigăte puternice și neobosite, exprimând cererea, ca el să renunțe la întreprinderea sa. Pelângă asta n'a fost lipsă nici de cuvinte răzvrătitoare și revoltătoare, îndreptate contra lui, ca reprezentant al împăratului. El nu odată a avut prilejul să cedeze insistenței unor asemenea strigăte, dar de data asta hotărî să înăbușe turburarea. El porunci

1) Pilda despre slugile, care așteptau întoarcerea stăpânului lor. Luca, XII, 36-40.

detașamentului de oștire să se schimbe în haine simple și, înar-mându-se numai cu toiege, să încunjure poporul, când soldații îndepliniră porunca lui cu așa exactitate și cruzime, încât mulți din popor, atât vinovați, cât și nevinovați au rămas morți pe loc. Insuși cuprinsul templului a fost ocupat de legionari, și unli pelerini, care erau așa de saraci, încât singuri au trebuit să-și înjunghie jertfele lor, au fost cu acest prilej uciși și sângele lor a fost amestecat cu sângele acelor animale, pe care ei le pregătiseră pentru preoți, și astfel a fost profanat însuși templul lui Dumnezeu. Aceasta a fost o măcelărire fără exemplu, după cruzimea sa și la vestea despre dânsa inima întregii populațiuni din Iudeea și Galileea s'au umplut de cea mai infocată indignare, deși asemenea izbucniri se întâmplau nu arare ori¹⁾. Agitația pătrunsă chiar și în palatul lui Tiberie și stârni o extremă indignare în Antipa față de Pilat, anume din cauză că au fost uciși supuși de ai lui galilieni. Puțin mai înainte de aceasta se întâmplase încă și altă nenorocire în Ierusalim. Se pare că în vârful Ofelului, aproape de izvorul fecioarei, în fața Siluamului, se prăbuși un turn, poate, una din acele clădiri, care se aflau în legătură cu construcțiile lui Pilat pentru aprovizionarea Ierusalimului cu apă, și cu acest prilej au fost striviți 18 oameni lucrători. După părerea poporului, aceasta a fost judecata lui Dumnezeu asupra lor, pentru că ei prin munca lor au contribuit la fapta de apostasie a lui Pilat²⁾. Strigătul pentru răscoala poporului în scopul răzbunării pentru măcelărirea pelerinilor, fără îndoială, a răsunat din toate părțile, dar Hristos nici un moment nu l'a justificat. El a văzut mâna lui Dumnezeu chiar și în romanii urâți de popor, precum și în căderea turnului, și în loc să simpatizeze cu ziloții înflăcărați și să se alipească la ei în strigătele răzvrătitoare, El vorbi ascultătorilor Săi uimiți, că tot astfel de grozăvii pot să ajungă pe întregul popor. De trista istorisire Hristos S'a folosit, pentru ca să repete indemnul Său la pocăință. Cu nefericiții galilieni și muncitori, care au perit sub ruinele turnului Siluamului, s'a săvârșit judecata lui Dumnezeu; dar nu trebuie a socoti, că ei au fost oare care păcătoși neobișnuiți. „Nu Vă spun; dar de nu vă veți pocăi, așa veți peri toți“ (Luca, XIII, 1—5). Soarta

1) I. Flavie, Antic. XX, 5, 3.

2) În acord cu învățătura lui Moise despre recompense și pedepse aicea pe pământ, Iudeii priveau la toate nenorocirile mai deosebite, la boalele molipsitoare, la idiole sau îndrăclire, ca la pedepse pentru păcatele părinților, săvârșite de însuși suferinții în existența lor anterioară.

oamenilor, care au perit, servește numai ca prevenire pentru noi toți. Inseși îndelunga răbdare a lui Dumnezeu își are marginile ei, și asta Mântuitorul o lămurește prin pilda despre smochinul neroditor¹⁾. Un om avea în via sa răsădit un smochin, și el nu l-a produs rod în curgere de câțiva ani²⁾. Supărat pe nerodirea lui, stăpânul însăfârșit hotărî să-l taie. Și dela această hotărâre a fost oprit numai prin mijlocirea grădinarului, care l-a rugat pe stăpân să-l mai cruțe încă un an; dacă nici după trecerea acestui an el nu va aduce rod, atunci se poate tăia, ca unul ce degeaba ocupă locul și împovărează pământul³⁾. Prin smochinul neroditor Hristos e clar că înțelege pe poporul iudeu. Prin necredința sa, ca și prin stărpiciunea duhovnicească, el a epuizat îndelunga răbdare a lui Dumnezeu, și acum securea era la rădăcina lui. Numai mijlocirea dumnezeescului Vier mai prelungea încă pentru oare care timp îndelunga răbdare a lui Dumnezeu, dar de oare ce și după aceasta poporul rămase neroditor și necredincios, apoi l-a și ajuns grozava judecată a lui Dumnezeu în dărâmarea Ierusalimului și peirea totală a existenței lui politice.

Predica aceasta, fără îndoială, a produs o puternică impresie asupra poporului, spre marea nemulțumire a savanților farisei, care pe urmele Mântuitorului din nou s'au arătat în Galileea ca acolo să facă intrigile lor. De data asta ei făcură încercarea să întrerupă propoveduirea lui Hristos prin comunicarea primejdiei ce-l amenința din partea lui Irod, care ar fi căutând să-l ucidă. Dar comunicarea asta nu reuși să înspăimânteze pe dumnezeescul Propoveduitor, și El le porunci să spună chiar și lui Irod, acestei, „vulpi”, mizerabile pe un tron închipuit, că n'a venit încă ceasul Lui, și acest ceas va sosi nu alcea în Galileea, ci acolo, unde deja au perit atâția proroci. „Nu se întâmplă ca vre un proroc să piară afară din Ierusalim.

Potrivit cu declarațiunile Sale, Hristos continuă încă o vreme oarecare activitatea Sa în Galileea și între altele a săvârșit două minuni, și anume vindecarea unei femei gârbove, care suferea

1) Smochini neroditori adesea se întâlnesc și astăzi. Astfel se întâlnesc și arbori, îngrijirea lor la răsădire s'ar neglijat. Pentru ca smochinul să producă rod bun, pământul dela rădăcina lui trebuie bine îmbunătățit și des săpat; pentru asta trebuiau îndepărtate din grădina până și pietrele. Thomson, *Land and Book*, 356.

2) Pilda despre smochinul neroditor Luca, XIII, 1—9. Legea lui Moise (Deut. XX, 19—20) interzicea de a se tăia arborii roditori, afară de anumite împrejurări. De alcea rabini ziceau: „să nu tai palmierul, care aduce un eab de finice, sau maslinul, care aduce a patra parte de cabă”. „Flul meu, zicea un rabin, n'ar fi murit, dacă el n'ar fi tăiat smochinul înainte de timpul, cuvenit. Hor. Hebr. III, 130.

3) Vezi nota 2 de pe pagina precedentă.

de 18 ani, și a unui bolnav de idropică. Vindecările acestea, că săvârșite într-o sâmbătă, iarăși stârniră cârtiere printre farisei, dar totodată au servit și ca prilej nou pentru Mântuitor să lămurască adevărata menire a sâmbetei, duhul căreia nu contrazice nici decum facerea de bine a altora. Dacă legiștii, care se ocupă cu mărunțișuri nu socot să facă sâmbăta bine măcar animalelor, când ei scot, de exemplu, asinul sau boul la fântână, apoi cu atât mai mult e permis a face bine aproapelui nostru. Dovezile acestea rușinară pe cel de față, și ei tăceau. Ultima minune a fost săvârșită în casa unuia din fariseii șefi, care poftise pe Iisus Hristos „să mănânce pâine”, având pe lângă asta negreșit scop principal „de a-l urmări pe Dânsul”. Dar supravegherea a înseși Mântuitorului asupra lor era mult mai pronunțată decât supravegherea lor asupra Lui. Între altele Hristos observă, cum cei chemați la această cină cu obișnuita ambiție mărunță, pe întrecutele unul cu altul ocupau primele locuri cele mai de cinstea la masă. Contrar acestora, Mântuitorul propuse o regulă mult mai înțeleaptă și mai bună a modestiei obștești, care cuprindea în sine odată cu aceasta o profundă lecție de smerenie duhovnicească. După cum în societatea pământească obraznicul, fudulul, omul îngâmfat trebuie să fie totdeauna gata de împotrivire puternică și adesea e silit să cedeze locul meritului modest, așa și în lumea cerească „tot cel ce se înalță pe sine va fi umilit, iar cel ce se smerește pe sine se va înalța”. După aceea Hristos nu perdu din vedere nici partea slabă a caracterului a înseși stăpânului casei. Cîna o dăduse el nu cu vre un scop înalt, ci numai din dorința orgolioasă să-și arate bogăția sa și pretinsa sa galantonie, precum și cu nădejdea vădită, ca și oaspeții vor plăti la fel. Astfel de ospitalitate nu are nici o însemnătate morală. Bunătatea, arătată săracilor, așteaptă mult mai bogată răsplată, de cât o ospătare lingușitoare a prietenilor și a bogătașilor. Primind pe prieteni și rudele, nu trebuie de uitat cei fără ajutor și suferinzi. Binefacerea calculată nu este altă ceva, decât egoism mascat. Bogatul fariseu ar fi dobândit o binecuvântare mult mai de nădejde și indistructibilă, dacă ar fi invitat să rămână la dânsul pe nefericitul suferind de idropică, dacă săracii privind la această cină, ar fi fost deasemenea printre oaspeții lui.

În acest loc unul din oaspeți socotind, poate, că astfel de povață era neplăcută și aspră, făcu observația, care în împrejurările date te miră de s'a ridicat deasupra nivelului sarcasmului echivoce și trufești (Luca, XIV, 15-24). „Ferice de cel ce va

mânca pâne întru împărăția lui Dumnezeu", exclamă el, ca și cum ar fi dorit prin această observațiune impersonantă să șteargă neplăcerea impresiunii. În loc de a se folosi de dumnezeiasca învățătură, el, evident, ar fi fost mulțumit, dacă toată chestiunea asta era amânată și pusă în cutia lungă pentru viitorul depărtat, ca și cum el ar fi fost cu totul încredințat de acea fericire, despre care, evident, avea ideea cea mai turbure și grosolană. Dar Mântuitorul prefăcu observația lui deșartă într'un nou prilej pentru o învățătură vrednică de amintire. El spusese pilda în scopul de a arăta, că mănecarea de pâne în împărăția cerului cere niște condiții, pe care n'ar fi voit a le primi tocmai aceia, care erau în o astfel de încredere deplină relativă de mănecarea ei¹⁾. Un om, — zise El, — trimise o mulțime de invitațiuni la ospăț mare; dar când veni vremea prânzului, atunci se lepădă. Unul era ocupat cu gospodăria sa, și el trebuia să meargă și să vadă porțiunea de ogor din nou cumpărată. Altul de abea cumpărasă o pereche de boi și crezu de neapărată nevoie să-i cerce. Un al treilea abea se căsătorise și era până întru atâta ocupat cu trebile familiare, că de venirea lui la prânz nu putea fi nici vorbă. Atunci gospodarul, mâniat pe acești musafiri nerespectoși și nedelicați, porunci slugilor sale să meargă imediat la ulițe și pe la răspântii și să adune toți săracii, schilozii, șchiopii și orbii; când aceasta a fost îndeplinită și încă mai rămăsese un loc, el trimise slugile sale să chieame și călători fără adăpost de pe la marginea orașului și dela drumul mare. Aplicația morală a pildei a fost limpede pentru toți cei de față. Inima dedată lumii absorbită fie cu grițile gospodăriei, fie cu îngrămădirea de bogății sau simplu cu viața senzuală a mulțămirei de sine, care nu se împacă cu adevărata tendință către ospățul întru împărăția cerului. Păgânii și lepădații, desfrănatele și vameșii, lucrătorii la drumuri și calicii de pe uliță acolo pot să se arate mai degrabă decât cărturarii cu erudiția lor îngânfată și decât fariseii cu evlavie lor falsă. „Căci vă spun, — adăose Mântuitorul din partea propriei Sale persoane ca să aplice mai bine la dânșii această învățătură morală, — ca

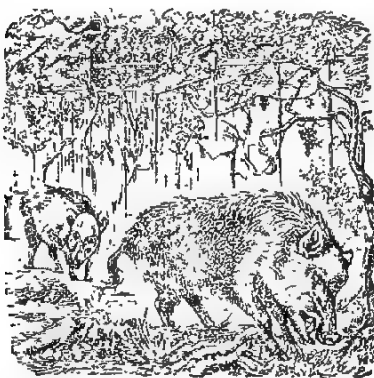

Mazere de Palestina

¹⁾ Pilda despre cei chemați la cină, Luca, XIV, 7-24.

nimenia din aceia nu va gusta din cina Mea". Și așa „sunt mulți chemați, dar puțini aleși“.

Pilda aceasta, era închipuirea pitorească a activității însuși Mântuitorului. La ospățul evangheliei Sale El a chemat pe toți, dar majoritatea celor chemați, anume aceia, către care El s'a adresat mai întâiu buna vestire, s'au lepădat de Dânsul, fiind înghițiți de deșărtăciunea, ce-i ademenise. Cei mai principali conducători ai poporului și clasele înalte în genere, cum astăzi a devenit evi-

dent, renunțară definitiv să primească Vestirea cea bună. În schimb la ea cu deplină sinceritate răspunseră toți acei suferinzi și împovorați, toți săracii, schilozii și șchiopii, toți vameșii și păcătoșii, care, ca desmoșteniți ai lumii acesteea, mai ușor au deschis ușa inimii lor pentru noua bună vestire, care le vestea împărăție în altă lume mai bună. Când cărturarii și fariseii se așezară definitiv în raport dușmănos cu Hristos, atunci El rămase în comu-

nitatea anume a acestor vameși și păcătoși, care cu grămada se adunară împrejurul dumnezeescului lor Mângâitor. Pentru mândrii cărturari și farisei asemenea contact al Lui se părea cu deosebire înjositor și urât pentru un proroc, și ei murmură grozav între ei, zicând: „El primește pe păcătoși și mănâncă cu ei“. Clasele de jos ale poporului iudeu în acest timp se aflau în situație grea. Luptele intestine și incursiunea romană umpluseră țara de ruine și de cenușă. Irozii, adevărat, se sileau să restaureze orașele dărâmate și se distingeau prin pasiunea de construcții, dar prin asta ei mângâiau numai ambiția lor, iară pentru popor asta atrase după sine numai biruri noi, care îl împovărau și îl incurcau în datorii imposibile de plătit. Nu zadarnic în pildele lui Hristos așa de des să iau exemple din viața datornicilor ce nu mai pot plăti. În realitate aceștia erau mulți. Aceasta era înlesnită și de sistema romană a strângerei dărilor cu ajutorul companiilor arendatorilor, care prin perceptorii lor sau vameși, sugeau ultimile sucuri din popor. Nenorocirea situației economice a poporului de rând spori încă din cauză că clasele înalte nu se îngrijau deloc pentru îmbunătățirea soartei fraților lor mai mici, ci dinpotrivă,

se raportau către el cu dispreț total. Același cărturari și farisei, care se considerau râvnitori ai religiei și ai legii, cu o răceală fără de suflet priveau la mulțimea necăjită a poporului lor, și raportul disprețuitor către el se ridică chiar într'o deosebită pravilă a legii. Anume de aceea, când Mântuitorul începu să se adreseze cu vestea cea bună mai ales către această mulțime lepădată și înăbușită, atunci zvonul despre Dănsul s'a răspândit repede în toată țara și din diferitele cuiburi ale nenorocirilor și sărăciei se adunară la El acești osteniți și împovorați, care până acum în căpeteniile lor trufase nu întâmpinară nici iubire, nici voce bună. Dar Mântuitorul iubirea Sa nu o mărgini numai la asta; El o întinse și asupra acelor, care erau lepădăturile totale ale lumii acestuia, anume asupra păcătoșilor și vameșilor, numai atingerea de care era pentru evlavioșii farisei și pentru riguroșii cărturari un fel de întinare, care cerea un nesfârșit număr de spălări. Spre groaza negrăită a acestor legiști fără suflet Hristos „primea pe păcătoși și mânca cu dâșii!“ Nu-i de mirare, că el au început să cătească asupra Lui pentru această călcare a bunei cuvințe obștești, strigătoare la cer după părerea lor; dar când cărtirea lor ajuns până la auzul lui Hristos, atunci El dădu o lecție mult edificatoare în această privință, în genul pildelor uimitoare. „Care din voi, — zise El, — având o suită de oi și pierzând una din ele, nu lasă pe cele 99 în munți, și nu se duce după cea pierdută, până ce o găsește? Și găsindu-o, o ia pe umere cu bucurie, și venind acasă, chiamă pe prietenii și pe vecinii și spune: bucurați-vă cu mine, eu am găsit oaia mea cea pierdută. Vă spun, că așa și în ceruri va fi mai mare bucurie pentru un păcătos pocăit, decât de 99 de drepti care n'au nevoie de mântuire“. Prin pilda femeii, ce s'a bucurat de găsirea drahmei pierdute, Mântuitorul încă a confirmat aceeași idee, adăogând, că „așa este bucurie între ingerii lui Dumnezeu și pentru un păcătos pocăit“.

Dar în culori foarte vii se prezintă îndurarea nemărginită a lui Dumnezeu către păcătosul ce se pocăește și care este zugrăvită în vestita pildă despre fiul cel pierdut¹⁾. Într'insa fiul cel mai mic al unui tată bogat înainte de timp a voit să se folosească de neatârnare și luând dela tatăl său partea de avere, s'a dus într'o țară depărtată. Acolo el, prin o viață luxoasă și vinovată repede a risipit bogăția sa și începu să sufere până și de foame, pentru

1) Parabola despre fiul cel pierdut, Luca, XV, 11—32.

potolirea căreia era nevoit să între păzitor de porci, adică ocupă cea mai umilită situație, în care putea să ajungă un iudeu. Și el a trebuit și de hrănit să se hrănească împreună cu porcii, anume

Pilda cu fiul pierdut.
(Desen de Gustav Doré).

cu acele fructe ale arborelui de roșcove, cu care în orient se hrănesc porcii, iar din când în când la mare nevoie se hrănesc și oamenii săraci. Petrecerea mută în comunitatea acestor murdare animale dădu nefericitului tânăr puțința să adune în sufletul

său toate evenimentele vieții sale tinere, nebunește păgubită. El își aduse aminte și de casa părintească natală, unde el cândva era înconjurat de iubire, de belșug și cinste din partea numeroaselor slugi. El însuși acum slugă, dar slugă flămândă, înjosită și lepădată de toți, pe când în casa tatălui său și înseși slugile se bucurară de îndestulare și de situație omenească suportabilă. Și el cu gelozie își aducea aminte de aceste slugi. Cât de bucuros ar fi el acum să ocupe situația lor în casa sa natală, adică nu situația de fiu moștenitor (la asta nu îndrăznea nici să cugete), ci măcar situația unui muncitor angajat. Lui îi era groază să se înfățișeze acum înaintea tatălui său, altă dată iubitor, pe care el așa de profund l-a jignit prin nebuneasca sa purtare; dar foamea și necazul triumfară în lupta sufletească, și el hotărî să se întoarcă la tatăl său și să se căiască din toată curățenia sufletului de toate. Și iată el flămând, murdar și strențuros „se scoală și pleacă la tatăl său”. Iată deja împrejurimile țării natale. Fiecare deal cunoscut și fiecare izvor serveau pentru dânsul drept reproș grozav; și cu atât mai mult el trebuia să se îngrozească și să se rușineze de oamenii cunoscuți, care puteau să-l vadă acum în această stare jalnică și nenorocită! Dar ce va zice tata și fratele? Dar inima părintească deja simțise apropierea nefericitului tânăr. „Și când el era încă departe, l-a văzut tatăl lui, și i s'a făcut milă; și alergând, căzu pe grumazii lui și l-a sărutat. Fiul însă îi zise: „Tată, am greșit la ceri și înaintea ta, și nu mai sunt vrednic a mă numi fiul tău”. El voi să adauge rugămintea deja pregătită de mai înainte: „primește-mă ca pe unul din argații tăi!” Dar tatăl nu-l lăsă să isprăvească. El îndată porunci să aducă haina cea mai bună, să-l îmbrace, să-l încalțe și să-l împodobească cu inel de aur; după aceea porunci să junghie vițelul cel îngrășat pentru ospățul de familie și să se veselească cu amicii săi de fiul, care pentru dânsul „fusese mort și a înviat; pierdut fusese, și s'a aflat”. Dar iată veni fiul cel mai mare, care, apropiindu-se de casă, se miră peste măsură auzind acolo cântări și veselie. Aflând ce este, el nu numai nu s'a bucurat de întoarcerea fratelui său celui mai tânăr, că se pierduse fără veste, ci se supără peste măsură și nu voia să intre în casă, ca să ia parte la veselie, reproșând totodată tatălui său, că el se referise cu asemenea galantonie către fiul său cel stricat, care acum s'a întors numai pentru că n'a mai avut ce mânca, și în același timp niciodată nu i-a dat nici măcar un ed lui, fratelui celui mai mare, care în sudoarea feței a muncit la dânsul. La

acest reproș fără cruțare a fiului celui mai mare, iubitorul tată exclamă biruitor: „Fiul meu, tu totdeauna ești cu mine, și toate ale mele sunt ale tale. Dar trebuia să te bucuri și să te veselești, că fratele tău acesta, mort a fost și a înviat, pierdut a fost și s'a aflat”. Mântuitorul n'a comunicat cum a procedat acest frate fără suflet; fariseii ce-l asculta au trebuit să deslege această chestiune prin propria lor purtare față de păcătoșii disperați și au trebuit împreună să înțeleagă toată puterea morală a parabolei, care cu așa forță nebiruită demască propria lor lipsă de inimă.

Niște învățături ca acestea prin pilde, Mântuitorul oferi în tot timpul ultimei sale petreceri în Galileea. Cu altă ocaziune, convorbind propriu cu ucenicii, El le spuse o parabolă cu un nedrept econom de casă, care cheltuind averea stăpânului și, auzind de îndepărtarea sa din slujbă, ce-l amenința, intră cu datornicii stăpânului în osebită târguială, micșorând pe chitanțele lor sumele datorate de ei, ca apoi în caz de nevoie să găsească la dâșii prietenie pentru el. Această purtare demască în el o deosebită dibăcie în distribuirea averei, și Mântuitorul plecând dela acest exemplu, vesti pe ascultătorii Săi să dispună în genere și cu averea lor așa, ca în caz de sărăcie să aibă prieteni, care i-ar primi în lăcașurile cele veșnice. Asemenea prieteni pot fi negreșit numai acei saraci, milostenia dată cărora poate da dreptul la intrarea în lăcașurile cele veșnice.

Pilda aceasta au auzit-o și fariseii, și de oare ce ei erau foarte iubitori de argint, apoi asemenea învățătură a Mântuitorului li se păru extrem de ridicolă, mai ales cuvintele de încheiere ale învățăturei, ce nu se poate sluji la doi domni: lui Dumnezeu și lui Mamona. Fariseii anume slujau, la doi domni și se considerau pe sine drept niște așa de mari drepți, încât pentru dâșii deja demult erau pregătite cele mai întâiu și mai de onoare locuri întru împărăția cerurilor. Pentru a le arăta jalnica lor rătăcire, Mântuitorul le spuse pilda cu bogatul și saracul Lazăr¹⁾. Intr'insa desfășură înaintea fariseilor mirați adevărul grozav pentru ei, că Dumnezeu judecă altmintrelea pe oameni decât cărturarii pământești și legiștii, și celce aicea s'a desfătat de bunătățile lumii, acolo, în viața de dincolo de mormânt, trebuie ca pentru lipsa sa de milă să sufere chinuri grozave, dar meritate, și să vadă cum nefericitul Lazăr, cărula el n'a voit să-i arate nici o milă și lasă numai câinii săi, să-i lingă ranele pline de puroi, se odihnea în

1) Pilda cu bogatul și saracul Lazăr: Luca, XVI, 19-31.

sânul lui Avraam. Asemenea soartă fariseii o pot înlătura numai prin împlinirea a tot ceea ce a poruncit legea și prorocii. Din nefericire, ei în pretinsa lor cuvioșie și dreptate erau deplin necredincioși practici și s-au convins de adevărul spus te miră de

*Parabola cu bogatul și saracul Lazăr.
(Desen de Gustav Doré).*

ar fi putut chiar și Lazăr, dacă el, după rugămintea nefericitului bogătaș, ar fi fost trimis înapoi pe pământ să propoveduiască pocăința și viața de dincolo de mormânt.

Între acestea a sosit vremea să meargă iar la Ierusalim, și

Mântuitorul, ne curmând activitatea Sa învățătoarească și de binefacere, începu câte puțin a se mișca spre sud și se îndrepta spre provincia transiordanică, acolo folosindu-se de un drum mai liniștit. Dar durerea omenească caută ajutorul Lui binefăcător și în acest drum. La hotarul dintre Galileea și Samaria, la intrarea într'un sat ajunsese pânăla Dânsul un strigăt infundat, răgușit și jalnic. El privi și văzu zece oameni leproși, uniți într'un fel de comunitate de grozava lor boală. Ei se opriră departe, pentrucă nu îndrăzniră să se apropie, de oare ce apropierea lor pricinuia întinare, și ei erau dator să prevină pe toți cei ce se apropiau de dânșii prin strigătul sfâșietor de suflet „tame, tame!” = „necurat, necurat!” Leprea asta era, așa zicând, moarte vie, prezenta cel mai grozav fel de suferință și de nenorocire; ea descompunea și strica înseși izvoarele sângelui din om, desfigura fața, făcea grețoasă chiar atingerea, încet-încet infecta și acoperea tot corpul cu ranele boalei celei mai grozave decât moartea înseși; și cei loviți de ea pururea trezeau în inima Mântuitorului o compătimire adâncă și vie. Dar niciodată ea nu stârni în El o părtașie mai vie de cât acum. Așa auzind strigătul lor: „Iisuse învățătorule, miluește-ne pe noi!..” — El imediat, nici măcar așteptând apropierea lor de Dânsul, le zise tare: „mergeți și vă arătați preoților!” Ei înțeleseră sensul acestei porunci: ei știau, că El le poruncise lor să meargă și să ceară la preoți recunoașterea însănătoșirii lor, adevărarea restatornicirii lor în toate drepturile și avantajele vieții obștești (Levit. XIII, 2; XIV, 2). Deja la răsunetul acestui glas miraculos ei simțiră în sine cursul vieții sănătoase, restabilirea puterilor, curățirea sângelui în vinele lor: „și pe când mergeau ei, s'au curățit”. Ei primiră darul cel mai mare și mai scump. Dar mare este abisul nerecunoștinței omenești! Cei vindecați nici nu se gândiră să se întoarcă la dumnezeescul lor Doctor, ca să-I dea mulțămirea datorată. Spre rușinea lor se întoarse numai unul din ei, anume un samarinean, care „cu glas tare proslăvind pe Dumnezeu, căzând cu fața la pământ la picioarele Lui, îi mulțămia”. Orcât de neobicinuit era pentru inima lui Hristos a lua sama la orice nerecunoștință, dar și ea fu turburată de un exemplu al ei așa de strigător, așa de nerușinat și așa de monstruos. „Oare nu zece s'au curățit, — întrebă El cu tristeță mirată, — dar cei nouă unde sunt? Nu s'au aflat să se întoarcă să dea slavă lui Dumnezeu, fără numai acesta de alt neam?” Dar dacă așa de neagră și de netrebnică a fost nerecunoștința celorlalți nouă, apoi în comparație cu dânsa

cu atât mai scumpă a fost recunoștința acestui samarinean. Și Mântuitorul nu o lăasă fără recompensă. Vindecând trupul lui, El vindecă și sufletul lui; spunându-i cu mare iubire: „scoală și du-te? Credința ta te-a mântuit!”

Către acest timp se raportează întoarcerea dela propoveduire a celor șaptezeci de ucenici. El îi transmiseră Lui cu bucurie acel succes, de care a fost însoțită propoveduirea lor. Cu puterea numelui lui Hristos ei putuseră să izgonească chiar și dracii. Cu această ocaziune Mântuitorul le transmise învățătura, că binele e înfinit mai puternic decât răul, și biruința asupra lui satana, căzut din ceriu ca un fulger, e obținută și se continuă în veci. Peste toate puterile răului, El le dădu stăpânire și biruință, și cuvântul făgăduinței Lui trebuia să servească pentru dănsii drept apărare de orice izvor de vătămare. Ei vor călca peste aspidе și vasilisc, călcând peste lei și șerpi; pentru că El i-a iubit, îi va izbăvi; El îi va apăra, pentru că ei au cunoscut numele Lui. Dară ei au încă un izvor de bucurie mai înalt și mai duhovnicesc, anume, că numele lor sunt scrise în cartea vieții și în veci nu se vor șterge dintr'însa.

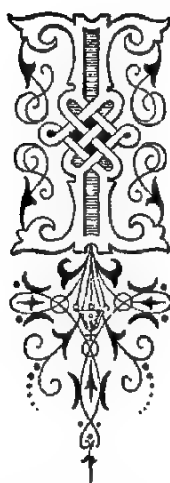
Această credință simplă și nădejdea nemărginită a ucenicilor umplu inima lui Iisus Hristos de bucurie; dar El s'a bucurat cu duhul deasemenea și pentru că deși era lepădat și disprețuit de cărturari și farisei, dar îi iubeau și-l divinizau vameșii și păcătoșii. Saracii, cărora El le binevestea, orbi, vederea cărora o deschisese El, bolnavii, pe care El îi vindecase, cei pierduți, pe care El îi căutasе și-i mântuise; toți aceștia cu recunoștință sinceră și cu entuziasm se îngrămădeau împrejurul bunului lor Păstor și a marelui lor Doctоr. Tuturor celor osteniți și împovorați El în toate chipurile posibile le dădea nădejde și binenecuvântare. În pilda cu văduva stăruitoare El i-a învățat datorlia credinței și a arătat, că la rugăciunea osărdnică și neconținută, neapărat urmează răspuns (Luca, XVIII, 1-8). În pilda cu fariseul mândru, mulțămît de sine însuși, cu onorurile sale, cu postul său și cu milosteniile sale, care fariseu a venit în templu numai să se laude înaintea lui Dumnezeu și de aceea a plecat totdeauna mai puțin îndreptat decât păcătosul vameș, care cu ochii plecați la pământ, bătându-se în pept, repetând numai strigătul: „milostiv fii mie păcătosului”. Hristos învăță, că Dumnezeu iubește mai mult smerenia ce se căește, decât simpla slujire de dinafară, și că inima smerită și duhul umilit, — iată jertfele, pe care nu le disprețuește El și care sunt mai plăcute lui Dumnezeu.

CAPITOLUL XXXIV.

IN IERUSALIM ȘI PEREEA.

arna sosi cu ploile ei și cu vânturile reci și umede, și la sfârșitul lunii „Chisleu” la iudei era o nouă sărbătoare mare, anume sărbătoarea „Inoîrei templului” în amintirea evenimentului vesel pentru popor, când templul a fost înnoit de Iuda Macabeu după groazva profanare a lui, a nebunei necinstiri de către Antioh Epifanul. Asemenea Paștelor și sărbătorii Corturilor, ea se sărbătorea o săptămână întreagă și era însoțită de mari solemnități, sporite încă prin obiceiul de a aprinde focuri, din care cauză și înseși sărbătoarea câteodată se numea sărbătoarea focurilor. Mântuitorul iarăși găsi posibilitatea de a veni la Ierusalim la această sărbătoare, ca în mijlocul poporului adunat încă odată să glăsuiască despre vrednicia Sa mesianică. Și El glăsuia despre asta în niște împrejurări foarte remarcabile¹⁾.

Popor la sărbătoare se adună la Ierusalim, după obiceiul foarte mult, dar solemnitatea într-o mare măsură a fost stricată de vre-

¹⁾ Mărturia lui Iisus Hristos despre dobințimea Sa cu Dumnezeu Tatăl. Ioan, X, 22—42.

mea umedă și rece, așa că mulțimea prăznuitoare a trebuit să caute adăpost de ploae sub acoperișul vastei colonade așa numită pridvorul lui Solomon, adică a acelei părți a templului, care rămăsese întreagă dela dărâmarea templului de către Nabuhodonosor și în cea înaltă. Aicea în popor a apărut și Hristos, și El nu se putu dosi de ochii pânditori ai partidului fariseiesc. În timpul absenței lui Hristos acest partid trebuie să se fi gândit nu puțin la chestiunea despre aceea cine este în realitate acest galileian, cu asemenea înțelepciune dumnezeiască, încât cu dânsul nu se pot egala nici cei mai mari dascăli ai școlilor rabinice, și totodată săvârșa minuni, pe care a le nega se putea cu o vădită intenție de a nu recunoaște nimic miraculos. Poporul simplu îl numește proroc și chiar Mesia; și e straniu că El însuși nu se proclamă Mesia și nu socoate deloc să cedeze în calitate de acel groaznic cuceritor, ideea de care deja de câteva veacuri s'a înștaurat în inima și mintea nu numai a poporului simplu, care a suferit din pricina înjosirilor politice, ci și a conducătorilor săi, în care demult se întunecase adevărata idee despre Mesia. Trebuia însă a lămurii înfățișat lucrul, și fariseii se încercară să facă asta anume în această sărbătoare. Și iată ei se apropiară de Dânsul cu întrebarea decizivă: „Au doar mult ai să ne ții Tu în nedumerire? Dacă ești Tu Hristos, spune-ne deadreptul“. Aceasta era întrebarea semnificativă, care arăta, că în fine și fariseii nu mai puteau nega neobișnuita Sa învățătură și faptele Lui cele mari. Dară Hristos prevedea cugetele lor ascunse. Lor nu le trebuia nici de cum Mesia în adevărata Lui vrednicie duhovnicească, de oare ce El, în starea actuală a preinșilor drepti, ar fi fost numai un groaznic muștrător pentru ei, ci era de trebuință un Mesia politic, care răspingând pe uricioșii de romani și năimișii lor Irozi, să cucerească toată lumea și să pună tot pe acești farisei și cărturari ca stăpânitori ai popoarelor. Dorind strașnic să vadă în lîsus un Mesia pămîntesc național, ei cu ură lepădau într'însul pe Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul lumii. Că El era Mesia într'un senz mai înalt, duhovnicesc, decât cum îl visau ei, aceasta adesa a spus-o El prin cuvintele limpezi; dar nu Mesia în acel înțeles, în care îl doreau ei. El nu era și nici nu dorea să fie. Deaceea El, ca să nu-l ducă în rătăcire, nici nu le vorbi; Eu sunt Mesia al vostru, ci numai recurge la acea învățătură, în repetate rânduri exprimată, care dovedea, cât de limpede este dreptul Său la această vrednicie și la lucrurile, care mărturiseau pentru Dânsul (Ioan, V și VIII). Dacă ei ar fi fost oi ale turmei

Sale, — și cu acest prilej El le-ar fi amintit acea predică, pe care le-o ținuse mai înainte, în timpul sărbătorii corturilor, — atunci ei ar fi auzit glasul Lui și El le-ar fi dat viața veșnică, și ei n'ar fi perit sub apărarea Lui, pentru că nimenea atunci n'ar fi putut să-i fure din mâinile Tatălui Său. „Eu și Tatăl meu una suntem“, — adăose El solemn. Însemnătatea acestor cuvinte era limpede. Prin ele El se arăta pe Sine nu numai Mesia, ci și Dumnezeu. Fariseii fără îndoială înțelesesă aceasta, și în adâncul inimii lor, pe cât într'insa mai rămăsese simțul dreptății, nu putea să nu recunoască adevărul acestor cuvinte, pe temeiul celor săvârșite de Hristos. Dar aceasta distrugea visurile lor pământești, dar avantajele pământești erau pentru dâșii mai importante ca orice, mai importante decât adevărul, și ca niște jalnici robi ai lumii acestea, ei nu putură purta o mărturie așa de înaltă, și iarăși, și la sărbătoarea Corturilor, apucară cu furie pietre, de care erau multe pentrucă nu se terminase încă refacerea templului. Dacă însă ar fi sosit ceasul Său, atunci El n'ar fi scăpat de moartea mucenicească, căreia s'a expus în urmă primul mucenic al Său Ștefan. Dar măreția Sa neturburată i-a dezarmat. „Multe lucruri bune V'am arătat Eu vouă dela Tatăl Meu, — zise El — pentru care din ele voiți să Mă ucideți cu pietre?“ — „Nu pentru vre o faptă bună voim să te ucidem cu pietre, — răspunseră ei, — ci pentru hulă contra lui Dumnezeu și pentrucă Tu, om fiind, Te faci pe sine-Ți Dumnezeu“. Pentru justificarea Sa, Mântuitorul se referi la sf. Scriptură, unde în genere oamenii luminați de Dumnezeu se numesc „dumnezei“ (Ps. LXXXI, 6), și cu atât mai mult are drept a se numi „Fiul lui Dumnezeu“ Acela care a dovedit prin învățătura Sa și prin faptele Sale dreptul la asemenea numire. La viața Sa și la faptele Sale El se referi ca la dovada cea mai nebiruită a unității Sale cu Tatăl. Dacă lipsa de păcat a vieții Sale și minunile Sale nu erau dovadă, că El nu putea fi un îndrăzneț hulitor de Dumnezeu, în care calitate voesc ei să-L ucidă cu pietre, atunce ce dovadă le poate aduce? Nu trebuia oare să fie aceasta pentru dâșii semne, că Acela, Care a venit să plinească lege mai înaltă, — Acela, pe Care l-au vestit toți prorocii, Căruia lehovă i-a pregătit calea, Care a grăit așa, cum niciodată n'a vorbit vre un om, Care a săvârșit lucruri, de care nimenea n'a făcut dela facerea lumii, Care a dovedit toate cuvintele Sale și a dat senz tuturor faptelor Sale prin o viață de-o frumuseță nepătată și absolut fără de păcat, — Acela în realitate a grăit adevărul, când a zis, că El este una cu Tatăl și că este Fiul lui Dumnezeu,

Dovada era de nebîrult și ei n'au îndrăznit să-l improaște cu petre; dar de oare ce El era în mijlocul lor singur și fără apărare, apoi el se încercară să-L prindă. Dar nici-asta n'o putură face. Infățișarea Lui îi umplu de spaimă. Ei se desfăcură înaintea Lui și cu fețele pline de ură priveau la Dânsul cum se depărta dintre dâșii. După asta deveni și mai clar, că a continua învățătura între ei este imposibil. Ei nu se puteau ridica până la ideea Lui despre Mesia, cum nici El nu se putea pogori până la părerea lor. A mai rămânea între dâșii însemna numai a-și expune în zadar viața Sa unei permanente primejdii. Deaceea iudeii era închisă pentru El, cum închisă era pentru Dânsul (după cunoscutul atentat al lui Irod) și Galileea. În tot pământul natal pentru Dânsul rămăsese numai o provincie, unde mai putea să fie scutit de primejdie, și anume Perea, țara de peste Iordan. Deaceea El iar se retrase în țara de peste Iordan și se opri acolo pentru câțva vreme, pentru ca încă odată să fie odihnit cu sufletul înainte de cea mai mare luptă a Lui.

În timpul șederii în Perea Mântuitorul se ocupa după obicei, cu fapte de binefacere, învăța poporul și sta de vorbă cu ucenicii Săi. El deja nu odată fusese în această latură și poporul îl cunoștea, ca pe un Învățător plin de dragoste și proroc, nu numai cu cuvântul, ci și cu binecuvântarea, care se primea cu respect. Nesfârșita Lui iubire, atât de neasămănătoare cu trufia disprețuitoare a fariseilor și cărturarilor, atrăgea la Dânsul și femeile cu copii, care considerau ca o deosebită fericire pentru sine să primească dela Dânsul binecuvântare pentru micuții lor¹⁾. Mamele iudeice în genere, aveau obiceiul să aducă copiii la rabini pentru binecuvântare, dar la Mântuitorul ele veneau cu o deosebită plăcere, cu deplina încredere, că El nu le va respinge. Și Mântuitorul iubea foarte mult copiii, văzând în ei modelul de nevinovăție, curățenie și nădejdea viitorului. Cu o ocaziune, mamele cu o deosebită stăruință și în număr mare aduseră la Dânsul pe copiii lor. Apostolii, socotind că asta L-ar turbura, și L-ar împedeca dela lucrul înaltei mântuirii, încetară de a mai lăsa pe mame cu copii. Dar Mântuitorul îndată le opri râvna lor nelaloc, zicându-le: „lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine, căci a unora ca aceștia este împărăția cerurilor“. Și după aceea, îmbrățișând pe copii și punându-și peste dâșii dumnezeieștile Sale mâni, Mântuitorul învăță pe ucenici și poporul, că „cine nu va

1) Binecuvântarea copiilor Mat. XIX, 13—15 · Marc. X, 13—16; Luca, XVIII, 15—17

primi împărăția lui Dumnezeu ca un copil, adică cu toată nevinovăția și desinteresat, „acela nu va intra într'însa”. După pilda Mântuitorului și biserica, întemeiată de Dânsul, a început să primească pe copii în sânul ei prin botez neamănând aceasta până la maturitatea lor.

Șezând în Perea câțva timp, Mântuitorul iar se îndreptă spre sud, ca pentru ultima oară să meargă la Ierusalim. Astfel El părăsi pentru totdeauna această provincie, și toți grăbiră să se folosească de sfaturile Lui duhovnicești pentru viață¹⁾. Între altele, la Dânsul alergă un tânăr foarte vestit și bogat și, căzând înaintea Lui, în genunchi, exclamă: „Învățătorule bune, ce să fac, ca să moștenească viața de veci?” Reproșându-i pentru oare care lux și linguire a titlului, care demască într'însul absența simplității inimii, Mântuitorul îi zise, că pentru asta trebuie a păzi poruncile. Tânărul se vede că aștepta vreo indicare nouă și neobișnuită din partea unui învățător așa de mare și-l întreabă: care porunci? Când Hristos îi enumeră cele mai principale porunci ale Decalogului și ale legii lui Moise, cu deosebire apăsare a tonului pe porunca iubirii aproapelui ca pe sine însuși, atunci tânărul cu mirare observă, că el toate acestea le-a păzit din tinerețe sa și el ar fi voit să mai facă încă ceva afară de acestea, Mântuitorul îl iubi pentru această dorință, dar în același timp văzu în el o biruire de prisos pe sine a acestui om și, ca să-l demasce înaintea sa înseși, îi făcu o înaltă propunere. „Dacă voești să fii desăvârșit, — zise El tânărului, — mergi și vinde-ți averea ta și o împarte la saraci; și vei avea comoară în ceriu; și vino de-Mi urmează Mie”. Această propunere deodată zdrobi toate biziurea sa pe sine. El era robul bogăției sale și nu avu putere să se despartă de dânsa. „Auzind cuvântul acesta, tânărul se duse întristat, pentrucă — observă evanghelistul, — el avea a-vuție mare”. Iară Hristos trase din asta un subiect pentru o nouă învățătură pentru ascultătorii Săi, și zise către ei: cât de greu e pentru omul bogat să intre întru împărăția lui Dumnezeu. „E mai ușor să treacă cămila prin urechile acului²⁾, decât să intre bogatul întru împărăția lui Dumnezeu”. De oare ce sunt puțini bogați de aceștia, care n'ar fi atașați de bogăția lor, apoi, auzind

1) Arătarea tânărului bogat calea cea desăvârșită pentru mântuire: Mat. XIX, 16-26; X, 17-27; XVIII, 18-27.

2) „Urechile acului” se numeau din pricina micimii lor, porțile laterale de pe lângă porțile mari ale orașelor, prin care puteau trece numai pietonii, adică persoanele singuratece, așa că cămilele cu sarcinile lor obișnuite nu putea nicidecum să intre prin aceste „urechi de ac”.

aceasta, ucenicii se cutremură la această idee și involuntar exclamară: „atunci cine poate să se mântuiască?” Ca și toți iudeii, ei se deprinsese să privească la bogăție, ca la o deosebită binecuvântare a lui Dumnezeu, și apoi tainic continuă să desmerde în sine ideea despre împărăția pământească a lui Mesia, în care lor trebuia să le cadă partea cea mai bună. Dacă însă e așa, atunci ce vor deveni ei? Iată, — zise Petru, — noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție; ce dar va fi cu noi? Atunci Hristos, mângâindu-i, le descoperă viitorul lor cel slăvit. „Adevărul vă grăesc, — zise El, — că voi, cei ce Mi-ați urmat Mie, la a doua venire, când va ședea Fiul omului pe scaunul slavei Sale, veți ședea și voi pe dousprezece scaune, să judecați pe cele douăsprezece triburi ale lui Israel”. Dar pentru ca această mare făgăduință să nu trezască într’înșii simțul mândriei, Mântuitorul tot aicea adăose, că ei nu trebuie să dea o însemnătate prea mare înțetății lor întru urmarea lor lui Hristos, pentru că întru împărăția cerurilor sunt prețuirile ei deosebite, așa că „mulți din cei dintâi vor fi pe urmă, și din cei de pe urmă întâi”.

Pentru a lămuri și mai deplin această idee, Hristos le spuse o pildă despre plata lucrătorilor la vie¹⁾. Stăpânul unei vii a năimit lucrător în trei răstimpuri, așa că primii năimiți de dânsul au lucrat toată ziua, cei de al doilea au lucrat câteva ceasuri, iar cei de al treilea abea un ceas au lucrat. Pe cei dintâi, el i-a năimit cu câte un dinar pe zi, iar pe ceilalți, ca unii ce șezuse degeaba în piață, le propuse să lucreze fără o anumită socoteală de plată, spunându-le numai, că vor primi ce li se va cuveni. Sara la socoteală, stăpânul porunci administratorului său să socotească lucrătorii și să înceapă socoteala cu cei angajați în urmă. De oare ce aceștia intrase la lucru la prima invitațiune, cu deplină încredere în stăpân, și cu vădită osârdie se siliseră să răsplătească pentru scurtimea vremii cu hărnicie, apoi stăpânul porunci să-i plătească cu câte un dinar, ca pe întreaga zi de lucru. Asemenea dărnicie a stăpânului stârni în ceilalți lucrători nădejdea, că el potrivit cu munca lor mai îndelungată le va socoti plata mai mare, adică le va plăti lor mai mult de un dinar, cum le fusese învoiala. Dar când stăpânul îi socoti tot cu câte un dinar, după învoială, atunci ei ridicară murmur și-i reproșară, pentru că el i-a comparat cu cei din urmă, care lucrase numai un ceas, pe când el suportaseră arșița și greutate întregei zile.

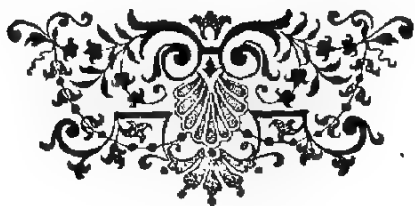
1) Parabola cu lucrătorii viei: Mat. IX, 1-16.

Dar acest murmur descoperă în ei infidelitatea îndatoririi primite de dânsii și cu calculul neîntemeiat de a primi mai mult decât se învoise, și asemenea nemulțumire întâmpină un reproș drept din partea stăpânului, care zise unuia din cei nemulțumiți: „Prietene, eu nu te nedreptățesc; oare nu cu un dinar te-ai învoit cu mine? Ia-ți al tău și du-te; eu însă voesc să dau acestuia din urmă ca și ție. Oare eu nu pot să fac cu ale mele ce voesc? Sau ochiul tău este zavistnic pentru că eu sunt bun?” Astfel și răsplata într-împărăția cerului va atârna nu de întâetate după vremea chiemării și nici de durata ființării în această chiemare, ci de gradul credincioșiei față de datorie, de râvna la lucru și de înțeleapta bunătate a lui Dumnezeu; care prețuește pe oameni nu numai după munca exterioară, pe cât după ființa internă. De aceea iarăși adaoase Hristos: „Vor fi cei de pe urmă întâiu, și cei dintâiu pe urmă”.

Aceste convorbiri de rămas bun se referă vădit deja la ultimile zile ale petrecerei lui Hristos în Perea, și când El se apropia de frontiera Iudeei, atunci primi din Vitania trista veste, că acela, pe care El îl iubea, „era bolnav de moarte”¹⁾. Cu această știre se trimisese la Dânsul un vestitor special al surorii lui Lazăr, care, ne văzând nădejdea însănătoșirii iubitului său frate, ruga pe Hristos, ca El cât mai curând posibil să sosească la dânsii și cu dumnezeiasca Sa participare să le ajute cumva în necazul cei ajunsese. Rugămintea era stăruitoare, dar Hristos nu plecă deodată la drum. Ocupat cu marea Sa operă a luminării duhovnicești a oamenilor, El trimise numai veste, că „această boală nu-i spre moarte, ci spre slava lui Dumnezeu”, și rămase în Perea încă două zile. Așa numai după trecerea lor, El spuse ucenicilor Săi: „Să mergem iară în Iudeea”. Ucenicii îl aduseră aminte, cum nu demult iudeii voiseră să-l ucidă cu pietre, și întrebară, cum dar El voește iară să meargă acolo? Dar El răspunse, că în curgere de douăzeci de ceasuri ale zilei Sale de muncă El poate umbla fără primejdie, pentru că lumina datoriei Lui, care alcătuiește voea Tatălui ceresc, îl păzea pe Dânsul de primejdie. Și după aceea El le spuse, că Lazăr, a adormit și că El merge acum să-l deștepte. Trei din ei, cel puțin, ar fi trebuit să-și aducă aminte, cum în alt caz cunoscut Mântuitorul vorbise de moarte ca de somn; sau asta o vorbise alții, sau ei erau prea nestatornici, ca să-și amintească despre asta. De oare ce ei înțeleseseră vorbele Lui

1) Știrea despre boala lui Lazăr și mergerea lui Hristos în Iudeea: Ioan, XI, 1-16.

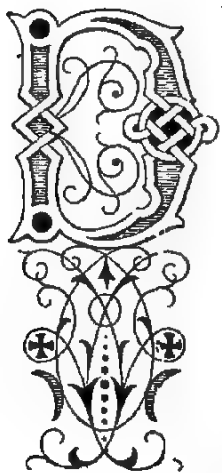
în senz de somn obișnuit natural, atunci a trebuit să le spună direct, că Lazăr a murit, și că El s'a bucurat de asta pentru ei, ca ei să creadă, pentru că El acum mergea să-l învie spre viață. „Să mergem și noi”, - zise și apostolul Toma, care în genere puțin credea în posibilitatea învierii din morți, - „să murim cu dânsul”, ca și cum ar fi voit să zică: toată întreprinderea aceasta e nefolositoare și periculoasă, dar totuși să mergem. Și ei pleacă la drum.

CAPITOLUL XXXV.

ÎNVIEREA LUI LAZĂR.

upăce au străbătut drumul ce le stătuse înainte, Mântuitorul cu ucenicii se apropiă de Vitanla, dar nu se duse deodată la casa bucuroasă de Dănsul, ci se opri la oare care depărtare de sat. Apropierea Vitaniei de Ierusalim, de care cea era despărțită numai prin o cale de trei kilometri și jumătate, și bogăția însemnată și distincțiunea aleasă a familiei atrăsese pe mulți iudei însemnați, care veniseră să mângăie pe surorile îndoliate și să împărtășască cu ele durerea și întristarea, și între atâta vrășmași hotărâți, evident, trebuia procedat cu precauțiune. Dar pe când Maria, credincioasă naturei sale contemplative și iubitoare de singurătate, ședea acasă, neștiind nimic de apropierea Mântuitorului, Marta mult mai activă deja aflase despre sosirea Lui și îndată plecă spre întâmpinarea Lui. Lazăr

murise chiar în acea zi, când Iisus primise știrea despre boala lui. Încă două zile după aceasta El le petrecu în Perea, ziua a patra o petrecu în călătorie. Această incetineală a trebuit să servească spre o slavă încă și mai mare a lui Dumnezeu în marea minune ce stătea înainte. Pe fica lui Iair Hristos, a înviat-o imediat după moartea ei; pe fiul văduvei din Nain îl înviă pe când îl duceau la cimitir, și acum El voia să dovedească atotputernicia Sa prin învierea unui om, de care se atinsese deja putreziciunea. Dar Marta nu a putut să înțeleagă această tristă întârziere din partea Lui. „Doamne, — îl întâmpină ea cu oare care ton de reproș, — de ai fi fost aicea, nu ar fi murit fratele nostru!” Dar îndată credința și nădejdea căpătară predominare asupra tuturor celorlalte sentimente, și ea adăose: „Dar și acum știu, că ce vei cere Tu dela Dumnezeu, Dumnezeu îți va da”. Mântuitorul îndată confirmă credința ei prin declarațiunea solemnă: „Fratele tău va învia”, — zise El, intenționat întrebuițând expresia nedefinită, pentru a ridica credința Martei dela interesul simplu personal la ideile înalte¹⁾. Marta înțelese această expresie numai în sensul învierii generale a morților, și de oare ce ea nădăjduia ceva mai apropiat și nemijlocit, apoi acest răspuns numai îi sporî întristarea și ea cu tristeță răspunse numai: „Știu că va învia la înviere, în ziua cea de apoi”. Atunci Mântuitorul, văzând, că cugetele ei s’au eliberat într-o câtva de interesul personal, îi făcu o solemnă revelațiune despre ființa Sa divină, în care se cuprinde izvorul învierii noastre. „Eu sunt învierea și viața, — îi răspunse El, — cel ce crede în Mine, chiar și de va muri, va învia. Crezi oare aceasta?” — „Așa, Doamne, — răspunse acum Marta convinsă: eu cred, că Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care a venit în lume”. Asemenea convorbire, o încurajă în totul și ea se duse după sora sa Maria, căria îi se transmise în taină vestea veselă pentru dânsa: „Învățătorul e aicea și te cheamă”. Maria se duse îndată după indicațiunea soră-sa și, văzând iubitul ei învățător și Domn, căzu la picioarele Lui și cu inima apăsată zise aceeași, ce zisese și sora sa: „Doamne, dacă Tu ai fi fost aicea, n’ar fi murit fratele meu?” Această credință la fel a surorilor în atotputernicia lui Hristos asupra morții și vieții împreună cu durerea sfâșietoare de suflet, ce ajunsese pe această bună familie, mișcă foarte tare pe Mântuitorul, și El abea putu să zică: „Unde l-ați pus?” — „Doamne vino și vezi”, — îi răspunseră surorile plân-

1) Învierea lui Lazăr — Ioan, XI, 17-45.

gând: Când El urma după dănsese, din ochii Lui curgeau lacrimi tăcute. Aceste lacrimi nu au rămas neobservate, și pe când unii ludei cu respectoasă simpatie vedeau în ele dovada iubirii către răposatul, alții întrebau cu îndoială și aproape cu sarcasme: n'a putut oare, celce a deschis ochii orbului, să facă, ca și prietenul Lui să nu moară! Ei nu auziseră, în depărtatul orășel din Galileea înviase un mort, dar știau, că în Ierusalim El deschisese ochii unui orb din naștere, și aceasta li se părea lor o minune mai puțin uimitoare. Dară Hristos știa și auzea tălcuirile lor, și încă odată toată această priveliște, adevărata întristare, bocitoarele nălmite, nepotolita ură, — toate acestea strânse împrejurul grozavului fapt al morții așa zgudui duhul Lui, că, cu toată învierea mortului, ce avea să urmeze, El încă odată fu luat de furtuna simțământului întristării și plânse. Mormântul lui Lazăr, asemenea tuturor mormintelor ludeilor bogați, prezenta o scobitură săpată în piatră și astupată la gură cu o lespede sau cu o grămadă de pietre. Iisus Hristos porunci să se ia acest golal, cum se numea piatra de pe mormânt. Dar Marta parte din pricina convingerei ei, că sufletul a părăsit deja cu totul contactul cu trupul intrat în putrefacție, parte temându-se din cauza înțelesei delicatețe posibilității unei priveliști neplăcute, care s'ar fi deschis cu îndepărtarea pietrei, obiectă contra acestei porunci. În climatul fierbinte al Palestinei, îngroparea prin necesitate se săvârșește îndată după moarte, și fiind că acum era în sara zilei a patra dela moartea lui Lazăr, atunci era deplin temeiul a crede, că se începuse deja descompunerea. Dar Hristos aminti solemn ei de făgăduința Sa, și piatra a fost răsturnată dela peștera, unde zăcea mortul. Măntuitorul se opri la intrare, și toți ceilalți involuntar se deteră înapoi, îndreptându-și privirile asupra acestei peștere întunecate și mute. Toți își ținură respirația, când Iisus își ridică ochii Săi spre ceriu și mulțumi lui Dumnezeu pentru ascultarea rugăciunii Lui, ce avea să urmeze. Și după aceea, ridicându-și glasul Său autoritatea sguduitoare și poruncitoare, în cuvinte puternice și curate, obișnuite Lui în toate cazurile de felul acesta, exclamă: „Lazăre, vino afară!“ și spre groaza tuturor celor de față mortul se sculă din mormânt și ieși iară la lumina lui Dumnezeu — în groaznica sa îmbrăcăminte de înmormântare. Hristos porunci să ia de pe dânsul hainele de îngropare, și Lazăr putu să meargă liber acasă, și toată gloata ce asista, cuprinsă de frică și de uimire urma după cel înviat și vorbea despre Celce săvârșise o minune așa de mare. Mulți au crezut în El; dar erau și de acela

necredința îndărătnică a căroră nu putu să o învingă nici Lazăr; celce se întorsese din viața de dincolo de mormânt, și aceștia numai grăbiră spre Ierusalim, spre a raporta și Sinedriului.

Vestea despre noua minune măreață a lui Iisus turbură și agită extraordinar pe membrii sinedriului, care se adunară imediat să pună la cale ce trebuie să facă acum. Prorocul din Nazaret evident a devenit pentru dâșii periculos, de oare ce chiar mulți din iudeii de seamă, care au asistat în Vitanía, crezuse în El. Minunea poate să capete un răsunet cu deosebire mare, și tot poporul va merge după Iisus, iar asta poate amenința cu o mare primejdie, poate stârni bănuiala romanilor, care se vor și folosi de această ocazie, pentru ca definitiv să lipsască poporul de existența politică. Discuția a fost aprinsă, de oarece partidele din sinedriu, totdeauna dușmane între dâșele, acum ajunseră până la înverșunare. Fariseii cu deosebire pe prorocul din Nazaret l-ar fi dorit să-l aibă la îndărmână numai dacă El ar fi convenit să apară în calitate de Mesia politic național, cum ei își inchipuiau pe Mesia, și dacă nu l-ar mustra cu așa asprime fățărnicia și falsitatea evlaviei lor; dar partidul saduceu, care toată buna lor stare o datora stării umilite actuale a poporului și care, mulțumită slugilor romane – Irozii, ținea în mâinile sale arhieria, care era pentru dâșii izvorul cel mare al îmbogățirii, se temea de orice turburare a poporului, și era gata să recurgă la tot felul de măsuri, ca să înfricoșeze poporul cu unele bănuiele și nemulțumiri ale romanilor. Expresiunea și organul acestui partid se prezintă arhierul de atunci, Iosif Caiafa. El fusese pus ca arhieru de procuratorul roman Valeriu Grat, când acela ocupa funcțiunea de cărmuitor al acestei provincii. Fiind sub toate raporturile creatură romană și nebucurându-se din această pricină de nici un respect din partea poporului, el în temelia discuțiunii puse anume avantajele sale personale și, acoperindu-le cu preținsele interese ale poporului, se adresă sinedriului cu o aspră cuvântare, zicând: „Voi nu știți nimica; altmintrelea voi n'ați vorbi așa de mult și de aprins degeaba. Voi n'ați băgat de seamă lucrul de căpetenie, și anume ce devine inevitabil, dacă se admite triumful deplin a lui Iisus Galileianul. Mișcarea mesianică, care evident amenință să se deslănțuiască acum, fără îndoială, va atrage pe romani, care se vor arăta cu, legiunile lor, vor închide templul, vor nimici toate instituțiunile naționale și mai întâiu de toate sinedriul, vor lipsi poporul de orice independență și în caz de împotrivire vor pustii țara cu foc și sabie. Deaceea, – cu un triumf lugubru

conchise Caiafa, — „e mai bine să piară un om pentru popor, de cât tot poporul să piară“. Ideea lui Caiafa a fost împiedecă pentru toți. El evident cerea moartea lui Hristos, ca o condiție neapărată a mântuirii poporului; dar nici el singur n'a înțeles, ce înaltă proorocie a rostit, prezicând, „că Iisus va muri pentru popor, și nu numai pentru popor, dar și ca pe fiii risipiți ai lui Dumnezeu să-i adune la un loc“.

„Din această zi au hotărât să-L ucidă¹⁾“. Paznicilor li se dădu poruncă să-L urmărească, că la prima ocazie potrivită să-L aresteze să fie supus la o judecată fără cruțare și osândit la moarte. Din această cauză, Mântuitorul nu putu să mai rămână în Iudeea și de oare ce nu sosise încă ceasul Lui, apoi El pentru un timp se retrase „în țara de lângă pustie, în orașul numit Efraim, și acolo rămase cu ucenicii Săi“. Acolo, în deplină siguranță de toate planurile și intrigile vrășmașilor Săi de moarte, El petrecu liniștit și fericit ultimile săptămâni ale vieții, înconjurat numai de ucenicii Săi, pe care El în acest pașnic colțisor li pregăti pentru marea muncă a secerișului mondial gata.

Nu se știe cât timp a durat această petrecere silită în Efraim, dar iată se apropie sărbătoarea Paștilor, acea sărbătoare, când, împreună cu mieii legitimi, trebuia să se junghie și Melul, care ridică păcatele lumii. Caravanele cu închinători curgeu, ca de obicei, de pretutindenea la Ierusalim. Plecă într'acolo și Iisus Hristos cu ucenicii Săi. El era cufundat în marele gând despre marea luptă, ce-l sta înainte, și ucenicii, urmând după Dânsul, nu îndrăneau să întrerupă cugetarea Lui. În fine El se opri și i-a chemat la Sine, și atunci încă odată, anume a treia oară, cu amărănțimi mai clare, mai izbitoare și grozave de cât oricând mai înainte, le spuse, că El va fi dat de arhieriei și cărturari²⁾; și-L vor osândi la moarte și-L vor da păgânilor; păgânii își vor bate joc de Dânsul, și-L vor bate, și acum pentru prima oară le descoperi El cel mai groaznic eveniment, că El va fi răstignit, dar a treia zi va învia. Dar mințile lor tot erau încă pline de nădejtile mesianice pământești; ei erau așa de preocupați de ideea sosirii împărăției lui Dumnezeu în toată măreția ei, încât prezicerea acestora trecu parecă pe lângă urechile lor; ei nu-L înțelesesă, ba nici nu voiau să-L înțeleagă nicidecum. Și aceasta

1) Hotărârea sinedrului contra lui Iisus Hristos și retragerea Lui la Efraim, Ioan, XI, 46-54.

2) Prezicerea lui Hristos despre moartea Sa în Ierusalim (Mat. XX, 17-19; Marcu, X, 33; Luca, XVIII, 31-34).

În chip uimitor s'a dovedit prin un nou eveniment, care întristă pe Hristos. Chiar în timpul acestei călătorii din partea unora din ucenici a fost făcută o cerere extrem de nelavreme și egoistă, arătând până la ce grad de puțin erau luminate sufletele chiar și ale celor mai de aproape ucenici de lumina Evangheliei¹⁾. De Iisus Hristos se apropie Salomia, una din următoarele permanente ale Sale, cu cei doi fii ai ei — Iacov și Ioan, și se adresează către Domnul cu rugămintea de a le făgădui o deosebită bună voință. Hristos întrebă, ce doresc ei? Și atunci, mama, în numele fiilor săi expansivi și ambițioși, ceru, ca întru împărăția Sa El să pună pe unul din ei la dreapta Sa și pe unul deasupra Sa. Hristos se referi blând către această răstăcere și ambiție a lor. Ei după orbirea lor cerură asemenea situație, care abea după câteva zile, ei au trebuit să vadă că ea a fost ocupată în chinuri și rușine de tălhari răstigniți. Imaginația lor zugrăvise înaintea lor douăsprezece tronuri, iară El le vorbea de trei cruci. Ei visau coroane pământești, iar El le vorbea de paharul amărăciunii și de botezul prin sânge. Puteau ei oare să bea cu dânsul acest pahar, sau să se boteze cu acest botez? Poate înțelegând acum mai bine cuvintele Lui, ei răspunseră îndrăzneț: „putem”; Și atuncea El zise, că lor în adevăr le va fi dat să justifice cuvintele lor, dar că a ședea de a dreapta și de a stânga Lui va fi dat numai aceluia, pentru care s'a gătit de Tatăl ceresc. Și chemând după aceea pe toți cei doisprezece ucenici ai Săi, Hristos încă odată îi învăță, cât de greșite sunt vederile lor asupra împărăției cerești, și încă odată le explică adevăratul ei înțeles, ca una ce este cu totul deosebită de împărățiile lumii acestea.

Dar iată călătorii trecură Iordanul și pășiră în șesul Ierihonului. Acesta e unul din cele mai luxoase locuri din Palestina. Clima domoală produce o vegetație cu adevărat tropicală. Dumbăvile de smochini de acolo erau vestite în toată țara și dădeau recolte bogate. Plantele aromate, umplând văzduhul de un dulce aromat, în același timp erau vestite prin puterea lor vindecătoare pentru rane; meiul dădea două recolte, și grâul se cocea cu o lună mai înainte decât în Galileea. Nenumăratele roiuri de albine găseau hrană bogată în suculenții arbuștrii aromatici și în flori, din câte cele mai scumpe soluri creșteau numai aicea, umplând văzduhul de mereasmă dulce și dând o osebuită frumusețe însăși localității. Șesul se ridică încet din adâncă văgăună a Iordanului,

1) Cererea Salomei ~ Mat. XX, 20-28. Marc. X, 35-45

care e situată mult mai jos de nivelul mării Mediterane, în direcția apuseană, și ca la doisprezece kilometri delat rāu, la înălțime de 700 de picioare mai sus de nivelul ei, era situat acel oraș vestit, care cândva cel dintāu a cāzut sub fiii lui Israel la intrarea lor în pāmāntul făgāduinței. El suferise multe necazuri în soarta sa istorică și acum, cu tot blestemul, pus asupra lui de Iisus Navi, orașul fără s'a ridicat deasupra localității înconjurătoare, strălucind în soarele arzător prin albeața fortărețelor și palatelor sale, ridicate de Irod cel Mare. Când Hristos se ridică încet cu ucenicii Săi în direcția acestui oraș, la porțile lui se săvârși una din ultime minuni spre binele omenirii suferinde. La porți ședeau doi cerșitori, care cereau milostenie dela trecā-

Scenul Ierlthonului.

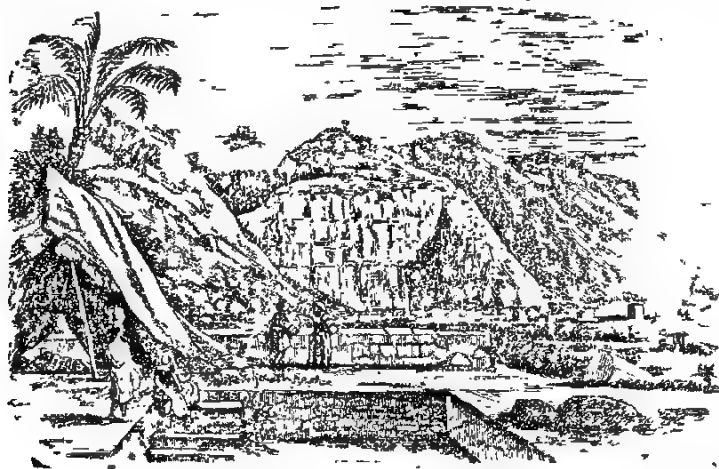
tori, și numele unuia din ei era Vartimeu. Dela închinătorii, ce treceau pe această cale ei puteau nădăjdui la căpătare de nu puțină milostenie, dar nu bănuiau fericirea ce-i aștepta. Auzind un sgomot neobișnuit a poporului ce trecea, care se afla într'o stārnire neobișnuită, ei aflară, că pe aicea trece Iisus Nazarineanul, vestea despre minunile Căruia rāsuna în toată țara. Aceasta stārnă numai decât într'înși o dulce nădejde, și ei, uitānd orice fel de altă milostenie, începură a striga în urma Lui: „Miluește-ne pre noi, Doamne, Fiul lui David!" Poporul voi să-i facă să tacă, socotind această strigare tare nedemnă în prezența Aceluia, Care trebuia să intre în Ierusalim ca Mesia al poporului Său. Dară Hristos a auzit plānsul lor, și inima Lui compătimitoare se mișcă. El se opri și porunci să fie chieamați la Sine. Atunci poporul își schimbă tonul său și supuse lui Vartimeu (care se vădise mai mult prin strigătul său pentru miluire): „Nu te teme, scoală, că te chiamă". În expansiunea de bucurie el aruncă mantaua sa, sări și se apropiă de Iisus. „Ce vrei tu dela Mine?" întrebă Mântuitorul. „Ravuni" ~ răspunse acela, dānd lui Iisus cel mai de onoare titlu, ce-l era cunoscut lui, ~ „ca să văd". „Vezi", ~ zise Hristos, „credința ta te-a mântuit". El se atinse de ochii

orbilor, și îndată au văzut ochii lor, și ei urma ră după dănsul, slăvind pe Dumnezeu.

În Ierihon trebuia să se odihnească, înainte de a păși în calea, grea și nesigură din pricina tâlharilor, care duce la Ierusalim. El prezintă un urcuș greu de aproape șase ceasuri, baza căruia e mult mai jos, iar vârful aproape la 3000 picioare mai sus de nivelul mării Mediterane. Două din clasele cele mai renumite din populația Capernaumului erau preoții și vameșii. De oare ce acesta era oraș preoțesc, apoi era firește de așteptat, că Regele, Fiul lui David, succesorul lui Moise va fi primit în casa vre unuia din urmașii lui Aaron. Dar locul, pe care l-a ales Hristos pentru odihnă, s'a determinat de alte împrejurări¹⁾. În oraș locuiau câțiva din Vameși pentru adunarea dărilor dela vastul comerț cu balsam, care se obținea aicea în mai mari cantități decât orunde, și pentru supravegherea comerțului de import și export, ce se făcea între provinciile romane și posesiunile lui Irod Antipa. Unul dintre șefii acestor vameși era Zaheu, de două ori urât de popor, ca iudeu și ca îndeplinitor a funcției sale aproape de orașul sfânt. Situația sa de căpetenie numai sporea ura poporului față de dănsul, pentru că iudeii considerau această situație ca o recompensă dată lui pentru râvna deosebită în slujba romanilor, apărătorii lor, iar la bogăția lui priveau ca la dovada jafurilor înconștiente. Acest om avea o adâncă dorință să vadă cu proprii săi ochi, ce fel de personalitate era Iisus; dar fiind mic de statură, el nu putea din pricina înghesuirii mulțimii nici măcar să-l privească. De aceea, când Iisus trecea prin oraș, el alergă înainte și se urcă într'un smochin crengos, care se afla lângă drum. Pe sub acest arbore trebuia să treacă Iisus Hristos, și vameșului i se prezenta puțină deplină să-l vadă pe Acela anume neobișnuit proroc, Care nu numai nu nutrea față de vameși obișnuita ură, ci-și găsisse pîntre dănșii chiar slujitori râvnitori și pe unul din ei îl ridicase chiar la vrednicia de apostol. Când Iisus Hristos se opri, Zaheu în adevăr l-a văzut și s'a bucurat de aceasta; dar își poate închipui oricine, ce bucurie cuprinse inima lui, când marele Proroc, recunoscut de Mesia poporului său, se opri sub arbore, privi în sus și, numindu-l pe nume, îi zise să se pogoare repede, pentru că avea de gând să fie în casa lui, să prânzască cu dănsul și să-l ofere găzduire pentru noapte la sine. Vameșul cel disprețuit trebuia să aibă ca oaspe al său pe slăvitul Mesia. Cu bucurie Zaheu grăbi

1) Convertirea vameșului Zacheu, Luca, XIX, 1-10.

să se pogoare din pom și conduse pe marele oaspe la el în casă. Dar poporul unanim și tare căteia : lui i se părea nedemn, nepotrivit și înjositor, ca Mesia chiar în mijlocul următorilor Săi entuziaști să se oprească în casa unui om, ocupația cărui era simbolul înjosirii naționale, și care chiar în această chemare, cum făcise se vorbea în mulțime, nu se bucura de nume bun. Dar cuvântul milostiv al lui Iisus însemna mai mult pentru Zaheu, decât

Presupusa situație a Vechiului Ierihon.

toată cărtirea și decât toate ofensele mulțimii. El îl regeneră și cu o putere dătătoare de viață reinvia într'insul toate calitățile cele bune ale sufletului său, care fuseseră înăbușite de egoism și de disprețul cel înconjura. Cuprins de entuziasm pentru mare cinste, ce i se arăta, Zaheu, sculându-se dela masă, declară solemn : „Doamne, jumătate din averea mea o dau săracilor, și de am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit !” Această nobilă abnegațiune a disprețuitului vameș, care cu așa hotărâre doborâ idolul vieții sale, justifică cinstea arătată lui de Hristos, și Mântuitorul cu bunătate exclamă : „Acum a venit mântuirea casei acesteia, pentru că și acesta este fiul lui Avraam”, în înțelesul cel mai bun al acestui cuvânt, ca fiu al părintelui celor ce cred. „Căci Fiul omului a venit să caute și să mântuiască pe cei pierduți”, adăose El, de oarece nu numai poporul derând, cel înconjura, dar și ucenicii continuau să nutrească o falsă așteptare, că în Ierusalim trebuie să se deschidă curând împărăția lui Dumnezeu în sensul ei simțual, apoi Hristos le spuse o pildă instructivă despre un om cu situație înaltă, care „a plecat într-o țară depărtată, ca să dobândească domnie și să se întoarcă¹⁾”. Insuși

1) Pilda cu mînele de argint, Luc. XIX, 12-27.

figura e luată dintr'o împrejurare bine cunoscută iudeilor, care se petrecuse puțin mai înainte de asta, care arăta cum Arhelai plecase după moartea tatălui său Irod cel Mare la Roma, ca să obțină dela împăratul vrednicia de rege pentru sine. Înainte de plecare, el a împărțit slugilor sale câte o mină de argint, ca ei să o întrebuințeze în circulație până la întoarcerea lui. Cu toată împotrivirea a multor cetățeni, el primi domnia și după întoarcere răsplăti cele cuvenite atât vrășmașilor săi, asemenea și slugilor, potrivit cu meritele fiecăruia. O slugă leneșă și necredincioasă, în loc să pună în circulație mina încredințată ei, a ascuns-o într'o naframă și o întoarse stăpânului cu plângere nedemnă și obraznică contra asprimei stăpânului lui. Deaceea argintul a fost luat dela dânsa și dat aceleia, care merita mai mult dintre slugile credincioase și bune; aceste din urmă au fost răsplătite bogat; cetățanii nesupuși, care lucrase contra urcării sale la domnie, au fost înșfăcați și dați morții. Pilda aceasta avea o aplicare multilaterală: ea indica plecarea în curând a Mântuitorului din lume, la ura cu care L-au lepădat pe Dânsul, la datoria de credincioșie a întrebuințării celor încredințate; la necunoașterea timpului întoarcerii Lui; la neînțelegerea că după întoarcerea Lui toți va trebui să dea socoteală severă; la condamnarea leneșilor; la mare recompensare a tuturor celor ce L-au servit, și la peirea definitivă a celorce L-au lepădat pe Dânsul.

Mergerea între acestea se apropia de țintă, și iată deja culmile cunoscute ale muntelui Eleon. Majoritatea celorce însoțeau pe Hristos se pogorâră cu grăbire din munte, ca acolo în vederea orașului sfânt să se aranjeze pentru noapte între coastele verzi ale muntelui; dar însuși Hristos preferă să se oprească în Vitană, iubitul Său sat, unde deja îl aștepta cu dragoste și salutare evlavioasa familie de acolo. Acolo pentru Dânsul era pregătită cina, la care s'a produs o binecuvântată convorbire, care din nou a procurat lui Hristos de câțiva credincioși dintre iudeii cunoscuți, care venise personal să se convingă de minunea petrecută cu Lazăr. Dar această convorbire a fost însemnată printr'un eveniment însemnat, care marchează sosirea momentului deciziv în viața pământească a Mântuitorului ¹⁾. În acel timp, când după obiceiul trebăluia în gospodărie, Maria ședea la picioarele lui Hristos și asculta dulcea lui vorbire. Aflându-se în prezența adoratului său Învățător și iubitului său frate, care era martorul viu a atotputerniciei mesianice a lui Hristos, ea simți o cerință ne-

1) Ungerea picioarelor lui Iisus cu mir la cina din Vitană — Mat. XXVI, 6—13; Marc. XVI, 3—9; Ioan, XII, 2—11.

grătită de a exprima față de Dânsul prin ceva iubirea sa; recușoștința sa și respectul său. Și iată sculându-se, ea luă un vas de alabastru cu mir prețios indian de nard și, apropiindu-se încetîșor pe la spatele Mântuitorului, sparse vasul și turnă lichidul mirositor mai întăiu pe capul Lui, iar apoi și pe picioare, și după aceea, ca și cum n'ar fi văzut nimenea din asistenți, șterse picioarele Lui cu lungile bucle ale părului său despletit, și aerul se umplu de mirosul dulce al mirului vărsat. Aceasta fu o procedare a iubirei în totul devotate, de neobișnuită abnegațiune, și saracii galilieni, care urmasse după Hristos, așa de puțin deprinși cu tot luxul, dar care înțelegeau totuși prețul acestui dar, firește n'au putut să nu se mire, că asemenea lucru scump a fost cheltuit într-o clipă. În unul din ei însă acest lucru nobil al Mariei deșteptă simțul josnic al invidiei și al răutății, anume în Iuda Iscarioteanul. Natura lui josnică, pe care n'a putut să o inobileze nici binecuvântata împreună petrecere cu Hristos, începuse deja să se remarce puternic, și el, desperând de avantajele, pe care le aștepta dela intrarea în comunitatea lui Hristos, începu să se recompenseze prin furtul din punga comună. Și acum la vederea jertfei bogate a Mariei, care traduse în bani ar fi alcătuit o considerabilă sumă pentru punga apostolică, care se afla cu totul în îngrijirea sa, sufletul lui se umplu de indignare și chiar de furie. Pe dânsul chiar pusese stăpânire diavolul. Chinuit de duhul lăcomiei, el cu o prefăcută iubire de oameni, observă posomorât pentru ce s'a făcut această pagubă? „Pentru ce nu s'a vândut acest mir în trei sute de dinari, și să se fi dat săracilor?” Hristos cu intristare prevăzu gândul viclean și lăcom al lui Iuda, dar de data asta numai indirect îi reproșă, apărând pe Maria, care deja devenise obiectul observațiunilor neplăcute pentru dânsa. „Pentru ce turburați voi femeea?” ~ zise El, ~ „Lăsați-o; ea a făcut un lucru bun pentru Mine. Căci pe saraci pururea îi aveți cu voi, iar pe Mine nu Mă aveți pururea. Ea a păstrat acest mir pentru ziua înmormântării Mele”. Și la acestea El adăose prorocia, care miraculos s'a îndeplinit până astăzi, că orunde se va propovedui Evanghelia, acolo cu cinste se va spune și fapta ei.

Vestea că în Vitanția Iisus Hristos a convertit la credință într'însul încă vreo câțiva iudei însemnați, repede ajunse la sinedriu, și asta se umplu de așa furie, încât se gândea să ucidă chiar și pe Lazăr, ca pe o mărturie de neînvins al minunilor galilieanului celui urât de dânsii, dar în același timp încă și cu mai mare hotărâre începu să se îndrepte pentru pregătirea propriei Lui peiri.

CARTEA A PATRA.

Ultimile zile ale vieții pământești ale
Domnului nostru Iisus Hristos.

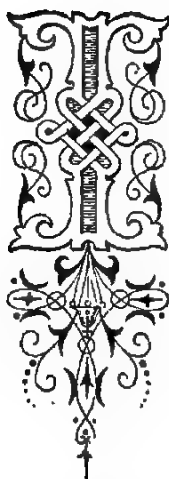

Ierusalimul văzut depe calea Vitaniei.

CAPITOLUL XXXVI.

INTRAREA DOMNULUI ÎN IERUSALIM ȘI FAPTELE URMATE DUPĂ ASTA, PILDELE ȘI CONVORBIRILE.

n viața lui Hristos sosi ultimul moment deciziv. Răutatea vrășmașilor creștea mereu și căuta mijloace să rupă influența Lui asupra poporului și chiar să-L omoare. Acum nu mai era timpul de a se abține dela proclamarea pe față a mesianismului. Până acum Hristos vorbea despre Sine, ca despre Mesia cel făgăduit în majoritatea cazurilor în chip particular și la persoane particulare; acum sosise timpul să declare despre asta public și în chipul cel mai solemn, că El este adevăratul Rege Mesia, adevăratul Fiu al lui David. Și Mântuitorul făcu această declarațiune prin intrarea Sa solemnă în Ierusalim ¹⁾.

Înainte sărbătorilor mari gloatele de închinători, adunându-se de pretutindenea, aveau obiceiul să intre în sfânta cetate solemn și cu tot felul de expresiuni de bucurie. Asemenea

¹⁾ Solemnă intrare în Ierusalim — Mat. XXI, 1—11; Marc. XI, 1—11; Luc. XIX, 29—44; Ioan, XII, 12—19.

Întrare voi să facă și Hristos, Care, ca proroc în genere recunoscut de popor și Învățător slăvit, prin forța lucrurilor trebuia să ocupe o situație deosebită și El se folosi de această împrejurare, ca pentru ultima oară să descopere slava Sa. Până acum El intrase în Ierusalim de obicei pe jos; acum El voi să intre într'insul așa, cum nu odată intrase cândva străbunul Său David, anume călare pe asin. Acest dobitoc pașnic și folositor era mult prețuit în răsărit, și pentru iudei erau legate cu dânsul nu puține amintiri istorice, care-l făcuseră mai nobil și mai iubit în ochii lor, decât caii cei mândrii, care se procurau din Egipt. Încă și mai mult se înălțase în ochii lor importanța asinului în urma declarației solemne a prorocului, că pe asin anume va intra în Ierusalim Mesia—Regele (Zah. IX, 9). Și deaceea o așa intrare a Mântuitorului în orașul sfânt a putut servi drept cea mai bună și mai evidentă proclamare a mesianismului Său.

Discedimineață în ziua de nouă Nisan Mântuitorul părăsi acoperișul pașnic și ospitalier din Vitania și după obicei pe jos plecă cu ucenicii Săi spre Ierusalim. Pogorându-se într'o mică vâlcea, toată acoperită cu smochini și maslini, ei se apropiară de porțile satului Vitfaghi, care, asemenea Vitaniei, se afla în așa apropiere de Ierusalim, că după legea rabinică se considera drept o parte din el. Ucenicii și următorii tainici ai lui Hristos în acest timp locuiau în multe locuri, și probabil către unul din ei, care locuia în Vitfaghi, trimise El pe doi din ucenici, ca ei să ia dela dânsul asinul pentru intrarea solemnă în Ierusalim. Ucenicii îndeplîniră întocmai porunca și aduse o asină cu mânzul ei.

Între acestea până la Ierusalim sburase deja zvonul despre intenția lui Hristos de a intra în sfânta cetate, și gloatele de pelerini galilieni, aranjându-se aproape de oraș cu simțul de bucurie dela sine înțeles și cu mare mulțămire de sine se îndreptară spre munte să-L întâmpine, pentru care lucru pe cale tăiară ramuri tinere de palmieri și de alți arbori, care abea înmugurise, ca să-L arate o deosebită cinste. Ucenicii, mișcați de această împrejurare, își așternură hainele lor și acoperiră cu ele asinul, pe care încălecă Învățătorul lor, iar poporul începu să presere drumul cu ramuri, cum era în obicei la răsărit. Așa cândva iudeii așternuseră drumul cu ramuri de smochini și de palmier pentru Mardoheu, când acesta venea dela palatul regal, și armata persană dease-menea își exprimă entuziasmul său față de Xerxe înainte de trecerea peste Helesponte. Și iată procesiunea se puse în mișcare. Peste muntele Eleonului la Ierusalim duceau trei drumuri, dar

fiind că două din ele nu erau mai mult decât niște cărări, apoi Mântuitorul alese drumul mare cel mai bătut, anume cel de miazăzi, care și astăzi se socoate cel mai bun. Și abea se puse în mișcare procesiunea, și entuziasmul nestăpânit cuprinse și pe ucenici, și toată mulțimea înconjurătoare a poporului. În izbucnirea bucuriei entuziaste pentru învățătorul lor, apostolii strigau: „Osana Fiul lui David, binecuvântat este celce vine întru numele Domnului. Osana întru cei de sus!”¹⁾. Poporul apucând acest strigăt de bucurie, și în gloate să răspândească zvonul, cum El a înviat pe Lazăr din morți. Drumul aice se ridică încet pe muntele Eleonului, prin câmpii verzi și pe sub arbori umbroși, și în vârful lui se întoarce brusc spre nord. Anume la această întorsătură pentru prima oară se deschide vederea Ierusalimului, care până aicea se ascunde după culmea muntelui. Acolo în aerul limpede, ridicându-se din adâncul înconjurător al văii, stătea înaintea Lui orașul vestit prin amintirile sale istorice, și soarele de dimineață, strălucind pe turele de marmură și pe coperișurile aurite ale clădirilor templului, se răsfrângea în marea cu o strălucire orbitoare, înaintea căreia privitorul trebuia să-și închidă ochii. Această vedere asupra vestitului oraș în adevăr uimea prin măreția sa, și mulți dintre călătorii iudei și păgâni opreau aicea caii lor și cu entuziasm mut de mirare priveau la această minunăție privești. Ierusalimul în acea vreme, garnisit cu o serie întreagă de turnuri mărețe, se considera una din minunile lumii și prezenta o măreață privești, de care actualul Ierusalim nu ne poate da nici măcar o idee aproximativă. Și iată acest oraș în toată măreția sa se deschise privirilor lui Hristos, adevăratul său Rege! Pe oricare altul această măreață privești putea să-l umplă de entuziasm; dar adevăratul Rege privea nu la strălucirea externă a orașului, ci la vrednicia lăuntrică a locuitorilor lui, și înaintea privirilor Lui se deschise așa grozavă prăpastie de necredință și de viciu, deja coapte pentru săvârșirea celor mai mari și mai greșite crime pe pământ, încât această vedere măreață izbi inima înfinit de compătimitoare a lui Hristos cu o durere insuportabilă. El nu odată a plâns și a vărsat lacrimi pentru nesimțirea și păcătoșia omenească, dar acum plânse cu hohot. Toată rușinea batjocorei și toată durerea de nesuferit a patimilor Lui de peste cinci zile au fost neputincioase să smulgă măcar un singur geamăt din peptul Lui sau să stoarcă măcar o sângură lăcrămioară pe pleoa-

1) Din Psalmul CXVII, 25. Osana = „Măntuiește deci”.

pele Lui obosite; aicea însă tristețea lui lăuntrică a biruit duhul Lui omenesc și El nu numai a plâns simplu, ci se bocea nestăpănit, așa că și glasul înăbușit abea putea rosti cuvintele „O, dacă și tu”, – exclamă El, când poporul cuprins de uimire privea și nu știa ce să creadă sau să zică, – O, dacă și tu măcar în această zi a ta ai fi aflat, ce servește pentru pacea ta! Intristarea întrerupse cuvintele Lui, și când glasul înăbușit de plâns se îndreptă iarăși puțin, El a putut numai să adauge: „dar aceasta e ascunsă acum de ochii tăi, căci vor veni peste tine zile, când vrășmașii te vor încătușa cu cătuși și te vor impresura, și te vor strămtoara din toate părțile, și te vor dărâma, și vor ucide pe copiii tăi în tine și nu vor lăsa în tine piatră pe piatră, pentru că tu n'ai cunoscut timpul cercetării tale”. Aceasta a fost ultima chemare din partea lui Mesia către orașul criminal, care a ucis pe proroci, la pocăință; dar de oarece el n'a luat aminte nici la această chemare, apoi a trebuit să sufere soarta prezisă lui. Și în adevăr după patruzeci de ani prorocia lui Hrisios s'a împlinit cu toată exactitatea.

Când Iisus a deplâns orașul și a rostit prorocia Sa asupra lui, procesiunea s'a oprit. Dar acum și poporul, ce se afla în valea Cedronului și aproape de zidurile erusalimului, și deasemenea și toți închinătorii, așezați în sălășuri și corturi, așezate pe coastele muntelui în jos, văzând apropierea mulțimei poporului pe munte și auzind răsunetul glasurilor vesele, înțelesură, ce însemnează toate acestea. Rupând din copaci ramuri verzi, poporul se aruncă pe drum la munte, ca să întâmpine pe Prorocul, care se apropia. Și când se întâlniră aceste două valuri de popor, unul însoțindu-L din Vitania și altul, eșita întru întâmpinarea Lui din Ierusalim, atunci El se văzu în mijlocul unei mulțimi de popor, care mergea și înainte și în urmă, strigând „Osana!” și fluturând ramurile, până chiar la porțile Ierusalimului. În popor erau câțiva farisei, și entuziasmul poporului era pentru dânsii mai ascuțit ca sabia. Ce însemnă aceste strigăte mesianice și titluri regale? Oare ele nu sunt primejdioase? Oare sunt ele demne? La ce le îngăduie El? „Învățătorule, oprește-Ți ucenicii!” Dar El nu voi să-i oprească. „Dacă vor tăcea aceștia, – zise El ca răspuns, – atunci vor striga pietrele”. Și fariseii, cu toată înrăirea lor, simțiră involuntar, că ei sunt neputincioși să oprească revărsarea entuziasmului poporului. Când procesiunea se apropia de zidurile orașului, atunci tot orașul fu cuprins de o mișcare extraordinară și de agitație. „Cine-l acesta?” întrebau locuitorii, pri-

vind de după zăbrele și de pe acoperișuri, stând în piețe și pe ulițele, pe care se mișca ea; și poporul răspundea entuziast și cu buna credință: „Acesta e Iisus Prorocul din Nazaretul Galileei“. În oraș poporul se risipi, iar Hristos se îndreptă spre templu. Strigătele entuziaste ale poporului își găsiră ecou și aicea. Până și copiii, probabil din corul templului, strigau lui Iisus: „Osana Fiul lui David!“ Și când cărturarii și fariseii cu răutate ascunsă atraseră atențiunea Lui la acestea, atunci El le răspunse: „Au doară voi n'ați citit niciodată: din gura pruncilor și a copiilor dela sân Tu ai ridicat laudă?“ Spre sară Mântuitorul se întoarse în Vitania.

A doua zi, disdedimineață, El iară plecă spre Ierusalim, pentru a propovedui în templu, și pe cale se săvârși un eveniment, care arăta vădit fătărnicia și stărpiciunea acelui popor, care cândva fusese ales de Dumnezeu și nu a justificat alegerea sa. Grăbind spre predică și nedorind să se silească a aștepta poporul, care „de dimineață venea la Dânsul în templu, să-L asculte“, Mântuitorul părăsi Vitania înainte de prânz și simțind foame, căută cu ochii într'un smochin, cu fructele căruia ar fi putut să-și potolească foamea¹⁾. În depărtare se vedea un smochin, luxos după frunzișul său, care făgăduia să îplinească dorința. Dar când Hristos se apropia de dânsul, el se dovedi cu totul fără roade. Acest exterior amăgitor închipuia uimitor nerodirea și amăgitorul exterior al poporului iudeu și mai ales al conducătorilor lui, toată religiozitatea și evlaviea căroră degenerase în expoziția stearpă a ritualismului exterior, și ca să arate ucenicilor lor Săi, ce soartă așteaptă pentru asta, El blestemă smochinul, zicând: „De acum să nu mai fie rod în tine în veci. Și smochinul s'a uscat îndată“. Când ucenicii își exprimară mirarea pentru această împlinire a cuvântului Învățătorului lor, atunci Iisus le adăose o învățătură despre puterea credinței. Credința e așa de puternică, încât celce o posedă chiar de ar zice muntelui: ridică-te și te aruncă în mare, apoi și asta se va săvârși. „Și tot ce veți cere în rugăciune cu credință, veți primi“.

Sosind în templu și privind împrejur, Mântuitorul cu amărăciune văzu, că obișnuita lăcomie iudaică iară uitase lecțiunea dată cândva de El și cu prilejul ingrămădirei poporului iarăși transformase templul lui Dumnezeu în băciu²⁾. Toate curțile

1) Blestemarea smochinului neroditor. Mat. XXI, 17-19; Marcu, XI, 12-14.

2) A doua izgonire din templu a negustorilor. Mat. XXI, 12-16; Marc. XI, 15-18; Luc. XIX, 45-48.

templului din nou erau prefăcute în staule de boi și de oi, și în local de vânzare de porumbei și de schimb de bani; minunatul portic era plin de vite aduse și de asurzitoare glasuri ale negustorilor și schimbătorilor de bani. Hristos nu voi să propoveduiască în asemenea locaș profanat. Încă odată, cu sentiment amestecat de întristare și mânie, El isgoni de aicea pe toți, și nimenea n'a îndrăznit să se împotrivească râvnei Lui atot puternice. El n'a suferit nici chiar ca poporul să strice liniștea sanctuarului, trecând printr'insul, cu vase și făcându-l loc de trecere pentru trebile sale. Enorma gloată de iudei, care ajungea câteodată până la două sau trei milioane și inunda orașul sfânt în timpul săptămânei sărbătorii, fără îndoială făcea curtea păgânilor încă o și mai urâtă și sgomotoasă priveliște de atât în oricare alt timp, cu atât mai mult, că în acea zi după lege de către toți închinătorii se alegea și se cumpăra mielul pashal. Dar prin nimic nu se putea justifica prefacerea casei Tatălui ceresc, care era casă de rugăciune pentru toate popoarele, în peșteră, unde tâlharii împart prada lor, scârnav și criminal câștigată.

Propoveduirea Sa obișnuită El o începea nu mai devreme decât după aducerea templului în stare de bună cuvîntă și liniște. Munca aceasta a fost acum fără îndoială, mai ușoară, pentru că ea se săvârșise odată. Când se curmă urăta priveliște negustorească, templul primi iară înfățișarea sa obișnuită. Suferinzii veniră la Hristos și El îi vindecă. Ascultătorii cu sutele se îngrămădeau împrejurul Lui și se mirau de învățătura Lui, vânând cu lăcomie fiecare cuvânt din gura Lui. Între alți ascultători luau aminte și grecii, care, interesându-se de cuvântarea și de istorisirile despre neobișnuitul propoveduitor, voiau chiar personal să vorbească cu Dânsul, lucru care I se comunică prin apostolul Andrei. După tradiție, aceștia erau trimișii lui Avgar V, regele Edesei, care auzind despre lucrurile neobișnuite ale lui Hristos și totodată și de primejdia ce-L amenința din partea căpeteniilor iudaice, îi propunea refugiu în posesiunile sale. Apariția acestor străini arăta, că sosise ceasul proslăvirii Fiului Omului în toate popoarele, și Hristos exclamă: „Părinte, Proslăvește numele Tău!” Și ca răspuns la asta răsună glas din ceriu: „și am proslăvit, și încă voi proslăvi”. Glasul acesta nu fu auzit de toți deopotrivă. Pentru mulți el s'a părut un simplu bubuit de tunet; dar alții ziceau, că „înger l-a vorbit Lui”, și numai puțini îl auziră respicat.

Între acestea, vestea despre noua izgonire a negustorilor din

templu ajunsese la sinedriu și membrii lui, trezindu-se puțin din turburare, apărură în templu cu scopul de a cere propoveduirii răspuns la întrebarea: „Cu ce putere faci acestea? Și cine Ți-a dat asemenea putere?” Prin întrebările acestea se avea în vedere evident, ca să-L provoace pe Dânsul la vreo oarecare declarație care, cum se întâmpla și mai înainte, le-ar fi dat temelu să-L învinuiască ca hulitor de Dumnezeu și să-L ucidă cu pietre. Dar vicleșugul acesta se prăbuși asupra propriului lor cap. Prevăzând gândul lor cel rău, Hristos cu înțelepciune dumnezească le zise, că El le va răspunde, dacă și ei Îi va răspunde întâiu la întrebarea Lui și anume: „Botezul lui Ioan de unde a fost: din ceruri sau dela oameni?” Întrebarea aceasta lămurii imediat pe întrebători și se instaură imediat liniștea. „Răspundeți-Mi”, insistă Mântuitorul, întrerupând convorbirea lor în șoaptă. Dar răspuns n'a urmat. El înțelesese deplin înțelesul și scopul întrebării. Al abate, ca ne referindu-se la chestiune, nu era deloc cu puțință. Ioan deschis și expresiv mărturisise despre Iisus, recunoscându-L în fața chiar a delegaților sinedriului, nu numai de proroc mult mai mare decât dânsul, ba chiar de cel mai mare proroc, de Mesia. Recunoscut-au ei această mărturisire, sau nu? E limpede, că Hristos avea dreptul să ceară dela dânsi răspuns la această întrebare, înainte de a răspunde. Dar ei n'au putut sau mai exact nu voiră să răspundă la ea. El îi puse într'o situație fără eșiri. Ei nu voiră să zică: „din ceriu”, pentru că ei îl lepădaseră; ei nu îndrăsniră să zică: „dela oameni”, pentru că credința în Ioan (cum se vede chiar din I. Flavie) era așa de puternică și unanimă, încât a o lepăda făcîș însemna să se expună primejdiei din partea poporului. De aceea ei — învățătorii lui Israel, — fură puși în nevoia ridicolă să zică: „nu știm”. Asemenea răspuns din partea unor persoane, în obligația cărora cădea obligația de a învăța legea și religia și a le explica pe acestea poporului, era pentru dânsi o rușine totală, cu atât mai mult rusinos, cu cât ea fusese pusă în prezența mulțimii poporului. Dar Hristos, după mila sa nemărginită, nu insistă mai mult asupra întrebărilor, ci răspunse simplu: „nici Eu nu vă voi spune, cu ce putere fac acestea”, și după aceea iarăși continuă să învețe poporul. Dar de oare ce alcea asistau și savanții conducători ai poporului, apoi El spuse și câteva parabole, care aveau raport apropiat cu dânsii și în genere cu poporul iudeu. Așa El spusese parabola cu doi fii¹⁾, din care cel dintâiu, refuzând la

1) Parabola cu cei doi fii — Mat. XXI, 28—32.

început de a împlini rugămintea tatălui, apoi căindu-se, a împlinit-o, iar al doilea a dat răspuns lingușitor, dar n'a împlinit-o deloc. Și după aceea întrebă: „care din doi a împlinit voia tatălui?” El, negreșit, putură să răspundă că numai „primul”. Atunci El arată sensul limpede și măreț al propriului lor răspuns. El consta în aceea, că însuși vameșii și desfrânații, cu toată călcarea fățișe și rușinoasă a legii, le arătau lor, anume lor, învățătorilor și mult respectaților legiști ai poporului sfânt — calea întru împărăția lui Dumnezeu. Acești păcătoși, pe care ei îi urau și-i

Vie din răsărit.

disprețuiau, intră înaintea lor pe aceste porți, înainte ca ele să se închidă. Ioan a venit la acești iudei „pe calea cuvioșiei” adică cu predica legii primite de ei și a obiceiurilor vieții, și ei numai cu vorba spun că l-au primit, iar de fapt l-au lepădat, iar vameșii și desfrânații s'au pocăit la chemarea lui. Cu toată păruta lor pietate, ei aceste căpetenii, rabinii poporului lor, înaintea ochilor lui Dumnezeu au fost mai răi decât acei păcătoși, de care chiar numai a te atinge cu un deget li se părea lor o adevărată întinare.

După aceea El îi invită „să asculte altă parabolă”, anume pilda despre vierii nesupuși, care nu voră să predea roada viei stăpânului¹⁾. Această vie a Domnului puterilor era casa lui Israel: poporul iudeu a fost sădirea Lui iubită. Căpeteniile și în-

1) Parabola despre vierii răi Mat. XXI, 33—46; Marcu, XII, 1—12; Luca XX, 9—19.

vățătorii, cărora a fost încredințat poporul, firește trebuia să dea stăpânului produsele viei. Dar cu toate celece făcuse El pentru via Sa, dela ea n'a primit roadă, sau în cel mai bun caz numai roade sălbatece. De oare ce vierii n'au putut prezenta roade și n'au îndrăsnit să-și arate producția lor, de care erau răspunzători apoi ei jicniră, bătură, răniră și uciseră, unul după altul, pe trimișii pe care stăpânul viei îi trimise la dâșii. În fine el trimisese pe fiul său, pe care ei îl cunoscuseră și nu se putea să nu-l cunoască, ei deasemenea îl bătură, îl goniră afară și-l uciseră. „Deci, când va veni stăpânul viei, ce va face el cu acești vierii?” Ascultătorii din popor, după sincera lor convingere, sau fariseii prezenți, în scopul de a-și arăta referința lor disprețuitoare către tot ceea ce putea însemna această pildă, răspunseră, că „pe criminalii ăștia, ei îi va da unei morți grele, iar via o va da altor lucrători, care-i vor da roada ei la vremea lor”. A doua oară ei astfel se osândiră singuri; ei cu propria lor gură se recunoscuseră, că dreptatea lui Dumnezeu cere a se lua dela dâșii avantajele lor exclusive și a se preda păgânilor.

Acum încă și mai clare deveniră pentru dâșii sensul și scopul acestor pilde, și ei însetosau de răzbunare. Iar El continuă vorbirea și spuse încă o prevenire în pilda despre „ospațul de nuntă a fiului de împărat”¹⁾. Pilda aceasta este foarte asemănătoare cu cea spusă mai înainte în casa fariseului, și anume cu pilda despre marea cină, dar se deosebește de dânsa prin multe amărunchimi și prin concluzie. Oaspeții chemați nu numai nu luară aminte la invitație, dar unii din ei chiar jefuiră și uciseră pe slugile împăratului, trimise cu invitația la ei de împăratul. La ospaț au fost chemați alții, se adunară acolo buni și răi. Împăratul intră și observă, că unul din oaspeți intrase la ospaț înbrăcat nu cu haine de nuntă, dovedind prin asta nerespectul său față de împăratul și de fiul său. Pentru asta el fu izgonit de slugile împăratului și aruncat în întunecul cel mai de dinafară, unde va fi plâns și scârșnire de dinți. Și această istorisire Hristos o încheie cu observația nu odată spusă, că „sunt mulți chemați, dar puțini aleși”.

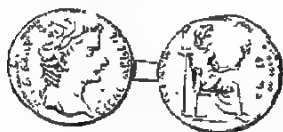
Pildele atât de evidente, după înțelesul și scopul lor, infuriau tot mai tare pe capii iudei și pe farisei. Furia lor era așa de mare, în cât ei ar fi fost în stare să-L înșface imediat. Numai frica de popor îi reținea și de aceea El putu să se depărteze nevătămat la refugiul Său liniștit. Dar chiar în această noapte

1) Parabola despre ospațul de nuntă a fiului de împărat. Mat. XXII, 1-14.

sau disdedimíneață a doua zi vrășmași Lui făcură un nou sfat acum, se pare, ei zilnic țineau sfătuiri ca să discute : nu s'ar putea oare să-L prindă în cuvânt, și pe temeiul unei asemenea declarațiuni, care le-ar da lor dreptul deplin să-L acuze, de răzvrătire și să-L predea în mâna autorității civile romane.

În dimineața următoare, Hristos, pentru ultima oară, se îndreptă cu ucenicii Săi la pridvorul templului, și abea începu El obișnuita Sa propoveduire, și se și iviră și vrășmașii Lui cu planurile lor viclene. De data asta fariseii apărură cu protivnicii lor irodiani, adecă cu partidul, scopul principal al căruia de a susține casa Irozilor prin păstrarea bunelor raporturi cu casa imperială romană, pentru care lucru era anume necesar a înăbuși printre iudei toate mișcările naționale și patriotice. Asemenea alianță a fariseilor cu irodiani dădea de înțeles, că ei hotărâse să mute lucrul lui Hristos pe terenul politic și voiau să-L acuze de nesiguranță politică. Ei știau bine, cum se temeau romanii de mișcările mesianice din poporul iudeu, — mișcări, pentru înăbușirea cărora ei au trebuit nu odată să cheltuiască multe eforturi

Dinarul Cezarului

și mijloace. Hristos nu demult se declarase pe Sine drept Mesia fățiș înaintea poporului; dar de oarece atuncea această declarație n'a dus la nici o răzvrătire în popor și pentru că n'a dat temel juridic pentru acuzarea Lui, apoi acum se încercară să obțină aceste temeluri prin vicleșug. Acoperind vicleșugul lor prin respect și delicateță exterioară, fariseii se apropiară de Mântuitorul și-l rugară să le deslege o nedumerire¹⁾. Învățătorule, — ziseră ei cu o prefăcătorie vicleană, — noi știm că tu ești drept și cu adevărat calea lui Dumnezeu înveți și nu cauți să plăci cuiva; că nu cauți în fața oamenilor. Prin aceasta pare că L-ar fi rugat ca fără frică și nefățarnic să le spună părerea sa personală, ca și cum ei în adevăr ar fi avut nevoie de părerea Lui pentru orientarea lor în chestiunea morală de importanță practică și erau cu totul convinși, că numai El singur ar putea deslega nedumerirea ce-i apăsa. Dar au fost zadarnice toate aceste apucături și încolăciri de viperă. „Deci spune nouă, ce ți se pare Ție? Se cuvine a da dașdie Cezarului sau nu? El trebuia, socoteau ei, să răspundă da sau nu. Dacă El răspundea da, atunci numai asta singură ajungea, ca poporul să se lepede de

1) Răspunsul lui Hristos la întrebarea vicleană a fariseilor despre dașdie Cezarului, — Mat. XXII, 15—22; Marc. XII 13—17; Luc. XX, 20—26.

Dânsul, ca de un om, care recunoștea jugul păgânilor urâți de dânșii și prin urmare care nu avea dreptul la vrednicia de Mesia. Dacă El, pe de altă parte, ca să-și păstreze influența Sa asupra poporului, va răspunde: „nu, nu se cuvine“, atunci ei imediat l-ar lua cu poliția și l-ar da procuratorului, ca răzvrătit fățiș, și Pilat imediat și sever îl va răfui, cum nu demult răfuisese pe alți galilieni, sângele cărora l-a amestecat cu sângele jertfelor aduse de dânșii. Cu respirația reținută așteptau ei răspunsul lui Hristos, dar din gura Lui răsună cuvânt, care deodată dărâmă toate urzele lor viclene – „Ce Mă ispițiți, fățarnicilor, – răspunse Mântuitorul, – arătați-Mi banul, cu care plătiți dajdia“. – Lui i se aduse un dinar, pe fața cărui era bătută inscripția și frumoasele trăsături ale împăratului Tiberie, iar pe dosul lui titlul: Pontifex maximus. „A cui este chipul și inscripția?“ – întrebă Hristos. – „Ale cesarului“, răspunseră ispititorii. Atunci întrebarea vicleană a lor se deslegă singură dela sine. „Deci dați cesarului cele ale cesarului și lui Dumnezeu pe cele ale lui Dumnezeu“. Dacă ei până acum perduseră până întru atâta independența lor politică, încât se foloseau de moneda cesarului, apoi prin înseși aceasta ei se recunoșteau obligați să și plătească tribut cesarului, după cum primind dela Dumnezeu ființa lor și diferite bunuri, ei trebuie cele ale lui Dumnezeu a le da lui Dumnezeu. Astfel și acest plan se făcu praf în fața dumnezeieștii înțelepciuni a lui Hristos, și interlocutorii Săi au trebuit să muțască. Dar cu tot răspunsul acesta, ei în urmă cu minciunărie obraznică declarară pe Hristos, că El „a oprit a da dajdie cesarului“ (Luca, XXIII, 2).

Principalii cointrebători cu Hristos fusese până acum fariseii. Celălalt partid puternic, saduceii, care consta din clasele bogate și din ierarhi, partidul galilian, puțin participase până acum în toată chestiunea asta și puțin se referise la Hristos cu acel dispreț trufaș, cu care partidul fariseilor se referise, socotind partidul galilean ignorant. Dar de oare ce acum fama despre învățătorul Galilian răsună în tot Ierusalimul, și ei afluă despre acele răspunsuri neobișnuite, prin care El înfrânse pe farisei, atunci și saducheli încercară să cunoască mai deaproape pe propoveduitor și să-L ispitească în ce privește cunoașterea legii și a teologiei iudaice¹⁾. Pentru aceasta, ei născociră o întrebare din cele mai cazuistice, care se atinge de acea sferă, în care ei fățiș manifestau necredința lor, anume de viața de dincolo de mormânt și despre înviere

1) Răspunsul dat saduchelilor despre învierea morților — Mat. XXII, 23-33; Marcu, XII, 18-27; Luca. XX, 27-40.

Cu acest scop ei aleseră din sfera cazuisticii rabinice cazul, că o femeie s'a măritat succesiv cu șapte frați, din care fiecare a murit fără copii, și doreau să știe, a căruia din ei va aparține după înviere. De și închipuit, cazul acesta totuși era posibil, de oarece legea hotăra, că dacă bărbatul moare fără să lase copii, apoi pentru păstrarea neamului lui și pentru continuarea numelui lui, pe văduva lui trebuia să o ia fratele lui și primul fiu dela acest al doilea frate se înscria ca fiu al mortului. Ei înseși necrezind în viața viitoare și în înviere, și presupunând că Iisus, care, după cum auzise ei, învăța despre înviere și se ținea de aceleași vederi asupra acestui lucru, ca și fariseii, protivnicii lor, ei parecă gustase mai înainte plăcerea de a-L pune prin aceste întrebări incurcate în situație grea și astfel să rădă de Dânsul și de înseși învățătura despre înviere. Unii din rabini aveau, adevărat, ideile mai înaltă despre viața de dincolo de mormânt, dar majoritatea se țineau în această privință de închipuirea cea mai grosolană. După dâșii, învierea va fi restabilirea oamenilor nu numai în corpurile lor anterioare, ci și cu gusturile și pasiunile lor anterioare; cel înviat nu numai va mânca, va bea și se va însura, ci se vor scula în aceleași haine, în care ei au umblat, ba chiar cu acele semne trupești și neajunsuri, „ca oamenii să poată cunoaște, că aceștia sunt aceiași indivizi, pe care ei i-au cunoscut în viață”. Chiar înseși întrebarea, propusă de saduchei, își găsisse la rabini deslegarea anume în acel înțeles, că „femea, fostă măritată cu doi bărbați în această lume, în lumea viitoare va fi dată primului”. Având în vedere toate aceste închipuiri grosolan senzuale și în genere negând învierea (de oare ce învățăturile despre dânsa, după părerea lor, nu se cuprindea în Pentateucul lui Moise, care numai una se recunoștea de dâșii), ei se și apropiară de Mântuitorul cu întrebarea lor. Dar și erudiția lor mândră a trebuit să sufere înfrângerea meritată, cu obicinuita Sa liniște Hristos le răspunse, că ideile lor despre înviere și despre viața viitoare sunt greșite, și anume din cauza priceperii greșite, de către ei a sf. Scripturi. Copiii lumii acestea se însoară și se mărită, pentru că ei sunt muritori și căsătoria e necesară pentru continuarea neamului. Dar cei ce intră întru împărăția cerului și după învierea lor deja nu se vor mai însura sau mărita, de oare ce ei vor fi nemuritori asemenea îngerilor, și ei nu vor mai avea nevoie să se îngrijască de susținerea neamului. Ce se atinge însă propriu de înviere, apoi părerea lor, că Moise n'a învățat despre dânsa, e cu totul greșită. Așa El numește pe Dumnezeu Dum-

nezeul lui Avraam, al lui Isaac și al lui Iacov. Dar Dumnezeu nu poate fi Dumnezeul persoanelor neexistente, și deaceia patriarhii, deși trupurile lor au fost moarte, evident erau încă vii în lumea de dincolo de mormânt și așteptau învierea. Astfel, pentru Dumnezeu toți morții sunt încă vii, și deaceia cât de ușor e pentru Dumnezeu să-i învie în urmă? Răspunsul acesta atât de dumnezeiește înțelept, încât chiar unii dintre cărturari nu se putură abține de a-și exprima entuziasmul lor și fățiș a-l declara justifierea lor: „Învățătorule, bine ai zis Tu!”

La rândul lor fariseii, bucurându-se de înfrângerea protivnicilor lor, voră încă odată să-L cerce cu o întrebare¹⁾, și unul din ei, legist, îl întrebă: „Învățătorule, care poruncă e mai mare în lege?” În această întrebare răsuna deja oare care recunoaștere de partea Lui a autorității de învățător, și legistul în adevăr a putut să se adreseze Lui pentru deslegarea întrebării grele pentru dânsul. Printre legiști se urmau discuțiuni neconținute, care ar fi cea mai mare poruncă, împlinirea căria ar corespunde mai mult ideii de dreptate, și de obicei întrebarea aceasta se încălcea în neslârșita cazuistică, care se ocupa cu mărunțișuri absurde, în genul împărțirii poruncilor în grele și ușoare, de gradul prim și de gradul al doilea, deductive și complimentare, etc. Hristos, prevăzând sinceritatea legistului, îi predă o adevărată învățătură în această privință, spunând, că porunca principală și cea mai mare constă din iubirea către Dumnezeu, și a doua, asemenea ei este: „să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși. Pe aceste două porunci se întemeiază toată legea și prorocii!” Legistul conveni în totul cu determinarea, și Hristos îi observă: „Nu ești departe de împărăția lui Dumnezeu”. Lui îi lipsea numai credința în Hristos ca Mesia.

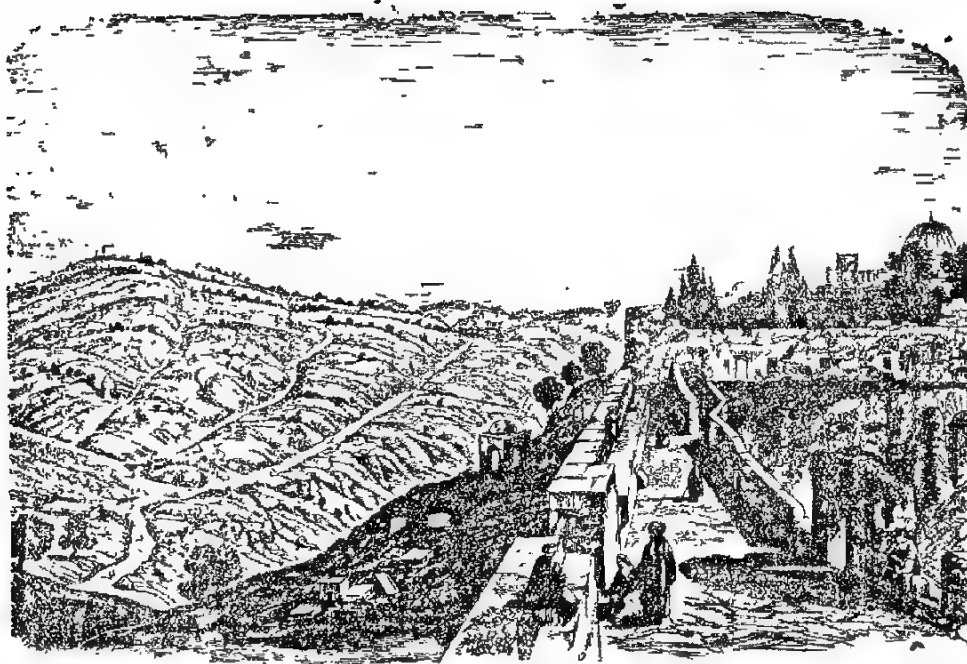
„După aceea nimenea n'a mai îndrăznit să-L întrebe” ceva. Și atunci Hristos singur se adresează către interlocutorii săi semidocti cu întrebarea, răspunsul la care trebuia să-i lumineze cu privire la adevărata vrednicie a lui Mesia²⁾. În orbirea lor, ei perdură din vedere adevărata Lui vrednicie și așteptau să vadă într'însul un cuceritor politic, care va cuceri pentru dânșii toată lumea cu toate comorile ei, și de oare ce Hristos nu răspundea acestor așteptări, deaceia ei îl declarau înșălător și înșălător al

1) Răspunsul dat legistului despre poruncile principale. Mat. XXII, 34-40; Marcu, XII, 28-34.

2) Întrebarea lui Hristos despre vrednicia divină a lui Mesia. Mat. XXII, 111-116; Marc. XII 35-37; Luca, XX, 40-44.

poporului. Ca să-l ducă la adevăr, Hristos îi întreabă: „Ce socotiți voi de Hristos? Al cui Fiu este?” Ei îi răpunseră, că „Fiul lui David”. Dar filiațiunea se determina numai prin referirea trupească exterioară a lui Hristos către David, pe când din psalmul bine cunoscut lor (CIX, 1) se vede, că David îl numește pe El Domn al său, care șade de dreapta lui Dumnezeu. Astfel împărăția lui Hristos nu-i pământească, ci cerească; neînțelegând aceasta, marii învățați cărturari și legiști evident nu știau nimica de adevărata vrednicie a lui Mesia. Dacă ei ar fi înțeles aceasta, atunci ar fi văzut, că semnele lui Mesia își găsesc deplină corespondență în persoana lui Iisus cel prigonit de ei. Poporul cu dulceață a ascultat această cuvântare, iar fariseii și cărturarii tăceau îndărătnic, înciudați de înfrângerea și neputința lor de a face ceva cu uriciosul propoveduitor.

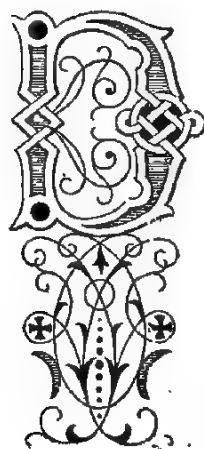

Muntele Eieonului

CAPITOLUL XXXVII

ULTIMELE CUVĂNTĂRI ALE LUI IISUS HRISTOS.

După toate cele petrecute deveni pentru toți evident, că între clasele conducătoare și cărmuitoare ale poporului iudeu și Hristos nu putea fi nimic comun. Și de oare ce fariseii și cărturarii din acest timp hotărâseră ca cu orice preț să piarză pe Hristos, apoi era imposibil a se raporta mai departe către ei cu răbdare indulgentă, ca până acum. Trebuia deci definitiv să-i mustre înaintea poporului și aceasta Mântuitorul a făcut-o în ultima Sa mare mustrare.

Înconjurat ca de obicei de mulțimea poporului, între care erau și cărturari și farisei, Mântuitorul se adresa direct către acești din urmă, și din gura Lui bubuiră cuvintele de

muștrare, care nu putură trezi decât poate numai conștiința moartă¹⁾. „Vai vouă, cărturari și farisei fățarnici!” — Începu El cuvântarea Sa muștratoare, și după aceea oare cum ca niște bubuituri de trăsnet se rostogoleau peste dânșii muștrări grozave și de ne înfrânt, cum ei, fiind păstrătorii legii lui Moise, prin viața lor prezintă exemplu de violarea cea mai îndrăznească a ei; pun asupra altora sarcini grele și cu neputință de purtat, iară ei nu voesc nici cu degetul să le atingă; iubesc onorurile cele de dinafară și fac toate numai de ochii lumii, pe când viața lor este plină de vicii și de furtișaguri; se silesc să câștige prozeliți ai credinței, dar îi fac îndoit mai răi decât ei; spală și curăță partea de dinafară a vasului, pe când ei înăuntru sunt plini de toată necurăția și ne-dreptatea; conducători orbi, ei strecurară țânțarul și înghit cămila; fățărnicia lor i-a făcut cu totul asemenea mormintelor, care se împodăresc cu îngrijire pe dinafară, iar înăuntru conțin mulțime de putregaiu. „Așa și voi după exterior păreți oameni drepti, iar înăuntru sunteți plini de fățărnicie și nelegiuiri”. Vai lor pentru pocăința prefăcută, cu care ei au osândit pe părinții lor pentru uciderea prorocilor, și în același timp au păstrat în ei același duh dornic de sânge al străbunilor lor, ba chiar au umplut și au în-trecut măsura lor de nelegiuiri încă și mai grozave de crime. Asupra acestei generațiuni trebuia să cadă tot sângele drept, ce s'a vărsat pe pământ, dela sângele lui Avel cel drept până la sângele lui Zaharia, pe care ei l-au ucis între templu și jertfelnic. Furtuna răsplătirilor deja sunase asupra lor și era gata să se des-lănțuiască cu toată grozăvia asupra capetelor lor criminale. Dar aicea acest glas, care bubuia cu mânie dreaptă, deodată fu mișcat de cea mai duioasă și iubitoare milă pentru nefericitul oraș: „Ierusalime, Ierusalime, celce ucizi pe proroci și bați cu pietre pe cei trimiși la tine! De câte ori am voit să adun pe fiii tăi, cum adună găina pe puli săi sub aripă, și nu ai voit! Iată vi se lasă casa voastră pustie. Căci vă spun: iată nu Mă vei mai vedea de acum, până când nu veți striga: binecuvântat este Celce vine întru numele Domnului”, adică veți striga, cum strigă gloata la intrarea în Ierusalim, dar va fi deja târziu. Și această prorocie în toată grozava ei exactitate s'a împlinit la asediarea și luarea Ierusalimului, când în adevăr „casa iudaică a rămas pustie, prefăcându-se într-o movilă de ruine și de trupuri în putreziciune. Arzând de mânie dreaptă și totodată și de compătimire,

1) Ultima muștrare a lui Iisus Hristos asupra cărturarilor și fariseilor — Mat. XXIII, 1—39; Marc. XII, 38—40; Luca, XX, 45—47.

Hristos părăsi templul, și asta acum pentru ultima oară. Dar inima Lui era tristă și a șezut în curtea femeilor să se odihnească cu sufletul. În această curte erau câteva cutii, în care închinătorii puneau milosteniile lor. Și iată printre bogații jertfitori, care cu mulțumire de sine aruncau în cutii aur și argint, o văduvă săracă lăsa cu sfială micul ei dar¹⁾. Persoanele jertfitorilor bogați strâmbau din buze cu dispreț la vederea unei jertfe de nimica, mai mică decât care deja nu se putea aduce pentru templu. Ea puse două pruta, cele mai mici din monetele în circulație, așa că a pune numai una deja nu îngăduia legea nici pentru cei mai săraci. Lepta sau pruta alcătuiau a opta parte de as și prețuia nu mai mult de un sfert de capeică, adică un ban, așa că toată jertfa ei alcătuia nu mai mult de doi bani. Aducând un dar așa de neînsemnat, ea ar fi putut să se rușineze de sărăcia ei, când împrejurul ei bogătașii vărsau aur. Dar Hristos a fost mulțumit de credința ei și de abnegația sa. Jertfa ei era acel „păhar de apă rece“, care fiind dat cu dragoste, nu va rămânea fără cuvenita răsplătă întru împărăția Lui. Din această cauză El voi să dea povață pentru veci, că orice binefacere se prețuește după gradul de abnegație săvârșită cu ea; iar abnegația acestei văduve față de sărăcia ei era cu mult mai mare decât cel mai bogat fariseu, care a jertfit aur. „Căci toți ei au pus din prisosul lor; ea din sărăcia ei a pus tot ce a avut, toată munca ei“.

Însfârșit Mântuitorul a părăsit și împrejurimile templului, dar ucenicii Lui încă nu voiau să se rupă dela templul Vechiului Testament și, înțelegând nu destul de clar prorocia abea rostită, deși simțind și involuntar veracitatea ei groaznică, ei cu simțul îndurerat îndrăsniră să se adreseze încă odată să atragă atențiunea Învățătorului lor asupra templului părăsit, ca și cum ar fi dorit încă odată să verifice prorocia despre soarta lui²⁾. Dar Hristos răspunse scurt ucenicului, ce se adresase către Dânsul: „Vezi aceste edificii mari? toate acestea vor fi dărâmate, așa că nu va rămânea piatră pe piatră“. După o declarațiune așa de limpede nu mai putea fi nici un fel de nedumeriri relativ la prorocia rostită, și ucenicii, urmând după Învățătorul lor, cu gânduri apăsătoare la inimă se depărtară din cuprinsul templului. Trecând valea Cedronului, ei apucară pe cărarea imponcișată, care duce peste muntele Eleonului în Vitania. În vârful muntelui

1) Lăudarea răvnei Văduvei: Marc. XII, 41—44; Luca, XXI, 1—4.

2) Cuvântarea despre dărâmarea templului și a Ierusalimului și despre a doua venire. Mat. XXIV, 1—51; Marcu, XIII, 1—37; Luca, XXI, 5—58.

ei se opriră, și Hristos șezu să se odihnească, poate, sub frunzele verzi a doi cedrii majestoși, care împodobeau cândva vârful muntelui. Priveliștea ce se desfășura de aicea era în stare să inspire ideile cele mai înalte. Pe de o parte, jos sub el se întindea cetatea sfântă, care deja de mult devenise desfrănată și chiar acum în această zi, ultima a slujirii lui Hristos, dovedise definitiv, că n'a cunoscut timpul cercetării sale. Sub picioarele Lui se resfirau coastele muntelui și grădina Ghetsimani. Pe coasta opusă, se vedeau zidurile orașului și între ele vasta piață a templului, împodobită cu colonade de marmoră și acoperișuri aurite. Spre răsărit, după dealurile goale și stâncoase ale pustiului Iudeei, se vedea culmea purpurie a munților Moabului, care întru apusul soarelui strălucesc asemenea unei culmi de pietre scumpe. În fundul cotlovinei, arse de soare, se agitau apele negre ale mării Moarte. Și astfel, privind din vârful muntelui, Mănuitorul vedea pretutindenea urmele mâniei lui Dumnezeu și a păcatului omenesc. De o parte lucea po-omorât marea Moartă, valurile smolite și puturoase ale căria alcătuesc amintirea permanentă a pedepsei lui Dumnezeu pentru desfrăul trupesc, iar sub picioare se afla vestitul, dar criminalul oraș, care a vărsat sângele tuturor prorocilor și era osândit să cadă sub o răsplată încă și mai groaznică pentru o crimă încă și mai grețoasă.

Hristos era trist și afundat în gânduri adânci. Nu fără simțul temerei, cei mai apropiați și mai iubiți din apostoli — Petru, Iacov, Ioan și Andrei, — se apropiară de Dânsul și, văzând, că privirile Lui sunt îndreptate spre templu, îl întrebară îndeosebi: „Spune nouă, când are să fie aceasta și care are să fie semnul venirii Tale și a sfârșitului vecurilor?” Întrebarea lor vădit pleca din presupunerea, că dărâmarea Ierusalimului și a templului va coincide cu sfârșitul lumii. Atunci Hristos expuse înaintea lor într'un tablou prorocesc desvoltarea și mersul împărăției lui Dumnezeu pe pământ, când cu deosebire insistă asupra a două evenimente principale: peirea Ierusalimului și împreună a poporului iudeu, ca corp politic independent, și sfârșitul lumii. Dărâmarea Ierusalimului va fi numai începutul tuturor acestora, și ea trebuie să servească de prototip a aceea ce are a se săvârși la înfricoșata judecată a viilor și a morților. Când se va săvârși ultimul eveniment grozav, aceasta alcătuește o taină a lui Dumnezeu, în care nu pot pătrunde nici îngerii: dar și până la evenimentul cel mai apropiat va trece deja nu puțină vreme, și se vor ivi multe ispite, de care trebuie a se feri. Se vor arăta Mesti min-

cinoși și prin ademenire și frică vor atrage de partea lor, dar ei să se țină nebiruit de credința în învățătorul și Domnul lor, să rabde toate pentru Dânsul, și cei ce vor răbda până în sfârșit aceia se vor mântui. Deși venirea Domnului și sfârșitul lumii sunt necunoscute chiar și îngerilor, dar sunt totuși oare care semne, după care se poate judeca despre apropierea acestor mari evenimente. Către acel timp soarele și luna se vor întuneca, stelele vor cădea ca frunzele, și puterile cerești se vor clăti. Se va produce cutremur obștesc a ordinii cosmice, și atunci Hristos va trimite pe îngerii Săi cu trâmbiță puternic răsunătoare să adune pe aleșii Săi din cele patru vânturi, dela o margine la alta. Mântuitorul însuflă ucenicilor Săi să observe în toate timpurile aceste semne și să le interpreteze întocmai tot așa, cum interpretează ei semnele apropierei veri după darea frunzelor la smochin. Dar ziua aceea va veni fără de veste, și fiind că ea va fi ziua răsplătirii tuturor slugilor credincioase, apoi în același timp va fi ziua pedepsei pentru toți aceia, care nu se vor dovedi la înălțimea menirii chemării lor și nepregătiți pentru ziua cea mare. Pentru ca încă și mai puternic să întipărească în sufletele lor această povață despre priveghere și credincioșie, și încă și mai expresiv să-i prevină contra pericolului vieții nepăsătoare și stingerea sfeșnicului privegherei, El le istorisi două pilde, uimitoare după simplitatea lor și, totodată, bogate în ce privește edificarea, și anume despre „zece fecioare” și despre „talanți”¹⁾.

„Atunci — zise Mântuitorul, — asemenea va fi împărăția cerurilor celor zece fecioare, care, luându-și candelile lor, eșiră întru întâmpinarea mirelui²⁾. În răsărit, nunțile se săvârșesc totdeauna noaptea. De aicea, în descrierea acestor ceremonii de bucurie de obicei se pomeneste de facile. În Palestina cei mai mulți se folosesc de aceste candelile, de oare ce untdelemnul este materialul cel mai obișnuit și mai eficient de cât smoala³⁾. Iată cum se săvârșea de obicei această solemnitate. Mirele, însoțit de prietenii săi, se îndrepta spre casa miresei sale (Calial). El o găsea acolo în mijlocul familiei sale și a prietenelor sale, îmbrăcată în cele mai bune haine, cu flori pe cap, în așteptarea ceasului solemn, și o cerea formal la tatăl ei. Primindu-o, el, în mijlocul

1) Parabola despre cele zece fecioare și despre talanți. Mat. XXV, 1-30.

2) Parabola despre zece fecioare. Mat. XXV, 1-12.

3) Insuși aceste iluminatoare sunt foarte asemănătoare cu facile. Ele constă din toege îndolite, în capătul cărora se pune un vas plin cu untdelemn cu un fitil îmbibat cu smoală.

binecuvântărilor din partea tuturor rudelor, în procesiune solemnă o ducea la propria sa locuință, sau dacă această locuință nu era încăpătoare, atunci într-o încăpere anume pregătită pentru săvârșirea ospățului de nuntă. În cursul acestui timp erau gata câteva fete tinere, pentru întâmpinarea procesiunii și introducerea miresei în locuința ei cea nouă. În parabolă se pomenesc zece fecioare, și acest număr nu era arbitrar. După concepția iudeilor, anume din asemenea număr se alcătuește întreaga societate¹⁾. De aceea, noi putem vedea aici o adunare de credincioși, care erau invitați pentru a da cinste dumnezeescului Mire, Care a venit pe pământ, ca să ducă mireasa Sa, biserica, la ospățul ceresc. Candelele din mâinile fecioarelor prezintă simbolul credinței, necesar pentru a fi creștin. Dar membrii bisericii, având una și aceeași credință, nu posedă una și aceeași înțelepciune. „Din ele cinci erau înțelepte, iar cinci nebune“. Astfel chiar și între credincioși abea jumătate se ocupă serios cu lucrarea mântuirii lor; ceilalți rămân cu totul indiferenți și nepăsători în această privință. „Cele neînțelepte, luându-și candelele lor, n'au luat cu sine untdelemn. Iar cele înțelepte, împreună cu candelele lor, au luat și untdelemn în vasele lor“. A avea candelă fără untdelemn, înseamnă a avea credință fără fapte bune. În acest caz ea rămâne, după mărturia sf. Iacov, credință moartă, incapabilă de a lumina înaintea ochilor altora. Vasele, care conțineau untdelemnul, sunt sufletele omenești, care poartă în sine proviziile faptelor bune sau conștiința, care le silește să-și aducă aminte de nevoia de a săvârși fapte bune. „Și cum mirele a întârziat, au adormit toate și au dormit“. În sfârșit, la miezul nopții ele cu toatele au fost trezite, pentru că poporul ce se afla pe uliță auzi muzica și strigătele, și în depărtare văzu lumina dela candelele procesiunii și a început a striga la ușă: „Iată mirele vine, eșiți întru întâmpinarea lui“. Atunci ele s'au sculat toate, și fie care și-a tocmit candela sa, ca să o aibă gata. Cele neînțelepte însă acum pentru prima oară observară, că s'au stâns, candelele lor pentru că tot untdelemnul din ele arsese, și începură a ruga pe cele înțelepte, că acestea să împartă cu ele untdelemnul lor. Dar acestea le răspunse: „Ca nu cumva să nu ne ajungă nici nouă, nici vouă, mergeți mai bine la cei ce vând și vă cumpărați“. Când acele în adevăr s'au dus ca să-și cumpere, atunci a venit mirele, și cele cinci, care erau gata, se alăturară la procesiune și au intrat în-

1) Numărul zece se considera suficient pentru mâncarea miefului pashal; zece oameni pot alcătui deasemenea adunarea pentru rugăciune (cabal).

preună cu mirele în camera de nuntă, și ușile s'au închis. După câțva timp, au venit și celelalte cinci, și cu rugare stăruitoare bătută la ușă, zicând: „Doamne, Doamne, deschide-ne!” El însă le răspunse: „Adevărul vă grăesc, nu vă știu pre voi”. Voi nu sunteți dintre fecioarele procesiunii de nuntă, și de aceea voi îmi sunteți cu totul străine, și unele ca acestea n'au dreptul să ia parte la ospățul Meu de nuntă. Ucenicii au trebuit să înțeleagă din această pildă, cât de necesar este pentru credincioși a priveghea, și Hristos făcând deducția generală din parabolă, le spuse: „Așa dară privegheați, pentru că nu știți nici ziua, nici ceasul, în care are să vie Fiul omului”.

Această pildă privea, mai ales, viața lăuntrică ale sufletelor omenești. Dar Hristos, împreună cu asta, le oferi și altă pildă, ca să le arate și condițiile activității exterioare, care deopotrivă alcătuiește datoria fiecărui creștin. Dacă parabola cu cele zece fecioare, se pare, că scotea pe scenă viața contemplativă, apoi în pilda cu talanții se poate vedea istoria sufletelor, dedate vieții active. După una, e nevoie de priveghiat, după cealaltă e nevoie de a lucra. Împărăția cerurilor, — spune Hristos, — e asemenea omului, care, plecând în țară străină, a chemat slugile sale, și le-a încredințat averea sa. „Și unuia l-a dat cinci talanți, altuia doi și altuia unul, fiecăruia după puterea lui”. Așa și Fiul omenească împarte darurile Sale nu deopotrivă credincioșilor Săi. Oamenii nu primesc una și aceeași chiemare, nu au una și aceeași nevoie, din care cauză și ineseși datoritiile în biserica lui Hristos sunt diferite, pentru că armonia generală trebuie să iasă din variațiunea datoritiilor membrilor singuratici. Această neegalitate nu trebuie să otrăvească pe nimenea. Celce a primit mai mult, trebuie să se ostenească mai mult; cu muncă mult mai grea după aceea se leagă și răspunderea mai mare. Cine a primit mai puțin, acela și de răspuns va răspunde mai puțin. El nu trebuie nici să invidieze situația altuia, nici să se rușineze de soarta sa. În sfera sa proprie, mult mai măsurată, fiecăruia i s'a dat capacitate ca el să îmulțască roadele sale, pentru care va primi răsplata cuvenită. După ce stăpânul a plecat, atunci „cel ce primise cinci talanți s'a dus și ia întrebuițat în lucru și a câștigat alți cinci talanți. Intocmai tot așa și celce primise doi talanți a câștigat alți doi talanți”. Așa este istoria oamenilor harnici, care, neperzind nici un moment, pășesc la lucru pentru dezvoltarea virtuților lor, fructificând semințele dumnezeiești, încredințate lor. Dar sunt și slugi leneșe și nepăsătoare. Așa, celce primise un talant s'a dus și l-a

îngropat în pământ, și a ascuns argintul stăpânului său. Suflutele asemenea acestui om de obicei nu se îngrijesc deloc nici de demnitatea lor, de nici datoriile lor. De aceea, ele, în înțelesul deplin al cuvântului, îngroapă talanții dați lor. „După multă vreme vine stăpânul slugilor aceloră și le cere socoteală“. Așa de obicei se termină viața ca nimenea să nu poată evita răspunderea. Acela care a primit cinci talanți, a adus și pe ceilalți cinci, și a zis: „Doamne, cinci talanți mi-ai dat, iată alți cinci talanți am câștigat cu ei!“ Și stăpânul l-a răspuns: „Bine, slugă bună și credincioasă! peste puține ai fost pus, peste multe te voi pune; intră în bucuria Domnului tău!“. A venit deasemenea și celce primise doi talanți, și zise: „Doamne, doi talanți mi-ai dat; iată alți doi talanți am câștigat cu ei; și stăpânul său îi zise: bine slugă bună și credincioasă! Peste puține ai fost pus, peste multe te voi pune; intră în bucuria Domnului tău“. Insuși graba acestor două slugi, cu care ele s'au prezentat stăpânului lor ca să-și dea socoteala, se explică prin acea bucurie, ce au simțit-o ele, că așa de fericit s'au ostenit și așa de fericit au înmulțit talanții lor. Moartea n'are nimic grozav pentru ucenicii credincioși ai lui Hristos. Ei salută într'însa apusul vieții lor de muncă, așteaptă sosirea stăpânului, care are să-i răsplătească, și ceasul vesel, când, dând socoteală de toate, vor primi răsplata cuvenită. De aceea cu mulțămirea de sine cuvenită vor aduce stăpânului roadele ostenelelor lor: faptele pietății, ale devotamentului și ale dreptății; dar cu deplină smerenie ei, totodată, vor recunoaște, că toate acestea, ca rezultând, în realitate, din bunăvoința stăpânului, și aparținând lui, pentru că deși ei au întrebuințat efortare, apoi totuși capitalul, care s'a înmulțit în mâinile lor, a fost dat lor de stăpânul. Astfel, ei nu consideră nimic al lor și, rămânând până în sfârșit slugi credincioase, înapoiază toate în mâinile stăpânului lor, socotind pentru sine destulă recompensă acea bucurie, pe care ei o simt, primind deplina aprobare a stăruințelor lor din partea stăpânului. Și stăpânul, în z devăr, prețuind pe deplin ostenelele lor, solemn vorbește fiecăruia din ei: bine, slugă bună și credincioasă! Dar iată și altă latură a tabloului: „A venit și celce primise un talant și spuse stăpânului: Doamne, te-am știut că ești om aspru, seceri unde n'ai sămănat, și aduni de unde n'a risipit, și temându-mă, m'am dus și am ascuns talantul tău în pământ; iată ai al tău“. Deja înseși aceste cuvinte cu îndrăzneala lui mărturisesc de obraznicia slugii leneșe, care se temea din pricina lenii sale a primi pedeapsa. El singur e vinovat și tot el ofensază pe stăpân. Zadarnic, prin urmare, i s'a dat

timp, i s'a dat minte, i s'a dat putere. Toate acestea, desigur, aparțin stăpânului său, și între altele el nu s'a folosit nicidecum de aceste daruri. Dacă el în adevăr ar fi socotit, că el are a face cu un om aspru, atunci cu atât mai vărtos era nevoie să muncească cu toată stăruința. După care drept însă se pronunță despre stăpânul, care i-a arătat bunăvoință, când i-a încredințat talantul? Afară de asta, stăpânul deja și-a arătat bunătatea sa față de celelalte două slugi, care s'au dovedit credincioase și harnice, și acum mai puțin drept era a-i învinui de asprime și egoism. Deaceea cu desăvârșire drept, stăpânul imediat rosti osândă sa strașnică asupra lui. „Slugă vicleană și leneșe, ai știut că sunt aspru, și secer unde n'am sămănat și adun unde n'am răsădit; deaceea se cuvenea să dai argintul meu negustorilor, și eu venind, aș fi primit al meu cu dobândă“. Sluga săvârșise două crime: după răutatea sa, el clevetise pe stăpânul său, numindu-l aspru, și s'a arătat leneș, nefolosindu-se de timpul ce i se dăduse pentru înmulțirea argintului încredințat lui. Deaceea ea a și trebuit să fie supusă pedepsei meritate; „așa dară luați dela dânsul, — zise stăpânul, — talantul, și-l dați celui care are zece talanți, căci tot celui ce are i se va mai da și-i va prisosi, iar dela cel ce n'are se va lua și ce i se pare că are“. În interesul însuși al stăpânului de a lua dela sluga leneșe aceea, ce se oferise ei, și a preda în mâinile altuia, care poate cu folos să întrebuințeze argintul. Anume în aceasta se cuprinde toată taina harului, pe care Dumnezeu o înmulțește în sufletele sfinților și care în măsură mai mică se varsă pe capul indiferenților. În aceasta deasemenea se cuprinde temeiul pentru diferitele grade de slavă, care se distribuie nu deopotrivă în cer, în care caz celor aleși se oferă și partea menită pentru cei căzuți sub pedeapsă. „Iar pe sluga netrebnică, — continuă stăpânul, — aruncați-o în întunerecul cel mai dinafară; acolo va fi plâns și scrâșnirea dinților“. Așa va fi încheierea orcărei vieți, petrecută zadarnic fără nici un fel de roade pentru suflet și Dumnezeu. În ziua judecății, sluga leneșă, ca și fecioara neînțeleaptă, vor fi excluse dela ospățul ceresc.

Astfel, potrivit cu faptele lor, oamenii vor fi împărțiți în două cete, potrivit după cum au fost buni sau răi. Când se va împlini numărul celor aleși, precum și numărul condamnaților, după trecerea veacurilor, destinate pentru viața acestei lumi, Împăratul cerului, încetând de a mai chema pe oameni pentru a da fiecare samă de faptele sale, va face judecata generală și grozavă a tuturor. Atunci se va săvârși judecata fiecăruia, potrivit cu faptele

lui. Acesta va fi tabloul măreț și groaznic. „Când însă va veni Fiul omului întru slava Sa, și toți sfinții îngeri cu Dânsul; atunci va ședea pe scaunul slavei Sale; și se vor aduna înaintea Lui toate popoarele; și-i va desparte unii de alții, cum desparte păstorul oile de capre; și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Sa: Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, de moșteniți împărăția, pregătită vouă dela facerea lumii. Căci am flămânzit și Mi-ați dat să mă-mânc; am însetat și M'ați adăpat; străin am fost și M'ați primit, gol am fost și M'ați îmbrăcat; bolnav am fost și M'ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine. Atunci dreptii vor zice către Dânsul: Doamne, când Te-am văzut flămând și Ți-am dat să mă-mânc? Sau însetat și Te-am adăpat? Când Te-am văzut bolnav și Te-am căutat? Sau gol și Te-am îmbrăcat? Când Te-am văzut bolnav sau în temniță și am venit la Tine? Și Împăratul le va zice ca răspuns: adevărul vă grăesc: întru cât ați făcut acestea unuia din acești frați ai Mei mai mici, Mie Mi-le-ați făcut. Apoi va zice și celor dela stânga Lui: duceți-vă dela Mine, blestămaților, în focul cel veșnic, gătit diavolului și îngerilor lui. Căci am flămânzit și nu mi-ați dat să mă-mânc; însetat am fost și nu M'ați adăpat; străin am fost și nu M'ați primit; gol am fost și nu M'ați îmbrăcat; bolnav am fost și în temniță și nu M'ați cercetat. Atunci și ei vor zice către Dânsul ca răspuns: Doamne, când Te-am văzut flămând, sau însetat, sau călător, sau gol, sau bolnav sau în în temniță și nu Ți-am servit? Atunci le va zice și lor: adevărul vă grăesc: intrucât n'ați făcut unuia din acești frați mai mici ai Mei, apoi Mie nu mi-ați făcut. Și vor merge aceștia în munca veșnică, iar dreptii în viața veșnică” (Mat. XXV, 31~36). Dar pentruca aceste sentințe să nu dea motiv la oare care păreri vechi greșite mesianice, Hristos le termină cu o prezicere tristă, dar deja cunoscută lor, că înainte de toate acestea vor avea loc patimile și moartea Sa. Acum El deja cu deplină claritate și simplu le descoperi și însuș motivul, mijlocul și ziua: „Voi știți, că peste două zile vor fi Paștele, și Fiul omului va fi dat să se răstignească”.

Așa s'a terminat această mare cuvântare de pe muntele Eleonului. Soarele deja apusese, și El S'a sculat și s'a dus cu apostolii Săi pe calea spre Vitanía. Aceasta deja pentru ultima dată merse El pe această cale pe pământ, și după cercările, oboșelele, măreața cuvântare și grozavele agitațiuni din această zi bogată în întâmplări, cât de răpitor de plăcute trebuie să fi părut

Lui aceste ceasuri ale amurgului liniștit și a odihnei de sara; cât de răcoritor era pacea și iubirea, ce-L înconjurau în acest sat liniștit și în această binecuvântată casă? Nu-i de prisos să observăm, că Iisus Hristos în genere nu iubea orașele și te miră de a petrecut cândva noaptea în cuprinsul lor. Statornica lor necredință, publicitatea lor nepotolită, deșertăciunea lor înfrigurată, uniformitatea sgomotoasă și starea lor incoloră, - toate acestea respingeau și turburau sufletul delicat și curat al lui Hristos. Orașul oriental e pururea murdar; necurătențiile se aruncă în uliță; pavaje nu sunt, și câni rătăcitori destui, sunt singurii adunători ai necurătențiilor; animalele și oamenii se izbesc împreună unii de alții pe ulițele strâmte și pe ulicioarele încă și mai înguste. De aceea deși după datoria slujirei Sale Mântuitorul trebuia adesa să viziteze Ierusalimul și să propoveduiască gloatelor enorme de popor, care se aduna la sărbătorile anuale din toate laturile și țăările lumii, dar la orice ocazie potrivită El se rețregea în afară de porțile orașului, parte pentru siguranță, parte din sărăcie, parte pentru că iubea această casă binecuvântată din Vitania, și parte deasemenea și pentru că El simțea mai multă pace și bucurie în suflet, când pășea pe iarba ce creștea pe munți, de cât pe pietrele vârtoase ale orașului, și cea mai înaltă fericire pentru Dânsul era comunicarea cu Tatăl ceresc sub umbra maslinilor verzi, unde departe de sgomotul omenesc și de priverștirile revoltătoare, El putea să se desfăteze pașnic de minunatul apus de soare și de prospețimea sănătoasă a rouei de seara.

Slujirea publică a Mântuitorului astfel, în realitate, se terminase, și vai! rezultatele ei erau cu adevărat vrednice de plâns. Câte lucruri mari au fost săvârșite de Hristos? Câte dulci cuvântări au fost revărsate! dar poporul, pe care venise să-l mântuiască, - poporul, care, în curgere de mii întregi de ani, în calitate de ales se pregătise pentru primirea lui Mesia, nu L-a recunoscut cu toate marile semne. Marele învățător nu avea lipsă de nimic ce putea să atragă la El pe nefericitul popor, nici în ce privește sfințenia vieții, nici în ce privește înălțimea învățăturii, nici în puternicia de a săvârși cele mai mari lucruri. Gura Lui se deschidea înaintea lui Israil cu dulce bună vestire, și cu mustrare aspră, cu tonul celei mai duiosase iubiri, și câteodată cu tonul celei mai mânioase dreptăți. Ce-L mai lipsea oare Lui pentru ca să fie primit de poporul Său? Fără îndoială îi lipsea aceea, ca El să se supue propriei lor măsuri morale. Între toate popoarele pământului, singur numai Izrail visa un Mesia pământesc.

El înseta după un Mesia politic, adică după o revoluție politică, și nu de o schimbare religioasă. Tot ce se atingea numai de suflet, nu interesa nicidecum. Punându-și idealul său mesianic în apariția unui rege cuceritor, care trebuia să domnească peste toată lumea, poporul acesta nu era capabil să cunoască pe adevăratul Mesia în pașnicul întemeietor al unei noi religii; pe când această religie, universală, ca și adevărul, trebuia să devină religia pentru toată lumea. Poporul israilit, în egoismul său îngust, aștepta numai pe Mântuitorul exclusiv al iudeilor. Un Mesia mai omenesc, decât național, care să aducă poporului său numai bunuri de calitate duhovnicească și nevăzute, nu putea fi în înțeles deplin Mesia: așa anume discutau marii învățați cărturari și farisei, care agitau poporul cu predica lor în Ierusalim. Nu-i de mirare, că în fața unor astfel de prejudecăți, zadarnice erau toate lucrurile, predicile, toate faptele miraculoase, toată sfințenia vieții lui Hristos. Poporul oare cunosc în chip fatal mergea întru întâmpinarea menținerii lui, lepădând pe Hristos. El va fi lepădat și însuși, ucigându-L pe Dânsul, el va fi zdrobit și risipit.

Dar nu poate oare însuși mintea omenească să-și găsească aicea izvorul turburării? Poporul trebuia în loc să-și găsească mântuirea în Mesia, să-și găsească în El peirea? El fusese predestinat să prezinte lumii pe Mesia, dar El și însuși nu s'a cunoscut? Dar descoperitu-s'a în această privință oare care mărghinire în însuși înțelepciunea lui Dumnezeu? Această obiecțiune se prezintă deja primei generațiuni de creștini. Cu ea s'a ocupat ap. Pavel în epistola sa către Romani (Rom. IX-XI), iar după aceea, soluționarea ei o dă și ap. Ioan, care personal văzuse sfârșitul public al lui Hristos.

Mai întâiu de toate, nu trebuie a socoti, că această îndărătnicie a poporului iudeu a fost un fenomen neașteptat al ultimului timp. Dumnezeu a prevăzut-o în istoria omenirii, prorocii au prorocit despre dânsa. La rând cu prorociile, care mărturisesc, că Israil se bucură de lumina lui Mesia al său, în ele se află deasemenea și perspectiva tristă a lui Israil îndărătnic, care, din această cauză, a trebuit să fie înlocuit cu alte popoare. Aceasta nu trebuie perdută din vedere, pentru că anume aicea se și află deslegarea primei dificultăți. „Poporul (iudeu) n'a crezut în El“, — zice ev. Ioan, — ca să se plinească cuvântul prorocului Isaia: Doamne, cine a crezut celor auzite dela noi? Și cui s'a descoperit dreapta Domnului?“ (Ioan, XII, 38; Is. LIII, 1). Chiar în acel moment, când prorocul vestea viitoarele pătimiri ale lui

Mesia, el mirat, întrebă, cine va crede cuvântul Lui și cine va cunoaște în trimisul, acoperit de ocări, mâna a tot puternică a Domnului? Negreșit, numărul unor asemenea nu va fi mare, fiindcă pentru primirea unei atari taine se cere credință puternică și suflet înălțat. Iudeii însă nu au meritat ca să păstreze în sine această privire, pătrunzătoare în adâncul inimii, care dă putința a vedea prin negură. Cu dâșii s'a împlinit, după cuvintele evanghelistului, încă și alt cuvânt al aceluiași proroc: „poporul acesta a orbît la ochii săi și s'a împetrit la inima sa, ca să nu vadă cu ochii, și să nu simtă cu inima, și să nu se întoarcă, ca să-l vindec”¹⁾. Iată, astfel în ce se cuprindea pricina necredinței poporului israelit în Mesia celce venise. Israel s'a dovedit necredincios lui Dumnezeu, Care de aceea a ridicat dela el lumina, și el a încetat de a mai vedea. Toate acestea au fost prevăzute și pot să mire poate numai pe aceia, care nu au destulă minte pentru a pătrunde în înțelesul sf. Scripturi. Înțelepciunea dumnezească, prin urmare, nu a rămas rușinată. Ea a lucrat conform cu ceiace trebuia să se savârșască și însuși răutatea iudeilor contribui la realizarea sfaturilor ei.

Pedeapsa, pe care a meritat-o poporul necredincios și pe care el deci a suferit-o, deasemenea intră în planul economiei dumnezeiești. Așa, nevăzând nicidecum lumina, ce ieșea din sânurile lui, Israel totuși deveni o făclie umblătoare, luminând din veac în veac fața cerească a lui Mesia, și propria sa orbire, prezisă de proroci, a devenit dovada uimitoare a dumnezeieștii solii a lui Iisus Hristos.

Slava și cinstea Fiului omenesc poate fi dată prin diferite mijloace. Oare dracii însuși prin munca lor și prin răutatea lor nu proclamă sfințenia și mărirea Lui Dumnezeu? Israel, arătând deplină îndărătnicie și expunându-se blestemului și pedepsei, prin înseși aceasta mărturisește în istoria omenirii, că Iisus a fost mai mult de cât om. Dacă în persoana acestei mari jertfe iudeii au ucis numai un drept, atunci ei nu s'ar fi expus unei pedepse așa de mari și îndelungate. Dar poporul iudeu și-a pătat mâinile sale cu înseși sângele lui Dumnezeu, și acest sânge el nu-l poate spăla în veci. Nenorocitul! el hulește încă și acum, dar pecetea uciderii lui Dumnezeu, care se vede pe fruntea lui, mărturisește numai de vrednicia mai presus de om a Aceluia, pe care el cu

1) Evanghelistul Ioan citează alcea cuvintele prorocului Isai, evident din memorie, neținându-se de exactitatea literară a acestor cuvinte. El nu urmează nici textului evreesc, nici traducerei celor LXX, deși păstrează exact sensul spuselor prorocului (vezi Is. VI, 10)

necredință îl hulește. „Aceasta a spus Isaia, — adaogă ev. Ioan, — când a văzut slava Lui, și a vorbit despre Dânsul“. Iată pentru ce a devenit imposibil, ca împlinirea unei atari pro-rocfi să fie în stare a micșora triumful lui Iisus sau să o împedece.

Dealtmintrelea nu tot Izrailul a lepădat pe Mesia său, chiar și dintre căpetenii, cum cu o vădită bucurie observă ev. Ioan, „mulți au crezut în El, dar din pricina fariseilor nu mărturiseau, ca să nu fie excluși din sinagogă. Căci au iubit mai mult slava omenească, decât slava lui Dumnezeu; dar în tot cazul, scânteia se aprinsese deja în sufletul lor și, la sosirea ceasului necesar, poate să cuprindă tot poporul. Și în adevăr, după cincizecime, cei mai deaproape următori ai lui Hristos din poporul ales, fiind înainte de aceia fricoși și lași, s'au ridicat ca lei și smuncind, așa zicând, din mâna călăilor crucea încă însângerată, ei au străbătut cu dânsa toată lumea, repetând cuvintele sutașului ce crezuse: „cu adevărat acest răstignit a fost Fiul lui Dumnezeu“. Comunitatea întemeiată de ei, devenind biserică, era adevărat Izrailul dumnezeștilor făgăduințe. Ceilalți au rămas în numărul Izrailului celui lepădat, și ei au meritat în totul aceasta.

Astfel, în realitate există toate datele, care fac crima popo-rului iudeu cu totul de neertat. Aicea în toată deplinătatea, s'a manifestat răutatea din partea lor și bunătatea părintească din partea lui Dumnezeu. Pentruca încă și mai clar să se expună aceste dovezi, ev. Ioan reproduce acea declarație, pe care le-a făcut-o lor Hristos. Această declarație a fost făcută cu o deplină limpezime și a fost imprimată cu autoritatea dumnezească. „Iisus însă a glăsuît și a zis: celce crede în Mine nu crede în Mine, ci în Celce M'a trimis pe Mine“ (Ioan, XII, 44-45). Doar Hristos prin minunile Sale dovedise în totul, că lucrul Său era însuși lucrul lui Dumnezeu, și că El, în realitate, era una cu Tatăl Său. În afară de Dânsul, de învățătorul, trimis oamenilor din cer, era numai moarte și întunec. Pentru a vedea aceasta, era deajuns a arunca privirea asupra lumii înconjurătoare. În cuvintele Lui adevărul străbătea strălucitor cu toată puterea sa convingătoare. „Eu luminez, am venit în lume, ca tot celce crede în Mine să nu rămână întru întunec“ (Ioan, XII, 46). Vai, prin urmare, de acela, care după îndărănicia sa nu recunoaște pe dumnezeescul învățător și-și închide ochii în fața arătării slavei Lui. Necredincioșii chiar din gura Lui au putut să afle și acea soartă, care așteaptă pe unii ca aceștia: „și dacă cineva aude cuvintele Mele și nu

va crede, Eu nu-l judec; căci Eu am venit nu ca să judec lumea, ci ca să mântuesc lumea. Celce Mă leapădă și celce nu primește cuvintele Mele își are judecătorul său: cuvântul, pe care l-am grăit Eu, acela îl va judeca în ziua cea de apoi" (Ioan, XII, 47-48). Iar acest cuvânt, în realitate, este cuvântul înseși Tatălui ceresc. „Căci Eu am vorbit nu dela Mine, ci Tatăl Celce M'a trimis, El Mi-a dat poruncă, ce să spun și ce să grăesc. Și Eu știu, că porunca Lui este viață veșnică. Deci, ce grăesc Eu, grăesc cum Mi-a spus Mie Tatăl" (Ioan, XII, 49-50).

Cu toate acestea, Israil a rămas nesimțitor, îndărătnic și dușmănos. Zadarnic, după cuvântul prorocului Isaia, citat de apostolul Pavel, Dumnezeu neconținut în timpul slujirei Fiului Său și-a întins mâinile către dânsul. Toate acestea au provocat în poporul ales numai necredință și împotrivire. Și iată, însfârșit, harul văzind oare cum zădărnicia tuturor înrăuirilor sale, lăsă pe acest popor atracțiunilor sale criminale, și el, în adevăr, cu sânge rece săvârși cea mai revoltătoare nrecunoștință, cea mai grozavă crimă, cea mai tristă apostasie, care putea să întunece memoria poporului.

Așezarea la masă (la romanți)

CAPITOLUL XXXVIII.

CINA CEA DE TAINĂ. TRĂDAREA ȘI JUDECĂREA LUI HRISTOS ÎN CASA ARHIEREULUI.

Decând dreptii dormeau, necredincioșii urzeau sfat rău. În noaptea spre mercuria mare membrii sinedrului se adunară în casa arhiereului Caiafa la sfat și discutară cu foc chestiunea, ce să facă ei cu primejdiosul pentru dânșii Galililan. Toate planurile de a-L prinde în templu, de a ațîța contra Lui furia poporului sau bănuiala guvernului roman, s'au dovedit zadarnice și au căzut dela sine; — atât din cauza temerei de poporul devotat Lui, cât și din cauza propriei Lui înțelepciuni, care risipi toate uneltirile lor cele mai viclene. Se ridicară, probabil, și glasuri de a I se da libertatea de a lucra liber, până ce se va vedea dela sine esența operei și a învățăturai Sale. Dar partidul contrar triumfă; la sfat se hotărî să-L ucidă, dacă nu pe față, apoi prin silnicie vicleană ¹⁾. Dar cum să se ajungă la asta? Când ei discutau asta, li se raportară, că unul cei mai apropiați ucenici și

¹⁾ Hotărîrea sinedrului despre prinderea lui Hristos prin vicleșug — Mat. XXVI, 3—5; Marc. XIV, 1—2; Luca XXII, 1—2.

următori ai lui Iisus Nazarineanu dorește să le facă o comunicare interesantă.

În camera acestui sfat a fost introdus un iudeu, roș după tradiție, care în ochii lor lucitori de viclenie manifesta o neliniște criminală și lăcomie. Acesta era Iuda Iscariotul, singurul iudeu în înțelesul propriu al cuvântului în ceata apostolilor, om din Cariot, orașel din provincia Iudeei (Mat. XXVI, 14-16; Marc. XIV, 10-11; Luca, XXII, 3-6). El prezintă singura persoană în sf. Scriptură, rânduit de însuși Domnul la peire. Și la asta el a ajuns din iubirea sa criminală de lume. El a fost cel mai vădit reprezentant a acelor ucenici mincinoși, care s'au alăturat la Hristos în așteptarea împărăției pământești. Dar când Mântuitorul neconținut a anunțat patimile ce-L așteptau și moartea Sa, atunci el a văzut, că așteptările Lui nu s'au realizat; în loc de tron împărătesc, pe el îl așteptau tot felul de lipsuri și prigoniri. Atunci el a hotărât simplu să vândă pe învățătorul său vrășmașilor Lui, nădăjduind, ca macar prin asta va câștiga ceva și se va despăgubi de așteptarea înșelată. Lăcomia era a doua natură a sa. El deja demult începuse a o satisface din punga comună a apostolilor, încredințată de ei în grija lui, și pastunea asta pusese deja stăpânire pe dânsul până întru atâta, încât în exprimarea ei nu se stăpâni în fața ucenicilor, care vedeau bine, că-i „tâlhar“. Când el la cina din casa lui Simon (Lazăr) a primit pentru vicleana sa observație asupra nobilei procedări a Mariei reproș dela Mântuitorul, atunci aceasta îl infuriă definitiv, satana intră într'însul, și el se hotărî să se facă trădător. Și iată acum în miez de noapte, el se strecură în Ierusalim și se înfățișă sinedriului. Înălților voitori de rău tocmai aceasta le trebuia, și când Iuda ceru de la dânsii suma mare pentru el, dar de nimica pentru dânsii, de treizeci de arginți, atunci târgul fu gata, condițiile încheiate, și sinedriul se împrăștiă cu convingerea succesului asupra lucrului proiectat, iar Iuda, primind în ajutor toate puterile iadului, se puse să gândească, cum să-și ajungă scopul său.

Trecu mercuria, pe care Mântuitorul o petrecu în singurătate, și se apropie ziua, „în care se cuvenea a junghia mielul pashal“. Legea a designat pentru junghierea mielului pashal ziua de 14 Nisan, timpul „dintre sări“ sau aproape de apusul soarelui. Dar relativ de înțelesul acestei expresiuni cărturarii și legiștii au discutat și sunt de păreri deosebite. După unii expresia aceasta trebuie înțeleasă intervalului dintre apusul soarelui și întunecare; după alții în înțelesul intervalului dintre înclinarea vădită a soa-

relui spre asfințit și apunerea reală. Ultima părere se pare mai dreaptă, și mielul probabil îl junghiau curând după aducerea jertfei de sară (în ceasul al noulea), așa că după toate pregătirile mielului junghiat cina pashală se putea săvârși în ceasul obișnuit al cinei de sară și astfel încă în cuprinsul zilei de 14 Visan. Toată ziua aceasta se petrecea în Ierusalim și în împrejurimi foarte sgomotos și plină de preocupări, pentru că nu numai locuitorii localnici, dar toți nenumărații închinători alergau să cumpere și să junghie mielul, așa că în această zi câteodată se junghia mai mult de două sute de mii de miei. Se îngrijiră pentru aceasta și ucenicii și încă joi dimineața 13 Nisan întrebară pe Învățătorul lor, unde ar dori să mănânce paștele. Mântuitorul a poruncit apostolilor Petru și Ioan să meargă în Ierusalim și, dând pentru dânsii un semn tainic, le zise, că intrând pe poartă, ei vor întâlni o slugă cu un vas cu apă, luată dintr'un izvor pentru trebuințele de sara, urmând după dânsul, ei vor ajunge la o casă, stăpânului căria ei trebuie să-i spună intenția Învățătorului de a mânca în acea casă paștile cu ucenicii Săi; și stăpânul acesta (după presupunerea unora Iosif Aremateianul) imediat va pune la îndemâna lor o cameră gata pregătită, inzestrată cu mesele și canapelele necesare ¹⁾. Ei au găsit toate, cum le spusese Iisus, și (evident în aceeași zi) au pregătit Paștele. Când Hristos și ceilalți ucenici au sosit la această casă, cina era deja gata, masa pusă și așezat obișnuitul triclinium cu canapelele. Obiceiul de a mânca Paștile stând în picioare era deja demult părăsit. Șederea culcat se considera situația cea potrivită și mai îndămânoasă, cu atât mai mult, că ea se recunoștea ca situație a oamenilor liberi. Fiecare oaspete se întindea în toată lungimea lui, sprijinindu-se în cotul stâng, așa ca dreapta să poată fi slobodă. În dreapta lui Iisus Hristos se așeză ucenicul cel iubit, capul căruia deci în tot timpul se putea pleca pe pieptul Învățătorului și Domnului său. În orient, în fiecare casă, partea din mijloc a ei de obicei se acopere cu covoare sau cu rogojini, și la intrarea în cameră, fie care își scoate sandalii săi la prag, ca să nu păteze cu noroi sau cu praf covoarele curate sau rogojinele albe. Toți ucenicii așa au și făcut, și după aceea au început să se așeze la masă. Dar la asta s'a scăpat din vedere un alt obicei plăcut, care nu puțin se prețuia de Hristos. Picioarele lor de bună samă erau pline de colb în urma umblării pe drumurile inferbântate și petruite din Vitania

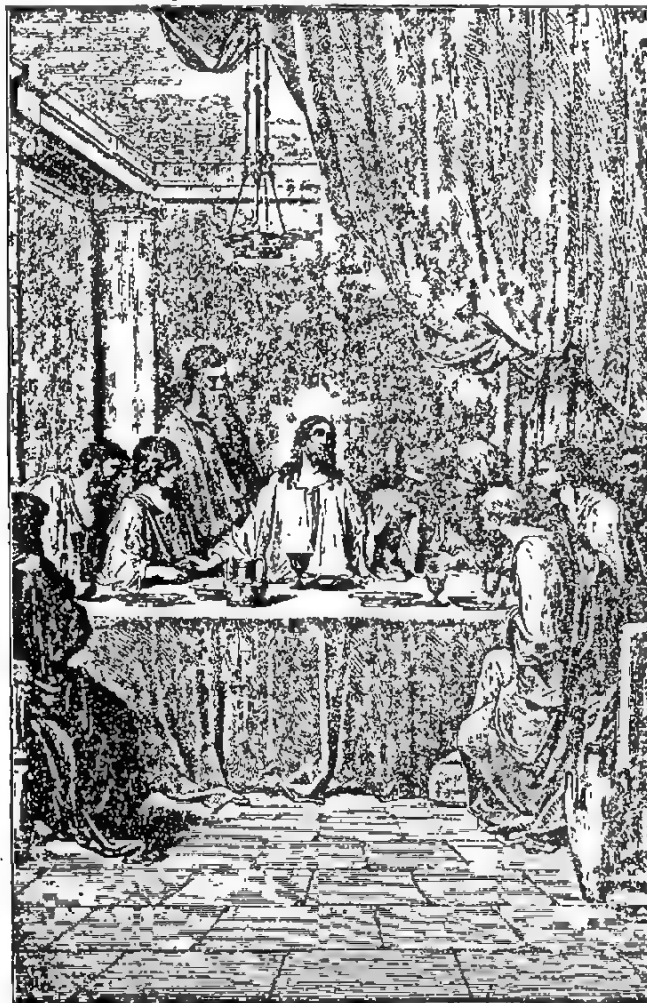
1) Cina cea de taină, spălarea picioarelor și cuvântare de rămas bun : Mat. XXVI, 17—35; Marcu, XIV, 17—31; Luca, XXII, 14—33; Ioan, XIII—XVII.

până la Ierusalim, și în asemenea caz ar fi fost plăcut să fie răcorite pentru masă prin spălarea, după lepădarea sandalilor. Dar a spăla picioarele era treabă de slugă, și de oarece nici unul nu se apucă să facă acest lucru bun, atunci însuși Hristos, în desfășurata sa smerenie și abnegațiune, se sculă dela masă, ca să împlinească slujba de slugă, pe care niciunul din ucenicii Săi nu se oferă să o facă în locul Lui. El desbracă de pe Dânsul haina de deasupra, luă vasul cu apă și ștergătorul și tăcând, începu să le spele picioarele. Turburarea și rușinea îi afundă într-o adâncă tăcere, până ce El ajunse la Petru, agitația de nestăpânit a căruia se exprimă în uimitoarea întrebare: „Doamne, oare Tu să-mi speli picioarele mele?” Tu, Fiul lui Dumnezeu, împăratul lui Israel, Celce ai cuvântul vieții veșnice, — Tu oare să speli picioarele nevrednicului Petru? Dar Hristos îi răspunse: „De nu te voi spăla nu vei avea parte cu Mine”. Și această observație a fost de ajuns, ca expansivul ucenic să exclame: „Doamne, nu numai picioarele (mele), ci și mâinile, și capul”. Și Hristos a continuat spălarea declarând odată cu asta, că el, ca unii ce sunt spălați cu apa învățăturii duhovnicești din izvorul vieții, sunt curați; dar, adăose El cu tristețe, „nu toți”, și în acest moment sfintele mâini ale Lui, poate spălau picioarele păcătoase ale trădătorului, care abea se întorsese dela târgul său rușinos și criminal.

Ucenicii nu dădură atențiunea cuvenită la această indicare și după terminarea spălării au luat loc la masă. Locul din mijloc cel principal îl ocupă Învățătorul, la dreapta se așează Ioan, iar în partea stângă a Mântuitorului, evident, se așează Iuda Iscarioteanul, care singur în chip obraznic ocupă acest loc, însușindu-și ca purtător al pungii comunității, oare care preferință față de ceilalți ucenici. Locul lui Petru era, se pare, la capătul celeilalte canapele, la stânga dela Iuda. Când s'a început cina, Mântuitorul a început a explica însemnătatea acțiunii Sale, și anume, ca exemplu evident de smerenie, cu care ei trebuie să se poarte unul cu altul. Dar privirea lui căzu asupra lui Iuda, și duhul Lui s'a întristat. Văzind, că ucenicii nu dăduse atențiune la aluziunea făcută mai înainte, Hristos acum le declară deja direct în auzul tuturor: „Adevărul, adevărul Vă grădesc, că unul din voi Mă va vinde”. Ca un trăsnet i-a lovit această spusă; frica-i cuprinse și fie care, simțind oare care neîncredere în sine, se adresă către Învățătorul cu întrebarea: „Nu cumva sunt eu, Doamne?” Pentru a nu descoperi în fața confracților săi vinovăția, Iscarioteanul deasemenea fără să vrea, întrebă: „Nu cumva sunt eu, Învăță-

torule?" Și ca răspuns primi: „Tu ai zis". Dar acest răspuns limpede iar nu fu observat de apostoli, și Petru, cu obișnuita sa nerăbdare, voi să știe numai decât, cine anume e trădătorul, și îndemnă pe Ioan, care-și plecase capul chiar pe peptul Mântui-

Cina cea de Taină. (Desen de Gustav Daré)

torului, să-l întrebe, cine anume e trădătorul Lui. Și la asta Hristos răspunse: „Acela, căruia Eu, întingând bucățica, Ți-o voi da". Și după aceea în adevăr „întingând bucățica, o dădu lui Iuda a lui Simon Iscarioteanul". Această descoperire legă cu groază lim-

ba lui Ioan, și el nu transmise nimănui aceasta. De oarece prezența lui Iuda la cină după aceasta deveni imposibilă, apoi Hristos, făcând ultimul apel la conștiința lui, îi zise: „Ce ai de făcut, fă mai curând?” Și Iuda, ca ars de această observație, eși repede dela masă și, dispărând în întunerecul nopții, plecă să facă rușinoasa sa afacere, și mulți din ucenicii simplii nici atunci nu-și dădură sama, în ce consta acest lucru; unii chiar socoteau, că Învățătorul l-a trimis după cumpărături pentru sărbători sau să împartă milostenie la saraci.

Indată ce a plecat trădătorul, duhul lui Hristos ca și cum s'ar fi trezit dintr'o întristare apăsătoare, și El cu inima ușurată exclamă: „Acum se va proslăvi Fiul omului, și Dumnezeu se va proslăvi prin El”. Ceasul acestei proslăviri sosise deja, al acelei proslăviri, pe care a o ajunge trebuia calea umilirei și a torturii. Lui nu-i mai rămăsese mult să mai fle cu dânșii, și precum grăise El mai înainte iudeilor, așa le spunea acum și lor, că unde se duce, ei nu pot să vină. Cu acest prilej le dădu El o nouă poruncă, pe care îndeplinindu-o, vor alcătui o comunitate, cu totul deosebită de oamenii lumii acesteia, anume porunca, ca ei să se iubească unii pe alții. Dar Petru nu se mulțămii cu aceasta și voi numai de cât să meargă tot acolo, unde mergea Hristos, și când neastâmpăratul ucenic cu încredere în sine începu să insiste, că nu există asemenea pedici, care l-ar putea împedeca să urmeze după Învățătorul său, că el „își va pune sufletul pentru Dânsul”, atunci Mântuitorul îi reproșă pentru această încredere în sine prin prezicerea, că nu va apuca să cânte cocoșul, până ce el de trei ori se va lepăda de Dânsul. Descoperind încă și mai lămurit ucenicilor grozăviile ce-L așteptau, Mântuitorul le prezise, că ei cu toții îl vor părăsi în aceasta noapte și se vor risipi, dar El îi va întâlni în Galileia după înviere. Ca să susțină duhul lor, El continuă să le descopere dumnezeiască Sa natură și raportul Său cu Tatăl ceresc. „Eu sunt, — zise El, — calea, și adevărul, și viața; nimenea nu vine la Tatăl, fără numai prin Mine. Dacă voi M'ați fi cunoscut pe Mine, atunci ați fi cunoscut și pe Tatăl Meu. Și deacum îl cunoașteți, și L-ați văzut”. Apostolul Filip întrerupse această dumnezească cuvântare printr'o întrebare nevinovată, care arată cât de puțin ucenicii și acum pricepeau natura dumnezeescului lor Învățător, „Doamne, — zise el, — arată-ne nouă pe Tatăl”; și la asta Hristos îi răspunse printr'un reproș meritat: „De atâta vreme sunt cu voi, și tu nu M'ai cunoscut, Filipe? Cel ce M'a

văzut pe Mine a văzut pe Tatăl, cum dar de zici tu: arată-ne pe Tatăl? Oare tu nu vezi, că Eu sunt în Tatăl și Tatăl este în Mine?" Și după aceea, referindu-se la învățătura Sa și la faptele Sale, posibile numai prin prezența Tatălui în El, El începu să le descopere, că va veni Duhul Sfânt, și Mângâitorul acesta, locuind într'înșii îi va face pe ei una și cu El, și cu Tatăl ceresc. Mai deplin despre adevărurile expuse de Dânsul îi va învăța Duhul Mângâitorului, care va fi trimis lor de la Tatăl și le va aduce aminte toate cele ce le-a grăit El. Iar acum El le lasă binecuvântarea păcei, de oare ce nu are puțința să-i mai învețe mult și trebuie să intre în strașnică luptă cu domnul lumii acesteia.

Evenimentul cel mai însemnat din timpul cinei celei de Taină a fost instituirea de către Hristos a tainei euharistiei, ca mijloc binecuvântat și haric a unirei credincioșilor cu Hristos. Ucenicii deja înțelesesă, că iubitul lor Învățător se va duce dela ei, și s'au întristat. Atunci Mântuitorul, spre mângâierea lor, a instituit taina împărtășirii cu trupul și cu sângele Lui ca și cu adevăratul Miel, care ridică păcatele lumii. În timpul cinei, El „a luat pâine și, binecuvântând, a frânt și, împărțind ucenicilor, a zis: luați, mâncați, acesta este trupul Meu. Și, luând paharul și binecuvântând, le-a dat și a zis: beți dintr'insul toți; căci acesta este sângele Meu, al Noului Așezământ, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor" (Mat. XXVI, 26-28). Și împărtășindu-i cu preacuratul trup și cu preacinstitul sânge, El le porunci să săvârșască totdeauna această taină în amintirea Sa, cum până astăzi a și săvârșit sf. Biserica, având în această taină mijlocul haric chiar a mai marei uniri cu Hristos decât cum au desfătat ucenicii până la instituirea tainei, care a înlocuit pe totdeauna paștile Vechiul Testament.

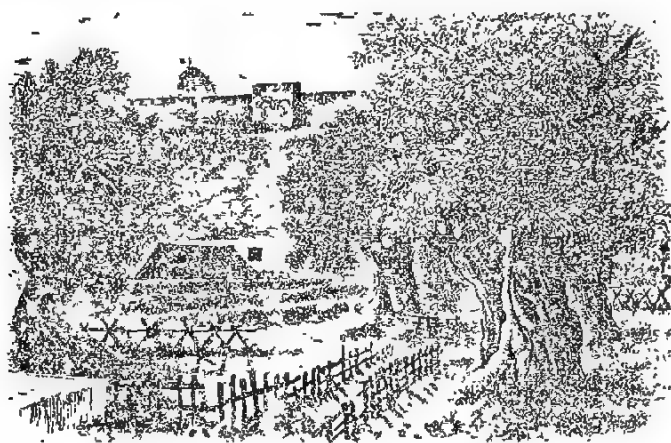
Dar iată cina și cuvântarea de rămas bun s'au terminat, și Hristos a zis ucenicilor: „Sculați-vă să mergem de aici!” Ei se sculară și împreună cu dumnezeescul Învățător cântară unul din psalmii dulcelui cântăreț al lui Israil, și sunetele acestui imn sacru se revărsau solemn în liniștea tăcută a unei întunecate nopți orientale. După cântare, El încă odată se adresă către ucenici Săi cu cuvinte de edificare și de mângâiere. El le grăi despre unirea neschimbabilă dintre El și ei în iubire, și iubirea aceasta trebuie să aibă izvorul său în El, de oare ce El este „adevăratul butuc de vie. Cum ramura nu poate aduce rod singură de sine, de nu va rămâne în butuc, așa nici voi, dacă nu veți rămâne în Mine”.

Iar ca vestitori ai nouilor adevăruri, ce stau în contradicere cu cei care considera ca adevăruri vechea omenire, vor trebui să fie expuși urei și prigonirilor din partea fiilor lumii acesteia; dar să nu se turbure duhul lor. În unire cu Hristos ei vor găsi bărbăție de a suporta toate acestea și să triumfe (Ioan, XVI, 38). „În lume scârbă veți avea, dar îndrăzniți, căci eu am biruit lumea“, Terminând învățătura, Mântuitorul își ridică ochii la cer și rosti rugăciunea arhierească, în care ruga pe Tatăl Său ceresc, ca El să proslăvească pe Fiul Său, care a săvârșit acum lucrul încredințat Lui; după aceea, ca să păzască pe iubiții Săi ucenici, care trebuie să continue lucrul Lui pe pământ, și în fine rugă pe Dumnezeu Tatăl, ca El să sfințească și să facă desăvârșiți la minte și adevăr pe toți cei ce cred în El. „Ca să fie toți una: precum Eu Părinte, întru Tine, și Tu întru Mine, așa și ei să fie în Noi una; ca să creadă lumea, că Tu M'ai trimis“.

După aceasta, Hristos plecă cu ucenicii Săi afară din oraș și, pogorându-se în valea râului Cedron, intră în grădina Ghetsimania. O parte din grădina aceasta există și până astăzi, între pârâu și muntele Eleonului, și este însemnată prin câțiva maslini, din care cel puțin la opt li se adscrie respectabila vechime de nu mai puțin două mii de ani, așa că ei au fost martori ai celui mai mare moment din viața sufletească a lui Hristos¹⁾. Acum toată grădina cuprinde nu mai mult de cincizeci de pași, dar în vechime ea era mult mai mare și până întru atâta era vestită prin belșugul de roade de maslin (oliv), încât de la ele a primit însuși numirea sa (Ghetsimani=teasc pentru stoarcerea uleiului de masline). Arborii în acest timp se aflau în starea delicată de primăvară, abea înfrunziți, și lumina lunii se strecura printre ei cu razele sale dulci. Totul era solemn de liniștit și pașnic împrejur; chiar paserile dormeau fără de grijă pe ramurile de puf, sub acoperământul cerului înstelat, unde și de ele purta grijă Tatăl ceresc. În urmă se înălța muntele Moria cu terasele sale artificiale, care duceau către marelui pridvor al templului, iar înaintea peste îngrăditura grădinei se începeau coastele muntelui Eleon, care cu vârful lui ascundea de privire binecuvântata casuță din Vitania. Duhul lui Hristos era plin de marele gânduri despre cele ce-l stăteau înaintea, și El doorea singurătatea, ca în rugăciunea către Dumnezeu Tatăl să-și reverse inima Sa. Lăsând pe majoritatea ucenicilor la intrarea în

1) Rugăciunea și chinul sufletească în grădina Ghetsimani — Mat. XXVI 36—46; Marcu XIV, 32—42; Luca, XXII, 19—46; Ioan, XVIII, 1.

grădină, El duse pe cei trei aleși din ei cu Sine înăuntrul grădinei Ghetsimani, și anume pe Petru, pe Iacov și pe Ioan, care ca martori a slavei schimbării la față, trebuia să fie cei mai apropiați martori și a măreției Sale chinuri sufletești. Dar și prezența lor fu greoaie în acest ceas grozav. „Intristat este sufletul Meu, — zise El, — până la moarte!” și poruncindu-le să privegheze, se duse dela dâșii încă și mai departe în desișul grădinei, ca la o aruncătură de piatră și acolo a început a se ruga, ca să-și întărească duhul Său, cuprins de groază sub greutatea pă-

Măslini în grădina Ghetsimani

catelor omenirii, care acum îi era dat să le ridice pe umerii Săi. Natura Sa omenească se îngrozi de sarcina ce-I sta înaintea și pe care trebuia să o ridice El. În rugăciunea chinuitoare Hristos pentru o clipă presupunea chiar posibilitatea înlăturării grozavului lucru al răscumpărării și strigă către Tatăl: „Ava Părintele, la Tine toate sunt cu puțință, treci paharul acesta dela Mine!” Dar după aceea El imediat lăse toate în voia Celui ce L-a trimis: „dar nu voesc Eu, ci ceea ce voești Tu”. Niciodată nu se ivi în El cu așa claritate unitatea naturei sale umane și divine, ca anume în acest moment. Dacă la prima privire natura omenească aicea la oarecum precumpănire asupra celei divine, apoi trebuie avut în vedere, că acest moment fu momentul de smerenie măreață a lui Hristos, anume când „El S'a smerit pe Sine și S'a făcut ascultător chiar până la moarte”, dedându-se în totul Tatălui, ca reprezentant al omenirii celei păcătoase. Dar înseși capacitatea de a face aceasta, comuniunea strânsă cu Tatăl în ce privește

voința și sfatul și triumful desăvârșit asupra neputinței omenești, — servesc și dovadă vădită a dumnezeirii Sale. Și în această grozavă luptă, Mântuitorul n'a fost lăsat fără ajutor. Precum la

Sărutarea lui Iuda
(Desen de Gustav Doré)

ispita începătoare din partea diavolului în pustie, așa și acum L-a întărit inger din cer. În schimb oamenii, chiar și cei mai deaproape următori ai Săi și ucenici, nici nu se gândeau să-i arate vre-o mângâiere sau întărire. Când Mântuitorul se întoarce

din desișul grădinei la ucenicii Săi, ei dormeau? Dormea chiar și Petru, și anume lui se adresează Mântuitorul în deosebi cu un blând reproș: „Simone, tu dormi? Nu ai putut priveghea nici un ceas? Privegheați și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită!” Și aicea ca și oare cum pentru scuzarea acestei neputințe omenești, Hristos cu o indulgență binevoitoare adaoase: „duhul este trezit, iar trupul neputincios”. De două ori merse El în desiș și repetă aceeași rugăciune și de două ori după întoarcere iară a găsit pe ucenicii Săi dormind, afundați în somn așa de adânc că ei nici nu știau ce să răspundă la întrebarea și reproșul Lui. Dar a treia oară El i-a deșteptat prin o vădită indicațiune la apropierea primejdiei: „Voi tot dormiți încă și Vă odihniți? S'a sfârșit; a venit ceasul, iată Fiul Omului se dă pe mâna păcătoșilor. Sculați-vă să mergem; iată s'a apropiat cel ce M'a vândut”.

Și chiar în acest timp prin desișul arborilor se zăriră lumină și a apărut o întreagă gloată de soldați și de slujitori ai templului și ai casei arhierești, care, înarmați cu săbii și cu pari, se furișau încetisor în grădină, unde, cum le spusese trădătorul cel ce conducea această adunătură, trebuia să se afle Hristos ¹⁾. Asemenea precauțiuni erau cu totul de prisos, de oarece Hristos acum era gata a se preda singur lor. Dar înseși acest duh de nemărginită abnegațiune era un mustrător așa de grozav al conștiinței necredincioșilor, că din simpla declarațiune a lui Hristos, că El este, pe care ei îl caută, toată gloata înarmată cuprinsă de groază se dete înapoi și căzu la pământ, cu atât mai mult, că însuși trădătorul de două ori se dovedi ne în stare să le dea semnul convențional cu ei și se fâstăci în toată ființa sa grețoasă. Abea numai a trefa oară, satana îl înarmă cu bărbăția lui infernală, și luda cu spurcatele lui buze pecetlui sărutul lui trădător. Atunci gloata înarmată înconjură pe Iisus Hristos și începu să-l lege mâinile. Se produse o turburare generală, și Petru, apucând sabia, voi să apere cu ea pe Învățătorul Său, dar cu mâna lui neexercitată tăie numai urechea lui Malh, un slujitor al arhiereului. Hristos, totuși, îi reproșe aprinderea lui nerațională și vindecă urechea slujitorului, adresându-se în același timp către toată gloata cu cuvintele de reproș: „Ați eșit ca la un tâlhar cu săbii și cu pari, ca să mă prindeți. În toate zilele am fost cu voi în templu, și nu M'ați luat. Dar plinească-se Scriptura!” Atunci și ultimul curaj părăsi pe ucenici și au fugit toți”. Numai Petru și Ioan

1) Prinderea lui Hristos de ostăși: Mat. XXVI, 45—56; Marc. XIV, 33—52; Luca XXII, 47—56. Ioan, XVIII 2—12

urmăriră de departe gloata, ba și un oare care tânăr alerga neli-
niștit în gloată, înfășurat într-o plapomă. Dar și acest bărbătos
următor al lui Hristos, de bună samă trezit de zgomotul de stradă,
urmă după învățătorul, numai până când nu întorsese nimeni
atențiunea asupra lui. Când unul din gloată, cu scopul de a se
încredința despre persoana lui, îl apucă de marginea plapomei
atunci el cuprins de groază, se smuci din mâinile celuiia, dispăru
gol în întunec. După tradiție, acesta ar fi fost ev. Marcu, care
numai singur și istorisește această întâmplare.

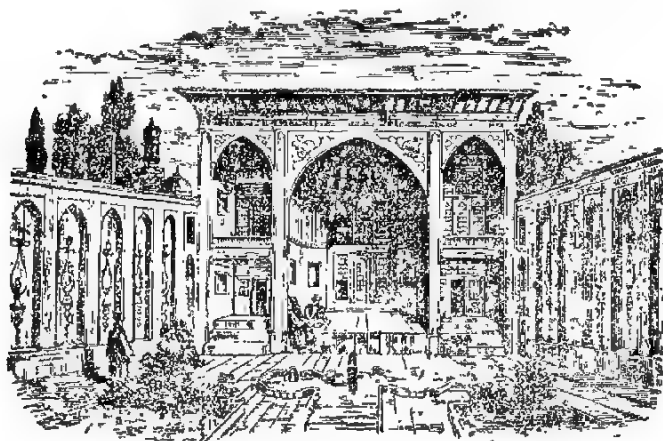
În vremea aceea, când s'a produs prinderea lui Hristos de
cătră gloată, înalții dușmani țineau ședință de noapte, în aștep-
tarea victimei, în casa principalului conducător al întregii con-
jurații, a arhiereului Caiafa. Dar dumnezeescul arestat a fost
dus la început la arhiereul Hanan¹⁾, ca cel mai vechiu
ierarh, în speranța că acesta, văzând personal pe Iisus, prin în-
cercata sa înțelepciune va ajuta și pe ginerele său Caiafa, cum
să procedeze mai bine în cazul de față, ca să condamne pe
arestat și în același timp să nu stărnească poporul.

Casa arhierească din Ierusalim ca și în genere casele per-
soanelor înalte din răsărit, prezenta o serie întreagă de clădiri,
aranjate într'un patruleter, înăuntrul căruia era o curte pavată,
cu o intrare sau două. Curtea câteodată se planta cu arbori și se
împodobeau cu parcele de verdeață și flori. Câte odată se făceau
într'însa cisterne sau fântâne cu belșug de apă, ceea ce făcea
curtea plăcută pentru odihnă sau răcorire. Împrejurul curții se
aflau portice-galerii, care procurau încăperi pentru oaspeți și a-
dunări. La unele case mai era și o curte anterioară, care se
închidea dinspre uliță cu ziduri, și în genere în curtea interioară
se putea pătrunde prin o arcadă la clădirea de dinainte, — acel
„portic”, despre care se vorbește în Evanghelii. În aceste clădiri
locuiau nu numai ambii arhierei și erau diferite săli pentru ședințe,
ci deasemenea și pentru tot felul de servicii, necesare la casa
unor demnitari așa de înalți. În o astfel de curte a și fost adus
Iisus în una din încăperile curții, la casa arhiereului Hanan, care
deja se pregătise pentru o astfel de judecată nelegiuită. Propriu
soldații romani, după toată probabilitatea, rămaseră afară din
curte, pentru că prezența lor ar fi fost o profanare; dar slugile
iudaice puteau intra înăuntru împreună cu Hristos, deși negreșit
pentru introducerea Lui în chiar localul ședinței trebuiau puțini

1) Judecata asupra lui Hristos la arhiereul Hanan. Ioan, XVIII, 19-21

oameni. Acest bătrân arhiereu scos din slujbă, văzând pe Arestat, cu răutate păși la interogator și mai întâiu de toate „întrebă pe Iisus de ucenicii Lui și de învățătura Lui”. Întrebarea era de prisos și vicleană, și deaceea Arestatul cu dreptate și demnitate îi răspunse: „Eu am vorbit descoperit lumii; Eu totdeauna am învățat în sinagogă și în templu, unde toți iudeii se adună, și în ascuns n'am vorbit nimica. Ce mă întrebi pe Mine? Întreabă pe cei ce au auzit, ce le-am grăit; Iată, ei știu, ce le-am grăit”.

Curtea casei orientale.

Prin asemenea răspuns, Hristos aminti nedreptului judecător de violarea strigătoare de către dânsul a legilor judecătorești, care cer judecată deschisă, ziua și cu martori, iar nu noaptea, tainic și cu o adunătură înarmată, și deaceea răspunsul acesta infurie așa de tare pe slugile înconjurătoare, încât unul din ei lovi cu obrăsnicie pe Hristos peste obraz, strigându-l: „Așa răspunzi Tu arhiereului”. O asemenea sălbatecă samavolnicie a slujitorului, sili chiar pe arhiereu să simtă mustrarea de conștiință, mai ales când auzi observația înfinit de blândă a lui Hristos: „De am grăit rău, arată că e rău; iar de am grăit bine, atunci de ce Mă bați?” Dându-și sama de nereușita primei interogațiuni, Hanan trimise pe Iisus legat la arhiereul Caiafa, care deja mai înainte „dăduse sfat iudeilor, că e mai bine un om să moară pentru popor”.

În casa lui se ținea sfatul. Acolo erau deja toate pregătite pentru condamnarea dumnezeescului Arestat. Conform cu vechiul obicei a ședințelor sinedriului în timpul existenței lui, judecătorii, la care a fost adus Hristos, ședeau în semicerc solemn pe perne

moi, încrucișându-și picioarele lor desculțe. Caiafa, ca arhiereu, ocupa locul chiar din centru, iar bătrânii cei mai principali, potrivit cu situația lor, ședeau pe amândouă laturile lui. Arestatul a fost pus înaintea lui Caiafa; în capetele semicercului ședea câte un scriitor, îndatorirea cărora era scrierea acuzațiilor justificative sau condamnatorii; acolo stăteau câțiva pristavi cu frânghii și curele, care străjuiau pe Arestat, iar alții stăteau în urma Lui, ca să striga martorii și la urma urmelor să aducă la îndeplinire hotărîrea judecătorilor¹⁾. Ca și celelalte toate în iudaismul aceluia timp, normele de procedură judecătorească asupra arestaților, nu putea fi mai conștiincioase sau mai atrăgătoare — pe hârtie, dar anume numai pe hârtie. Acuzatul în toate cazurile, după aceste norme, trebuia să se considere nevinovat, până nu va fi complet dovedită vina lui. Regula fundamentală pentru această procedură judecătorească era aceea, că „sinedriul trebuia să mântuiască, iar nu să distrugă viața”. Nimenea din arestați nu putea fi supus judecății și acuzat în lipsă (Ioan, VII, 51), și când acuzatul era adus la judecată, atunci obligația președintelui mai întâiu de toate era să se adreseze cu vestire către martori, ca el să-și aducă aminte de importanța vieții omenești, și să se îngrijască, ca să nu uite nimic din ceea ce se poate spune în folosul arestatului. Insuși arestatul nu rămânea fără apărător. Se designa un anumit consiliu, întărirea căruia era de a se îngriji, ca să se facă tot posibilul pentru achitare. La judecată se admiteau liber toate datele, care puteau să servească la achitarea lui, și, nici un membru al tribunalului, deindată ce se exprimase în folosul achitării, nu-i mai era îngăduit în urmă să se rostească pentru condamnare. Votul celor mai tineri din judecători se calculau cele dintâiu, ca ei să nu poată să se supună influenței membrilor mai bătrâni. În acuzările de crimă pentru condamnare se cerea, cel puțin o majoritate de două voturi, și în timp ce sentința achitătoare să poată fi rostită imediat, cel condamnat putea să se pronunțe numai după o zi. Deaicea, procesele criminale nu se puteau începe în ziua premergătoare sâmbetei sau a sărbătorilor generale. Nici o judecată nu se putea face noaptea; judecătorii, care au condamnat pe cineva la moarte, trebuiau să postească înainte de aceea o zi întreagă, și nimenea nu putea fi dat la tortură în aceeași zi, în care se rostise asupra lui condamnarea²⁾

1) Talmudul, citat în Ia Keim, III, 328

2) Ginzburg art. Sanhedrin Kutto's Bibl Cyclo. Keim, III, 345, 346.

Toate acestea așa de exacte și umane reguli servesc ca osândire deplină a acelei judecăți, care s'a făcut asupra lui Hristos în casa lui Caiafa. În realitate, acesta a fost începutul acelei călcări a orce dreptate, care, după mărturia lui I. Flavie, s'a săvârșit în ultimele zile ale Ierusalimului. „S'au alcătuit, - zice el, - judecăți fictive și sentințe false, și când trebuia a asigura moartea a vre unui protivnic, oamenii erau chemați să lucreze în calitate de judecători, deși ei nu aveau nici o autoritate reală”¹⁾. După cum în acele timpuri de turburare generală, așa și acum, examinând chestiunea lui Hristos, iudeii observă forma și caricatura tribunalului până la sfârșit. Când nu se ivi nici un acuzator, atunci această funcție, călcând orce vrednicie și bună cuviință, o luă asupra sa însuși judecătorul. Contra arestatului au apărut numai martori, și ei cu bucurie au fost prezentați ca judecători; dar în apărarea Lui n'au fost chemați nici un martor; deși legea dădea unor asemenea martori preferință deplină. N'a fost designat nici un consilier deosebit și în genere nu s'au relevat nici un fel de imunități, care se ofereau acuzatului de către lege, care-i da dreptul de a chema martori în folosul său. Acest tribunal mincinos chiar dela început a tins numai la condamnarea Arestatului, iar nu spre achitarea Lui, cum cerea legea. Aicea, contrar obiceiului, n'a fost făcută nici cea mai mică încercare nici chiar a verifica veracitatea indicațiunilor dușmane, nu s'au făcut sfaturi acelora, care au dat aceste indicațiuni, relativ păcătoșiei mărturiei neconștiințioase înaintea legii și a lui Dumnezeu. Tot aranjamentul acestui tribunal nedrept contra lui Hristos a fost așa de profund simțită de poporul iudeu în timpurile de mai târziu, încât în urmă, în Talmud s'a ivit chiar o' doctrină, că fiecare om, care se va da pe sine un Mesia mincinos sau atrăgând poporul dela învățătura părinților săi putea fi judecat și condamnat în aceeași zi sau chiar noaptea²⁾. Și totuși, în contradicere cu aceasta, a fost inventată zicătoarea monstruoasă, că în curgere de patruzeci de zile, înainte de a condamna pe Hristos, un vestitor anume designat a chemat tare marturi, care ar fi putut să se rostească în favoarea Lui³⁾.

Dacă ne-am încerca a cerceta, pe ce temei a fost cu puțință a condamna legal pe Hristos, atunci se va vedea, că dacă El n'a putut fi vădit în vreo crimă politică, atunci nici n'ar fi existat în

1) Bel. Jud. IV, 5, 4

2) Tosephta Sanhedrin, X

3) Toledoth Jesum Van der Alm (1841)

genere asemenea legi scrise, la care ar fi putut recurge arhieriei spre justificarea sentinții rostite de dânsii. În Vechiul Testament n'au fost prevăzute cazuri, ca cineva să se numească pe sine Mesia în senz național sau duhovnicesc, și după acuzarea, așa de des expusă contra lui Hristos întru aceea, că El viola legea sâmbetei, chiar dacă El n'ar fi putut să se apere contra lor, după legile acelui timp, omul nu era supus pedepsei cu moarte, temeiurile, după care teocrația iudaică putea cere torturarea arestatului, se afla cu totul în afară de legea lui Moise și chiar de acele explicațiuni și schimbări ale ei, care alcătuiau colecția de legi în genere întrebuițată. Trebuia deci a inventa chiar motivul pentru justificarea acelui fel de purtare, care a fost întreprins. Crima principală a lui Hristos, după părerea arhierilor și a ajutorilor lor, consta în aceea, că El răspândea învățătura, care neapărat trebuia să zdruncine teocrația, și interesele lumești. Pentru a se izbăvi de un învățător așa de periculos, ei cu orice preț tindeau să obțină condamnarea Lui la moarte, deși înalta Lui curățenie în viață și moralitate întrecea cu mult idealurile cunoscute până atuncea, iar dumnezeiasca Lui bunătate era absolut fără exemplu. În orbirea lor, ei nu vedeau, că a-L ucide pe Dânsul înseamnă numai a grăbi peirea acelui lucru, pe care ei se sileau să-l susțină. Neavând deci nimic de așa fel, ce ar fi putut justifica urmărirea pedepsei cu moartea contra Lui, arhierilor le rămăsese numai ca cu prefăcătoria proprie lor să expună grozăvia, ce se stărnise într'înșii de însuși faptul apariției Omului, care se pune pe sine mai presus de legile dumnezeiește date prin Moise și chiar declarase pretenția la egalitatea cu Dumnezeu; ba odată cu aceasta, dându-se drept prieteni ai Romanilor, pe care ei în realitate îi urau din tot sufletul, ei se sileau să-și arate indignarea lor și teama posibilității revoltărei poporului contra împăratului, revoltare, care, după convingerea lor fașarnică, putea fi rezultatul pretențiunilor Lui la vrednicia de Mesia și de Rege. Numai pe acest din urmă temei au și putut ei să obțină concursul, necesar pentru ei, al autorității romane în chestia condamnării Lui la moarte.

Și iată, Caiafa în fine stătu cu vrășmașul său față. Acum el putea să arate lui Hristos, ce înseamnă a ponosi preoția și a o supune la ocări înaintea poporului. Acel învățător, care atrăgea după Sine mulțimile poporului, mustra pe cărturari și farisei, izgonea neguțătorii din templu, stătea acum legat înaintea arhierului, depinzând în totul de mila lui. Negreșit, Caiafa deja de mult hotărise în capul lui, ce trebuie să facă cu Arestatul, însuși

forma de judecată, negreșit, trebuia să o observe, dar condamnarea era deja determinată de mai înainte. El deja mai înainte sfătuisese atât pe saducheii, cât și pe fariseii, să amâne disputele lor reciproce și să se unească contra lui Iisus, ca persoană, care a expus primejdiei interesele lor obștești, și fără turburare să-L jărtfească pentru binele obștesc. El insistă, ca învățătorul Galileian să fie imediat condamnat la moarte. Condamnarea la moarte a fost rostită, de fapt, deja mai înainte ca arhiereul Caiafa să ocupe locul de judecător în această adunare; judecătorii deja deschis spuneau, că el exclusiv tindea la condamnare. Toată procedura de judecată astfel era în realitate o nerușinată fățarnicie, care se considera de trebuință numai ca să se obțină concursul necesar pentru ajungerea scopului din partea procuratorului roman.

Fiind dușmani de moarte în alt timp, membrii tribunalului acum se aflau în cele mai prietenești raporturi între dânsii, de oare ce ei își dădeau sama de nevoia imperioasă ca, cu puteri unite să nimicească pe dușmanul lor comun. Examinarea afacerii fusese început de însuși Caiafa. Privind cu răutate la Arestatul său, el începu să-i pună diferite întrebări relativ de învățătura Sa și despre ucenicii Săi. Dar în toate acțiunile și învățătura lui Hristos judecătorii nu putură găsi absolut nimic așa ceva, pentru care s'ar fi putut a-L supune pedepsei cu moarte, și pentru asta ei au trebuit, ca cu orice preț, să găsească un așa punct de acuzație, care, cu o oare care răstălmăcire, ar putea fi răstălmăcit în crimă politică și care le-ar fi dat lor puțința să-L dea în judecata romanilor, ca răzvrătiților periculos. Un astfel de punct putea fi numai mesianismul Său, și iată anume la el se îndreptară toate cugetele judecătorilor.

Caiafa, de bună seamă, auzind despre cele petrecute în casa lui Hanaan, consideră necesar să recurgă la interogarea martorilor. Lui îi trebuia să găsească asemenea indicațiuni, pe temelul cărora putea fi posibil a întemeia acuzația la început că învățătura Lui e mincinoasă, iar apoi și de răzvrătire. Desigur, mulți din popor auzise, cum Hristos întrebându-l cuvintele, care produceau turburare în rabini, ca de expresiunile: „iartă-se ție păcatele“, de oare ce aceste cuvinte se considerau hulire de Dumnezeu și, din această cauză, după legea iudaică cel ce le-a pronunțat se supune la pedeapsa cu moartea; dar propriu Caiafa voia să-L condamne pe baza unei așa învinuiri, care să fi meritat pedeapsa din partea legii romane. Cu ajutorul spionilor, în curgerea lunilor trecute membrii sinedriului se silise să-L prindă cu asemenea expresiuni,

care ar fi cuprins în ele atacuri la religia națională sau ale guvernului roman, dar întru acestea neconținut suferise înfrângere. În fine ei au dobândit o indicațiune, de care ei s'ar fi putut folosi pentru scopul lor. După toate semnele, Hristos era „lingușitorul poporului”, așijd pe oamenii simplii și ridicându-l contra legii lui Moise, cum ea era definită de cărturari (Luca, XXIII, 2, 5). Dar după pravila fundamentală a jurisprudenței iudaice, o atare învinuire se putea urma nu altminterlea, decât pe temelul mărturiei, cel puțin, a doi martori¹⁾. Pecând martorii, ce s'au prezentat, n'au putut arăta nimica referitor la chestiune, iar alții chiar se contraziceau unii cu alții. Adevărat, ultimile discuțiuni ale lui Hristos conțineau în sine o vădită crimă în ochii acuzatorilor Lui. Ce se atinge de acele ovațiuni, care I le-a făcut poporul la intrarea lui în Ierusalim, apoi din ele e greu de scos ceva în favoarea acuzațiunilor, exceptând poate aceea, că Hristos nu le-a înlăturat; același trebuie de spus și despre izgonirea vânzătorilor din templu, pentru că impulsul, care a dus la curățirea templului, fără îndoială, a fost nobil și a găsit aprobare chiar în sufletele acuzatorilor. Muștrările puternice contra ierarhiei prezentau, evident, un teren mult mai plăcut pentru acuzare. Din nefericire pentru judecătorii nedrepți, nu se găsiră martorii potriviți pentru asta. În cel mai bun înțeles chiar acei, care se prezentară cu mărturii, numai s'au contrazis sau răstălmăceau vorbele lui Hristos și se asemănau în această privință înseși ierarhilor, care în urmă înaintea lui Pilat corupeau vorbele spuse de Iisus despre plata dării către Cezarul, dându-le cu totul un înțeles contrar (Marcu, XIV, 58). Dar chiar și în această privință mărturia nu aducea nici un folos. Vremea trecea foarte repede, dar totuși nu s'a ajuns încă la nici un fel de rezultate.

Însfârșit, veni un martor, care afirma, că el a auzit, cum Iisus spunea: „Eu voi strica biserica aceasta făcută de mână, și în trei zile voi ridica alta nefăcută de mână” (Luca, XXIII, 2). Alții afirmău, că El a zis, cuvinte, care puteau supune templul înjosirei; și aceasta crimă se considera așa de grea, că în urmă ea a fost făcută acuzațiune principală contra primului mucenic Ștefan, și anume, că el a „vorbit cuvinte de hulă contra acestui sfânt lăcaș” (Marcu, XIV, 58); dar aceste indicațiuni nu erau de acord între ele, și de aceea mărturia lor s'a dovedit neavând importanță.

1) Lightfoot, II, 35 f.

Între acestea, Iisus în această procedură josnică continuă să stea înaintea adunării solemne a judecătorilor, păstrând o deplină tăcere. Chiar nici la acuzația așa de strașnică, cum că a hulit templul, El n'a răspuns nimica. El știa, că ar fi zadarnic a vorbi înaintea acestei judecători, și păstră o tăcere demnă. Pentru judecători, pe de altă parte, aceste acuzațiuni aveau ce mai mare importanță. Caiafa nu putu în sfârșit să păstreze liniștea, cuvenită demnității lui. Sărind dela locul său și stând în mijlocul judecătorilor, întrebă pe Iisus: oare El nu are nimica de zis întru apărarea Sa contra a tot ce se spune împotriva Lui? Ce însemnează această tăcere? Însemnează ea oare recunoașterea vinovăției Sale? Dar Hristos ca și mai înainte rămase tăcut. Lucrul vorbea singur pentru sine; mărturiile expuse contra Sa nu erau de acord între dânsle și de aceea nu aveau importanță. Dacă toată viața Sa trecută nu putea să asigure pentru Dânsul achitare, atunci orice cuvinte erau acum nefolositoare. Conform cu sentința Sa proprie, exprimată mai înainte, ele ar fi mărgăritare aruncate înainte porcilor, care, întorcându se, L'ar rupe pe Dânsul. Simțindu-și nevinovăția Sa și demnitatea Sa regească, El se menținea în așa demnitate, care nu se putea să nu producă impresiune chiar și asupra judecătorilor Săi nedrepți. Lăsă impilarea și mîncîuna să-și urmeze drumul lor. El nu voia să recunoască demnitatea și legalitatea acestui tribunal, pentru că știa, că judecătorii deja de mai înainte hotăriseră să obțină moartea Lui, deși nevinovăția Lui ar fi strălucit mai mult decât soarele.

Caiafa ar fi putut să termine dezbaterile în acest punct și să pășască la adunarea voturilor. Dar, în fățărnicia proprie pătrunderii lui, el simțea toată acuzația aruncată asupra lui Hristos, chiar în cel mai bun caz, era o crimă numai în ochii iudeilor, că indicațiile aduse în favoarea ei se puteau ușor supune criticei, și că tăcerea Arestatului la urma urmelor putea nici să nu însemne convingerea Lui despre nevinovăția Sa. Mândria lui, totuși, a fost atinsă de asemenea raport către dânsul, că față de președintele judecătoriei, din partea Arestatului, și el cu orice preț voia să obțină dela ultimul un răspuns, ca să-și susțină propria sa demnitate. Afară de aceasta, ar fi mai bine a nu se intra mai departe în această chestiune, care ar putea prelungi sentința și să strice tot planul, de oare ce dimineața ar fi putut sosi înainte ca Iisus să fi putut fi predat în mâinile de nădejde ale romanilor. Credincios vicleniei de șarpe a casei lui Hanan, el hotărî să ducă cazul la punctul principal, constrângând pe Hristos, dacă

ar fi cu putință, să se exprime în acel senz, care ar putea fi deopotrivă interpretat în senz de crimă, atât din punct de vedere iudaic, cât și din punct de vedere roman. El nădăjduia în tot cazul să obțină recunoașterea acelui lucru, ce ar fi putut fi interpretat ca o crimă de stat, pentru că, după cunoștința sa, a naturii omenești, el înțelegea, că Arestatul său, care a rămas până acum mut, ar putea da un răspuns sincer și descoperi ideile Sale intime, când aceasta ar cere-o cinstea. După toate se putea vedea, că El, ca entuziast și zilot, era gata să moară pentru idelle Sale. Și iată, cu îndărătnicie privind la Arestat, arhiereul, cu solemnitatea oficială, proprie lui, pași direct la esența cauzei și se adresa lui Hristos cu întrebare și cu jurământ solemn: „Te jur pe Dumnezeu cel viu, spune nouă: Tu oare ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu?” Sosise de mult momentul prevăzut, când pretențiunea deschisă, care până acum putea fi numai trasă din acțiunile și expresiunile figurate ale Arestatului, expusă deschis, ar fi putut servi de obiect și motiv pentru rapida rostire asupra Lui a osândirii la moarte. Caiafa știa, că mulți recunoșteau pe Iisus drept Mesia, că El însuși nu s'a lepădat de acest grozav nume, ci mai curând în cuvântările Sale a îndreptățit să se aplice Lui un asemenea titlu, și cu câteva zile înainte de aceasta El a îngăduit miilor de galilieni închinători, întâmpinându-L la intrarea în Ierusalim, să-L salute cu acest titlu. Dar arhierii și cărturarii decisera, că El n'ar putea fi Mesia, și de aceea în ochii lor pretenția Lui, exprimată deschis, putea fi numai crimen laesae majestatis, jignirea majestății, crimă contra adevăratului Rege al pământului, Iehova. Până acum, exceptând unele cazuri rari, Hristos evitase răspunsul direct, pentru că nu sosise încă vremea declarațiunei Sale proprii. A face aceasta mai înainte, ar fi însemnat a stârni deodată contra Sa din partea legii, atât iudaice, cât și romane, și chiar dela primii pași să întrerupă slujirea Sa publică, care avea de scop al ei întemeierea noii împărății.

Dar marele moment acum sosise. Cu demnitate împărătească, în fața morții amenințătoare pentru cuvintele Sale, și în răspunsul solemn, la adresarea către Dumnezeu cel viu și spre mărturia veracității lor, Hristos răspunse liniștit la această conjurare: „Dacă vă voi spune Eu, voi nu veți crede, și dacă Eu v'aș pune întrebările, oare ar servi de dovadă a drepturilor Mele supreme, voi n'ați răspunde la ele. Tu ai spus adevărul: Eu sunt Malham-Meșia - Regele Mesia, Fiul lui Dumnezeu, Fiul omenesc. În chinul Meu prezent voi nu Mă veți vedea mai mult; dar când voi

Mă veți ucide, Eu, Fiul omenesc, voi şede de acum deodreaptă marelui Dumnezeu, şi după aceea voi Mă veţi vedea deja şezând acolo şi venind pe norii cerului". Asemenea declaraţiune s'ar fi putut părea destul de clară; dar iertarea judecătorilor, care manifesta pe deplin caracterul său oriental, a trecut ori ce limite. Sărind de pe scaunele lor, ei toţi, cu glasuri tari îl întrebă: „Deci, Tu eşti Fiul lui Dumnezeu?" Caiafa, astfel, îşi ajunsese scopul său. Pentru ascultarea martorilor s'ar fi cerut vreme şi s'ar fi putut strica tot planul; cu sosirea zilei, când închinătorii galilieni puteau afla, că în noaptea trecută a fost arestat Invăţătorul şi compatriatul lor, pe care ei îl socoteau drept proroc şi chiar însuşi Mesia, afacerea ar fi putut lua o întorsătură foarte periculoasă. Caiafa şi-a jucat bine rolul său. Arzând de mânie şi bucurându-se de izbânda sa, uită demnitatea obişnuită de arhieru; cu înfăţişarea râvnitorului tâmpit al legii îşi sfâşie vestimentele sale şi zise: „El huleşte, la ce ne mai trebuesc mărturii? Iată, voi aţi auzit hula Lui! Cum vi se pare?" Ei însă au zis: „E vinovat morţii". Şi cu aceste strigăte dornice de sânge s'a terminat şedinţa.

În vremea aceea, când s'a făcut această nelegiuire judecată asupra Celui mai sfânt din oameni, în curtea arhierască mulţimea înarmată de slujitori şi curteni, aşezându-se împrejurul unui foc mare, se ocupau cu discuţiile lor proprii a tuturor celor ce se produsese. Toată această slugărimă fireşte era duşmănos dispusă către Hristos, în Care vedeau numai un răzvrătit galilian şi-şi bătea joc de Dânsul şi de ucenicii lui fugiţi de frică. Cu toate acestea ei nu fugise cu toţi. Chiar în această curte erau doi din ei, care au avut destul curaj, ca să pătrundă chiar în mijlocul duşmanilor Invăţătorului lor¹⁾. Unul din ei era Ioan, ucenicul cel iubit, care, ca pescar nu necunoscut la casa arhierelui, a putut pătrunde în curte fără osebă greutăţi, şi altul Petru, care a putut pătrunde numai în taină, cu primejdia libertăţii sale şi chiar a vieţii. Cu inima tremurând, se apropiă el de foc şi începu să-şi încălzească membrele sale îngheţate de frig şi de frică. Din mijlocul gloatei, o servitoare, întorcând atenţiunea asupra necunoscutului, deodată întreabă: „Şi tu ai fost cu Iisus Galilianul?" Întrebarea aceasta fusese atât de neaşteptată pentru Petru, încât simţul păstrării de sine nu-i dădu timp să-şi judece situaţia sa, şi el posomorît şi oare cum fără să vrea răspunse: „Nu ştiu ce

1) Lepădarea şi pocăinţa lui Petru: Mat. XXVI, 69—75; Marcu, XIV, 66—72; Luca, XXII, 55—62; Ioan XVIII, 25—27.

zici". Totuși aceasta îl sili să se depărteze dela foc și se îndreptă spre poartă; dar acolo îl întâmpină altă slujnică, și începu să vorbească celor dinprejur, că „și acesta a fost cu Iisus Nazarineanul". Încă și mai turburat de aceasta, Petru începu să se jure, că „nu cunoaște pe omul acesta". Între acestea, l-a împresurat mulțimea și deja mulți începură să-i vorbească: „adevărat și tu ești dintr'înșii, căci și graiul tău te face vădit". Iar unul din slujitorii arhiereului, ruda lui Malh, spuse chiar de-a dreptul: „Nu te-am văzut eu cu Dânsul în grădină?" Atunci Petru cuprins de frică, începu „a se jura și a se blestema, că nu știe pe omul acesta". Și deodată a cântat cocoșul, vestind ivirea zorilor. Petru atunci fu lovit ca de trăsnet la această cântare obișnuită. El își aduse îndată aminte, ce-i spusese Hristos la declarațiunea lui încrezător în sine de devotament învățătorului său, și cuprins de mustrări, se aruncă amețit afară din curtea arhiereului și „plânse cu amar".

După pronunțarea sentinței de condamnare la moarte a lui Hristos, El a fost predat străjei slugilor de curte și din mâinile lor grosolane a suferit prima bătae de joc. Vulgii grosolan și-a bătut în tot felul joc de Dânsul, voind oare cum prin aceasta să placă înalților lor stăpâni. Acești din urmă, între acestea, alcătuiră planul și acțiunea următoare. După obiceiul practicei iudaice, pe omul, asupra căruia se rostise condamnarea la moarte, trebuiau să-l scoată afară din oraș și să-l ucidă cu pietre. Dar în urma supunerii Iudeii romanilor, tribunalului suprem iudaic i-a fost ridicat dreptul de a dispune de viață și de moarte, așa că condamnarea trebuia să primească întărire încă și din partea procuratorului roman, și deaceia în dimineața următoare începu stadiul nou și cel mai important al judecății contra lui Hristos, și anume desbaterea cauzei Lui înaintea lui Pilat.

Arborele nubi din Valea Iordanului.

CAPITOLUL XXXIX.

HRISTOS LA JUDECATA LUI PILAT.

ra disdedimineață în acea zi, care se numea „pregătirea pentru Paști”¹⁾, prin urmare, vinerea mare. Viața în răsărit de obicei se deșteaptă devreme, pentru că toți se grăbesc să se folosească pentru regularea treburilor lor de răcoarea plăcută a cearșurilor de dimineață, înainte de venirea arșiței înăbușitoare a soarelui amezel. Deaceia îndată ce se încep luminarea de ziuă, și ulițele Ierusalimului repede se umpleau de gloate vioae, care se mișcau grăbite în toate părțile. Ierusalimul vechiu cu ulițele sale înguste și bazarele strâmte și în genere era extrem de populat, dar către sărbătoarea Paștelor curgeau într’insul mulțime de popor, încât orașul sfânt trebuia să fi produs cu adevărat o impresie neobișnuită. După mărturia lui I. Flavie, la prăznuirea unor Paști împreună cu populația orașului au partiapat până la 2.700.000 de oameni²⁾.

Nu-i greu să-ți închipui, ce înghesuială și imbulzelă domnea pe ulițele Ierusalimului în această zi și în asemenea aglomerație

1) Ioan, XIX, 14; παρασκευὴ τῶν πηχῶν, „vineri înainte de Paști”.

2) Bell, Iud. VI, 9, 3. Vezi G. A. Müller, Pontius Pilatus, Stuttgart 1888; N. Macaveișchi, Arheologia istoriei patimilor Domnului nostru Iisus Hristos, Kiev, 1891, Cap. II, în: chentile, ultimele zile ale vieții pământești a lui Iisus Hristos, edit. III, pag. 231, și următoarele, și capitolele corespunzătoare din descrierea vieții lui Iisus Hristos la Farar, Edersheim. Geske, etc. Reproducerea articolului lui A. P. Mitetin din Hristianskay Chtenie, fascicula II, anul 1893.

colosoală îngrămădire de oameni, atât de diferiți după obiceiurile lor, dar anume în dimineața descrisă nu se putea a nu observa în gloată o agitație mai mult decât obișnuită. Mulțimea poporului în genere, iar cea orientală în special, foarte sensibilă la evenimentele ce se petrec în mijlocul ei, și de ea nu se putea furișa ceea ce se săvârșise în noaptea precedentă. Zvonul cu sute de guri negreșit reușise deja să împrăștie pretutindenea vestea, că acel Proroc Galilian, care așa de curând intrase în Ierusalim în chip așa de solemn și a fost proslăvit, ca Fiul al lui David, a fost înșălcat de conducătorii iudei și dat în judecată, ca înșelător și seducător al poporului, ca mesit și hulitor de Dumnezeu, și sinedriul în ședința sa de noapte a rostit asupra Lui grozava sa sentință: *is maveț* „omul morții” (adecă vrednic de moarte). A rămas numai să primească aprobarea acestei condamnări din partea procuratorului roman și poporului i se oferă o priveliște, pentru care trebuie să mai rămână încă în Ierusalim pentru câteva zile. Și în adevăr zvonul nu s'a înșelat. Pe la ceasurile 6 sau 7 dimineața, după calculul nostru, dela casa arhiereului Cefafa se arăta o procesiune neobișnuită care se îndreptă pe ulițele înguste ale orașului, urcându-se evident în muntele Sion, unde strălucea luxosul palat, construit cândva cu tot fastul într'un stil ales de Irod cel Mare, negreșit pentru sine și succesorii săi, dar acum în mare parte pustiu și numai la sărbătorile mari servind ca loc de petrecere a reprezentantului autorității romane, deci a procuratorului. În această procesiune, care consta din cei mai însemnați conducători ai poporului, ai cărturarilor și fariseilor, cu măreție liniștită, deși cu tristeță posomorită pe fața dumnezească, înainta cu mâinile legate la spate și cu semnele grosolanei bătăi de joc pe haine, acel Proroc galilian, care anume era acuzat ca seducător al poporului și ca hulitor de Dumnezeu. Își poate închipui oricine, acum gloata poporului, sensibilă la tot ce-i neobișnuit, cu o curiozitate extremă s'a năpustit la priveliștea asta gratuită, așa că în apropierea de palatul procuratorului roman procesiunea prin necesitate a trebuit să prezinte o mulțime de popor necu-prinsă de ochi, pe deasupra căreia un ghivaît de diferite glasuri și unic în felul său, prezentând particularitatea unei gloate întă-rătate și variate¹⁾.

Procesiunea s'a oprit înaintea palatului, care, ca unul ce servea câteodată de reședință a demnitarului roman, pretor, și de-

¹⁾ Hristos la judecată înaintea lui Pilat și Irod, Mat. XXVII, 11-26; Marcu, XV, 2-15; Luca, XXIII, 2-26.

asemenea și ca loc pentru desbaterile judecătorești, care se numea de obicei „pretoriu”. Palatul, pe o remarcabilă înălțime, privea mândru cu colonadele sale la casele înconjurătoare, așa că din ferestrele lui se deschidea o vedere depărtată peste orașul cu ulițele lui șerpuitoare. Insuși procuratorul sau santinela lui, putea din depărtare să observe apropierea neobișnutei procesiuni și să facă verificările necesare și pregătirile. Judecând după agitația gloatei, se putea presupune: nu s'a produs oare iarăși vre o izbucnire a fanatismului poporului, în genul acelor, care acuși — acuși se întâmplau la marele sărbători, pricinuind multă bătaie de cap procuratorului, care, propriu în vederea susținerii ordinii publice, se și strămuta de sărbători în Ierusalim din obișnuita sa reședință din Cesareea maritimă, care prezenta mai multă îndămânare pentru contactul cu Roma. Dar curând se lămurî, că nici o turburare nu era, ci căpeteniile poporului aduceau la pretoriu un arestat, ca să primească dela procurator întărirea acuzației, rostite asupra lui. În pretoriu se afla o încăpere deosebită, care servea ca loc pentru desbaterea chesliunelor de judecată, cu toate cele necesare pentru procedura formală. Dar căpeteniile iudaice acum n'au voit să intre în pretoriu, care cu podoabele și emblemele păgânești i-ar fi expus întinațiunii lor rituale și i-ar fi lipsit de puțința de a mânca pasha. Aceste morminte văruite, pline pe dinătru cu toată urâciunea și spurcăciune, lepădături ale omnirii, inima căroră ardea de răutate dornică de sânge asupra Măntuitorului nevinovat, au rămas până în ultimul moment credincioși cuviosiei lor grosolan — legiste și, neîtemându-se de jignirea dreptății supreme, se temeau măcar de o întâmplătoare întinare, deși curat exterioară prin atingerea de ceva de așa fel, care după legea rituală s'ar putea considera spurcat. În acest înțeles a trebuit ca procuratorul, din această pricină să lase afară în piața pretoriului, ca deacolo să asculte și să rezolve cauza, pentru care venise iudeii.

Procurator în acest timp era Ponțiu Pilat (dela anul 26 până la 36). După rangul său acesta era, așa zicând, guvernator, căruia îi era încredințată carmuirea Iudeei și Samariei, care alcătuiau un ținut deosebit, ca parte a marelui provincii Siria, care se afla sub guvernarea unui proconsul, rang care se poate pune în asemănare cu un general guvernator. Procuratorii, sau în grecește „ghe-monii” („cărmuitorii”, de obicei se trăgeau din clasa cavalerilor romani și în îndatorirea lor cădea cu deosebire, pelângă menținerea ordinii generale și supunerii, în deosebi adunarea venitului

rilor din ținuturile încredințate cărmuirii lor, ba deasemenea și purtarea de grijă a chestiunilor judecătorești referitoare la ținutul lor. În unele cazuri, când starea generală a ținutului inspira temeri politice mari, procuratorilor li se rezerva și oare care drepturi de proconsul, și în aceste cazuri ei aveau la dispoziția lor însemnate detașamente militare, și după chibzuința lor puteau hotărî chiar și cauzele de condamnare la moarte, deși în todeauna aceste cauze cădeau în atribuțiile proconsulului Provinciei. Anume astfel de drepturi erau rezervate procuratorilor Palestinei, de oarece ei neconținut aveau a se lupta cu deosebite dificultăți politice, și anume cu izbucnirile de războaie ale acestui popor iudeu nemulțămît, neîmblânzit în visurile sale politice, din mijlocul căruia acuși – acuși apăreau „ziloți” disperați, care aruncarea jugului păgânesc o socoteau drept datoria lor înaintea legii și a lui Iehova. Pentru înfrânarea și înăbușirea unui asemenea fanatism procuratorul neapărat trebuia să aibă la îndemână armata, care și ocupa în Ierusalim turnul Antonia fortificat, de unde în fiecare moment, la darea signalului, putea fi chemat detașamentul de legionari, bine înarmați. În vederea unei atare situații a lucrurilor, ca procuratori ai Iudeii se numeau cu preferință, oameni cu o deosebită experiență militară, și însuși porecla de Pontie = Pilat = Pilatus, adecă mînuitor de lance, ne arată la faptul, că el în vremea lui a fost comandantul unui deosebit detașament de mînuitori de lance, pentru care situație se cerea o deosebită bărbăție și experiență militară ¹⁾. Judecând după faptul, că la un loc de Procurator extraordinar de bogat în venituri, el a nimerit după protecția lui Seian, vremelnicul feroc și ambițios nesăturat, care a ținut în mîna sa Roma sub Tiberie, se poate crede, că o protecție așa de excepțională el o datora acelor calități ale sale, care în miniatură au făcut din el un al doilea Seian. Și în adevăr, acesta era un om extrem de trufaș, iubitor de stăpînire, lacom care cu un dispreț extrem se referea către poporul încredințat conducerii lui, privind la el numai ca la izvorul hasnălei statului și a îmbogățirii sale personale.

Demnitar roman.

1) Pontie își trăgea origina din vechiul neam samnit. Afară de Pontie Pilat în istoria romană sunt cunoscuți încă: Pontie Aevila, unul din ucigașii lui Cezar; T. Pontie, conducătorul samniților sub Claudi; Pontie Telezin, căpetenia samiților etc. Vezi Ctc. Olf. II, 24,75; ad fam. X, 33,4; Suet. Caes. 78.

Nu-i de mirare, că, față de un asemenea caracter și priviri la poporul cărmuit, Pontie Pilat deja în primile timpuri a trebuit să aibă nu odată conflicte extrem de neplăcute cu iudeii, cari, simțind fără să vrea toată jignirea pentru ambiția lor a unui asemenea raport față de ei din partea unui cărmuitor străin și păgân, ajungea la furie extremă la orice măsură mai mult sau mai puțin neplăcută a procuratorului. Asemenea conflicte, Pilat în timpul cărmuirii sale de zece ani în Palestina a avut câteva, și ele în mare parte s'au terminat prin aceea, că cu durere a trebuit mândrul roman să cedeze în fața fanatismului poporului furios, care-și deschidea peptul pentru ascuțișul săbiei romane, și de furie își smulgea părul, strigând asurzitor și scoțind amenințări cu jalbe și denunțuri la Tiberie asupra tuturor nelegiuirilor făptuite de procuratorul lui ¹⁾. Se înțelege, ce depozit amar trebuie să fi lăsat în sufletul ighemonului roman asemenea conflicte, ce în tot cazul au înăsprit până la extrem raporturile lui cu conducătorii poporului așa de urât de dânsul, și el numai pentru păstrarea locului său bogat în venituri se ținea în raport cu ei în calitate de demnitar trufaș, rece, abea reținând ura sa lăuntrică sub masca de demnitate externă.

Pentru demnitatea reprezentantului autorității romane, negreșit, nu era deosebit de plăcut cerința căpeteniilor iudaice ca el, din atențiunea față de subtilitățile rituale ale unei religii puțin înțeleasă de dânsul, să iasă la ei din palat și să asculte declarațiunea lor în aerul liber. Dar Pilat printr'o amară experiență aflase, cât de periculos era să atingă prejudițiile religioase ale iudeilor, și deaceea el nu întârzia să iasă din pretoriu, cu atât mai mult, că obiceiul roman nu avea nimica contra celei mai largi glăsuiri la discuția trebilor judecătorești și guvernamentale. Cărmuitorii romani, și după ei și semipăgânii Irozi așezau tribunalele lor fără deosebire când înaintea palatului, când în piață, ba chiar în teatru, în circ și la drumurile mari, unde se părea comoditatea personală la desbaterea cutărui sau cutărui fapt: Deaceea Pilat porunci să scoată scaunul său din camera de judecată și să-l pună pe anumită înălțime, care se numea „gavafta”, adică locul înalt, sau în grecește „Litostroton”, adică pardosala de mozaic, făcut din diferite pietre, cum era aceasta în obiceiul la romani, cărora le plăcea, ca scaunul de judecată al cărmuitorilor romani totdeauna să stea pe o anumită înălțime deasupra celor

1) Philo., leg. ad Cozum, 103-125. I. Flavie, Antiq. XVIII, 3, 2; Bell. Jud. II, 9, 11

dinprejur, atât ca semn de mărire văzută a autorității romane, cât și în scopul de a da puțința la un cât mai mare număr din cei prezenți să audă nemijlocit dispozițiile și hotărârile acestei autorități. În cazul dat, aceasta, după toată probabilitatea, era o înălțatură aranjată permanent și anume pentru asemenea cazuri, se poate crede, că, potrivit cu luxul palatului, și gavafta strălucea prin acurateța și frumuseța marmurei de diferite culori, pe care adesa așeza tribunalul său iubitorul luxului ales și a arhitecturii frumoase Irod cel Mare. Când scaunul judecătoresc, de obicei făcut din fildeș și prezentând de fapt un taburet pe picioare încrucișate, a fost așezat pe gavafta, care prezenta destul loc și pentru asistenți, inevitabili după cerința tribunalelor romane, atunci din fundul curții cu obișnuită ținută solemnă, precedat, în lipsa obicinuiților lictori în asemenea cazuri, de legionari și urmat de asistenți, apărură ighemonul și ocupă locul său, la picioarele căruia, totuși mai sus de lumea înconjurătoare, ocupară locul câțiva intimi de onoare ai procuratorului. În obiceiul desfășurării judecății, în fața tribunalului se puneau scaune și pentru acuzatori și chiar pentru acuzat. Dar în Iudeea, față de poporul căreia romanii în genere se refereau cu un extrem dispreț, acest obicei adesa nu se păstra, și e greu de închipuit, ca el să fi fost observat acum, când acuzatorii se aflau în extrema iritațiune și erau ocupați cu o singură idee, ca cât mai repede să-și obțină scopul lor sângeros, și anume întărirea sentinței lor de moarte asupra condamnatului. În provinciile cucerite asistau pelângă tribunal și interpreți, dar în cazul dat se pare că aceștia lipseau, de oarece și Pilat și căpeteniile iudaice de bună samă cunoșteau limba greacă a culturii și a tot felul de raporturi internaționale. După toată probabilitatea, cunoștea această limbă și dumnezeescul Arestat, de oare ce în Galileea această limbă era foarte răspândită pe vremea Lui. Detașamentul de soldați romani, care străjuiau tribunalul procuratorului de ingrămădirea mulțimei, complectea mediul exterior al acestui tribunal roman în Palestina.

Ocupând locul său și ochind adunătura cu privirea sa pătrunzătoare, Pilat imediat observă în mijlocul acestei gloate iritate pe Suferindul infinit de blând și, arătând spre Dânsul, sever și scurt întreabă: „Cu ce învinuiți voi pe Omul acesta?“ (Ioan, XVIII, 29). La această întrebare formală trebuia să răspundă cineva din acuzatorii principali; dar adunătura era în strașnică iritație și de aceea, în loc de un răspuns formal liniștit, din gloată se auzi câteva glasuri, care, răcniră grosolan și obraznic: „Dacă Acesta

n'ar fi vinovat, nu ți l-am fi dat ție". Asemenea răspuns grosolan al gloatei nu se putu să nu atingă simțul de demnitate al procuratorului, și el se pregătea să dea tot un asemenea brânci acuzatorilor. Pilat deja nu era novice în Palestina, și de oare ce toată slujirea publică a lui Hristos se săvârșise în procuraturatul său, apoi putea fi încredințat, că el deja demult avea pe acest Galileian

Tribunal roman.

leian sub supravegherea agenților săi, temându-se, ca din El să nu iasă vre un nou zilot și revoluționar, de felul lui Iuda Galileianul, care a dat atâta de lucru romanilor. Dar prin agenții săi Pilat putuse deja demult să se convingă, că acest Galileian în tot chipul a evitat popularitatea curat politică, însuși cuvântările Sale cu poporul nu cuprindeau într'însele nimic politic, atingeau numai raporturile morale, și toată activitatea Lui era dirijată către demasșarea deșertăciunei și fățarniciei rabinilor iudei, a cărtura-

rilor și a fariseilor, pe care-i disprețuiau și însuși romanii. Când împrejurul lui Hristos se adunau gloate de popor, atunci în Cezareea maritimă, de bună samă, acuși – acuși se trimiteau denunțuri și preveniri, deși însoțite de anunțuri, că faptul acesta nu amenință cu nici un fel de complicațiuni, de oare ce acest nou învățător galileian din punct de vedere politic e cu totul nevătămător, anume ceiace și trebuia romanilor. Dacă acum deci arhiereli și cărturarii îl înșăcaseră și-l înfățișau la judecată autorității romane, apoi aceasta, negreșit, numai „din ură” (Marcu, XV, 10), din îndemnul egoismului jignit. Judecând după tot ce-i era cunoscut lui Pilat despre Hristos, el privea la Dânsul nu altminterlea, decât la un visător entuziast, dar cu totul bine intenționat, de felul căruia erau mulți în timpul acela nu numai în Palestina, și dacă El era periculos pentru cineva, apoi numai pentru acești îngâmfaiți și mărunței legiști, cazuistica absurdă a căroră El o demasca poporului cu o uimitoare putere și dreptate, dar nici decum pentru autoritatea romană. Deaceea Pilat, cuprinzând deodată tot înțelesul cauzei ce-l stătea în față, și atins de grosolanul ghivalt al îndrăsnețului răspuns la întrebarea sa formală judecătorească, cu o vădită aprindere în expresiune, răspunse adunăturii, că în asemenea caz procuratorul n'are la ce se amesteca în această afacere: „luați-l voi și-l judecați după legea voastră”. În acest răspuns al lui Pilat nu se poate să nu vedem o uimitoare asemănare cu acel răspuns, pe care la câțiva ani mai târziu l-a dat unei adunături iudaice fratele vestitului Seneca, Galion, când acesta, în timpul procuraturii sale în Ahaia, avu prilejul să asculte acuzația iudeilor din Corint contra ap. Pavel, cum că „el învață poporul să cinstească pe Dumnezeu nu după lege”. La aceeași acuzație, Galion răspunse: „Iudei, dacă ar fi vorba de vreo ofensă, sau de vre un plan rău, atunci eu așa avea motiv să vă ascult. Dar când e vorba despre o învățătură, și despre nume, și despre legea voastră, atunci judecați-vă singuri; eu nu vreau să fiu judecător întru acestea” (Fapt. XVIII, 12-15). Se știe, că Galion a întărit o asemenea hotărâre a sa curat pe romanește, poruncind lictorilor săi să împrăștie toată adunătura jidovească, urâtă oricăru roman cumsecade. De bună samă și Pilat nu s'ar fi dat înlături să facă la fel, dar, din nefericire, el nu era în Corint, unde iudeii alcătuiau numai o neînsemnată colonie, era în inșeși centrul iudaismului, unde iudeii prezentau o putere periculoasă. Deaceea, el se mărgini la un scurt răspuns, în care totuși se cuprindea o parte, o aluzie foarte fină și extrem de jignitoare pentru ambiția iudeilor,

la lipsa lor de drepturi politice. Lui Pilat, negreșit, îi era cunoscut, că conducătorii iudei în ședința lor de noapte rostise sentința de moarte asupra lui Hristos și acum caută să obțină numai întârzierea acestei sentințe din partea stăpânirii romane, fără de care ei nu erau în drept să dea la moarte nici un singur om; prin răspunsul său el acum avea în vedere să-i facă să recunoască public lipsa lor de drepturi și să supună ambiția lor înjosirii meritate. Și în adevăr își ajunse scopul. Din gloată se auzi răspunsul: „nouă nu ni-i îngăduit să dăm la moarte pe nimenea“ (Ioan, XVIII, 31). Altmintrelea, ei demult s'ar fi răfuit cu acest amăgitor al poporului. Ajungându-și scopul său și aplicând lovitura meritată ambițiunei iudaice, ca răspuns la nerespectul îndrăzneț față de tribunalul roman, Pilat după aceea iară voi să dirijeze procedura de judecată pe calea regulată formală și din nou întrebă, cu ce anume învinuesc ei pe Arestatul lor? Atunci și iudeii, convingându-se, că cu îndrăzneala nu se poate ajunge la nimic, ci din contra se poate strica toată treaba, începură a expune înaintea lui Pilat acuzația, și alcea Caiafa nu zăbovi să arate caracterul politic a întregii chestiuni, ca deodată să dea a se înțelege procuratorului, că are înainte să rezolve o chestiune foarte serioasă, care cere cea mai deplină atențiune din partea autorității romane. Susținut de glasul adunăturii, Caiafa începu a acuza pe Hristos, că „El a răzvrătit poporul și oprește a plăti dare cezarului, numindu-se pe Sine Regele Hristos“ (Luca, XXIII, 2). Nu se poate a nu observa la aceasta anume o puternică și intenționată colorație politică în acuzație. Doar la ședința de noapte a sinedriului de temeiul deciziv a condamnării lui Hristos la moarte a fost aceea, că El „S'a numit pe Sine Fiul lui Dumnezeu“ (Luca, XXII, 70, 71), dela care declarațiune a Sa, Caiafa rămase cuprins de o groază sfântă și chiar își sfâșie hainele sale. Dar de oarece această acuzație nu putea să aibă importanță pentru Pilat, ca păgân roman, apoi Caiafa și transferă toată acuzația pe teren curat politic, dându-i un caracter extrem de mincinos. Lui Pilat îi era bine cunoscut, că după primele două puncte, acuzația era absolut falsă, și agenții lui la vremea lor puteau să-i refere, cum învățătorul galileian răspunsese interlocutorilor Săi la întrebarea lor vicleană: e permis oare a plăti dajdie Cezarului? (Luca, XX, 22-25: dați pe cele ce sunt ale Cezarului, Cezarului). De aceea procuratorul întoarse luarea aminte numai la ultimul punct al acuzației, cum că Arestatul s'a numit pe Sine „Hristos Rege“, adică după înțelesul literal al acestor cuvinte: „Rege, uns pentru

domnie^{*}. Pentru acuzare în esență ar fi fost suficient și acest punct singur, pentru că într'însul se cuprindea tot ce putea să stârnească contra Sa amenințarea legii romane. A se numi pe sine rege însemna a săvârși în ochii romanilor cea mai mare crimă, și anume a aduce jignire majestății împăratului roman, și ea era cu atât mai strașnică, că împăratul Tiberie, în bănuiala sa bolnăvicioasă, nu cunoștea cruțare pentru asemenea fel de pretențiuni și jertfă a negrei lui bănuiele căzuse deja multe persoane marcante. Nu se putea deci a lăsa o asemenea acuzațiune fără cercetare, și Pilat hotărî să facă o interogare personală Arestatului. Ochind cu curioasa sa privire pe smeritul Suferind, Care cu majestatea liniștită a nevinovăției, stătea lăcut în mijlocul adunărilor agitate a furioșilor săi vrășmași, și negăsind în grozava Lui umilire nici cea mai mică potrivire cu pretențiunile atribuite Lui, procuratorul roman voi să-L interogheze îndeosebi și apoi să-L aducă după sine în pretoriu. Aicea Hristos pentru prima oară păși în încăperile domnești, dar păși ca un arestat înjosit. Uzurpatorul Irod cândva chiar în aceste încăperi strălucea de măreție și de înălțime mândră, iar adevăratul Fiul al lui David stătea acolo acum cu mâinile legate, înaintea feței unui prefăcut grozav judecător păgân!

Cu sentiment amestecat de mirare și trufie, Pilat, privind la dumnezeescul Arestat în grozava lui înjosire, îl întrebă: „Tu ești regele Iudeei?” Adevărat, oare Tu în adevăr declari această periculoasă pretențiune? În sufletul său Pilat nu credea aceasta, dar formal trebuia să lămurească pentru sine această acuzație primejdioasă, și însuși întrebarea o puse Arestatului evident, ca să primească de la Dânsul un răspuns negativ. Dar, spre marea sa mirare, Arestatul n'a dat acest răspuns negativ, ci la rândul Său îl întrebă, în ce senz înțelege cuvântul rege, exclusiv politic, sau religios?¹⁾ Când Pilat la asta cu mare observă, că doar el nu este iudeu, ca să înțeleagă toate în senz religios, atunci Hristos răspunse, că dacă în sens politic, atunci să știe el, că împărăția lui nu-i din lumea asta: „Dacă împărăția Mea ar fi din lumea asta, atunci slujitorii Mei s'ar fi luptat pentru Mine, ca Eu să nu fiu dat iudeilor; dar acum împărăția Mea nu-i de aici”. Procuratorul era în nedumerire: ce să însemnă toate acestea? El simți fără să vrea o turburare în fața acestei misterioase declarațiuni a ciudatului Arestat. Ca să scape de turburare, Pilat iar se

1) Asemenea senz se pare că are întrebarea pusă de Hristos lui Pilat: „de la tine zici tu asta, sau alții ți-au vorbit de Mine?” (Ioan XVIII. 34). Vezi Inochentie, Ultimile zile, pag. 23.

agă de cuvântul „împărăție”. Arestatul se pare că voește oare cum altminterlea să explice împărăția Sa ; dar vezi bine că împărăția presupune totuși și împărat. Persistând în asta, Pilat cu insistență puse iarăși aceeași întrebare : „Așa dară Tu ești împărat ?” — „Da, Împărat” — răspunse Iisus, întrebuițând o întorsătură suigeneris a expresiei afirmative¹⁾. Pilat nu putu să nu se mire de un răspuns așa de grozav, prin care Arestatul singur se expunea unui grozav pericol, de a fi acuzat de jignire a majestății, cu atât mai mult, că după legile romane recunoașterea criminalului era de ajuns pentru condamnarea lui. Dar expresia lui de riguroasă mirare nu putu să nu se transforme în bunătațe sufletească, când auzi răspunsul mai departe al Arestatului, care spuse : „Eu pentru aceea M'am născut, și pentru aceea am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul : tot celcei din adevăr, ascultă glasul Meu”. Iată în care înțeles sunt Eu împărat și iată care sunt următorii Mei. Un asemenea răspuns risipi toate îndoelele lui Pilat relativ la Hristos. El se convinse, că acest Arestat nu-i nicidecum un răzvrătit de felul obișnuit, ci simplu un fel de visător oare care cu totul nepericulos, care în felul filosofilor greci și a imitatorilor lor romani, e în totul ocupat cu rezolvirea întrebărilor despre adevăr și de alte asemenea lucruri înalte nefolositoare, care nu ating deloc autoritatea romană. Pilat, ca un roman cult, în timpul său, în perioada tinereței entuziaste, de bună seamă și el se entuziasma de asemenea visuri, de a descoperi pentru sine adevărul tuturor lucrurilor, și în acest scop a vizitat școlile filosofice, dar a scos numai acea convingere, că cu cât mai mult filosofi se ocupau cu deslegarea chestiunii despre adevăr, cu atât mai mult o întunecau, pânăce însfârșit unii au ajuns la complecta disperare de puțința în genere de a găsi adevărul. Ba nu numai în filosofie, ci și în viață adevărul nu este decât numai un vis, aiurări deșarte, cu care nu trebuie să se ocupe demnitarul roman, mai ales cel silit să aibă a face cu poporul cel mai mincinos și viclean din lume. Deaceea, se vede strâmbându-și fața sa proaspăt bărbierită, și nerăbdător dând din mână, Pilat rosti disprețuitor : „Ce-i adevărul ?”²⁾ și, întorcându-se,

1) „Iisus a răspuns ; tu zici, că eu sunt împărat”, — Ioan, XVIII, 37.

2) În exigetică au fost multe încercări diferite de a explica sensul acestui răspuns al lui Pilat. Quid est veritas ? sau în grecește : τί ἐστιν ἀλήθεια ; în evreești : „Ma-gi goemet ?” „Ce este adevărul ?” — Ioan, XVIII, 38. În vederea împrejurării lucrului, explicația prezentată nouă se pare corespunzătoare tonului înșeși întrebării, care a fost pusă evident nu în scopul deslegării ei, ci direct cu exprimarea îndoeii în înșeși puțința rezolvării ei, precum și în însemnătatea practică a unor asemenea lucruri

eși din pretoriu și rosti public sentința sa achitătoare: „Eu nu găsesc nici o vină la omul acesta“.

Dar această achitare fățișă a Arestatului urât bătrânilor, pentru prinderea Căruia au fost cheltuite atâtea sforțări și s'au petrecut atâtea nopți nedormite, numai înfurie și mai mult pe vrășmașii Lui. Ca răspuns la sentința de achitare a lui Pilat, ei strigară nesfârșit, că a achita pe un asemenea om e imposibil, de oare ce El este un înșelător, „răsvrătește poporul, învățând prin toată Iudeea, începând din Galileea până în acest loc“ (Luca, XXIII, 5). Printre aceste strigăte ale acuzatorilor în tăcere liniștită era numai singur Arestatul. Lui Pilat i se părea aceasta extrem de uimitor. „Nu auzi Tu oare, câte mărturisesc contra Ta?“ — se adresă el către Arestat. Dar Hristos continuă să păstreze tăcerea liniștită. Atunci Pilat, pătruzându-se tot mai mult de compătimire tainică pentru Arestat, și dorind să îndepărteze dela sine cumva această cauză extrem de dificilă pentru justiție, hotărî să se folosească pentru asta de cazul ce i se prezentase, să dea pe Arestat autorităților acelei provincii, de unde provenea El. Auzind din strigătele mulțimei numirea de Galileea și primind la întrebarea sa: „Oare El este galilian?“ răspuns afirmativ, Pilat hotărî să-L trimită la Irod Antipa, cărmuitorul provinciei respective, care cu prilejul Paștelor se afla deasemenea în Ierusalim, nădăjduind să facă prin această amabilitate ambițiosului regișor, cu care el până acum din prilejul uciderei galilienilor în templu se afla în raporturi destul de încordate, și tot odată să treacă din mâni afacerea destul de grea. Irod, care ocupa palatul nu departe de la pretorat, s'a bucurat de ocaziunea de a vedea pe omul, de Care el auzise așa de multe și deja de mult dorise să-L vadă. Interesat de știrile ce auzise despre minunile Lui, el acum se adresă Lui cu întrebări despre activitatea Lui, presupunând că Arestatul, ca să placă regișorului, care se bucura de însuși bunăvoința lui Tiberie, poate chiar în prezența lui să săvârșască vreo minune neobișnuită, despre care va putea comunica și prietenilor lui din Roma. Dar mică n'a fost desiluzia lui, când Hristos, cunoscând natura josnică a acestui regișor, pe care El încă de mai înainte îl înfierase cu numirea de ocară de „vulpe“ (iar nu cu numirea de „leu“, cum desigur își închipuia el despre sine), „nu i-a răspuns nimica“. Atunci Irod iritat, predete pe Arestat pe mâna curtenilor săi pentru batjocură și apoi L-a trimis din nou la Pilat, declarând, de altminterlea, că n'a găsit nimica într'insul criminal, ca semn al cărui lucru poruncise chiar

să-l îmbrace în haină albă lucitoare (Luca, XXIII, 6-12), în care dumnezeescul suferind, încă și mai măreț și a doua oară achitat, a fost din nou adus la pretoriu.

Soarele se ridicase deja sus, și razele lui strălucitoare, începând să dogorească puternic, în același timp dădeau o deosebită strălucire hainei albe lucitoare a dumnezeescului Arestat. Pus în nevoia să rezolve iară chestiunea neplăcută lui și dorind să mântuiască cumva pe omul nevinovat, după părea sa, și deasemenea să-și mențină demnitatea achitării sale prime, Pilat încercă acum sentimentului de noblete, — negreșit nu a acestor slujbași și a trufașilor cărturari și farisei, care iarăși stăteau înaintea pretoriului în cap cu arhierii, — ci a poporului simplu. După obiceiul statornicit, după toată probabilitatea introdus de romani, în vedere de a lăsa ambiția poporului supus, ca prin aceea să-l silească să impace mai curând cu amărăciunea situației Sale de robie politică, cărmuitorul roman cu prilejul Paștelor elibera câte un arestat, după dorința și alegerea poporului. Știind, că toate acuzațiile contra lui Iisus sunt trebușoara arhierilor și a bătrânilor, și că poporul de rând încă nu de mult arăta o entuziasă atașare către Hristos (mai ales la ultima intrare a Lui în Ierusalim), el se gândi să propună pentru eliberarea de sărbători la alegere doi arestați. și anume pe Iisus Nazarineanu și pe un înarmat hoț și ucigaș, Varvara, care, după o tradiție, se numea deasemenea tot Iisus, cu speranța că poporul va prefera la alegerea sa pe Acela, pe Care el nu de mult cu entuziasm îl salutase ca Fiul al vestitului lor rege David, această mândrie națională a lor și slava lor. Propunerea lui Pilat amenința să strice toate uneltirile căpeteniilor iudaice, și dacă la timp nu i se arăta opoziție atunci se putea inclina spre partea sa poporul, care repede își schimba dispozițiunile sale. De aceea Caiafa cu partidul său se îngrijă imediat să abată această lovitură și începu să sfătuiască poporul să ceară eliberarea lui Varava, iar nu pe Învățătorul Galileian. Doar Varava dovedeau ei, poartă pedeapsa sa pentru că el, ca patriot, s'a sculat contra romanilor și a jugului lor păgân, care apasă cu așa putere asupra iudeilor, prin urmare a luptat pentru popor, și dacă va fi și săvârșit oare care ucideri, apoi toate astea cu prisosință se acopăr prin luptele sale patriotice. Ca zilot, el a râvnit pentru templu și lege, iar acest Galileian a lepădat legea, a violat ritualele și obiceiurile sfinte, a hulit pe cei mai râvnitori păstrători ai tradițiilor părintești, pe farisei și cărturari, cu un cuvânt, a darămat credința părinților

și e în totul vrednic de o pedeapsa exemplară. Pregătind astfel terenul, bătrânii strigară numele Varava și începură să repete aceste strigăte cu așa putere și insistență, încât ele au fost repetate și de gloata înconjurătoare, care deasemenea începu să ceară, ca să i se elibereze nu Hristos, ci Varava. Glasul poporului, când el servește ca expresie nemijlocită a conștiinței lui interioare, e oare cum glasul lui Dumnezeu¹⁾. Dar tot același glas al poporului, când el iese dintr'o impulsivitate falsă, care se produce din furia patimilor, devine oare cum glasul lui satana înseși, care anume să și folosește adesea pentru atingerea celor mai negre scopuri ale sale de aceea, că face unealtă a sa anume acest glas al poporului, care apare adesea sub respectabila opinie personală așa zise publică. Așa a fost și în acest caz, și Pilat, ascultând acest zguduitoare val de glasuri iritate, imediat a putut să se convingă, că planul cugetat de dânsul n'a izbutit. Valul strigătelor poporului, susținut adesea în răsărit de cele mai disperate gesturi și mișcări schimonosite ale trupului, darea din mână și tropăituri cu picioarele, se ridică din ce în ce mai sus, și lucrurile amenințau să ajungă până la răscoala poporului. Pilat cunoștea deja aceste scene. Când acum câțiva ani în urmă el pusese la cale să introducă în Ierusalim steagurile romane cu simbolurile și semnele lor păgânești, atunci deputății, trimisă la el în Cezareea, susținută de gloata poporului, ridicară astfel de răcnite revoluționare, care n'au putut fi potolite chiar nici prin amenințarea cu moartea, și procuratorul a trebuit să cedeze²⁾. Asemenea întorsătură amenințau să ia lucrurile și acum. Pilat începu să șovăiască, și simțul legalității, firesc lui, ca unui roman, față de nevinovăție și de demnitatea proprie pentru apărarea sentinței deja rostiite, începu să cedeze locul dorinței ca cumva cât mai curând să termine cu această chestiune așa de neplăcută, ~ și, negreșit, interesul situațiunii proprii se afla pentru dânsul pe primul plan. E mai bine de cedat acestor uricioși iudei, pe care nu degeaba cel mai renumit filosof roman Seneca i-a numit „poporul cel mai criminal și blestemat”³⁾. Dar în același timp el nu se poate să nu fi știut vestita situație a legilor celor Douăsprezece Tăbliți, care glăsuiau: „nu trebuie a asculta strigătele deșarte ale poporului, când ele cer achitarea fie a unui vinovat, sau condamnarea unui nevinovat”⁴⁾. Situația procuratorului

1) Vox populi vox Dei.

2) Flavie, Antiq. XVIII, 3, 1.

3) „Sceleratissima gens”. Citat de fer. Augustin, în De Civ. Dei, VI, 11.

4) Tac. Let. III, 38

era cu adevărat grea. Iar aicea se întâmplase încă o împrejurare, care încă și mai mult îl umplea de nedumerire. Când el, dând să se lămurească glasul poporului, poate că voise deja să șadă iarăși pe scaunul său de judecată, ca să rostească sentința definitivă conform cu cererea adunăturii, din palat se ivi o slugă cu însărcinarea din partea femeii sale Claudia Procula. După legile romane, propriu femeilor nu li se îngăduia să însoțască pe bărbații lor la numirea lor în slujbă în provincie; dar această dispoziție aspră din timpul republicii a fost abrogată sub August¹⁾, și deși își găsi încă înfocați apărători, în genul lui Ceciu Sever, care zicea, că „acest gen, dacă i se dă voe, e crud și iubește intriga” e dornic de stăpânire, dar timpul înfăptui ale sale, și senatul a conglăsuat cu părerea lui Valérie Mesalin, care elocvent a dovedit, că nu-i bine, ca din pricina unuia sau doi bărbați slabi la minte să se la celorlalți tovarășele la fericire și nefericire²⁾. Și această din urmă declarațiune s'a dovedit pe deplin, se pare, cu procuratorul Iudeei, femeea căruia, evident, nu se referea indiferent la faptele bărbatului ei, ci se silea să-l ajute în cazul vre unor dificultăți cu deosebire grele. După tradiție, ca prozelită a iudaismului, și ca romancă evlavioasă, liberă

Romancă
demonstrată.

de ritualismul și cazuistica mărunță fariseică, era cu totul accesibilă influențelor superioare religioase și deaceia, cum se poate presupune, cu mare interes urmărea învățătura și faptele Prorocului Galileian, și acum, aflând de soarta tristă ce-L amenință, era adânc întristată pentru Dânsul și chiar a avut un grozav vis, ce i-a pricinuit grele suferințe. Ea porunci să se spună bărbatului ei: „Să nu faci nimic Dreptului Acela, pentru că eu acum în somn am pățimit mult pentru Dânsul”²⁾.

Situația cărmuitorului judecător astfel se complica mereu. Negreșit, visurile sunt și înșelătoare, dar câteodată pe ele „le inspiră Apolon”, și nu era nici un astfel de roman, chiar dintre filosofi claselor culte, care, raportându-se sceptic la toate, chiar și la adevăr, să nu fi ascultat cu frică superstițioasă la cele ce vorbesc visele. Și Pilat se pierdu, neștiind ce să facă. Dar trebuia în tot cazul să susțină demnitatea romană. A ceda strigătelor vulgului, însemna a da

1) Ibidem, III, 54.

2) Mat. XXVII, 19. Despre Prorocul vezi în evanghelia lui Nicodim, cap. II, la Marcaveisch, pag. 146.

drumul unui răsvrătitor zilot, periculos liniștei publice și autorității romane, care în aceste vremi turburi ar fi putut da loc la o sumedenie de turburări, pe când eliberarea acestui „visător” nepericulos ar fi un lucru cu totul legal, însemnând triumful dreptății și triumful milei asupra zavistiei și cruzimii uricioșilor conducători ai iudeilor pătrunși până în măduva oaselor de răutate și fățarnicie. A asculta de glasul furios al gloatei, în mijlocul căreia într-o gălăgie tulbure, răsunau strigătele: „Nu pe Acela, ci pe Varava!”, — Pilat hotărî să facă încă o încercare de a se adresa înțelegerii sănatoase a poporului. „Pe care propriu îl voiți din doi? Dar totul era zadarnic. „Pe Varava, pe Varava!” iarăși cu sălbătăcie izbucni mulțimea, îndemnată de arhierii și bătrâni, care nu perdeau nici o clipă, ca să bată ferul până era ferbinte. „Acela la moarte, iar nouă să ne eliberezi pe Varava!” Pe toate tonurile se striga din popor glasurile răgușite. Uimit de această răutate nesfârșită, Pilat, totuși, se încerca să prelungească lucrurile, și ceru: „Ce voiți voi, ca să fac cu regele Iudeei?” El inadîns întrebîndă expresiunea din urmă, ca să deștepte conștiința poporului, și pentru moment neînteressându-se chiar de interesul direct al autorității romane, care cerea, ca să nu fie nici pomenire de nici un rege iudeu, voi să arate poporului extrema lui situație absurdă, în care el, orbit de răutate, cere eliberarea nu a aceluia, pe care însuși arhieriei îl acuzau de pretins rege, iar poporul l-a întâmpinat cu ramuri de palmier, ca pe Fiul lui David, ci pe un oarecare hoț și ucigaș. Dar prin această întrebare el n'a obținut nimica, ci din potrivă numai a ațîțat pe conducătorii mulțimei să se exprime limpede relativ de aceea, ce ei propriu căutau, și atunci în adevăr pentru întâia oară răsună strigătul nesfârșit: „Răstignește-L”, răstignește-L, pe Acela! ¹⁾. Acum era deja evident, încotro merg trebile. În zadar Pilat, folosindu-se de fiecare potolire a strigătelor poporului, insista întru ale sale, și insista destul de stăruitor, dar — vai — pe fiecare clipă slăbind tot mai mult. „Dar ce rău a făcut El?” întreba iară guvernatorul, perzându-se cu totul. „Eu n'am găsit la El nimic vrednic de moarte; voi ați adus la mine pe acest om, că ar răzvrăti poporul; eu de față cu voi am cercetat cauza Lui și nu L-am găsit vinovat cu nimica din cele cu care-L învinuiți voi. A cercetat cauza Lui și Irod Antipa și de asemenea n'a găsit nimica în sarcina Lui vrednic de moarte. De aceea cel mai mult ce i se poate face, e să-L pedepsim exemplar

1) Γολθὲς αὐτόν, γαλβή, — „Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν” — Crucifige, crucifige eum!” striga gloata, probabil în toate limbile cunoscute el. Luca, XXIII, 21.

și apoi să-I dăm drumul" (Luca XXIII, 14—22). Dar prin astfel de cuvântări nu se putea convinge gloata, care evident venise aproape de acel groaznic moment, când ea deja nu mai înțelege nimic, ci în tămpire oarbă răcnește mereu. Pelângă această cuvântare dovedi deplin iudeilor toată lipsa de hotărîre a lui Pilat și în realitate arăta, că cumpăna e deja de partea gloatei. De aceea din ce în ce mai tare făcea ca să răsunе văzduhul de strigătele ei nesfârșite și desgustătoare; „moarte Lui! Răstignește-L, iar nouă să ne eliberezi pe Varava?" Și Pilat, care asista la această urgie a puterilor întunecate ale răutății, nu putea iarăși să nu-și aducă aminte de acea scenă, care se jucase cu câțiva ani în urmă înaintea palatului său în Cezarea, când tot vulgul evreesc, în cap cu bătrânii săi, fără încetare s'a agitat și a strigat timp de șase zile întregi, netemându-se de moartea ce o amenința din partea legionarilor și n'a conținut asediarea palatului până atunci, pînă ce mândrul procurator roman n'a cedat acestor strigăte insuportabile și pînă ce nu le-a dat puțința să triumfe¹⁾. Atunci chestia era a susține cîntecul steagurilor romane, și totuși Pilat a cedat; iar acum era vorba numai de apărarea unui om nevinovat lovit de ura oarbă a dușmanilor Lui, a unui iudeu de iudei, — merită oare a insista în chip deosebit? Dar când el, obosit de luptă, își aruncă privirea asupra a înseși Arestatului, atunci nu se putu să nu se trezescă sentimentul roman de dreptate, care se afla în cei mai buni reprezentanți ai lui mai presus decît toate în lume²⁾. Înaintea lui stătea înseși întruparea nevinovăției. În mijlocul acestei gloate, care striga neconținut, tropăia din picioare și vântura sălbatec din mâni, în mijlocul acestor fețe răspingătoare, cu ochii strălucind de răutate, ca o umbră tainică stătea nemișcată figura înaltă, îmbrăcată în alb a dumnezeescului învățător, Care, vădit cufundat în gândurile Sale dumnezeiești, pare că n'ar fi observat nimic din cele ce se petreceau împrejurul Lui, parecă toate acestea nu-l priveau deloc pe Dănsul, și parecă strigătele crude priveau pe alt cineva. O asemenea liniște uimitoare a Arestatului, în fața grozavei soarte ce-L aștepta, nu se putu să nu atingă în firea romanului cele mai calde sentimente de simpatie, de oarece el, spre marea-i mirare, văzu, că și printre iudei sunt Coriolanii, Regulii și Mucis Scevola ai lor. Dar, negreșit, o asemenea bărbăție nobilă este o rară excepțiune în acest popor în genere disprețuit, îndrăzneț „grosolan, și odată cu acea-

1) I. Flavie, *Antiq.* XVIII, 3, 1.

2) *Pereat mundus, fiat iustitia!*

tea și fricos, și deaceea trebuia a mântui pe acest Galileian. De aceea el făcu încă o încercare de a scăpa pe Arestat. Presupunând, că se poate potoli furia sângeroasă a dușmanilor Lui, fără să recurgă la extremitate, el hotărî să-L supună la biciuire, ca după asemenea pedeapsă, care alcătuia, așa zicând, un compromis între justiție și milă (din punct de vedere păgân-judaic), să se poată termina toată chestiunea aceasta. Deaceea tălharul Varava a fost eliberat, iar Hristos condamnat la biciuire¹⁾.

Luând dispozițiunile corespunzătoare, Pilat se ridică de pe scaunul său de judecată și intră înăuntrul camerilor palatului. După obiceiul statornic, biciuirea de obicei era preludiul pedepsei cu moartea, și deaceia adunătura vrășmașilor lui Hristos era încântată. În fine aceasta era grozav, și cetățenii romani pe temeiul a diferite legi au fost eliberați de dânsa. În schimb toți, care nu aveau dreptul de cetățeni romani, și mai ales în provinciile turburente se supuneau la biciuire fără cruțare. Hristos a fost luat de soldații, care stăteau aproape, și însoțit de urlatul și ghivaltul vulgului sălbatec, fu dus în curtea pretoriului unde se aflau toate uneltele de pedeapsă. Pe arestatul, condamnat la această pedeapsă (Flagelatio), îl lega de un stâlp și pe spinarea goală îl biciuia cu bice deosebite cu bucățele de fer ghimpoase, după care trupul jertfei se transforma într-o rană generală sângeroasă. Nu-i de mirare, că cei pedepsiți, curând cădeau în ne-simțire, după care se trezeau cu simțul unor neînchîpuite suferințe. Unei asemenea biciuiri mai târziu nu arare ori erau supuși și mucenicii creștini în timpul persecuțiunilor. „Toți ceice au asis-tat la o atare biciuire în Smirna, istorisește Eusebie de Cezareea, s'au umplut de groază la vederea, că se desgolea chiar spinarea lor și se desprindeau mușchii lor, ba chiar și mărunțiile²⁾. Legislația lui Moise cu obicinuitul ei spirit de umanitate, mărgini pedeapsa la un anumit număr de lovituri.

După ea, „patruzeci de lovituri se putea da, dar nu mai multe, ca din pricina mulțimii loviturilor fratele tău să nu fie desfigurat înaintea ochilor tăi (Deuter. XXV, 3)³⁾. Dar această lege umană,

Bice romane

1) Biciuirea lui Hristos și condamnarea lui la moartea pe cruce; Mat. XXVII, 26-31; Marcu, XV, 15-23; Luca, XXIII, 23-25.

2) Eusebie, Istoria, IV, 15.

față cu anarhia acelor vremi, nu se observa, iar în cazul dat cu atât mai mult, că biciuirea era săvârșită în puterea condamnării, hotărâtă de judecată, prin urmare, după legea romană, care nu cunoștea nici o margine. După ordinea obișnuită de lucru, de oare ce biciuirea se considera unul din mijloacele de interogator, la ea de obicei asista și însuși judecătorul, care așța pe călăi la ocupațiunea lor grozavă, zicând: „Dă-i!“ Noi putem fi convinși, că Pilat s'a izbăvit pe sine de această grozavă îndatorire, și depărtându-se înăuntrul palatului, voi să se liniștească de agitații și să se gândească asupra planului acțiunii următoare, și deasemenea, după toată probabilitatea să vorbească și cu femeea sa Claudia, care, ca una ce luase o parte atât de călduroasă la soarta Arestatului, negreșit nu ezită să comunice personal bărbatului său cele petrecute cu dânsa în timpul pătimirilor lui și în genere toate nedumeririle sale cu privire la Dreptul acesta. Iar în acest timp în curtea pretoriului lucrul mergea după rânduiala lui. Terminând biciuirea și având pe Arestat în toată „voința lor“ (Luca, XXIII, 25), legionarii grosolani, de obicei aleși din provincie dintre lepădăturile populațiunii, și deasemenea și cei mai deaproape dușmani ai Lui, care se temu să între în pretoriu, ca să nu se spurce, dar nefiind în stare să-și refuze plăcerea răutăcioasă de a privi la cruda privești a biciuirii, se dedară la batjocurile obișnuite în acel timp asupra Arestatului. Hristos se numise pe Sine rege: deaceea se puteau distra cu regalitatea Sa. Pe umerii Lui aruncară oare care fleandură de pelerină roșie militară, în mâni în loc de sceptru regal i se puse o trestie, iar pe cap în loc de cunună regală de lauri i se puse o cunună ghimpoasă de spini¹⁾; care răni pe dumnezeescul Suferind. Mulțămii de născocirea lor, batjocuritorii, se închinău batjocuritor înaintea Lui, exclamând în bătae de joc: „Să trăiască regele Iudei!“²⁾, și însoțau aceste exclamațiuni cu lovituri peste cap, cu scuipări în obraz și cu tot felul de născociri, de care era capabilă gloata grosolană să inventeze în cruzimea și josnicia ei. Nu se știe, cât timp a durat această batjocoră, dar toate batjocurile legate de ea n'au fost în stare să provoace nici un oftat din pieptul dumnezeescului Suferind. El ar fi putut să se

1) Probabil de tufar ghimpos nabe, care și acum crește din belșug pe lângă zidurile Ierusalimului. Tristram, *Natural History*, p. 420. Părerile în această privință diferă. Vezi la Macaveischi, p. 153.

2) „Bucură-te, împăratul Iudeei!“ χαίρε ὁ βασιλεὺς — Ave, Calsar! Mat. XXVII, 29; Marc. XV, 18; Comp. Martial, *Epigr.* XVI, 73: „Hoc dici per me dicere: Calsar, ave!“ Acest strigăt iudeii îl repetau „Șalom leca, Melec ha ehudim!“

roage de cruțare, ar fi putut prin gemete și prin plânsete de durere să roage pe călăii Săi de compătimire. Dar El a tăcut — deși a tăcut pentru că și da sama de nesfârșitul său triumf și superioritatea asupra lor. În grădina Ghetsimani El slăbise sub povara insuportabilă a mâhnirii Sale sufletești și cu plânsete strigase către Tatăl Său cel Ceresc, rugându-L „să treacă paharul acesta“, — iar acum, când deja începuse să bea acest pahar amar al suferințelor, El manifestă bucuria liniștită a biruitorului. Tăcerea lui era semnul lămurit al devotamentului întreg și al lăsării în voia Tatălui Său. Suferind fără murmur batjocura, El împlinea opera vieții Sale, în acord cu hotărârea cea înainte de veci a sfatului ceresc și în puterea iubirii către poporul Său răătăcit și către toată lumea. Pentru ochii omenești spiritul Său regesc era acoperit cu norii întristării și suferinței; Dar cu atât mai vădit se purta pe dinaintea Lui sfârșitul triumfător a vieții Sale pământești. El se apropia de moarte, ca să biruiască și să distrugă moartea cu lucrurile ei stricăcioase și să învie în calitate de Dătător de viață și de Intemeietor al bisericii, care trebuia să mântuiască lumea¹⁾.

Asemenea biruitor triumf al dumnezeescului Suferind în mijlocul tuturor chinurilor înjosirii, te miră de a putut scăpa atenției unui procuratorului roman, care, fiind și el adânc interesat de soarta acestui Arestat, de sigur se pătrunse de un respect și mai mare și de frică față de Dânsul, când a căpătat puțința să afle personal dela femeia sa Claudia pricina nedumeririlor, care o tulburase relativ de „Dreptul“ acesta, și de aceea el mai mult ca oricând căpătă dorința să dea apărarea nevinovăției călcate în picioare. Dar cum să o dea? Pe terenul judecăței formale chestia în fond era deja pierdută. Insuși și biciuirea și batjocorirea după ordinea judecăței capitale romane era semnul, că acuzatul s'a recunoscut vinovat și pentru dânsul a sosit anti-camera pedepselor meritate de el²⁾. Așa a fost înțeleasă aceasta și de legionari și de adunătura iudaică, și în zadar Pilat se încerca să dea acestui act alt sens așa zicând artificial. Dar perzând cauza pe terenul juridic, el cu toate acestea nu perduse încă nădejdea în puțința de a scăpa pe Arestatul după convingerea

1) Vezi Geikie, *Life of Christ*. II, p. 550.

2) Fer. Ieronim în explicația sa la Matei XXII, zice: „Se știe, că Pilat a procedat potrivit cu legile romane, în care se hotăra, ca omul, condamnat la răstignire, se supunea mai întâiu la' biciuire (prius flagellis verberetur)“. Compară Cicer. în Ver. V, 63; Liv. X, 9; Seneca, 12, III, I. Flav. Bel. Jud. II, 14, 9, etc. La Macaveischi, pag. 148, nota 2.

sa, nevinovat. Linistindu-se de agitație, el din nou eși la gavanța și, adunându-și toată bărbăția sa, repetă iară sentința sa achita-toare: „Iată, zise el, eu vi-l scot la voi, ca să știți, că nu găsesc la El nici o vină” (Ioan, XIX, 4). Gloata, negreșit, nu aștepta asemenea declarațiune, și nu reușise încă să iasă din nedumerire când din pretoriu eși Iisus „cu cununa de spini și în purpură”. El era torturat și rănit, de pe frunte curgeau șiroaie de sânge pe față, ~ dar tot aceeași măreață liniște lucea în acești ochi miraculos de buni și a toate iertători, și o regalitate biruitoare se manifesta în toată figura și mișcările ei. Chiar și o inimă de piatră trebuia să se moale la vederea acestei înjosite și călcate în picioare regalități a unui om, care suferea nevinovat, și Pilat, folosindu-se de clipa favorabilă și apelând la compătimirea simplă omenească, exclamă: „Iată omul! Gândiți-vă, acesta este același om, și oare El nu merită simpla compătimire omenească?” Dar la vrășmașii lui Hristos inima era mai vârtoasă de cât o stâncă de granit, și ei scăpându-se de turburarea nedorită și temându-se ca nu cumva jertfa să le scape din mâni, încă și mai furioși strigară și bătură din picioare, și cu răcnete dornice de sânge: „Răstignește-L, răstignește-L pe El!”, ~ lugubru sguduiră văzduhul. Aceasta înfură extrem pe Pilat și le răspunse: „În asemenea caz, ~ luați-L voi și-L răstigniți, căci eu nu aflu la El vină”.

Dacă Pilat ar fi posedat mai multă bărbăție morală și cetățenească, atunci în realitate cu aceasta ar fi și trebuit să se termine toată daravela asta. Pe baza legii romane Arestatul recunoscut nevinovat, și reprezentantul acestei legi recunoscuse acuzațiunea Lui de jignire a maestăței de nedovedit. Va să zică, rămânea a dovedi lucrul numai după legea iudaică; dar de oarece puterea acestei legi era mărginită și după ea nu se putea tortura un om cu moartea, atunci Pilat, spunând iudeilor: „luați-L voi și-L răstigniți!”, făcu iarăși aluzie mușcătoare la aceea, că ei nu au dreptul să dispună de viața oamenilor. Rămăsese numai să închidă ședința și să risipească adunătura. Dar lui Pilat nu-i ajunse puterea de a se hotări la asta, și el prin nehotărîrea sa pierdu întreaga chestiune. Iudeii văzând că prima acuzație de jignire a majestății, pe care ei proprii și contase mai mult, n'a reușit, cu o uimitoare întorsătură trecură pe alt teren și răspunseră obraznic procuratorului: dacă tu nu afli la El vină după legea ta romană păgână, apoi „noi avem legea (noastră), și după legea noastră el trebuie să moară, că s'a făcut pe Sine Fiul lui Dumnezeu” (Ioan, XIX, 7). Această declarațiune din urmă acum după tot ce se

produsese și se simțise de procurator, produse asupra lui o influență neobișnuită. Auzindu-l, Pilat literalmente se sperie. „Filius Dei” – da, toate dovedesc în El, că Dânsul e mai mult decât om. Nu degeaba și Claudia a primit prevenire tainică în vis. Astfel făcând nedreptate față de Dânsul, se poate dovedi nedreptate și față de Dumnezeu. Trebuie cercetată această latură a lucrului, și Pilat, pierdut până la extrem, chieamă din nou pe Hristos în lăuntrul pretoriului, ca iarăși să-L supuie unui interogator unipersonal. „De unde ești Tu?”, îl întreabă Pilat. – Ființă pământească ești Tu, sau în adevăr nu ești Tu din cer, tainicul și înfricoșatul filius Dei? Ca unui roman cult lui Pilat îi era cunoscută și literatura romană, și literatura greacă; dar ea era îmbibată de așteptările de oare care arătare tainică pe pământ pentru înnoirea lumii învechite. Până și scriitorii așa de treji și serioși, ca istoricii romani, și aceia au scris pe paginile cronicilor lor zvonul foarte răspândit, că în curând trebuia să se arate și anume în Iudeea un oare care om neobișnuit, care avea să cucerească toată lumea¹⁾. Ca ocârmuitor al Iudeei, acest zvon negreșit era mai cunoscut lui Pilat decât oricui altuia, de oare ce cu el stătea în legătură ideea periculoasă pentru stăpânirea romană. Nu stă înaintea sa oare această divinitate întrupată? Lui Pilat i se părea, că el a dat de adevărata esență a chestiunii. Dacă, în adevăr, înaintea sa stă un zeu sau semizeu, care așa de grozav a suferit prin mâinile iudeilor, apoi să descopără El aceasta, și atunci procuratorul, cel încredințat protecțiunii Sale din partea binecuvântatei divinități, imediat va goni acest vulg greșos iudaic și însuși este gata a deveni mâna dreaptă a ei în opera supunerii lumii (în nădejdea, negreșit, a unei recompense cuvenite în urmă). Pilat aștepta cu nerăbdare răspuns la întrebarea sa, „dar Iisus nu i-a dat răspuns”, pentru că ideea lui, adevărată la început, trecu pe un teren fals politic la urmă. Atunci cu schimbăciunea obișnuită a păgânilor superstițioși frica pioasă a lui Pilat se prefăcu în iritațiune mâniașă, și el exclamă iritat: „Mie nu-mi răpunzi? Nu știi oare, că am putere să Te rătignesc și putere am să te eliberez?” Ce jalnică amăgire de sine! Dacă și în lupta cu adunătura iudaică s'a manifestat întreaga neputință a procuratorului, atunci și mai hulitor de Dumnezeu este a etala autocrația sa, când toată stăpânirea în realitate pleacă dela Dumnezeu. Și Hristos răspunse lui Pilat: „tu n'ai avea nicio putere

1) Tacit, *Istoria*, V, 13; Suetonius *Vesp.* IV. Vezi „Hristosul Ctenie” fas. I, an. 1893, art. „Magii dela răsărit” p. 22 și 23.

asupra Mea, dacă nu ți s'ar fi dat ție de sus; deaceia (deși tu faci păcat, nelucrând cu destulă bărbăție întru apărarea dreptății), dar mai mare păcat are acela care M'a dat ție". Chiar și în extrema Sa înjosire, suferită, - suferită nu din vina acestui cărmuitor roman, Hristos infinit de milostiv către dânsul, și devenind în acest moment judecător, înaintea Căruia mândrul păgân se văzu supus judecăței, El îi dădu lecția veșnicei dreptăți.

Uimit de un răspuns așa de adânc, care s'ar fi putut auzi mai curând de la oare care profund filosof, iar nu de la un biet galilian arestat. Pilat se gândi iară și nu știa ce să mai facă acum. Dar în tot cazul, observă evanghelistul, deacum „Pilat (încă și mai mult) dorea să-L elibereze". Cercând toate mijloacele, el se gândi să mai facă o ultimă încercare, și anume să activeze pe cea mai accentuată strună a poporului iudeu, pe ambiția sa națională și patriotică. Eșind din pretoriu și ocupând locul său pe gavafta, el porunci să scoată după dânsul și pe Iisus, și dumnezeescul Suferind se arătă iară pe gavafta, în totul același maestros și liniștit, așa că cununa de spini se părea pe capul Lui drept o cunună de lauri, iar purpura batjocoritoare o minunată porfiră regală, atunci Pilat, arătând la El, zise solemn: „Iată regele vostru!" Dar zadarnică a fost și această întorsătură. Căpeteniile reușise să dispună gloata așa, încât orce dovezi s'ar fi adus ei, ea rămânea la infinit una și același: „răstignește-L, răstignește-L!" Iar când procuratorul, disperând, în fața acestei noui nereușite, întrebă iritat: „pe împăratul vostru să-l răstignesc?" Atunci înalții răuvoitori, și după dânsii și tot poporul strigă: „Nu avem alt împărat decât numai pe Cezarul. Dacă-L eliberezi pe acesta nu ești prieten al Cezarului. Tot celce se face pe sine împărat este contra Cezarului". La asemenea întorsătură Pilat nu se așteptase nici decum, de oare ce nu presupusese, ca vădiții urători ai stăpânirii romane, cari fățiș și mai ales tainic propoveduiau, că poporul ales are numai un singur împărat, anume pe Iehova, și care neconținut răzvrătea poporul și-l îndemna la răscoale prin învățătură, că în curând are să vie adevăratul împărat al iudeilor, fiul lui David, care va lepăda uricioasa stăpânire răpacelui vultur roman, ca ei să ajungă până la așa făjărie grețoasă, mărturisită așa de fățiș.

Și el fu cuprins de frică, de oare ce însuși acești născocitori de rele, fiind cei mai răi dușmani ai stăpânirii romane, în cazul dat au putut apărea în calitate de partizani ai coroanei romane și să denunțe pe Pilat la Roma, ca trădător, care a susținut

public pe oare care uzurpator „ca rege al Iudeei”. Ceva de felul acesta fusese cu dânsul și mai înainte. Când el, dorind să lingușască pe împăratul Tiberie, a expus odată scuturile consacrate, cu numele lui și al său pe muntele Sion, atunci ziloți iudei, văzând în asta o jignire a legilor lor, cerură zgomotos dela el depărtarea scuturilor, amenințând în caz contrar să dea plângere chiar la Tiberie, „voia căruia, cum strigau ei, constă în aceea, că legile lor să se bucure de respect”. Deja atunci această declarație încurcă strașnic pe procurator, pentru că, după mărturia lui Filon, el se temea, ca deputația iudaică să nu descopere înaintea împăratului toate crimele sale, „vânzarea condamnărilor, prădăciunile lui, sărăcia de către el a familiei întregi, și toate lucrurile rușinoase, săvârșite de dânsul, numeroasele persoane torturate, neosândite de nici un tribunal și pricinuirea la acele persoane cruzimi extreme de tot felul¹⁾. De oare ce el atunci a voit, totuși, să persiste în ale sale, apoi plângerea contra lui în adevăr a fost dată, și Tiberie, rămânând nemulțumit de încurcăturile lui Pilat, și porunci să îndepărteze scuturile din Ierusalim și să le ducă în templul Augusta din Cezareia. Dar deja atunci atât de neplăcut pentru dânsul s'a prezentat încheierea ciocnirii lui cu poporul fanatic, atunci ce era de așteptat acum? Lui, negreșit, îi era cunoscut, că chiar în acest timp legea despre jignirea majestății activa la Roma cu o neînduplecată asprime; jertfă a bănuielei lui Tiberie căzuse deja mulți demnitari însemnați, și în această privință, cum spune Tacit, „nici Tiberie, nici denunțorii acuzatori nu cunoșteau obosala”²⁾. Denunțul, făcut în condițiunile actuale, putea să-l coste nu numai postul ce ocupa, ci și viața. Atunci el își pierdu cu totul capul și, ocupându-se acum mai mult de sine și de situația sa, decât de justiție, se hotărî să cedeze răcnitelor poporului urât lui³⁾.

Dar bietul guvernator zăpăcit, totuși voi să se îngrădească contra grelei responsabilități de călcarea așa de grozave a dreptății, și deși ca semn extern socotea să declare iudeilor neparticiparea sa la marea nelegiuire. Simbolul natural pentru asta de mult servea spălarea mânilor. Acest simbol se întrebuința și la păgâni, dar el avea o deosebită importanță rituală la evrei, unde el se întâlnește deja în trecutul depărtat. Așa după legea lui

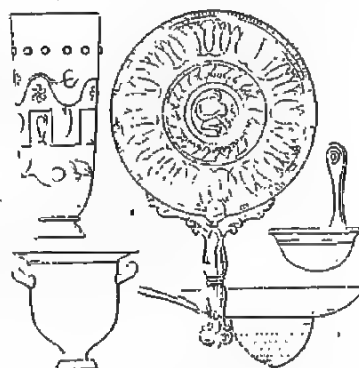
1) Thilo, Leg. ad Cajus, 1389.

2) Tac. Letop. III, 38; vezi trad. prof. V. I. Molestov nota 153 la pag. 160.

3) „Și a biruit strigătul lor și a arhiereilor”, cu tristeță observă ev. Luca, „și Pilat a hotărât să fie după cererea lor”. Luca, XXIII, 23 și 24.

Moise, în cazul unei ucideri săvârșite nu se știe de cine, bătrânii orașului, în apropierea căruia s'a găsit ucisul, trebuiau să săvârșască spălarea mânilor cu rostirea cuvintelor: „mânile noastre n'au vărsat sângele acesta, și ochii noștri n'au văzut” (Deut. XXI, 1—7). De aceea firește însuși expresia „a spăla mânilor” a trecut drept proverb, și ea neconștient se întâlnește în entuziasmul poetic al psalmilor lui David ¹⁾. Mișna mărturisește, că însuși ritualul a continuat să păstreze însemnătatea sa până la cea mai din urmă vreme ²⁾. Și iată anume de acest ritual s'a și servit Pilat pentru declararea neparticipării sale la condamnarea Dreptului. E remarcabil, că însuși expresia întrebuintată de dânsul cu acest prilej corespunde în totul anume caracterului ritualului iudaic. Dorind să dea în ochii iudeilor o deosebită expresivitate acțiunii sale, el nu s'a mărginit la simplul simbol păgănesc, ci a săvârșit anume ritualul iudaic cu toată solemnitatea lui legiuită. Poruncind să i se aducă vasul cu apă, el „și-a spălat mânilor înaintea poporului și a zis: nevinovat sunt eu de sângele Dreptului acestuia” ³⁾. Vedeți voi*, — cu solemnitate groaznică adăose

el. După mărturia Mișnei, când bătrânii, săvârșind ritualul statornicit și spălând mânilor, declarau nepărtășia lor la sângele celui ucis, preoții răspundeau la această declarație cu o rugăciune care glăsuia: „Iartă, o Doamne Dumnezeule, fapta aceasta poporului Tău, pe care Tu l-ai răscumpărat, și nu pune sângele nevinovat asupra poporului Tău!” Această rugăciune nu se putea să nu fie cunoscută celor ce erau prezenți alcea, mai ales arhierilor și cărturarilor, și deaceia ar fi trebuit măcar o clipă să fi atins conștiința lor impetrită. Dar ea, fără îndoială, le și veni lor în minte; dar aceasta încă și mai rău i-a înfuriat, și declarația lui Pilat a fost imediat înăbușită de strigătele vulgului înebunit de bucuria sinistră: „Sângele Lui asupra noastră și a copiilor noștri”. Mulți chiar din această gloată, de bună samă, simțiră viu acest înfricoșat jurământ, când după vreo treizeci de ani chiar în acest loc

Vase romane.

1) Ps. XXV, 6: „Spăla-voi în nevinovățiile mâinile mele”.

2) Sat. IX, 6: „nevinovat sunt eu de sângele ei”.

3) Mat. XXVIII, 24.

a fost rostit de furiosul procurator Flor sentința, în puterea căria 3600 de iudei, și printre ei mulți fruntași, au fost expuși biciuirii și răstignirii ¹⁾, iar după câțiva ani aceeași pedeapsă a fost aplicată deja la mulțimi nenumărate din nefericitul popor, așa că, după mărturia îngrozitoare a unui istoric iudeu: „locul nu mai ajungea pentru cruci, și crucile nu mai ajungeau pentru trupuri“. Cu adevărat jurământul nebun își avu puterea lui și asupra evreilor s'a justificat în totul vechea lege de Dumnezeu statornicită, care amenința a urmări sângele vărsat de mână omenească (Fac. IX, 5—6). Dar atunci înaintea tribunalului lui Pilat, el, în tâmpirea lor nebună, au călcat această lege a Scripturii lor și legea conștiinței lor, și triumfau sălbatic când procuratorul însăfășit, în disperare a dat ordin soldaților să pregătească crucea și să răstignească pe dânsa „pe regele Iudeei“. După legile justiției romane, sentințele trebuiau totdeauna legalizate, adică expuse înscris și întărite cu iscălitură. După o versiune a acestei sentințe ajunsă până la noi el glăsuște: „Iisus Nazarineanul, răzvrătorul poporului, jignitorul cezarului și falșul Mesia, cum s'a dovedit prin mărturia majorității propriului său popor, să fie dus la locul obișnuit de tortură și în deriziunea pretinsei sale maestăți regale să fie pironit între doi tâlhari pe cruce. Mergi, soldat, și fă crucile ²⁾“.

Poruncind o asemenea sentință, sau alta asemenea acesteia, Pilat așa sau altmintrelea, termină cu chestiunea extrem de grea, care-i pricinuisese atâta necaz fără nici un folos și suferințe morale. Iscălind sentința, el părăsi gavafta, cu „mănele spălate“, dar oare și cu inima curată? ³⁾. Noi putem numai găci, în ce stare sufletească se duse el să comunice cuprinsul sentinței sale asupra „Dreptului“ femeii sale Claudia, care, ca una ce suferise

1) Bel-Jud. II, 14, 9.

2) Originalul latin al acestei sentințe este citat la Macavelischi pagina 100. Această versiune a sentinței cu toate acestea este foarte târzie (din veacul al șaisprezecelea) și la rând cu dânsa sunt cunoscute încă vreo câteva versiuni mult mai amănunțite.

3) În Abisinia nu de mult s'a găsit un manuscris foarte vechi, așa numita *spovedanie a lui Pilat*. Manuscrisul acesta este scris în limba etiopică și, probabil, este de origine coptă (după părerea unora o parte din evangheliile copte, aduse în Etiopia de un copt). Pe o filă a manuscrisului se află o convorbire a lui Pilat la mormântul lui Hristos, unde se spune: „Eu cred, că Tu ai înviat, și Te-ai arătat mie, și cred deasemenea, că Tu, Domnul, nu mă vei judeca, căci eu am lucrat, osândindu-Te pe Tine, de frica iudeilor. Cred în cuvintele Tale și în faptele, pe care le-ai făcut, când te aflai între oameni. Tu ai înviat mulți morți“. În Abisinia Pontie Pilat, cum se știe, e numărat în ceata sfinților, și numele femeii sale Claudia se enumeră printre sfinți și în biserica greacă (27 Octombrie); că ea a crezut în Hristos, mărturisesc Origen și Gură de Aur și Ilarie. Tradiția despre ea s'a păstrat la Nechilor în Istoriile Bisericii, I, 30, și în Ev. apocrifă a lui Nicodim („a lui Proclu“ sau „Claudiu Proclu“).

aşa de mult sufleteşte pentru cest „Drept“, negreşit cea dintâi l-a întâlnit în încăperile interioare ale palatului. Nu ştim dease-menea, multă vreme oare toată chestiunea aceasta grozavă a apăsât asupra conştiinţei lui Pilat şi oare curând a reuşit el (numai dacă a reuşit în genere); dar un lucru e neîndoelnic, că el n'a reuşit să se justifice înaintea conştiinţei omenirei, şi numele lui pentru totdeauna s'a legat cu grozava crimă săvârşită sau îngăduită de el a uciderii divinităţii. Deja păgânul Tacit în renumitul său „Istorie“ exprimând oare cum conştiinţa lumii păgâne, a

Grădina Ghetsimani.

scris cuvintele fatale, că „Hristos sub ocârmuirea lui Tiberie a fost dat la tortură de procuratorul Pontiu Pilat“¹⁾. Şi iată glasul conştiinţei păgâne au găsit un ecou tunător în simbolul credinţei bisericii creştine universale, care, mărturisind zilnic credinţa sa în Hristos „răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont“.

Straniu în inşeşi simplitatea sa, ordinul lui Pilat l-au auzit mulţi din poporul adunat, şi l-au auzit fără îndoială şi Iuda Iscarioteanul (Mat. XXVII, 3-10, Fapt. I, 17-18). Toată fapta sa greşoasă, astfel, a fost încununată cu deplin succes, dar acest succes nu l'a bucurat pe dânsul. Ultimul ordin al lui Pilat a răsunat pentru dânsul ca o groaznică condamnare asupra sa înşeşi. În deplină stăpânirea a răutăţii şi a orbirei satanice s'a aflat Iuda numai pânăla momentul săvârşirii înşeşi trădării în grădina Ghetsimani.

1) Tacit, Istorie, XV, 44: Christus Tiberio imperante per procuratorem P. Pilatum supplicio affectus erat. Aceasta este una din cele mai clare mărturii neîndoelnice, ale autenticităţii păgâne în folosul autenticităţii istoriei evanghelice despre răstignirea şi moartea lui Iisus Hristos.

Deja atuncea reproșul liniștit al Mântuitorului: „Prin sărutare vinzi pe Fiul omului?” străpunse inima lui cu ascuțitul trezirei neașteptate morale și el îngrozit fugi dela locul crimei sale satanice. Duhul orbitor al lăcomiei a putut și după aceasta să susțină într'insul curajul prin încredințări inchipuite, că toată afacerea întreprinsă de dânsul se va săvârși spre folosul său — a lui Iuda, — dar glasul conștiinței trezit începu să răsună în sufletul său tot mai tare, până la gradul de alarmă groaznică și insuportabilă. Iuda de bună samă a fost de față la toate peripețiile judecății și a batjocoririi lui Hristos; el a auzit și sudalmele vulgului contra Mântuitorului, și jăpăele bicelor, și sunetul palmelor, și strigătele nebune: „răstignește-L, răstignește-L!” Dar putem fi încredințați, că el însuși era departe de orice participare la aceste fapte sălbatece, și, din potrivă, fiecare jăpăit de biciu răsună oare cum pe propria sa spinare, fiecare palmuire se reflecta dureros pe proprii săi obraji palizi ca de moarte, și strigătele: „răstignește-L, răstignește-L” parecă s'ar fi raportat nu la alt cineva, ci la el însuși, la Iuda Iscarioteanul. Și o, dacă toate acestea s'ar săvârși asupra sa, a nefericitului Iuda, și nu a celui Suferind, de privirea blândă a căruia el acum se înfricoșa ca de satana și de fulgerul grozav al cerului. Și peste sufletul său se purtau în serii luminoase amintirile ultimilor trei ani și jumătatea ai vieții sale. Inzestrat de la natură cu semințele răului, el era unul din acei oameni, care în condițiile modestei sale existențe, cu cârtire ascunsă suportă soarta sa de neînviat și sunt gata să se folosească de prima ocaziune, ca să arunce de pe sine jugul sărăciei și a situației josnice, ca să se îmbogățască și să se înalțe, chiar dacă pentru asta ar trebui să săvârșască cele mai grozave crime. Întâmplarea l-a întâlnit cu marele Învățător. Nu-i El oare Mesia? fulgeră prin capul lui Iuda ideea tainică; Nu-i El oare acel Rege așteptat, Mesia, care, după credința poporului, trebuia să se arate, la plinirea vremilor, Care va scoate pe iudei din jalnica lor situație de supușenie la păgâni, va cuceri pentru dânșii toată lumea, va aduna pentru îmbogățirea lor toate comorile lumii, va înbrăca pe cel din urmă iudeu cu purpură împodobită cu perle și cu pietre scumpe, și-l va nutri cu mâncări alese, pe care numai le poate procura natura pământească? Dacă-i așa, atunci intrarea în comunitatea aleasă a unui astfel de învățător este evident un lucru extrem de avantajos și mult făgăduitor, și Iuda, intrând în numărul următorilor lui Hristos, după înseși ființa naturei sale, pe planul întâiu avea în vedere anume avantajele pământești. Hristos negreșit, a pre-

văzut natura lui răutăcioasă, josnică și interesată; dar primirea lui în comunitatea apostolilor a fost una din acele experiențe ale îndurării dumnezeiești, care adesea se fac în scopul de a aduce răul în atingere cu înseși izvorul binelui și a da voe voinței libere a omului puțină ca prin ajutorul acestui bine să birue răul încuibat într'însul. Dar voința rea a lui Iuda n'a cedat nici înrâuririi înseși izvorului binelui. Iuda visa putere, bogăție și desfătare, iar dumnezeescul învățător propoveduia smerenie, sărăcie și pătimire. El nu putea să nu simtă sfințenia nemărginită și bunătatea dumnezeescului său învățător, dar propoveduirea Lui i se părea necorespunzătoare slavei lui Mesia. Dacă toată problema lui Mesia anume așa, cum ea apărea din propoveduirea Prorocului din Nazaret, atunci Iuda evident s'a înșelat în socotele; visurile sale despre bunurile pământești se făcuse praf și pulbere ba el pierdu și ceea ce-i oferea modesta lui situație anterioară și în schimb primi numai amanetul necunoscutelor prigoane, a disprețului și a tot felul de necazuri. Așa dar e mai bine, scântee prin capul lui ideea vicleană, să se folosească măcar de ceva, — și el începu a satisface lăcomia sa prin furt din punga comunității apostolilor. Dar aceasta curând i se păru lui puțin, pentru că punga apostolică era prea săracă, ba adesea și cu totul goală. Nu se putea oare deci face deodată o afacere mai mare? Spiritul lăcomiei inventiv, și împrejurările erau favorabile. Iuda vedea clar, cu ce ură conducătorii iudei privea la Prorocul primejdios pentru fățarnicia lor, și hotări pur și simplu a vinde lor pe învățătorul său, până când este deja puțină pentru asta. Dar asemenea crimă, luată în toată golătatăea ei, ar fi până de nesuferit grozavă chiar și pentru Iuda, și el, asemenea multor altor din cei mai mari criminali și făcători de rele, putea născoci și propuneri mai mult sau mai puțin plauzibile la asta. Oscilând între spiritul de lăcomie și glasul conștiinței, el putu să justifice pasul său criminal prin oare care calcule plauzibile. Nu va îndemna oare pe Iisus acest pas al său să părăsască propoveduirea Sa pentru sărăcie și umilire de sine și să arate înaintea vrășmașilor Săi toată măreția Sa mesianică, care mai curând era capabilă să incline poporul spre Dânsul? Dacă-i așa, atunci Iuda, evident, va arăta prin aceasta numai servicii învățătorului său prea bun și smerit și astfel va fi în drept a conta să participe în împărăția Sa mesianică. Dacă însă nu, dacă învățătorul va peri, atunci această peire ar fi cu totul nefolositoare pentru Iuda, iar acum el singur va primi

treizeci de arginți, sumă, suficientă, ca să cumpere pentru sine o bucată de pământ, iar în urmă poate primi ca recompensă și încă un bacșiș în scopul de a curma crima înaintea poporului. Aceste șerpuiți ale logicei satanice au putut susține într'insul agitația lacomă până chiar la săvârșirea faptei rușinoase. Dar după aceea deodată s'au schimbat toate. Crima săvârșită de dânsul luminează fulgerător sufletul său întunecat și descoperi înaintea lui înseși toată falsitatea logicei sale. Galben de chinul lăuntric al conștiinței turburate, el într'o agitație înfrigurată și cu cutremur urmări mersul lucrurilor, voi să creadă și să nădăjduiască, contrar oricărei posibilități, că toate acestea or duce la ceva cu totul altmintrelea decât asta era în realitate ; cu nerăbdare aștepta oare

Acheldana.

care semnal miraculos din partea Suferindului, de care s'ar cutremura chiar și temelii iadului. Dar toate acestea erau numai presupunerea duhului lui Iuda, turburat de propria sa criminalitate. Iată deja se terminase totul, și Pilat rosti sentința fatală. Dacă deodată și larg s'ar fi deschis porțile iadului, apoi numai tabloul celor ce se petrec acolo, ar fi putut să dea destul colorit pentru închipuirea stărei sufletești a nefericitului trădător în acest moment. Cu grăbire se îndreptă el în direcția templului cu miserabila sa pradă, din pricina căria el a pierdut pentru totdeauna moștenirea sa slăvită a chemărei apostolice, ca să întoarcă înapoi înălților cumpărători acel săculeț, în care pentru dânsul răsună deja zingănitul acum amar al acelor arginți, de parcă fluera un întreg cuib de șerpi otrăviți de moarte. Dar aceia, cari nu sa înfricoșat a cumpăra sânge nevinovat, acum

considerau drept o violare a legii a lua înapoi banii, plătiți pentru serviciul criminal. Ei se îngrozau de pătarea cu sânge produsă cu arginții lor, deși nu se gândeau deloc la pata de sânge de pe propriile lor inimi negre. Iuda le făcuse slujba trebuitoare lor, și acum el perduse pentru ei orice însemnătate. În groaza chinuitoarei lui muștrări, el pătrunse chiar în curtea preoților, unde nimeni din cei neconsacrați nu îndrăznea să intre; și cu mâna tremurătoare aruncă înapoi punga cu prețul sângelui omului nevinovat, gândăvind fără legătură reproșuri și rugi. Dar el mai curând ar fi deșteptat ecou de compătimire într'un bloc de granit al templului, de cât în aceste inimi încremenite în fațnatismul crud. „Ce avem noi cu asta? Vezi tu singur!“, fu răspunsul primit, satanic după lipsa lui de orice compătimire. Atunci nu mai rămăsese pentru Iuda decât disperarea de nesuferit. În culmea dăsnădejdei, Iuda aruncă punga fatală și însuși se aruncă în abisul neînșirii, care acum, chiar cu toate grozăviile iadului, devenise pentru dânsul mult mai dorit refugiu, de cât viața pe pământ. El se spânzură în primul copac ce-l eși în cale, dar nici arborele nu voi să susțină trupul lui cel criminal: craca se rupse, și el „se prăbuși, din cădere pântecul lui se desfăcu și se risipiră toate măruntaele lui“¹⁾. Pe banii aruncați de el a fost

1) Despre peirea lui Iuda erau, deja în cele mai timpurii vremi, tradiții absurde, care au dat ocazie la diferite povești. Despre dânsa se povestește în două locuri din Evanghelia lui Matei XXVII, 5, 7 și Fapt. I, 18, și aceste două indicațiuni diferă între ele până într'atâta, că pentru punerea lor de acord e neapărat a recurge la o presupunere completatoare. Senzul povestirii din cartea Faptelor ne arată oarecum că Iuda „s'a prăbușit“ din oare care munte într'o prăpastie, așa că el din puternica cădere „s'a desfăcut pântecul și s'au risipit toate măruntaele lui“, totuși tradiția, păstrată în documentele vechi apocrife și trecută în povestirile populare, s'a ținut cu preferință și se ține de înțelesul cel mai simplu a expresiei ev. Matei, că trădătorul „s'a gătit“, adică s'a spânzurat. Despre asta mărturisește de exemplu evanghelia apocrifă a lui Nicodim, în care se expune pe larg istoria pregătirii de către Iuda a frânghiei pentru spânzurare (Vezi la Scaștov „Viața lui Iisus Hristos după evangheliile și tradițiile populare“, pag. 276). Arheologia bisericească cunoaște două închipuiri, care vădit prezintă acest mijloc de sinucidere al trădătorului. Una se află în manuscrisul siriac a lui Rabula (vezi fotografia în dicționarul bisericesco-arheologic al lui Smith, pag. 891), și alta pe un fildeş în muzeul Britanic (fotografie după dânsa în dicționarul bisericesco-arheologic al lui Kraus, pag. 75). În ambele cazuri Iuda e închipuit atârnat de o frânghie, prinsă de craca unui arbore acoperit cu frunză. Intocmai tot așa prezintă sfârșitul trădătorului și închipuirile diferitelor popoare creștine și, între altele, și poporul rusesc. Poporul rus, cum se știe, foarte categoric definește și amărășimile următoare, și anume, că Iuda s'a spânzurat de „arboarele tremurător amar“, care din acel timp iar fi tremurând frunzele. Contra acestei păreri să obiectează, că amărășimea aceasta e cu totul neîntemeiată, de oare ce în Palestina nu există pom tremurător. Dar noi închinăm să dăm tradiției populare mult mai multă importanță și nu considerăm o deosebită îndrăzneală a recunoaște într'însa oare care temelu factic. La asta ne îndeamnă acea împrejurare, că chiar părerea (destul de răspândită), că în Palestina nu este arborele tremurător, te miră de neîntemeiată. În tot cazul cu siguranță se știe, că în Palestina se cultiva plopul, și de el nu odată se

cumpărată afară din oraș o țarină, numită țarina Olarului, care a devenit locul de îngropare al străinilor și a primit numirea de Acheldama (Țarina sângelui), servind astfel drept monument văzut al grozavului eveniment.

Așa a perit nefericitul trădător. Dar judecata lui Dumnezeu nu întârzie să se arate și asupra vinovaților de această grozavă nelegiuire. Conducătorii principali ai acestei greșoase nelegiuiri a uciderii de Dumnezeu, unealta romană, Caiafa, a fost depus în anul următor. Irod a murit în rușine și exil. Pilat curând după aceea lipsit de procuratură, după aceeași învinuire, pentru care el a voit să evite cedarea criminală, prigonit de nenorociri, a perit în exil de sinucidere, lăsând după sine un nume blestemat. Casa lui Hanan, după o generațiune, a fost dărâmată de vulgul infuriat, care cu bătaii și biciuiri a improșcat pe fiul său pe uliți, până chiar la locul uciderii. Unii din acei, cari au fost părtași și martori ai grozavei priveriști a acestei zile, și mii de copii de ai lor au fost martori și jertfe ai prelungitelor grozăvii ale împresurării Ierusalimului, care este fără exemplu în istorie după cruzimea săngeroasă. Iudeii strigau: „nu avem împărat, de cât numai pe cezarul!”, și ei în adevăr deja nu mai aveau împărat, de cât numai pe Cezarul. Lăsându-le numai pentru o vreme o umbră trecătoare a cărmuirii locale disprețuită, cezarii unul după altul îi jigniră, îi prigoniră și-i jăfuiră, până ce, în sfârșit, ei se ridicară contra chiar al celui Cezar, pe care voiseră să-l considere împăratul lor, și cezarul înneacă în sânge pe cei mai viteji apărători ai ruinelor și cenușei templului

amintește în Biblie, și plopul tremurător, cum e cunoscut chiar și unui botanic nespecialist, este numai unul din diferitele feluri de plop, așa numit „plopul tremurător” sau în terminologia botanică „populus tremula”. În fine, în Palestina centrală, după adevărarea cercetărilor foarte serioase, se cultivă nu în genere plopul, ci și acea varietate, care, după închipuirea poporului rus, a servit ca mijloc a sinuciderii lui Iuda. Așa, în dicționarul biblic al lui Smith se spune direct: „Plopul deosebit tremurător și argintiu, extraordinar de des se întâlnește pe lângă pârâe” (vezi Smith, Dictionary, la cuvântul Palestine, secția Botany). Și această împrejurare, la rândul său, poate servi ca importantă lămurire pentru alte amărășimi. Ramurile plopului tremurător, cum se știe, sunt foarte slabe și se rup sub o greutate mai mult sau mai puțin mare; și aceasta în parte se și presupune de tradiția, care pricină a căderii lui Iuda o explică prin o dublă presupunere, că sau frânghia s'a rupt sub greutatea lui, sau că s'a rupt înseși craca copacului. În fine, dacă se admite, că „blestămatul plop tremurător” stătea pe malul vre unui „pârâ” de munte (unde lui îi și place a se puezi după mărturia adusă mai sus din dicționarul lui Smith), atunci căderea de sus pe albia petroasă a pârâului poate servi și ca explicație suficientă a dovezii din Fapt. I, 18, că Iuda „s'a prăbușit” și din căderea puternică „s'a plesnit pântecul și s'au risipit toate măruntaele”. Acest din urmă fapt poate servi ca probă suficientă pentru combaterea a acelor raționalști critici, care pe temelul mărturiei medicinei se încearcă să căspegă autenticitatea istoriei, de oare ce o simplă cădere a trupului de pe craca arborelui pe pământ n'ar fi atras așa grozave consecințe pentru dânsul.

lor profanat și siliră pe romani să răstignească pe Hristosul lor, considerând aceasta, pedeapsă cea mai grozavă, dar ei înseși și copiii lor cu miile au fost răstigniți de romani în afară de zidurile orașului lor, așa că nu mai ajungea loc și lemn, și soldații ațâțară talentul lor inventiv în cruzimi, născocind noi mijloace și metode de pedeapsă cu moarte pentru dâșii. Ei au dat treizeci de arginți pentru sângele Mântuitorului lor, și ei au fost cu miile vânduți pentru un preț încă și mai mic¹⁾. Ei au ales, pe Varava cu preferință față de Mesia, și pentru dâșii nu mai era deja Mesia. Și primiră asupra-le vina sângelui și ultimele pagini ale istoriei lor au fost udate cu râuri de sânge de al lor, și sângele acesta de atunci din veac în veac neconținut s'a vărsat cu cruzime nebună. Din acel timp Ierusalimul și împrejurimile lui au devenit oare cum un cîmîtir vast, Acheldama țarina sângelui, țarina olarului pentru îngroparea străinilor.

---

1) La dărămarea Ierusalimului s'au vândut sute de mii de evrei cu prețul de doi evrei și jumătate cu un dinar. Dar nu era permis să doi doi dinari pe cinci evrei, ci de fie care dinar porția hotărâtă. Așa că tot al treilea evreu era ucis.

Grădina Ghetismani și muntele Eleon.

CAPITOLUL XL.

RĂSTIGNIREA, MOARTEA PE CRUCE ȘI INGROPAREA LUI IISUS HRISTOS ¹⁾.

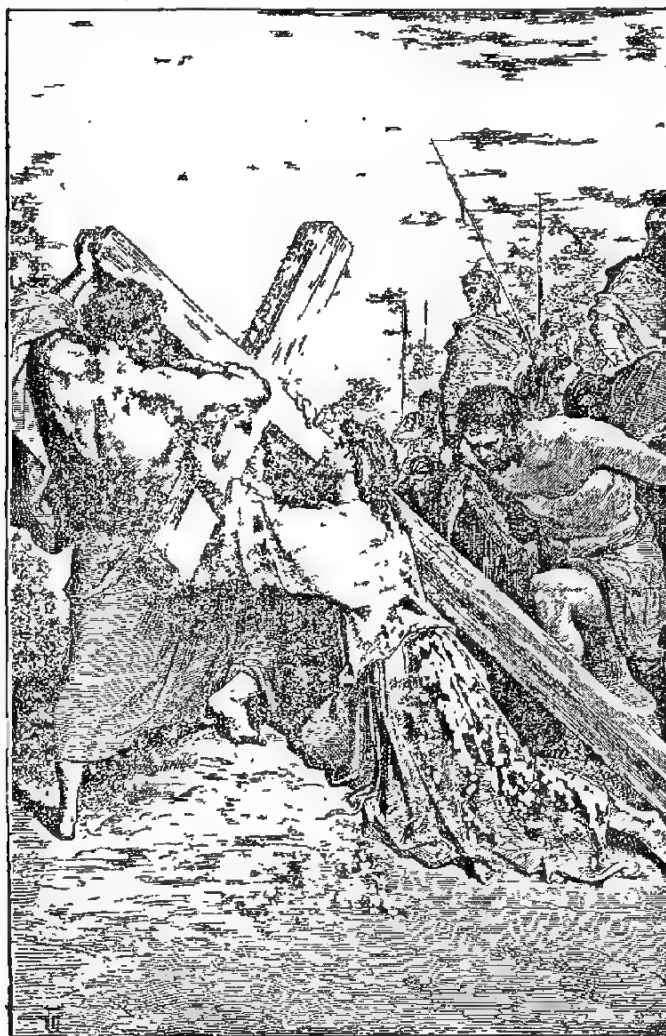
ăstignirea era cel mai grozav și rușinos fel de pedeapsă cu moartea în vechime, — atât de rușinos, că însăși numirea ei, cum zice Cicerone, „niciodată n'ar trebui apropiată de cugetarea, de ochii sau de urechile cetățeanului roman, și cu atât mai puțin de persoana lui. Ea era de origine orientală și cu mult înainte de pătrunderea ei în Europa se întrebuința la perși, la fenicieni și la cartagineji. În Palestina, ea pentru prima oară a fost introdusă de Alexandru cel Mare, când el, după îndărătnica apărare a Tîrului, s'a folosit pentru pedepsirea exemplară a locuitorilor nesupuși cu felul de tortură indigenă, și a răstignit două mii de tîrtoți. În Roma ea a fost introdusă de Crasu, care a făcut o strașnică aplicație a ei la pedepsirea robilor, care se revoltase sub conducerea lui Spartac, când anume el împânzise cu cruci de robi răstigniți toată calea

¹⁾ Mat. XXVII, 32—66; Marc. XV, 21—47; Luca, XXIII, 25—56; Ioan, XIX, 17—42.

dela Roma până la Capua ; după aceea definitiv ea fu primită în sistemul de pedepse sub August, și în proporții largi se întrebuițea la pedepsirea a diferiți răsculați și criminali mari, violatori ai legii de stat și ai ordinii. La iudei, acest fel de pedeapsă cu moartea era cu atât mai grozav, cu cât era exclusiv păgân. În Vechiul Testament deși sunt indicațiuni la „spânzurarea pe lemn“, apoi această spânzurare de obicei se săvârșea asupra trupurilor moarte, sau era în genere fenomen exclusiv, care se admitea de unii regi sub influența popoarelor păgâne înconjurătoare. În tot cazul pentru iudei a răstigni pe iudeu ar fi fost, în starea obișnuită de lucruri, o imposibilitate hotărâtă, de oare ce contra acestui lucru s'ar fi răsfrânt simțul național al poporului. Și dacă acum arhierii, conducătorii iudeilor și vulgul cereau cu nebușie răstignirea lui Hristos Nazarineanul, apoi aceasta ne arată, până la ce grad ne mai pomenit de răutate și de ură dusesse pe „poporul ales“ stăpânitorul lumii aceastea, care voia să dovedească prin aceasta triumful deplin al principiului întunecului pe pământ.

Dar iată sentința începea să se aducă la îndeplinire. Ostașii cioplră crucea, o puseră pe umerile condamnatului la moarte și grozava procesiune se îndreptă să iasă din oraș, către locul de tortură, spre Golgota, sau locul căpăținei, numit așa după forma sa bulbucată. După osândit ca de obicei urma gloata poporului, și acum aceasta era cu atât mai mare, că însuși persoana Arestatului și toate împrejurările judecății asupra Lui agitasă tot orașul cu numeroșii lui închinători. Pe cale, greutatea crucii, de care atârnavă toate păcatele lumii, birui organismul lui Hristos, săcăuit de chinurile sufletești și trupești premergătoare, și El căzu sub povara sa. Pentru a nu încetini executarea pedepsei, ostașii, care însoțeau pe Arestat, puse crucea în spinarea unui drumeț întâlnit în cale și anume în spatele unui oare care Simon Cirineanul, care astfel s'a învrednicit marei cinste de a fi părtaș la ducerea crucii răscumpărătoare. Toată scena procesiunii era de un caracter, care sfâșia sufletul, și multe femei, nesuferind toate grozăviile ei, plângeau amar. Dumnezeuescul suferind își întoarse atențiunea spre ele, și le îndemnă să plângă nu pentru El, ci pentru ele înseși și pentru grozăviile, care așteaptă tot poporul iudeu și pământul făgăduinței. În rând cu Hristos la torturi erau duși încă și doi tălhari, prin răstignirea cărora în cadrul actual Pilat voi să aducă frică asupra celorlalți tălhari și prin aceasta macar în parte să potolească tălhăriile foarte răspândite în vremea aceea, care adesea se prefăceau în răscoale politice.

După sosirea la locul torturei, tustrele crucile au fost puse pe pământ, și crucea lui Iisus, ca a arestatului principal, a fost pusă spre mai mare bătae de joc la mijloc. După asta desbră-

*Iisus îşi duce Crucea
(desen de Gustav Doré)*

cară de pe Dânsul hainele, și urmă cel mai grozav moment al torturii — pironirea pe cruce. Pe Hristos l-au întins pe unealta de tortură, mâinile i le întinse în lungul lemnului în curmeziș și în mijlocul palmelor deschise fu bătut câte un cui mare de fer,

care prin loviturile ciocanului se infipseră în lemn. Câte un asemenea cui fu bătut și în picioare, și după aceea ostași cu mari sforțări începură să ridice crucea, cu povara ei pironită de vie, ca să o ficeze în groapa anume pregătită. Și anume în acest grozav moment de suferință neînchipuită răsună glasul Mântuitorului omenirii cu graiu a toate ertător pentru ucigașii sălbatici și fără de milă: „Părinte, iartă-l, căci nu știu ce fac”. Se înțelege, ce chinuri nesuferite au putut încerca răstigniții; dar muncile acestea erau cu atât mai grozave, că nefericitele jertfe puteau să se chinuiască mult pe cruce, și însuși suferinzii cu strigăt cereau la cei dimprejur să-i dea morții, pe care ei o socoteau izbăvitoare. Așa a fost moartea, la care a fost osândit Hristos, și deși pentru Dânsul s'a grăbit fericit prin toate cele suferite de El înainte, El totuși s'a chinuit pe cruce dela amiază și aproape până la apusul soarelui, până ce și-a dat duhul.

Când deja a fost ridicată crucea, căpeteniile iudeilor pentru prima oară observară jignirea de moarte ce le-o adusese Pilat. În oarba lor nebunie ei își închipuise, că metoda răstignirii era o batjocură îndreptată contra lui Iisus; dar acum, când îl văzură spânzurat între doi tâlhari, dar pe o cruce mai înaltă, ei deodată văzură limpede, că această tortură era o înjurie publică pentru ei înseși. Pe o scândurică albă, unsă cu ghips, care se vedea așa de bine deasupra lui Iisus, pe cruce se vedea limpede o inscripție cu litere negre în trei limbi civilizate ale lumii vechi: în acele trei limbi vechi, din care, cel puțin, una de bună samă era semnul fiecăruia din mulțimea adunată, — și anume în limba oficială latină, în greaca circulatorie și în aramaica indigenă. Inscripția glăsuia, că acest om, care a suferit astfel moartea rușinoasă de rob; acest om răstignit în ochii întregii lumi între doi tâlhari era „regele Iudeei”. Pe inscripție se citea: „Iisus Nazarineanul, regele iudeilor”. Când iudeii au înțeles, ce deriziune răutăcioasă le-a aruncat Pilat, apoi aceasta le-a otrăvit cu totul parada lor, și ei trimiseră la Pilat o deputație cu rugămintea să schimbe inscripția ce i-a turburat: „nu scrie regele iudeilor”, spuneau ei, „ci că El zicea: sunt Regele iudeilor”. Dar îndrăzneala lui Pilat, care așa de repede se risipise la numele cezarului, acum reînviase din nou. El era bucuros ca prin orice metod să-i umilească și să lucreze contra oamenilor, strigătele revoluționare ale cărora îl silise dimineața să procedeze contra dorinței și conștiinței. Nu mult putea cu asemenea putere să-și exprime disprețul său trufaș, ca roman. Neîncrednicindu-i nici

măcar cu justificarea procedurii sale, Pilat repede concedia pe fuduii ierarhi cu răspunsul scurt și trufaș, „Ce am scris, am scris!”

Ca să împedecă puțința vre unei încercări de a lua inscripția de pe cruce, s'a pus în preajma crucii strajă de patru ostași (cvaternion) cu un sutaș. Hainele răstigniților totdeauna cădeau prada acelora, cărora le cădea să poarte aceasta grea și neplăcută sarcină. Deaceia soldașii, nebănuind nici de cum, cât de exact au îndeplinit ei prezicerea tainică a vechii prorocii, pășiră la împărțirea hainelor lui Iisus Hristos între dâșii. Mantia o sfâșiară în 4 părți, probabil o desfăcură prin cusături; hitonul însă era făcut din o singură împletitură, și a o sfâșia însemna numai a-l strica. Deaceia ei hotărîră să-l ofere aceluia, căruia îi va cădea prin sorți. Terminând împărțirea, ostașii șezură și străjuiră pe cei răstigniți, scurtând ceasurile plicticoase, mâncând și jucându-se în arșice.

Privelistea era cu adevărat groaznică. Majoritatea poporului, probabil, tăcând stătea și privea la cruci; dar unii din cei ce treceau pe lângă cruce, poate unii din martorii mincinoși și alți voitori de rău din noaptea trecută, tot își mai băteau joc de Dânsul cu vorbe jignitoare și sarcasme, propunându-l în deosebi să se pogoare de pe cruce și să se mântuiască, dacă este așa de atot puternic, că ar fi putut să distrugă templul și în trei zile să-l zidească. Și însuși arhierii, cărturarilor și bătrânii mai puțin turburați, mai puțin compătimitori decât mulțimea poporului, nu se rușinau a pata părul lor cărunt și rangul și prin deriderile lor să îngreuneze chinurile dumnezeescului Suferind și așa destul de grele. Ei chiar în fața crucii vorbeau sarcastic între dâșii: „pe alții i-a mântuit, iar pe sine nu se poate mântui. Hristos, Împăratul lui Israil, să se pogoare acum de pe cruce, ca să vedem și să credem”. Vulgul și ostașii repetau aceste batjocuri, și împrejurul Suferindului se producea oare cum o sălbatecă solemnitate a cruzimei și micimei de suflet. Dar Hristos stătea acum mai sus de cât toți și de cât toată omenirea ticăloasă, care nebunește prăznuia tortura Mântuitorului său, și tăcea. Și această dumnezească tăcere era pentru unele inimi mai elocventă de cât orice predică. Ea izbi cu deosebire pe unul din tâlhari, și acesta nu numai că curmă grosolanele bătăi de joc, cu care ambii nefericiții făcători de rele se raportase către Cel răstignit în mijlocul lor, ci se apucă să reproșeze tovarășului său pentru injuriile ne la locul lor. În sufletul lui se săvârșise o schimbare bruscă. După tradiție, acest „tălhar bun” cândva a

scăpat viața sf. Prunc și a Pururea Fecloarei în timpul fugii lor în Egipt, și el de bună samă nu puțin auzise de Prorocul galileian, Care chiema la Sine pe toți păcătoșii și vameșii. La vederea

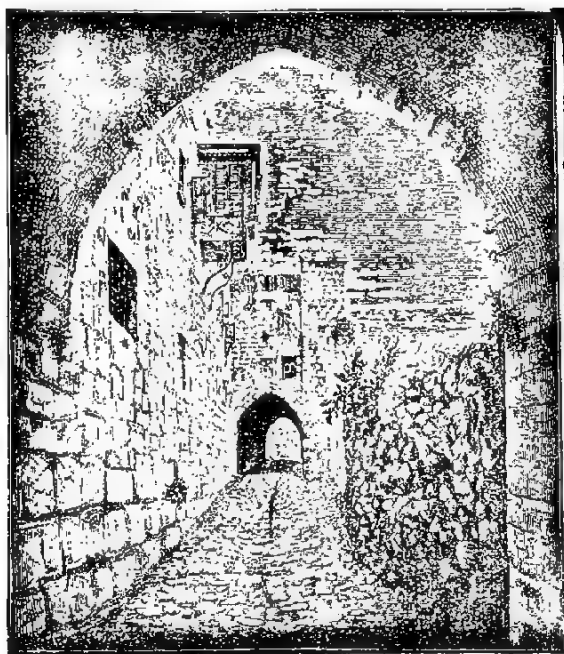

Răstignirea
(Desen de Gustav Doré)

feții înfinit de blânde și a toate iertătoare a Celui răstignit, în el a înviat tot ce rămăsese mai bun în inima lui, și el, adresându-se către Iisus, exclamă cu umilință: „Pomenește-mă, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta!” Și la această smerită rugăciune a tâlharului

pocăit, Hristos, Care până acum tăcuse, răspunse imediat: „Adevărul îți grăesc, acum chiar vei fi cu Mine în raiu“.

Dar lângă cruce nu erau numai singuri vrășmași Răstignitulul. Erau alcea și oameni, inima căroră suferea pentru dumezeescul Suferind. În depărtare stăteau câteva femei, care priveau la El cu groază chinuitoare și cu compătimire. În majori-

Calea Crucii în Ierusalim.

tate aceste erau acele femei, care-l serviseră Lui în Galileia și veniseră de acolo de sărbători cu alți închinători galilieni. Mai evidentă din această grupă cuprinsă de groază se remarcă Maria, Mama Lui, Maria Magdalena, Maria, femeea lui Cleopa, mama lui Iacov și Ioan, și Salomia, femeea lui Zevedeu. Unele din ele se apropieră tot mai mult de cruce, și privirea Mântuitorului căzu asupra Preasfintei Sale Mame, când Ea cu inima Sa pătrunsă de sabia întristărei stătea cu ucenicul, pe care-l iubea El. Actuala stare a Ei umplu de întristare inima Lui fiască delicată, și El chiar și pe cruce își manifestă grija pentru Dânsa. După înviere el l-a fost dat să fie cu apostolii, și acelui apostol, pe care-l iubea El mai mult decât pe toți, și care era mai aproape Lui în inimă și în viață, era cel mai bine să încredințeze și gri-

ja de Dânsa. Lui deci, lui Ioan, pe care El îl iubea mai mult decât pe frații Lui, Iisus, lui a dat-o spre îngrijire. „Femei, - zise El, către Ea, - iată fiul Tău”; și apoi adresându-se lui Ioan, zise: „Iată Mama ta!” El nu putu să facă mișcări cu mâinile Sale pironite, dar putu să arate prin plecarea capului. În agitație tăcută ascultară ei aceste cuvinte, și din acest timp, ducându-o dela priveliștea, care numai chinuia sufletul ei prin chinuri neferositoare, „ucenicul acela a luat-o întru ale sale”.

Era deja amiază, și în orașul sfânt ar fi trebuit să lumineze grozava priveliște cu razele dogoritoare de vară. Dar în loc de asta cerul era întunecat, și soarele de amiază în această zi mare și grozavă a Domnului „se prefăcu în întunec”. Aceasta nu putu să fie o eclipsă naturală, pentru că în timpul paștelor era lună plină, ci aceasta fu unul din acele „semne”, pe care în zadar se siliseră fariseii să le obțină în timpul slujirii pământești a lui Hristos. Insuși văzduhul, se părea, că e plin de semne prevestitoare, și sub picioare tremura și tresărea pământul, toate acestea și fără voe a trebuit să cumînțească până și pe cei mai nebuni, și batjocurile se curmară, pentru că toți, și cei vinovați și cei nevinovați, fură cuprinși de groază și de tremur. Dar încă mai îngrozitoare decât întunecul de afară fu groaza, care cuprinsese sufletul lui Hristos, care purta acum asupra sa toată povara păcatelor omenirii, și El în ceasul al noulea din zi exclamă tare în limba poporului: „Ili, Ili, lama sabahtani”, adică: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M'ai părăsit?” În mijlocul mișcărilor surde a poporului nu auziră bine toată exclamația, și prinzând cuvântul „Ili”, își închipuiră, că El chiamă pe Ilie, și cu frică așteptau, nu va veni oare în adevăr acest groaznic răzbunător pentru adevăr. Între acestea, Hristos încerca cele mai neînchipuite chinuri, și în acest moment, slăbit de suferințe, El pronunță cu un glas înăbușit de suferințe: „Mi-e sete!”. Unul din cei prezenți înbibă un burete dintr'un vas ce se afla acolo cu oțet amestecat cu apă, care era unica băutură a soldaților romani, și, punându-l într-o coadă de isop, îl duse la gura însetată a Mântuitorului, observând glumeț în același timp: „Să vedem, veni-va oare Ilie să-L mântuiască?” Dar iată se apropiă și sfârșitul suferințelor Fiului lui Dumnezeu. Simțind apropierea morții, El cu glas tare strigă: „Părinte, în mâinele Tale îmi dau duhul Meu!” După aceea, făcând ultima sforțare, El rosti ultimul cuvânt: „Săvârșitu-s'a!", - și imediat își dete duhul, când capul Său fără viață căzu pe pept.

Aşa s'a terminat viaţa pământească a Dumnezeu-omului, Care venise să mântuiască lumea. Ca să răscumpere omenirea păcătoasă de blestemul păcatului original şi de moarte, El a luat asupra Sa toată nemărginita sarcină a păcatului universal şi pentru răscumpărarea lui a suferit toate pătimirile atât trupeşti cât şi morale, câte pot cădea în soarta omului. Dar în adâncimea nemărginită a suferinţelor morale îndurate de Dânsul toate dela acel popor, care în curgere de mii de ani întregi a fost educat şi desmerdat de Dumnezeu, ca popor ales şi iubit dintre toate celelalte popoare, — popor, pe care se sprijineau toate speranţele viitorului, ca pe o făclie în mijlocul întunericului religios-moral, ne arată o remarcabilă împrejurare, care determină cauza fizio-logică a morţii lui Hristos. El, cum se ştie, s'a sfârşit pe cruce înainte de tâlhari, aşa că romanii n'au avut nevoie să-I aplice Lui obiceiul barbar al zdrobirii fluierelor picioarelor, şi în genere moartea a urmat mai curând decât era aceasta obişnuit. Erau cazuri, când răstigniţii trăiau pe cruce câte două şi trei zile; pe când Hristos şi-a dat duhul după şase ceasuri dela pironirea lui pe cruce, şi această împrejurare, mai ales în vedere, că El era în plină înflorire a anilor şi a posedat sănătatea binecuvântată în cursul întregii sale vieţi pământeşti, deja anticîştii creştinei s'a părut neobişnuit şi ea o atribuia unei cauze supranaturale. Dar a fost şi o cauză mai apropiată. Când ostaşul, ca să se convingă de moartea reală a lui Hristos cel răstignit, i-a înfipt suliţa în coastă, atunci din rana formată a curs sânge şi apă, şi aceasta a arătat hotărât, că pricina imediată a morţii a fost explozia inimii, produsă din cauza zguduirii nemăsurate sufleteşti. Prisosul de bucurie sau de durere, cum se ştie, adesea pricinueşte explozia unor ţesături ale inimii, din care cauză se produce pătrunderea sângelui în aşa numita pericardie sau săcuşorul plin cu un lichid apos incolor, în care anume e atârnată inima. În împrejurări obişnuite numai cercetările făcute după moarte, dau putinţa a descoperi acest fapt; dar cu privire la Hristos în această privinţă ne adevăreşte deplin lovitura de suliţă, făcută de ostaş. După aceea la moartea prin explozia inimii neconţinut se obsearvă fenomenul permanent, că cel ce moare deodată ridică mâna pripit la pept şi dă un ţipăt tăios şi pătrunzător. Mântuitorul n'a putut face asemenea mişcare cu mâna, de oare ce mâinile lui erau pironite; dar evangheliştii mărturisesc limpede despre ultimul strigăt tare, după care a urmat moartea imediat. Astfel Mântuitorul a murit de explozia inimii. Această inimă veşnic

iubitoare n'a suportat acea rușinoasă orbire, în care a căzut oamenii din înrăirea tâmpită, neștiind ce fac; n'a suportat ea acea nebunie nemărginită, care a făcut pe oameni să predea prin cele mai grozave chinuri la moarte pe Acela, Care venise să-i izbăvească din robia morții, să-i smulgă din stăpânirea pierzătoare a iadului și să le arate drumul spre viața veșnică și spre veșnica fericire. Cu adevărat e mare puterea întunecului, și a răului, care a silit omenirea ca cu propriile ei mâni și cu o furie neistovită să-și taie propriul său pom al vieții, cu propriile sale mâni să tirănească și să tortureze pe binefăcătorul său cel mai mare și pe Mântuitorul său. La vederea acestora se putea să explodeze nu numai o inimă așa de duioasă și infinit iubitoare,

Biserica Mormântului Domnului.

toare, cum era inima lui Hristos, ci și inima de granit a munților. Nu degeaba în clipa morții lui Hristos stâncile s'au prăbușit și soarele s'a întunecat. Crima săvârșită a turburat până și natura neînsuflețită.

Moartea lui Hristos în adevăr a fost însoțită de semne extraordinare. Preotul ce intra chiar în această clipă în sanctuar pentru aducerea jertfei de sară, cu groază văzu, că perdeaua templului se rupse în două de sus până jos. Această perdea era simbolul deosebit al trupului lui Hristos, ca a camerei Divinității, și prin sfășierea sa a mărturisit, că deacum pentru intrarea în sanctuar s'a deschis o cale nouă și liberă, pe care Hristos „ne-a deschis-o nouă prin perdea, adică prin trupul Său“ (Evr. X, 20). În același timp pământul s'a cutremurat și stâncile s'au despicat; pietrele enorme, puse pe morminte, se răsturnară dela locurile lor „și mormintele s'au deschis, și multe trupuri ale sfinților ador-

miți au înviat și eșind din morminte, după învierea Lui, au mers în sfânta cetate și s'au arătat multora*. Aceste împrejurări uimitoare, împreună cu toate cele ce s'au observat în Cel răstignit, au turburat chiar și pe cruzii și indiferenți soldați romani. Asupra sutașului ce-i comanda, toate acestea produsă o impresiune deosebit de adâncă. Stând înaintea crucii și văzind pe Mântuitorul murind, el slăvi pe Dumnezeu și exclamă: „Cu adevărat

Grădină în Orient.

omul acesta a fost drept*. Ba nu, chiar mai mult decât atât „omul acesta a fost Fiul lui Dumnezeu”. Chiar și poporul, trezindu-se cu totul din îmbătarea furiei, începu să-și dea sama în conștiința sa criminală, că priveliștea văzută de el era mult mai grozavă decât se putea aștepta, și, întorcându-se în Ierusalim, bătându-se în piept, striga. Și trebuia să strige! Aceasta era ultima picătură în paharul plin al neglijării; aceasta era începutul sfârșitului pentru oraș și pentru popor.

Ziua se apropia de sfârșit, și de la asfințitul soarelui se începea sâmbăta: „iar acea sâmbătă era zi mare”, pentru că împreună cu sâmbăta coincidea și paștele. Trebuia a se îngriji de scoaterea crucilor, ca să nu rămână urme de evenimentul grozav pentru luminata sărbătoare. De aceea bătrânii iudei se adresa lui Pilat cu rugămintă de a îndepărta pe cei răstigniți și el, gă-

sind deja de prisos de a mai irita pe vrășmași săi periculoși, ascultă această rugare și trimise ostași să cerceteze pe cei răstigniți și, în caz dacă ei sunt vii, să le zdrobească fluerele pentru grăbirea morții, ca să se poată după aceea să-l îngroape. Ostași zdrobiră fluerele numai la cei doi tâlhari, iar Hristos deja și fără asta era fără suflare, și în adevăr de moartea Lui ostașul se încredință numai prin împungerea Lui cu sulița în coastă, în urma cărei acțiuni, din coastă curse sânge și apă, dovadă că murise. Așa asupra lui Hristos se împlini cuvântul prorocesc al Scripturii: „Os din El nu se va zdrobi“.

De înseși îngroparea răstigniților criminali nu se îngrijiră; asta se rezerva prietenilor și rudelor, dacă erau careva din aceștia. Dar despre îngroparea lui Hristos s'a îngrijit o persoană însemnată, care a și cerut la Pilat permisiune să-l îngroape după zelul și dorința lui. Acesta era Iosif Aremateianu, om bogat, cu suflet înalt și cu viață ireproșabilă, membru influent al sinedrului. El era unul din acei tainici ucenici ai lui Hristos, care, simpatizând cu Dânsul în sufletul său, nu avură după înalta lor situație socială destulă bărbăție să mărturisască fațăș credința lor în El. Nu mai acum grozava moarte a învățătorului înăbuși într'insul toată frica, și el se adresă lui Pilat cu rugarea permisiunii de a îngropa trupul lui Hristos. Pilat din respect către demnitarul care cerea, conveni la cererea lui, încredințându-se mai întâiu de murise cu adevărat Cel răstignit; iar Iosif cel cu bun chip păși repede la lucru. Bărbăția lui turnă îndrăzneală și în alt asemenea următor

Ramle, pechea Arimatee.

al lui Hristos, anume Nicodim, care ca om bogat, se îngrijă de o înmormântare cât mai distinsă, cu tot felul de arome, cum se făcea aceasta la îngroparea regilor iudei. Apropierea sâmbetei cu toate acestea nu dădu putința săvârșirii tuturor ritualelor de înmormântare. Ei pogorâră trupul de pe cruce și cu grăbire îl învăli în giulgiu alb scump, îl puseră într'un mormânt nou sapat

în piatră, pe care Iosif îl pregătise pentru sine în grădina din apropiere, pe care acum îl cedă iubitului său învățător. La înmormântare asistară Maria Magdalina și Maria lui Iosia, care, după sfârșitul înmormântării și după prăvălirea unei enorme pietre pe intrarea mormântului, cu răzgândiri triste șezând lângă mor-

mânt, pleacă acasă, ca să pregătească miresme pentru corpul tubitului lor învățător și Domn. Acolo le întâlniră și alți ucenici și ucenițe care mai debarasându-se de groaza zilei trecute, se adunară încet împreună, ca în izolare frățască și în comuniune să petreacă marea sărbătoare sosită, care era pentru dâșii sărbătoarea marelui întristări, a durerii desnădăjduite și a lacrimilor fără mângâere.

Între acestea, împrejurările neobișnuite ale morții lui Hristos nu rămaseră neobservate nici din partea vrășmașilor Lui, și în inimile lor răutăcioase începu să se furișeze o frică neînțeleasă pentru dâșii. Adouazi după răstignire, adică sâmbătă, contrar oricărui obicei și a legii, fu convocat sfatul bătrânilor, la care vădit membrii sinedriului se felicitară unul pe altul cu reușita ajungerii scopului lor important pentru ei al pierderii urâtului și periculosului pentru dâșii Galileian și discutară cum ar nimic definitiv toate urmele Celui Răstignit. Ei, evident, se temeau, ca „Înșălătorul acela” prezisese învierea Sa a treia zi, și deaceea socotiră necesar să ia măsuri de precauțiune, ca nu cumva, ucenicii Lui, venind noaptea, să-L fuere și să spună poporului: a înviat din morți. Și va fi rătăcirea cea de apoi mai rea decât cea dintâiu. În vederea aceasta, ei se adresară lui Pilat cu rugămintea pentru rânduirea unei străji la mormânt. Dar Pilat se feri să ia asupra sa această nouă grijă și le rezervă lor tăbă de a se îngriji de aceasta, „cum știu”. Primind această permisiune, ei, cu toată sfințenia marelui sâmbete, pentru cea mai mică violare a căria ei cu atâta furie prigoneau pe învățătorul acum răstignit de ei, „s’au dus și au pus la mormânt strajă și pe piatră au pus pecetii”.

Ierusalimul vedere din muntele Eleonului.

CAPITOLUL XLI.

INVIEREA LUI HRISTOS. ARĂTĂRILE LUI HRISTOS CELUI INVIAT. ÎNĂLȚAREA LA CER.

unând strajă la mormânt și aplicând peceți pe piatră, căpeteniile poporului iudeu, cu convîngerea că și-au atins scopul s'au dus pe acasă, și cu sosirea nopții se dădură unui somn liniștit și dulce, despăgubindu-se de toate nopțile nedormite ale zilelor precedente. Și iată a venit noaptea, dar nimenea nu știa încă, ce zi mare și veselă trebuia să răsără ¹⁾. Toată lumea era afundată în somn adânc. Numai ucenicii și ucenițele lui Hristos nu dormiră toată noaptea; ei o petrecură, ca și ziua trecută, în plâns nemângăiat, și acum, abea se zărise de ziuă, ucenițele cele dintâi grăbiră spre grădină la mormântul Învățătorului răstignit. O adâncă liniște solemnă domnea împrejur, violată numai de pașii uniformi

¹⁾ Învierea lui Hristos Mat. XXVIII, 1-7; Marc. XVI, 2-7; Luca, XXIV, 1-12; Ioan, XX, 1-10.

ai străjii, pusă la mormânt. Două nopți trecuseră deja dela răstignirea lui Iisus Nazarineanul, și straja n'avea să se gândească la năvălirea partizanilor Lui. Mormântul mut era închis, pecețile lui întregi. Deodată pământul se cutremură grozav, ca să deștepte parecă pe cei care dormeau fără grijă, și niște tineri, strălucitori ca fulgerul, și în haine albe ca omătul, se pogoriră în grădină din înălțimea cerului. Unul din ei se apropie de peșteră, se atinse de piatra depe mormânt; imediat pecetea se rupse, piatra cea grea se prăvăli. Straja amorți de groază. Desmetecindu-se din groaza lor, străjării alergară în Ierusalim să vestească de cele întâmplate. În ce agitație ar fi aruncat ei tot Ierusalimul prin vestirea lor, dacă asupra lui nu apăsa încă somnul dimineții. Ei bătură tare pela ușile căpeteniilor poporului, și acești din urmă, deșteptându-se din spaima neașteptatului eveniment, au făcut imediat să stângă vestea adusă. Dar toate uneltirile minciunii, prin care ei voiră să u idă iară pe Dătătorul de viață, acum au fost nefolositoare. Chiar dacă ei ar fi reușit să facă să tacă toți martorii vii ai minunii învierii, atunci martori ai ei ar fi venit morții. Mulți din morți, trupu i e căroră deja în momentul morții lui Hristos au simțit în sine un curent de viață nouă, s'au sculat din morminte împreună cu Căpetenia Vieții, au intrat în oraș și s'au arătat multora.

Se săvârși cea mai mare minune, toate împrejurările căreia cu o nebiruită putere mărturiseau veracitatea ei. Dar nici o minune nu putea să fărîme necredința impetrită a căpeteniilor iudeilor. Primind groz va veste, ei imediat s'au adunat la sfat cum ar nimici mai bine însuși zvonul despre minune și să nu-l dea puțină să se răspândească în popor. Dar ce puteau ei să întreprindă? Cu mijloace drepte nu se puteau lupta cu adevărul, și iată eirecurseră la falș. Precum la interogatorul tainic din noaptea spre marea vinere, așa și acum ei mai întâiu de toaterecurseră la corupere prin bani, care se vede că nu odată le slujise deja la succes. Ei „dădură destui bani ostașilor și le spusă: Să ziceți, că ucenicii Lui, venind noaptea, când noi dormeam, L'au furat. Și dacă vestea despre aceasta va ajunge până la procurator, noi îl vom convinge, și vă vom izbăvi de neplăceri“. Ostași au luat banii și făcură, cum au fost învățați. Aurul a triumfat contra conștiinței. Ostași începură a răspândi știrea mincinoasă și „s'a lăsat cuvântul acesta printre iudei până chiar în ziua de astăzi“, - observă evanghelistul.

Dar fu greu să se răspândească știrea mincinoasă. Vestea,

că Hristos în adevăr a înviat, așa de mare, așa de binecuvântată, așa de îmbucurătoare, încât de bucurie se poate chiar să nu o credem, cum s'a și întâmplat cu unii ucenici. Și totuși e imposibil a nega veracitatea ei, fără a sta în contradicție strigătoare cu toată istoria, nerânduindu-ne contra dovezilor celor mai convingătoare, fără a renunța la mintea omenească sănătoasă și fără a înăbuși în genere ultimile rămășițe ale adevărului istoric. Dacă e adevărat că a trăit cândva împăratul roman Tiberie, sau că a existat poporul evreu, care, după ce el a pironit pe Hristos pe cruce, ca praful s'a spulberat pe toată fața

Femei orientale.

pământului, sau că înaintea evangheliei unor pescari, vameși și teslari au căzut de pe altarele lor puternicii și luxoșii zei ai Greciei și Romei, apoi e încă și mai vrednică de credință și mai presus de orice îndoială aceea, că fiecare an, fie care săptămână proslăvește solemn acum cea mai bună parte a omenirii, anume minunea învierii lui Hristos.

Despre învierea Sa Hristos nu odă a prezis ucenicilor Săi, și cu toate acestea ea a fost o neașteptare pentru dânsii. După mărturia evangheliștilor, ucenițele lui Hristos, care au petrecut noaptea în plânsete, dimineța, când orașul nu se deșteptase încă din somn, se îndreptară spre mormântul iubitului lor Învățător. Ele mergeau tăcând. Întristarea le închisese gura. Dar când ele se apropiasă deja de grădină, o nouă închipuire tristă le făcu să vorbească. „Cine ne va prăvăli nouă piatra de pe ușa mor-

mântului?" ~ ziseră ele cu nedumerire. Evident, Învățătorul, în cerul închipuirilor lor neclare despre Dânsul era încă mort, fără viață, și toată întristarea iubirii lor se mărginea la un singur lucru: cum în fața unei asemenea pedici vor unge cu mir pe scumpul lor Învățător spre odihnă veșnică în stnurile pământului. Nu izbucniră cu toate acestea femeile mironosițe să se răfuiască cu noua lor amărăciune, când privirilor lor se prezentă un tablou neașteptat și ulmător: piatra era răsturnată și mormântul deschis! Dar această priveliște le aruncă în o nouă nedumerire și groază. Pentru puțină lor credință se vedea în aceasta nu evenimentul îmbucurător al învierii, ci un criminal furt al trupului. Tremurând se apropiară ele la peșteră, dar din ea deodată izbucniră raze de lumină, și înaintea lor stătură doi tineri veseli și luminoși. Așa femeile se desmeticiră din noua lor nedumerire, cum unul din acești vestiitori de bucurie le zise: „Nu vă temeți! Pe Iisus Nazarineanul cel răstignit căutați? Ce căutați pe Cel viu printre cei morți? Nu este aicea, ci s'a sculat! Veniți și vedeți locul unde a fost pus". Femeile ascultă acest glas de bucurie al vestitorului ceresc și în același timp de mulțimea bucuriei nu putu să-l înțeleagă. Ele stau pironite la mormânt. Vestitorul ceresc le scoase din această stare, zicând: „Mergeți de spuneți ucenicilor Lui!" Auzind această poruncă, ele fugiră dela mormânt, pe dânsle le cuprinse tremur și groază, așa că alergând la comunitatea ucenicilor, la început nu putură spune nimic. Dar bucuria totuși le deschise gura și ele pe întrecutele începură să spună, ce au văzut și au auzit despre arătarea îngerilor și despre acele cuvinte, pe care le spusese aceștia lor. Ucenicii ascultară, dar nu le venea a crede urechilor lor. Îngeri la mormântul Învățătorului? Incredințază că Învățătorul a înviat? O, dacă toate acestea s'ar fi produs nu sub acoperemântul zilei încă ne luminate și dacă vestea aceasta ar eși nu din gura unor femei neturburate și ușor crezătoare! Așa cugetau ucenicii și nu credeau, și chiar se ridicau contra credinței. „Și li se părea, ~ istorisește evanghelistul Luca, ~ cuvintele femeilor deșarte, și nu le-au crezut".

Dar nu toți ucenicii se referiră indiferent și nedumeriți la spusele femeilor. Doi din ei ~ Petru și Ioan ~ alergară îndată la mormânt, ca să se încredințeze personal de cele petrecute, și alergară cu așa încordare, că se întreceau unul pe altul; și Ioan ajunse înaintea lui Petru la mormânt. Piatra era răsturnată și peștera deschisă. Mai tare la picioare decât la bărbăție, Ioan numai se plecă deasupra mormântului, dar nu intră într'însul

până nu sosi și Petru. Acesta din urmă intră îndată înăuntru și văzu numai scutecele singure zăcând, iar măhrama, care fusese pe capul Învățătorului, nu cu scutecele la un loc, ci învăluită deosebi în alt loc. După asta a intrat și Ioan, a privit și a crezut, și amândoi ucenicii alergară să spună celorlalți cele văzute.

Între acestea, Maria Magdalena, în credința sa deosebindu-se de nerăbdarea lui Petru, nedumerită de ceea ce ea văzuse și auzise la prima cercetare a mormântului cu celelalte femei, acum alergă singură încă odată să privească cu ochii săi mormântul¹⁾. Soarele ce răsărea începuse deja să-și resfire razele aurii pe vârfurile munților dinprejur. O minunată zi de primăvară sosise în natură. Dar în sufletul Mariei era încă întunec. Privind amărunit peștera și mormântul, și negăsind în ele nici o lămurire pentru nedumeririle ei, ea stătea la mormânt și plângea. „Femei, ce plângi?” – răsună deodată glasul cuiva. Tresărind, ea ‘ară se plecă în mormânt și văzu doi tineri îmbrăcați cu haine albe, șezând, unul șezând de către cap și altul de către picioare, unde fusese trupul lui Iisus. Ne știind cine sunt aceștia, ea le spune acelora pricina plânsului său: „Au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus”, – zise ea și iar plânse. Dar iată dela spate aude ea pași apropiindu-se. Atunci ea întoarse într’acolo ochii săi plânși, și văzu înaintea sa un om. Dar cine să fie, dacă nu grădinarul? Acest presupus grădinar adresându-se către ea cu întrebarea: „Femei, ce plângi? Pe cine cauți?” Dar Maria nu cunoscuse deodată toată puterea iubitoare a acestor cuvinte. Ocupată cu idelle sale triste, văzu în aceste cuvinte o întrebare nepotrivită, dacă nu chiar jignitoare, și răspunse simplu: „Doamne, de l-ai luat tu, spune-mi, unde L-ai pus și eu îl voi lua”. Învățătorul nu putu să se prefacă mai mult. Din adâncul milei Sale iubitoare exclamă: „Marie?”. Exclamă însă cu acel glas autoritar, cunoscut ei, care cu miile atrăgea la Dânsul oamenii. Ucenica uimită, repede își îndreptă privirea sa, întunecată de plâns, și din peptul ei, pealătura de voința sa, să înalțe strigătul de bucurie: „Domnul meu și Învățătorul?” După aceea se aruncă ea la picioarele Lui; – dar la această izbucnire simțitoare de bucurie Învățătorul schimbat îi zise: „Nu te atinge de Mine, că încă nu M’am suiat la Tatăl Meu, ci mergi la frații Mei, și le spune: Mă voi sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru, și la Dumnezeuul Meu și Dumnezeuul vostru”. Și Maria bucurată că a găsit pe Învățătorul

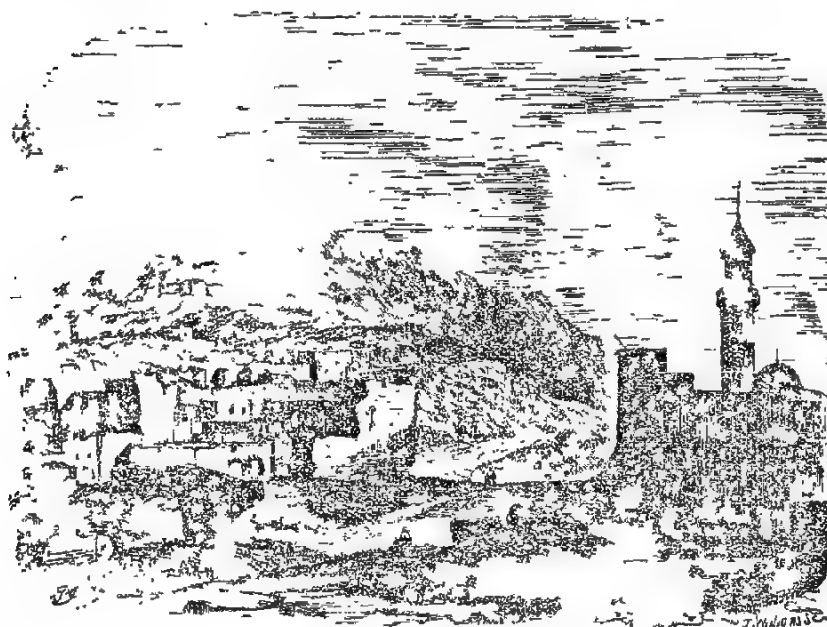
1) Vederea lui Hristos înviat – Mat. XXVIII, 8-20; Marc. XVI, 9-13; Luca, XXIV 34-50; Ioan, XX, 11-XXI, 24.

său, alergă în oraș și vesti ucenicilor nedumeriți, că cu adevărat a înviat Hristos. Și s'a răspândit cuvântul ei ca un ecou tunător în toată lumea, și de atunci se repetă de milioanele de credincioși până acum și se va repeta întru toți vecii.

Mărturia Mariei Magdalina curând fu confirmată prin o nouă arătare a lui Hristos celorlalte femei ucenițe. Întâlnind pe celelalte femei, Hristos cel înviat le spuse: „Bucurați-vă!” Cuprinse de frică și de tremur, căzură la picioarele Lui. „Nu vă temeți, — le zise El, — mergeți și vestiți fraților Mei, ca să meargă în Galilei, și acolo Mă vor vedea.

A treia arătare a lui Hristos a fost apostolului Petru, și de dânsa amintește apostolul Pavel, zicând, că „El s'a arătat lui Chifa” mai înainte de a se arăta celorlalți apostoli. Dar în aceeași zi a fost a patra arătare, săvârșită în împrejurări tare semnificative. Doi ucenici mergeau la Emaus, un sâtișor nu departe de Ierusalim. Cu întristare și neliniște vorbeau ei de evenimentele uimitoare din ultimile două zile, când deodată la ei se alătură un călător necunoscut și-i întrebă de pricina tristeții lor și de convorbirea lor neliniștită. Ei se opriră și privind la necunoscut se referiră la dânsul bănuitor și neprietenos, și când unul din ei, anume Cleopa, îi răspunse, dar în răspunsul lui se simțea o nuanță de mirare și bănuială: „Oare numai tu singur din cei doi au venit la Ierusalim nu știi de cele ce s'au petrecut într'insul în zilele acestea?” — „Care?” întrebă El. Atunci ei îi istorisiră, cum toate nădejdlile lor în aceea, că Iisus era mare Proroc, care ar fi trebuit să izbăvească poporul Său, s'au spulberat ca praful, și cum toate lucrurile Lui cele mari înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor s'au sfârșit acum două zile pe crucea de ocară. Ei descriseră simțul de uimire, cu care în această a treia zi ei au auzit discuțiile femeilor despre vederea unor îngeri și mărturiile autentice a unora din confracții săi, că mormântul era gol. „Dar”, adăose cu un oftat de nedumerire și de întristare povestitorul, „pe El nu l-au văzut” ei. Atunci reproșându-le de nepricepuți și „zabavnici cu inima”, Călătorul le arătă, cum prin tot Vechiul Testament, începând de la Moise, e străbătut de o singură prorocie neîntreruptă atât despre patimile, cât și despre slava lui Hristos. Cu această convorbire înălțătoare ajunseră la Emaus. Necunoscutul voia să meargă mai departe, dar ei l-au rugat să rămână cu dânsii. Când ei se așezară la masa lor simplă și El, luând pâine, binecuvântă, frânse și le dete, atunci îndată se deschiseră ochii lor și l-au cunoscut, că cu dânsii a fost Domnul lor. Dar îndată

ce l-au cunoscut, El s'a făcut nevăzut de dânșii. „Nu ardea oare în noi inima noastră, - ziceau ei unul către altul, - când El ne grăia pe cale și când ne tâlcuia Scriptura?” Și sculându-se ei îndată, se întoarseră la Ierusalim cu vestea lor miraculoasă și plină de bucurie. Acum deja nimenea nu se mai îndoia de adevărul acestor istorisiri. Ei înseși fură întâmpinați cu încredințări bucuroase, că „Domnul a înviat cu adevărat și S'a arătat lui Simon”.

Nicopolis sau Amnias (după presupunerea unora ar fi dechiul Emăus).

În aceeași zi de veșnică amintire a paștelor, Iisus Hristos s'a arătat a cincea oară la toți ucenicii Săi. Când ei comunicau unii altora și discutau veștile lor de bucurie, însuși Iisus stătu în mijlocul lor și le zise: „Pace vouă!” Infățișarea neobișnuită a trupului Lui preaslăvit, însemnătatea grozavă a înseși faptului învierii din morți îi tulburară și-i speriară. Domnul asista cu ei trupește, dar în infățișare schimbată. El chiar crezură, că văd duh. „Ce vă turburați, - întrebă El, - și pentru ce înfră asemenea gânduri în inimile voastre? Vedeți mânele Mele și picioarele Mele, că Eu sunt; pipăiți-mă și înțelegeți, că duhul carne și oase n'are, cum vedeți la Mine. Și zicând aceasta, le-a arătat mâinile și picioarele”. Când bucuria, mirarea și nedumerirea se luptau cu

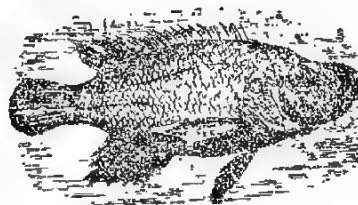
dânșii, El întrebă, dacă n'au ceva de mâncare, și pentru a-i încredința încă și mai mult, a mâncat înaintea lor o parte de pește fript. După aceea, încă odată le zise : „Pace vouă ! Precum M'a trimis pe Mine Tatăl, așa Vă trimit și Eu“. Apoi suflă asupra lor și adaoase : „Luați Duh Sfânt ! Cui veți ierta păcatele, aceluia i se vor ierta ; și cui le veți ținea, ținute vor fi“.

Un singur ucenic n'a fost la acestea – Toma Geamănul. Acesta era om simțitor, dar de un caracter posomorât și greu la credință. Pentru dânsul această veste se păru prea bună, ca să poată fi crezută. În zadar ceilalți ucenici îl încredințau : „Am văzut pe Domnul“. El zicea cu îndărătnicie, că nu va crede, până ce nu va pune singur degetul său în semnul cuelor, până nu va pune mâna sa în coasta Lui. Trecu săptămâna și îndoiala apostolului rămase statornică. În prima zi a săptămânei următoare (Duminică deveni de atunci sfântă pentru inima apostolilor) toți cei unsprezece ucenici iar se adunară la un loc cu ușile încuiate de frica iudeilor. Hristos se arătă lor iarăși și după obișnuita salutare și binecuvântare, chemă pe Toma și-i porunci să dea degetul său și să-l pună în rana cuilor, să întindă mâna și să o pună în coasta Lui și să nu mai fie „necredincios, ci credincios“. – „Domnul meu și Dumnezeuul meu“ – cu înflăcărată credință exclamă atunci neîncredătorul apostol. „Tu ai crezut, Tomo, – zise către el Mântuitorul, pentru că M-ai văzut. Dar ferice de cei ce nu M-au văzut și au crezut“.

Următoarea arătare a Mântuitorului înviat a fost la șapte apostoli la marea Galileiei : Simon, Toma, Natanail, fiilor lui Zevedeu și altor doi, probabil lui Filip și Andrei, pe care istorisirea evanghelică nu-i pomeniște (Ioan, XXI, 124). În arătările lui Hristos sosi un interval și, înainte de a se întoarce în Ierusalim la sărbătoarea cincizecimii pentru primirea revărsării Sfântului Duh asupra apostolilor, Simon spuse, că el pentru o vreme merge să se apuce de vechea sa îndeletnicire : pescuitul. Casă obștească la ei deja nu mai era, și de oare ce celelalte mijloace de trai secase, apoi precedenta ocupație rămăsese singurul venit pentru trai cinstit. Ceilalți se hotărîră să-l întovărășcă, și ei cu toții se imbarcară sara, pentru că noaptea e vremea cea mai bună de pescuit. Ei se osteniră toată noaptea în zadar. La ivirea timpuriei zorilor, în păcla întunecoasă pe țărm se ivi un om, pe care ei nu-l cunoscuseră. Acesta-i întrebă, dacă n'au prins ei ceva. „Nu“, urmă răspunsul lor trist. „Aruncați mreja de-a dreapta parte a bărcii, și veți prinde“. Ei aruncară, și abea puteau să o tragă de

mulțimea peștelui. Întâmplarea aceasta cu o putere neînfrântă reînviă într'înși amintirea trecutului. „Domnul este!” – șopti Ioan lui Petru, și îndată acest apostol cu inima înflăcărată, aruncând pe sine camașa de pescar, se svârli în mare, înnotă spațiul ce-l des-părța de Iisus și tot ud, căzu la picioarele Lui. După el urmară și ceilalți, trăgând după ei mreja grozav plină de pești mari până la o sută cincizeci, și atâta fiind, nu s'a rupt mreja. Pe șarm era făcut foc, pâne scoase și pe cărbunii aprinși se frigea pește, – tablou, care și astăzi adesea se poate vedea pe malurile lacului Genisaret: Hristos, care stătea alături, porunci să se aducă și din peștele prins acum. Simon înnotă îndată și ajută să se târască mreja la mal. Și Acela, în Care toți cunoscuseră pe Domnul, deși glasul și înfățișarea Lui până întru atâta îi umpluseră de frică și de respect, încât ei nu îndrăzniră să-L întrebe, le zise: „Veniți de prânziți!” și le împărți, ca și oare când în Galileea, pâne și pește. În timpul acestei bine-cuvântate mese Hristos de trei ori se adresa lui Petru cu întrebarea, de-l iubește. Și la răspunsul tremurat al lui Petru, pentru care în fiecare întrebare a lui Hristos, pare că se auzea aluzie la întreita lui lepădare. Și Mântuitorul adăoga: „paște oile Mele!” Prin aceasta, Petru fu restabilit astfel în vrednicia precedentă de apostol. La aceasta Hristos adăoga și prezicerea despre mucenicia lui Petru pentru lucrul evanghelizării, anume când Hristos îi zise: „Adevărul, adevărul îți grăesc: când erai tânăr, te încingeai singur și mergeai unde voiai; dar când vei îmbătrâni, vei întinde mâinile tale, și altul te va încinge și te va duce unde tu nu voești”.

Pește din lacul Galileei.

După aceea Hristos, ca să încredințeze de învierea Sa nu numai pe apostoli, ci și pe ceilalți ucenici și următori ai Săi, le designă lor ca loc de întâlnire unul din munții din Galileea – acel loc, unde se petrecuse cea mai mare parte a slujirii Sale publice. Și acolo s'au adunat nu numai toți cei unsprezece apostoli, ci și afară de dânșii cinci sute de ucenici și ucenițe. Ei cu toții, cu bucurie, dar împreună și nu fără cutremur așteptară arătarea făgăduită. Pentru dânșii era nepătrunsă flința Invățătorului lor. De câte ori s'a arătat El lor, a mâncat cu dânșii, lăsa să pipăiască mâinile Lui, – dar arătările pe neașteptate ale Lui lor până acuma îi umplură de furburare. Nu aveau ei încă acel Duh, care i-ar fi învățat toate. Și acum, adunându-se în munte

pustiu, ei îl aşteptau cu bucurie, dar bucuria lor era nu fără răsgândiri. Răsgândirea fu întreruptă prin arătarea lui Hristos. Văzându-L, ucenicii s'au închinat Lui; iar unii se îndoiră? Pe aceşti din urmă îi turbura acea apariţie fără de veste, cu care stătea înaintea lor învăţătorul. Ne pricepând spiritualitatea fiinţei învăţătorului schimbat prin înviere, ei tot mai presupuneau încă să vadă într'însul pe Iisus cel precedent, îmbrăcat în trup grosier. Da iată învăţătorul se apropia de ucenici, şi ei auziră din gura Lui cuvintele măreţe a unui testament de autoritate: „Datu-Mi-s'a toată puterea în ceriu şi pe pământ, ~ zise El. Deci mergeţi, învăţaţi toate popoarele, botezându-i în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-i să păzească toate cât am poruncit vouă? Cu binecuvântat fior au ascultat ucenicii marele testament al învăţătorului lor. Asemenea cuvinte ei nu mai auzise niciodată. Înainte ei auzise dela învăţătorul, că „toate i s'au dat Lui de Tatăl Lui“, dar ei înţelegeau aceste cuvinte în sensul puterii Lui pe pământ, care s'a şi manifestat în semne şi minuni, care serveau la uşurarea suferinţelor şi boalelor pământeşti ale oamenilor, şi avea, după priceperea lor, a se manifesta în restabilirea împărăţiei lui Israil. Acum însă ei auziră, că puterea învăţătorului lor se întinde şi asupra ceriului, şi ei multe înţeleseră limpede din cele ce le grăise şi ce-i învăţase învăţătorul lor în timpul trecut, dar pe care ei înţeleseră tulbure, adesea dându-le interpretare contrară. Dar porunca „mergeţi şi învăţaţi toate popoarele“ nu putu să nu-i arunce iar în turburare. Dar învăţătorul tot timpul a propovedit învăţătura Sa numai unui singur popor şi chiar declarase, că El este trimis numai către oile cele pierdute ale casei lui Israil, iar acum le porunceşte să meargă în toată lumea, şi să propoveduiască la toate popoarele... Cine sunt ei oare, ei nişte beţi pescari, ca să meargă în toată lumea, când ei abea au o idee turbure despre existenţa unor altor popoară şi când toată ştiinţa lor geografică se mărgineşte la o închipuire limitată despre hotarele ţării lor natale, dincolo de care se întinde lumea necunoscută, grozavă la închipuire a „limbilor“ asemenea fiarelor? Lor niciodată nici prin cap nu le-a trecut ideea, că ei vor avea să meargă să înveţe toate popoarele. Ei şi în ţara lor natală, în limba lor natală cu greu au predat învăţătura învăţătorului lor, neconţinut adresându-se la ajutorul Lui pentru lămurire, ~ iar acum cum să meargă ei să propoveduiască prin toată lumea, tuturor popoarelor, pe lângă asta singuri, fără învăţătorul, care-i părăseşte pe

veci? Invățătorul cel bogat în iubire, văzând turburarea ucenicilor Săi, le-a spus un mare cuvânt încurajator: „Iată, Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacurilor!” Și s’au bucurat ucenicii de cuvântul mângâitor, și o nouă revărsare de curaj simțiră ei în inimile lor. Orizontul intelectual al pescarilor se lărgi. Înaintea lor se deschise perspectiva întregii lumi de atunci. Înaintea lor în albastrul transmarin apăru minunata Grece, care se cufunda în divinizare naturii și încântată de vrăji; înaintea lor se deschise Roma cea de fer cu stăpânirea ei universală; Egiptul, cu sacrificatorii lor încă tot mândri și luxoși și cu veciniciile piramide; — și pescarii saraci deja nu se mai turburau a me ge să învețe popoarele acestor țări civilizate. Cu „El”, cu Invățătorul lor, ei vor merge în toată lumea. Și în adevăr, mai târziu, când ei primiră Mângâitor făgăduit lor, ei ca vulturi înaripați (după expresiunea unei cântări bisericești) sburau în toată lumea, și popoarele uimite se plecară sub semnul crucii.

Arătându-se după aceasta încă apostolului Iacov, Hristos după aceea a poruncit ucenicilor să se adune la cea din urmă întâlnire, designând pentru asta Ierusalimul.

Orașul zgomotos și populat era cu totul cufundat în deșertăciunea vieții de toate zile. El se liniștise cu totul la vestea mincinoasă, răspândită de ostași, că Iisus Nazarineanul mort, a fost furat de ucenicii Lui din mormânt, numai căpeteniile lui cu criminala lor conștiință neliniștiți priveau în toate părțile, trăgeau cu urechile la zvonurile poporului, silindu-se să poartă străfulgerările adevărului și încurcându-l cu noui născociri. În această zgomotoasă volbură a deșertăciunii orășenești, într’un modest foisor se adunase ucenicii lui Hristos și toate cugetele lor erau concentrate în așteptarea lui Hristos. „Pace vouă”, răsună glasul iubitor al Invățătorului, care fără de veste stătuse în mijlocul lor. Acum nu mai neliniștea pe ucenici nici o îndoială, — toată ființa lor era ocupată de iubirea nemărginită către Invățătorul lor și de întristarea apropiatei despărțiri. Se începu ultima cuvântare de rămas bun. Sunt înțelese cuprinderile unor asemenea cuvântări. Într’insele se expune esența întregii învățături. Invățătorul toarnă sufletul Său în sufletul ucenicilor Săi, în care-i toată nădejdea Lui, și învățătura Lui nu va muri, ci va trăi în viii Săi următori. Dumnezeuescul învățător a făcut o ochire scurtă a întregii lui învățături anterioare. „Iată cele ce v’am grăit Eu vouă, încă fiind cu voi”, aminti El ucenicilor Săi, și după aceea reproduse înaintea lor prorociile Vechiului Testament despre dânsul care curgeau

înaintea lor într'un lanț neîntrerupt, cele scrise despre Dânsul „în legea lui Moise, și în prooroci și în psalmi”. Multe aicea pentru ucenici erau încă neînțelese. Deaceia învățătorul le deschise lor mintea pentru înțelegerea Scripturilor și le zise: „așa e scris, și așa trebuie să pățimească Hristos și să învie din morți a treia zi, să se propoveduiască în numele Lui pocăința și iertarea păcatelor la toate popoarele, începând dela Ierusalim. Voi însă sunteți martori acestora. Și iată, Eu trimit făgăduința Tatălui Meu peste voi”. Ucenicii ascultară dumnezeiasca cuvântare, și tristețea despărțirii fu acoperită de bucurie despre luminarea minții, înaintea căreia se deschise tot mai larg sfera tainică a economiei Dumnezeiești, și de bucuria acelei făgăduințe, pe care le-o dă învățătorul.

Între acestea, se apropie ceasul despărțirii (Înălțarea Domnului, Marc. XVI, 19; Luc. XXIV, 50-53; Fapt. I, 11-12). Învățătorul scoase pe ucenici din oraș în direcția Vitaniei, pe muntele Eleonului. Nevrednic a fost orașul crud și turburător ca să fie martor al marelui eveniment. Nimenea, probabil, n'a observat, cum mica grupă de ucenici în cap cu învățătorul lor părăsi orașul și, trecând pe una din porțile răsăritene, pogori în valea Iosafat, pe care șerpuia deja pârăul Cedron, cu puțină apă în vremea aceea. Aceasta este calea și a slavei, și a suferinței Sale. Pe marginile drumului și pe malurile pârăului își clătinau trist crengile maslinii și palmierii; anume din acești arbori a tăiat, probabil, poporul crengi pentru a le așterne pe calea, pe unde avea să treacă Iisus Hristos la intrarea sa în Ierusalim, și din arborii înconjurători au făcut crucea, ca să pironeasce pe dânsa pe același Hristos. Trecând podul aruncat peste pârău și trecând pe alătura cu grădina Ghetsimani, călătorii începură să se urce pe munte. Dar iată-i pe vârful lui. Înălțându-se deasupra întregii împrejurimi, Eleonul deschide o priveliște depărtată și fermecătoare. Chiar sub munte se întinde orașul prea populat cu templul său măreț, cu piața sa zgomotoasă; după el la apus se vede depărtata Mediterană albăstrue; la sud-est, ca în mormânt, se agită marea Moartă în cotlovina ei joasă, care e mult mai joasă de nivelul Mediteranei; pe coasta răsăriteană a muntelui se adăpostea Vitania unde trăiau Marta și Maria cu fratele lor Lazăr, înviat din morți. Spre nord se întindeau munții Galileiei, printre care ca o panglică albastră șerpuia Iordanul cel cu apele repezi. La sud Vitaleemul... Câte amintiri, câte cugete și acum trezește acest tablou. Pentru ucenici însă cu dumnezeescul lor învățător acest tablou

respira toată viața abia trăită; pe toate detaliile acestui tablou încă erau tipărite urmele activității lor, sentimentele lor, bucuriile și lacrimile lor. Privirile lor fără să vrea alergau prin toate împrejurimile: iată lângă Veteem păstorii, ca și mai înainte, stră-

*Înălțarea Domnului.
(desen de Gustav Doré).*

juesc împrejurul turmelor lor, — aceștia, poate, sunt aceiași păstori, care cei dintâi au dat dumnezeiescului Prunc închinare; dar iată munții Galileei natali, între care și-a petrecut copilăria Învățătorul, și majoritatea ucenicilor Săi; sub picioare clocotește orașul nelegiuit, surd la bine, care a ucis pe proroci... „Ierusalime,

Ierusalime?" Iată aproape de Vitania atârână ramurile goale ale smochinului neroditor: „Aşa va fi Ierusalime, şi soarta ta". Dar oraşul e surd, el tot e cufundat în deşertăciunea sa, şi nu vrea să ştie, că în curând într'însul nu va rămânea piatră pe piatră!...

Asemenea tablou, ucenicilor nu le-a fost dat să vadă des, şi uimiţi de măreţia asta, ei, uitând de duioşia momentului de despărţire, se adresară Învăţătorului cu întrebarea, din care se vedea, cât de puţin înţelegeau ei încă scopul slujirii lui Hristos: „Doamre, oare nu în acest timp ai să restabileşti Tu împărăţia lui Israil?", — întrebare ei. Până acum ei erau încă mai mult fii „împărăţiei lui Israil" decât fiii „împărăţiei lui Hristos...". Nu-i treaba voastră, — le răspunse Învăţătorul, — a şti anii şi termenele, pe care Tatăl le-a pus prin stăpânirea Sa. Dar veţi primi putere, când se va pogori peste voi Duhul Sfânt; şi Mi veţi fi martori în Ierusalim şi în toată Iudeea şi Samaria, şi chiar până la margina pământului". Repetându-le aceeaşi făgăduinţă a Sfântului Duh, care le va da putere şi-i va învăţa toate, Învăţătorul, încrucişându-şi mâinile, i-a binecuvântat, şi când i-a binecuvântat, începu să se depărteze de dânsii şi a se înălţa la cer. Ucenicii îşi ridicară ochii, ca să privească la Iisus Hristos care începuse a se înălţa; dar iată se ivi un nor şi „L'a luat dela ochii lor". Deja chiar dela înviere Iisus Hristos n'a fost necontenit cu dânsii, ci se arăta lor în diferite timpuri, şi încă aşa de pe neaşteptatele, că uneori îi umplea de spaimă; tot aşa de pe neaşteptatele s'a şi depărtat El dela dânsii. Din asemenea arătări ucenicii trebuiau să înţeleagă, că fiinţa Învăţătorului lor era liberă de slăbiciunea şi greutatea materialului grosier. Dar abea acum ei înţelesură în totul, că Învăţătorul lor nu mai aparţine pământului stricăcios şi proslăvit S'a suit la cer, unde a fost dela începutul veacurilor.

În evlavie mută ucenicii stătură pe munte, pironindu-şi privirile în noul ce se depărta. Şi mult ar fi stat ucenicii acolo în umilinţă uitată, dacă nu i-ar fi scos din această stare glasul unor vestitori cereşti, „Bărbaţi galilieni?", — auziră ei un glas îndreptat către dânsii. Ucenicii tresăriră, şi înaintea privirilor lor stătură doi bărbaţi în haine albe. „Ce staţi voi şi priviţi la cer?, continuară vestitorii cereşti. „Acest Iisus, Care s'a înălţat dela voi la cer, Va veni tot aşa cum L'aţi văzut mergând la cer". Şi s'au închinat atuncea ucenicii Celui ce se înălţase, şi se întoarseră la Ierusalim cu bucurie mare, unde au şi rămas nedespărţiţi, până ce au primit pe Mântuitorul Duh Sfânt, Care li se făgăduise, când s'au îmbrăcat cu putere de sus.

Aşa s'a terminat viaţa pământească a Domnului nostru Iisus Hristos, şi istoria expusă este abea o scurtă ochire a ei, ca o picătură din marea cea nemărginită. După mărturia ucenicului celui iubit, ~ „multe şi altele a făcut Iisus; dar dacă s'ar fi scris amărunit, una câte una, atunci nici în toată lumea n'ar fi încăput cărţile ce s'ar fi scris“.

necesitatea de a examina și această chestiune. Din numărul temeiurilor principale, prin care raționaliștii dovedesc, că Evangheliile care există astăzi nu prezintă nicidecum izvoare autentice istorice, se referă anume aceea, că într'insele se povestește despre așa lucruri, care ar fi cu totul neautentice și care n'ar fi putut să se săvârșască, anume minunile. Și din contra, dacă noi am socoti, spre dovedirea în adevăr a săvârșirii minunilor, să ne referim la Evangheliile, atunci acest recurs ei l-ar combate prin indicarea acelui lucru, că însăși Evangheliile cuprind în ele nu o istorie curată, ci mai mult sau mai puțin amestecată cu născociri, - o istorie, împodobită cu povești. Deaceia e nevoie a examina ambele aceste chestiuni aparte. Cercetarea imparțială a primei întrebări altmintrele e imposibilă. Când se pășește la examinarea Evangheliilor cu presupunerea, că minuni în genere nu există, atunci asupra lor se rostește deja o sentință, pentru că într'insele sunt multe istorisiri despre minuni; atunci orice cercetare mai departe se arată cu totul de prisos. Există și pot oare să existe minuni? Această întrebare va fi examinată în capitolul următor, iar acum vom cerceta înseși izvoarele vieții lui Iisus Hristos cu aceeași imparțialitate, cu care biograful, pășind la descrierea vieții unei persoane, cercetează izvoarele, din care el intenționează să extragă informațiunile sale.

Informațiunile despre viața lui Iisus Hristos noi le datorim cărților Noului Testament. Negreșit, ar fi foarte interesant de știut, ce ar fi istorisit despre Dânsul oare care contemporani iudei sau păgâni și ce părere au avut despre Dânsul; dar la aceasta trebuie să renunțăm cu totul. Tot ce se întâlnește la scriitorii iudei sau păgâni, nu are nicio importanță sau însemnătate. Un singur loc la scriitorul iudeu I. Flavie, care a trăit aproape de timpul dărâmării Ierusalimului și în timpul războiului iudaic a condus armatele contra romanilor, e atât de fără nădejde în textul său, că și el perde din această cauză importanța. Ceiace comunică tradiția iudaică, necunoscută după origina sa e prea colorată cu ură contra lui Iisus Hristos, ca să merite atențiune. Adevărat, industria editării de cărți din timp în timp expunea în piața cărților, cărți sub titluri ademenitoare, în felul: „Iisus eseul“, „Scrierile unui evreu despre Iisus“, etc., în care parecă s'ar oferi despre Iisus informațiunile timpului Său, acestea s'curată amăgire. Păgânii aproape tac cu totul despre Dânsul; chiar și acolo, unde ei încep să vorbească de El, în

formațiunile lor ei le scot deja dela creștini. Astfel nouă ne rămân numai cărțile Noului Testament.

Înainte de a trece la examinarea acestor cărți, nu va fi de prisos a face să premerge câteva observațiuni asupra caracterului general, ca să ne avântăm mai înainte, ce trebuie să așteptăm dela dânsule.

Și mai întâiu de toate punem întrebarea: ne aflăm noi oare aicea în genere pe asemenea teren, pe care putem noi să așteptăm adevărata istorie? La aceasta, răspunsul decisiv glăsuiește: da! noi ne aflăm în cuprinsul timpului adevărat istoric, care pentru noi în toate amărunchimile vieții e așa de limpede și strevezlu, cum poate să fie numai un timp oare care din lumea veche. A constata aceasta e foarte important, pentru că în realitate lucrul s'ar prezenta cu totul altmintrelea, dacă timpul originii creștinismului ar cădea în așa period, în care în genere n'ar putea fi nici vorbă de o istorie adevărată. Faptele, cu care se începe creștinismul, s'ar fi săvârșit nu undeva în taină sau într'un ungher întunecat, ci deschis, înaintea ochilor unui popor întreg, așa că la ele au luat parte însuși guvernul, sfatul său suprem și procuratorul roman.

Dacă după aceea punem întrebarea: existat-a oare în cercurile primilor creștini interes pentru această istorie, — interes, care să stârneasce a o moșteni și a o lăsa moștenire? — apoi și la asta noi trebuie să răspundem: în cea mai mare măsură! Propoveduirea Evangheliei la început a constatat într'o povestire istorică, ba și trebuia să fie așa. Când apostolii au eșit la propoveduire și au binevestit, că Iisus este Hristos, apoi nimenea nu știa încă: cine este acel Iisus? Ei, prin urmare, au trebuit să înceapă cu aceea, că povestiră ascultătorilor lor istoria vieții și a slujirii lui Iisus. Fără povestirea istoriei vieții Lui, ei n'ar fi putut face înainte nici cel mai mic pas. Pentru răspândirea Bisericii, povestirea istorică a fost așa de esențială, că ap. Pavel între alte funcțiuni, cu care era înzestrată Biserica, pomenește și funcțiunea de Evanghelist. Istoria vieții lui Iisus Hristos, istoria slujirii Lui alcătuește, de fapt, obiectul de căpetenie al credinței creștine. Creștinismul nu este o sistemă doctrinară, care se poate propovedui, necomunicând nimica despre celce l-a întemeiat; conținutul lui este istorie — istoria mântuirii noastre. Și în adevăr, niciodată o comunitate religioasă n'a avut încă un interes mai mare de istoria vieții întemeietorului său ca Biserica creștină. Cu totul altmintrelea se referă în această privință islamismul către inte-

meietorul său, și totuși chiar și acolo se întâlnește deja de timpuriu o silință stăruincioasă de a statornici solid tradiția despre Mahomet și apariția islamismului. E cu totul de necugetat, ca cea mai veche Biserică sub acest raport să nu fi făcut ceeace ea a putut să facă; e greu de crezut, ca ea, fără să deacearnă lucrurile, a putut să primească născocirile drept istorie.

Cu totul de contrarul mărturisesc și acele urme neîndoelnice, veracitatea cărora se recunoaște chiar și de raționaliști. Vom indica numai aceea, cu ce îngrijire ap. Pavel în prima epistolă către Corinteni enumeră pe nume martorii învierii. Nu e deloc greu să ne închipuim, că el cu vorbe goale a propovedit: Hristos a înviat. Întru aceasta deja atunci tot așa de puțin l-ar fi crezut, cât de puțin ar crede și acum, dacă cineva s'ar apuca să spună, că cutare sau cutare ar fi înviat din morți. Din contra, întru adevărarea binevestirii sale el aduce martori, care au văzut însuși săvârșirea acestui eveniment (1 Cor. XV). Adevărat, raționalismul, în scopul de a supune dinainte la îndoială însuși baza, declară, că în acel timp în cercurile creștine nu era în întrebunțare nicio critică, că acel timp nu știa nicidecum critica, din care dusă dela el nici nu se putea aștepta o judecată sigură, care istorici sunt adevărați și care nu. Negreșit, ceeace astăzi se numește critică în vremea aceea era puțin cunoscut, dar cu toate acestea acel timp posedă în mare măsură ceeace, precum atunci, așa și astăzi, alcătuește obiectul principal al oricărei critici, anume capacitatea și senzul de a distinge adevărul. Chestiunea era aicea despre istorie, recunoașterea căreia însemna a atrage asupra sa ura întregii lumi, rușinea și chiar moartea, și deaceea involuntar și mai înainte de toate trebuia să se ridice întrebarea: pe ce temei se reazămă asemenea istorie? Contra afirmațiunei, că Biserica s'ar fi referit la toate fără nici o critică, că ea primea numai pe credință tot ce i se părea instructiv, neîngrijindu-se nicidecum dacă acele lucruri erau vrednice de credință, Tertulian istorisește întâmplător despre un prezbiter, care a alcătuit biografia lui Pavel și a Teclei și se apucă să o dea drept autentică. Când faptul se descoperi, atunci pe acela l-a ajuns pedeapsa excluderei. Acest fapt concordă puțin cu afirmația, că vechea Biserică se referea către orice povestire fără nicio critică. Că Biserica în realitate se referea cu critică la Evanghelii, ne arată deja acel fapt public, că ea, cele patru Evanghelii, care există astăzi, le-a ales și le-a canonizat dintr'un număr enorm de mare din alte evanghelii, care existau deja în timpurile vechi.

Dar înainte de a trece la înseși Evangheliile, noi vom cerceta terenul discutabil, ca plecând dela el să trecem și la obiectul principal. Discuția noastră o vom începe de pe terenul cu totul incontestabil, și anume cu cele patru epistole ale ap. Pavel, autenticitatea cărora o recunoaște chiar și extrema critică, și anume epistola către Romani, cele două epistole către Corinteni și epistola către Galateni. Adevărat, în timpurile moderne teologii olandezi, după părerile cărora în genere noi nu avem nici un fel de opere din veacul apostolic, au început să conteste autenticitatea și a acestor epistole ale ap. Pavel, dar această părere e prea extremă, așa că ea nicăiri nu și-a găsit adepți. Dar să vedem, că în numitele epistole se cuprind evenimente referitor la viața lui Iisus Hristos.

Aicea mai întâiu de toate s'ar putea părea straniu, ca astfel de informațiuni într'însele sunt foarte puține. Apostolul povestește puține despre Iisus Hristos, și numai din când în când citează unele sentințe ale Lui. Dar după oarecare cugetare acest fapt își găsește ușor explicațiunea. Epistolele acestea au fost scrise nu ca să atragă pentru prima oară pe iudei și pe păgâni la credința în Hristos; ci pentru aceea, ca să întărească și să conducă pe cei ce deja recunoscuse această credință. Dacă noi privim mai de aproape, atunci vom vedea, că ap. Pavel în genere presupune baza istorică; Viața lui Iisus Hristos era deja cunoscută cititorilor săi, de oarece evident pentru ei avusese loc o expunere temeinică istorică a ei. Anume această expunere, unde se arată cele de nevoie, ap. Pavel le și amintește lor. El adesa recurge la cele ce deja le-a comunicat, și anume la „binevestirea” sa (Rom. II, 16); unde se crede necesar, el le comunică și fapte deosebite, iar pealocurea reproduce amărunit și înseși istoria, ca de exemplu istoria instituirii tainei euharistiei și istoria învierii.

Dacă s'ar comunica tot aceea, ce se comunică astfel în aceste epistole, atunci noi vom și avea acele slăbite fapte din viața lui Iisus Hristos: pogorîrea Sa din neamul lui David (Rom. I, 3), nașterea Sa din femeie (Gal. IV, 4), instituirea tainei euharistiei (1 Cor. XI, 23), răstignirea, moartea, învierea și înălțarea sa (1 Cor. XV, 1). Despre celelalte evenimente putem conchide din aceleași epistole cu aceeași siguranță. Așa, din acel mijloc, cum ap. Pavel vorbește despre botez (1 Cor. XI, 13; Rom. VI, 4; Gal. III, 27), se poate fără îndoială conchide, că el privește la această taină, ca stabilită de Hristos; și dacă ap. Pavel atribue înzestrarea apostolilor cu darul minunilor Domnu-

lui (1 Cor. XII, 7), apoi negreșit tot pe El însuși a trebuit să-L considere posesorul primar și cel mai bogat al acestor daruri. Amărunțimi, ap. Pavel ne dă puține, și noi am văzut deja pentru ce; dar acolo, unde el ne dă detalii, comunicările lui sunt în totul conglăsuitoare cu povestirile evanghelice, ca de exemplu în istorisirea, că, conducătorii lui Israil au osândit pe Hristos la moarte (1 Cor. II, 8), că El a fost trădat (1 Cor. XI, 23), că El a treia zi a înviat (1 Cor. XV, 4). Și iată, astfel, obiectul principal, și anume tot chipul, pe care ap. Pavel ni-l dă despre Hristos, este întru totul același, pe care noi ni-l facem pe temeiul evangheliilor. Iisus Hristos pentru dânsul este nu numai om sfânt și fără de păcat (2 Cor. V, 21; Rom. V, 19), ci El pentru dânsul e mai mult decât om: El este Fiul lui Dumnezeu (Rom. I, 4; Gal. IV, 4) și Fiul lui David, care cândva a fost bogat în slava dumnezească și a sărăcit pentru noi (2 Cor. VIII, 9), El pentru dânsul este mijlocitor la crearea lumii (1 Cor. VIII, 6), venit din cer (1 Cor. XV, 47). Cel ce șade de dreapta Tatălui (Rom. VIII, 34) și cândva va veni iară din cer să judece viii și morții (Rom. II, 16). El este Domn în cel mai înalt înțeles al acestui cuvânt, obiectul și cuprinsul credinței și adorațiunii. Și înadevăr trebuie numai să citești aceste patru epistole ale ap. Pavel, ca să te convingi, că Hristos, după vederile sale, a fost cu totul altul de cât acela, pe care în calitate de persoană curat istoric ni-l prezintă Renan și Schenkel și chiar și Steim.

Și acest Hristos se descrie astfel nu numai la ap. Pavel. Dacă noi vom adăoga la epistolele ap. Pavel prima epistolă a ap. Petru, apoi și aicea deasemenea ne vom întâlni cu aceeași figură a lui Hristos. Să luăm, în fine, și revelațiunea sf. ap. Ioan. Independent de aceea, care Ioan a fost autorul acestei cărți, apostolul sau alt Ioan (relativ de care lucru păreriile criticilor încă și acum diferă până la extrem), în tot cazul, această carte vine din veacul apostolilor, și ea învață despre Hristos nu altminterlea. El într'insa se zugrăvește ca primul și ultimul, viu, Alfa și Omega (Apoc. I, 8 și 11), obiectul dumnezeștii adorațiuni și cinstiri (Apoc. I, 17). Biserica, prinurmă, se poate mângâia cu aceea, că chipul lui Hristos primit de ea este același, care era în timpul apostolilor și care s'a recunoscut de verhovnicii apostoli Petru și Pavel, și deasemenea și de autorul cărții tainice a revelațiunii.

Dacă, cu toate acestea, criticii raționaliști spun, că acest chip nu e adevărat, atunci trebuie numai a pătrunde în senzul a

celace voesc să spună prin aceasta. Prin asta voesc să spună nu alta, de cât că deja timpul apostolic, deja aceea, care parte și însuși au fost martori oculari ai evenimentelor săvârșite în prezența lor și parte s'au aflat în contact cu martorii oculari, și-au făcut închipuire falsă despre Domnul lor. Dacă spun, că Biserica numai mai târziu în chip greșit a divinizat pe omul Iisus, și că asta e o astfel de greșală, de care trebuie curățat creștinismul, pentru a-l întoarce la curățenia lui primară, apoi trebuie de spus, că această pretinsă eroare, cel puțin s'a început de timpuriu, așa de timpuriu, că în realitate, după ideea criticilor, creștinism curat nici n'a existat niciodată. Se poate negreșit respinge închipuirea lui Hristos, care se află la ap. Pavel și Petru, dar în asemenea caz trebuie direct și cinstit declara aceasta; trebuie în locul celui care există să se pună și alt chip, dar în asemenea caz nici nu trebuie de închipuit, că în formarea lui se poate cita timpul apostolic, ci trebuie spus direct, că acest chip a lui Hristos e cu totul născocit.

Trecând acum la Evangheliile, trebuie, după posibilitate, simplu și natural să ne facem închipuire despre origina lor. Desigur, deși peste toate și în toate domină Duhul Sfânt, problema căruia însuși Domnul a pus-o clar să amintească ucenicilor Lui de toate celece le-a grăit El lor, și care s'a îngrijit, ca Biserica să nu se lipsească în viitor de chipul tare pentru credința sa și suficient pentru viața sa, a Capului și Intemeietorului său; dar înrăurirea Duhului Sfânt nu are acea însușire, ca să înăbușe particularitățile firești, ci numai să le curețe, și această anume lature omenească naturală la origina Evangheliilor trebuie să o și luăm în samă. La aceasta dela sine se înțelege, că mai întâiu de toate a apărut nu o expunere scrisă, ci o comunicare verbală despre faptele și cuvântările Domnului, cu atât mai mult, că ideile primilor creștini nu erau încă îndreptate asupra viitorului îndepărtat al Bisericii pe pământ, de oare ce într'înșii trăia încă mai degrabă nădejdea în apropiata adoua venire a Domnului. Expunerea scrisă a fost deja numai rezultatul acestor povestiri verbale.

Povestirea verbală s'a format cu totul natural: Fie care povestea ceea ce el a văzut și a auzit, ca martor ocular, și dacă apostolii, care au însoțit pe Iisus Hristos tot timpul activității sale publice, prin înseși aceasta au fost puși în posibilitate să facă cele mai depline și temeinice comunicări despre viața Lui, atunci la dânsii, negreșit, s'au adăogat curând și alte comunicări, pe care le-au și adăogat la celece văzuse ei însuși, și câte ceva

auzite de alți martori. Astfel s'au alcătuit grupe deosebite de istorisiri și cuvântări ale Domnului. La aceasta creștinii, negreșit cu mare bucurie și respect povesteau și ascultau, după puțință, mai mult din ceea ce vorbise și făcuse Domnul, deși nu erau încă impulsioni deosebite de a aduna numai decât toate cuvintele Lui sau de a povesti despre toate minunile Lui. La început noi avem mai degrabă numai locurile alese, și la această alegere, omenește vorbind, a putut influența tot felul de împrejurări întâmplătoare. Povestitorii din Galileia, negreșit, cu o deosebită amărățime și mai des transmiteau povestirile din activitatea galeliană a lui Iisus Hristos, și de oare ce majoritatea primilor lui următori erau Galilieni, apoi materialele ce se refereau către acest period al slujirii galiliene au și primit mai mult loc în tradiții verbală. Când cineva din acei, pe care i-a vindecat Domnul, în urmă a devenit membru viu al Bisericii, apoi natural se ridică și interes deosebit pentru istoria vindecărilor, de oarece aicea era de față un martor viu al acestor fapte de miloserdie. Așa, de pildă, foarte verosimilă este presupunerea, că anume unei asemenea împrejurări datorăm noi păstrarea în Evanghelie numele orbului Vartime, fiul lui Timei (Marc. X, 46), sau numele lui Simon Cirineanul (Marc. XV, 21). Vartime, Alexandru și Rut au fost membrii însemnați ai Bisericii, și deaceia e cu totul natural, că în istoria privitoare la ei s'au introdus deja aceste nume cunoscute, pecând din contra, în alte cazuri numele, cum se petrece asta de obicei în povestirile populare, se perd repede, și deaceia povestirea a mers despre slăbănogu¹, despre leprosul, fără a-l numi pe nume. Aceeași s'a întâmplat și cu indicarea locului și timpului. La început aceasta n'a stârnit în nimenea interes. Obiectul principal era, că Domnul a vindecat pe cutare sau pe cutare bolnav, a spus cutare sau cutare predică, când se întorcea puțină atențiune, când s'a săvârșit această vindecare și unde s'a săvârșit ea, și unde a fost spusă cutare sau cutare cuvântare. Astfel aceste istorisiri verbale din viața Domnului, noi nu trebuie să ni le închipuim, ca o biografie a lui Iisus Hristos a toate cuprinzătoare, cu totul complectă și pusă în ordine cronologică, deși, negreșit faptele principale din ea, anume moartea Lui și învierea, n'au putut fi omise din nici o povestire.

Între acestea, curând a trebuit să se nască și interesul pentru aceea, ca să se dea în scris ceea ce până acum se transmitea numai verbal. Curând se ivi nevoia ca ceea ce se comunica numai după tradiție, să se facă mai temeinic cu ajutorul scrisului, cu

atât mai vărtos, că scrisul dădea puțința să se răspândească istorisirile despre viața lui Iisus Hristos și printre asemenea confrăți, care nu s'au aflat în cercul cel mai de aproape al apostolilor, doreau și ei să aibă viața scrisă a Domnului lor. Așa pe o cale cu totul înțeleasă au apărut primele descrieri, deși negreșit și aceste prime descrieri au fost nu deodată complete și atot cuprinzătoare, ci prezentau o simplă transmitere a ceea ce se cuprindea în povestirile verbale. Cu cât mai larg se răspândea Biserica, cu cât se depărta mai mult timpul, cu atât mai mult a trebuit să crească și interesul pentru expunerile scrise, și, independent de alte urme, în inșiși introducerea evangheliei a treia se arată vădit, că afară de Evangheliile existente au fost multe manuscrise, în care mai mult sau mai puțin temeinic se povestea despre viața și faptele Domnului. Cel mai perfect rod și deci primit de Biserică al acestui proces îl și alcătuiesc primele trei evanghelii.

• Aceste prime trei evanghelii trebuie să le și examinăm noi întâiu, în deosebi de evanghelia a patra. Evanghelia a patra stă cu totul deosebit, pentru că după cum se vede dela prima privire, ea în cea mai mare parte a ei prezintă cu totul alt material, istorisește alte minuni decât alte cuvântări decât primele trei evanghelii, care, din partea lor, cum asta e clar pentru fiecare din cei ce le citesc, se află în cea mai strânsă legătură între dânsule, așa că ele nu numai oferă în realitate același material istoric, dar adesea chiar și însuși metoda istorisirii se asemănă între ele literalmente. Ele fără greutate se pot justapune așa, că la povestirea uneia se poate, în calitate de parabolă, prezenta povestirea alteia sau a ambelor celorlalte. O astfel de justapunere se numește cu cuvântul grecesc *sinopsis*, de unde primele trei evanghelii se și numesc „evanghelii sinoptice”. Explicarea acestui mijloc este una din problemele cele mai grele ale științei Noului Testament. Pentru rezolvirea ei, dela începutul secolului al nouăsprezecelea, când anume pentru prima oară s'au ocupat oamenii serios cu această chestiune, s'au născocit o mulțime de ipoteze diferite, din care unele au fost excluse de altele și expunerea cărora ar duce foarte departe. Cel mai mare număr de adepți găsește în prezent acea părere „că în fundamentul acestor evanghelii se află două izvoare scrise principale, și anume colecția de cuvântări ale lui Iisus Hristos, de care s'a folosit ev. Matei, și evanghelia lui Marcu, esențial în acea formă, cum o avem noi astăzi. Pe baza acestor izvoare primare, și cu adăugirea tradiției verbale, nestatornicite încă, au și apărut după aceea

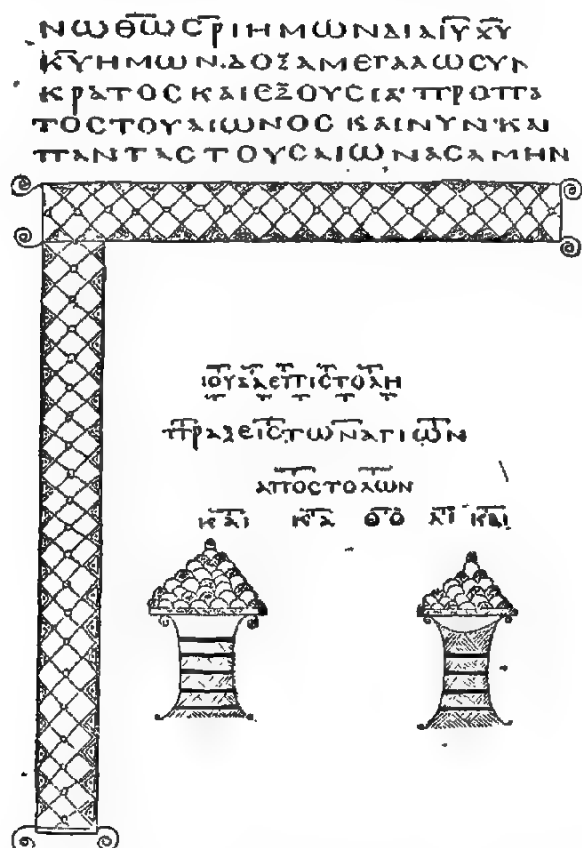

evanghelia lui Matei în forma actuală și evanghelia lui Luca. Negreșit, toată problema aceasta nu se poate încă considera sigur rezolvată. Încă nici astăzi nu există lipsă printre învățați de diverse direcțiuni, care ridică și apără alte păreri sau deasemenea combat orice presupunere de folosirea unei singure evanghelii de către autorii celorlalte, și origina tuturor celor trei evanghelii numai din tradiția orală.

Dealtmintelega pentru noi chestiunea nu-i așa de importantă, asupra timpului când au apărut evangheliile noastre. Asume această chestiune capătă o importanță deosebită la judecarea importanței lor, cu cât stau ele mai aproape de înseși evenimentele, de care se istorisește într'însele, cu atât mai mare încredere putem aștepta de la ele mărturie vrednică de credință reală despre aceste evenimente; și contrar, cu cât e mai depărtată origina lor de veacul apostolic, cu atât mai degrab cel puțin se poate, ca în ele să se fi strecurat și câte ceva neistoric. În vederea acestora, școala de Tübingen s'a încercat să împingă evangheliile cu cât posibil mai departe de veacul apostolic, în veacul al doilea. După presupunerea lui Baur, evanghelia lui Matei pentru prima oară a fost scrisă între 130-134; a lui Luca abea în anul 150. Dar evangheliile sinoptice noi cu siguranță le găsim deja în anii 130-150 în întrebuințarea generală în Biserică. Pe la jumătatea veacului al doilea, un păgân protivnic creștinismului, Cels, informațiunile căruia despre persoana și activitatea lui Iisus le scoate deja din ele, ca din niște cărți în genere primite. Încă mai înainte și anume 130-140 noi le întâlnim la învățătorii mincinoși gnostici. Unul din ei, Marcion, a prelucrat evanghelia lui Luca pentru scopurile sale, - ceea ce alcătuește o dovadă imposibil de respins, că această evanghelie se recunoaște deja de toți, și în acest caz, evangheliile evident au apărut mult mai înainte de acest timp. De aceea chiar și în școala de Tübingen s'a început mișcarea dela sine înțeleasă. Ucenicii lui Baur chiar și în școala de Tübingen împinseră evangheliile tot mai departe de veacul apostolic. Deja Celler admitea, că evanghelia dela Luca este scrisă cam pe la anul 130. Volkmar referea evanghelia lui Marcu către anul 80, a lui Luca către anul 100, a lui Mateiu către anul 110. Dacă noi astfel în realitate aicea ne-am apropiat de sfârșitul veacului întâiu, apoi cercetătorii moderni ai chestiunii evanghelice merg încă și mai departe. Hiltzman consideră timpul originii lor domnia împăraților din casa Flavie (anii 69-96), Weiss presupune, că cel mai vechiu izvor scris este adunarea scrierilor

alcătuite în anii 65-68, evanghelia lui Marcu este din anul 69, actuala evanghelie a lui Mateiu curând după anul 70, evanghelia lui Luca pela începutul anului 80.

Știința riguros imparțială și rațională, care nu voește să rezolve chestiunea după prejudiții, în realitate nu poate ajunge

Facsimilele părții manuscriptului Alexandrian, păstrate în muzeul Britanic (Iud. 25, începând dela jumătatea ultimă a cuvântului πόνος).

nici către un fel de concluzii. În afară de orice alta, aceasta nu o admit dovezile externe. Acestea sunt așa de bune și tari, cum nici nu putem să le dorim mai bune și mai tari dela acele timpuri, care a scris puțin și scrierile căreia încă și mai puțin au ajuns până la noi. Tot, ce noi posedam din timpul sfârșitului veacului întâiu până la mijlocul veacului al doilea se poate aduna într'un volum mare. Și cu toate acestea toate cele trei evanghelii

nu sunt lipsite de mărturii suficiente în folosul autenticității lor.

Dacă ne întoarcem la evanghelia lui Marcu, apoi despre dânsul mărturisesc într'un glas cele mai vechi tradiții, că el a alcătuit evanghelia sa sub înrăurirea deosebită a ap. Petru, talmaciul căruia a fost el. Papia, care s'a atins de veacul apostolic, recurgând la o mărturie încă și mai veche, a prezviterului Ioan, spune direct, că „Marcu, interpretul lui Petru, a scris exact ceea ce l-a prezentat din învățăturile lui Petru memoria sa despre cuvintele și faptele Domnului¹⁾”. Mai mult încă, antichitatea creștină adesea mergea așa de departe, că la evanghelia lui Marcu se referă direct, ca și către o evanghelie a lui Petru. După temeliurile interne și externe, origina ei trebuie să fie raportată la timpul de dinainte de anul 70.

În favoarea evangheliei lui Luca cea mai deaproape mărturie o avem în cartea Faptelor Apostolilor. Nu poate fi supusă la nici o îndoială, că amândouă aceste cărți, ca alcătuiind un singur tot, au deasemenea și un singur autor. Iar autorul cărții Faptelor singur apare într'însa ca însoțitorul apostolului Pavel²⁾, și dacă el nicăierea nu se numește pe sine pe nume, apoi anticitatea unanim mărturisește, că aceasta a fost ev. Luca. Cu aceasta e de acord în totul și nuanța pauliană a evangheliei. După oare care semne, evanghelia aceasta este scrisă curând după dărâmarea Ierusalimului.

Puțin altminterlea stau lucrurile cu evanghelia lui Mateiu.

1) Aceste cuvinte la Eusebie (Ist. Bis. III, 39) se citesc astfel: „Marcu, fostul interpret al lui Petru, a scris exact tot ce l-a păstrat memoria sa despre cuvintele și faptele Domnului, deși nu în ordine istorică, pentru că el însuși n'a ascultat pe Domnul și n'a fost următorul Său, ci mai târziu a urmat lui Petru, care a făcut poveștile edificatoare după nevoile personale, iar nu ca și cum ar fi voit să alcătuiască o expunere în ordine a cuvântărilor Domnului. Deaceia Marcu n'a săvârșit nicio eroare prin aceea că scriind câte ceva în acea formă, în care l s'a păstrat de memoria sa; pentru că el numai de una s'a îngrijit, ca să nu omită nimic sau să nu altereze din cele ce a auzit”. Fără nicio îndoială din când în când s'a afirmat, că această mărturie nu se referă la a doua evanghelie a noastră, cu scopul negreșit, de a o înlătura. În timpul din urmă, totuși, importanța ei se recunoaște tot mai mult. Încercarea de a deosebi cea mai veche formă a evangheliei lui Marcu de actuala, și numai această prea veche evanghelie a o referi lui Marcu, în timpul modern de majoritatea criticilor e recunoscută ne temeinică, cel puțin întrucât întrebarea e de o vădită contradicție între pretinsul primul Marcu și între evanghelia noastră a două.

2) Că această povestire despre călătorie aparține lui Luca, o recunosc chiar și aceia, care atribuie cartea Faptelor unui autor de mai târziu, care numai s'a folosit de această povestire despre călătorie. Dar Weiss (Leben Jesus, I, 67) cu tot dreptul spune: „Critica încă n'a izbutit să explice cu probabilitate, în ce chip însuși povestitorul se intercalează pe sine în numărul persoanelor activante, altminterlea decât presupunând o înșelăciune intenționată”. Că autorul a pus formulele personal „noi” numai din eroare; a presupune asta e cu totul imposibil față de un scriitor așa de experimentat.

După tradiția bisericească¹⁾, Matei a scris la început nu în grecește, ci în evreește, sau mai exact în arameește, limba de atunci a poporului. Dar, după toată probabilitatea, această carte arameiană a apostolului nu cuprindea toată evanghelia actuală primă, ci era mai degrabă o adunare de cuvântări de ale Domnului, deși ele puteau fi și urmate de comunicări deosebite explicative. Această colecțiune de cuvântări a fost după aceea tradusă în limba greacă și lărgită până la gradul unei evanghelii depline. Ce se atinge de timpul alcătuirii ei, apoi adunarea cuvântărilor e deja evident că a apărut foarte timpuriu, de oare ce originea înseși evangheliei trebuie să o raportăm către timpul de dinaintea dărmării Ierusalimului. Dacă noi contopim toate aceste date, apoi se va vedea, că evangheliile noastre sinoptice sunt alcătuite în hotarele veacului apostolic sau aproximativ între anii 60-75, și chiar dacă se admite, că nici una din ele nu alcătuește o opera a unui ucenic nemijlocit al lui Iisus Hristos, apoi în tot cazul ele se întemeiază pe asemenea opere, și anume prima evanghelie pe colecția lui Matei, a doua pe mărturiile apostolului Petru.

Să examinăm dară ce rezultă din toate acestea.

Dacă cineva afirmă, că evangheliile noastre cuprind în sine nu istorie, ci născociri, sau cel puțin o istorie împodobită sau prelucrată cu născociri, atuncia se ivește necesitatea, ca noi să dovedim posibilitatea formării așa de largi a legendei. Pentru fiecare formațiune de legendă, pelângă toate celelalte, mai întâiu de toate se cere un anumit timp. Numai când deja chipul real al persoanei istorice s'a întunecat prin lungimea timpului și numai când deja rămâne numai o impresie generală despre existența sa, numai atuncia devine posibilă o turnare legendară în proporții largi. Unde e dar la noi în cazul dat timpul pentru asemenea înfăptuire legendară? Între moartea lui Iisus Hristos și apariția evangheliei lui Marcu noi avem în totul numai treizeci

1) Despre evanghelia lui Matei, Papia spune (La Eusebie, Ist. Bis. III, 39): „Matei a adunat în limba ebraică spusele Domnului, și le-a interpretat fiecare, cum a voit“. Că în fundamentul actualei evanghelii grecești e așternut originalul grecesc, despre asta mărturisesc deasemenea Irineu, Origen și alții. Pe de altă parte, și în favoarea originalului grecesc al lui Matei există mărturiile foarte vechi. Deja în epistola, care se atribuie lui Varnava și cel mai târziu alcătuită la începutul veacului al doilea, se aduce unul din locurile evangheliei lui Matei, ca împrumutat anume din această carte. De oare ce această parte a epistolei mai înainte noi am avut-o numai în traducerea latină, apoi s'a putut părea dubioasă: s'a aflat oare acest loc deja în original, sau el s'a intercalat numai în traducerea latină? Deaceia era foarte important, că în originalul lui grecesc, găsit de Tischendorf, acest citat s'a dovedit în aceeași formă, ca și în traducerea latină.

de ani. Rămăsese încă în viață o mulțime de oameni care personal văzuse pe Domnul și care însuși trăise această istorie. Ap. Pavel se putea încă referi la sute de martori oculari ai învierii (1 Cor. XV, 6). Este oare aicea locul pentru o largă înfăptuire legendară? Să luăm încă în considerațiune și ceea ce s'a spus mai înainte, și anume, că noi stăm aicea în periodul perfect istoric de timp. Timpul acesta, după caracterul său, a fost mai curând timpul necredinței, decât al unei credințe oarbe. Un astfel de timp, negreșit, poate crea născociri conștiente religioase sau tot felul posibil de forme fantastice de superstiții, care atuncea, ca totdeauna, mergeau mână în mână cu necredința, dar pentru creațiunile naîve legendare el nu era capabil. Și cum se raportau apostolii către aceste creațiuni legendare, care deja în timpul lor nu numai s'a început, dar deja atunci trebuia să desvolte activitatea sa principală? Față cu caracterul moral curat și absolut drept al apostolilor, e absolut de necugetat, ca ei însuși să fi luat parte la aceasta sau chiar în bisericile lor să fi spus aceste născociri, formate fără participarea lor, ca istorie autentică. Dacă însă aceasta nu se putea întâmpla, atunci în ce chip ne putem închipui, că aceste povești fără participarea apostolilor sau direct față de opoziția lor, au putut găsi primire și credință în acele comunități, care încă sub toate raporturile erau deprinse să privească la apostoli ca la martorii legali și neîndoelnici despre Domnul.

Dealtmintrelea cea părere, după care multe în evanghelii se referă la legenda inconștient ziditoare, cum cu deosebire a lucrat-o Strauss, acum nu mai are deja dreptul de cetățenie în critică. În această privință s'a produs o schimbare foarte însemnată. Criticii cu mare plăcere vorbesc despre o creație conștientă și o serie de istorisirii evanghelice le transformă în alegorii, în care ar fi intrupat adevărul general sub formă de istorie, sau spusele Domnului se răstălmăcesc în evenimente externe. Așa, din acel adevăr, că Hristos este pâinea vieții, sub influența istoriei despre mana din pustie s'ar fi format istoria despre săturarea miraculoasă a poporului; din spusa lui Iisus Hristos despre vânărea de oameni s'a născut istoria despre miraculoasa vânăre de pește. Dar afară de aceea, că primirea născocirilor conștiente se împotrivește cu tot asemenea greutăți, ca și primirea creațiunilor legendare inconștiente; teoria aceasta, în tot cazul, nu poate fi primită fără ca să nu arunce o umbră morală asupra a înseși Domnului și apostolilor Lui.

Renan socoate, că deja în timpul vieții pământești a lui Iisus Hristos s'au format despre Dânsul legende, iar alții chiar nemergând așa de departe, totuși afirmă, că martorii oculari ai vieții lui Iisus Hristos au fost cu totul incapabili de a înțelege regulat evenimentele ce se săvârșau înaintea lor, și că devotamentul entuziast față de Iisus, pe care ei îl împărtășeau împreună cu poporul, a servit pentru dânsii ca pedică în această privință. Dacă aceasta ar fi în adevăr așa, apoi asta negreșit ar arunca o lumină foarte dubioasă asupra Domnului și a ucenicilor Săi. Căci nu se poate socoti, că munca educativă a lui Hristos pentru ei ar fi fost cu totul zadarnică, și în tot cazul petrecerea lor împreună cu Acela, Care singur se numește pe Sine Adevărul, trebuia să lămurească și să întărească într'înșii simțul adevărului. Dacă El i-a chemat să fie martorii Săi și i-a pregătit pentru aceea, ca ei să transmită generațiunii următoare închipuirea regulată a Lui și a faptelor Lui, atunci noi trebuie, dacă nu voim să-L expunem la nici un reproș moral, să primim de asemenea și aceea, că El a făcut toate, ca să le comunice chipul adevărat și să-l ferească pe dânsii de răătăciri. Se știe, cu ce îngrijire a evitat El înfățișarea sa în acea strălucire neadevărată, pe care i-o atribula Lui entuziasmul gloatelor poporului, și dea eea e cu totul absurd, ca El să nu fi împedecat aceea, dacă ucenicii Lui s'ar fi apucat să privească la Dânsul prin această negura întunecoasă, de oarece având un învățător așa de vestit, i-ar fi mormit pe dânsii egoismul. Mai departe, e de cugetat oare, ca deja așa de curând după moartea Lui ar fi putut fi născocite minuni, dacă înseși viața Lui n'ar fi cuprins într'însa așa de multe minuni, încât minunea în viața Lui se arăta ca ceva natural și dela sine înțeles. În fine, să privim lucrul din partea cea mai rea. Dacă evangheliile ne-ar înfățișa povești în calitate de alegorii, apoi cu aceasta încă ne-am putea împăca, dar ele ne înfățișază Ist risiri despre minuni, ca istorie. Minunile trebuie să fie „semne” pentru credință. Aceasta deja nu mai este o simplă născocire, ci un fals și minciună. Ce închipuire ne-am forma noi despre timpul apostolic, dacă toate acestea am începe a le considera posibile ?

În fine, să întoarcem atențiunea încă la una din laturile lucrului. Că deja la spațiul câtorva zeci de ani, ce au trecut între moartea Mântuitorului și apariția evangheliilor noastre, în locul chipului adevărat istoric a lui Hristos a trebuit să se impună unul neistoric și legendar, — aceasta nu se poate considera posibil în acel caz, dacă ucenicii, martorii oculari și ascultători au

primit dela Dănsul măcar oare care impresie profundă și au păstrat despre Dănsul o amintire vie. Dacă se zice, că chipul lui Hristos în evanghelii nu este deja cel adevărat istoric, atunci trebuie să ne hotărîm a spune deasemenea, că ucenicii din comuniunea lor cu Dănsul nu și-au impropriat nici un chip sigur a Învățătorului lor, așa că la dănșii ușor a putut să apară și un chip fals sau, cu alte cuvinte, trebuie să ne decidem a spune, că persoana lui Hristos, învățătura și faptele Lui propriu n'au produs nici o impresiune. Dar în asemenea caz trebuie totuși să ne explicăm, în ce chip s'a întâmplat, că toată această mare mișcare universală se prezintă ca plecând dela persoana lui Iisus. Dacă ceva în genere e adevărat, apoi adevărat e și aceea, că Hristos a produs asupra contemporanilor Săi impresie, ce se distingea prin așa profunzime, vitalitate și perzistență, ca nimenea altul. Dar în asemenea caz și peste 30-40 de ani după moartea Lui, la aceia, care s'au găsit în strînsă comuniune cu Dănsul, a trebuit să se păstreze încă viu, exact și adevărat chipul Lui; și presupunând, că evangheliile sinoptice (ceea ce în stare actuală a științei se poate considera de neîndoelnic) în conținutul lor esențial au rezultat deasemenea numai aproape de acest timp, noi trebuie să ajungem la acea concluzie, că acel chip al lui Hristos, pe care ele ni-l oferă este cu adevărat istoric¹⁾.

Dar noi avem încă o mărturie și mai nemijlocită în evangheliile a patra. Dacă ea în adevăr e scrisă de Ioan, apoi într'însa avem o așa istorisire despre viața lui Hristos, mai bună de cît

1) Ca să ne facem o idee nemijlocită despre caracterul istoric al evangheliilor noastre, în această privință nimic nu poate fi mai instructiv, ca comparația lor cu evangheliile apocrife. În aceste din urmă nu sunt nici un fel de cunoștințe cu localitatea, către care se referă istorisirile, cu împrejurările istorice, în care au trebuit să se săvârșească cele povestite; pe când această cunoștință în cele patru evanghelii se lasă vădită la orice pas. Acolo toate sunt fantastice în cea mai mare măsură și presupune de sine înțelese cele mai imposibile și mai contrarii raporturi. În locul minunii apare un act miraculos fără scop. Pruncul Iisus acolo deja în Egipt săvârșește cele mai felurite minuni, face Izvorul, în care fecioara Marie spală hainele, și întoarce forma unui om, care a fost transformat în asin. Ca prunc, Hristos se prezintă nu așa, cum îl vedem în evangheliile noastre, ci așa ca și cum ar ști toate. Dar mai rău încă, acest prunc este lăudăros, care se laudă cu minunile sale. Tânărul Iisus acolo apare ca băiat mândros, iritat, care predomină peste tovarășii săi și cu ajutorul minunilor Sale, face cu ele diferite trebușoare. El toarnă la boiangiu toate materiile într'un cazan de vopsitorie și după aceea face așa, că diferitele materii, pe măsură ce le scoate boiangiul, se boesc în acea culoare, în care trebuie să fie vopsită; El preface pe tovarășii Săi de joc în țapi, etc. Dacă noi în evangheliile noastre am avea începutul creațiunii legendare și în evangheliile apocrife ecourile succesive a lui, apoi în tot cazul noi ar trebui să avem oare care tranziție dela acelea la acestea. Pe când se vede, că evangheliile canonice se despart de cele apocrife printr'un abis întreg de netrecut. Involuntar se capătă impresia, că de mare e deosebirea între tradiția istorică și creațiunile legendare.

care nici nu poate fi, ~ istorisirea unuiu din ucenicii Săi proprii și încă din ucenicii cei mai de aproape și de încredere. În vederea aceasta, de către toți s'a recunoscut deasemenea și importanța chestiunii despre autenticitatea evangheliei lui Ioan, și discuțiile despre dânsa în ultimii ani au fost așa de însuflețite, că literatura numai a acestei chestiuni alcătuește deja o întreagă bibliotecă. Vom indica unele date, care ni se par mai esențiale.

Mai întâiu de toate vorba e despre mărturiile externe în favoarea evangheliei a patra. Cine știe și poate adevăra, că această evanghelie e scrisă de Ioan? Noi trebuie să începem din acel timp, în care ea s'a recunoscut în genere în biserică, ca produs apostolic, și s'a găsit în întrebuițare. Aceasta a fost pe la anul 180. În acest timp sf. Irineu presupune deja încheiat împătritul număr al evangheliilor noastre. Biserica Lioneză se referă la evanghelia lui Ioan într'o epistolă, pe care ea a scris-o cu ocazia marei prigoniri, suferite de dânsa la anul 177. Se afla ea deasemenea în întrebuițare în biserica Romei, cum ne arată aceasta un vechiu manuscript ale cărților sf. Scripturi, recunoscute de ea; se afla în întrebuițare în bisericile Alexandriene și Siriene, cum se poate vedea aceasta din scrierile lui Climent Alexandreanul și din traducerea siriacă a Bibliei. Chiar ereticii se foloseau deja de ea în acest timp, ~ semn general al primirei ei în genere în biserică. Iraclian, cel mai apropiat adept al gnosticului Valentin, scrie (cel mai târziu în anul 170) deja o tâlcuire la această evanghelie; așa numitele cuvântări clementine, povestea creștină, ce a apărut în cercul ereticilor pela anii 150-160, citează o parte din ea. Obiecțiuni ea nu întâlnește nicăiri. Pe ea a respins-o numai o mică sectă a așa numiților ologi, dar această răspingere servește numai ca o nouă mărturie în favoarea ei. Ei au respins această evanghelie exclusiv pentru că ea nu vorbea în favoarea lor. Dacă atunci ar fi existat măcar o cât de mică indicațiune la apariția mai târzie a acestei evanghelii, apoi acești eretici s'ar fi folosit fără îndoială de dânsa. Dar pentru asemenea indicațiuni nu există nici urmă.

E cu deosebire importantă mărturia lui Irineu, arătată mai sus. Înainte, el a trăit în Asia Mică, a fost ucenicul lui Policarp Smirneanul, care însuși el a cunoscut personal pe Ioan. Mărturia lui Irineu ¹⁾ ne arată deasemenea acel cerc, în care a apărut

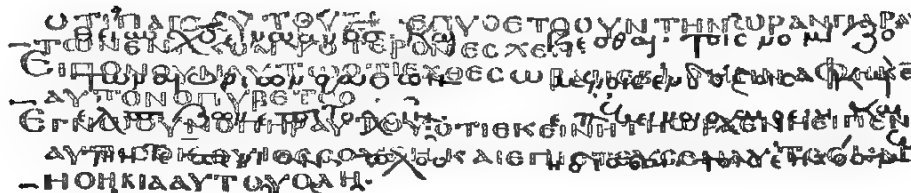
1) Sf. Irineu vorbește într'o scrisoare către un fost prieten Florin: „Când eu eram încă copil, atunci te-am văzut în Asia Mică la Policarp, pentru că ceea ce s'a întâmplat atunci eu îmi amintesc mai mult decât cele ce s'au întâmplat acum. Ceea ce noi am do-

această evanghelie. E de admis oare, că Irineu să fi primit această evanghelie ca scrisă de Ioan, dacă el n'ar fi auzit nimica despre o asemenea evanghelie de la acele persoane, care au fost în contact apropiat cu Ioan ?

În vederea acestora, chiar ucenicii lui Baur s'au văzut nevoiți să recunoască pentru această evanghelie o vechime mai mare cu câteva decenii de ani. Pecând însuși dascălul raportă timpul originii ei către anii 160~170, Folkmar o raportează către anul 155, Zeiler și Schoten către anul 150, alții către anii 130~140 și 135 și 150.

Dar să mergem ceva mai departe. Cel mai apropiat martor, cu care ne întâlnim, este Iustin Filosoful, dela care noi avem o serie de scrieri dintre anii 138~160. Adevărat, la Iustin noi încă nu ne întâlnim cu împătritul număr încheiat al evangheliilor noas-

*Codtele Efreim Paltimpsest (Ioan, IV, 51-53).
(În biblioteca națională din Paris).*

tre, și els'a folosit încă și de acelea, care mai târziu n'au fost recunoscute de biserică. El le numește la un loc „rarități” apostolice. Dar, fără îndoială, el se folosește deasemenea și de evanghelia dela Ioan. Nu numai citează el locuri deosebite, ce se întâlnesc numai în această evanghelie, dar, ceea ce e și mai important, el prin propriile sale cuvinte ne transmite o mulțime de expresiuni de ale evanghelistului Ioan, și toată sistemul învățăturilor lui se poate înțelege nu altminteru, decât presupunând cunoștința lui cu evanghelia lui Ioan.

bândit în copilărie, au crescut în suflet și se unește cu el, așa că eu pot descrie până și locul, în care ședea și vorbea fericitul Policarp, suirile și pogoririle lui, felul vieții lui și a fiului lui, acele cuvântări, pe care el le ținea în biserică, cum povestea el despre șederea sa cu Ioan și cu celelalte persoane, care văzuse pe Domnul, despre minunile Lui și despre învățătura Lui. De oare ce el toate își însușise dela martorii oculari ai vieții Lui, apoi el povestea asta conform sf. Scripturi. „Toate acestea și eu atunci, în puterea harului dumnezeesc dat mie, am ascultat și am scris cu răvnă, nu pe hârtie, ci în inima mea, și necontenit reproduc toate acestea mie după harul lui Dumnezeu în, amintirea proaspătă”.

Adevărat, această mărturie s'au încercat să o slăbească, referindu-se la aceea, că Iustin numai tare puțin se folosește de evanghelia a patra, afirmând, că el nu o enumeră printre „rarități” și nu-i dă autoritate deopotrivă ca la celelalte. Fie și așa. Pentru noi ajunge și ceace el s'a folosit deja de dânsa, că acum se recunoaște de toți. Și în cazul acesta nici nu se poate considera timpul originii ei anii 140-150, pentru că e imposibil, ca evanghelia, ce a apărut pe vremea asta în Asia Mică, a putut deja să aibă în acel timp, când a scris Iustin, astfel de situație în biserică, care se presupune de folosirea ei din partea apostolilor.

Între acestea, scrierea lui Ipolit, găsită acum câțiva ani, intitulată „contra tuturor ereziilor”¹⁾, ne prezintă o mărturie, care merge încă și mai departe. În această, scriere anume se cuprind informațiuni exacte despre multe secte gnostice ale timpului aceleia și (ce e cu deosebire important) se fac multe extrageri din scrierile pierdute. Din ea, între altele, se vede, că căpeteniile partidelor gnostice-Vasilid și Valentin, deja în anii 130-140 s'au folosit de evanghelia lui Ioan. Dacă ne întoarcem atențiunea la aceea, cât de încet în acea vreme se răspândeau cărțile, atunci prin necesitate suntem siliți să spunem, că dacă această evanghelie deja în anii 130-140 era în întrebuințare la gnostici, care totdeauna își însușiau numai ceea ce găseau în genere primit de biserică, atunci cel puțin originea ei trebuie a o raporta către anii 110-120.

La acest timp o și raportează o serie de critici, și dacă deja critica se crede obligată a raporta alcătuirea evangheliei a patra la un period așa de timpuriu, apoi pentru înseși aceasta devine imposibilă părerea despre neautenticitatea ei totală. Și în adevăr, deja Schenkel nu găsește posibil să o considere cu totul neautentică și o atribuie unui ucenic de al lui Ioan. Dacă ne amintim, că după toate mărturiile Ioan a trăit încă și la începutul veacului al doilea, apoi doar încă se poate înțelege, că pe la anii 140-150, i se putea atribui lui nu alcătuirea evangheliei; dar că aceasta a putut să se întâmple după vreo zece ani după moartea lui, și că această evanghelie imediat a fost recunoscută ca autentică, aceasta ar fi cu totul de neînțeles.

Dar noi avem mărturii, care merg încă și departe deși mărturii nu directe, dar nici de cum mai puțin importante.

1) Merită o deosebită atențiune acea împrejurare, că toate izvoarele descoperite în timpul din urmă sunt favorabile vederii bisericii asupra evangheliei. Dacă această vedere n'ar fi normală, atunci ar fi trebuit a ne aștepta una contrară.

Anume Papia și sf. Policarp cunosc epistola întâia a lui Ioan. Policarp citează direct un loc dintr'însa. Dar autorul primei epistole este fără îndoială și autorul evangheliei. Avem, prin urmare, aicea măcar și o mărturie mijlocită a persoanei, care trăia încă cu Ioan. Adevărat, pe această mărturie decisivă critică s'a încercat să o înlăture pe diferite căi, dar toate încercările de felul acesta s'au dovedit zadarnice. Criticii au negat, că evanghelia și epistola ar aparține unui și aceiași persoane. Baur explică această epistolă drept o slabă și neînsușită imitare a evangheliei. Alți critici din contra privesc lucrurile cu totul contrar, și socot, că epistola a precedat evanghelia. În realitate, cine citește fără prejudecăți această epistolă și evanghelia, acela nu poate mai mult să tăgăduiască, că amândouă aceste opere sunt scrise de aceiași persoană. Criticii au declarat deasemenea, că expresiunile relative încă nu dovedesc existența întregii epistole. Dar prin aceasta voesc ei să spună numai aceea, că în realitate nu mai este ce spune mai mult. Chiar epistola lui Policarp unii din critici au declarat-o neautentică. Dar aceasta e pozitiv o sinicie asupra minții sănătoase. În sprijinul epistolei lui Policarp avem o mărturie puternică a ucenicului său, sf. Irineu. Mărturiile aicea se împletesc strâns între dânsule, sf. Irineu, care a cunoscut personal pe Policarp, ne mărturisește, că el anume a scris cea epistolă, care poartă numele lui. În această epistolă Policarp, care cunoștea pe Ioan personal, cita prima lui epistolă. Și dacă această epistolă aparține lui Ioan, apoi tot lui trebuie să aparțină și evanghelia. E greu de priceput, cum te poți debarasa de o mărturisire așa de clară. În fine, să indicăm și mărturia, prezentată de înseși evanghelia. Adevărat, numele de Ioan într'însa nu se pomeniște nicăieri direct, dar indirect se spune, că evanghelia e scrisă anume de dânsul, pentru că autorul se prezintă pe sine ca martor ocular (I, 14) și ucenicul, care niciodată nu se desighează pe nume, ci se numește „celalalt ucenic” sau „ucenicul, pe care-l iubea Iisus”. Iar prin asta se poate înțelege numai Ioan, pentru că numai însuși autorul n'a dorit să se numească direct, așa că el, numind pe nume pe fratele său Iacov și pe înseși mama sa Salomia, tăinic vorbește numai despre sine însuși. Un timp anume în aceasta au și văzut unii semnele neautenticității. Keim și alții văd în aceasta „o protivnică slăvire de sine”, care nu se poate atribui apostolului. Dar se poate oare socoti o proslăvire de sine aceea, că apostolul amintește faptul, că îl iubea Domnul? Deasemenea e neîntemeiată și încercarea a deo-

sebi pe autorul evangheliei de ucenicul iubit al lui Hristos, de oare ce el nu se identifică pe sine cu dânsul, ci numai se referă la el, ca la martorul său. Dar expunerea imparțială nu poate scoate nici o impresiune altă, de cât anume aceea, că autorul și este însuși ap. Ioan. Că el este autorul mărturisesc și cuvintele de încheiere ale evangheliei (XXI, 24) „acest ucenic și mărturisește despre acestea și a scris acestea; și știe, că e adevărată mărturia lui“. Această mărturie, fără îndoială, e mai veche și pleacă din cercul cel mai apropiat al apostolului din Efes. Fost-a atunci posibilă eroarea, cum admite Reiss, sau este oare această mărturie, cum în genere tainic se designează calitatea de autor a apostolului, ca o curată ficțiune? Negreșit, aceasta ar fi în mare măsură o ficțiune fină, ca să nu zicem un fals. Dar ar fi fost posibil aceasta în biserica primară? Și ar fi îngăduit Biserica, în adevăr, să se inducă în asemenea rătăcire?

Dar ajunge cu dovezile externe; nu în ele se cuprinde rezolvirea chestiunii. Chiar și protivnicii ideii, că Ioan este autorul, recunosc, că această evanghelie are în favoarea ei date tot atât de tari, ca și fiecare din cărțile Noului Testament. Cu atât mai vârtos dau ei importanță mărturiilor interne. După însăși caracterul său și după conținut, această evanghelie, n'ar putea proveni de la apostolul Ioan.

✱ Mai întâiu de toate afirmă, că judecând după toate câte știm în genere despre Ioan, e imposibil să vedem într'însul pe autorul acestei evanghelii. Adevărat, multe din cele ce s'au adus mai înainte pentru fondarea unei atari afirmațiuni, acum se pot deja lăsa fără a fi luate în băgare de seamă, de oare ce ele sunt recunoscute ca nerezistând criticei chiar din partea protivnicilor. Așa, de exemplu, mai înainte s'a enumerat o serie întreagă de erori geografice și istorice, care s'ar fi aflând în evanghelie și servesc de dovadă, că autorul acestei evanghelii, necunoscând țara iudaică și moravurile iudaice, n'a putut fi locuitor al Palestinei și prin urmare, n'a fost Ioan; dar acum această dovadă a pierdut cu totul puterea sa, pentru că în realitate nu se poate indica în această evanghelie nici o eroare reală.

În timpul de față, toți recunosc, că autorul evangheliei cunoaște bine Palestina, știe exact toate localitățile și așa de vădit le zugrăvește (ca de exemplu locul convorbirii cu Samarineanca), cum e cu puțință numai pentru un om, care a văzut această localitate cu proprii săi ochi. După aceea, el cunoaște bine și obiceiurile și moravurile iudeilor, și chiar în cuvintele ce se re-

feră la Caiafa, că „el era arhiereu al aceluia an” (din care Baur a conchis, cum că autorul socotea, că arhiereul iudeu se alegea din nou pe fie care an, după cum se petrecea aceasta cu consulii la Roma, ~ așa, prin urmare, ~~era necunoscută ordinea lucrurilor~~ la iudei), astăzi nimenea nu găsește motiv de turburare. Acea împrejurare, că această observațiune e făcută acolo, unde e vorba despre prorocia fără de voe a lui Caiafa, destul de clar arată, ce anume înțelege Ioan: el a voit să arate numai, că Caiafa anume în acest renumit an era arhiereu.

Dar putut-a oare pescarul galileean, un iudeu simplu fără cultură științifică, „fiul tunetului”, creștinismul cărui, după cât știm noi despre dânsul, să poarte pe sine ~~ecitoritul~~ iudeu, ~ putut-a el oare să scrie această evanghelie grecească, care nu numai dovedește cultura elino-filosofică, ci și un fel de anti-iudaism, care se manifestă încă și mai tăios decât în epistolele ap. Pavel, ~ evanghelia în care contrastul decisiv iudaismului se manifestă ca oare cum aparținând deja timpului trecut? La aceasta trebuie de spus, că în evanghelie în tot cazul lasă să se înțeleagă iudeul natural. Așa, limba lui greacă, dar baza totuși evreiască, sau, cum spune Godé, „numai haina grecească, iar trupul evreesc”. Așa scrie omul, limba ~~naturată~~ a cărui și tot felul de cugetare este evreiască, dare care după aceea, trăind într-o societate care grăia grecește, și-a însusit limba greacă, cum s'a petrecut asta în realitate și cu Ioan. Autorul evangheliei nu numai cunoaște Vechiul Testament temeinic și chiar în original, dar vederile lui, figurile lui, tot methodul lui de expunere se înrădăcinează în totul în Vechiul Testament. Cum se poate mai departe numi anti-iudaică o carte, în care se întâlnesc sentințele Mântuitorului: „Noi (iudeii) știm la ce ne închinăm; căci mântuirea e de la iudei” (IV, 22), și o altă asemenea sentință? „căci de ați crede pe Moise, atunci ați crede și în Mine, căci el a scris despre Mine” (V, 46), ~ carte în care se consideră o mare laudă a fi „adevărat Israelitean” (I, 47)? De sigur, autorul evangheliei a patra vorbește de iudei și de legea lor cu totul obiectiv; fără să vrei simți, că el după interior s'a separat cu totul de dânsii. Dar oare aceasta e așa de imposibil, după douăzeci de ani după dărâmarea Ierusalimului, ~ pentru apostolul, care a trăit această strașnică judecată a lui Dumnezeu asupra necredinciosului Israel și care de atuncea o întreagă decadă de ani a trăit în societatea creștină, care vorbea grecește, sau a păgânilor? Din contra, oare nu mai degrabă trebuie a considera cu totul natural, că ruptura săvârș

șită a bisericei creștine de iudaism și a găsit un reflex de asemenea și în cartea scrisă atunci?

În tot cazul se poate considera neîndoielnic, ba chiar documentat dovedit aceea, că Ioan în ultimii zece ani ai veacului întâu a trăit și a lucrat în Efes. Aicea s'a săvârșit într'insul o deplină prefacere: aicea „fiul tunetului” (Marc. III, 17) s'a transformat în apostolul iubirii, cum îl și cunoaște tradiția bisericii Asiei Mici, care povestește despre dânsul, că el la vrâsta sa înaintată, apărând în adunarea bisericii, nu vorbea nimic mai mult, de cât totdeauna repeta una și aceeași vorbă: „copii, iubiți-vă unul pe altul!” Că el însuși ar fi rămas aicea încă ca un iudeu îngust la minte și chiar s'ar fi înfipt în cercul activității ap. Pavel, munca căruia iarăși ar fi distrus-o, — toate acestea sunt o curată fantezie. Despre aceasta în biserica Asiei Mici nu s'a păstrat nici cea mai mică amintire. Această biserică, din contra, mai degrabă privește la apostolii Pavel și Ioan, ca la stâlpii săi, și nu are nici cea mai mică idee de neînțelegerea între dânsii.

Mai înainte, ca dovadă, că Ioan a fost un iudeu îngust la minte, se refereau la Apocalips, în care el s'ar fi caracterizând anume în asemenea înfățișare. De aicea s'ar fi tras o neobișnuită concluzie: Cine a scris cartea Apocalipsul, acela n'a putut să scrie evanghelia; dar între altele, Apocalipsul este opera autentică a lui Ioan, prin urmare el n'a putut fi autorul evangheliei. Această teză, cu toate acestea, este deja de mult părăsită. Adversarii evangheliei neagă deasemenea și aceea, că autorul Apocalipsului a fost Ioan. Dar în realitate nu se poate a nu vedea, că ambele cărți aparțin unuia și aceluiași autor. Negreșit, ele sunt tare deosebite, dar în același timp și foarte înrudite între dânsle. Se știe, că chiar Baur cândva numea evanghelia „Revelațiunea inspirată”. Numai luând în băgare de seamă Apocalipsul ca articol intermediar, poți să-ți faci o idee deplină de dezvoltarea duhovnicească a apostolului, care din „fiul tunetului” a devenit apostolul iubirii, din simplu pescar galileian a devenit autorul celei mai profunde evanghelii, deși și aicea a rămas același, suflet simplu, care este așa de infinit bogat și în același timp așa de infinit simplu reproduce ceea ce el a primit din slava Celui Unu-născut, și aicea a rămas tot același „fiu al tunetului”, care nu știe nici un mijlocitor între bine și rău, între lumină și întunec, între credință și necredință, între fiii lui Dumnezeu și fiii diavolului.

Dar de unde a putut Ioan să primească acea cultură filosofică, care se resimte în evanghelia a patra? Pătrunzind lucrurile, trebuie de spus, că în evangheliile, în realitate, nu-i nici un fel de cultură filosofică. În prologul său Ioan ne dă nu cugetare filosofică, ci cugetare teologică, și chiar dacă el aicea s'a și folosit de expresiile despre Hristos (logos=cuvântul), care se întâlnesc deasemenea și în filosofia alexandrină la Platon, apoi aceasta nu-l face încă filosof. El întrebuiințază această expresiune cu totul în alt înțeles decât Filon, așa că împrumutul de aicea e cu totul improbabil, cu atât mai mult că această expresiune cu toată de-

ΑΥΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥ ΞΥ
ΛΟΥ ΤΗΣ ΩΗΣ ΚΑΙ
ΕΚ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΩΝ ΤΕ
ΤΡΑΜΜΕΝΩΝ ΕΝ
ΤΩ ΒΙ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΩ
ΛΕΓΟΜΑΡΤΥΡΩΝ
ΤΑΥΤΑ ΕΙΝΑΙ ΝΑΙ ΕΡ
ΧΟΜΑΙ ΤΑ ΧΕΡΧΟΥ
ΚΕΙ ΗΥΗ ΧΑΡΙΣΤΟΥ
ΚΥΙΥ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙ
ΩΝ ΑΜΗΝ:

ΑΠΟΚΑΛΥ
ΨΕΙΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ

Facsimile din Codicile sinait.

plinătatea poate fi explicată și din Vechiul Testament. Și afară de astă expresiune, evanghelia a patra nu conține în sine nici un fel de speculațiuni filosofice. Inseși ideea Logos iarăși nu se repetă nicăirea. Și chiar acolo, unde Ioan face deducțiunile de concluzie din toate cele spuse (XX, 31), el nu spune, că aceasta s'a scris, „ca voi să credeți, că Iisus este Logos”, ci spune, că „Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu”, prin urmare se învârtește în aceleași idei și expresiuni, care se întâlnesc și la ceilalți evangheliști.

Aicea noi ne apropiem de punctul deciziv, care se cuprinde în raportul evangheliei a patra către primele trei. Chipul persoanei, vieții și activității lui Iisus Hristos în aceste evanghelii, se zice e atât de deosebit, încât istoric poate fi numai unul din ele. Dacă, astfel, noi conchidem, că chipul lui Hristos, descris în primele trei evanghelii, în genere poate fi primit ca adevărat, atunci prin, urmare neadevărat va fi chipul, desenat în evanghelia a patra. Ceiace ea oferă, nu este nicidecum istoria reală, ci o istorie ideală, raționamente filosofice sau teologice în ramele istoriei. Prin urmare, această carte nu poate să plece dela un martor ocular și este scrisă nu de apostolul Ioan.

Desigur, trebuie să se facă numai o simplă comparație, ca să se vadă, că evanghelia a patra deși în unele locuri coincide cu primele trei, totuși cuprinde multe într'însa, un material cu totul deosebit, povestește despre așa minuni și expune astfel de cuvântări ale lui Hristos, despre care nu se vorbește în celelalte evanghelii. Dar aceasta, după părerea noastră, și este anume una din cele mai puternice dovezi în folosul autenticității ei, în folosul faptului, că aicea vorbește un martor ocular, care a putut da o mulțime de material nou din amintirile sale proprii.

Noi putem da altă întorsătură acestui lucru și să întrebăm : dacă aicea nu vorbește un martor ocular, ci oare care persoană necunoscută din veacul al doilea, atunci de unde a luat ea tot acest material bogat ?

Din tradiția verbală ? Dar ea către începutul veacului al doilea era foarte saracă. Din legendele în dezvoltare ? Dar unde s în veacul al doilea măcar cele mai slabe urme, ca legenda să poată crea astfel de povestiri, ca istorisirea despre cina de nuntă din Cana sau despre învierea lui Lazăr ? Rămâne numai să spunem : toate acestea el le-a născocit. În aceasta anume se și cuprinde ipoteza expusă de protivnicii evangheliei, că această evanghelie nu conține cu desăvârșire în sine amintiri istorice, ci a rezultat din amintirile dezvoltate de legendă, a primelor trei evanghelii, sau, a rezultat chiar din creațiunea slobodă. Autorul, de exemplu a citit în pilda despre bogatul și săracul Lazăr, că bogatul roagă pe Lazăr, nu poate el oare să fie trimis iară pe pământ, ca să propoveduiască fraților săi pocăința. Și iată astfel ar fi ajuns la ideea să alcătuiască povestea, cum că Lazăr și în adevăr a eșit din nou din mormânt. La asta el a adaus aceea, că ev. Luca istorisește despre două surori în Vitania, a făcut pe Lazăr fratele Martei și al Mariei, și astfel s'a și alcătuit istoria despre învierea

lui Lazăr. Sau, ca să dăm alt exemplu, - el avut intenția să prezinte pe Hristos în calitate de adevărat mel pashal. Ca să ajungă la asta, el expuse istoria în acea formă, că Hristos, după dânsul, a murit nu la 15 Nisan, ci la 14 Nisan, în acea zi, în care se jânghia melul pashal, și pelângă aceasta a născocit încă și alte trăsături, ca, de exemplu, împungerea cu sulița, care au același scop de a prezenta pe Iisus Hristos în calitate de miel pashal. Astfel, toată această povestire este istoria ideală, o alegorie. Numai prin asemenea înțelegere ar și fi această evangheliie o evangheliie adevărat duhovnicească.

Ajunge numai să privești în evangheliia lui Ioan, ca să vezi toată netemeinicia acestei ipoteze. Din ea imediat se vede, că autorul fundează credința sa pe fapte. Când ucenicii au văzut minunea, săvârșită la cina de nuntă din Cana, apoi evangheliia mărturisește, că ucenicii au crezut în Hristos (II, 11). La asta autorul în concluziune explică, cum că toate aceste semne el le-a scris, „Ca voi să credeți, că Iisus este Hristosul” (XX, 31). Culmea necredinței iudeilor el o vede în aceea, că ei nu credeau în Iisus, deși El săvârșea înaintea lor astfel de semne (XI, 37). Așa oare toate aceste semne în realitate nu s’au săvârșit și al cătuesc roada unei simple născociri? Se poate oare în asemenea caz a funda credința pe minuni născocite? Dacă la aceasta s’ar răspunde, că autorul a obținut asemenea credință, care n’are nevoie de semne simțite, atunci pentru ce el născocește semne pentru cititorii săi, în loc să le spună, că nu este nevoie de nici un fel de semne și să-i ridice și pe ei deasemenea la înălțimea credinței și fără semne. Evanghelistul în oare care trăsături neînsemnate, ca de exemplu la împungerea lui Hristos cu sulița, în locul zdrobirii fluierelor, vede împlinirea unei prorocii a Vechiului Testament, e de cugețat oare psihologicește, ca el la început să fi născocit acest fapt și după aceea să-l fi pus ca împlinire a prorociei? E de cugețat în genere, ca omul, credința căruia în acea măsură deplină atârnă de realități istorice, care în faptele vieții lui Iisus Hristos vede faptele mântuirii noastre, - a putut așa de arbitrar să mănuiască aceste fapte, să le schimbe, să născocească în ele ceva nou? Nu trebuie oare să fie el înspăimântat de asemenea falsuri a aceea, pe ce se fondează însuși credința sa? Dacă în genere e ceva neîndoielnic, apoi e neîndoielnic aceea, că autorul evangheliei a patra a avut în vedere să dea istoria, o istorie adevărată, iar nu idei simple sub vălul istoriei. Cu aceasta conglăsuește în totul și acea impresiune nemijlocită, pe care această evangheliie o reproduce

asupra cititorului. Evidența istorisirii, indicarea exactă a locului și timpului adesea se pare în lucruri cu totul neînsemnate, evident fără intențiune, făcute evident fără intenție din cauza vioiciunei amintirilor personale, descrierea tăioasă a anumite caractere, ca de exemplu a Martei și Mariei, a anumiți ucenici, a lui Pilat, etc. cari deși designați numai prin câteva trăsături, apar în fața noastră cu o astfel de temeinicie și vioiciune, – toate acestea iarăși produc asupra unor persoane de direcțiuni diferite, chiar și asupra unor astfel de critici, ca Harnac și alții, acea impresiune, că aicea noi avem o istorie, iar nu o născocire. Chiar cei mai puternici critici recunosc, că multe în această evanghelie apare „ca o realitate solidă și neclătită a istoriei“.

Dar oare ceeace evanghelia a patra istorisește despre viața lui Iisus Hristos, nu-i până intru atât deosebit de istorisirea primelor trei evangheliști ca de aicea să nu poată decurge concluzia despre neistoricitatea celei de a patra? Negreșit, deosebire între dănele este, și încă nu numai deosebire în alegerea materialului, ci deosebire deasemenea și în înseși felul expunerii, așa zicând în înseși coloritul tablourilor. Dar deosebirea nu este încă contrazicere. Dacă deja viața orăruia om remarcabil e destul de bogată, că ea se poate privi și expune de diferiți biografi din diferite puncte de vedere, apoi cât înfinit mai bogată este viața Mântuitorului lumii, din care nouă ne este comunicat în genere numai foarte puține lucruri, ceeace nimene nu poate nega. Doar în tot cazul trebuie să recunoaștem acel fapt, că Hristos a vorbit și a făcut mult mai mult decât se istorisește în evanghelii. Anume, cuvântările din primele evangheliile adesea produc acea impresiune, că aicea se redau abea temele cuvântărilor, și nu însuși cuvântările în toată întregimea lor.

Cu cât noi căutăm mai deaproape, cu atât mai mult găsim puncte de atingere între sinoptici și Ioan. Așa-i asta chiar și în ce privește faptele. Ioan istorisește puține despre slujirea galeliană a lui Iisus Hristos, dar el cunoaște deplin repetatele și prelungitele petreceri ale lui Hristos în această provincie; sinopticii nu istorisesc nimica despre activitatea timpurie a lui Iisus Hristos în Iudeea și în Ierusalim, dar indicațiune la această activitate noi adesea o găsim și la el. Hristos și acolo deasemenea are prieteni și adepți, ca proprietarul foișorului, unde a avut loc cina cea de taină, și pe Iosif Aremateianul. Dar neasemănat o mare însemnătate sub acest raport au cunoscutele cuvinte: „Ierusalime, Ierusalime! Cât de adesea am voit să adun pe copiii tăi, cum

adună cloșca puii săi" ~ Expresiune, care evident presupune de așa petrecere a lui Hristos în Ierusalim. Sinopticii pe drept, nu istorisesc de învierea lui Lazăr, ev. Luca e bine cunoscut cu surorile lui din Vitania, și în puține trăsături caracterul zugrăvit de dânsul al acestor surori conglăsmuește uimitor cu cele ce istorisește Ioan despre felul purtării lor cu prilejul morții fratelui lor. Aceeași și în cuvântări. Multe sentințe, date de Ioan, lămurit amintesc cuvântările lui Hristos, date de sinoptici. Așa să luăm sentința, citată de ev. Mateiu (Mat. XI, 27; Comp. Luca, X, 22): „Toate îmi sunt date Mie de Tatăl Meu, și nimenea nu cunoaște pe Fiul decât numai Tatăl, nici pe Tată nu-L cunoaște nimenea, decât numai Fiul și cui voește Fiul să-i descopere"; oare această sentință nu poartă, așa zicând, asupra sa coloritul acelor sentințe, care se întâlnesc la Ioan? Dacă ea, în loc de sinoptici, s'ar afla la Ioan, atuncea, fără îndoială, criticii s'ar fi folosit de ea deosemena, ca să ne dovedească, că Iisus vorbește aicea altmintrelea decât acolo.

Dar să facem încă un pas mai departe. Precum sinopticii, așa și Ioan nu numai în multe privințe se ating între dânsii, dar se și completează unul pe altul. Evanghelia a patra presupune pe primele trei, presupune cel puțin materialul, pe care ei îl comunică. Se poate oare spune, că Ioan nu cunoștea acel material, care nu se află în evanghelia sa? El nu istorisește nici chiar de înstituirea euharistiei. Atunci el n'a știut oare nici aceasta? Adevărat, sinopticii istorisesc cu preferință despre activitatea Mântuitorului în Galileea, iar Ioan despre activitatea Lui în Iudeea și Ierusalim; dar oare una și alta se esclude reciproc? Catastrofa vieții lui Iisus Hristos nu se poate înțelege, pe de o parte, fără o îndelungată slujire în Galileea, și pe de altă parte nici fără o deasă cercetare a Ierusalimului. Așa și acel fapt, că în Ierusalim apare prima comunitate creștină, mama tuturor celorlalte comunități, se poate explica numai prin presupunerea, că Domnul a activat acolo un timp îndelungat (Fapt. X, 39). Adevărat e că cuvântările Mântuitorului la sinoptici capătă alt caracter de cât la Ioan: acolo ele sunt populare, clare și limpezi, au caracter alegoric, adesea caracter greu de înțeles, ca și cum s'ar fi și vorbit în ele numai pentru un cerc mai mărginit. Dar oare una se esclude de ceialaltă? Oare Acela, care a vorbit așa, cum se prezintă de sinoptici, n'a putut vorbi și așa, cum se prezintă de Ioan? Oare Domnul a fost așa de unilateral și așa de sarac sufletește, încât n'a putut să se folosească de diferite întorsături ale vorbei, când

aceasta au cerut-o condițiile și împrejurările? Activitatea lui Hristos în realitate nu se poate înțelege fără presupunerea ambelor forme de grăire. Precum la sinoptici, așa și la Ioan, găsim pe Hristos înconjurat de mari gloate de popor, și nu e nimic mai neîndoielnic, că El deasemenea și asupra gloatei poporului a produs o profundă influență. Prin ce a putut El să producă o asemenea impresiune adâncă? Cum ar fi putut El să atragă la Sine acele gloate de popor și să le atașeze, dacă El ar fi vorbit numai așa, cum se prezintă la Ioan, și n'ar fi vorbit cu asemenea vioiciune și popularitate, cum vedem asta la sinoptici? Pe de altă parte, și toată deplinătatea științei, care trăia în biserica apostolică, toată profunzimea contemplării Dumnezeirii în Hristos, — de unde izvorăște ea, dacă Domnul n'ar fi vorbit și așa, cum expune asta Ioan? Adevărat, nu vom trecea nici acea deosebire, care a servit de obiect multor abuzuri, anume, că sinopticii expun mai mult laturea omenească a lui Hristos, îl expun ca Fiul al omului, ca pe Fiul lui David; Ioan însă, dinpoirivă, scoate la iveală laturea divină, și-l expune înaintea noastră ca pe Fiul lui Dumnezeu, ca unul născut din Tatăl, plin de har și de adevăr. Dar nu-i adevărat aceea, cum că la sinoptici lipsește laturea divină sau la Ioan ar lipsi laturea omenească. Fiul omului este deasemenea și în primele trei evanghelii Fiul lui Dumnezeu, Căruia i s'a dat toată stăpânirea în ceriu și pe pământ, și Fiul lui Dumnezeu la Ioan este deasemenea și adevăratul om, care merge la ospățul de nuntă, vorbește prietenește și, șezând în casa din Vitania, plânge la mormântul lui Lazăr, așa că te miră ca în alta evanghelie simțim noi până întru atâta bătăile inimii lui Iisus Hristos, comune în evanghelia lui Ioan.

Aicea noi am ajuns la acel punct, de care depinde toată esența chestiunii. „Toate celelalte, zice unul din critici, au importanță de mâna a doua“. Dar acesta declară ca imposibil, ca apostolul, care la cină a stat alături cu Iisus, a privit la toate cele ce el le-a trăit, ca la o împreună viețuire cu Căvântul întrupat și a expus toate acestea anume în acea formă. „E imposibil să-ți închipui o atât de mare putere a credinței și a filosofiei, ca să ștergi așa din tine amintirea despre viața reală și în locul ei să pui acest chip simțit al vieții divine“. Dar în asemenea caz împreună cu evanghelia a patra cad deasemenea și celelalte trei, ba chiar toată istoria evanghelică. Nu e nici cea mai mică îndoială pentru acea situație, că chipul lui Hristos, conținut în evangheliile sinoptice, cum îl place să la exprese acum, e desenat

după alt ~~mașab~~. Hrisos în evanghelia lui Ioan își vorbește direct despre Sine: „Înainte de a fi Avraam, sunt Eu” (Ioan, VIII, 58), și Ioan II prezintă ca Fiu unul născut, care din eternitate a fost în sinurile Tatălui și S’a pogorît din cer pe pământ. Aceasta nu o vorbesc direct primele trei evanghelii. Dar în ele Hristos prezice despre a Sa a doua venire văzută întru slavă pe nourii cerului, ca să judece lumea. Că el a prezis aceasta, a nega aceasta absolut este imposibil, ~ nu numai evangheliile, nu numai celelalte cărți ale Noului Testament, dar chiar nici biserica așa de vioae în vechime, altmintrelea nici într’un chip nu se poate explica nădejdea, de a pune aceasta mai presus de orice îndoială. În asemenea caz nu ne rămâne altă alegere, decât aceea, că sau să-L declarăm un curios visător, sau să primim cele ce vorbește Ioan despre ființa Sa înainte de timp în sânurile Tatălui. Numai cine a venit din cer, poate să se prezinte pe Sine și astfel, cum are să vină deasemenea iară din ceriu. Precum Ioan, așa și sinopticii vorbesc una și aceeași: numai că cel dintâiu în acest timp se uită înapoi, iar cei de al doilea privesc înainte. În această privință ei iarăși se completează unul pe altul. Dacă noi am avea numai primele trei evanghelii sau numai evanghelia a patra, apoi în fiecare din aceste cazuri noi am avea numai chipul incomplet al lui Hristos. Noi am avea numai informațiuni despre deosebite lucruri mari dară noi nu am avea închipuirea vieții faptelor Lui zilnice în mijlocul poporului. Noi am avea chipul înălțat al Domnului nostru, dar nu se poate ascunde nici aceea, că acestui chip nu i-ar lipsi trăsăturile determinate; Acest chip s’ar distinge prin profunzime, dar odată cu aceasta și prin o lipsă de claritate. Să ne închipuim, invers, că noi am avea numai primele trei evanghelii, ~ în asemenea caz, fără îndoială, am avea o închipuire a lui Hristos foarte vioae și evidentă, dar la aceasta s’ar simți un extrem neajuns și lipsă nu numai în ce privește indicarea locului și timpului, dar am simți lipsa chiar în închipuirea celor mai înalte puncte ale vieții Lui, așa că din această chip ar lipsi acea profunzime de neajuns și acea înălțime, cu care el apare în evanghelia lui Ioan; toată dumnezeiască mărire a lui Hristos, am putea atunci numai să o simțim, iar nu să o contemplăm.

Înainte de a termina această discuție despre raporturile celor patru evanghelii în genere între dănsule, ne îngăduim a indica încă și aceea, în ce dificultăți cad aceia, care împing originea evangheliei a patra către veacul al doilea. În tot cazul celce a

fost în stare să scrie sau, mă rog chiar, exprimându-ne cu limba criticei negative, să compună o astfel de evanghelie, prin necesitate a trebuit să fi fost un om foarte de seamă. Unde-i însă în veacul al doilea un astfel de om, care ar fi putut să satisfacă această cerință chiar numai în chipul cel mai depărtat, numai aproximativ? Putem cutiera tot secolul al doilea, și vom ajunge numai la acea convingere, cum într'însul toate sunt înfinit de inferioare și în urma veacului apostolic. Epistola lui Climent, epistola către Diognet ~ aceste perle ale literaturii vechi creștine, scrierile lui Iustin Filosoful sau tot ce vreți, sunt toate acestea mari opere, dar cu toate acestea între ele și evanghelia dela Ioan există, cu adevărat, o mare prăpastie. Ar fi putut oare un astfel de om, care a fost în stare să scrie această evanghelie, să se piardă cu totul în acea vreme, dela care ne-a rămas în formațiuni despre alți scriitori mult mai puțin însemnați? Adevărat e, unii presupun, că această evanghelie a putut să o alcătuiască un ucenic al lui Ioan; dar în asemenea caz n'ar fi fost oare ucenicul superior învățătorului său? Se poate chiar direct spune: toate dificultățile, care s'au ridicat contra autenticității acestei evanghelii, sunt neînsemnate comparativ cu acea dificultate, în care cad acei, care neagă autenticitatea ei și originea ei o împing către veacul al doilea. În această privință va fi suficient să dăm discuția lui Ricci pe care, negreșit, îl putem considera complet imparțial. El mărturisește, că, consideră evanghelia lui Ioan autentică, între altele și pentru că negarea autenticității ei prezintă mult mai multe dificultăți decât primirea ei.

În fine, să spunem încă vreo câteva cuvinte despre raportul celor patru evanghelii în genere între dânsule. Una din particularitățile tacticii protivnicilor constau în aceea, ca să găsească cât mai multe cu puțință contraziceri între evanghelii, și pe acest temeu să dovedească neautenticitatea lor. Dar la aceasta, negatorii procedează astfel, ca și cum înaintea lor ar fi scriptele protocolare despre viața lui Iisus, le supun apoi unei verificări din cele mai severe, și de fiecare contrazicere, care apare la interogatoriile încrucișate, se folosesc, ca să dovedească neautenticitatea uneia sau, în fine, succesiv și a tuturor celor patru evanghelii. Dar la aceasta, tăgăduitorii pleacă din puncte de vedere cu totul false. Ideea noastră noi ne încercăm să o prezentăm clar cu ajutorul numai a comparațiunii. Între copia fotografică și tablou este o mare deosebire. Copia fotografică este numai un reflex al realității, făcut de un instrument mort; deaceia și însuși într'un anumit sens este

mort. Tabloul, din contra, este o reproducere vie: chipul dat a trecut prin artist, el l-a reprodus în sine, l-a prelucrat în sine și reproduce deja ceea ce el a trăit duhovnicește și a simțit. Patru reproduceri fotografice a unei anumite persoane trebuie până la cele mai mici amărunchimi să conglăsuiască între dânsule; dacă una din ele cedează, atunci e falsă. Dar să ne închipuim patru portrete a unei anumite persoane, zugrăvite de patru artiști diferiți, și în asemenea caz vom avea înaintea noastră patru chipuri, din care, adevărat, nici unul nu se va asemăna în toate amărunchilele cu celelalte, de oare ce unul din ele va fi reprodus una, iar altul altă latură a persoanei, și totuși tuspătru vor prezenta chipul autentic și adevărat a uneia și aceleiași persoane, așa că numai tuspătru la un loc dau un chip complet al acestei persoane.

Noi nu voim să spunem, că această comparație ar cuprinde toate laturile obiectului, deoarece, negreșit, și ea poate suferi de neajunsul comun al tuturor comparațiilor; dar totuși socotim, că ea e în stare să prezinte clar esența lucrului. Evangheliile nu sunt nicidecum niște reproduceri fotografice, pentru că în asemenea caz ar fi drepti acei, care din fire care trăsătură cedătoare vor să dovedească neautenticitatea lor și necredincioșia lor istorică. Acestea s mai degrabă patru reproduceri vii a unuia și aceluiași chip al lui Iisus Hristos. Nu o mașină moartă ne-a dat chipul persoanei lui Hristos, ci oameni vii ne istorisesc nouă într'insele ceea ce ei au văzut și au auzit despre Cuvântul vieții. Acești oameni, după particularitățile lor personale, au fost diferiți, și dacă Duhul Sfânt, care a lucrat într'inșii, a curățit aceste particularități personale, totuși nu le-a înăbușit. Matei așa a și rămas Matei, Ioan a rămas Ioan. Privind după deosebirile fiecăruia, s'a imprimat într'inșii deasemenea și chipul lui Hristos Mântuitorul, și de oare ce nici un om n'a fost în stare să conceapă și să reproducă toată deplinătatea vieții, care e în Hristos Iisus, apoi pentru aceasta pronia dumnezească, care conduce biserica, i-a dat nu numai o evanghelie, ci patru, sau, vorbind mai drept cu vechea biserică, o singură Evanghelie într'o împătrită formă.

Biserica pentru viața sa a avut nevoie de o închipuire autentică a Domnului său. Fără această închipuire ea n'ar fi putut să se nască sau să existe. A afirma, că ea n'a avut asemenea chip și că nu-l are încă nici astăzi, însemnează pur și simplu a nega înseși creștinismul. În timpurile apostolice ea a posedat o asemenea închipuire în tradiția orală generală și în martorii per-

sonali incoruptibili, care au fost și au trăit cu Hristos ca ea să existe și mai departe, a trebuit să se îngrijească de aceea, că ea a posedat în veacul apostolic, să rămână la dânsa pentru totdeauna, ceea ce în adevăr noi și posedăm în cele patru evanghelii ale noastre. În evangheliile sinoptice după aceea noi avem reflexiunea credincioasă a tradițiunii orale, avem într'însele ceea ce atunci se povestea în biserici, despre ce evangheliștii binevsteau în timpul călătoriei lor misionare și propoveduiau prin biserici. Mai simplu ca orice, acest chip apare în evanghelia lui Marcu, la evanghelistul Mateiu o atențiune deosebită se dă cuvântărilor lui Hristos Mântuitorul, iar evanghelistul Luca alcătuește deja tranziția dela evanghelist la istoric. Problema lui consta în aceia, ca să adune tot ce era vrednic de credință, înainte ca acelea cu trecerea neconținută a timpului, să se întunece, și dacă biserica apostolică consta din două jumătăți principale care cuprindeau în sine pe creștinii din iudei și pe creștinii din păgâni, dacă, cum era și firesc de așteptat, fostul iudeu privea la Hristos altminterlea decât fostul păgân, apoi această deosebire noi o avem și în evangheliile noastre, în care caz în evanghelia lui Mateiu este așa chipul Lui, cum se prezenta el creștinului din iudei, care vedea în Iisus mai înainte de toate împlinirea prorociilor Vechiului Testament. În evanghelia dela Luca, dimpotrivă, acel chip al Lui, cum se prezenta el creștinului din păgâni, ca chipul unui al doilea Adam, ca noi să avem chipul Lui așa, cum se prezintă chipul Aceluia, Cui se cuvenea să fie totodată și lumina păgânilor, și slava lui Israel. La toate acestea după aceea să adauge încă evanghelia a patra nu ca reflexiune a tradiției, ci ca opera unei singuratece persoane al celui din ucenici, care și-a răzămat capul pe pieptul lui Hristos, care mai adânc decât toți a pătruns în adâncul ființei Lui, din care cauză și chipul dat de dânsul reproduce înaintea noastră chipul lui Hristos, ca a unicului Fiu al lui Dumnezeu, slava Căruia el a contemplat-o.

Dar din aceea, că biserica posedă, astfel, o singură evanghelie în patru înfățișări, pentru ea se impune o mare problemă: aceste patru chipuri, care, în realitate, alcătuiesc unul, contemplat drept unul, pentru a alcătui pentru sine un chip întreg și complet al Domnului său. Aceasta e o astfel de problemă, pentru rezolvarea căreia biserica trebuie să lucreze nu cu teologia sa numai, ci și cu toată viața sa, cunoscând tot mai deplin și mai adânc deplinătatea harului și vieții, care este în Hristos Iisus. Această problemă n'ar fi rezolvată prin aceea, dacă noi extrăgând toate cele

patru chipuri ale Lui, și în chip exterior le-am compara între dănele, expunând succesiv ceiace El a făcut și a vorbit. Prin asemenea metod e imposibil a alcătui adevăratul chip nici măcar al unui om obișnuit, fără să mai vorbim de chipul lui Hristos. Această problemă este mai curând morală, pentru că numai acei vor deschide pentru El inima lor și vor primi în sine viața Lui, care pot să-L cunoască, și numai în acea măsură, în care viața Lui se revarsă în biserica Lui și în această măsură și poate fi rezolvată această problemă. Dar și afară de asta, această problemă zilnic o rezolvă pentru sine și fiecare suflet creștin simplu, care fără nici un savantlăc citește cu credință evangheliile și vede în tuspătru unul și același chip al Aceluia, Care este pentru dănsul viața, adevăratul chip istoric al Aceluia, Care a trăit și a lucrat între noi, persoana istorică și care în același timp stă mai presus de toate vremile, al Aceluia, Care a fost ieri și totdeauna și Care trăește în veci ¹⁾.

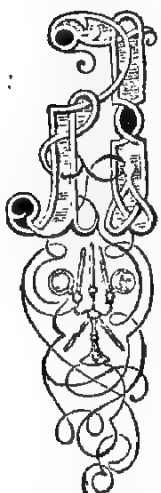
1) Vezi Uihorn, Das Leben Jesu in seinen neueren Darstellungen, Stuttgart, 1892.

CAPITOLUL XLIII.

MINUNILE, POSIBILITATEA LOR ȘI VERACITATEA LOR.

---

cum să trecem la chestiunea cea mai arzătoare a timpului prezent, și anume la chestiunea despre minuni. Minunea pentru mulți este o pedică atât de mare, așa piatră de poticnire, peste care ei nu sunt în stare să treacă. Decât numai de n'ar fi minuni, vorbesc oamenii cu asemenea dispozițiune, atunci ei ar fi gata să primească tot celălalt conținut al Bibliei, dar a crede în minuni, asta, față cu actuala stare a științei, și anume a științelor naturale, ar fi imposibil mai mult. Și ei sunt gata să o rupă cu orice credință, decât să hotărască a crede în minuni.

Această mare dificultate nu se poate trece fără examinare. Minunile nu se pot îndepărta din Biblie nici prin înțelegere figurată. Nu este nicio nevoie și nici un folos, dacă pe alocurea și una și alta se răstălmăcesc altmintrelea, sau dacă și una și alta din minuni se înlătură cu totul, sau un eveniment miraculos se înțelege ca neîntotul miraculos. Doar și cea mai mică minune (numai dacă e admisibilă alcea în genere deosebire între mic și mare) la urma urmelor e tot atât de nepătrunsă, ca și cea mai mare și mai nepătrunsă. E zadarnică deci deasemenea și încercarea a împărți minunile a le deosebi, ca pie-

trele false, și a lăsa numai aceea, ce nu are caracter miraculos, pentru că tot creștinismul se razemă la urma urmelor pe minunea apariției lui Hristos, așa că cine neagă minunile, trebuie să nege deasemenea și faptele fundamentale ale credinței creștine. Mai mult încă: el trebuie să lepede deasemenea și toată revelațiunea, pentru că revelațiunea și minunea sunt legate între dănsese indisolubil. Insuși revelațiunea, înțeleasă în sensul propriu al acestui cuvânt, este minune, și dacă cineva ar voi să se mângâie cu aceea, că lui îi rămâne încă religia naturală, apoi și această mângâiere la urma urmelor se întemeiază pe înșălăciune. Dar fără temeiuri se spune: cine neagă minunile, acela nu recunoaște nici pe Dumnezeu. Adevărat, se poate, că deși numai din frica instinctivă în fața ateismului un astfel de om ar stăruia să rețină pentru sine credința în existența lui Dumnezeu, dar în asemenea caz asta va fi pentru dânsul, numai un cuvânt mort, un nume deșert, pentru că acest Dumnezeu deja nu stă mai mult în raport viu cu lumea. El nu este mai mult Dumnezeul nostru, și dela Dânsul nu se poate aștepta nimic și nu mai este temeiul a ne teme de dânsul. Rugăciunea atuncia nu mai este posibilă, pentru că orice rugă se întemeiază pe convingerea, că Dumnezeu poate și are voință să facă aceia, pentru care îl rugăm. Dar dacă Dumnezeu nu face minuni și nu poate să le facă, sau, cu alte cuvinte, nu se amestecă niciodată în mersul acestei lumi, atunci această lume pentru Dânsul este închisă, dacă minunea nu o îngăduie sistemul naturii, dacă tot ce se săvârșește, este numai lanțul neîntrerupt al cauzelor și acțiunilor finale, atunci rugăciunile se fundează pe amăgirea de sine, și această amăgire de sine mai curând sau mai târziu trebuie să devină clar pentru om, numai dacă el însuși nu se va înspăimânta de acest rezultat al cugetării sale.

Să ne închipuim mai înainte de toate, toată lărgimea și importanța acestei chestiuni. Straus a avut toată dreptatea, când a privit chestiunea despre minune, ca chestiune a existenței creștinismului. Cine neagă minunea, acela, cum spune el, nu numai alungă pe popi din biserică, ci dăruie însuși biserica, și împreună cu asta distruge însuși creștinismul și în genere credința în Dumnezeul viu personal. De aceea se vede, ce importanță are chestiunea despre minune, și aceasta poate preveni contra primejdioasei duplicități, deasemenea falsă a acelora, care socot, că pentru satisfacerea pretinselor cerințe ale științei pot sacrifica minunea, aducând jertfă însuși creștinismul.

Dar ce-i minunea? Să ne lămurim mai înainte de toate în-

suși noțiunea de minune, pentru că nu tot ceea ce numim noi minune este deja minune în acel înțeles, în care vorbim noi aicea despre minuni. Noi avem obiceiul de a întrebuiți cuvântul „minune” în sens foarte larg și trebuie pentru asta să scoatem din această concepție toate celelalte înainte de a trece la minune în sensul strict al acestui cuvânt.

Dacă în câmp crește sămănătura și dintr'o sămincioară crește planta, apoi noi și asta o numim minune. Noi vorbim de minunile lui Dumnezeu în natură, și suntem cu totul în drept să vorbim așa, pentru că toate acestea se produc nu fără Dumnezeu. Anume El a făcut forțele, care lucrează la aceasta, El a dat legile, care cărmuesc mersul fenomenelor naturale. Dar totodată este clar, că minunea în înțelesul propriu al acestui cuvânt aicea încă nu-i, pentru că aicea lucrează cauze cu totul naturale; creșterea și însuși starea săminței se produc sub influența forțelor naturale, după legile inerente ale naturii, fără participarea unei cauze supranaturale. La aceasta pentru noi e indiferent, ne sunt cunoscute deja nouă, sau nu ne sunt cunoscute forțele ce lucrează aicea și legile naturii. Chiar și acolo, unde în natură se săvârșesc fenomene, se produc acțiuni, care pentru noi sunt inexplicabile cu ajutorul puterilor și legilor cunoscute nouă, chiar și acolo noi încă putem să spunem, că asta pentru noi este o minune, deși nu este minune singură de sine. Abia numai mersul succesiv al cercetărilor duce la cunoașterea acestor forțe și legi, astfel și această minune încetează de a fi minune. Prin urmare și aicea noi avem a face cu o minune numai nu în adevăratul înțeles al acestui cuvânt. Deja un alt caracter au acele evenimente, care în adevăr deosebena alcătuiesc numai rezultatul unor cauze naturale, dar în care, în vedere că aceste cauze naturale anume coincid așa, că din ele rezultă aicea și nu altă acțiune, noi trebuie deja să vedem mâna lui Dumnezeu, să recunoaștem o deosebită conducere și prerie dumnezeiască. Aicea noi putem în adevăr să vorbim deja de minune. Așa în viață și în istorie nu arare ori au fost cazuri, când, de exemplu, omul deja cu totul expus peririi din pricina nenorocirii sau a sărăciei, deodată pe neașteptate a primit ajutoare din acea parte, de unde el niciodată nici nu se putea aștepta. De exemplu, vreo moștenire de la un neam necunoscut, moștenire, care a dat o direcție cu totul nouă vieții omului ce deja se considera pierdut. Aicea avem cauze curat mărginite, dar în coincidența lor ca înseși evenimentul, că anume în momentul celei mai mari nenorociri a omului, când el înalța ultima rugăciune

pentru mântuire, i-a fost dat ajutorul neașteptat, nu se poate să nu vedem deja o participare directă a Proniei Dumnezezești, fără de care nu cade din cap nici chiar un fir de păr. Aceasta, prin urmare, o lucrare directă a lui Dumnezeu, minune a monoducerii divine, minunea providenței. Dar pe lângă toate acestea, nici aceasta nu e o minune în înțelesul propriu al acestui cuvânt. În înțelesul propriu al cuvântului minunea noi o avem numai acolo, unde se săvârșește ceva de așa fel, ce nu s'ar fi săvârșit, dacă ar fi lucrat numai legile naturii, ce se săvârșește numai prin participarea deosebită și evidență a mâinii lui Dumnezezești. Așa că să dăm câteva exemple, în care caracterul miraculos al evenimentului se aruncă nemijlocit în ochi; minune neîndoelnică vedem în acele evenimente, când de exemplu, Hristos preface apa în vin, înmulțește pâinile în pustie, învie mortul. Acestea sunt minuni în sens propriu și strict al acestui cuvânt, și examinarea lor trebuie să o și facem noi alcea.

Toate temeiurile, aduse contra puținței săvârșirii de minuni, pot fi reduse la două: istoric și filosofic, rezultat din discuțiunea cugetărilor abstracte. Unii anume spun, că săvârșirea reală de minuni nu poate fi dovedită istoricește, și deaceia ea este de necugetat, de neîmpăcat cu cugetarea rațională. Amândouă aceste temeiuri se susțin unul pe altul, și apologetul se află chiar în oarecare turburare, deunde să înceapă combaterea acestor obiecțiuni. Dacă el se încearcă să dovedească istoricește minunea, atunci i se spune: toate închipuirile despre săvârșirea minunilor din capul locului sunt insuficiente, pentru că minunile sunt de necugetat; dacă el începe să privească lucrul dela celalt capăt și se încearcă să arate cu cugetarea, în idee justificarea minunii, atunci la asta i se răspunde: „că ce folos e de toate acestea? Minunile, mă rog, deși se pot cugeta posibile, dar săvârșirea lor reală nu s'a constatat, nu s'a dovedit istoricește“.

Dar or cum ar fi, trebuie însă de început examinarea acestei chestiuni din vreun capăt oarecare. Deaceia să începem cu dovada istorică. Aceasta singură de sine e calea cea mai normală, pentru că în loc să ne alcătuim tot felul de teorii despre puțința or neputința, noi direct, fără nici o discuție trecem la cercetarea faptelor. Aceasta în același timp este și acea cale, care ne-o indică însuși protivnicii, de oarece ei expresiv afirmă, că ei nu neagă posibilitatea minunilor, ci numai neagă săvârșirea lor reală. „Că noi izgonim minunea din istorie, zice Renan, aceasta noi o facem nu în numele cutărei sau cutărei filosofii, ci în nu-“

mele experienței neconținute. Noi nu zicem că minunea este imposibilă, ci că până acum nu s'a constatat nicio minune". Să vedem dară acum, nu se poate oare cu autenticitatea istorică dovedi realitatea vreuneia din minuni?

La aceasta, totuși, trebuie hotărât să evităm acele cerințe, pe care le expune Renan pentru asemenea dovadă. El spune: „dacă mâine ar veni făcătorul de minuni și ar propune, să ne închipuim, învierea unui mort, atunci cum ar trebui să procedăm la aceasta? Ar trebui să alcătuim o comisie deosebită de filologi, de medici, de chimicieni, persoane obișnuite și experiențe în critica istorică. Comisia ar alege trupul, în scopul de a se convinge, că el este cu adevărat mort, ar indica sala, în care ar urma să se producă experiența, luând o serie întreagă de măsuri de precauțiune, care s'ar dovedi necesare pentru înlăturarea oricărei îndoele. Dacă în asemenea împrejurări ar avea loc învierea mortului, atunci ar fi o anumită probabilitate. Dacă după aceea taumaturgul de câteva ori ar repeta acest experiment cu alte trupuri, în alte împrejurări, înaintea altor persoane, apoi atunci s'ar putea considera minunea dovedită". Dacă aceste cerințe ar fi recunoscute, apoi, negreșit, dinainte ar fi bătăuți, pentru că astfel de comisie a academicienilor parizieni nu exista în Iudeea și minunile lui Hristos Mântuitorul prezentau ceva cu totul altminterlea decât asemenea experimente, făcute după dorință, înaintea unei comisii deosebite. Dar odată cu aceasta, aceste cerințe sunt nedrepte. Ce ar spune istoricul, dacă i s'ar cere, dacă el pe asemenea cale ar dovedi realitatea tuturor faptelor istorisite de dânsul? Atunci ar urma să se șteargă toată istoria, pentru că pe asemenea cale nu s'ar putea dovedi nici un fapt. Deja Lessing a arătat, că autenticitatea istorică nici a unei bătălii povestită nouă de istoricii particulari, și a sfârșitului ei nu e supusă îndoelei, chiar dacă expresiunile martorilor oculari despre cele ce ei au văzut, ar duce la contraziceri de nedeslegat. „Dacă acum față de Libiu și Polibiu criticii se referă cu asemenea nobleță și cu asemenea dumerire, atunci pentru ce dară ei nu se referă tot așa către Matei și Marcu, sau către Luca și Ioan? Noi privim minunile mai întâi de toate ca fapte istorice, și față de ele nu se poate cere mai mult, și pentru adevăr ajunge, dacă noi le vom dovedi ca pe oricare alt fapt istoric, cu ajutorul martorilor neîndoși, care pot și doresc să spună adevărul. Cine cere mai mult decât o dovadă simplă istorică, acela dă a înțelege, că el stă în acel punct de vedere, pe care l-a exprimat cândva Voltaire, care

a spus odată, că el nu ar crede minunea, chiar dacă ea s'ar săvârși într'o piață deschisă înaintea ochilor lui, cu alte cuvinte, că el în genere nu voește să creadă în minune.

Cu scopul dovedirii săvârșirii istorice a minunilor, noi, negreșit, nu putem acum deodată să recurgem la evanghelii, pentru că, după cum s'a spus mai sus, însăși autenticitate evangheliilor se stabilește numai sub presupunerea, că există minuni; acum însă a presupune autenticitatea lor, ca din ele să deducem minunile, ar însemna să ne învârtim numai într'un cerc logic. Deaceia noi vom începe examinarea chestiunii cu mărturisirile incontestabile ale ap. Pavel, în care avem documente istorice nesupuse la îndoială.

Din aceste documente se lămurește, ca fapt, că ap. Pavel a fost convins de ceiace atuncea în biserica creștină se săvârșeau pentru că printre darurile Duhului Sfânt el numește clar (1 Cor. XII, 9) și darul vindecării, darul vindecării miraculoase a bolnavilor. Mai mult încă: el era convins că și însuși el posedă darul minunilor. La acest dar el se referă (1 Cor. XII, 12) ca la semnul apostolatului său. Acolo ap. Pavel zice: semnele apostolului s'au aratat înaintea lui prin mare răbdare, prin minuni, și prin puteri. Dacă cineva va zice, că în fundamentul acestei convingeri a apostolului nu este nimic real, că el în realitate n'a săvârșit minuni, atunci rămâne numai o alternativă: să-l considerăm sau visător, sau înșelător. Mai mult încă, în realitate nu rămâne chiar nici prima alternativă; fără o pată puternică morală în cazul dat nu ar fi putut nici de cum scapa chestiunea. În asemenea caz e clar, că chestia e despre minunile, care, după declarația ap. Pavel, el însuși le-a făcut. E altă ceva a primi fără critică minunile altoră și altă ceva a se referi solemn la minunile proprii. Ultima, în caz dacă în adevăr n'au fost săvârșite minuni, ar fi semn al unui extrem defect în critica de sine, ar fi o trufie de sine de cea mai rea calitate. Pe când a admite ceva asemănător la ap. Pavel și psihologicește, și istorisește, și în fine moral e imposibil. Noi nu vom să spunem, că ap. Pavel a avut lângă el nu numai prietenii devotați, care în însuflețirea lor cu privire la el considerau toate posibile. Dimpotrivă, în Corint la dânsul au fost cei mai cumpliți vrăjmași, și anume înaintea lor el se și referă, cu cea mai deplină liniște și cu cea mai mare cumpătate, la minunile, pe care el le-a săvârșit în mijlocul lor. E ușor să spui, că el a căzut în lauda de sine; dar în asemenea caz e nevoe să înțelegi psihologicește caracterul apostolului, cum apare

el înaintea noastră cu toată sinceritatea în epistolele sale. În genere, noi aveam înaintea o personalitate, care se distingea prin mintea cea mai pătrunzătoare, trează, dreaptă, smerită, și după oare care ciudățenie numai în acest punct ea s'ar fi dovedit mărginită supusă deșărtăciunii și, ceea ce e mai rău ca orice, trufașe până la improbabilitate și lăudăroasă. Se poate oare pricepe o asemenea contradicție? După aceea, e necesar să pricepem și toată activitatea lui în întregime. Cine recunoaște că amăgirea de sine și minciuna a fost în stare să săvârșască lucruri așa de mari, și nu numai mari, ci și binecuvântate în lume, acela să cugete cum vrea, și cu unul ca acela n'avem la ce ne pierde și vremea în discuțiuni. Dar cine crede, că în lume predomină puterile morale, că visul și minciuna deși pot, din când în când, să aibă triumf ne îndelungat, dar la urma urmelor se demască înaintea adevărului, acela trebuie să recunoască, că aicea nu poate nici decum să fie nici aiurare, nici părere măreață de sine, ci numai adevărul și fapte istorice.

Poate că unii vor obiecta, cum că arătările ap. Pavel sunt prea nedeterminate, că aicea e vorba numai de minuni, dar nu se arată și nu se expune nici una din ele. Așa dară, oare nu se poate istoricește dovedi nici o minune complet determinată? Noi răspundem cu toată pregătirea la asta: da, se poate, și pelângă asta cea mai mare din ele toate, anume minunea învierii lui Iisus Hristos. Evident, dacă noi am reuși să stabilim această minune, ca istoricește neîndoelnică, atunci noi am satifface toate cerințele. Despre acest fapt esențial important pentru creștinism în timpurile cele mai noi au fost multe discuțiuni din cele mai vii. Pe de o parte au fost expuse toate, ca să se respingă acest fapt, iar pe de altă parte ca să se apere.

La discutarea lui e mai bine să începem cu faptul, care nici dintr-o parte nu se pune la îndoială, chiar în chip rațional nu se poate supune la îndoială, și anume dela acel fapt, că ucenicii și cei mai vechi creștini credeau, și anume credeau cu cea mai deplină convingere, că Iisus, Iisus celce a murit, iarăși a înviat din morți. Pe această credință se fundează toată biserica; mulțămirea acestei credințe, ucenicii iară se treziră din cea mai adâncă întristare; anume această credință a fost conținutul propoveduirii lor; tot ea apare înaintea noastră cu cea mai deplină încredințare în toate documentele acelui timp. Prin aceasta negreșit, nu se dovedește încă acel lucru, că asemenea credință a putut fi și fără faptul corespunzător, putea să se razime pe amăgirea de

sine. Dar în tot cazul această credință în învierea lui Iisus Hristos este un fapt și anume faptul cel mai mare, de însemnătate istorică universală, care prin urmare nu se poate lăsa fără explicațiune dacă în genere trebuie a înțelege istoria creștinismului. Acela, care nu vrea să explice acest fapt prin aceea, că „ucenicii au crezut, că Iisus a înviat, pentru că El cu adevărat a înviat“, acela prin înseși aceasta ia asupra sa problema de a ne explica, în ce chip această credință a putut să răsară și să se întărească fără învierea adevărată și reală.

Noi putem, negreșit, să înlăturăm cu totul din cercetare, ca metod cu totul învechit de explicație, acea părere, după care Hristos numai s'a părut mort, de oarece ar fi căzut într'o letargie asemenea morții, și când și-a venit în fire, atunci ucenicii au crezut, că El a înviat. Această părere a vechiului raționalism, deși poate ea și până astăzi se împărtășește de unii ca un rest al timpurilor anterioare, nu mai are nevoie de combatere. Acum predomină mai mult acea părere, că în temelia credinței ucenicilor se află numai vedeniile, fantomele interne, în care caz aceste păreri variază în acest senz, că unii primesc numai vedeniile subiective, stârnite în inșeși ucenicii și prin urmare exclusiv numai psihologiceste explicabile, iar alții admit vedeniile obiective, adică produse de Dumnezeu sau de Hristos cel proslăvit viu.

Dacă noi vom păși la examinarea chestiei, cât de întemeiată este această părere, și mai întâiu de toate la aceasta vom începe cu părerea, care admite numai vedeniile subiective, atunci deodată se prezintă deja foarte greu să ne închipuim, în ce chip aceste vedenii au putut să se stârneasă în ucenici în situația lor de atunci? Savanții, de direcțiunea asta și-au dat multă osteneală, ca să explice origina acestor vedenii. La aceasta au indicat „atmosfera estatică“ a răsăritului și în deosebi a Siriei, la predispoziția personală a ucenicilor pentru contemplarea fantomelor; au indicat strașnica excitare la care au fost aduși ucenicii de catastrofa de pe Golgota, care amenința să distrugă toate speranțele lor, pecând, pe de altă parte, continua să trăiască și acea impresiune, pe care ei o primise dela persoana învățătorului lor în timpul traiului împreună și a activității cu Dânsul; în care caz această impresiune în amintirea lor se prefăcu în convingere tare, că acest Iisus n'a putut să fie așa învins de vrășmașii Lui, n'a putut să piară așa, din care cauză în el se ivi singură de sine „o întristare nepotolită“ după Dânsul; mai indicară cu acest prilej deasemenea ecouri de ale sentințelor Vechiului Testament și

chiar la superstiție, că ucenicii considerau posibilă întoarcerea din mormânt, cum de exemplu credea și Irod, că Ioan Botezătorul a înviat din morți; și toate acestea, după această părere, în fine a ajuns la ucenici până la gradul de contemplare a vedeniilor. Dar toate acestea discuțiuni, cu toate acestea, concordă cu totul puțin cu ceea ce în genere știm noi despre ucenici. Pretutindenea ei apar înaintea noastră, ca oameni foarte, treji, așa că într'înșii nu-i nici urmă de „acea febră duhovnicească“, în care ar fi trebuit ei să se arate după această teorie; nu-i nici cea mai mică urmă nici de „tristeță nepotolită“, ci, din contra, toate istorisirile conglăsuiesc într-o aceea, că în loc de tristeță nepotolită, ei erau în cea dispoziție, din care nu apar vedenii.

Încă și mai greu e să-ți închipui, că astfel de vedenii se prezentau nu numai deosebitelor persoane, ci și la mulți ucenici, așa că, după mărturia ap. Pavel, deodată cinci sute de confrăți au văzut pe Hristos cel înviat (1 Cor. XV, 6). Negătorii recurg, adesea, la puterea molipsirei a unor asemenea stări vizionare, și în adevăr, câteodată se observă ceva de astfel; dar astfel noi ajungem la o idee foarte stranie despre cea mai veche comunitate creștină, ca și cum ea consta din gloate de entuziaști cu nervii deranjați, ceea ce stă cu totul în contradicție cu toate informațiile istorice autentice. La aceasta trebuie să luăm în băgare de seamă încă un moment foarte important. Trăsătura principală în istorisirile despre înviere este aceea, că ucenicii la început n'au cunoscut pe Hristos cel ce li s'a arătat, că lor le-a venit greu să creadă, că acesta e anume El, și că anume pe Dânsul îl văd ei înaintea lor. E imposibil, ca asemenea comunicare să fi fost introdusă numai mai târziu, dar între altele ea e cu totul incompatibilă, cu intrarea în stare vizionară. Doar acel chip pe care omul îl contemplează, apare înăuntrul înseși vizionarului, așa că el dinainte e încredințat de el, și din această cauză se exclude orice îndoială, pentru că ea ar fi în contradicție cu înseși caracterul contemplației vizionare.

Dar chiar dacă toate acestea încă ar fi explicabile, rămâne cu totul inexplicabilă aceea, în ce chip deodată s'au curmat toate aceste vedenii și s'au mărginit comparativ la o scurtă vreme. Despre o asemenea curmare a lor mărturisește ap. Pavel în 1 Cor. XV. Acolo el prezintă la arătările ce s'au făcut lui a celui înviat, ca la ceva extraordinar, care stă în legătură cu chemarea sa la vrednicia de apostol al păgânilor, și prin înșăși aceasta mărturisește, că acele arătări a celui înviat, cum s'au săvârșit ele în

primele timpuri după moartea lui Hristos, în biserică mai mult n'au mai fost. Adevărat, au mai fost încă așa numitele „vedenii“, dar arătările, care s'au arătat, de exemplu, lui Petru și altor apostoli, deja n'au mai fost mai mult. Între acestea, neîndoelnic este faptul, acela, confirmat de experiență, că stările vizionare odată începute într'un anumit cerc, se întăresc treptat și în fine degenerază într'un entuziasm sălbatec. Dacă arătările celui înviat ar fi fost pur și simplu o vedenie subiectivă, atunci în ce chip să explicăm, că ele, tocmai în contrast cu faptul indicat, s'au continuat numai puțină vreme și fără de veste au dispărut? Aicea noi stăm înaintea unei enigme cu totul de nedeslegat.

Această considerațiune s'a părut atât de decisivă chiar și pentru Keim, încât el s'a lepădat și de ipoteza vedeniilor curat subiective și a început să admită mai curând pe cele obiective, adică vedenii produse de însuși Dumnezeu și de însuși Hristos. Și această părere se poate considera acum cea mai răspândită. Mai întâiu de toate trebuie să ne lămurim, că prin această situație chestiunea se schimbă cu totul. Aicea deja, se poate zice, se recunoaște direct o minune reală, adevărat, nu o minune externă, ci o minune săvârșită înăuntrul ucenicilor, și anume o faptă a lui Dumnezeu, sau în vedere, că vedeniile, după această părere se reduc la acțiuni ale lui Dumnezeu sau ale lui Hristos celui proslăvit, o descoperire de sine a lui Hristos celui viu, care ne și mărturisește, că El n'a rămas mort, ci trăește. Aceasta e deja un mare pas către recunoașterea adevărului învierii, pentru că aicea noi vedem direct deja credința în Hristos viu. Dar împreună cu aceasta aicea noi nu vedem încă recunoașterea învierii trupești a lui Hristos din mormânt. Din acest punct de vedere se poate, negreșit, a propovedui: Hristos trăește? Dar nu se poate încă spune: El cu adevărat a înviat. Asemenea teorie duce în tot cazul la o însemnată slăbire a credinței creștine, pentru că dacă ea, poate, nu este necompatibilă la unele persoane cu adevărat o viață creștină, dar pentru biserică ea inevitabil duce la zdruncinarea înseși temeliei, pe care ea se razemă, pentru că biserică se întemeiază pe convingerea, că Hristos nu numai trăește, ci a și înviat din morți.

Să examinăm dar acum, cât de temeinică este această temă. Negreșit, cei ce s'au ridicat înainte contra ipotezei vedeniilor, îndoelele cad de la sine. Dacă aceste vedenii se produc de Dumnezeu, atunci origina lor este tot atât de explicabilă, ca și conținerea lor. Dar pe de altă parte, pelângă aceasta se ridică

altă întrebare, și la aceasta anume în timpul din urmă se reduc toate discuțiile despre înviere; aceasta e anume întrebarea: în ce chip ucenicii, dacă ei au avut numai o vedenie, în care li s'a arătat Hristos, ca viu, au ajuns la aceea, că au început să creadă în învierea trupească din mormânt? Nu era oare mult mai simplu să se facă această deducție: El s'a înălțat la cer și trăește, de cât să socoli, că El trupește a înviat din morți?

De recunoașterea faptului, că credința în învierea trupească nu se poate explica din starea curat vizionară, nu se pot elibera chiar nici aceia, care nu voesc să recunoască o astfel de înviere ca fapt istoric. Deaceia, ei s'au încercat să dovedească, cum că credința în învierea trupească din mormânt n'a fost credință primară a ucenicilor, ci că acest fel de credință în înviere s'a ivit mai târziu prin o creație legendară. Judecând după sentința ap. Pavel din Filip. III, 21, — judecă acest fel de tăgăduitori, — că Hristos are „trup slăvit“, și că deasemenea și morții, pentru care El a fost întâiu născut, vor învia în trup cu totul nou duhovnicec (1 Cor. XV, 42), ap. Pavel a putut să vadă pe Mântuitorul, dacă el l-a văzut numai în spirit, pentru că El este ființă duhovnicească. Realitatea simțită, trupul pământesc al celui văzut precum și orice raport descoperit astfel a vieții cerești a lui Hristos către trupul lui Iisus pus în mormânt, aceea se exclude. De oarece la aceasta ap. Pavel, arătarea lui Hristos lui o egalează cu totul arătărilor, ce s'au făcut celorlalți ucenici, apoi deaceia urmează, că și această arătare el a înțeles-o ca arătare nu ca un trup pământesc din nou înviat, ci ca un duh ceresc al lui Hristos duhului său contemplativ. Dar pentru vremea următoare aceasta s'a părut insuficient. Ea a adus arătarea în legătura locală cu mormântul, în care caz le-a strămutat la Ierusalim, deși primele arătări n'au fost acolo, ci în Galileea, unde ucenicii fugise deja imediat după luarea lui Hristos sub strașă. Legendei, iar nu istoriei, ar aparține toate poveștile acestea despre arătarea Celui înviat la mormântul deschis, precum și mărturia despre însuși mormântul deschis se fondează pe spusa arbitrar formată în interesul apostolilor: chiar luarea solemnă de pe cruce și punerea în mormânt ar fi cu totul supuse îndoielei.

Astfel în genere nu-i nevoie de a explica mai mult faptul, cum ucenicii au ajuns la aceea, că au început a crede în învierea trupească din mormânt. În realitate ei n'ar fi crezut nici decum într'insa. Aicea deodată și în totul se înlătură greaua obiecțiune contra ipotezei vedeniilor, care se întemeia pe faptul mormântului

gol. Mormântul la aceasta nu intră deloc în chestiune, de oarece la trupul pus în mormânt nimenea nici nu s'a gândit. E regretabil numai, că toată construcția artificială pe baza legendei în dezvoltare, care la început a pus învierea în legătură cu mormântul, suferă naufragiu pe două lucruri, care pe realitatea lor istorică solidă nici într'un chip nu pot fi înlăturate. Nu încapă îndoială (și acesta este primul lucru), că din cele mai vechi timpuri își trage începutul său tradiția, că Domnul a înviat „a treia zi”. Dar dacă ucenicii au fugit în Galileea imediat după luarea lui Hristos sub strajă, atunci a treia zi ei n'au mai putut primi știre despre moartea învățătorului lor. Iar în asemenea caz primirea simplă a vedeniei subiective psihologice este absolut imposibilă, pentru că asemenea vedenie putea să se ridice numai atunci, când ei ar fi știut de moartea învățătorului lor. Dar vedenia obiectivă, aceea, ce Keim numește „telegramă din cer”, s'ar fi dovedit prea timpurie, ar fi fost pentru dânsii cu totul de neînțeles, înainte ca ei să fi primit știre despre moartea lui Iisus. Al doilea fapt e apariția primei comunități creștine în Ierusalim, care se dovedește cu totul inexplicabilă, dacă marea prefacere în viața duhovnicească a ucenicilor nu s'a săvârșit în Ierusalim, ci în Galileea, dacă ei aicea, iar nu în orașul principal, cum se încearcă să ne încredințeze, au adunat pe primii credincioși. Dar, să lăsem și aceasta; acestea sunt numai fapte laterale în fața celui fapt principal, că tot temeiul acestei ipoteze nu rezistă la critică în fața epistolei ap. Pavel, de oarece zisele apostolului mărturisesc mai curând despre contrariul. Orce raport al vieții cerești a lui Hristos cu trupul pus în mormânt, ar fi cu totul exclus la ap. Pavel. Dar în ce chip ajunge el la aceea, că în același loc, unde expune pe scurt punctele cele mai principale ale evangheliei propoveduite de dânsul. (1 Cor. XV, 1), între mărturia, că „Hristos a murit” și că „El a fost îngropat”, dacă învierea nu stă în nici un raport cu înmormântarea, cu punerea în mormânt cu trupul? Apostolul oare cum ar prevedea posibilitatea unei astfel de răstălmăcire a evanghelizării sale, și pentru înlăturarea ei a și introdus cuvintele: „și că el a fost îngropat”. E adevărat, negreșit, că apostolul atribue celor înviați trup duhovnicesc, dar nici o explicație nu-i în stare să înlăture raportul acestui trup duhovnicesc față de cel îngropat, raport, care deja e așternut în înseși felul de creștere a seminței sămănate. Fără un astfel de raport n'ar fi putut fi în genere vorba de înviere. Pe cât e neîndoielnic apostolul întemeiază învierea credincioșilor pe învierea lui Hristos,

tot pe atât de neîndoelnic e că el la aceasta are în vedere reala înviere a corpului îngropat și transformarea lui în trup proslăvit. Același lucru însă încă cu mai mare expresivitate se vede din acel loc din epistola către Romani (Rom. VIII, 11), unde apostolul zice: „Dacă însă Duhul Aceluia, care a înviat din morți pe Iisus, locuște în noi, atunci Celce a înviat pe Hristos din morți, va învia și trupurile noastre muritoare, cu Duhul Său, Care locuște în noi“. Apostolul a putut scrie așa numai în acel caz, dacă el credea că și trupul mort al lui Hristos a devenit viu și a înviat din mormânt. Iar în asemenea caz rămâne numai o îndoită posibilitate: sau arătarea, ce s'a făcut apostolului, a fost de acel fel, că ea nemijlocit l-a făcut să recunoască, că Iisus cel îngropat iarăși a înviat trupește, sau el a fost nevoit să facă această concluzie pe temeiul și în legătură cu comunicările făcute lui de ceilalți apostoli. Precum în cazul acela, așa și în cazul celălalt noi eșim cu totul peste hotarele stărei de simplă vizuire. Deasemenea și primilor ucenici fostele arătări au trebuit să li se prezinte ca ceva mai mare decât o vedenie, care le dovedea, că Domnul este viu; ei, evident, încercară ceva de așa fel, ce a turnat într'înși o încredințare de nedesrădăcinat, că Domnul și învățătorul lor a înviat trupește din mormânt.

Dar iată se ridică altă întrebare, care astăzi, după ce s'a lămurit, că ap. Pavel și din început recunoșcuii apostoli au crezut și au propovăduit reala înviere a Domnului din mormânt, se ridică cu toată semnificarea ei: ce a devenit trupul lui Hristos? Nu se poate acoperi lucrul cu tot felul de întorsături de vorbe, și cu a spune, că acum nu se știe nimic de asta. A fost imposibil, că chiar și ucenicii să fi ajuns la ideea, că Domnul a înviat, dacă mormântul era încă pecetluit, și trupul Lui era în mormânt. Mai mult încă, dacă El ar fi rămas în mormânt, atunci cum se explică, pentruce vrășmașii Lui nu se refereau la mormânt, la trupul ce zăcea în mormânt, ca astfel să pună capăt tuturor povestirilor despre înviere, tuturor visurilor și tuturor vedeniilor? E ciudat, în adevăr, că dușmanii creștinismului, — și aceștia erau tot așa de hotărâți, pe cât de mințoși, — nu s'au folosit de acest mijloc simplu, ca să nimicească tot creștinismul! Se poate ca ei să nu fi avut nici un interes în această privință? Propovăduirea despre înviere era direct un atac asupra sfatului suprem, asupra conducătorilor iudeilor, conținea pentru dânșii cel mai greu reproș, care se putea face unui iudeu, anume reproșul, că ei au omorât pe Mesia; dar între altele aceste căpetenii iudaice au

rămas muți sau s'au mărginit la declarațiunea, că aceasta nu-l adevărat, sau au recurs la astfel de obiecțiuni neîntemeiate, ca aceea, că pe El l'au furat ucenicii din mormânt, pe când la dispoziția lor se afla mijlocul cel mai simplu de a se justifica, și a nume să deschidă mormântul și să arate trupul în mormânt? Toate acestea se par stranii în cel mai înalt grad și improbabile. Evident, mormântul era realmente gol. Dar după aceea noi înțrebăm mai depart: cine a îndepărtat trupul din mormânt? Și aici iarăși nu ne putem mărgini la o simplă frământare a chestiunii și la indicarea la misteriozitatea și imposibilitatea explicațiunii ei pentru timpul de față. Aicea pot fi numai trei posibilități: pe Dânsul l-au luat din mormânt sau vrășmașii Lui, sau prietenii Lui, sau, infine, cineva al treilea necunoscut. Vrășmașii Lui? Dar aceasta e imposibil, pentru că altmintrelea ei singuri ar fi spus despre aceasta. Prietenii Lui? Aceasta e deoptrivă imposibil, pentru că atunci ei ar fi fost înșelători de cea mai josnică calitate și putem nădăjdui, că nu există asemenea om cinstit, care ar avea nevoie să dovedască, că ucenicii nu aparțin neau la asemenea fel de oameni. Prin urmare un al treilea, un necunoscut, care fără știrea ucenicilor și după o impulsune oare care necunoscută a îndepărtat trupul lui Iisus Hristos din mormânt și pentru o cauză oare care necunoscută a tăcut acesta în urmă. Dacă acest om n'ar fi făcut aceasta sau numai n'ar fi tăcut despre fapta sa - at nci se spune, n'ar fi putut să se ivească nici credința în înviere. Ajunge un singur cuvânt despre acest om necunoscut și credința în înviere ar fi fost imposibilă, creștinismul nu s'ar fi ivit, întreg cursul lumii, toată istoria omenirii ar fi fost cu totul altmintrelea. Evident, totul atârnă de acel caz, că misteriosul necunoscut a ajuns la ideea, nu se știe pentru ce, să ia trupul lui Iisus Hristos din mormânt, totul atârnă dela un caz încă și mai straniu, că el tace cu totul despre procedura sa. Dacă se poate închipui asta, dacă cineva va găsi aceasta posibil de cugetat, dacă cineva o așa întorsătură însemnată în istoria omenirii, întregul curs al istoriei universale, îl poate pune în legătură cu asemenea întâmplare, acela să examineze singur temeinicia unei asemenea contemplări asupra lumii; dar, în tot cazul, din punct de vedere serios e zadarnic de pierdut fie și chiar numai vorbele pentru combaterea ei.

Dacă însă cineva nu găsește această contemplare asupra lumii de cugetat, apoi noi socotim, că acela inevitabil va ajunge, pe emeiul dovezilor indicate, la acea convingere, că învierea lui

Hristos este fapt istoric neîndoelnic. Dacă undeva, apoi anume, aicea are importanță faptul deja spus de noi, că deja perceperea simplă a faptelor istorisite în evanghelii depinde nu simplu de acțiunea rațiunii, ci împreună cu aceea și de faptele morale. Și deși cineva pe calea asta s'ar vedea pe sine, în fine, forțat să admită realitatea învierii, ~ asta nu ar fi totuși credință, credință mântuitoare în înviere, ca fapt al mântuirii. O asemenea credință apare numai acolo, unde omul încearcă acțiunea vieții lui Hristos în propria sa inimă. Dar noi socotim, că am arătat cu siguranță, că nu-i deloc așa de simplu și de ușor, cum li se pare multora, contrar faptelor istorice neîndoelnice, totuși a nega faptul învierii, că încă și până acum n'a izbutit faptul credinței ucenicilor în înseși învierea Domnului a se explica altmintrelea, ca recunoscând aceea, că însuși învierea este fapt, că ei realmente cu ochii lor au văzut pe Hristos trupește înviat din mormânt.

Negreșit, totdeauna va rămâne posibil, contrar tuturor celor spuse, a afirma, că toate acestea au putut fi și altmintrelea ! Chiar și nefiind în stare a explica, cum a ajuns apostolul Pavel la convingerea, că el e în stare să facă minuni, sau cum ucenicii au ajuns la credință, că Iisus a înviat, totuși unii pot afirma, că aicea doar nu s'a săvârșit nicio minune reală, pentru că minunile nu sunt posibile, deoarece ele ar fi posibile de unit cu cugetarea rațională. Dar în asemenea caz tăgăduitorul se așază în acel punct de vedere, că ideile lui nu se supun faptelor, ci le supun pe acestea lor, nu cugetarea sa se dirijază după fapte, ci cere, ca faptele să se dirijeze potrivit cu cugetarea lui, și în asemenea caz el vine cu totul aproape de punctul de vedere a lui Voltaire, care zice : eu nu pot crede în nici un fel de minuni. Atuncea, negreșit, trebuie să se curme și orice discuții. Și totuși chiar în științele naturale de astăzi putem învăța aceea, că cugetarea noastră trebuie să se dirijeze potrivit cu faptele, că ea propriu este numai deducția cugetătoare din fapte. Și în asemenea caz e temeinică numai acea cerință, ca minunile deasemenea să fie puse de acord cu cugetarea noastră, pentru care lucru trebuie numai a dovedi, că ele nu stau în contradicție cu cugetarea regulată despre Dumnezeu și lume.

În realitate în întrebarea aceasta totul atârână de aceea, ce părere avem noi despre Dumnezeu și despre lume în raporturile lor reciproce. Ateistul, cel ce nu crede în Dumnezeu, negreșit, nu poate crede nici în minuni. Fără Dumnezeu nu există minune. Nu pot fi minuni nici pentru materialist, care nu recunoaște

nimic, decât numai materia, materia mărginită, și nu vrea să știe de existența spiritului în lume și peste lume. E absurdă minunea deasemenea și din punctul de vedere panteist. Dacă Dumnezeu și natura sunt una și aceeași, atunci ideea de minune este o contradicție în sine însuși, de oarece ea cuprinde în sine ceva, ce alcătuiește abatere dela legile ființei lor neschimbate. Astfel, nici una din aceste sisteme nu recunoaște minunea, pentru că nu știe să și-o explice din punctul său de vedere mărginit. Și aceasta e cu totul de priceput, pentru că minunea pentru lămurirea ei cere recunoașterea persoanei libere a lui Dumnezeu, Care domnește peste lume și în același timp lucrează în lume; ea presupune o independență relativă și în același timp atârănarea lumii de Dumnezeu. Dar să trecem propriu la examinarea acelui punct de vedere, cu care științele naturale cele mai nouă socot să dovedească imposibilitatea minunei.

Întreg edificiul lumii, zic ele, reprezintă o sistemă organizată cu anumite legi. Aceste legi domnesc nu numai peste pământul nostru, ci și pretutindenea, unde se pot extinde observațiile noastre. Telescopul ne descopere, că aceiași lege de gravitațiune, care condiționează căderea petrei pe pământ, cârmuește și mișcarea stelelor îndepărtate. Analiza spectrală dovedește, că aceleași legi chimice, pe care le observăm noi pe pământ, lucrează și în soare, și în stelele nemișcate. Forma pământului, straturile munților dovedesc același lucru și relativ de acel timp depărtat, când pe pământ nu era încă nici urmă de existența omului. Pretutindenea, or încotro ne întoarcem privirile noastre, noi găsim numai lanțul puternic închis al cauzelor și acțiunilor finale, cârmuite de anumite legi. Câtă vreme știința despre dominațiunea legilor din natură nu devenise moștenirea omului, s'ar fi mai putut, ni se zice, a ne închipui naiv, că Dumnezeu când aici, când dincolo, să se amestece în curgerea naturii și să facă minuni. Dar din acel timp, când această știință, mulțumită succesului științelor naturale, s'a răspândit în omenire, nu se mai poate nici gândi la minuni. Minunea ar fi un arbitraj din partea lui Dumnezeu, care, dând legile, iarăși le-ar schimba arbitrar, iar din partea lumii asta ar fi o violare a mersului ei conform legilor.

Oblecțiunea expusă este, așa zicând, punctul fundamental al dogmaticii raționalismului, și el pe toate tonurile se exprimă și se repetă prin toți partizanii criticii negative. Dar punctul, trebuie să spunem, este foarte șubred. Noi putem să admitem în totul, că lumea este un tot organizat, ce se mișcă după niște legi de-

terminat. Dar urmează oare de aceea, că fiecare minune, fiecare, să zicem mă rog, intervenție a voinței divine în acest tot organizat este numai decât o violare? Negreșit nu, cităm un fenomen analog. Voința liberă a omului dă busna în natură: este oare aceasta o violare a legilor ei? Globul, după legea gravitației, trebuie să se rostogolească în jos pe coasta înclinată. Dar dacă eu după voința mea liberă îl prind și îl opresc din mișcarea sa, apoi este aceasta o violare a legilor naturii? Cu tot amestecul voinței libere, totul se mișcă după legile naturii, chiar înseși acțiunea care a provocat actul voinței, cu toate urmările sale se află sub dominația acestor legi. Pe țarina nelucrată după legile naturii, potrivit cu calitate terenului, a climatului și a țării, trebuie să se desvolte o anumită vegetație. Dar iată vine omul, ară pământul, sămăne cereale, așa că acolo, unde mai înainte creșteau numai spini și pălămidă, se formează un minunat lan de cereale; este oare aceea vreo violare a mersului legal al naturii? Și totuși de nu era aceea un amestec al acțiunii libere a omului, nu prin necesitate introduse în legile naturii, n'ar fi fost nici ceeace s'a săvârșit. Dar în cazul acesta nu se poate vorbi de violarea legilor naturii nici acolo, unde într'însa se amestecă voința liberă a lui Dumnezeu. Doar și la aceste din urmă acțiuni, legile naturale nu se calcă nicidecum în înțelesul propriu al acestui cuvânt. Iată Hristos prin cuvântul său atotputernic a oprit desvoltarea mai departe a boalei de moarte în organismul slugii binecredinciosului sutaș sau îmblânzește stihia furioasă pe lacul Galileei. A fost oare aceea vreo violare a legilor naturii? Deasemenea n'a fost nicio violare, ca și în acel caz, când eu cu mâna mea opresc mișcarea mai departe a globului, care în puterea legilor naturii se rostogolește, sau când în locul spinilor și pălămidei crește în țarină grâu minunat. Despre violarea legilor naturii s'ar putea încă vorbi în acel caz, dacă minunea ar cuprinde în sine o schimbare arbitrară a legilor naturii, așa că Dumnezeu, după voința Sa, ar lipsi de putere înseși acele legi, pe care El le-a creat. Dar noi ne-am format o idee greșită despre minune, despre lucrarea miraculoasă a lui Dumnezeu, dacă am gândi că ea este o suspendare vremelnică a legilor naturii, așa că fiecare minune ar cuprinde în sine propriu două acte: unul, prin care legile naturii se suspendă, și altul, prin care ele iar se pun în lucrare. Asta va fi încă și mai clar, aplicându-o la exemplul adus mai sus. Înseși ideea de lege a naturii ne arată, că o anumită acțiune în niște condițiuni date se săvârșește tot

deauna și fără excepție. Dar ce face omul, când oprește globul ce se rostogolește sau preface țarina în ogor? Schimbă el oare sau înlocuește legile naturii? Nici de cum. El schimbă numai condițiile, în care funcționează ele, și deaceia din inși aceste rezultă ceva de altfel, decât s'ar săvârși, dacă nu ar interveni omul. Dar el poate interveni, pentru că el e mai presus de natură, pentru că el este ființă duhovnicească, are voință liberă. Iar în asemenea caz ar fi contra oricărei logice a i se nega această posibilitate pentru Dumnezeu. Se poate oare considera natura închisă pentru acțiunile libere ale Făcătorului, care anume a și chemat-o la ființă? „Ce Creator al lumii ar fi acesta“, — cu tot dreptul exclamă Vejschlag, — „dacă El pentru totdeauna și-a închis pentru Sine ușile casei îndată ce a terminat-o, și, șezând afară din ea, ar fi lăsat într'însa cu depline puteri să dispună spiritele raționale, chemate de Dânsul la ființă!“

În vederea imposibilității de a se menține pe terenul negării totale a minunilor, raționalismul modern pare că nu-l departe, mă rog, chiar de a recunoaște (deși condiționat) posibilitate lor. Dar cu atât mai deciziv el neagă scopul lor. După părerea lui pentru Dumnezeu în realitate ar fi fost nedemn să recurgă la minuni. Oare creațiunea Lui, întreabă criticii, e așa de nedesăvârșită, că pentru susținerea ei în mers trebuie acuși-acuși să intervină în mișcarea ei? Sau și însuși Făcătorul e atâta de schimbător, încât legilor date de El însuși nu le lasă să săvârșească liniștit acțiunea lor și face neconținute schimbări când din o parte, când din alta? Nici una, nici alta din obiecțiuni nu rezistă nici celei mai mici critici. Minunile nu pot fi de cugetat decât aflându-se în deplin acord cu scopul suprem, prin care se și deosebesc ele de minunile false, care adesea prezintă un joc tarcat a imaginațiunii neînfrânate (compară, de exemplu, minunile evanghelice cu acelea, de care sunt pline apocrifele, și această particularitate a minunii adevărate apare în chipul cel mai uimitor). În adevăr, are oare omenirea o destinație deosebită, un anumit scop, către care ea tinde în desvoltarea sa, sau toată această desvoltare e fără scop, prin urmare în fond nici nu este nicio desvoltare, nu este nici o istorie, ci este numai un joc fără scop de întâmplări, din care nu rezultă nimic nici nu poate rezulta? Cine înclină spre ultima părere, cu deosebire scoasă în relief de Straus, acelaia îi rămâne numai să aștepte fără nădejde descompunerea planetei noastre, în timpul căreia tot ce cândva s'a obținut și s'a lucrat pe pământ va peri fără urmă, ne lăsând în urmă nici o amintire, și pentru

dănsul minunea negreșit nu are nici un senz. Dar cine recunoaște, că omenirea are un scop, pus ei de Dumnezeu, acela nu poate considera absurdă și acea idee, că Dumnezeu face educație omenirii anume în acest scop, și că El pentru înlesnirea acestei dezvoltări în caz de nevoie, exercită asupra ei influența Sa și-i dă direcțiunea cuvenită. „Numai deprinderea unilaterală în examinarea fenomenelor naturei“, – minunat spune Lotze, – care a fost tot pe atâta filosof, cât și naturalist, – „poate ideea de ordine a lumii, odată pentru totdeauna statornicită, în condițiunile neschimbabile ale căreia ar fi posibil numai un singur circuit de fenomene, să o prefere ideii istoriei universale, în momentelor deosebite ale căreia Dumnezeu lucrează nu totdeauna la fel, ci pentru susținerea lumii prin acțiunea sa liberă și raționată să creeze ceva nou, care până atunci nu existase.

Iată anume în acest punct se și deosebește creștinismul și raționalismul naturalist. Pentru acesta din urmă natura este ceva singur de sine neschimbabil, ființă, care se săvârșește numai după propriile sale legi. Cine recunoaște numai ordinea naturei, în care toate fenomenele se săvârșesc într'un circuit mărginit după niște legi odată pentru totdeauna stabilite, din negura universală se formează soarele și planetele, ca să existe un anumit timp și după aceea dispar fără urmă în spațiul nemărginit, dând material pentru alte formațiuni, pentru care anume orice amestec al lui Dumnezeu, fiecare minune trebuie să se pară fără scop și nerațională. Dar pentru acela, pentru care natura este o bază de Dumnezeu statornicită pentru viața spiritului, care recunoaște istoria universală ce se săvârșește pe terenul naturei, pentru care istoria omenirii nu este o îngrămădire fără scop de întâmplări, ci o dezvoltare ce se îndreaptă spre un anumit scop determinat de dezvoltare, acela recunoaște și minunea, ca o lucrare rațională și cu scop la această dezvoltare. Dacă la aceasta se mai adaugă încă și conștiința, că însuși dezvoltarea omenirii merge nu normal, ci întunecată și alterată de păcat și de rău, atunci recunoașterea minunii devine pozitiv necesară.

Oare în adevăr lumea prezentă este atât de perfectă, că deja nu are deloc nevoie de o mână înțeleaptă de conducere? Vai, nu numai teoria, ci nici experiența de veacuri, ne spune cu totul altceva. Deja cu mii de ani în urmă Homer, cântărețul orb al Eladei, a deplâns nefericirea vieții pământești, zicând, că „din tot ce are suflare și viață, nu există ființă pe pământ mai nefericită decât omul“. Alături cu această mărturie a vechimei se mai

poate aduce încă mărturia unui astfel de „fericit” în înțelesul obișnuit al acestui cuvânt, cum a fost și s'a recunoscut de toți, Goethe. Spre sfârșitul vieții sale, acest „fericit” zicea: „dacă aș cerceta toată viața mea și aș număra toate acele zile, în care eu m'am desfătat de fericire curată și neîntunecată, atunci te miră de ar rezulta mai mult de o lună”. În vederea unor asemenea declarațiuni, în vederea atâtor nevoi, nenorociri, întristări, boli și moarte, care zdruncină viața noastră pământească, se poate oare spune, că această lume e desăvârșită? În hatirul teoriei — mă rog — vedeți de ce omul nu este în stare să blestămească în favoarea iubitei lui teorii? Dar experiența luminoasă și de neînvins, răspunde: nu? Dar dacă lumea reală este astfel de nedesăvârșită, iar Dumnezeu negreșit n'a putut să o facă nedesăvârșită, atunci evident ea a devenit astfel. Dar în ce chip? Aicea noi trecem la chestiunea decizivă, și în chestiunea, care mai mult ca oricare se referă la conștiință decât la rațiune. Există oare păcatul, sau acesta e numai o închipuire copilărească, de care noi, fiii luminați ai veacului XIX și XX e de mult vremea să ne despărțim? Sfânta Scriptură recunoaște păcatul ca fapt, și conștiința noastră, fie că vrem noi aceasta, fie că nu vrem, deasemenea afirmă existența neîndoielnică. Prin urmare în viața acestei lumi s'a produs o anumită violare, în dezvoltarea ei au pătruns stricăciunea și s'a ivit o încurcătură, și în asemenea caz, dacă ea, cu toate acestea, e datoră să-și ajungă scopul desăvârșirii destinat ei de Dumnezeu, atunci ea evident are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu, altminterlea grăind are nevoie de minunea restabilirii. Esența creștinismului și constă în recunoașterea, că această minune deja s'a săvârșit, când Fiul lui Dumnezeu s'a făcut om și ne-a răscumărat. Toate celelalte minuni, de care vorbesc evangheliștii trebuie a le privi numai în legătură anume cu această minune. Minunile Vechiului Testament sunt numai anticameră și aluzie la această minune, și toate minunile deosebite ale lui Hristos au fost numai acte deosebite pentru desăvârșirea acestei mari minuni. Cine a venit să învingă păcatul, și totodată cu aceasta să stingă și orice rău, precum și boalele și moartea ca urmări ale păcatului, Acela negreșit, era în stare să vindece boalele și să învie morții; Cine a venit să restabilească dezvoltarea violată în viața naturei și a spiritului, Acela negreșit are putere asupra naturei și asupra spiritului, poate să liniștească furtuna și să izgonească dracii.

Dar în asemenea caz, — se poate oare privi la aceste acte

mîracoase ca la violarea legilor ființei? Poate oare cineva considera violare a vieții acel fapt, că medicul, aplicând la organismul bolnav anumite mijloace cunoscute lui, îl face iară sănătos? E încă și mai puțin senz în acea idee, care presupune, că asemenea amestec în mișcarea acestei lumi, în scopul izbăvirii ei de rău și restabilirii la normalul dezvoltării, ar fi nedemn de Dumnezeu. Deaicea dela sine devine lămurit, cât de neîntemeiată e acea părere, după care minunea se privește ca arbitraj din partea lui Dumnezeu. Dar și în genere trebuie să spunem, că aceia pășesc departe de adevărata înțelegere biblică a minunii și și formează o închipuire falsă despre dânsa, care privesc la dânsa ca la amestecul naturei sau un joc capricios a tot puterniciei, fără alt scop de a arăta această atotputernicie. Negreșit, minunile servesc totodată și ca manifestare a tot puterniciei lui Dumnezeu cel viu, care împărățește peste lume, și scopul lor, între altele constă în aceea, ca să arate limpede omului, că există un Dumnezeu viu, care și face minuni (Ps. LXXVI, 15). Dar în înțelesul superior ele sunt numai indicatorii iubirii Lui, minunile iubirii compătimitoare, izbăvitoare și mântuitoare, care nu lasă lumea, expusă la păcat, să piară în el, ci voaște s'o îndrepte din nou dela calea greșită a dezvoltării la cea adevărată, ca s'o aducă la scopul existenței destinat ei. Astfel, minunile alcătuiesc contrastul deplin al orărilor capriciu și sunt în cea mai înaltă măsură conform scopului.

Examinând astfel minunile în lumina planului divin al mântuirii omenirii, ca lucruri ale lui Dumnezeu, săvârșite pentru mântuirea noastră, prin care noi înșine, pășim pe terenul celei mai mari din minuni. Minunea izbăvirii și astăzi se săvârșește asupra noastră, manifestându-se în influențele tainice nevăzute, și câteodată și evident activând asupra noastră harul lui Dumnezeu. Biruiți de deșertăciunea vieții, noi adesea nu le observăm. Dar între altele, toată viața noastră este înconjurată de minuni, și n'avem decât numai să pătrundem. Precum în mersul vieții noastre externe, cât și mai cu seamă în starea spiritului nostru, ca să înțelegem, că în adevăr toată viața noastră este o înlănțuire de minuni, care ne aduce la scopul rânduit nouă, adesea nu numai neașteptat de noi înșine, dar și nu arare ori contra noastră înșine. Și ferice de acela, care eliberându-se de jugul deșertăciunilor vieții, care adesea înegurează ochii noștri duhovnicești, ajungând la așa pătrundere duhovnicească, încât devine capabil a deosebi și a prinde acțiunile tainice ale harului. Înaintea lui cu deplină

claritate se deschide calea, care duce la scopul desăvârșit rânduit nouă, și el nu numai însuși poate merge sigur pe această cale ci a îndrepta și pe alții pe dânsa, și pentru dânsul nu mai poate deja exista nici macar întrebarea: sunt oare posibile și există oare minuni? Aceasta pentru dânsul, este o întrebare așa de prisos ca și întrebarea: sunt oare posibile și există oare valuri pe ocean? Dar o asemenea pătrundere duhovnicească nu este particularitatea exclusivă a unor persoane oare care cu deosebire înzestrate duhovnicește, ea este posibilă și accesibilă și pentru noi toți, și spre ea noi toți trebuie să tindem în dezvoltarea noastră duhovnicească.

TABLA DE MATERII

TABLA DE MATERIE

CARTEA ÎNȚĂIA

DELA NAȘTEREA LUI HRISTOS PÂNĂ LA BOTEZUL DOMNULUI

CAP. I.

Intruparea lui Dumnezeu-Cuvântului. Zămislirea sf. Ioan Botezătorul.

Două puncte fundamentale în istoria omenirii: căderea în păcat și răscumpărarea. Taina întrupării. Prevestitorii ei. Zămislirea sf. Ioan Înaintemergătorul. Ierusalimul sub Irod cel Mare. Starea preoției. Modestul preot din orașul Iuta. Familia evlavioasă, dar fără copii. Slujirea cu rândul. Vedenia tainică și făgăduința de bucurie. Indoiala pedepsită. Marea bucurie pentru bătrâna familie. Apropierea împlinirii marelui Taine. . . . 7

CAP. II.

Buna Vestire a Preasfintei Fecioare Maria și nașterea sf. Ioan Înaintemergătorul.

Evlavioasa familie din Nazaret. Stărpiciunea lui Ioachim și Ana. Intristarea și rugăciunea Anei. Făgăduința miraculoasă și împlinirea ei. Nașterea Preasfintei Mariei. Intrarea în biserică. Logodirea cu dreptul Iosif. Bunavestirea. Întâlnirea celor două inimi vesele. Salutarea Elisavetei. Imnul entuziast al Preasfintei Maria. Cuprinsul și caracterul lui. Împlinirea făgăduinței lui Zaharia. Nașterea lui Ioan și lămurirea ei de către arhanghelul. 17

CAP. III.

Nașterea lui Hristos.

Situația politică a poporului iudeu. Inscrierea romană. Călătoria Preasfintei Maria și a lui Iosif la Betleem. Călătorii în peșteră. Nașterea Mântuitorului lumii. Închinarea adusă lui Hristos în esle. Tăierea împrejur a dumnezeescului Prunc. Pastorii din Betleem. Corul îngeresc. Întâmpinarea lui Hristos în templu. Dreptul Simon. «Acum eliberează pe robul Tău Stăpâne». Ana prorocița. 29

CAP. IV.

Inchinarea magilor. Fuga în Egipt.

Inchinarea magilor. Fuga în Egipt. Vestea despre nașterea Izbăvitorului lumii în răsăritul depărtat. Sosirea la Ierusalim a înțelepților dela răsărit. Steaua Betleemului. Cele mai nouă date astronomice. Violența sângeroasă a lui Irod și nereușita ei. Uciderea pruncilor. Fuga sf. familii în Egipt și rămânerea acolo. Intoarcerea în patrie. 41

CAP. V.

Copilăria Mântuitorului în Nazaret.

Lipsa de slavă a patriei lui Iisus Hristos. Copilăria Lui în Nazaret. Raporturile dintre părinți și copii. Severa educație religioasă-morală a copiilor. Educația școlară. Caracterul școlii iudaice și învățătura într'însa. Influența sinagogei. Cunoașterea sf. Scripturi. Influența harului Dumnezeuesc. 55

CAP. VI.

Iisus la vârsta de 12 ani în templul Ierusalimului.

Obiceiul de a vizita Ierusalimul la sărbătorile mari. Orașul sfânt al Țării. Mare îngrămădire de pelerini la paști. Junghierea mielului și mănucarea pastelor. Ziua pregătirii pentru paști. Inceputul sărbătoarei înseși. Dimineața devreme în Ierusalim. Intoarcerea caravelor. Perderea tânărului Iisus. Neliniștea și întristarea părinților. Tânărul Iisus în templu între învățătorii poporului. În casa Tatălui. Intoarcerea la Nazaret și începutul perioadului necunoscut al tinereței. 67

CAP. VII.

Iudeia sub autoritatea lui Arhelai.

Moartea și îngroparea lui Irod cel Mare. Moștenitorii lui și cearta pentru moștenire. Târările lui Arhelai la Roma. Ferberile în popor. Răscoala și ciocnirea cu romanii. Răscoala lui Iuda Galileianul. Caracterul guvernării lui Arhelai. Alăturarea Iudeei la provincia Siriei. Hilel și importanța lui ca șef al rabinilor. Mâna grea a Romei. Înscirerea poporului și îngreuerarea dărilor. Sistema strângerei dărilor. Jafurile publicanilor sau ale vameșilor. Sărăcirea poporului. Ecourile acestei stări în evanghelie 81

CAP. VIII.

Procuratorii romani.

Iudeii sub cârmuirea nemijlocită a Romei. Agitațiunile în popor. Partidele ziloților. Răscoalele și luptele partizanilor cu

Roma. Vameșii și raporturile poporului cu dâșii. Raporturile lui August către iudei. Procuratorii și caracterul lor. Jafurile acestor cinovnici romani. Tiberie și vederile lui la sistema de guvernare. Muștele pe rană. Pilat și răscoala pentru stindarde. Ciocnirile pentru conducta de apă. 107

CAP. IX

Irod Antipa și provincia natală a lui Hristos.

Partea ereditară a fiului al doilea al lui Irod cel Mare. Primii ani de cărmuire ai lui Irod Antipa. Pasiunea pentru construcții. Zidirea Tiberiadei, ca nouă capitală a Galileei. Caracterul general al Țării. Amintirile istorice. Populația, caracterul și situația ei. Perea. Provincia lui Filip. Caracterul acestui cărmuitor. 123

CAP. X.

Zorile arătării lui Mesia.

Roma și cucerirea popoarelor de către ea. Instrăinarea de neîmpăcat a iudeilor. Două contraste. Părerea cărturarilor iudei despre imperiul roman. Raporturile între cele două popoare. Formarea ideii despre Mesia-cuceritorul. Visurile rabinice despre zilele lui Mesia. Literatura mesianică. Partidul religios-politic. Luxul și caracterul lumesc al arhierilor. Degenerarea religiei ca factor al vieții poporului. 141

CAP. XI.

Apropierea împărăției lui Dumnezeu.

Pregătirea lui Hristos pentru mare slujire. Setea de învoire între popoare. Starea apăsătoare sub jugul despotismului roman. Semnele timpului. Unirea popoarelor. Educația lui Ioan Înaintemergătorul. Votul nazareu. Tendința spre pustie. Sihaștrii iudei. Eseii și caracterul doctrinei și vieții lor. Influența eseiilor asupra contemporanilor. Eseiismul și creștinismul. . . 157

CAP. XII.

Prorocul în pustie.

Caracterul general al pustiei iudaice. Viața marelui proroc în pustie. Acridele și mierea sălbatecă. Vipera în pustie. Starea duhovnicească a lui Ioan. Pregătirea pentru lucrul cel mare. Dorința de izbăvire a poporului. Senzul împărăției lui Dumnezeu după vederile lui Ioan. Nădejțile turburi în popor. 173

CAP. XIII.

Propovedurea st. Ioan Înaintemergătorul în pustie.

Ultimii ani ai lui Tiberie și starea imperiului roman. Pășirea lui Ioan la propoveduire. Locul unde s'a săvârșit slujirea lui. Puternică mișcare în popor. «Pocăiți-vă, că s'a apropiat împărăția lui Dumnezeu». Invățarea și muștrarea poporului. Pui de viperă. Botezul lui Ioan. 187

CARTEA A DOUA

DELA BOTEZUL DOMNULUI PÂNĂ LA SCHIMBAREA
LA FAȚĂ.

CAP. XIV.

Botezul Domnului.

Autoritățile iudaice și raporturile lor către propoveduirea lui Ioan. Depărtarea lui Ioan în hotarele Galileei. Arătarea lui Hristos lumii. Chipul exterior al lui Hristos. Diferitele păreri asupra Lui. Descrierea lui Nechifor și Sentul. Ioan și Hristos. Botezul Domnului. Glasul din cer. 201

CAP. XV.

Ispitirea în pustie.

Cerințele sufletești ale lui Hristos. Depărtarea în pustie. Petrecerea între fiarele sălbatece. Omul și fiarele. Postul de patruzeci de zile. Foamea și ispitirea. Caracterul ispitirii. Biruința lui Hristos asupra ispititorului. 213

CAP. XVI.

Mărturia lui Ioan despre Hristos. Primii următori ai lui Iisus Hristos și prima minune.

Alarmarea sinedrului. Deputația la Ioan cu întrebarea: cine ești tu? Mărturia despre Hristos. «Acesta este Fiul lui Dumnezeu». Primii următori: Andrei și Ioan. Simon Chifa. Filip și Natanail. Israelitean adevărat. «Ravi, Tu ești Fiul lui Dumnezeu». Intoarcerea la Nazaret. Nunta din Cana Galileei. Prefacerea apei în vin. Locul slujirii lui Hristos. 223

CAP. XVII.

Izgonirea negustorilor din templu. Convorbirea cu Nicodim. Ultima mântuire a lui Ioan Inaintemergătorul despre Iisus.

Negoțul cu vite de jertfe și schimbul de bani în Templu din Ierusalim. Curățirea Templului prin Iisus Hristos. Impresia asupra poporului și a autorităților. Semnele autorității lui Iisus Hristos. Nicodim și așteptările lui mesianice. Convorbirea cu el a lui Iisus Hristos despre renașterea și împărăția cerului. Bucuria lui Ioan Inaintemergătorul pentru slava lui Iisus Hristos. Retragera lui Iisus Hristos în Galileea. 235

CAP. XVIII.

Vorbirea lui Iisus Hristos cu samarineanca.

Samarinenii. Sihar și fântâna lui Iacov. Convorbirea lui Iisus cu samarineanca despre apa vie, despre închinarea la Dumnezeu și arătarea de sine a lui Mesia. Părerile în răsărit despre femei. Hrana lui Iisus Hristos. Credința samarinenilor. 249

CAP. XIX.

Slujirea lui Iisus Hristos în Galileea.

Drumul prin Samaria. Vindecarea fiului curtezanului. Predica din sinagoga Nazaretului. Strămutarea lui Iisus la Capernaum. Pescuirea miraculoasă. Vindecarea soacrei lui Petru. Vindecarea slăbănogului în Capernaum. Chiemarea lui Matei la apostolat și prânzul din casa lui. 261

CAP. XX.

Activitatea și predicile din Ierusalim.

Vindecarea slăbănogului la scăldătoarea oilor. Pravilele rabiniilor și învățătura lui Iisus Hristos despre sâmbătă. Apărarea ucenicilor, care rupeau spice sâmbătă. Vindecarea celui cu mâna uscată. 277

CAP. XXI.

Întoarcerea în Galileea și alegerea celor doisprezece apostoli.

Alegerea celor doisprezece apostoli. Originea și situația politică a lor. Tabla numelor. Caracteristica fiecărui apostol. Educația apostolilor de către Iisus Hristos. 285

CAP. XXII.

Predica de pe munte.

Locul și mediul rostirii predicii. Poruncile fericirilor. Importanța morală a apostolilor. Comparația dreptății fariseice cu învățătura lui Hristos. Învățătura despre ucidere, desfrânare, divorț, jurământ și răzbunare. Neîmpotrivire răului. Iubirea către aproapele. Milostenia. Rugăciunea. Postul. Necăști-gul. Pronia Divină. Judecata și osândirea aproapei. Deosebi-rea predicii Mântuitorului de înțelepciunea cărturarilor. . . . 297

CAP. XXIII.

Adeverirea învățăturii cu fapte.

Vindecarea unui leproș. Vindecarea slugii sutașului. Învie-rea fiului Văduvei din Nain. Deputația, trimisă de Ioan Botezătorul la Iisus Hristos. Reproș orașelor pentru necredința lor. Iertarea păcătoasei în casa lui Simon fariseul. 317

CAP. XXIV.

Noul sistem de învățătură prin pilde. Potolirea furtunei pe lac. Vindecarea îndrăcitului din Galileea.

Pildele. Forma învățăturii Mântuitorului. Sămănătorul. Despre grăunțele de muștar. Despre grâu și neghină. Răspun-surile lui Iisus Hristos unui doritor de a-i urma. Potolirea fur-tunei pe locul Galileei. Vindecarea a doi îndrăciți aproape de orașul Gadara. 329-

CAP. XXV.

Vindecarea femeii cu curgere de sânge și învierea fiicei lui Iair.

Trimiterea celor doisprezece apostoli la propovăduire. Rugăciunea unui șef de sinagogă pentru vindecarea fiicei sale. Femea cu curgere de sânge, credința și vindecarea ei. Învierea fiicei lui Iair. Vindecarea a doi orbi și a mutului îndrăcit. Femeile. Următoarele lui Hristos. Simpleța vieții lui Hristos și a ucenicilor Săi. Satisfacerea cu cerințele zilnice. Călătorie și odihnă. Povește celor doisprezece apostoli și mângâierea lor la propovăduire. . . . . , , 341

CAP. XXVI.

Tăierea capului lui Ioan Botezătorul.

353

Prima jertfă a răsculării puterilor răului asupra propovăduitorilor împărăției lui Dumnezeu. Familia Irozilor. Legătura criminală a lui Irod Antipa cu femea fratelui său Filip. Muștrarea lui Irod de către Ioan Botezătorul. Castelul Maher. Închiderea lui Ioan în temniță. Frica și respectul lui Irod de Ioan. Ura Iradiadei. Ospățul cu prilejul zilei lui Irod. Jocul încântător. Făgăduința nebună a lui Irod. Rugămintea sângeroasă. Moartea celui mai mare din proroci. Spiritul timpului. Irod pedepsit de conștiință. Sfârșitul părtașilor la crimă. . . . .

CAP. XXVII.

Săturarea miraculoasă a poporului și minunile ce au urmat după acela.

Întoarcerea celor doisprezece apostoli. Vitsaida Iulia. Ascultătorii lui Hristos și entuziasmul lor. Compătimirea învățătorului. Cina miraculoasă pentru cinci mii de oameni cu cinci pâini și doi pești. Stărnirea speranțelor mesianice în popor. Retragerea lui Iisus în munte. Furtuna pe lac și umblarea lui Iisus pe valuri. Cuvântarea în sinagoga din Capernaum despre taina împărtășirii. Credința apostolilor. Rămânerea lui Hristos în Galileea de sărbătorile paștilor. Dușmănia învățătorilor iudei contra lui Hristos. Cuvântarea despre tradițiile părintești. Învățăturile legiste despre spălare. Tradițiile părintești ale ideilor. Muștrarea făcută de Isus Hristos fariseilor pentru mărunișurile și fățarnicia lor. Lepădarea Lui de către căpeteniile iudaice. . . . . , , 359

CAP. XXVIII.

În țara păgânilor.

Retragerea lui Iisus Hristos în țara păgânilor. Fericirea și viața ei. Raporturile lui Hristos către păgâni. Vindecarea fetei îndrăcite a hananienei. Credința păgânei. Călătoria în hotarele Decapoliei. Vindecare mutului gângav. Săturarea a patru mii de oameni cu șapte pâini. Primejdia lui Hristos din partea alian-

ței fariseilor, irodienilor și saduceilor. Saduceii și deosebirea lor de farisei. Nădejțile naționale și de după mormânt a fariseilor. Respectul poporului față de farisei. Cererea din partea aliaților dela Iisus să dovedească solia sa divină. Semnele lui Iona. Depărtarea lui Hristos pe malul răsăritean al lacului. . 387

CAP. XXIX.

În deosebi cu ucenicii.

Intristarea lui Iisus pentru orbirea căpeteniilor. Vorbirea cu ucenicii despre dospitura fariseilor. Vindecarea orbului în țara de peste Iordan. Chesaria lui Filip. Frumuseța împrejurărilor Mesianismului lui Iisus Hristos. Jertfirea de Sine a Sa. Comunicarea Sa cu Tatăl. Părerile poporului despre Hristos. Mărturisirea lui Petru. Fericirea lui Petru de către Iisus Hristos și revelația vredniciei Sale de Mesia. Făgăduințele pentru Biserică. Ideea de Mesia suferindul. Răvna nedespărțită a lui Petru. Învățătura lui Hristos despre jertfirea de sine. . 405

CARTEA A TREIA.

DELA SCHIMBAREA LA FAȚĂ PÂNĂ LA INTRAREA ÎN IERUSALIM.

CAP. XXX.

Schimbarea la față în munte și minunile și pildele ce au urmat după aceea.

Scopul schimbărei la față. Pregătirea ucenicilor pentru dansa. Muntele schimbărei la față și martorii. Proslăvirea trupească a lui Hristos în timpul schimbării la față. Arătarea lui Moise și Ilie. Impresionarea apostolilor. Mărturia cerească. Întoarcerea din muntele schimbărei la față. Vorbirea despre învierea morților și venirea lui Ilie. Vindecarea îndrăcitului surdmut. Cauza neizbutirei ucenicilor să facă minunea. Minunata obținere a monedei pentru plata dărei templului. Discuția ucenicilor despre înțetate și învățătura lui Hristos despre smintele. Învățătura despre judecata bisericească și despre ertarea ofenselor. Pilda despre domnitorul milostiv și despre împrumutătorul fără milă. Datoriile și datornicii în vechime. . 423

CAP. XXXI.

Pe cale din Galileea la Ierusalim.

Călătoria lui Iisus Hristos la Ierusalim. Refuzul samarinenilor de a-i îngădui să intre în satul lor. Trimiterea celor șaptezeci de ucenici la propovăduire. Pilda despre samarineanul milostiv. Iisus Hristos la Vitania în casa Martei și Mariei. Vitania locul iubit pentru odihnă a lui Iisus Hristos. Rugăciunea

domnească. Explicarea ei. Particularitățile acestei rugăciuni.
Pilda despre prietenul plicticos. 441

CAP. XXXII.

În Ierusalim, — la sărbătoarea corturilor.

Solemnitatea sărbătorii corturilor. Dispozițiunea poporului. Așteptarea lui Hristos. Sosirea Lui. «Cum poate El să știe scriptura, fără să învețe?» Turburarea cărturarilor. Ritualul solemn. Incercarea de a prinde pe Hristos și nereușita ei. Femea prinsă în adulter. Legismul și miloserdia. Furia iudeilor. Orbul din naștere. Nenorocirea orbirei. «Cine a greșit: el sau părinții lui?». Obiect pentru arătarea slavei lui Dumnezeu. Scăldătoarea Siluam. Marea minune. Altă turburare pentru iudei. Comisia pentru cercetarea minunei. Orbirea erudită. Credința sinceră a celui vindecat. Orbirea duhovnicească. Pilda despre păstor și oi. Năimiții. Dispută între farisei. 451

CAP. XXXIII.

Ultima ședere în Galileea.

Pildele și predicile din acest period ca ecouri a încercărilor suferite. Muștrarea legăturii de prisos cu lumea. O rugămintă stranie și respingerea ei. Pilda despre bogatul iubitor de avuție. Pilda despre robii, care așteaptă întoarcerea stăpânului lor. Pilda cu smochinul neroditor. «Nu se întâmplă să moară proroc afară din Ierusalim». Vindecarea unei femei betege și a unui bolnav de idropică. Pilda cu cei chemați la cină. Parabola despre fiul risipitor. Pilda cu bogatul și Lazăr. Vindecarea a zece leproși și urâta nerecunoștință a nouă din ei. Întoarcerea celor șaptezeci de apostoli dela propoveduire. 473

CAP. XXXIV.

În Ierusalim și Perea.

Sărbătoarea de toamnă a înoinii templului. Mărturia lui Iisus despre deoființa Sa cu Dumnezeu Tatăl. Incercarea sângeroasă a iudeilor de a uide pe Hristos. Retragerea Lui în Perea. Binecuvântarea copiilor. Arătarea unui tânăr bogat spre calea cea mai desăvârșită care duce la mântuire. Pilda despre plata egală lucrătorilor în vie. Vestea despre boala lui Lazăr și plecarea lui Iisus în Iudeea. 489

CAP. XXXV.

Învierea lui Lazăr.

Iarăși în Vitania. Lacrămile și rugile surorilor. «Doamne, de ai fi fost aicea, n'ar fi murit fratele meu!». Lacrămile tăcute din ochii Mântuitorului. «Lazăr, vino afară!». Impresia produsă de această minune asupra membrilor sinedriului. Sfatul necredincios și prorocia fără voce a lui Caiafa. «Din această zi

au hotărît să-L omoare». Retragera lui Iisus în Efraim. Pre-
zicerea Lui despre moartea Sa în Ierusalim. Cererea Salomiei
pentru fiii săi. Adevărata însemnătate a împărăției lui Hristos.
Vindecarea unor orbi la Ierusalim. Vameșul Zaheu și converti-
rea lui. Pildele despre minele de argint Ungerea picioarelor lui
Hristos cu mir la cina din Vitania. 407

CARTEA A PATRA.

ULTIMILE ZILE ALE VIEȚII PĂMÂNTEȘTI ALE DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS.

CAP. XXXVI.

Intrarea Domnului în Ierusalim și faptele ce au urmat după ea. Pildele și convorbirile

Ultimul moment decisiv din viața lui Iisus. Mergerea so-
lemnă la Ierusalim și entuziasmul poporului. Pe vârful munte-
lui Eleon. Plânsul sgomotos al Mântuitorului lumii. Intrarea în
Ierusalim. Blestemarea smochinului neroditor. A doua izgonire
a negustorilor din templu. Pilda despre doi fii. Pilda despre vierii
râi. Pilda ospățului de nuntă a fiului de împărat. Răspunsul lui
Hristos la întrebarea vicleană a fariseilor despre birul Chesa-
rului. Răspuns saduceilor despre învierea morților. Răspuns le-
gistului despre poruncile principale. Întrebarea din partea a în-
seși lui Hristos despre vrednicia divină a lui Mesia. 511

CAP. XXXVII.

Ultimile cuvântări ale lui Iisus.

Ultima muștrare, îndreptată de Iisus contra cărturarilor
și fariseilor. Bănuțul văduvei sărace și lauda râvnei ei. Marea
cuvântare despre dărâmarea templului și a Ierusalimului și
despre adoua venire a Domnului. Pilda cu cele zece fecioare.
Pilda cu cei zece talanți. Inchipuirea înfricoșatei judecăți. Cau-
zele necredinței și peirei poporului iudeu. 525

CAP. XXXVIII.

Cina cea de iaină, trădarea și judecata lui Iisus Hristos în casa arhiereului.

Hotărîrea sinedriului pentru prinderea lui Iisus prin vi-
clesug. Trădarea din partea lui Iuda. Cina cea de taină, spă-
larea picioarelor și cuvântarea de rămas bun dela ucenici. Sta-
bilirea tainei euharistiei. Rugăciunea și chinul sufletului în gră-
dina Ghetsimani. Trădătorul cu o droaie de slugi și ostași. Să-
rutarea de trădare. Luarea lui Iisus sub pază și turburarea ge-
nerală. Un tânăr misterios. Următorul lui Hristos. Judecata lui
Hristos la curtea arhiereului Hanan. Hristos la judecata lui
Caiafa. Trăsăturile caracteristice ale judecății iudaice. Totala
călcare a lor la acest tribunal. «Vinovat este morții». Lepădarea
și pocăința lui Petru. 541

CAP. XXXIX.

Hristos la judecata lui Pilat.

Vechiul Ierusalim la sărbătoarea Paștelor. Priveliște neobișnuită. Procuratorul Pilat. Judecata romană. Acuzarea contra lui Hristos ca uzurpator. Interogatorul tainic. Ce este adevărul? Sentința de achitare. La judecată înaintea lui Irod. Hristos și Varava. Visul Vlaudiei Procula. Răstignește-L, răstignește-L! Biciuirea. Filius Dei. Neprietenul Cezarului. Spălarea mânilor. Sentința formală. Pilat în fața judecății conștiinței omenirii. Starea trădătorului. Analiza psihologică a lui. Inclinațiunile rele și nereușita visului. Inapoierea arginților disprețuiți. Peirea lui Iuda. Acheldamea. Infricoșata judecată asupra autorilor morții Dumnezeu-Omului. 563

CAP. XL.

Răstignirea, moartea pe cruce și îngroparea lui Hristos.

Răstignirea ca una din cele mai grele torturi. Ducerea crucii. Plângerea femeilor și răspunsul la asta din partea lui Hristos. Simon Cirineanul. Trei cruci. Inscriptia pe cea din mijloc. Pocăința tâlharului. Lacrimi la poalele crucii. Intunecarea soarelui. «Săvârșitu-s'ă!». Exlamarea sutașului roman. Semne mari. Iosif Aremateianu. Pogorirea de pe cruce și îngroparea. 597

CAP. XLI.

Învierea lui Hristos. Arătarea lui Hristos cel înviat și înălțarea la cer.

Noaptea durerii și zorile vesele. Ostașii la mormân. Cea mai mare din minuni. Inspăimântarea arhierilor și vorbă mincinoasă însoțită de ostașilor. Mironosițele la mormânt. Fără de veste arătare a îngerului și vestea de bucurie. Petru și Ioan la mormânt. Incredințarea lor că Hristos a înviat. Arătarea lui Hristos cel înviat Mariei Magdalina. Arătarea Lui la doi ucenici pe calea spre Emaus. Arătarea Lui tuturor ucenicilor afară de Toma. Necredința lui Toma. Arătarea pe lacul Galileei. Convorbirea cu Petru. Ultima arătare și mergerea la muntele Eleonului. Înălțarea. Sfârșitul vieții pământești a lui Iisus Hristos. 611

CAP. XLII.

Evangeliiile, origina lor și autenticitatea istorică.

Isvoarele fundamentale a descrierii vieții lui Hristos. Mărturiile neîndoelnice ale martorilor oculari și persoanelor celor mai aproape de eveniment. Mărturiile apostolului Pavel. Origina Evangheliilor. Tradițiile verbale și cuprinderea lor în scrieri. Primele trei evanghelii sinoptice. Critica negativă a lui Baur. Mărturiile în favoarea fiecăruia din sinoptici. Teoriile lui Straus și Renan. Combaterile lor. A patra evanghelie și chestiile în legătură cu dânsa. Raportul evangheliei a patra cu primele

trei. Deosebirile și asemănările dintre ele Chipul lui Hristos după sinaptici și după evanghelia a patra. Un singur chip în patru închipuiri. 627

CAP. XLIII.

Minunile, posibilitatea lor și autenticitatea.

Importanța chestiunii despre minuni în timpul nostru. Ce este minunea? Adevărata idee despre dânsa. Condițiile cercetării autenticității minunilor. Părerea lui Renan și imposibilitatea lor istorică. Mărturiile nemuritoare ale martorilor oculari și mai ales ale ap. Pavel. Autenticitatea celei mai mari din minuni și anume a învierii lui Hristos din morți. Examinarea a diferite teorii și combaterea lor. Părerea naturalistă contra minunilor. Minunea ca fenomen, nu stă în contradicție cu legile naturei. Sensul lăuntric al minunilor. 661

TABELA ILUSTRAȚIILOR.

1	Vinietă artistică la capitalul I.	7
	Vederea Ierusalimului modern.	12
	Nazaretul cu vederea dealurilor înconjurătoare.	17
	Vrăbii palestinene.	19
	Interiorul bisericei Buna-Vestire din Nazaret.	22
5	Vinietă artistică la capitalul III.	29
	Interiorul bisericei Nașterea din Vitileem.	35
	Vederi din Egipt.	41
	Medalie veche în amintirea închinării magilor, cu chipul Mântuitorului.	45
	Monastirea Nașterei Domnului în Vetleem.	49
10	Găтели pentru cap a sacrificărilor egipteni.	52
	Vinietă artistică pentru cap. V.	55
	Facsimile dintr'un manuscript sirian.	61
	Vinietă artistică pentru cap. VI.	67
	Cerb în răsărit.	69
15	Turnul Antoniu fortificat.	73
	Sandali orientali (egipteni).	74
	Tânărul Hristos în templul din Ierusalim. (Desen de Gustav Doré).	78
	Atelier de stolerie din Nazaret.	80
	Vinietă artistică la cap. VII.	81
20	Vulturi și steaguri romane.	107
	Soldat roman în plină armătură.	109
	Ruinele Cesariei.	118
	Tiberiada, capitala Galileei, în timpul vieții pământești a lui Iisus Hristos.	123
	Moneta lui Irod Antipa.	126
25	Tiberiada cu vederea lacului Genisaret.	128
	Ruinele Tirului.	131
	Ruinele orașului Gherasa.	137
	Vinietă artistică la cap. X.	141
	Vultur de mare.	144
30	Vinietă artistică la cap. XI.	152
	Vederea mării Moarte cu pustiul din pustia vecină.	173
	Arborele sadomit în pustie.	175
	Acride.	176
	Viperă în pustie.	177

35	Vinietă artistică la cap. XIII.	187
	Trestie în Palestina.	189
	Vinietă artistică la cap. XIV.	201
	Simboluri vechi creștine, care se întâlnesc în catacombe.	203
	Valea Iordanului aproape de Ierihon (locul presupus al botezului Domnului).	207
40	Cuaratania (muntele ispitei).	213
	Vânătoarea de fiară sălbatece (de pe un monument asirian).	215
	Vedere generală a ruinelor Canei Galileiei.	223
	Kofr-Kena (vechea Cana).	229
	Vase pentru spălare în orient.	231
45	Vinietă artistică la cap. XVII.	235
	Vinietă artistică la cap. XVIII.	249
	Nabluso, vechiul Sihem (după o fotografie).	251
	Fântâna lui Iacov aproape de Sihem.	252
	Convorbirea cu Samarineanca (desen de Gustav Doré).	255
50	Samarinenii de astăzi la fântâna lui Iacov.	258
	Samaria și muntele Garizim.	261
	Vederea generală a Nazaretului.	265
	Capelă în Nazaret, cunoscută sub numirea de Mensa Chisti (masa lui Hristos).	267
	Tel-hum-ruinele Capernaumului.	270
55	Situația locului Capernaumului (Tel-Hum).	273
	Vinietă artistică la cap. XX.	277
	Unul din presupusele locuri ale vechei scăldători a oilor, Vitezda.	278
	Țărnuțul mării Galileei.	285
	Vinietă artistică la cap. XXII.	297
60	Codrant roman.	302
	Predica de pe munte. (Desen de Gustav Doré).	305
	Ruinele Capernaumului. (Tel-Hum).	317
	Ruinele sinagogii din Capernaum.	319
	Nainul cu vederea muntelui Tabor (după o fotografie).	321
65	Stufărae în locul vechei Vitsaida.	324
	Vase de alabastru	325
	Marea Galileei.	329
	Pasere palestineană.	331
	Arbore de muștar. (Sinopsis nigra).	332
70	Grâu de Palestina.	333
	Neghine.	334
	Iisus Hristos cu cuvântul Său potolește furtuna	337
	Munții dinprejurul lacului Genisaretului.	341
	Castelul Maher (locul înmormântării lui Ioan Botezătorul).	353
75	Vederea Hebronului (după o fotografie).	359
	Pescari pescuind pe lacul Galileei.	369
	Iisus Hristos umblă pe apă.	373
	Ruinele Tirului în Fenicia.	387
	Sidonul.	391

80	Muntele Ermon.	405
	Situația topografică a Vitsidei.	407
	Vinieta artistică la cap. XXX.	423
	Muntele Tabor (vedere dinspre Nain).	429
	Nablusa văzută depe muntele Garizim.	441
85	Vitania.	444
	Scăldătoarea Siluamului.	451
	Vederea generală a Vitleemului.	455
	Siluam.	462
	Ramură de smochin obișnuit (Ficus carica).	473
90	Rojicove.	479
	Porc de Palestina.	480
	Pilda cu fiul risipitor (desen de Gustav Doré).	482
	Parabola cu bogatul și Lazăr (desen de Gustav Doré).	485
	Vinieta artistică la cap. XXXIV.	489
95	Vitania.	497
	Șesul Ierihonului.	503
	Presupusul loc al Vechiului Ierihon.	505
	Ierusalimul văzut de pe drumul Vitaniei.	511
	Vie în răsărit.	518
100	Dinarul Cezarului.	520
	Muntele Eleon.	525
	Așezarea la masă la romani.	541
	Cina cea de Taină.	545
	Măslini în grădina Ghetsimani.	549
105	Sărutarea lui Iuda (desen de Gustav Doré).	560
	Curtea casei orientale.	553
	Arborele nubi în valea Iordanului.	563
	Demnitar roman.	566
	Tribunal roman.	569
110	Nobilă romană.	577
	Biciu roman.	580
	Vase romane.	587
	Grădina Ghetsimani	589
	Acheldana	592
115	Grădina Ghetsimani și muntele Eleon	597
	Isus își duce Crucă (desen de Gustav Doré).	599
	Răstignirea (desen de Gustav Doré).	602
	Calea crucii în Ierusalim.	603
	Biserica mormântului Domnului.	606
120	Grădină în orient.	607
	Ramle, vechea Arimatee.	608
	Ierusalimul văzut din muntele Eleon.	611
	Femei din Orient.	613
	Nicopoli sau Anvas (după presupunerea unora, Vechiul E-	
	maus).	617
125	Pește din lacul Gahleiei.	619
	Înălțarea Domnului (desen de Gustav Doré).	623
	Fascimile din Petateuhul samaritean.	627

Facsimile a unei părți a manuscriptului Alexandrin, pastrat în muzeul Britanic.	637
Codicile Efrem-palimpsest.	644
Facsimile din Codicile Sinait.	650
Interiorul bisericii mormântului Domnului în Ierusalim.	658

